

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Diplomová práce

2020

Bc. Lukáš Jelínek

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Ústav historických věd

**Dějiny památkové péče v Kutné Hoře od druhé poloviny 19. století do roku
1918: kauzy, osobnosti, metody**

Bc. Lukáš Jelínek

Vedoucí práce: doc. PhDr. Vladimír Hrubý

Diplomová práce
Pardubice 2020

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lukáš Jelínek**
Osobní číslo: **H17322**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny: Péče o kulturní dědictví**
Název tématu: **Dějiny památkové péče v Kutné Hoře od poloviny 19. století do roku 1918**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Diplomová práce bude věnována péči o historické a umělecké památky v Kutné Hoře v letech 1850 - 1918. Na vybraných příkladech oprav a restaurování historických a uměleckých památek města Kutné Hory se autor pokusí zařadit je do kontextu vývoje památkové péče na konci 19. a začátku 20. století. V centru pozornosti přitom bude stát činnost kutnohorského Archeologického sboru "Vocel", založeného v roce 1877, který si stanovil za cíl obnovu a záchranu nejdůležitějších kutnohorských památek. Diplomant zaměří svůj zájem také na použité památkové postupy, na otázku dobového vlivu (historismus, moderna) na vývoj ochrany památek v Kutné Hoře na přechodu od památkového purismu ke konzervační metodě. Rovněž bude zohledněna angažovanost vídeňské Centrální památkové komise a kutnohorské městské rady v rámci vybraných památkových akcí, a jejich odraz v proměně uměleckého obrazu města Kutné Hory na přelomu 19. a 20. století. Práce bude založena na rešerši písemných a plánových materiálů z archivních fondů Státního okresního archivu v Kutné Hoře, regionálního muzea (České muzeum stříbra v Kutné Hoře) a komplementárních pramenů (zejména archivní fond Památkový úřad Vídeň (PÚ/R) Národní archiv v Praze).

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

ALTOVÁ, Blanka - ŠTROBLOVÁ, Helena (eds.). Kutná Hora. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. 567 s. + XVI s. ISBN 80-7016-186-7.
CZUMALO, Vladimír et al. Péče o architektonické dědictví I: vývoj a východiska památkové péče, její právní ukotvení a ekonomické přístupy. 1. vyd. Praha: Idea servis, 2008. 202 s. ISBN 978-80-85970-59-3. DVOŘÁK, Max. Katechismus památkové péče. 2. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2004. 195 s. ISBN 80-86234-55-X. HLOBIL, Ivo (ed.). Alois Riegl(1858-1905): moderní památková péče. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2003. 172 s. ISBN 80-86234-34-7. KIBIC, Karel et al. Péče o architektonické dědictví III: urbanismus historických sídel a historické stavební konstrukce a materiály. 1. vyd. Praha: Idea servis, 2009. 408 s. ISBN 978-80-85970-67-8. MU-OZ VI-AS, Salvador. Současná teorie konzervování. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. 174 s. ISBN 978-80-7395-931-9. PAVEL, Jakub. Dějiny památkové péče v českých zemích v 19. století: od osvícenství do 1. světové války. In Sborník archivních prací, roč. 25, 1975, s. 143 - 293. POSPÍŠIL, Aleš (ed.). Kutná Hora. 1. vyd. Praha: Foibos, 2014. 203 s. ISBN 978-80-87073-77-3.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Vladimír Hrubý**

Ústav historických věd

Datum zadání diplomové práce: **30. března 2018**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2019**

L.S.

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2018

Prohlášení autora

Čestně prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně, s výhradním použitím pramenů a sekundární literatury, uvedených a řádně citovaných v závěrečném seznamu pramenů a literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb. (autorský zákon), zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. X/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne

Bc. Lukáš Jelínek

Poděkování

Rád bych na tomto místě upřímně poděkoval vedoucímu této diplomové práce, univerzitnímu pedagogu a mému památkářskému vzoru doc. PhDr. Vladimíru Hrubému za cenné rady, podnětné konzultace, které mi v průběhu její tvorby poskytl, a především za odborně–lidský přístup, jímž mě velmi ovlivnil i pro mé budoucí odborné a památkářské zaměření. Děkuji mu také za jeho nezměrnou ochotu a trpělivost, s jakou se mi při našich setkáních věnoval, i za jeho osobní a vědecký příklad, kterým ve mně vždy posiloval a upevňoval lásku k (nejen kutnohorským) památkám a památkové péči.

Dále děkuji celé řadě pracovníků a konzultantů, bez jejichž obětavé pomoci a spolupráce by tato magisterská teze práce nikdy nemohla vzniknout. Na prvním místě ředitelce Českého muzea stříbra Kutná Hora PhDr. Světlaně Hrabánkové a knihovnici tohoto muzea Evě Entlerové, BBus (Hons) za poskytnutí dokumentů pro vznik této práce. Mé poděkování patří rovněž Olze Geislerové, dokumentátorce Národního památkového ústavu (NPÚ) Praha, ÚOP středních Čech, nejen za poskytnutí potřebných dokumentů, ale také za cenné rady do památkářského působení i osobního života, které nepochybně v budoucnosti přispějí k dalšímu osobnostnímu rozvoji i k pečlivé práci v archivářsko–památkářské sféře. Svůj čas a poznatky mi věnovali i další odborníci z oblasti archivnictví a památkové péče – byla jich celá řada a za všechny bych rád jmenoval alespoň Mgr. Evu Altovou, PhDr. Martina Ebela, Ph.D., Bc. Josefa Kremlu, Mgr. Viktora Pohanku, PhDr. Aleše Pospíšila, Mgr. Ondřeje Seiferta, PhDr. Martina Šámala a Mgr. Tomáše Zubce. Rovněž bych chtěl poděkovat celému kolektivu mého „domovského“ Státního okresního archivu Kutná Hora (hlavně Janě Lebedové, Jiřině Vašíčkové a Mgr. Vojtěchu Vaňkovi, Ph.D.) za poskytnutí cenných podkladů a informací pro tuto práci i za důležité podněty při získávání souvisejících dokumentů a informací z jiných kulturních institucí. Za korektury a revizi textu práce pak děkuji Mgr. Ivanu Bauerovi, nadšenému příznivci kutnohorských památek, středoškolskému pedagogu a popularizátoru výuky dějepisu a občanské výchovy v rámci různých typů škol i volnočasových aktivit.

Rád bych také poděkoval mé rodině a příbuzným za laskavou péči a trpělivost, kterou se mnou měli, a jíž mě v mém badatelském úsilí povzbuzovali. Svým přátelům a kamarádům jsem vděčný za jejich podporu a pochopení při tomto důležitém a náročném badatelském počínu. Vřelé poděkování patří také celému pedagogickému kolektivu Filozofické fakulty Univerzity Pardubice (zejména prof. PhDr. Karlu Rýdlovi, CSc. a doc. PhDr. Tomáši Jiránkovi, Ph.D.), bez jehož vstřícnosti, podpory a porozumění by mé studium na Univerzitě Pardubice nebylo v podstatě vůbec možné, ani reálně uskutečnitelné.

Anotace

Tato diplomová práce je věnována péči o historické architektonické a umělecké památky v Kutné Hoře a jejich obnově od druhé poloviny 19. století do roku 1918 na pozadí historické, kulturní a společenské situace v tomto městě. Výzkum pro vznik této práce je založen na analýze pramenné základny a relevantní literatury k tomuto tématu z vývoje dějin kutnohorské a české památkové péče, a průzkumu vybraných památek in situ.

Klíčová slova

Památková péče, restaurování památek, Kutná Hora, Josef Mocker, Ludvík Lábler, druhá polovina 19. století, první čtvrtina 20. století.

Title of thesis

History of monument care in Kutná Hora from the second half of the 19th century until 1918: cases, personalities, methods.

Annotation

This diploma thesis is devoted to the care of historical architectural and artistic monuments in Kutná Hora and their restoration from the second half of the 19th century to 1918 against the background of the historical, cultural and social situation in this city. The research for the creation of this work is based on the analysis of the source base and relevant literature on this topic from the history of development of Kutná Hora and Czech monument care, and individual onsite observation of studied monuments.

Keywords

Monument care, restoration of monuments, Kutná Hora, Josef Mocker, Ludvík Lábler, second half of the 19th century, first quarter of the 20th century.

Seznam zkratek a značek

ANKP – Archiv Národní knihovny Praha

ANGP – Archiv Národní galerie Praha

APHP – Archiv Pražského hradu Praha

ČMS KH – České muzeum stříbra Kutná Hora

fasc. – fascikl

fol. – folio

inv. č. – inventární číslo

kart. – karton

LAPNPP – Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha

NAP – Národní archiv Praha

NPÚ – Národní památkový ústav Praha

NTMP, AAS – Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství

PÚ/R – Památkový úřad Vídeň (archivní fond)

sign. – signatura

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

SOkA KH, AMKH – Státní okresní archiv Kutná Hora, Archiv města Kutná Hora (soubor archivních fondů)

SOkA KH, MÚKH – Státní okresní archiv Kutná Hora, Městský úřad Kutná Hora (soubor archivních fondů)

STOP – Společnost pro technologie ochrany památek – STOP, z. s., Praha

ÚDU AV ČR – Ústav dějin umění Akademie věd České republiky Praha, v. v. i.

ÚOP – územní odborné pracoviště

OBSAH

1. Úvod.....	1
2. Rozbor a kritické zhodnocení pramenné základny a literatury	5
2.1 Rozbor použitých pramenů	5
2.2 Literatura	13
3. Vývoj postupů a metod v památkové péči v druhé polovině 19. a na začátku 20. století (se zřetelem k českým zemím)	15
4. Archeologický sbor „Vocel“ a jeho působení v památkové péči v Kutné Hoře v letech 1877–1918.....	30
5. Vybrané příklady památkových akcí v Kutné Hoře v druhé polovině 19. a na začátku 20. století	62
5.1 Chrám sv. Barbory	62
5.2 Kamenná kašna	88
5.3 Vlašský dvůr.....	102
5.4 Kamenný dům	128
6. Závěr.....	146
7. Resumé	156
8. Přílohy	160
8.1 Seznam příloh.....	160
8.2 Obrazová příloha	175
9. Seznam použitých pramenů a literatury	327
9.1 Prameny.....	327
9.2 Literatura	334
9.3 Internetové zdroje.....	350

1. Úvod

V průběhu druhé poloviny 19. a na začátku 20. století došlo k zásadním změnám v oblasti památkové péči a principech její teorie a praxe. Architektonické a umělecké památky postupně přestávaly být chápány pouze jako doklady kulturní vyspělosti a společenské úrovně v určitém dějinném období, ale začaly být pojímány rovněž jako velmi důležité svědkové národní identity a dlouhodobého historického vývoje, který měl být respektován v celé své komplexnosti.¹ Postupně se upouštělo od téměř absolutní adorace gotiky a obdivu gotické architektury a uměleckých děl, a rovněž novější umělecké výtvoř, pocházející z mladších slohových období, se postupně dočkaly svého uznání nejen jako důležitá svědectví o době svého vzniku, ale rovněž jako plnohodnotná díla z hlediska architektonického i uměleckého. Jedním z cílů této předkládané práce proto bude tedy tyto změny a prosazování nových památkářských názorů a přístupů vystihnout a vysvětlit, jakož i jejich projevy v památkové péči v Kutné Hoře,² kde došlo v druhé polovině 19. a na začátku 20. století k celé řadě rekonstrukcí a restaurování památek,³ v čele s architektonickou dominantou tohoto města – chrámem sv. Barbory.⁴ Velmi důležitou součástí oprav těchto památek (vybudovaných zejména díky bohatství a finančním donacím⁵ kutnohorských patricijů a měšťanů)⁶ a jejich

¹ K historii Kutné Hory a jejím kulturním a technickým památkám viz FRITSCHOVÁ, Kateřina. *Kutná Hora jako město kulturních a technických památek* [online]. Bakalářská práce. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Hornicko-geologická fakulta, 2011. Vedoucí práce Ing. Eva Jiránková, Ph.D. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <http://dspace.vsb.cz/handle/10084/86757>.

² K současnému vlivu cestovního ruchu na město Kutná Hora a jeho památky viz DAŇKOVÁ, Pavlína. *Dopady rozvoje cestovního ruchu na město Kutná Hora* [online]. Diplomová práce. Praha: Vysoká škola regionálního rozvoje a Bankovní institut – AMBIS, a. s., 2019. Vedoucí práce Ing. Liběna Jarolímková, Ph.D. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://is.ambis.cz/th/rw2fj/>.

³ V období druhé poloviny 19. a na začátku 20. století bylo užívání základních pojmů jako „památka“, „rekonstrukce“ či „restaurování“ velmi volné, protože tyto klíčové pojmy památkové péče ještě nebyly přesně vymezeny a definovány. Proto autor v přímých citacích uvádí dobové užití, avšak ve vlastním textu vychází z jejich definic, uvedených ve *Slovníku památkové péče*. Viz BLAŽÍČEK, Oldřich Jakub et al. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. 1. vyd. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1962. s. 177, 179.

⁴ Podle názoru akademického sochaře a restaurátora Jana Bradny byl velmi vážný až havarijný stav Svatobarborského chrámu v druhé polovině 19. století způsoben především vlivem dešťové vody, zatékající do jednotlivých kamenných prvků i do interiéru chrámu, čímž docházelo k jeho vážnému poškození a narušení statiky. Proto bylo nutné především uchovat a zabezpečit technický stav chrámu, uchování přesvědčivého vzhledu a autenticity, provedení potřebných technologických prací, potřebných pro dobrý život památky, a také program určitého režimu a údržby po dokončení celé akce. BRADNA, Jan. *Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře: průzkum vnějšího pláště na jižní straně v rozsahu čtyř opěrných pilířů a tří klenebních polí od levého západního nároží*. Praha: Jan Bradna, 2002, nestránkováno.

⁵ V souvislosti s kultem eucharistie a zbožností ve středověku souvisely nejen finanční donace na stavbu sakrálních objektů, ale rovněž fundace oltářů a pohřebních (osobních či rodových) nebo cechovních kaplí v jejich interiéru. K tomu viz VANĚK, Vojtěch. *Oltářní fundace kutnohorských měšťanů v předhusitské době* [online]. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2011. s. 140-162. Vedoucí práce prof. PhDr. Ivan Hlaváček, CSc. [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/47043>.

honosné kamenosochařské výzdoby⁷ tak bylo nejen zachování kulturního dědictví Kutné Hory,⁸ ale rovněž to znamenalo významné zvýšení atraktivity tohoto města jako destinace turistického ruchu,⁹ včetně nezanedbatelného společenského i ekonomického profitu města Kutné Hory i kutnohorského regionu.

Kutná Hora je významná nejen svou bohatou historií a nalezišti stříbrné rudy,¹⁰ ale především svým „geniem loci“¹¹ původně královského horního města, jehož historické jádro je tvořeno směsicí uliční sítě a menších náměstí na svažitém terénu s nepravidelnou parcelací zástavby domovních bloků i různorodostí jednotlivých objektů.¹² Hluboko pod nohama obyvatel a návštěvníků tohoto města se rozprostírá rozsáhlý podzemní svět, protkaný hustou sítí chodeb a štol, většinou již zatopených či zasypaných, které však i v současnosti na některých místech svou existenci připomínají. Kutná Hora má také jedno z nejcharakterističtějších městských panoramat,¹³ a zřejmě nejpůsobivější pohled na něj se

⁶ Ke šlechtickým znakům v kamenosochařské výzdobě kutnohorských památek viz BRANDEJSKÁ, Michaela. *Šlechtické znaky na stavebních památkách v okrese Kutná Hora* [online]. Bakalářská práce. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, 2019. s. 17-27. Vedoucí práce prof. PhDr. Ondřej Felcman, CSc. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/l4itfi/STAG88761.pdf>.

⁷ K problematice vývoje postupů restaurování kamenosochařských děl v 19. a 20. století viz CZIMPRICHOVÁ, Dominika. *Restaurátorská škola AVU – vývoj koncepcí restaurování kamenosochařských děl na přelomu tisíciletí* [online]. Diplomová práce. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Filozofická fakulta, 2019. s. 27-38. Vedoucí práce PhDr. Vít Honys. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/zfsesu/>.

⁸ K otázce kulturního dědictví Kutné Hory a jeho úlohy v cestovním ruchu viz TIVODAROVÁ, Kateřina. *Kulturní dědictví a jeho úloha v cestovním ruchu v Kutné Hoře*. [online]. Bakalářská práce. Praha: Vysoká škola hotelová v Praze 8, s. r. o., 2016. Vedoucí práce Mgr. Monika Klímová. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: https://is.vsh.cz/th/14198/vsh_b/.

⁹ K otázkám interpretace kulturního dědictví (v oblasti architektury) a jeho významu pro cestovní ruch viz KUBŮ, Petra. *Trendy v interpretaci kulturního dědictví (architektura)* [online]. Diplomová práce. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, 2019. s. 12-40. Vedoucí práce Ing. Liběna Jarolímková, Ph.D. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://vskp.vse.cz/eid/76532>.

¹⁰ K historii města Kutné Hory z hlediska hornicko-geologického viz ČERNÝ, Jakub. *Kutná Hora: minulost a současnost* [online]. Bakalářská práce. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Hornicko-geologická fakulta, 2011. Vedoucí práce Ing. Miloš Duraj, Ph.D. [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <http://dspace.vsb.cz/handle/10084/86815>.

¹¹ Každá z těchto památek má pro město Kutná Hora symbolický význam, který se odráží nejen v jejich architektonickém a uměleckém charakteru, ale má i svou důležitou krajinnotvornou hodnotu, neboť její poloha a struktura je často určována nejen dobovými postupy a zvyklostmi doby, kdy daná stavba vznikla, ale také přírodními podmínkami, které poloha Kutné Hory poskytovala. To vše tvoří onen „genius loci“ – duch místa. Viz NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: krajina, místo, architektura*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2010. s. 6-56. ISBN 973-80-7363-303-5.

¹² Památkář Jan Sommer v této souvislosti správně připomněl, že po roce 1918 Kutná Hora, v níž chyběl silný progresivní průmysl a která navíc žila ve stínu nepříliš vzdálené Prahy, významně ztrácela na svém kulturním významu. Mnoho pozornosti proto věnovaly kutnohorským památkám odborné organizace státní památkové péče, a to nejen při jejich evidenci, ale především při záchraně jejich historické podstaty (v tomto směru se výrazně angažoval Dobroslav Líbal). SOMMER, Jan. Kutná Hora – nejistá půda? In *Zprávy památkové péče*, roč. 54, č. 7, 1994, s. 210. ISSN 1210-5538.

¹³ Dle názoru Dobroslava Líbala bylo velmi důležitým kulturním počinem zařazení Kutné Hory mezi městské památkové rezervace. Za klíčové restaurátorské počiny v druhé polovině 19. a počátku 20. století tento historik urbanismu označil opravu a dostavbu Svatoborbského chrámu a radikálně pojatou přestavbu Vlašského dvora, „...jež ušetřila jen malou část jeho malebné historické podoby.“ LÍBAL, Dobroslav. Kutná Hora, staleté ohnisko krásy. In *Zprávy památkové péče*, roč. 54, č. 7, 1994, s. 214. ISSN 1210-5538.

naskýtá z údolí říčky Vrchlice, kde pozorovatel jen mírným pootočením na patě zhlédne půl kilometru dlouhý prospekt na údolní hraně vedle sebe řazených nejvýznamnějších staveb města.¹⁴

Téma péče o historické a kulturní památky v Kutné Hoře¹⁵ na vybraných příkladech památkových akcí v druhé polovině 19. a na začátku 20. století bylo pro tuto předkládanou práci zvoleno nejen proto, že jde o téma velmi zajímavé a důležité v rámci vývoje památkové péče v Kutné Hoře i v českých zemích, ale jedná se rovněž o období, které bylo zásadní nejen v problematice péče o nejvýznamnější historické a kulturní památky v Kutné Hoře,¹⁶ ale také díky výrazným změnám v pojetí památek jako takových a vývoje principů a metod užívaných v památkové péči.¹⁷ Ve vývoji památkové péče v Kutné Hoře byl velmi důležitým mezníkem rok 1877, kdy byl založen Archeologický sbor „Vocel“, což byl archeologický a muzejní spolek, který si za jeden ze svých cílů určil záchranu nejvýznamnějších stavebních a uměleckých památek tohoto města. Činnost tohoto spolku, jak ostatně napovídá jeho název, tedy spočívala hlavně v oblasti archeologických výzkumů a bádání,¹⁸ jehož propagátorem byl kutnohorský rodák a zakladatel české archeologické vědy Jan Erazim Vocel,¹⁹ na jehož počest

¹⁴ Každoročně na konci června se v Kutné Hoře odehrává historická slavnost (pořádaná od roku 1991), zasazená do ulic a parků jejího historického jádra, a nazvaná „Královské stříbření Kutné Hory“. Dvoudenním programem se město navrácí do období vlády Václava IV., a představuje návštěvníkům města důležité mezníky a osobnosti kutnohorské historie i tehdejšího Českého království. Bohatí a hrdí „Horníci“ chystají program uvítání krále Václava IV. a jeho dvořanů, otevírá se jarmark, rytíři se utkávají v turnajích, rozhoří se pochodně a začínají lidové veselice, uspořádané na panovníkovu počest. Tato historická slavnost je pořádaná občanským sdružením „Stříbrná Kutná Hora“ ve spolupráci s Českým muzeem stříbra v Kutné Hoře. *Královské stříbření Kutné Hory* [online]. Webové stránky občanského sdružení „Stříbrná Kutná Hora“. [cit. 2020-02-08]. Dostupné z: <https://www.stribreni.cz/>.

¹⁵ Podle názoru Dobroslava Líbala je Kutná Hora specifická především proto, že je městem dvou katedrál – chrámu sv. Barbory a bývalého cisterciáckého kláštera v Sedlci. Tato výjimečná skutečnost řadí Kutnou Horu mezi architektonicky nejpřednější města v západokřesťanské Evropě. LÍBAL, Dobroslav – MACEK, Petr. *Kutná Hora: Chrám sv. Barbory: přípravná etapa průzkumů*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 1996, nestránkováno.

¹⁶ Problematice osobnosti architekta Ludvíka Láblera a pokusu o vytvoření jakési jeho dílčí monografie se věnovala Jitka Císařová. Viz CÍSAŘOVÁ, Jitka. *Architektonická a památkářská činnost Ludvíka Láblera na Kutnohorsku*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice: Filozofická fakulta, 2009. 97 s. Vedoucí práce doc. Mgr. Pavel Panoch, Ph.D.

¹⁷ Ačkoliv bylo dějinám Kutné Hory a kutnohorským památkám věnováno značné množství odborné i popularizační literatury, památkovou péčí v Kutné Hoře v druhé polovině 19. století a na počátku 20. století a zhodnocením jednotlivých památkových akcí, včetně působení architektů a restaurátorů a užitých postupů při provádění těchto kauz, se dosud nikdo příliš nezabýval, přestože to je velmi významná etapa vývoje památkové péče v tomto městě. To je v podstatě také hlavní důvod, proč se autor rozhodl práci na toto téma vytvořit. Působení architektů Josefa Mockera a Ludvíka Láblera v Kutné Hoře znamenalo prakticky poslední fázi uplatňování restaurátorského purismu v památkové péči, a právě specifika práce těchto významných osobností památkové péče při provádění oprav kutnohorských památek jsou dalším velmi důležitým aspektem, který je rovněž reflektován na stránkách této práce.

¹⁸ K problematice archeologických památek a péče o ně viz KOVÁČIK, Peter. *Archeologická památková péče: terénní teorie a praxe* [online]. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2008. Vedoucí práce prof. PhDr. Zdeněk Měřínský, CSc. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/maf46/>.

¹⁹ K osobnosti a působení archeologa a univerzitního pedagoga Jana Erazima Vocela viz SKLENÁŘ, Karel. *Jan Erazim Vocel: zakladatel české archeologie*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1981. 432 s + XXXVII s.

byl tento spolek také pojmenován. Nicméně velmi záhy se členové spolku „Vocel“ začali výrazně angažovat rovněž v úsilí o záchranu a zachování stavebních a uměleckých památek v Kutné Hoře.

Poněvadž si tato magisterská práce, vypracovaná na Univerzitě Pardubice pod vedením pana doc. PhDr. Vladimíra Hrubého,²⁰ klade za cíl na vybraných příkladech oprav památek v Kutné Hoře poodhalit postupy a metody vykonávání památkové péče v tomto městě v průběhu druhé polovině 19. a na začátku 20. století, jakož i tehdejší vnímání těchto památkových kauz státními orgány památkové péče – Ústřední komise pro výzkum a zachování stavebních památek ve Vídni (*K. k. Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*),²¹ členy kutnohorského městského zastupitelstva, členskou základnou spolku „Vocel“ a odbornou i laickou veřejností v Kutné Hoře i v Čechách, byla pro provedení vědeckého výzkumu, který je hlavní náplní této práce, zvolena čtveřice objektů,²² patřících k nejvýznamnějším památkám Kutné Hory a tvořících velmi důležitou součást našeho kulturního dědictví, v současnosti chráněného památkovým zákonem a související legislativou.²³

V úvodu této magisterské práce bylo definováno téma prováděného výzkumu, jeho předpoklady a cíle, stejně jako použité badatelské postupy a metodologie. Poté následuje rozbor pramenů a literatury a jejich kritické zhodnocení. Po ní následuje kapitola o vývoji principů a metod v památkové péči v druhé polovině 19. a na začátku 20. století, po níž následuje čtvrtá kapitola, věnovaná činnosti Archeologického sboru „Vocel“, pod jehož záštitou se tyto vybrané příklady památkových akcí v Kutné Hoře odehrávaly. Hlavním

²⁰ K osobnosti a publikační činnosti památkáře a univerzitního pedagoga doc. PhDr. Vladimíra Hrubého viz SLAVÍČEK, Lubomír (ed.). *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800–2000): sv. I: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016. s. 493-494. ISBN 978-80-200-2094-9.

²¹ Tato státní památková instituce, zřízená císařským rozhodnutím Františka Josefa I. v roce 1850, v průběhu své existence dvakrát změnila název. Vznikla jako *K. k. Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, v roce 1873 byla přejmenována na *K. k. Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale*, a od roku 1911 zněl její název *K. k. Zentral-Kommission für Denkmalpflege*. CZUMALO, Vladimír et al. *Péče o architektonické dědictví I: sborník prací: vybrané kapitoly k tématu*. 1. vyd. Praha: Idea servis, 2008. s. 34, 37, 41. ISBN 978-80-85970-59-3.

²² Jde o chrám sv. Barbory, Kamennou kašnu, Vlašský dvůr a Kamenný dům, které byly zvoleny jako objekty tohoto výzkumu a současně jako reprezentativní příklady nejvýznamnějších akcí ochrany památek a památkové péče v Kutné Hoře druhé poloviny 19. a začátku 20. století, jež jsou ústředním tématem této teze.

²³ Je to zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, zkráceně „památkový zákon“, jímž je od 1. ledna 1988 upravena státní politika památkové péče a forma ochrany památek na území České republiky. Poslední novelou zákona o státní památkové péči je zákon č. 142/2012 Sb., s účinností od 1. července 2012. Provádění tohoto zákona upravují některé vyhlášky, např. Ministerstva kultury č. 187/2007 Sb., jíž jsou stanoveny obsah a plány území, na nichž jsou prováděny archeologické nálezy, a č. 408/2008 Sb., jíž jsou upraveny další náležitosti ochrany památkových zón a památkových rezervací v České republice. K památkovému zákonu České republiky viz ČESKO. *Památkový zákon: úplné znění ke dni 6. ledna 2005 doplněné výběrem z judikatury: úplné znění prováděcí vyhlášky*. 1. vyd. Praha: Jalna, 2005. 87 s + IV s. ISBN 80-86310-49-3.

„jádro“ této historicko-památkářské teze pak je pátá kapitola, obsahující již zmíněné čtyři památkové kauzy, které byly zařazeny do výzkumu pro vznik této práce. Jejich součástí je stručná stavební historie, typologie objektu, rozbor použitých postupů a metod při provádění jejich opravy, a jejich zhodnocení z hlediska dobového kulturně-historického a zasazení do vývojového kontextu památkové péče, včetně názorů přímých aktérů, kteří se při jejich realizaci přímo angažovali a byli v nich nějakým způsobem zainteresováni, případně dalších osobností z řad odborné i laické veřejnosti, pociťujících potřebu se k nim nějakým způsobem vyjádřit.

Šestou kapitolou je závěr, v němž jsou shrnuty a vyhodnoceny výsledky provedeného výzkumu kapitol, věnovaným vybraným příkladům památkové péče v Kutné Hoře ve vymezeném období. Součástí této kapitoly jsou rovněž náměty k dalšímu pokračování výzkumu této problematiky, představující velmi významnou etapu vývoje ochrany památek a památkové péče v Kutné Hoře i v rámci kutnohorského regionu. Odpovědi na kladené otázky a cíle této práce, stanovené na jejím počátku, postupně přinášelo nejen pečlivé studium a kritické zhodnocení dochovaných pramenů a literatury, ale především důkladný rozbor jednotlivých příkladů oprav kutnohorských památek, včetně jejich zhodnocení a zasazení do dobového kontextu vývoje památkové péče v Kutné Hoře i v českých zemích. Při přípravě této magisterské práce byla jejím autorem využita analytická metoda historikovy práce a metoda komparace archivních pramenů a literatury, jejich pečlivé analýzy a kritického zhodnocení, i osobní průzkum vybraných památkových objektů in situ.

Po závěru textové části následují další nezbytné součásti této diplomové práce, kterými jsou obrazová příloha (sestavená z dochovaných dobových map, plánové dokumentace a dobových fotografií k jednotlivým památkovým akcím), po níž následuje resumé, provedené v anglickém jazyce, a na úplném konci je připojen seznam pramenů a literatury, jež byly využity v průběhu tvorby této práce.

2. Rozbor a kritické zhodnocení pramenné základny a literatury

2.1 Rozbor použitých pramenů

Autor této práce se při její přípravě opíral o analýzu a kritické zhodnocení dochované pramenné základny, přičemž se jednalo především o prameny písemné povahy (spisový materiál, dochované osobní pozůstalosti a korespondence, písemná a kresebná dokumentace k návrhům oprav jednotlivých objektů), prameny nepsané povahy (samotné objekty památek, zahrnuté do výzkumu, fotografie, plánová dokumentace, dochované původní kamenné články,

okrajově i dobové archeologické výzkumy). Díky pečlivému studiu, kritickému rozboru a zhodnocení této pramenné základny, a rovněž její důkladné komparaci s dobovou i současnou odbornou literaturou, věnovanou dějinám Kutné Hory a kutnohorským památkám, bylo možné provádět výzkum této problematiky a směřovat tak k cílům, stanoveným v úvodu této magisterské práce.²⁴ V této souvislosti je ovšem třeba zdůraznit, že autor této práce nezůstal při svém bádání limitován obdobím do první světové války (ovlivněným zástupci Vídeňské školy dějin umění, pod jejichž vlivem se proměňoval přístup k architektuře a památkové péči),²⁵ ale zabýval se též studiem a reflexemi nejnovějších poznatků z oblastí historie, dějin umění a památkové péče.²⁶

Při přípravě této práce o dějinách památkové péče v Kutné Hoře v druhé polovině 19. a začátku 20. století, prezentovaných na vybraných příkladech památkových akcí z tohoto období, tedy autor této práce informačně vycházel především z archivních fondů, uložených ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře i v archivech a institucích mimo Kutnou Horu, a z důkladného studia lokální tematické i syntetické literatury. Jsou to především dokumenty k jednotlivým kutnohorským památkám, které jsou však v řadě případů dosud nezpracované a neinventarizované, takže zpřístupnění těchto fondů bylo spojeno s řadou vážných peripetií, které se ve většině případů podařilo překonat a dokumenty mohly být ke studiu předloženy. Nicméně lze konstatovat, že v kutnohorském Státním okresním archivu je pramenná základna ke studiu kutnohorských kulturních památek, problematiky památkové péče i fond regionální literatury nejucelenější.²⁷

²⁴ Dle vyjádření archivářky Jany Lebedové ze Státního okresního archivu Kutná Hora je badatelsky přínosné vytvořit práci na toto téma a rovněž v ní připomenout snahy kutnohorského spolku „Vocel“ o obnovu a záchranu kulturního dědictví v Kutné Hoře. Dle jejího názoru tak autor této práce svým badatelským úsilím nejen připomíná význam spolku „Vocel“ ve vývoji dějin kutnohorské i české památkové péče, ale rovněž se snaží na tento kulturní a památkářský odkaz členů tohoto spolku navazovat. Osobní rozhovor autora s archivářkou Janou Lebedovou. Kutná Hora, 9. září 2019.

²⁵ K zakladatelským osobnostem Vídeňské školy dějin umění viz KROUPA, Jiří. Rudolf Eitelberger a Moritz Thausing: dva zakladatelé vídeňské školy dějin umění. In *Zprávy památkové péče*, roč. 78, č. 2, 2018, s. 104-114. ISSN 1210-5538.

²⁶ V rámci tohoto výzkumu prováděl autor také osobní rozhovory s některými pracovníky z oborů dějin umění, historie, památkové péče i s pracovníky státní správy a samosprávy. Nutno podotknout, že ve všech případech oslovení respondenti projevili pochopení pro smysl i význam tohoto výzkumu, a poskytli svá osobní vyjádření i cenné informace pro vznik této práce.

²⁷ Zejména povědomí o vysokém ekonomickém, politickém i kulturněhistorickém postavení města a jeho obyvatel ve středověku a emancipující se české národní hnutí vedlo obyvatele Kutné Hory (i dalších měst) ve druhé polovině 19. století k čilé spolkotvorné činnosti, s níž úzce souvisela také intenzivní badatelská činnost tehdejších architektů a restaurátorů památek i amatérských vlasteneckých nadšenců. Mezi takové osobnosti vědeckého a kulturního života v Kutné Hoře tehdy patřili Jan Erazim Vocel, konzervátoři vídeňské Ústřední komise František Xaver Beneš a Josef Braniš, i řada lokálních badatelů, rekrutujících se hlavně z řad místního učitelstva – např. Jan Josef Řehák, Emanuel Leminger nebo Jiří Zach.

Velmi významným zdrojem informací o dějinách jednotlivých kutnohorských památek jsou stavebněhistorické průzkumy²⁸ a restaurátorské zprávy, uložené v těchto případech v depozitářích Národního památkového ústavu (NPÚ) v Praze a ve spisovně „Nadace Kutná Hora – památka UNESCO“ v Kutné Hoře.²⁹ Jednalo se o spisovou a plánovou dokumentaci, která však byla zaměřena ke konkrétním případům jednotlivých oprav a restaurátorských zásahů v průběhu druhé poloviny 20. století a na počátku 21. století, a památkovým kauzám přelomu 19. a 20. století a tehdejšími způsobům jejich realizace zde byl věnován pouze nevelký prostor či chybělo jejich odpovídající zhodnocení a zasazení do kontextu historického a uměleckého vývoje dané památky. Nicméně pro počáteční orientaci v dějinách jednotlivých objektů, vybraných pro výzkum pro vznik této teze, a rámcovému pochopení jejich typologie, tehdejšího stavu a případně podoby či zániku některých částí či konstrukcí, byly uvedené materiály velmi hodnotné a přínosné.³⁰

Další důležité informační zdroje (viz Seznam použitých pramenů a literatury) pro vznik této práce představovala také dobová periodika, vydávaná v Kutné Hoře – jednalo se o *Vesnu kutnohorskou*, *Kutnohorské listy* (noviny staročeské strany) a *Podvysocké listy* (noviny strany mladočeské), kde však byla reflektována především problematika politického dění ve městě, a jednotlivým památkovým kauzám (snad s výjimkou rozsáhlé opravy chrámu sv. Barbory) zde nebyl věnován odpovídající zřetel a pozornost.³¹ Nicméně se jednalo o jeden z důležitých dobových pramenů, díky němuž autor získal možnost pochopit názory a postupy architektů Josefa Mockera, Ludvíka Láblera a jejich spolupracovníků, jakož i názory některých členů spolku „Vocel“ a kutnohorského městského zastupitelstva na tehdy probíhající památkové akce.³² Tyto informační zdroje také autorovi umožnily výrazně lépe poznat a pochopit, jak

²⁸ Dle autorova názoru je nepochybně zajímavé, že v tomto případě se objevuje neustálená forma tohoto pojmu. Nejen v současné, ale také starší literatuře (stejně jako u názvů těchto pramenů) se objevují spojení „stavebně-historický průzkum“, „stavebně historický průzkum“, případně „stavebněhistorický průzkum“. Proto zde autor uvádí názvy těchto dokumentů ve tvaru, daném jejich původcem.

²⁹ Spisovna „Nadace Kutná Hora – památka UNESCO“ se nachází v Dačickém domě, Komenského náměstí čp. 41 v Kutné Hoře, a její správkyň je Eva Novotná, DiS. V Dačickém domě sídlí Vzdělávací a prezentační centrum kulturního dědictví UNESCO (jehož je tato spisovna součástí), které je partnerskou organizací Univerzity Pardubice. *Dačického dům v Kutné Hoře: Vzdělávací a prezentační centrum kulturního dědictví UNESCO* [online]. Webové stránky Vzdělávacího a prezentačního centra kulturního dědictví UNESCO – Dačického dům v Kutné Hoře. [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.dacickehodum.cz/cs/>.

³⁰ V některých případech však nebyl celkový stavebně-historický průzkum dosud vytvořen, poněvadž tak nebylo dosud učiněno z důvodů dosavadní nepotřebnosti (či vysokých finančních nákladů na jeho provedení). Tuto informaci autor obdržel od dokumentátorky Národního památkového ústavu – územního pracoviště středních Čech Olgy Geislerové. Osobní rozhovor autora s dokumentátorkou Olgou Geislerovou. Praha, 15. ledna 2020.

³¹ Tyto dobové noviny jsou uloženy v depozitáři Státního okresního archivu Kutná Hora, a kromě reflexe památkových kauz v Kutné Hoře (zejména rekonstrukce a dostavby chrámu sv. Barbory) v nich lze najít zajímavé informace k fungování kutnohorského městského zastupitelstva i dalšího dění v tomto městě.

³² Ačkoliv bylo dějinám Kutné Hory i kutnohorským památkám věnováno značné množství odborné i popularizační literatury, památkovou péčí v Kutné Hoře v druhé polovině 19. století a na počátku 20. století a zhodnocením jednotlivých památkových akcí, včetně působení architektů a restaurátorů a užitých postupů při

byly opravy památek města Kutné Hory a činnost architektů a restaurátorů při nich působících vnímány, a jak významné bylo pro obyvatele Kutné Hory i českou veřejnost provádění oprav památek v tomto městě. Mezi další zdroje patřily dobové odborné časopisy *Památky archeologické a místopisné*, *Architektonický obzor* či *Stavba*, avšak ani zde nebyl kutnohorským památkovým akcím věnován odpovídající prostor či jejich zhodnocení v dobovém kontextu vývoje památkové péče v českých zemích.

Zajímavý dobový zdroj informací pro tuto tezi lze spatřovat i v dochovaných (každoročně vydávaných) zprávách Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře, jež jsou pro léta 1877–1933 uloženy v depozitářích Českého muzea stříbra v Kutné Hoře,³³ a v menším počtu (většinou v podobě duplikátů) ve Státním okresním archivu Kutná Hora. Pro pojednávané období obsahují velmi cenné informace o průběhu opravy chrámu sv. Barbory i zajímavé osobní postřehy, pocházející od významného člena a pozdějšího předsedy tohoto spolku, arciděkana Karla Vorlíčka. Ty pak tento církevní hodnostář také uveřejnil ve své knize,³⁴ věnované rozsáhlým rekonstrukčním a restaurátorským pracím na této nejvýznamnější památce Kutné Hory. Rovněž zde lze nalézt informace o různorodém dění v tomto archeologickém a muzejním spolku, tedy především o tvorbě a pořádání archeologických sbírek ve spolkovém muzeu, které pocházejí částečně od arciděkana Karla Vorlíčka, částečně od dlouholetého kustoda sbírek muzea spolku „Vocel“ Emanuela Lemingera, který se v průběhu doby vypracoval v klíčovou osobnost pro tvorbu sbírek muzea spolku „Vocel“.³⁵ Bez Lemingerovy značné osobní obětavosti i činorodé aktivity v rámci tohoto spolku bychom se dnes nemohli obdivovat těmto předmětům, pocházejícím ze sbírek tohoto někdejšího spolkového muzea, a získaných při provádění archeologických výzkumů v okolí Kutné Hory.

Protože se v případě kutnohorských památek jednalo většinou o sakrální stavby, autor mohl odůvodněně předpokládat, že v dobovém časopise *Method: časopis věnovaný umění*

provádění těchto kauz, se dosud nikdo příliš nezabýval, přestože to je velmi významná etapa vývoje památkové péče v tomto městě. To je v podstatě také hlavní důvod, proč se autor rozhodl práci na toto téma vytvořit. Působení architektů Josefa Mockera a Ludvíka Láblera v Kutné Hoře znamenalo prakticky poslední fázi uplatňování restaurátorského purismu v památkové péči, a právě specifika práce těchto významných osobností památkové péče při provádění oprav kutnohorských památek jsou dalším velmi důležitým aspektem, který je rovněž reflektován na stránkách této práce.

³³ K historii Českého muzea stříbra v Kutné Hoře viz HRUBÁ, Šárka. *Historie Českého muzea stříbra v Kutné Hoře* [online]. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2009. Vedoucí práce PhDr. Aleš Filip, Ph.D. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/d4lnb/>.

³⁴ Viz VORLÍČEK, Karel. *Dějiny restaurace a dostavby velechrámu sv. Panny Barbory v Hoře Kutné: 1884–1905*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1906. 251 s.

³⁵ Emanuel Leminger se kromě archeologického a muzejního (především správcovství numismatické sbírky) působení věnoval též přednáškové činnosti, v jejímž rámci popularizoval výsledky svých výzkumů a sbírkovtvorné činnosti. Mezi témata jeho přednášek patřily např. „O mincích českých a sbírce jich archeologického sboru „Vocel“, proslovená v den prvního výročí vzniku tohoto spolku. SOKA KH, Archeologický sbor „Vocel“, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1878*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1879. s. 13.

křesťanskému,³⁶ vydávaném českým římskokatolickým duchovním a jedním z průkopníků památkové péče, dějin umění a hudby Ferdinandem Josefem Lehnerem,³⁷ bude možné najít řadu zajímavých dobových příspěvků, reflektující průběh oprav sakrálních objektů v Kutné Hoře. Autor v něm však našel pouze výňatky ze spisu kutnohorského arciděkana Karla Vorlíčka, věnovaného chrámu sv. Barbory, který je v originále uložen ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře. Co se týká jednotlivých projektů a návrhů na opravy vybraných příkladů památek v Kutné Hoře, byly využity dokumenty z archivních fondů Státního okresního archivu Kutná Hora, Národního archivu v Praze, Archivu Pražského hradu v Praze, Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea v Praze, a rovněž ze sbírek map, plánů a fotografií Českého muzea stříbra v Kutné Hoře.³⁸

Z dochovaných písemných pramenů a plánových dokumentů, uložených v archivech a institucích mimo Kutnou Horu a týkajících se památkové péče v Kutné Hoře, jsou pro tuto práci podstatné především dokumenty, uložené v archivech a dalších institucích v Praze. Pro základní orientaci, které památky byly v Kutné Hoře v tomto období opraveny a jaký byl význam těchto památkových akcí, posloužily údaje z fondů Památkový úřad Vídeň – PÚ/R a Zemský památkový úřad Praha, oba uložené v Národním archivu v Praze. V nich jsou uloženy koncepty zpráv a zprávy konzervátorů Ústřední komise (pro Kutnou Horu hlavně Františka Xavera Beneše),³⁹ v nichž lze najít informace o stavu a dílčích úpravách kutnohorských památek, především chrámu sv. Barbory, Vlašského dvora a Kamenné kašny. V těchto zprávách, určených pro vídeňskou Ústřední komisi, respektive pro Zemský konzervátorský úřad v Praze, je reflektována např. i válečná rekvizice kutnohorských zvonů

³⁶ Tento časopis byl založen v roce 1875 tehdejším kaplanem v Karlíně Ferdinandem Josefem Lehnerem, a byl zaměřen na problematiku sakrální architektury a umění. Seznamoval však daleko širěji s uměním, především se základy architektury od antiky přes starokřesťanské umění až po renesanci. Tento časopis byl svou přehlednou strukturou, grafickou úpravou i kvalitou doprovodných kreseb z dobového hlediska na velmi slušné úrovni. KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. s. 343. ISBN 80-7106-252-9.

³⁷ K působení českého římskokatolického kněze a jednoho z průkopníků památkové péče v Čechách Františka Josefa Lehnera viz SLAVÍČEK, Lubomír (ed.). *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008): sv. 1: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016. s. 812-813. ISBN 978-80-200-2094-9.

³⁸ Zde byly potřebné písemné a plánové materiály poskytnuty díky schválení ředitelkou PhDr. Světlanou Hrabánkovou a zpřístupněny knihovnicí a správkyňí části sbírek Evou Entlerovou, BBus (Hons). Nutno podotknout, že se tak stalo po z obou stran velmi vstřícném jednání, které v autorovi této práce ještě více posílilo a upevnilo jeho lásku k ochraně památek a památkové péči.

³⁹ K osobnosti a působení archeologa, historika a konzervátora Ústřední komise Františka Xavera Beneše viz SLAVÍČEK, Lubomír (ed.). *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008): sv. 1: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016. s. 86-87. ISBN 978-80-200-2094-9.

ve válečném roce 1916 (proti níž se výbor spolku „Vocel“ aktivně ohrazoval), určená k získání kovu pro rakousko-uherský válečný průmysl v průběhu první světové války.

Dalším důležitým zdrojem informací byl osobní fond architekta, podnikatele a proslulého mecenáše Josefa Hlávky, uložený v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze, v němž se podařilo nalézt obsahově cennou korespondenci tohoto významného činitele Ústřední komise s kutnohorskou městskou radou i s konkrétními umělci, podílejícími se na umělecké výzdobě a úpravách v interiéru některých kutnohorských památek (zejména v chrámu sv. Barbory a ve velké zasedací síni Vlašského dvora).

V Archivu Národního muzea v Praze je uložen osobní fond konzervátora Ústřední komise Františka Xavera Josefa Beneše,⁴⁰ v němž jsou uloženy koncepty restaurátorských zpráv pro časopis vídeňské Ústřední komise,⁴¹ a rovněž poznámky k historii jednotlivých památek Kutné Hory, především chrámu sv. Barbory a Vlašskému dvoru.⁴² Menší část osobní pozůstalosti tohoto historika a konzervátora (v počtu dvanácti dopisů od různých osob, které však nemají žádný význam pro tématické zaměření této práce, neboť se problematikou kutnohorských památek vůbec nezabývají) je uložena v Archivu Národní knihovny v Praze.⁴³

Dobový odborný časopis, vydávaný vídeňskou Ústřední komisí a nazvaný *Mittheilungen der k. k. Central-kommission für Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, uložený v knihovně Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky v Praze, obsahuje převážně příspěvky, týkající se stavebního vývoje a popisů jednotlivých kutnohorských památek, jejichž autorem byl převážně německý historik umění a restaurátor památek Bernhard Grueber (působící od roku 1845 jako profesor dějin architektury a umění na pražské Akademii výtvarných umění).⁴⁴ Tento muž pak v 60. letech 19. století z pověření vídeňské Ústřední komise prováděl průzkum a popis architektonických a uměleckých památek, včetně těch kutnohorských, a jehož práce pak stála u zrodu zvýšeného zájmu o jejich obnovu a

⁴⁰ Ve své památkářské a publikační činnosti navazoval František X. Beneš na Jana E. Vocela, snažil se jeho bádání dále rozvíjet, nezřídka se na Vocelovy texty explicitně odkazoval, např. na článek *Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře*, publikovaný v *Památkách archaeologických a místopisných*. Viz VOCEL, Jan Erazim. Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře. In *Památky archaeologické a místopisné*, roč. III, 1859, s. 81-86, 111-124.

⁴¹ František X. Beneš zahájil své působení konzervátora Ústřední komise v roce 1854, kdy by do této funkce jmenován. Bohužel se však do současnosti nedochoval Benešův jmenovací dekret, jak je tomu v případě jmenovacího dekretu J. E. Vocela. Viz SKLENÁŘ, Karel. Vývoj péče o archeologické památky v českých zemích v 19. století. In *Sborník Národního muzea: řada A – Historie*, roč. 65, č. 1-2, 2011, s. 20-21. ISSN 0036-5335.

⁴² František X. Beneš byl (narozdíl od Jana E. Vocela) především praktickým archeologem, který se nezdráhal provádět terénní výzkum a zkoumat epigrafické a další památky přímo „in situ“. Týkalo se to především jeho utřídění získaného materiálu a vytvoření jeho periodizace. Viz CHADRABA, Rudolf et al. *Kapitoly z českého dějepisu umění I: předchůdci a zakladatelé*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1986. s. 96-97.

⁴³ ANKP, Osobní fond č. 46 – Beneš František Xaver (1839–1887), neuspořádáno, neinventarizováno.

⁴⁴ Viz GRUEBER, Bernhard. Die Baudenkmale der Stadt Kutenberg in Böhmen. In *Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, VI. Jahrgang, Nr. 9, 1861, s. 223-232.

záchranu), poněvadž jejich tehdejšímu stavu se jiní badatelé příliš nevěnovali, ačkoliv se jejich stav postupně stále více zhoršoval. Ke Grueberovu kutnohorskému působení se podařilo najít alespoň dílčí informace v dokumentech, uložených v děčínské pobočce Státního oblastního archivu Litoměřice, ve fondu Rodinný archiv Thun-Hohenstein. Zde je dochována vzájemná korespondence mezi Bernhardem Grueberem a tehdejším zemským konzervátorem, hrabětem Františkem Thun-Hohensteinem,⁴⁵ který byl Grueberovým uměnovědným a památkářským snahám velmi příznivě nakloněn. Tento archivní fond je však stále nezpracovaný a neinventarizovaný, proto bylo díky povolení ředitele archivu PhDr. Otto Chmelíka umožněno nahlížet pouze do malého zlomku dokumentů, které již zpracováním a dílčí inventarizací prošly. Nicméně není vyloučeno, že v budoucnosti při pokračujícím výzkumu této problematiky lze (v případě zpracovanosti a zpřístupnění dalších dokumentů) nalézt další zajímavé informace a souvislosti, vážící se k této etapě památkové péče v Kutné Hoře.

Rovněž více informací bylo možné očekávat od archivních dokumentů z fondů, uložených v Archivu Pražského hradu, kde autor ve fondu „Téka“ předpokládal možnost nalézt písemné dokumenty k opravám památek v Kutné Hoře, případně i architektky Mockerem a Láblerem vytvořené plánové podklady. Zde však nejsou reflektovány žádné významné stavební úpravy památek v Kutné Hoře, pouze skicáře a náčrtníky částí chrámu sv. Barbory, jejichž autorem byl architekt Josef Mocker.⁴⁶ Ty však neobsahovaly zásadní informace, jež by bylo možné při přípravě této práce využít, neboť se nejednalo o návrhy k provedení oprav či úprav, ale pouze o zachycení tehdejšího stavu této gotické památky.

Po informacích, jež by bylo možné využít pro tuto práci, autor pátral rovněž v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea v Praze.⁴⁷ V osobním fondu architekta a restaurátora Ludvíka Láblera byla nalezena plánová dokumentace, týkající se především Vlašského dvora a Kamenné kašny, jakož i dílčí náčrty některých částí těchto

⁴⁵ K osobnosti a působení zakladatele *Jednoty pro dostavbu chrámu sv. Víta* a zemského konzervátora hraběte Františka Thun-Hohensteina viz ZEMANOVÁ, Marcela. *František Thun-Hohenstein (1809–1870): biografie šlechtice v kontextu proměn společnosti 19. století* [online]. Disertační práce. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Filozofická fakulta, 2017. Vedoucí práce doc. PhDr. Kateřina Kaiserová, Ph.D. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/8xrp1p/>.

⁴⁶ Podle vyjádření archiváře Archivu Pražského hradu Mgr. Tomáše Zubce byla osobnost architekta Josefa Mockera důležitá jako „zastřešující a současně garantující element“, který měl být zárukou kvalitního provedení oprav památek v Kutné Hoře. Do osobnosti Mockerova žáka a spolupracovníka Ludvíka Láblera pak byla dle jeho názoru „kladena obdobná, ne-li stejná či ještě větší důvěra“, která se mimo jiné projevila v tom, že právě Lábler jako vedoucí stavebních prací byl (spolu s arciděkanem Karlem Vorlíčkem) průvodcem císaře Františka Josefa I. při návštěvě opravených památek u příležitosti panovníkovy návštěvy Kutné Hory v roce 1906. Osobní rozhovor autora s archivářem Mgr. Tomášem Zubcem. Praha, 5. června 2019.

⁴⁷ ANTMP, AAS, Osobní fond č. 25 – Ludvík Lábler, nezpracováno, neinventarizováno; ANTMP, AAS, Osobní fond č. 90 – Josef Mocker, nezpracováno, neinventarizováno.

památek. V osobním fondu architekta Josefa Mockera autor našel dílčí náčrty některých částí chrámu sv. Barbory a Vlašského dvora, vytvořených tímto architektem, tehdy provádějícím také dostavbu Svatovítské katedrály v Praze.⁴⁸

Dalším velmi důležitým zdrojem informací při přípravě této práce se stal rovněž fond Archeologického sboru „Vocel“, uložený v depozitáři Českého muzea stříbra v Kutné Hoře,⁴⁹ který byl zpřístupněn díky vstřícnému přístupu a velké ochotě jeho správce Bc. Josefa Kremly, ačkoliv je tento fond v současnosti nezpracovaný a neinventarizovaný. V těchto dokumentech bylo možné získat informace o fungování tohoto archeologického a muzejního spolku, jeho spolkového muzea, tvorbě a uspořádání muzejních sbírek a přípravě výstavních expozic, jakož i o názorech některých členů spolku na průběh oprav památek v Kutné Hoře, k nimž se zástupci tohoto spolku vyjadřovali, uváděli k nim své připomínky, a někteří (jako např. arciděkan Karel Vorlíček⁵⁰ nebo MUDr. František Stáně)⁵¹ se přímo účastnili průzkumů jednotlivých objektů před zahájením oprav i v průběhu jejich realizace.

Informačně cenné jsou pro tuto práci rovněž dokumenty, pocházející z činnosti významných členů Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře, a nacházejících se ve fondech pozůstalostí těchto osobností, uložených ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře. Jedná se především o fondy osobních pozůstalostí arciděkana Karla Vorlíčka, jenž působil v pojednávaném období jako jakýsi „spiritus agens“ provádění památkových akcí v Kutné Hoře a postupně se vypracoval v jednu z nejdůležitějších osobností památkové péče na konci 19. a na začátku 20. století, dále MUDr. Františka Stáněho, původně městského lékaře a nadšeného archeologa, a později významného člena a dlouholetého předsedy spolku „Vocel“, a také Jiřího Zacha,⁵² lokálního architekta a ředitele vyšší reálné školy,⁵³ který se však podstatně

⁴⁸ K počátkům působení architekta Josefa Mockera ve svatovítské stavební huti, kde se stal nástupcem zemřelého architekta Josefa Krannerera viz FÉROVÁ, Rút. *Josef Mocker a památková péče* [online]. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2008. s. 30-31. Vedoucí práce PhDr. Irena Loskotová, Ph.D. [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/j624h/>.

⁴⁹ Zde byly potřebné plánové materiály a fotografie poskytnuty díky povolení ředitelky PhDr. Světlany Hrabánkové a poskytnutí správkyní muzejní knihovny Evou Entlerovou, BBus (Hons). Sluší se také dodat, že se tak stalo po z obou stran velmi vstřícném jednání, které v autorovi této práce ještě více posílilo a upevnilo jeho lásku k (nejen kutnohorským) památkám a památkové péči.

⁵⁰ Karel Vorlíček (od roku 1881 kutnohorský arciděkan) byl úspěšným interventem opravy chrámu sv. Barbory u pražského místodržitelství, na zemském i říšském sněmu i u ministerstva kultu a vyučování a Ústřední komise ve Vídni. PROVAZ, Lukáš. *Čestní občané města Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Město Kutná Hora, 2013. s. 44. ISBN 978-80-86699-72-1.

⁵¹ Podle názoru archiváře Státního okresního archivu Kutná Hora Mgr. Viktora Pohanky je na příkladu těchto osobností dobře patrná provázanost kutnohorské lokální politiky a vlastenecké nadšení v kombinaci s úsilím o naplňování vědeckého a kulturního odkazu Jana Erazima Vocela, jakož i jejich vazby na vysokou politickou garnituru a státní organizace, pod jejichž odbornou záštitou i díky jejichž finančním příspěvkům byly pak tyto rekonstrukční a restaurátorské akce v Kutné Hoře provedeny. Osobní rozhovor autora s archivářem Mgr. Viktorem Pohankou. Kutná Hora, 16. října 2019.

⁵² Architekt a pedagog Jiří Zach při přípravě svých odborných článků čile spolupracoval také se svými kolegy z učitelského sboru vyšší reálné školy, zejména s Josefem Branišem. S Josefem Branišem také vydal knihu s

více angažoval v projektování kutnohorských novostaveb.⁵⁴ Rovněž názory a připomínky těchto osobností lokální politické scény i památkové péče v Kutné Hoře k provádění vybraných příkladů památkových akcí a jejich reflexe v kulturním a uměleckém obrazu tohoto města jsou pojednávány na stránkách této magisterské práce.⁵⁵

2.2 Literatura

Ze současné odborné literatury, zabývající se dějinami města Kutné Hory a jeho hospodářským, společenským a kulturním vývojem (jejíž množství a záběr jsou je skutečně značné), byly informace pro tuto práci čerpány především z knihy *Kutná Hora*, jejímiž editorkami byly Blanka Altová a Helena Štroblová, a která byla vydána v roce 2000 pražským Nakladatelstvím Lidové noviny.⁵⁶ Tato publikace rovněž nabízí zřejmě zatím nejlepší syntézu poznatků o vývoji kutnohorských památek, nesporně také proto, že do ní svými poznatky a postřehy přispěli nejen historici a archiváři, ale rovněž pracovníci památkové péče, zejména historik umění, památkář a vysokoškolský pedagog Aleš Pospíšil.⁵⁷ Pod jeho editorským vedením vznikla publikace nazvaná *Kutná Hora*, kterou vydalo pražské nakladatelství Foibos

názvem *Upomínka na Horu Kutnou*, věnovanou tomuto městu a jeho památkám. Viz ZACH, Jiří – BRANIŠ, Josef. *Upomínka na Horu Kutnou*. 1. vyd. Praha: F. Borový, 1883. 43 s.

⁵³ Kutnohorská městská nemocnice, jejímž byl ředitel vyšší reálné školy v Kutné Hoře Jiří Zach projektantem a při jejímž návrhu se zřejmě inspiroval anglickou novogotikou, byla dobovými pozorovateli charakterizována jako „...velikolepá, monumentální budova, jakáž snahou sl. výboru městské nemocnice a přispěním všeobecným jak ctěného obyvatelstva kutnohorského tak přemnoha štědrých dobrodinců pro ústav ten vybudována jest, hlásati bude po všechny doby, že šlechetná dobročinnost a obětovnost doby naší vyvedla pomníku nehynoucího, blahu trpícího člověčenstva věnovaného.“ *Vesna kutnohorská*, roč. I, č. 32 (21. 8.), 1868, nestránkováno.

⁵⁴ Podle projektů architekta Jiřího Zacha byla vybudována nejen zmíněná kutnohorská městská nemocnice na Pirknerově náměstí, vystavěná v letech 1861–1868 z podnětu jejího zakladatele a prvního primáře MUDr. Josefa Jaromíra Štětky (1808–1878), ale také vila „Spahovka“ v ulici Sportovců čp. 9, realizovaná v letech 1862–1864 pro Zachova přítele a kutnohorského továrníka (majitele výroby řepkového oleje) Antonína Hartmanna. ŠVÁCHA, Rostislav. Kutnohorská architektura období historismu a moderny (1851–1918). In *Umění*, roč. 39, č. 5, 1991, s. 406. ISSN 0049-5123.

⁵⁵ Pro tuto práci byla využita ještě jedna skupina pramenů, získaná metodou orální historie. V rámci tohoto výzkumu provedl autor osobní rozhovory s osobami souvisejícími s tímto tématem památkové péče, přičemž šlo o pracovníky archivů, muzeí, orgánů státní památkové péče, muzejních spolků i dalších kulturních organizací. Jejich postřehy a názory autorovi posloužily především k získání celkového přehledu, pochopení souvislostí, v jakých je toto téma v současné památkové péči chápáno, i dalších potřebných kontaktů a zdrojů informací. Po zralé a pečlivé úvaze nebyly všechny získané informace a hodnocení (z důvodu jejich přílišné subjektivity) v práci přímo a doslovně citovány, nicméně autor považoval za potřebné doplnit tento výzkum o některé názory současných pracovníků muzeí a památkové péče, sloužící jako příklady individuálních pohledů na tuto problematiku péče o památky a její vnímání v dnešní době. V této souvislosti je však třeba podotknout, že (oproti původnímu předpokladu autora) všichni oslovení respondenti projevili pro tento badatelský počín značný zájem a pochopení, a poskytli autoru svá osobní vyjádření k tématu této teze.

⁵⁶ ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. 567 s. + XVI s. ISBN 80-7106-186-7.

⁵⁷ Sluší se rovněž připomenout, že další z významných památek Kutné Hory, bývalému cisterciáckému klášteru (stavbě katedrálního typu) Nanebevzetí Panny Marie a sv. Jana Křtitele v Sedlci, věnoval Aleš Pospíšil svou monografii, jež je však pojatá především popularizačně, a částečně má i formu jakéhosi „leporela“. Viz POSPÍŠIL, Aleš. *Sedlec: příběh podivuhodného místa Kutné Hory*. 1. vyd. Kutná Hora: Nadace Kutná Hora – památka UNESCO, 2015. 180 s. ISBN 978-80-906297-0-7.

Books, s. r. o. v roce 2014.⁵⁸ I když se jedná především o knihu s cílem seznámit čtenáře z řad odborné i laické veřejnosti s památkami města Kutné Hoře a jejich historickým vývojem, a tedy o dílo spíše popularizačního charakteru, lze v ní najít zajímavé informace o historii a stavebním vývoji řady sakrálních i profánních památek Kutné Hory. Dalším důležitým informačním zdrojem se pro autora staly publikace historika umění a památkáře⁵⁹ Dobroslava Líbala,⁶⁰ avšak ani tento autor⁶¹ se kutnohorskými památkovými kauzami druhé poloviny 19. a počátku 20. století hlouběji nezabýval.⁶² Další informace byly nalezeny také v knize historičky Evy Matějkové *Kutná Hora*, vydané v Kutné Hoře v roce 1962,⁶³ avšak ani zde není opravám kutnohorských památek v tomto období věnován větší prostor. Rovněž v publikaci staršího data vydání od historika umění Zdeňka Wirtha, nazvané *Kutná Hora, město a jeho umění*,⁶⁴ není ani tímto významným památkářským odborníkem restaurátorským akcím v Kutné Hoře v poslední čtvrtině 19. a na začátku 20. století věnován zvláštní zřetel.

K problematice vývoje přístupů a metod v památkové péči v druhé polovině 19. století a na začátku 20. století a kontextu s pojednávaným tématem byl koncipován s ohledem na literaturu, zabývající se touto problematikou.⁶⁵ Informace věnující se vývoji památkové péče a ochrany tak byly čerpány převážně z publikací historiků umění a památkářů Ivo Hlobila, Aleše Vošahlíka, Josefa Hobzeka, Karla Kibice staršího či Vlastimila Vintera.⁶⁶ Vzhledem k

⁵⁸ POSPÍŠIL, Aleš (ed.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Foibos Books, s. r. o., 2014. 203 s. ISBN 978-80-87073-77-3.

⁵⁹ K osobnosti Dobroslava Líbala a jeho působení v památkové péči viz MACHOVCOVÁ, Tereza. *Dobroslav Líbal (1911–2002): k teoretickému myšlení české památkové péče druhé poloviny dvacátého století* [online]. Diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2016. Vedoucí práce doc. Mgr. Pavel Panoch, Ph.D. [cit. 2020-02-01]. Dostupné z <https://dk.upce.cz/handle/10195/65418>.

⁶⁰ LÍBAL, Dobroslav – LÍBALOVÁ, Veronika. *Gotická architektura středních Čech*. 1. vyd. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody středočeského kraje, 1983.; LÍBAL, Dobroslav. *Katalog gotické architektury České republiky do husitských válek*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2001. ISBN 80-901587-8-1.

⁶¹ Dle názoru památkáře Jana Sommera Dobroslav Líbal „...vždy vnímal vztah k památkám jako stav mysli, jako celostní přístup, který se ovšem nemůže rodit v hlavách dalších lidí bez cílevědomě prohlubovaného povědomí, nikoliv na rozkaz.“ SOMMER, Jan. Dobroslav Líbal – vůdčí osobnost památkové péče. In *Zprávy památkové péče*, roč. 61, č. 7, 2001, s. 185. ISSN 1210-5538.

⁶² K dějinám města Kutné Hory a jeho památek viz např. LÍBAL, Dobroslav. Kutná Hora, staleté ohnisko krásy. In *Zprávy památkové péče*, roč. 54, č. 7, 1994, s. 210-214. ISSN 1210-5538; TÝŽ. Kutná Hora – vývoj města a okolí. In *Zprávy památkové péče*, roč. 63, č. 2, 2003, s. 97-100. ISSN 1210-5538.

⁶³ MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1962. 130 s. + DXIII s.

⁶⁴ WIRTH, Zdeněk. *Kutná Hora: město a jeho umění*. 2. vyd. Praha: Zemědělské knihkupectví A. Neubert, 1930. 33 s. + LXXIII s.

⁶⁵ K současnému pohledu na vývoj oboru restaurování a restaurátorské praxe viz NEJEDLÝ, Vratislav. Restaurování – obecná charakteristika oboru na počátku 3. tisíciletí – současné teoretické modely. In DOLEJŠ, Petr (ed.). *Obnova památek: sborník příspěvků k 8. ročníku konference*. 1. vyd. Praha: STUDIO AXIS, spol. s. r. o., 2008. s. 7-11. ISBN 978-80-904081-0-4.

⁶⁶ K otázkám vývoje památkové péče viz např. HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*. 1. vyd. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1987. 39 s.; HLOBIL, Ivo (ed.). *Na základech konzervativní teorie české památkové péče: výbor z textů*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2008. 254 s. ISBN 978-80-87104-32-3; HLOBIL, Ivo. *Teorie městských památkových rezervací: (1900-1975)*. 1.

vybranému časovému rozpětí a zaměření předkládané práce se může otázka důvěryhodnosti studované literatury k památkové péči, publikované v období před „sametovou revolucí“. Literatura vydaná před rokem 1989 bývá totiž často označována za tendenční či ideologickou, a v dobovém kontextu je pochopitelně logické, že se v této literatuře objevují různá obecná hesla, potvrzující kladný vztah minulého režimu k ochraně a péči o památky. Avšak použité informace z těchto publikací nebyly v rozporu s literaturou, publikovanou po roce 1989 a věnující se stejnému tématu,⁶⁷ a nezdá se, že tyto v „předrevoluční“ době vydané odborné články a monografie rovněž poukázaly na zajímavé aspekty a souvislosti v problematice dějin památkové péče, ochrany památek a jejich obnovy.⁶⁸

3. Vývoj postupů a metod v památkové péči v druhé polovině 19. a na začátku 20. století (se zřetelem k českým zemím)

Neustále se rozrůstající snahy o zachování alespoň částí kulturního a architektonického dědictví sahají až do hluboké minulosti. Sběratelství a uchovávání různých historických a uměleckých děl je známé již z antického období, ovšem rozhodující bylo určení, co přesně je za památku považováno a jaká je vlastně její podstata.⁶⁹ Prosazování nových uměleckých a památkářských principů s sebou pochopitelně přinášelo rovněž proměny vztahů celé společnosti k uměleckým dílům minulosti.⁷⁰ Prvotní motivací tehdy ovšem nebylo vnímání

vyd. Praha: Ústav teorie a dějin umění ČSAV, 1985. 123 s.; HLOBIL, Ivo – KRATOCHVÍL, Petr – VOŠAHLÍK, Aleš. *Památky vašeho města jsou váš kapitál: památkové aspekty regenerace historických částí měst*. 1. vyd. Praha: Pracovní skupina pro regeneraci MPR a MPZ ČR při Výzkumném ústavu výstavby a architektury, 1993. 69 s. ISBN 80-85124-24-6; KIBIC, Karel – VOŠAHLÍK, Aleš. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945–2010*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2011. 349 s. ISBN 978-80-87104-88-0; VAJČNER, Jiří. *Úvod do památkové péče: několik poznámek o historii památkové péče, zakládání ochrany věcí jako kulturních památek, evidenci památkového fondu, mezinárodním rozměru památkové péče a o dalších příbuzných oborech památkové péče v České republice a ve světě*. 1. vyd. Praha: Institut pro místní správu Praha, 2009. 119 s. ISBN 978-80-86976-16-7; VAJČNER, Jiří – ZÍDEK, Martin. *Základy památkové péče*. 1. vyd. Praha: Institut pro veřejnou správu Praha, 2020. 165 s. ISBN 978-80-86976-56-3; VINTER, Vlastimil. *Úvod do dějin a teorie památkové péče I: nástin vývoje a základní ideové otázky památkové péče*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. 175 s.; VOŠAHLÍK, Aleš. *Památkové hodnoty historických měst a teorie jejich ochrany*. 1. vyd. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1989. 149 s.

⁶⁷ Jde např. o informace, jež byly čerpány z publikace VINTER, Vlastimil. *Úvod do dějin a teorie památkové péče I: nástin vývoje a základní ideové otázky památkové péče*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. 175 s.

⁶⁸ Např. informace k památkové péči, získané z publikace HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*. 1. vyd. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1987. 39 s.

⁶⁹ SOLAŘ, Miloš. Teorie památkové péče – neuralgický bod dějin umění? In *Zprávy památkové péče*, roč. 64, č. 2, 2004, s. 139. ISSN 1210-5538.

⁷⁰ Významným počínem pro české národní hnutí, vývoj české literatury a památkové péče (literární památky) v 19. století se v roce 1831 stalo založení nakladatelství *Malice česká*, které zprostředkovalo českou literaturu veřejnosti a stalo se nejdůležitějším nakladatelstvím v období před rokem 1848. LNĚNIČKOVÁ, Jitka. *České země v době předbřeznové: 1792–1848*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. s. 7. ISBN 80-85983-27-3.

pietně ošetřované stavby či uměleckého artefaktu jako historické a kulturní památky, ale důvody byly naopak zpravidla rázu neuměleckého a ryze praktického.⁷¹

V průběhu 19. století bylo mocnou vzpruhou veřejného zájmu o movité i nemovité památky také zakládání rozličných muzeí a muzejních spolků.⁷² Dnešní Národní muzeum bylo založeno v Praze v roce 1818, a v tomtéž roce bylo založeno i Moravské zemské muzeum, sídlící v Brně.⁷³ Ještě staršího data je založení soukromé sbírky *Společnosti vlasteneckých přátel umění*,⁷⁴ která působila v Praze od roku 1796, a jejíž vznik byl výrazem tehdejší doby, že „*toto vše souvisí s oživením zájmu, ba pomalu kultem gotiky, vyvolaného hnutím romantickým.*“⁷⁵ Toto úsilí pochopitelně mělo nejen světlé, ale i stinné stránky. Kult období gotiky a gotického umění tehdy nesl s sebou snahu vrátit stavbě podobu, již měla při svém vzniku, tedy zbavit ji od od všeho, co na ní bylo v pozdějších uměleckých epochách změněno či přidáno, a navrátit ji tak do „původního“ stavu v době jejího vzniku. Závažný problém však spočíval hlavně v tom, že vše, co bylo v rámci této snahy odstraňováno, bylo pak pseudostylově nahrazováno, a prezentovány tak byly esteticky a slohově jednotné celky, odpovídající představám tehdejších architektů a restaurátorů o původní podobě těchto památek.⁷⁶

Zvýšený zájem o ochranu stavebních a uměleckých děl⁷⁷ souvisel s nástupem romantismu a jeho obrácením zřetele k historii a umění. Při opravách těchto památek se však zřejmě uplatňovala výrazná touha jednotlivých národů, aby se jim podařilo dokázat své co nejstarší a

⁷¹ Mezi takové důvody patřily např. kult údajných svatých ostatků nebo domnělého obrazu některého světce, akcentování dynastické tradice nebo vysoké osobní ambice některého z členů evropských panovnických rodin, zdůraznění starousedlosti některého církevního řádu v dané zemi apod. KROUPA, Petr. Základní principy památkové péče?: (detektivní pátrání). In *Zprávy památkové péče*, roč. 61, č. 10, 2001, s. 301. ISSN 1210-5538.

⁷² V období mezi léty 1860–1890 (jež muzeolog Jiří Špět označuje jako „rané vývojové období regionálního muzejnictví“) vzniklo celkem 49 muzeí a muzejních spolků, mezi něž rovněž patřily „Včela Čáslavská“, založená v Čáslavi v roce 1864, a Archeologický sbor „Vocel“, vzniklý v Kutné Hoře v roce 1877. ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I: (do roku 1945)*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 34. ISBN 80-210-3206-5.

⁷³ Tamtéž, s. 17, 18.

⁷⁴ Ke vzniku a působení *Společnosti vlasteneckých přátel umění v Praze* a její Obrazárně viz NEUMANN, Jaromír. *Obrazárna Pražského hradu: soubor vybraných děl*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964. passim; SLAVÍČEK, Lubomír. „*Sobě, umění, přátelům*“: kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650-1939. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007. s. 151-169. ISBN 978-80-87029-22-0; VLNAS, Vít (ed.). *Obrazárna v Čechách 1796-1918: katalog výstavy, uspořádané Národní galerií v Praze u příležitosti dvoustého výročí založení Obrazárny Společnosti vlasteneckých přátel umění: Praha [11.4.-30.6.] 1996*. 1. vyd. Praha: Národní galerie v Praze, 1996. passim. ISBN 80-7035-106-3.

⁷⁵ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*. 1. vyd. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1987. s. 6.

⁷⁶ Viz KIBIC, Karel – VOŠAHLÍK, Aleš. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945–2000*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2011. s. 11-12. ISBN 978-80-87104-88-0.

⁷⁷ K problematice restaurování nástěnných maleb viz MACHAČKO, Luboš. *Restaurování nástěnných maleb – úvod do problematiky*. In DOLEJŠ, Petr (ed). *Obnova památek: sborník příspěvků k 8. ročníku konference*. 1. vyd. Praha: Studio Axis, 2008. s. 44-47. ISBN 978-80-804081-0-4.

nejslavnější dějiny, a to doslova za každou cenu – tedy i s využitím záměrného zkreslování a vylepšování vlastních tradic a národní minulosti.⁷⁸ Největšímu zájmu se tehdy těšila gotická architektura a umění, jež byly představovány nejen jako „...ryzí výraz křesťanské víry...“,⁷⁹ ale hlavně jako výraz národní identity a ztělesnění národního ducha. Pojetí těchto vlasteneckých představ a vytvoření ideálu středověkého umění pro jeho využití k vyzdvižení vlastních národních dějin výstižně vyjádřil český historik umění a památkář Zdeněk Wirth, dle jehož názoru „váha formálního symbolu byla větší než cena nefalšované původnosti a proto hledí se evokovati, vykonstruovati živý obraz minulosti i za cenu zničení všeho, co vzniklo vedle památky nebo přímo na jejím těle v dobách pozdějších.“⁸⁰ Tak se pod dojmem pokračujících společenských změn a dobových požadavků slohové „čistoty“ vytvářely principy architektonického a restaurátorského purismu,⁸¹ který svůj největší rozmach a slávu zažil přibližně od čtyřicátých do šedesátých let 19. století.⁸² Mezi nejznámější architekty, pracující u nás v 19. století v duchu puristických principů restaurování památek, náleželi např. Josef Mocker⁸³ se svou pražskou stavební hutí,⁸⁴ nebo František Schmoranz starší,⁸⁵ mající stavební huť ve Slatiňanech na Chrudimsku.⁸⁶

⁷⁸ Tento reformátorský zápal se promítl rovněž do chápání památek a podstaty památkové péče. Vliv na to měl jednak dějepis umění, etabloující se v 19. století jako seriózní vědní obor, a jednak rostoucí zájem a nadšení členské základny formujících se archeologických a muzejních spolků a sdružení. HORÁČEK, Martin. *Úvod do památkové péče*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. s. 48. ISBN 978-80-244-4621-9.

⁷⁹ VYBÍRAL, Jindřich. *Česká architektura na prahu moderní doby: devatenáct esejů o devatenáctém století*. 1. vyd. Praha: Argo, 2002. s. 61. ISBN 80-7203-475-8.

⁸⁰ WIRTH, Zdeněk. Zachování a ochrana historických a uměleckých památek: vývoj otázky v 19. století. In *Český časopis historický*, roč. 13, 1907, s. 328.

⁸¹ Latinský výraz *purus* znamená *čistý*, odtud také vyplynulo označení architektů a restaurátorů památek, kteří usilovali o návrat dané památky do původního stavu a o stylovou čistotu v architektonické tvorbě. Purismus se uplatňoval v historizující architektuře a při opravách a restaurování stavebních a uměleckých památek v průběhu 19. století. Charakteristické pro něj bylo přísné lpění na tzv. *čistém slohu*, které se vyznačovalo odstraňování všech pozdějších úprav a přístavků, včetně prvků umělecké a dekorativní výzdoby. K problematice reflexe architektonického a restaurátorského purismu na příkladu města Prahy viz CHYTIL, Karel. *O historickém a stavebním rázu Prahy*. 1. vyd. Praha: vl. nákl., 1916. s. 57-61.

⁸² Za kolébku puristického restaurování stavebních a uměleckých památek je možné považovat stavební huť, působící při dostavbě katedrály sv. Petra v Kolíně nad Rýnem. Tato katedrála byla sice založena již v roce 1248, ale dostavována až od dvacátých let 19. století a dokončena v roce 1880. Tento významný stavební podnik se stal také předobrazem i pobídkou pro pozdější dostavbu katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha na Pražském hradě, která probíhala na konci 19. století, a při níž se výrazně angažoval architekt Josef Mocker, který se rovněž zabýval dalšími významnými památkovými počiny, mezi nimi také rekonstrukcemi památek v Kutné Hoře. K architektu Josefu Mockerovi a jeho činnosti viz VLČEK, Pavel (ed.). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. s. 431-432. ISBN 80-200-0969-8.

⁸³ Mezi Mockerovy puristické akce náleželo např. restaurování farních kostelů v Kolíně, Ústí nad Labem, Vysokém Mýtě, a společně s Ludvíkem Láblerem chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. K osobnosti a působení architekta Josefa Mockera viz FĚROVÁ, Rút. *Josef Mocker a památková péče* [online]. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2008. Vedoucí práce PhDr. Irena Loskotová, Ph.D. [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/j624h/>.

⁸⁴ Charakteristiku pro Mockerovu práci byla tvorba přesných skic z terénních výzkumů, zachycujících kromě technického stavu také stavební vývoj daného objektu, a v některých případech svá zjištění porovnával s údaji v literatuře i z vlastního studia archivních pramenů. BERÁNEK, Jan – MACEK, Petr. Stavebně-historický průzkum jako základní heuristická metoda dějin umění. In BARTLOVÁ, Milena – LÁTAL, Hynek (eds.).

V druhé polovině 19. století navíc došlo k značnému ekonomickému i kulturnímu řady evropských zemí, a s tím souvisel také imponující rozvoj vzdělání a vědeckého výzkumu, a to i na poli dějin umění a památkové péče.⁸⁷ Prováděly se početné průzkumy, poznávání a dokumentace středověkých staveb,⁸⁸ a provádění oprav středověkých památek se v této době již mohlo opírat o skutečně bohaté a rozvinuté poznání historického a uměleckého tvarosloví.⁸⁹ Stranou badatelského zájmu nezůstávaly ani opuštěné hrady⁹⁰ a jejich zříceniny,⁹¹ které jsou nejen důležitými svědky minulosti a působí na naše city a vnímání, ale mají rovněž velmi významnou kulturně-krajinotvornou úlohu⁹² a téměř každý pozorovatel či návštěvník vnímá jejich charakteristickou siluetu a estetiku.⁹³ Dosažené poznání – ať již

Tvarujete si sami?: sborník 3. sjezdu historiků umění 25.-26. září 2008. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. s. 124. ISBN 978-80-7422-073-9.

⁸⁵ Ke zhodnocení působení architekta Františka Schmoranze st. viz UHLÍK, Jan. Dvě stě let od narození Františka Schmoranze staršího, architekta, stavitele a konzervátora památek. In *Zprávy památkové péče*, roč. 74, č. 6, 2014, s. 519-520. ISSN 1210-5538.

⁸⁶ K Schmoranzovým puristickým počínům náleželo např. restaurování kostela sv. Jakuba Většího v Poličce, katedrály sv. Ducha v Hradci Králové, nebo kostela Nanebevzetí Panny Marie v Chrudimi. K osobnosti a činnosti architekta Josefa Schmoranze staršího viz MIKAN, Roman. *Stavitel František Schmoranz starší* [online]. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2013. Vedoucí práce prof. PhDr. Jiří Kroupa, CSc. [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/st38i/>.

⁸⁷ Podle názoru památkáře Zdeňka Wirtha umělecký a restaurátorský purismus 19. století „...způsobil nejvíce škod památkám výtvarným a na desetiletí udusil zdravou pietu národa, obrátiv ji v jednostranné koleje zbožňování středověku... Stavitel – a ten rozhoduje sám – je hrd jistotou, s jakou usuzuje z částí zachovaných na celek, opravuje a domýšlí do konce směle architektury, z nichž má před sebou jen torsa...obětuje vše, pravou a vlastní historii budovy, zračící se v jejím posledním stavu, násilně přetrhává a (dle svého zdání) navazuje znovu na první, slavné její počátky... Purismus je poblouzení doby – to nahlíží dnes většina, ale jeho stop již neodčiníme.“ WIRTH, Zdeněk. Zachování a ochrana historických památek: vývoj otázky v 19. století. In *Český časopis historický*, roč. XIII, 1907, s. 328-329.

⁸⁸ S nástupem romantismu v 19. století souvisel také zvýšený zájem o výzkum hradní architektury a rozvoj oboru kastelologie. Právě v první polovině 19. století se kastelologie začala u nás etablovat jako samostatný vědní obor, kombinující v sobě několik vědních disciplín (archeologie, historie, archivnictví, památková péče). Více k tomu viz POSPÍŠIL, Aleš. *Kastellologie jako historicko-kulturní inspirační zdroj v oblasti výtvarné edukace* [online]. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2011. s. 23-27. Vedoucí práce doc. PaedDr. Pavel Šamšula, CSc. [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/47383>.

⁸⁹ S výraznou adorací gotické architektury a umění v průběhu 19. století souvisel rovněž výrazný zájem o architekturu a stavební vývoj středověkých hradů, které tehdy sice již neplnily svou původní funkci (např. obytnou, správní, obrannou či reprezentační), ale měly svou velmi důležitou kulturní a krajinotvornou úlohu, byli svědky minulosti a dokreslovaly celkový obraz krajiny, v níž se nacházely. V průběhu 19. století došlo u řady z nich z důvodů jejich zchátralosti či vážného poškození k úpravám a přestavbám. K funkci a vývoji hradů viz DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. 3. opr. vyd. Praha: Libri, 2000. s. 14-44. ISBN 978-80-7277-402-9.

⁹⁰ K vývoji, funkci a typologii hradů viz DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. 3. opr. vyd. Praha: Libri, 2009. s. 14-44. ISBN 978-80-7277-402-9.

⁹¹ K rozdílným definicím pojmu „zřícenina“ viz ŠUDOVÁ, Markéta. *Analýza rozsáhlosti zřícenin v ČR* [online]. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2016. Vedoucí práce Ing. Tomáš Bayer, Ph.D. s. 14-16. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/130189463>.

⁹² K současné právní úpravě a reflexi vývoje památkové péče o hrady a zámky České republiky viz KUBÍKOVÁ, Hana. *Hrady a zámky na území České republiky z pohledu práva* [online]. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2018. s. 57-78. Vedoucí práce doc. JUDr. Ivana Průchová, Ph.D. [cit. 2020-05-21]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/u32si/Kubikova_H._-DP_-IS.docx.

⁹³ Také v současnosti je problematika zachrany a zachování hradů a zřícenin důležitou a nedílnou součástí památkové péče. Viz PYREŇOVÁ, Eliška. *Zříceniny a možnosti jejich zachování* [online]. Bakalářská práce.

skutečné či domnělé – proto mělo být vizualizováno rovněž v provedených úpravách obnovované památky. Především tak byla památka „očisťována“ od veškerých pozdějších přístaveb a doplňků, a to bez ohledu na jejich estetickou a uměleckou kvalitu, a co bylo neméně povážlivé, byla tím zbavována i všech projevů individuality a originality jejich tvůrců.⁹⁴

V této době se tak výrazně rozmohly projevy silné restaurátorské vášně, která „kladla důraz na stavební památku jako příklad historického dokumentu doby svého vzniku.“⁹⁵ Mezi přední zastávce puristického restaurování patřil v českých zemích již zmíněný architekt Josef Mocker,⁹⁶ působící mimo jiné na dostavbě katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha na Pražském hradě.⁹⁷ Mocker se postupně stal známým architektem a restaurátorem památek,⁹⁸ který bytostně upřednostňoval původní historický sloh před jeho kopírováním. Proto můžeme u Mockerových stavebních úprav a provedených restaurátorských zásahů rozpoznat jeho výrazné a hluboké zaujetí pro mistrovské provedení parléřovské gotiky. Tento muž byl také výrazně činný v rámci opravy hradu Karlštejna,⁹⁹ a po jeho předčasné smrti byl na jeho místo v Ústřední komisi jmenován architekt Kamil Hilbert.¹⁰⁰ Opravený Karlštejn¹⁰¹ pak byl od

Brno: Vysoké učení technické v Brně, Fakulta stavební, 2014. Vedoucí práce prof. RNDr. Pavla Rovnaníková, CSc. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/30289284.pdf>.

⁹⁴ Podle názoru Dobroslava Líbala je proto velmi důležité ke každé přestavbě přistupovat po důkladné rozvaze, protože při ní může dojít k narušení autenticity památky nebo její úplné ztrátě. Proto „...z toho vyplývá požadavek velmi náročné výchovy architektů, kteří jako tvůrci nových děl by měli cítit vnitřní povinnost chránit díla svých známých i anonymních předchůdců. Zdá se mi být poněkud nelogické, že se někdy až historicky prosazuje, třeba jen v maličkostech, ochrana díla architektů žijících, a zcela by se opomíjela ochrana architektů již zemřelých. Poukazují k uvedenému závěru, že „dílo“ je v podstatě nesmrtelné. Jeho určení, poznání je jedním ze stěžejních úkolů památkové praxe, opírající se o výsledky stavebněhistorických průzkumů.“ LÍBAL, Dobroslav. Autenticita památek a historických sídel. In *Zprávy památkové péče*, roč. 55, č. 6, 1995, s. 186. ISSN 1210-5538.

⁹⁵ KROUPA, Petr. Základní principy památkové péče?: (detektivní pátrání). In *Zprávy památkové péče*, roč. 61, č. 10, 2001, s. 301. ISSN 1210-5538.

⁹⁶ Architekt Josef Mocker v některých případech až k ideálnímu gotickému slohu. K osobnosti a působení Josefa Mockera viz HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českého výtvarného umění I: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. s. 525-526. ISBN 80-200-0521-8.

⁹⁷ Činnosti architekta Josefa Mockera se podrobně ve své monografii věnovala historička umění a pracovnice Ústavu dějin umění Akademie věd ČR v Praze Taťána Petrasová. Viz PETRASOVÁ, Taťána. *Josef Mocker 1835–1899: stavitel katedrál*. 1. vyd. Praha: Správa Pražského hradu, 1999. ISBN 80-86161-14-5. passim.

⁹⁸ Josef Mocker ve své adoraci gotické architektury a umění totiž nedbal hodnot následujících slohových období (renesance, baroku), a při svých restaurátorských akcích přísně a nekompromisně postupoval proti všemu, co tvarově a slohově neodpovídalo době vzniku příslušného objektu, ať to bylo sebehodnotnější. BENEŠOVÁ, Marie. *Česká architektura v proměnách dvou století: [1780–1980]*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. s. 148.

⁹⁹ Hilbertovým stavbyvedoucím se tehdy stal bývalý Mockerův zástupce, stavební rada Matyáš Krch, který se netajil svými ambicemi po Mockerově smrti převzít úplné vedení celé této restaurátorské akce. MENCLOVÁ, Dobroslava. Restaurace hradu Karlštejna. In *Zprávy památkové péče*, roč. 7, seš. 1, 1948, s. 116-117.

¹⁰⁰ KUBŮ, Nad'a. Karlštejn – vznik a vývoj hradního muzea a jeho proměna v náznakovou interiérovou instalaci. In BAREŠ, Petr (ed.). *Karlštejn a jeho význam v dějinách a kultuře*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2010. s. 58. ISBN 978-80-87104-75-0.

¹⁰¹ Problematikou provádění oprav hradu Karlštejna v průběhu 20. století se zabýval se své diplomové práci Tomáš Řehoř. Viz ŘEHOŘ, Tomáš. *Hrad Karlštejn – z pohledu teorie a praxe památkové péče ve 20. století*

roku 1905 postupně zpřístupňován návštěvníkům z řad nejširší veřejnosti, a bezprostředně po vzniku samostatného Československa byl tento hrad ještě nakrátko z bezpečnostních důvodů uzavřen, nicméně již na začátku následujícího roku se brány Karlštejna¹⁰² otevřely návštěvnické veřejnosti již natrvalo.¹⁰³ Tento architekt¹⁰⁴ se intenzivně snažil sledovat dění na poli architektonické tvorby i památkové péče na přechodu od historismu k moderně, a snažil se na ně také pružně reagovat. Nicméně jak samotný Kamil Hilbert¹⁰⁵ napsal: „...*Podaří-li se modernímu směru státi se skutečným slohem, budeme my ovšem odstraněni. ...Nejsem ze zásadních odpůrců nového a čekám s rezignací na odstavení nás, leč musí přijíti něco lepšího, než se nám prorazím předkládá, a do té doby neskládám svoji tužku, pracuji a restauruji tak, jak sám cítím.*“¹⁰⁶ Z těchto Hilbertových¹⁰⁷ slov si lze rovněž vytvořit poměrně celistvou představu o tom, jak se tehdy k sobě navzájem stavěly moderní architektura a památková péče. Navíc nastupující generace architektů a restaurátorů hleděly spíše do budoucnosti, a někteří z nich ve svých nejradikálnějších názorech a vyjádřeních dokonce zavrhovaly památky jako takové. V tomto postoji byli velmi nekompromisní členové *Klubu za novou Prahu*, kteří usilovali o naprostou modernizaci tohoto města, a původní „staré“ stavby proto chápali pouze jako překážky kulturního a uměleckého rozvoje.¹⁰⁸ Tento architekt je také považován za průkopníka moderního stavebněhistorického průzkumu v našem prostředí.¹⁰⁹ A

[online]. Diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2015. Vedoucí práce doc. PhDr. Vladimír Hrubý. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/8o009b/>.

¹⁰² Není jistě bez zajímavosti, že Mockerovu koncepci opravy Karlštejna a vytvoření zdejšího hradního muzea podporoval také čelný archeolog, muzeolog a předseda spolku „Včela Čáslavská“ Kliment Čermák. Viz KUBŮ, Naďa. Karlštejn – vznik a vývoj hradního muzea a jeho proměna v náznakovou interiérovou instalaci. In BAREŠ, Petr (ed.). *Karlštejn a jeho význam v dějinách a kultuře*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2010. s. 57. ISBN 978-80-87104-75-0.

¹⁰³ Viz MARTINCOVÁ, Dagmar. Znovuotevření kaple sv. Kříže na Karlštejně. In *Památky středních Čech*, roč. 14, č. 2, 2000. s. 31-32. ISSN 0862-1586.

¹⁰⁴ K působení architekta Kamila Hilberta na dostavbě Svatovítské katedrály v Praze viz FATKOVÁ, Markéta. *Kamil Hilbert architekt – památkář* [online]. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, 2010. s. 46-51. Vedoucí práce Mgr. Eva Novotná. [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/36146>.

¹⁰⁵ K osobnosti architekta Kamila Hilberta viz VLČEK, Pavel (ed.). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. s. 234-235. ISBN 80-200-0969-8.

¹⁰⁶ Ústav dějin umění Akademie věd ČR, Oddělení dokumentačních a sbírkových fondů, Osobní fond – Zdeněk Wirth, kart. W-A-1, sign. W-A-1/3, fol. 342. Dopis architekta Kamila Hilberta historiku umění Zdeňku Wirthovi. Praha, 13. února 1902.

¹⁰⁷ K počátkům Hilbertovy tvorby viz CÍSAŘOVÁ, Jitka. Rané realizace Kamila Hilberta – kostely sv. Štěpána v Kouřimi a sv. Petra a Pavla v Čáslavi. In *Památky středních Čech*, roč. 27, č. 2, 2013, s. 1-6. ISSN 0862-1586.

¹⁰⁸ *Klub za novou Prahu* byl uskupením modernistických, převážně funkcionalistických architektů. Byl založen v roce 1924, a mezi jím prosazované architektonické a památkářské zásady patřily např. radikální asanace, maximální využití moderních konstrukčních možností a vymožeností, vytvoření nového racionálního stavebního řádu, otázku stavby měst považovali za problém vědecký, nikoliv za umělecký. Naopak se ostře stavěli proti pověře *genia loci*, dochovanému rázu města a městské zástavby, či diletantismu stavebních a regulačních úřadů. Ke vzniku *Klubu za novou Prahu* viz *Stavba*, roč. 3, č. 1, 1924, s. 43.

¹⁰⁹ BIEGEL, Richard. Dějiny umění a stavebně-historický průzkum. In BARTLOVÁ, Milena – LÁTAL, Hynek (eds.). *Tvarujete si sami?: sborník 3. sjezdu historiků umění 25.-26. září 2008*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. s. 125. ISBN 978-80-7422-073-9.

Hilbertův architektonický a památkářský styl¹¹⁰ pak zřejmě nejlépe vystihl a zhodnotil český historik umění a vysokoškolský pedagog Rostislav Švácha: „*Zájem o architekturu vladislavské doby, u níž se vyskytují naturalistické přírodní motivy, Hilberta poměrně rychle sblížil s ranou modernou, podobně naturalistickou... Vedle Ohmanna a snad také Fanty je Hilbert jediným reprezentantem této slohové vrstvy, který získal uznání Kotěrova okruhu.*“¹¹¹

Na přelomu 19. a 20. století probíhaly rovněž intenzivní diskuse o odborné nomenklatuře, užívané v památkové péči, a s tím šla ruku v ruce i celková změna přístupu k památkám a také k památkové péči vůbec.¹¹² To tedy znamená, že do poloviny 19. století byla ještě charakteristika památky omezena, a ještě ve dvacátých letech 20. století nebyla za památku považována např. lidová architektura, zatímco dnes je považováno za památku vše, co je významné, a vztahuje se to i na památky technického rázu.¹¹³ Prováděly se průzkumy, poznávání a dokumentace středověkých staveb,¹¹⁴ a opravy a obnova středověkých památek se v této době již mohly opírat o skutečně bohaté a rozvinuté poznání historického a uměleckého tvarosloví.¹¹⁵ Dosažené poznání – ať již skutečné či domnělé – proto mělo být vizualizováno rovněž v úpravách obnovované památky. Především tak byla památka „očisťována“ od veškerých pozdějších přístaveb a doplňků, a to bez ohledu na jejich estetickou a uměleckou kvalitu, a co bylo neméně povážlivé, byla tím zbavována i všech projevů individuality a originality jejich tvůrců.¹¹⁶ Purističtí architekti se tak ve svém úsilí po

¹¹⁰ Působením architekta Kamila Hilberta se ve své diplomové práci zabývala Jitka Císařová. Viz CÍSAŘOVÁ, Jitka. *Památkářská činnost Kamila Hilberta (1869–1933)* [online]. Diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2012. Vedoucí práce doc. Mgr. Pavel Panoch, Ph.D. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/atyros/>.

¹¹¹ ŠVÁCHA, Rostislav. *Od moderny k funkcionalismu: proměny pražské architektury první poloviny dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1985. s. 47.

¹¹² Tento vývoj souvisel s výrazným rozvojem průmyslu a koncentrace obyvatelstva z venkova do měst. V této době vznikaly také první regulační plány, jejichž účelem bylo vyřešit nejen problematiku propojení města s jeho okolím (po odstranění hradeb), ale také nutné úpravy měst, spojené s jejich rozvojem v důsledku dopravy (zejména železnice) a průmyslu – vznikalo tedy územní plánování. KOUTNÝ, Jan. *Moderní urbanistické koncepce: (vývoj urbanistických koncepcí)*. 1. vyd. Brno: Ústav územního rozvoje, 2004. s. 5. ISBN 80-239-4786-9.

¹¹³ HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*. 1. vyd. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1987. s. 15.

¹¹⁴ K současným metodám výzkumu historických staveb viz RAZÍM, Vladislav – BERÁNEK, Jan (eds.). *Zkoumání historických staveb*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, 2015. 311. s. ISBN 978-80-86516-41-7.

¹¹⁵ Mezi další důležité osobnosti vývoje teorie restaurování v 19. století patřil italský architekt Camillo Boito, který vyslovil požadavek využití vědeckých metod při průzkumu a zhodnocení díla, a aby při rozhodování a stanovení restaurátorských zásahů nebylo ovlivňováno osobním názorem příslušného restaurátora. MUÑOZ VIÑAS, Salvador. *Současná teorie restaurování*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. s. 79. ISBN 978-80-7395-931-9.

¹¹⁶ Podle názoru památkáře Dobroslava Líbala je proto velice důležité ke každé přestavbě přistupovat po značné rozvaze, protože při ní může dojít k narušení autenticity památky nebo její úplné ztrátě. Proto „...z toho vyplývá požadavek velmi náročné výchovy architektů, kteří jako tvůrci nových děl by měli cítit vnitřní povinnost chránit díla svých známých i anonymních předchůdců. Zdá se mi být poněkud nelogické, že se někdy až historicky prosazuje, třeba jen v maličkostech, ochrana díla architektů žijících, a zcela by se opomíjela ochrana architektů

dosažení úplné slohové „čistoty“ pasovali do role jakýchsi arbitřů, kteří dle svého přesvědčení sami nejlépe věděli, jak by dle slohových požadavků a principů měla ideálně stavba vypadat, a v čem se sám její autor těmito pravidly neřídil a proti nim se prohřešil. Proto prováděli úpravy díla původního autora dle svého apriorního slohového schématu, a purismus jim k tomuto postupu poskytoval jednoznačnou, přehlednou a obecně přijímanou doktrínu.¹¹⁷ Ta navíc plně souzněla s tehdy uplatňovanou povahou soudobé historizující architektonické a umělecké tvorby.¹¹⁸

Na území rakousko-uherské monarchie souvisela organizace památkové péče¹¹⁹ s formováním nového systému centrální moci a státního úřednictva, a první kroky ke zřízení státního orgánu památkové péče s působností pro celou monarchii byly učiněny císařským rozhodnutím Františka Josefa I. z 31. prosince 1850.¹²⁰ Jím byly stavební a umělecké památky dány právně pod ochranu státní správy a ministerstva pro obchod, průmysl a veřejné stavby, a tomuto ministerstvu bylo následně uloženo, aby pro tento účel byla ve Vídni zřízena Ústřední komise pro výzkum a zachování stavebních památek (*K. k. Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*), a aby byli jmenováni její konzervátoři pro výzkum a zachování těchto památek.¹²¹ Na vzniku státem organizované péče o památky se významnou měrou podílely nejen romantický přístup k minulosti, ale i nacionalistické tendence a také příklady již rozvinuté péče o památky v některých evropských zemích.¹²² Zřízením Ústřední komise a jmenováním konzervátorů památkové péče se tak habsburská

již zemřelých. Poukazují k uvedenému závěru, že „dílo“ je v podstatě nesmrtelné. Jeho určení, poznání je jedním ze stěžejních úkolů památkové praxe, opírající se o výsledky stavebněhistorických průzkumů.“ LÍBAL, Dobroslav. Autenticita památek a historických sídel. In *Zprávy památkové péče*, roč. 55, č. 6, 1995, s. 186. ISSN 1210-5538.

¹¹⁷ Historici umění Zdeněk Wirth a Antonín Matějček zastávali názor, že působení neogotiky v Čechách souviselo s vlivem německého romantismu, avšak ukončení kulturní spolupráce s Němci viděli v postupném kulturním vzestupu a emancipaci českého národa a jeho umělecké kultury. Viz WIRTH, Zdeněk – MATĚJČEK, Antonín. *Česká architektura: 1800–1920*. 1. vyd. Praha: Jan Štenc, 1922. s. 23-24.

¹¹⁸ V Rakousku se však v průběhu 19. století jen velmi těžce hledala jednotící myšlenka ochrany památek, navíc zde neexistoval žádný jednotný památkový zákon. Proto nad jednotící myšlenkou ochrany památek v rakouské monarchii (dokonce i v této formulaci je možné spatřovat snahy o převahu německví na monarchistickým principem) vždy vítězily odstředivé tendence, jež si kladly za cíl péči o památky jednotlivých národů, jimiž byla monarchie tvořena. To byl případ nejen Uher, ale také rakouských částí Polska, rakouských částí Itálie a území Čech. CZUMALO, Vladimír et al. *Péče o architektonické dědictví I: sborník prací: vybrané kapitoly k tématu*. 1. vyd. Praha: Idea servis, 2008. s. 32. ISBN 978-80-85970-59-3.

¹¹⁹ K vývoji právní regulace památkové péče na našem území od doby Rakouského císařství do současnosti viz CÁSEK, Jiří. *Vývoj právní regulace památkové péče* [online]. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2017. Vedoucí práce doc. JUDr. Pavel Salák, Ph.D. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/wzrvd/>.

¹²⁰ CZUMALO, Vladimír et al. *Péče o architektonické dědictví I: sborník prací: vybrané kapitoly k tématu*. 1. vyd. Praha: Idea servis, 2008. s. 34. ISBN 978-80-85970-59-3.

¹²¹ KREJČÍ, Marek. K výročí vídeňské Ústřední komise pro památkovou péči. In *Zprávy památkové péče*, roč. 61, č. 6, 2001, s. 172. ISSN 1210-5538.

¹²² Např. v Řecku vznikl památkový zákon již v roce 1834, v Anglii 1873 (týkal se megalitických památek) a ve Francii v roce 1883. HÁJEK, Tomáš. *Zánik a vznik památkových péčí: filozofie památkové péče*. 1. vyd. Praha: Epocha, 2005. s. 23. ISBN 80-86328-71-6.

monarchie připojila k řadě dalších evropských zemí, kde byla obdobná opatření v oblasti památkové péče přijata a prováděna již dříve.¹²³ Konzervátoři Ústřední komise byli jmenováni pro jednotlivé korunní země; pro Čechy bylo jmenováno čtrnáct konzervátorů, přičemž členství v Ústřední komisi i funkce konzervátorů byly čestné.¹²⁴ Ústřední komise měla také povinnost zveřejňovat výsledky svých výzkumů a památkové péče, což činila na stránkách svého časopisu *Mittheilungen der k. k. Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale* (později *Mittheilungen der k. k. Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale*).¹²⁵

Postoj české odborné i laické veřejnosti k Ústřední komisi a její aktivitám v oblasti památkové péče byl značně ambivalentní. Na jedné straně se do její činnosti aktivně zapojila také řada českých odborníků v centru i na regionální úrovni; jejím členem byl od roku 1884 český architekt a mecenáš Josef Hlávka, který byl v roce 1904 za své zásluhy zvolen dokonce jejím čestným členem.¹²⁶ V památkové radě Ústřední komise také zasedali další renomovaní odborníci – mezi ně patřili např. historik a profesor pražské univerzity Jaroslav Goll¹²⁷ a architekt a restaurátor řady historických staveb Kamil Hilbert.¹²⁸ Navíc u českých nacionálních pozic naopak zněla kritika této instituce jako spojence rakouské vlády, která

¹²³ K problematice působení Ústřední komise v restaurátorské teorii a praxi viz KOLLER, Manfred. Teorie a praxe restaurování pod vedením Centrální komise v Rakousku. In *Zprávy památkové péče*, roč. 67, č. 5, 2007, s. 407-413. ISSN 1210-5538.

¹²⁴ Čeští konzervátoři Ústřední komise patřili v Rakousku mezi nejaktivnější. V návaznosti na předchozí romanticko-patriotický vývoj státu k dokladům minulých dob se tak v průběhu třetí čtvrtiny 19. století i v českém prostředí široce podložená tradice aktivní památkové péče, opírající se o pomoc vědeckých institucí a pracovníků památkové péče, jakož i spolupráci dobrovolných organizací a té části tehdejší veřejnosti, které měla smysl pro kulturní hodnoty a ochranu památek. VINTER, Vlastimil. *Úvod do dějin a teorie památkové péče: nástin vývoje a základní ideové otázky památkové péče*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971. s. 26.

¹²⁵ K činnosti vídeňské Ústřední komise viz PAVEL, Jakub. Dějiny památkové péče v českých zemích v 19. století: od osvícenství do první světové války. In *Sborník archivních prací*, roč. 25, 1975. s. 211-219.

¹²⁶ K osobnosti a dílu Josefa Hlávky viz LODR, Alois. *Josef Hlávka: český architekt, stavitel a mecenáš*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1988. 299 s.; RIES, Pavel. *Josef Hlávka, největší český mecenáš*. 1. vyd. Praha: TV Spektrum, 1991. 124 s. ISBN 80-85334-08-9; VOPAŘIL, Josef. *Josef Hlávka, český architekt a mecenáš: osobnost, doba, dílo a odkaz*. Praha: Nadace Josefa, Marie a Zdenky Hlávkových, 1974. passim.

¹²⁷ K osobnosti a dílu Jaroslava Golla viz JIROUŠEK, Bohumil – BLÜML, Josef – BLÜMLOVÁ, Dagmar (eds.). *Jaroslav Goll a jeho žáci: sborník příspěvků z vědecké konference pořádané Historickým ústavem Jihočeské univerzity ve spolupráci se Státním okresním archivem v Českých Budějovicích ve dnech 6.-8. dubna 2005*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. passim. ISBN 80-7040-780-8; JIROUŠEK, Bohumil. *Jaroslav Goll: role historika v české společnosti*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006. passim. ISBN 80-7040-888-X.

¹²⁸ K osobnosti a působení architekta Kamila Hilberta viz FATKOVÁ, Markéta. *Památková péče očima architekta Kamila Hilberta*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, 2014. passim. ISBN 978-80-87922-01-9.

postupně dospěla ke snaze o vytvoření vlastního českého systému památkové péče a jejího praktického vykonávání.¹²⁹

Výrazné probuzení tohoto zájmu bylo spojeno s kulturní a společenskou proměnou v Evropě v první polovině 19. století, s počátkem nástupu historismu a formování moderní občanské společnosti.¹³⁰ Architektura a dějiny umění tak začaly hrát velmi důležitou roli v ideologických koncepcích utvářejících se národních států, a myšlenky německého romantismu¹³¹ pak měly značný vliv na vývoj utváření myšlenkových principů v rámci střední Evropy, a také v Čechách se středověké památky stávaly objektem značného zájmu, a to hned tří subjektů: nejdříve to byla *Společnost vlasteneckých přátel umění v Praze*, jejíž úsilí bylo motivováno hlavně osvícenským patriotismem. Později tuto roli převzal rakouský stát, který se snažil co nejvíce nad touto „národní“ záležitostí získat centrální kontrolu.¹³² A proti oběma těmto subjektům se stále více vymezovalo sílící české národní hnutí, které od čtyřicátých let 19. století postupně nabývalo na síle,¹³³ a pro něž byly postoje německého národa nepřijatelné,¹³⁴ neboť český národ je chápal jako vážnou překážku k vytvoření svébytného národního sebeurčení. Proto se k německým architektům a historikům umění stavěl nedůvěřivě a odmítavě, jako tomu bylo například v případě významného německého (bavorského) architekta¹³⁵ a historika umění Bernharda Gruebera.¹³⁶ Tento nadšený obdivovatel gotické architektury po svém příchodu do Čech také záhy navázal plodnou spolupráci s významným českým archeologem a profesorem pražské univerzity Janem

¹²⁹ Podle názoru Zdeňka Wirtha se purističtí architekti věnovali „převážně činnosti restaurační“ a „neogotický purismus“ byl „vleklou chorobou kulturní.“ WIRTH, Zdeněk – MATĚJČEK, Antonín. *Česká architektura: 1800–1920*. 1. vyd. Praha: Jan Štenc, 1922. s. 26.

¹³⁰ Podle názoru architektky Marie Benešové bylo ukončení kulturní spolupráce mezi Čechy a Němci v průběhu 19. století způsobeno tím, že „jestliže říší Němci byli propagátory gotických forem, pak Češi zákonitě hledali jiné inspirace.“ BENEŠOVÁ, Marie. *Česká architektura v proměnách dvou století: 1780–1980*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. s. 168.

¹³¹ K projevům romantismu a formování národního hnutí v průběhu 19. století blíže viz např. HANZAL, Josef. *Od baroka k romantismu: ke zrození novodobé české kultury*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. s. 82; HRBATA, Zdeněk – PROCHÁZKA, Martin. *Romantismus a romantismy: proudy, pojmy, kontexty*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. s. 11-12. ISBN 80-246-1060-4.

¹³² WIRTH, Zdeněk. Vývoj ochrany památek 1845–1945. In *Architektura ČSR*, roč. 9, č. 9–10, 1950, s. 246.

¹³³ Historici umění Zdeněk Wirth a Antonín Matějček zastávali názor, že působení neogotiky v Čechách souviselo s vlivem německého romantismu, avšak ukončení kulturní spolupráce s Němci viděli v postupném kulturním vzestupu a emancipaci českého národa a jeho umělecké kultury. Viz WIRTH, Zdeněk – MATĚJČEK, Antonín. *Česká architektura: 1800–1920*. 1. vyd. Praha: Jan Štenc, 1922. s. 23-24.

¹³⁴ Podle názoru Marie Benešové bylo ukončení kulturní spolupráce mezi Čechy a Němci v průběhu 19. století způsobeno tím, že „jestliže říší Němci byli propgátory gotických forem, pak Češi zákonitě hledali jiné inspirace.“ BENEŠOVÁ, Marie. *Česká architektura v proměnách dvou století: 1780–1980*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. s. 168.

¹³⁵ K působení Bernharda Gruebera v severních Čechách viz KLIMEŠOVÁ, Jana. *Architektonická a památkářská činnost Bernharda Gruebera v severních Čechách* [online]. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2009. Vedoucí práce doc. PhDr. Pavel Panoch, Ph.D. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/handle/10195/34805>.

¹³⁶ K osobnosti Bernharda Gruebera viz HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českého výtvarného umění I: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. s. 231-232. ISBN 80-200-0521-8.

Erazimem Vocelem,¹³⁷ který ve své osobě spojoval jak české národní zájmy,¹³⁸ tak i zájmy rakouské státní instituce.¹³⁹ V době před rokem 1848 byl kutnohorský rodák Jan E. Vocel přesvědčeným českým vlastencem a předním archeologem, který patřil mezi zakladatele *Archeologického sboru Musea království českého* (později Národního muzea) v Praze a české archeologické vědy. V padesátých letech však již tento vědec a univerzitní pedagog z pohledu českých vlastenců náležel spíše k členům „konzervativního“ křídla, a v roce 1854 byl jmenován, jako vůbec první v Čechách, konzervátorem rakouské Ústřední komise.¹⁴⁰ A právě díky Vocelovu nadšení pro památky a jeho archeologické a badatelské práci¹⁴¹ byla řada cenných architektonických a uměleckých památek zachráněna před úplným zničením.¹⁴² Při plnění svých povinností, spojených s vykonáváním funkce konzervátora Ústřední komise, pak J. E. Vocel rozvinul svou spolupráci s Bernhardem Grueberem,¹⁴³ který byl jako renomovaný znalec středověké architektury a umění k restaurování¹⁴⁴ řady středověkých památek osobně přizván.¹⁴⁵ Rovněž Vocel s ním konzultoval prakticky veškeré prováděné opravy památek, a z

¹³⁷ Podobně jako mnozí česky smýšlející vlastenci, také Jan Erazim Vocel založil své pojetí staročeského pohanského období na základě *Rukopisu královédvorského* a *Rukopisu zelenohorského* (o jejichž pravost se v pozdější době vedly velmi vášnivé a vyhrocené spory). Němci jsou tak Vocelem charakterizováni jako bojovný a barbarský národ, zatímco Slované jako mírumilovný a kulturně vyspělý národ. SKLENÁŘ, Karel. *Učenci a pohané: pětadvacet příběhů z dějin české archeologie*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1974. s. 329.

¹³⁸ Jan Erazim Vocel v rámci své badatelské práce – jako konzervátor vídeňské *Ústřední komise pro výzkum a zachování historických a uměleckých památek* – věnoval pozornost též památkám v Kutné Hoře, konkrétně chrámu sv. Barbory, kterému věnoval svou zajímavou historickou studii. Viz VOCEL, Jan Erazim. Chrámy sv. Barbory v Kutné Hoře. In *Památky archeologické a místopisné*, roč. III, 1859, s. 81-86, 111-124.

¹³⁹ Osobností a působením Jana Erazima Vocela se zabýval archeolog a historik Karel Sklenář. Viz SKLENÁŘ, Karel. *Jan Erazim Vocel: zakladatel české archeologie*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1981. passim.

¹⁴⁰ K působení Jana Erazima Vocela ve vídeňské Ústřední komisi viz SKLENÁŘ, Karel. *Jan Erazim Vocel: zakladatel české archeologie*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1981. s. 160-163.

¹⁴¹ O významu Vocelovy osobnosti pro rozvoj archeologické vědy i památkovou péči svědčí také vyjádření o generaci mladšího archiváře a diplomatika Josefa Emlera (1836–1899), který Vocelovu smrt v roce 1871 označil za „smrtnou ztrátu.“ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti: příběh národního muzea*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2001. s. 230. ISBN 80-7185-399-2.

¹⁴² SKLENÁŘ, Karel. *Jan Erazim Vocel: zakladatel české archeologie*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1981. s. 160.

¹⁴³ Národnostní (německé) cítění Bernharda Gruebera se projevovalo na jedné straně v přesvědčení o převaze tvořivých schopností a mravních hodnot u německého národa, na druhé straně u něho převládala utkvělá představa o nevráživosti a nepřátelství, kterým Němce měli zahrnovat obyvatelé okolních zemí. K nepřátelům německého národa počítal Grueber Rusy, Italy, Francouze, Dány a samozřejmě také Slované. Slované považoval tento muž za nepřátelské vetřelce, kteří v období stěhování národů přitáhli do střední Evropy, aby zde vytlačili původní germánské obyvatelstvo do okrajových částí Evropy. Slované představovali pro Gruebera zemědělský kmen, který městské osídlení, řemeslnou výrobu i kamenné konstrukce převzal teprve od Němců. Pokud by byly slovanské kmeny ponechány samy sobě, podle Grueberova přesvědčení by setrvaly na předcivilizační úrovni. VYBÍRAL, Jindřich. *Česká architektura na prahu moderní doby: devatenáct esejů o devatenáctém století*. 1. vyd. Praha: Argo, 2002. s. 49. ISBN 80-7203-475-8.

¹⁴⁴ Podle názoru italského historika umění a specialisty na teorii restaurování Cesare Brandiho „*restaurování představuje metodologický moment uznání uměleckého díla v jeho fyzické soudržnosti a v jeho bipolaritě estetické a historické z hlediska jeho předání do budoucna*.“ BRANDI, Cesare. *Teorie restaurování*. 1. vyd. Kutná Hora: Tichá Byzanc, 2000. s. 9. ISBN 80-86359-03-4.

¹⁴⁵ Od roku 1854 působil Jan Erazim Vocel ve funkci předsedy Archeologického sboru pražského Národního muzea, a tuto pozici zastával až do své smrti v roce 1871.

jeho podnětu také Grueber v letech 1853 a 1855 prováděl restaurování kaple Panny Marie na hradě Karlštejně.¹⁴⁶

V Německu se historik a teoretik umění Georg Gottfried Dehio¹⁴⁷ snažil prosazovat historicko-kritickou metodu a názorově se obracel k Angličanu Johnu Ruskinovi, který vyznával a prosazoval pro zachování památek užití metody konzervace.¹⁴⁸ Georg G. Dehio tedy zastával názor na památku jako na kus národního bytí, a přestože nebyl protivníkem konzervování památek, uváděl, že památka není konzervována pro krásu, ale právě pro tuto připomínku národního uvědomění. Dle názoru tohoto muže tedy „*ničení děl staršího uměleckého období není vždy projevem barbarství: může být i účinkem překypujícího tvůrčího snažení sebevědomé doby. XVI., XVII., XVIII. století měla za své dobré právo, odstraňovati staré, aby uvolnili novému, po svém zdání lepšímu.*“¹⁴⁹ Dehio se proto snažil nahlížet na památky nejen z hlediska estetického a historického významu a hodnoty, ale také jako na doklad kulturní vyspělosti určitého národa a jeho dějin. Tento muž také náležel k významným příznivcům Rieglových myšlenek v památkové péči, a proto se velmi důrazně stavěl proti puristickému restaurování památek, když ve své přednášce prohlásil: „*S potěšením můžeme nyní konstatovati, že ohnisko purismu – Německo – vyhaslo, že purismus je mrtvolou. Doufejme, že v brzké době položíme k němu do hrobky s ním souběžné a stejně škodlivé 'restaurování v duchu času'... Naše heslo zní: nerestaurovati vůbec – ale konservovati!*“¹⁵⁰

V předlitavské části Rakouska názory puristických architektů a jejich způsob restaurování památek analyzoval a kritizoval historik umění Alois Riegl,¹⁵¹ pozdější profesor dějin umění na vídeňské univerzitě.¹⁵² Pro A. Riegla měla všechna slohová období ve vývoji památek

¹⁴⁶ Ke Grueberově činnosti při restaurování kaple Panny Marie na hradě Karlštejně viz ZAP, Karel Vladislav. Kollegiální chrám Panny Marie s kaplí sv. Kateřiny na Karlštejně. In *Památky archaeologické a místopisné*, roč. I, 1855, s. 338; CHUDÁREK, Zdeněk. Josef Mocker a restaurace hradu Karlštejna. In *Zprávy památkové péče*, roč. 61, č. 2, 2001, s. 28. ISSN 1210-5538.

¹⁴⁷ K osobnosti a působení tohoto historika umění a univerzitního pedagoga viz Kol. aut. *Ottův slovník naučný: díl sedmý: Dánsko – Dřevce*. Fotoreprint pův. vyd. z r. 1893. Litomyšl – Praha: Paseka, 1997. s. 162. ISBN 80-7185-104-3.

¹⁴⁸ Viz KROUPA, Jiří. *Školy dějin umění: metodologie dějin umění 1. 2. přeprac. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 170-171. ISBN 978-80-210-4247-6.

¹⁴⁹ DEHIO, Georg Gottfried. *Ochrana a zachování památek*. 1. vyd. Praha: Společnost přátel starožitností českých, 1907. s. 6.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 4, 12.

¹⁵¹ K osobnosti a dílu Aloise Riegla viz Kol. aut. *Ottův slovník naučný/ Dodatky: Díl pátý, svazek první: Praha – Rom*. Fotoreprint pův. vyd. z r. 1938. Litomyšl – Praha: Paseka, 2002. s. 626-627. ISBN 80-7185-456-5.

¹⁵² Mezi učitele dějin umění Aloise Riegla na vídeňském *Institutu pro rakouský dějezpýt* patřili Moriz Thausing (1835–1884) a Franz Wickhoff (1835–1909). HLOBIL, Ivo (ed.). *Na základech konzervativní teorie české památkové péče: výběr z textů*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2008. s. 81. ISBN 978-80-87104-32-3.

stejnou hodnotu, a proto ztráta sebemenší části produktu minulosti je nenahraditelná.¹⁵³ Definoval historickou hodnotu, užitnou hodnotu i hodnotu stáří. Protože definoval hodnotu stáří, byl považován za jejího objevitele a památka by měla být uchovávána, pokud užitnou hodnotu neztratila. S touto Dehiovou přednáškou Riegl následně učinil názorovou polemiku ve své stati *Neue Strömungen in der Denkmalpflege* (Nové směry v památkové péči), když zde postavil proti sobě koncepcie historika umění versus názory výkonného umělce.¹⁵⁴

Rieglův hluboce zakořeněný historismus jej přivedl také k zásadním úvahám o vzniku, smyslu a bytí moderního kultu památek, a tyto své důležité myšlenky Riegl vtělil do svého nejdůležitějšího teoretického díla, nazvaného *Der moderne Denkmalkultus – sein Wesen und seine Entstehung* (Moderní kult památek – jeho vznik a vývoj).¹⁵⁵ Tento rozsahem nevelký spis, vydaný Rieglovým vlastním nákladem ve Vídni v roce 1903, je nicméně považován za velmi hodnotné dílo a také velice významný mezník ve vývoji památkové péče, neboť v něm jeho autor vyšel z teoretických myšlenek o hodnotách památek i z praxe památkové péče.¹⁵⁶ Alois Riegl v něm jasně a přehledně zformuloval své základní teoretické myšlenky a postuláty, a svými názory rozpoutal skutečnou revoluci ve vývoji teoretických i praktických aspektů památkové péče.¹⁵⁷ Podle jeho památkářských názorů tak tehdy mělo platit, že „*jedes Denkmal besitzt für uns gemäß der modernen Auffassung nur soweit einen Kunstwert, als es den Anforderungen des modernen Kunstvolles.*“¹⁵⁸ Je ovšem zajímavé, že Riegl tyto názory vyznával v období končícího historismu na přelomu 19. a 20. století, tedy v období, kdy byly postupně znovuobjevovány pro dějiny umění i soudobou architektonickou tvorbu všechny předchozí slohové etapy.¹⁵⁹ Nicméně je třeba vzít v úvahu, že právě díky tomu se tehdy teorie dějin umění jevila právě tak, jak ji tento kunsthistorik vnímal a chápal. A. Riegl však

¹⁵³ Umění je dle Aloise Riegla v první řadě síla, používající přírodu jako výchozí bod, ale pak se vyvíjí nezávisle a vytyčuje si čistě umělecké cíle. CHALUMEAU, Jean-Luc. *Přehled teorií umění*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2003. s. 62. ISBN 80-7178-663-2.

¹⁵⁴ Viz HLOBIL, Ivo – KRUIS, Ivan (eds.). *Alois Riegl: Moderní památková péče*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2003. s. 77-99. ISBN 80-86234-34-7.

¹⁵⁵ K památkářskému odkazu A. Riegla viz CHADRABA, Rudolf et al. *Kapitoly z českého dějepisu umění II: dvacáté století*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1987. s. 28-35.

¹⁵⁶ Viz HLOBIL, Ivo – KRUIS, Ivan (eds.). *Alois Riegl: Moderní památková péče*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2003. s. 31-37. ISBN 80-86234-34-7.

¹⁵⁷ V roce 1900 byl založen *Klub Za starou Prahu*, v jehož rámci došlo k těsné spolupráci architektů a historiků umění v uplatnění nových názorů v památkové péči a jejich aplikaci na památkovou oblast města Prahy a později i českého venkova. Jeho členové se jako milovníci staré Prahy rozhodli aktivně hájit „*její historické architektonické a urbanistické kvality proti všem stavebním záměrům narušujícím neopakovatelný půvab, vzhled a osobitost Prahy.*“ *Historie* [online]. Webové stránky Klubu za starou Prahu. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.zastarouprahu.cz/menu-horni/historie/kategorie-6/>.

¹⁵⁸ RIEGL, Alois. *Der moderne Denkmalkultus: sein Wesen und seine Entstehung*. 1. Aufl. Wien: W. Braumüller, 1903. s. 45.

¹⁵⁹ K otázce památkového purismu a jeho norem tvarové původnosti, stylové čistoty a jednoty viz HLOBIL, Ivo – ŠVÁCHA, Rostislav. Alois Riegl, „konzervace“ památek a rozklad stylové jednoty. In *Umění*, roč. 42, č. 3, 1994, s. 239-244. ISSN 0049-5123.

především v tomto díle jako první definoval důležité umělecké hodnoty, které na památkách lidé nejvíce oceňují – *historická hodnota, hodnota stáří a hodnota novosti*.¹⁶⁰ Mezi odborníky, diskutující tehdy o způsobech a míře restaurování památek, patřil např. architekt a restaurátor Antonín Cechner.¹⁶¹

Historická hodnota památky byla podle Rieglova pojetí naplňována tím, že příslušná památka reprezentuje jednu konkrétní etapu dějinného vývoje, a tedy také jednu etapu vývoje lidské činnosti, a jež je pro následující generaci důležitým zdrojem poznání života i uměleckého vývoje jejích předchůdců. Tím se dostáváme k další Rieglem definované hodnotě památky – hodnotě stáří (*Alterswert*), která naopak spočívá právě ve stopách a projevech stáří, které na památce zůstávají během jejího vývoje, a podle níž je památka nedotknutelná, aby tyto stopy nebyly porušeny nebo zničeny, a nebyla tak památka ve své podstatě zcela znehodnocena.¹⁶² Podle této hodnoty bychom tedy do života památky neměli vůbec zasahovat a ponechat ji jejímu osudu, neboť dle Rieglova názoru „*čistý osvobozující dojem přirozeného zákonitého odumírání nesmí být zkalen přimísením svévolného umělého vznikání. Kult hodnoty stáří tudíž zatracuje každé násilné ničení památek lidskou rukou jako zločinný zásah do zákonité rozkladné činnosti přírody.*“¹⁶³ Toto pojetí je ovšem na první pohled pravým opakem k hodnotě stáří,¹⁶⁴ ale Riegl tento problém elegantně vyřešil upřednostněním hodnoty stáří, kterou pro památkovou péči a její praxi považoval za důležitější.¹⁶⁵

Myšlenkový vliv předčasně zemřelého Aloise Riegla na vývoj umělekohistorického bádání i teorie a praxe památkové péče (autenticita památek)¹⁶⁶ byl skutečně fascinující,¹⁶⁷ ale

¹⁶⁰ HLOBIL, Ivo (ed.). *Na základech konzervativní teorie české památkové péče: výběr z textů*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2008. s. 83. ISBN 978-80-87104-32-3.

¹⁶¹ K osobnosti a dílu Antonína Cechnera viz VLČEK, Pavel (ed.). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. s. 111. ISBN 80-200-0969-8.

¹⁶² Pro moderní život a uměleckou tvorbu získává památka hodnotu přítomnosti. Historická hodnota památky (*Historischerwert*) je vlastnost, jež je poznatelná a hodnotitelná, zatímco hodnota stáří (*Alterswert*) je založena především na subjektivním působení památky na jedince a na jeho pocitech. PAVEL, Jakub. Dějiny památkové péče v českých zemích: od osvícenství do konce 19. století. In *Sborník archivních prací*, roč. 25, 1975, s. 280-281.

¹⁶³ HLOBIL, Ivo – KRUIS, Ivan (eds.). *Alois Riegl: Moderní památková péče*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2003. s. 35. ISBN 80-86234-34-7.

¹⁶⁴ Podle názoru Antonína Cechnera „...*Vzdor všemu odsuzování restaurací jeví se tyto přec naprosto nutnými v případech, kdy jedná se o přestavbu neb zvětšení staré památky, která jest určena, aby účelu svému, jemuž dosud sloužila též na dále soužila i při změněných poměrech.*“ CECHNER, Antonín. Má se sešlá památka restaurovat? In *Architektonický obzor*, roč. III, č. 11 (2. 11.), 1904, s. 42.

¹⁶⁵ Podle Cechnerova názoru na úpravy a restaurování památek „...*Přestavba nemá však snad pozorovatele v klam uváděti, jako by pocházela z některého minulého století, ale má se jeviti jako dílo doby přítomné, kteréhož charakteru dodá mu zejména detail.*“ Tamtéž, s. 42.

¹⁶⁶ Viz HORYNA, Mojmír. Památka a její autenticita ve světle teorie Aloise Riegla. In *Zprávy památkové péče*, roč. 56, č. 7-8, 1996, s. 207-208. ISSN 1210-5538.

¹⁶⁷ Alois Riegl se intenzivně zabýval problematikou autenticity památek, na kterou ve své práci navázal historik umění a památkář Václav Wagner. Ten se v rámci studia urbanistických celků (historických měst a jejich jader) v souvislosti s metodou syntézy zabýval také autenticitou prostředí a krajiny. Viz ŠTULC, Josef. Autenticita

značně obtížný úkol probojovat Rieglovy teoretické myšlenky a principy do praxe připadl právě jeho žáku Maxu Dvořákovi,¹⁶⁸ který se také tohoto úkolu ujal s plným nasazením.¹⁶⁹ Dvořák se Rieglovými uměnovědnými teoriemi intenzivně zabýval, podrobil je důkladné revizi a vyvodil z nich svá základní pravidla památkové péče a jejího vykonávání v praxi, která vtělil do svého klíčového díla *Katechismus památkové péče*,¹⁷⁰ vydaného ve válečném roce 1916.¹⁷¹ Je zde také nepochybně zajímavé připomenout některé základní příčiny, které způsobovaly ohrožení či dokonce zkázu památek, jak je Max Dvořák vymezil v tomto svém díle.¹⁷² Nejnápadnější oproti Rieglovým památkářským zásadám byl ovšem Dvořákův ústup od dominance hodnoty stáří, neboť dle jeho názoru i „*prostá venkovská kaplička, břečťanem obemknutá zřícenina, staré venkovské městečko nám mohou poskytnout nemenší potěšení než pyšná katedrála, knížecí palác nebo bohaté muzeum. Tento požitek je všem přístupný; duchovní požitky jsou vůbec přístupny všem. Na hodnotě nezískala jen jednotlivá díla starého umění, ale všechno, co vytvořilo staré umění, se nám stalo drahocenným, a sice ne jako souhrn historických skutečností nebo historických předobrazů, nýbrž jako živoucí obsah našeho celého našeho duchovního života.*“¹⁷³ Dvořákův *Katechismus památkové péče* se tak již záhy po svém prvním vydání stal základní a velmi potřebnou příručkou pro teoretické principy i praktický výkon památkové péče. Tato rozsahem nevelká kniha je rozdělena do celkem šesti kapitol, které se věnují nejen zhodnocení různých nebezpečí, kterými mohou být památky ohroženy, ale také poskytuje cenné rady, jak s památkami zacházet a pečovat o ně.¹⁷⁴ V podstatě se tedy jedná o všeobecně platnou příručku památkové péče, která je určena nejen pro vrstvu čtenářů z odborných památkářských kruhů, ale i všechny příznivce ochrany

památky a problém její rekonstrukce: (několik poznámek k věčně aktuálnímu tématu památkové péče). In *Zprávy památkové péče*, roč. 61, č. 8, 2001, s. 242-247. ISSN 1210-5538.

¹⁶⁸ K osobnosti a působení Maxe Dvořáka viz SLAVÍČEK, Lubomír (ed.). *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008): sv. 1: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016. s. 264-267.; CHADRABA, Rudolf. Max Dvořák a vídeňská škola dějin umění. In *Kapitoly z českého dějepisů umění II: dvacáté století*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1987. s. 9-70.

¹⁶⁹ K rozboru a zhodnocení památkářského působení Maxe Dvořáka viz LÍBAL, Dobroslav. Max Dvořák – památkář. In *Zprávy památkové péče*, roč. 61, č. 6, 2001, s. 173-175. ISSN 1210-5538.

¹⁷⁰ Ke zhodnocení Dvořákova *Katechismu památkové péče* viz UHLÍK, Jan. Sto let *Katechismu památkové péče* Maxe Dvořáka. In *Zprávy památkové péče*, roč. 76, č. 6, 2016, s. 664-666. ISSN 1210-5538.

¹⁷¹ Max Dvořák toto své zásadní památkářské dílo dokončil a poprvé vydal ve Vídni v roce 1916, tedy v průběhu první světové války, a jím v této knize definované teoretické principy péče o památky jsou doplněny řadou obrazových ukázek a příkladů správného i nesprávného vykonávání památkové péče. Viz DVOŘÁK, Max. *Katechismus der Denkmalpflege*. 2. Aufl. Wien: Julius Bard, 1918. 51 s. + 149 tab.

¹⁷² Podle Dvořákova názoru jsou jimi především lidská neznalost a indolence, chtivost a podvod, nesprávně pochopené modernizační požadavky a také falešná snaha o zkrášení prostředí. DVOŘÁK, Max. *Katechismus památkové péče*. 2. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2004. s. 17. ISBN 80-86234-55-X.

¹⁷³ Tamtéž, s. 28.

¹⁷⁴ Jedná se o kapitoly s názvem *Nebezpečí, které hrozí starým památkám, Hodnota starých kulturních památek, Rozsah památkové ochrany, Nesprávné restaurování, Všeobecné povinnosti a Několik rad*.

památek z řad široké veřejnosti. Max Dvořák se jako historik umění a památkář¹⁷⁵ stal zřejmě nejvýznamnějším Rieglovým žákem,¹⁷⁶ a v průběhu prvních dvou desetiletí 20. století se mu podařilo nejen reorganizovat systém péče o památky, ale i přes nacionálně vyhocenou situaci do něj prosadit několik českých odborníků,¹⁷⁷ kteří se v památkové péči významně uplatnili i po zániku Rakouska-Uherska.¹⁷⁸ Zásluhy Maxe Dvořáka o rozvoj oboru ochrany památek a památkové péče¹⁷⁹ na našem území jsou nicméně (nejen z uvedených důvodů) velmi značné, a rovněž výrazně přispěly po roce 1918¹⁸⁰ k vytvoření systému organizace památkové péče a její právní kodifikace¹⁸¹ v nově vzniklém Československu.¹⁸²

4. Archeologický sbor „Vocel“ a jeho působení v památkové péči v Kutné Hoře v letech 1877–1918

Mezi velmi důležité a současně charakteristické rysy kulturního a společenského života v Čechách a na Moravě v období druhé poloviny 19. a na začátku 20. století patřilo zakládání různých spolků a zájmových sdružení. To bylo umožněno především díky tzv. prosincové

¹⁷⁵ Problematikou uměnovědného a památkářského odkazu Maxe Dvořáka a moderní památkovou péčí v kontextu středoevropského vývoje se ve své disertační práci zabýval Marek Krejčí. Viz KREJČÍ, Marek. *Moderní dějiny a památková péče ve středo-evropském kontextu* [online]. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2013. Vedoucí práce prof. PhDr. Lubomír Konečný. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zpp/detail/102565/>.

¹⁷⁶ Mezi další pokračovatele a zastánce Dvořákových památkářských koncepcí a idejí, přispívající podstatnou měrou k prosazování metody konzervace památek, patřili např. Vojtěch Birnbaum a Zdeněk Wirth. HLOBIL, Ivo (ed.). *Na základech konzervativní teorie české památkové péče: výbor z textů*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2008. s. 17. ISBN 978-80-87104-32-3.

¹⁷⁷ KREJČÍ, Miroslav. K výročí vídeňské Komise pro památkovou péči. In *Zprávy památkové péče*, roč. 61, č. 6., 2001, s. 172. ISSN 1210-5538.

¹⁷⁸ V prvorepublikovém období se u nás velké historické objekty (hrady a zámky) většinou v rukou soukromých majitelů, a státní památková péče se v jejich ochraně uplatňovala především tam, kde tyto objekty náležely pod státní správu po provedené pozemkové reformě, nebo kde mělo dojít k daňovému zvýhodnění příslušného majitele. ULBRICOVÁ, Petra. Vývoj právní ochrany kulturních památek. In ŘEHOLKA, Karel (ed). *Památková péče na Moravě: 150 let od vzniku první instituce na ochranu památek: sborník příspěvků*. 1. vyd. Brno: Národní památkový ústav, 2002. s. 187. ISBN 80-85032-82-1.

¹⁷⁹ Kromě toho Max Dvořák působil v učitelském sboru pro vídeňský *Institut für österreichische Geschichtsforschung* (Ústav pro rakouský dějezpyt), po svém učiteli A. Rieglovi převzal i funkci v Ústřední komisi, a plně se angažoval ve Franzem Wickhoffem započatém vydávání iluminovaných rukopisů v Rakousku. CHADRABA, Rudolf et al. *Kapitoly z českého dějepisu umění II: dvacáté století*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1987. s. 37.

¹⁸⁰ Viz ŠTONCNER, Petr. Příspěvek k dějinám památkové péče v Československé republice 1918–1938. In *Zprávy památkové péče*, roč. 66, č. 1, 2006, s. 55–60. ISSN 1210-5538.

¹⁸¹ K problematice přípravy památkových zákonů v českých zemích v průběhu 20. století (s přesahem do 19. století) viz NOVOTNÝ, Michal. *Česká památková péče mezi ideály a realitou* [online]. Disertační práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2019. Vedoucí práce prof. PhDr. Ivo Hlobil, CSc. [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/me4mxf/>.

¹⁸² V období existence Rakouska-Uherska nevznikl žádný jednotný památkový zákon, který byl právně zakotvil přesná pravidla teoretických postupů a praktického vykonávání památkové péče. Po vzniku samostatné Československé republiky byly v průběhu let 1919–1936 postupně předloženy tři návrhy zákona o kulturních památkách, avšak ani jeden z nich (hlavně pro odpor vlastníků velkých památek – hradů a zámků) nebyl přijat jako oficiální památkový zákon. KIBIC, Karel – VOŠAHLÍK, Aleš. *Památková ochrana a regenerace měst v České republice 1945–2010*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2011. s. 15. ISBN 978-80-87104-88-0.

ústavě z roku 1867,¹⁸³ poskytující základní občanské svobody obyvatelům rakousko-uherské monarchie.¹⁸⁴ I když tato ústava měla přispět ke stabilizaci politického systému v rakousko-uherském soustátí a byly jí také dovršeny tehdejší pronikavé změny ve veřejném politickém životě, ani zdaleka neodstranila všechny atributy absolutistické vlády a panovnické moci.¹⁸⁵ Některé z nich se pak postupně stávaly velmi významnou součástí působení občanské společnosti v rámci národopisného bádání a památkové péče, v jejímž rámci se uskutečňoval onen specifický vztah člověka k památkám a péči o ně.¹⁸⁶ Jako mnohdy spontánní projev autonomních skupin občanů vystupovaly s ambicemi ovlivňovat svou činností všechny vrstvy napříč společenským spektrem,¹⁸⁷ čímž se velmi výrazně odlišovaly od tehdejších soukromých obdivovatelů a představitelů soukromého sběratelství uměleckých předmětů.¹⁸⁸ Snažily se tak naplňovat poslání těchto organizací, v jejichž působení se prolínala významná

¹⁸³ Tzv. prosincová ústava byla souborem ústavních zákonů, vydaných dne 21. prosince 1867 jako reakce na tzv. rakousko-uherské vyrovnání z roku 1867. Sestávala se ze 7 ústavních zákonů (zákony č. 141-146 Říšského zákoníku), jimiž byla vymezena zákonodárná pravomoc Říšské rady, katalog základních občanských práv, zákon o zřízení Říšského soudu (nově zřízeném ve Vídni), zákon o soudcovské moci (nezávislost soudů), zákon o výkonné a vládní moci (vymezení pravomocí císaře), a vlastní vyrovnávací zákon, podle něhož byl úředně užíván název Rakousko-Uhersko a byl zaveden dualismus – pro obě části byly společné panovník, zahraniční politika, vojenské záležitosti a finanční politika. Tato ústava platila až do zániku rakousko-uherské monarchie v roce 1918. K úpravám v ní došlo tzv. Dubnovou ústavou v roce 1873, která zavedla zejména volby do Říšské rady. ČAPKA, František. *Slovník českých a světových dějin*. 1. vyd. Brno: CERM, 1998. s. 273. ISBN 80-7204-081-2.

¹⁸⁴ Ke vzniku těchto spolků a jejich roli v občanské společnosti viz DRAŠAROVÁ, Eva. Stát, spolek a spolčování. In *Paginae historiae: sborník Státního ústředního archivu v Praze*, roč. 1, 1993, s. 152-160. ISSN 1211-9768.

¹⁸⁵ Tyto projevy byly nejen faktického, ale dokonce také formálního rázu. Zcela neotřesitelné postavení měla osoba panovníka, jehož nadřazenost a nedotknutelnost byly i nově ustanovených podmínkách zvýrazněny odvozováním panovnické moci „z boží milosti“. Zvláštní postavení měli také další členové vládnoucí (habsbursko-lotrinské) dynastie, na které se nevztahovaly některé z jinak obecně platných norem občanského zákoníku. Velmi silný a v podstatě suverénní zůstal vliv panovníka v široké oblasti vládní a výkonné moci, kdy zejména armáda a zahraniční politika zůstaly doménou císaře a jeho důvěrníků. URBAN, Otto. *Česká společnost 1848–1918*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1982. s. 224.

¹⁸⁶ Takové spolky náležely k novému typu a způsobu sdružování – tzv. asociacím. Na rozdíl od předchozích forem sdružování (tzv. korporací) do asociace lidé vstupovali na základě vlastního rozhodnutí (založeném na principu dobrovolnosti), a v jejím rámci mohl jednotlivec aktivně ovlivňovat další směřování sdružení a jeho postupy a cíle. Svými ambicemi se asociace snažily působit v rámci veřejného prostoru pro kulturní rozvoj a blaho společnosti, vstupovaly do nich lidé různého původu, vzdělání a společenského postavení, a neměly přímý vliv na všechny složky života v nich sdružených členů. Viz NIPPERDEY, Thomas. Verein als soziale Struktur in Deutschland im späten 18. Jahrhundert und frühen 19. Jahrhundert. In NIPPERDEY, Thomas (ed.). *Gesellschaft, Kultur, Theorie: gesammelte Aufsätze zur neueren Geschichte*. 1. Aufl. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1976. s. 174-205.

¹⁸⁷ K takovým společenským uskupením viz např. VLNAS, Vít. Znovuvyzvižení umění a vkusu: Společnost vlasteneckých přátel umění v letech 1796–1840. In VLNAS, Vít (ed.). *Obrazárna v Čechách 1796–1918: katalog výstavy uspořádané Národní galerií v Praze u příležitosti dvoustého výročí Obrazárny Společnosti vlasteneckých přátel umění v Čechách*. 1. vyd. Praha: Národní galerie v Praze, 1996. s. 23-35. ISBN 80-7035-106-3.

¹⁸⁸ Zejména u sběratelství v oblasti dějin umění to bylo velmi výrazné, a mezi vášnivé členy spolků a ochránce památek patřili hlavně učitelé a příslušníci akademických povolání, z nichž mnozí byli sami vlastníky často rozsáhlých a velmi kvalitních sbírek. Viz SLAVÍČEK, Lubomír. *Sobě, umění, přátelům: kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2007. s. 193-206. ISBN 978-80-87029-22-0.

participace zástupců společnosti v oboru památkové péče s potřebou kooperace s orgány státní a veřejné správy, přičemž nejvíce lze právě tento vztah z hlediska dalšího postupného vývoje spolků a památkové péče označovat jako zcela zásadní a určující.¹⁸⁹ Ovšem hlavně v období první poloviny 19. století lze mezi těmito oběma stranami hovořit o určité míře napětí.¹⁹⁰ Postupně však státní orgány usilovaly spíše o získání alespoň určité kontroly nad jejich činností, nicméně tyto kontrolní mechanismy státních institucí činnost takto zaměřených spolků příliš nenarušovaly ani neomezovaly.¹⁹¹

Vědecký a kulturní život v Kutné Hoře druhé poloviny 19. století byl významně spojen se jménem archeologa¹⁹² a profesora pražské univerzity Jana Erazima Vocela, který ve své osobě spojoval jak české národní zájmy,¹⁹³ tak i zájmy rakouské státní instituce.¹⁹⁴ Tento muž byl totiž v roce 1854 jmenován, jako vůbec první v Čechách, konzervátorem rakouské *Ústřední komise pro výzkum a zachování stavebních památek*.¹⁹⁵ A právě díky Vocelovu nadšení pro památky a snahám o jejich ochranu byla řada cenných architektonických a uměleckých památek zachráněna před úplným zničením.¹⁹⁶

Jedním z takových spolků¹⁹⁷ byl rovněž Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, k jehož založení došlo v roce 1877, a který byl pojmenován právě po tomto muži.¹⁹⁸ Účel

¹⁸⁹ K otázce analýzy vývoje spolčování a zakládání spolků viz FIALA, Petr. Definice zájmových skupin: k některým teoretickým problémům politologického výzkumu organizovaných zájmů. In *Politologický časopis*, roč. 6, č. 1, 1999, s. 52-60. ISSN 0323-0570.

¹⁹⁰ K vlivu období Bachova absolutismu na dění v české společnosti na příkladu Prahy a pražských spolků viz SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti: příběh Národního muzea*. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 2001. s. 191-195. ISBN 80-7185-399-2.

¹⁹¹ Kontrola nad spolkovou činností byla ze strany státních orgánů vykonávána zejména v oblasti ohlašování konání spolkových schůzí, odevzdávání policejnímu ředitelství či zemské politické správě některých osobních údajů, hlavně jména a bydliště členů spolkového výboru nebo představenstva, případně pravidelné předkládání seznamu členů a spolku a účetních výkazů. Viz JANÁK, Jan. *Spolky v českých zemích do roku 1951*. In KORDIOVSKÝ, Emil (ed.). *Politické strany a spolky na jižní Moravě*. 1. vyd. Brno: Státní okresní archiv Břeclav, 1993. s. 59-93. ISBN 80-85048-44-2.

¹⁹² K problematice archeologických památek a archeologické památkové péče v České republice viz PROKOPOVÁ, Klára. *Archeologická památková péče* [online]. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2017. Vedoucí práce doc. JUDr. Soňa Skulová, Ph.D. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/uusne/>.

¹⁹³ Historik a zakladatel české archeologie Jan Erazim Vocel v rámci své usilovné badatelské práce – jako konzervátor vídeňské *Ústřední komise pro výzkum a zachování historických a uměleckých památek* – věnoval pozornost též památkám v Kutné Hoře, konkrétně chrámu sv. Barbory, kterému věnoval svou zajímavou historickou studii. Viz VOCEL, Jan Erazim. *Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře*. In *Památky archaeologické a místopisné*, roč. III, č. 2, 1858, s. 81-86; roč. III, č. 3, 1858, s. 111-124.

¹⁹⁴ Osobností a působením kutnohorského rodáka Jana Erazima Vocela se zabýval archeolog a historik Karel Sklenář. Viz SKLENÁŘ, Karel. *Jan Erazim Vocel: zakladatel české archeologie*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1981. passim.

¹⁹⁵ K působení Jana Erazima Vocela ve vídeňské Ústřední komisi viz SKLENÁŘ, Karel. *Jan Erazim Vocel: zakladatel české archeologie*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1981. s. 160-163.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 160.

¹⁹⁷ Tyto spolky vznikaly na základě § 1 *Zákona č. 137/1867 ř. z. ze dne 15. listopadu 1867 o právě spolčovacím*. Viz *Zákon č. 134/1867 ze dne 15. listopadu 1867 o právě spolčovacím* [online]. Webové stránky Společnosti pro církevní právo, z. s. (SPCP) [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/134-1867.htm>.

založení tohoto spolku a náplň jeho činnosti byly ostatně ustanoveny v § 1 jeho spolkových Stanov následovně: „*Účelem archeologického sboru, zvaného na vděčnou památku slavného archeologa a zdejšího rodáka „Vocel“, jest: písemné a umělecké památky v Hoře Kutné a v okolí sbírat, před zkázou chrániti a známost o nich a o místní historii šířiti. – Sídlo své má v Hoře Kutné.*“¹⁹⁹ Z uvedených slov je tedy zjevné, že tento spolek, v jehož čele tehdy stál tříčlenný prozatímní výbor,²⁰⁰ se chtěl v duchu myšlenek Jana Erazima Vocela angažovat nejen na poli archeologického bádání, ale věnovat se i péči o kutnohorské historické a umělecké památky a jejich ochraně.²⁰¹ Na první valné hromadě pak byl předsedou spolku zvolen kutnohorský rodák, právník a tehdejší prezident c. k. okresního soudu v Kutné Hoře JUDr. Václav Otokar Předák, který byl tehdy mezi obyvateli Kutné Hory všeobecně známý svým hlubokým zájmem o české národní dějiny a kutnohorské umělecké památky.²⁰² Zvolený výbor spolku si následně na schůzi, konané 12. března 1877, určil pět základních principů své činnosti, z nichž nejdůležitějším pro památkovou péči bylo „...*pro sbírky žádati o památky chované, od některých soukromníků, aby je sboru buď darovali nebo půjčili; žádati pány, s nimiž náš J. E. Vocel, Tyl, Reutenkranc, Polák a jiní slavní mužové byli si dopisovali, aby pozůstalé rukopisy a listy laskavě sboru darovali, nebo aspoň k opsání půjčili; pak hleděti,*

¹⁹⁸ Významný český historik a muzeolog Jiří Špět ve své publikaci, věnované dějinám a vývoji českých muzeí a muzejnictví, řadí archeologické a muzejní spolky a spolková muzea, která vznikla v období 1860–1890, do doby tzv. raného období zakládání muzeí. Mezi takové spolky patřil i kutnohorský Archeologický sbor „Vocel“, archeologický a muzejní spolek, založený v roce 1877. Tento spolek byl pojmenován po významném kutnohorském rodáku, historiku a zakladateli české archeologické vědy Janu Erazimu Vocelovi (1802–1871), jehož jméno nese také ulice, kde i v současnosti stojí dům, v němž se se tento vědec, archeolog a univerzitní pedagog narodil. Viz ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I: (do roku 1945)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003. s. 34. ISBN 80-210-3206-5.

¹⁹⁹ SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1878. s. 2.

²⁰⁰ Smysl a důvod založení Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře podrobně popsali členové jeho prozatímního výboru (ve složení Václav Otokar Předák, Jan Josef Slavík a Jiří Zach) v dopise, který zaslali českému místodržitelství v Praze. Podle jejich vyjádření bylo hlavní činností tohoto spolku, „*aby písemné a umělecké památky v zdejší krajině sbírány, před zkázou chráněny byly, a známost o nich a tím i větší šetrnost a láska k nim se šířila a udržovala.*“ ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 4b, složka Jednatelská agenda 1877-1898. Zpráva prozatímního výboru Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře českému místodržitelství v Praze z 12. února 1877.

²⁰¹ Mezi spolky založenými v Kutné Hoře v druhé polovině 19. století spolek „Vocel“ nepochybně vynikal svým zcela mimořádným a nadregionálním zaměřením, a u jeho založení stály přední osobnosti města z řad právníků, lékařů, či dalších příslušníků kutnohorské inteligence. Proto také bylo již při jeho založení určeno, že „*kdyby sbor přestati měl, případně veškeré sborové jmění obci kutnohorské k založení musea.*“ SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1878. s. 30.

²⁰² JUDr. Václav Otokar Předák (1822 Kutná Hora – 1879 Kutná Hora) byl český právník, soudce a první prezident Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře. Po absolvování práv na pražské univerzitě působil Václav Otokar Předák jako soudce a prezident c. k. okresního soudu v Kutné Hoře, stal se jedním ze zakladatelů kutnohorského archeologického a muzejního spolku „Vocel“. Patřil rovněž k iniciátorům opravy a dostavby chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře, a zaznamenal také průběh opravy gotických kostelních lavic v interiéru této stavby. Ve funkci předsedy spolku „Vocel“ působil až do své smrti v roce 1879. SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Vocela“ za rok 1879*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1880. s. 7.

aby památky zdejší v Praze a jinde byly popsány, vyobrazeny, kdyby nebylo možno v originále jich získati; sbíratí pečeti obecní, cechovní a jiné, znaky, nápisy, historické pověsti místní a podobné; vyobraziti všechny důležité památky, které dosud nejsou vyobrazeny nebo již dávno vykresleny.²⁰³ Zástupcem předsedy spolku se stal Jan Josef Řehák,²⁰⁴ tehdejší člen učitelského sboru kutnohorské reálky, a také první kustod sbírek vzniklého spolkového muzea.²⁰⁵ Další člen výboru Jiří Zach,²⁰⁶ zastávající funkci jednatele, začal za pomoci dárců zakládat spolkové sbírky a připravovat přehled kutnohorských literárních památek a seznamu zpráv o památkách Kutné Hory a okolí. Poté již 18. února 1877 zahájil činnost skutečný výbor, zvolený na dobu tří let, a následně byly rozeslány zprávy o vzniku tohoto spolku četným jednotlivcům i obcím s připojenou výzvou, aby do spolku byly přijímáni noví členové a aktivně byli podporováni takoví lidé, kteří by vlastnili nebo se jim podařilo najít nějaké historické či umělecké památky.²⁰⁷

V této činnosti pak pokračoval oficiální výbor, do něhož byli na první valné hromadě dne 18. února 1877 zvoleni na dobu tří jako předseda JUDr. Václav Otakar Předák, tehdejší prezident c. k. okresního soudu v Kutné Hoře, dále Emanuel Leminger,²⁰⁸ Jan Josef Řehák,²⁰⁹ MUDr. František Stáně,²¹⁰ po smrti Václava O. Předáka v roce 1879 předseda tohoto spolku,²¹¹ P. Karel Vorlíček,²¹² tehdejší kaplan a pozdější arciděkan Svatobarborského

²⁰³ SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Wocel“, 1878. s. 6.

²⁰⁴ K působení Jana Josefa Řeháka viz SLAVÍČEK, Lubomír (ed.). *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008): sv. 2: N – Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016. s. 1254. ISBN 978-80-200-2094-9.

²⁰⁵ Tento muž také zhodnotil první léta působení spolku „Vocel“. Viz ŘEHÁK, Jan Josef. První třiletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a v okolí. In *Památky archeologické a místopisné*, roč. XI, č. 8 (15. 5.), 1880, s. 371-375.

²⁰⁶ K osobnosti a působení architekta Jiřího Zacha viz SLAVÍČEK, Lubomír (ed.). *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008): sv. 2: N – Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016. s. 1693. ISBN 978-80-200-2094-9.

²⁰⁷ Kromě toho se měl výbor spolku „Vocel“ postarat, aby „...o jednotlivých památkách vědecky se bádalo, a účastenství k tomu ve svoru se udržovalo, proto... pořádný jsou přednášky pro činné údy, po nichž bývaly volné rozpravy o týchž památkách aneb o zájmech sborových.“ SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Wocel“, 1878. s. 9.

²⁰⁸ K osobnosti a dílu Emanuela Lemingera viz SLAVÍČEK, Lubomír (ed.). *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008): 2. díl: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016. s. 816-817. ISBN 978-80-200-2094-9.

²⁰⁹ K osobnosti Jana Josefa Řeháka viz REZEK, Antonín. Jan Řehák. In *Český časopis historický*, roč. I, č. 6, 1895, s. 426.

²¹⁰ K osobnosti a činnosti MUDr. Františka Stáněho viz KREMLA, Josef – PETRÁŇ, Zdeněk. *MUDr. František Stáně (1814–1897)*. 1. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 2014. passim. ISBN 978-80-86406-73-2.

²¹¹ MUDr. František Stáně stál u vzniku nebo se aktivně podílel na činnosti celé řady kutnohorských spolků. Předsedal místnímu odboru Ústřední matice školské, založil Kutnohorský červený kříž, stál u vzniku kutnohorského Sokola (1862), a patřil také mezi zakladatele Musejní společnosti v rodných Strakonících v roce 1894. KREMLA, Josef – PETRÁŇ, Zdeněk. *MUDr. František Stáně (1814–1897)*. 1. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 2014. s. 24. ISBN 978-80-86406-73-2.

chrámu,²¹³ Jiří Zach, ředitel vyšší reálné školy. Na spolkové schůzi dne 20. února 1877 byl místopředsedou zvolen Jiří Zach, správcem sbírek Jan Josef Řehák a pokladníkem arciděkan Karel Vorlíček.²¹⁴ Výbor spolku „Vocel“ se pak pravidelně scházel jednou za měsíc, aby jednal nejen o spolkových záležitostech, ale rovněž o svých vědeckých a památkových plánech.²¹⁵ Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře také vstoupil do spojení s *Archaeologickým sborem Musea království českého* v Praze, s *Historickým spolkem* v Praze, a rovněž s obnoveným archeologickým a muzejním spolkem „Včelou Čáslavskou“,²¹⁶ působícím od roku 1864 v nedaleké Čáslavi.²¹⁷

Hlavní náplní činnosti členů spolku „Vocel“ se však v následujících více než dvaceti letech vedle archeologických výzkumů a shromažďování předmětů pro sbírky spolkového muzea soustředila především na aktivní účast při obnově a záchraně historických a uměleckých památek v Kutné Hoře.²¹⁸ Ovšem hlavní pozornost bylo třeba věnovat největší a nejdůležitější²¹⁹ památce – chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře,²²⁰ a proto se spolkový výbor

²¹² K životní dráze a působení arciděkana Karla Vorlíčka viz PROVAZ, Lukáš. Mons. Karel Vorlíček (1844–1922). In *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory*, roč. 2010, č. 4, 2010, s. 12-15.

²¹³ K působení arciděkana Karla Vorlíčka v Kutné Hoře viz BLAHNÍKOVÁ, Irena. *Kdo odpočívá na hřbitově Všech svatých* [online]. Webové stránky Kutnohorský deník.cz [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: https://kutnohorsky.denik.cz/zpravy_region/kdo-odpociva-na-hrbitive-vsech-svatych-20141031.html.

²¹⁴ SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archaeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1878*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Wocel“, 1879, s. 3.

²¹⁵ Součástí stanov spolku „Vocel“ byl i § 31, dávající řádným a přispívajícím členům rozhodnout o ukončení činnosti a zrušení tohoto spolku. K takovému kroku by se pro jeho zrušení musely vyslovit více než tři čtvrtiny těchto členů, a pokud by toto nastalo, spolek by dle § 31 svou činnost ukončil a jeho jmění i sbírkové předměty by byly předány městu Kutné Hoře k založení muzea. ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 1, složka Stanovy archaeologického sboru a sborů osvětových 1861–1922, nestránkováno.

²¹⁶ SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archaeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1878*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Wocel“, 1879, s. 4.

²¹⁷ Ke vzniku a činnosti čáslavského spolku „Včela Čáslavská“ viz DEDÍKOVÁ, Soňa. *130. výročí založení muzejního a vlastivědného spolku „Včela Čáslavská“ a 110. výročí postavení muzejní budovy*. 1. vyd. Čáslav: Městské muzeum, 1994. 13 s.

²¹⁸ Na počátku své existence se spolek „Vocel“ soustředil především na záchranu nejvýznamnějších kutnohorských památek, která se v druhé polovině 19. století stala již zcela nezbytnou. Navíc kutnohorská městská rada tehdy rozhodla, že některé památky jsou již do té míry v havarijním stavu, že je nezbytné (resp. levnější a pohodlnější) jejich úplné odstranění a likvidace. KREMLA, Josef. *Historie Českého muzea stříbra*. [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/historie-ceskeho-muzea-stribra>.

²¹⁹ Pro chrám sv. Barbory byl při zahájení jeho stavby vybrán tehdy nejprestižnější stavební typ – katedrála. Vzor pro tento nově založený chrám se kromě sedleckého cisterciáckého kláštera Nanebevzetí Panny Marie a sv. Jana Křtitele stal arcibiskupský kostel v Praze, odkud také byl povolán stavitel, který se ujal stavby Svatobarborského chrámu. V této souvislosti se uvažuje o Janovi, jenž byl synem tehdejšího mistra pražské katedrální huti Petra Parlěře. Stavět se poté začalo podle projektu, který byl variantou návrhu Petra Parlěře, určeného pro chór kostela sv. Bartoloměje v Kolíně nad Rýnem. Je také velmi pozoruhodné, že všechny uvedené parlěřovské chóry spojuje nejen katedrální dispozice, ale shodné jsou i jejich proporce a udávaná výška jejich klenby, která činí 33 metrů. ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 320. ISBN 80-7106-186-7.

²²⁰ Chrám sv. Barbory (původně nazývaný chrám Těla Kristova a sv. Barbory) v Kutné Hoře byl založen z iniciativy Bratrstva Kristova těla, které vzniklo v roce 1384 nebo krátce předtím, a jehož cílem byla výstavba nového farního kostela. Důvodem bylo, že kutnohorští měšťané usilovali o zásadní změnu v dosavadním vedení církevní správy, protože dva hlavní kutnohorské kostely – tzv. Vysoký kostel (později zasvěcený sv. Jakubovi

rozhodl nejprve přispět na opravu a zachování gotických lavic v chrámu, které tehdy již naléhavě vyžadovaly provedení oprav. Členové spolkového výboru (hlavně tehdejší předseda JUDr. Václav Otokar Předák) se rovněž postarali o to, aby bylo provedeno restaurování nástěnných maleb,²²¹ nacházejících se po kůrem, čehož se zpočátku ujal člen spolku „Vocel“, akademický malíř²²² a učitel na kutnohorské reálce Josef Zeis.²²³ „Činný úd“²²⁴ Antonín Materka totiž mezitím dále pátral v různých částech Svatobarborského chrámu, a velmi záhy se mu podařilo odkrýt další nástěnné malby, „*kteřé budily obdiv řady nejlepších malířů a znalců umění.*“²²⁵ Proto byli všichni členové odborné komise, pověřené Ústřední komisí a vedené malířem Josefem Zeisem,²²⁶ stejného názoru, „*aby se fresky nepřemalovávaly, nýbrž jen domalovaly části, které scházejí, umělecky doplnily a jen kontury poněkud obnovily.*“²²⁷ Tato komise současně poukázala na velkou důležitost a význam celé budovy chrámu sv. Barbory²²⁸ po stránce umělecké i historické a zdůraznila nutnost opravy celé střechy i dalších

Většímu), a kostel Panny Marie Na Náměti – byly ve správě malínského faráře. Jeho prostřednictvím držel na církevními záležitostmi v Kutné Hoře opat sedleckého kláštera Nanebevzetí Panny Marie a sv. Jana Křtitele, který mimo jiné disponoval důchody a dosazoval kněze i učitele kutnohorské farní školy. MUDRA, Aleš. *Ecce panis angelorum: výtvarné umění pozdního středověku v kontextu eucharistické devoce v Kutné Hoře (kolem 1300-1620)*. 1. vyd. České Budějovice: Tomáš Halama – Praha: Národní památkový ústav, 2012. s. 25. ISBN 978-80-87082-24-9.

²²¹ Ve svém dopise, adresovaném Jiřímu Zachovi ve věci restaurování nástěnných maleb v chrámu sv. Barbory, objevených členem spolku „Vocel“ Antonínem Materkou, konzervátor Josef Braniš tyto fresky podrobně popsal a na závěr sděloval, že „...*pro radost milovníků starobylých památek našich budiž podotknuto, že v. c. k. místodržitelství povolilo potřebného nákladu k obnovení fresk v kapli Smíškovské od svědomitého umělce našeho P. Maixnera s možnou peitou byly restaurovány a opět na dlouhý čas zachovány.*“ SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Zach Jiří, kart. č. 1, inv. č. 1. Opis dopisu konzervátora Ústřední komise Josefa Braniše architektu Jiřímu Zachovi, nedatováno, nestránkováno.

²²² V průběhu 19. století se restaurováním nástěnných maleb a obrazů zabývali také druhořadí malíři a řemeslníci, užívající při své práci rutinní řemeslné postupy, které často znamenaly jejich nenávratné poškození. Také retuš drobných poškození prováděli sobě vlastním způsobem, tj. olejovou barvou, rozvedenou do širokého okolí defektu. Všechny tyto postupy pak způsobovaly další poškození díla, případně deformaci původního výtvarného záměru autora. STRETTI, Karel. Vývoj a specifika restaurování v českých zemích. In NOVÁK, Antonín – NEČÁSKOVÁ, Milena (eds). *Technologia artis 3: historické výtvarné techniky v umění střední Evropy a česká restaurátorská škola*. 1. vyd. Praha: Obelisk, 1993. s. 5. ISBN 80-900171-6-9.

²²³ SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1878*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Wocel“, 1879, s. 8.

²²⁴ Termínem „činný úd“ byl označován člen Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře, aktivně se podílející na jeho činnosti v oblasti archeologie a péče o památky, tedy účastníci se výzkumů na poli archeologického bádání a památkové péče. ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 4b, složka Jednatelská agenda 1877-1898. Protokol o 1. schůzi členů spolku, konané 25. března 1877 ve sborově vyšší reálné škole v Kutné Hoře. Kutná Hora, 25. března 1877.

²²⁵ SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Zach, Jiří, kart. č. 1, inv. č. 1. Opis dopisu konzervátora Josefa Braniše architektu Jiřímu Zachovi ve věci odkrýtí nástěnných maleb Antonínem Materkou v chrámu sv. Barbory, nedatováno, nestránkováno.

²²⁶ K osobnosti a působení malíře a pedagoga Josefa Zeise viz MÜLLER, František. *Školní rada Josef Zeis: posmrtná vzpomínka*. 1. vyd. Praha: vl. nákl., 1934. 31 s. + I s.

²²⁷ Státní okresní archiv Kutná Hora, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Kutné Hoře a okolí za rok 1878*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1879, s. 10.

²²⁸ Stejně jako v případě kostela sv. Bartoloměje v Kolíně obíhá i v případě Svatobarborského chrámu v Kutné Hoře obíhá okolo dlouhého chóru ochoz s věncem lichoběžníkových kaplí. Trojúhelníkové mezery mezi jednotlivými kaplemi jsou plně vyzděné, takže navenek se projevuje pouze souvislá, mírně se zalomující zeď, ve

částí chrámu, „aby vysoká vláda náležitých kroků učinila k zachování velebné památky této.“²²⁹ Následně pražské místodržitelství povolilo správě Svatobarborského chrámu příspěvek na opravu střechy 861 zlatých a 75 krejcarů, poté ještě dalších 273 zlatých a 52 krejcarů ze studijního fondu, a v souvislosti s tím bylo také zahájeno jednání o návrzích vypracovaných komisí, která průzkum Svatobarborského chrámu prováděla.²³⁰

V roce 1879 již byla dokončena oprava gotických kostelních lavic ve Svatobarborském chrámu, kterou si v předcházejícím roce spolek „Vocel“ uložil, neboť jeho účelem bylo „chránit památky města Kutné Hory a okolí vůbec, zvláště pak ony, kteréž uměleckým slohem svým vynikají.“²³¹ V průběhu této opravy části kostelních lavic, která nebyla příliš razantní, neboť jejich dřevo nebylo napadené červotočem a bylo poměrně zachovalé, byly tyto lavice také opatřeny novým nátěrem. Jakmile byla oprava první třetiny gotických lavic dokončena, spolek „Vocel“ ihned zahájil opravu zbývajících lavic, která byla v následujícím roce úspěšně dokončena. Popis těchto chrámových lavic a průběh jejich opravy pečlivě zaznamenal ve svém nevelkém spisku tehdejší předseda spolku Václav Otokar Předák.²³²

V následujícím roce se na výborové schůzi rozhodovalo o dalším pokračování činnosti spolku, rovněž bylo projednáváno pokračování opravy chrámu sv. Barbory, a zde bylo schváleno, aby nevelký skládací oltář na zdi sakristie ve Svatobarborském chrámu byl očištěn a opraven, a aby byl tento oltář následně umístěn do ochozu kaple. Rovněž okno kaple, kolem něhož se nacházely fresky, jež restauroval malíř Petr Maixner,²³³ bylo opraveno a ozdobeno barevným vzorkovaným sklem na náklady spolku a za pomoci příspěvků dobrovolných dárců. Na opravu chrámu sv. Barbory obdržel spolek „Vocel“ finanční příspěvky od říšské vlády i Českého zemského sněmu, na kterém se za obnovu a záchranu kutnohorských památek

které se střídají hladké plochy se širokými okny. KUTAL, Albert – LÍBAL, Dobroslav – MATĚJČEK, Antonín. *České umění gotické I: stavitelství a sochařství*. 1. vyd. Praha: S. V. U. Mánes – Sfinx B. Janda, 1949. s. 26.

²²⁹ SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1878*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Wocel“, s. 12.

²³⁰ Pražské místodržitelství následně v říjnu 1878 vyslalo do Kutné Hory akademického malíře Viléma Kandlera, aby zmíněné nástěnné malby důkladně prozkoumal a podal návrhy na jejich zachování. V. Kandler po provedeném průzkumu uznal, že tyto nástěnné malby mají být zachovány pro svou vysokou historickou a uměleckou hodnotu, nechtěl však o této věci rozhodnout zcela sám, proto požádal místodržitelství o vyslání dalších odborníků, kteří by společně posoudili uměleckou hodnotu těchto fresek. Proto všichni členové této komise dospěli ke stejnému názoru, „aby se fresky nepřemalovávaly, nýbrž jen domalovaly části, které scházejí, umělecky doplnily a jen kontury poněkud obnovily.“ SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Kutné Hoře a okolí za rok 1878*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Wocel“, 1879. s. 10.

²³¹ SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Kutné Hoře a okolí za rok 1879*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Wocel“, 1880, s. 9.

²³² Viz PŘEDÁK, Václav Otokar. *O gotických stolicích v kostele sv. Barbory v Hoře Kutné*. 1. vyd. Kutná Hora: Pak a Nedvídek, 1877. 7 s.

²³³ K osobnosti a působení malíře Petra Maixnera viz HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českého výtvarného umění I: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. s. 469. ISBN 80-200-0521-8.

iniciativně angažoval mladočeský poslanec JUDr. Bedřich Pacák.²³⁴ Tyto skutečnosti, velmi příznivé pro záchranu Svatobarborského chrámu, našly své vyjádření také v článku, uveřejněného v *Kutnohorských listech*, v němž bylo připomenuto, že „správní výbor, máje na paměti, že při obsáhlejší opravě sv. Barbory okrasu dekorativní jen tam se opraví, kde tytéž s opravnými pracemi kamenickými na obloucích opěracích a sloupech jejich bezprostředně spojeny jsou, ostatní pak žadoucí okras, oprava z příspěvku vysokého sněmu nebo z příspěvku dobrovolně sebraných předsevzata býti může – máje na paměti, že vydatné a úplně jisté pomoci lze očekávati pouze tou cestou, bude-li zvýšena subvence od vysokého sněmu království českého...”²³⁵

Při provádění rekonstrukce a dostavby chrámu sv. Barbory působili pražský architekt Josef Mocker a jeho asistent Ludvík Lábler,²³⁶ který po Mockerově smrti toto náročné dílo také dokončil. Při této rozsáhlé památkové akci byla chrámu vrácena původní stanová střecha a opravena byla též čelní zeď. V souvislosti s dokončením rekonstrukce a dostavby chrámu sv. Barbory vznikl také podle návrhu Ludvíka Láblera novogotický skříňový oltář s vyobrazením Poslední večeře Páně a reliéfně zdobenými křídly s postavami světců, mezi nimi i sv. Cyrila a Metoděje; autorem modelů pro tento oltář byl sochař a řezbář Jan Kastner. Polychromii zde provedl malíř František Urban²³⁷ ve spolupráci se svou manželkou Marií Urbanovou–Zahradnickou,²³⁸ a podle Láblerových návrhů pak bylo k tomuto oltáři pořízeno i nové liturgické náčiní a potřebné textilie.²³⁹

Rozsáhlá rekonstrukce a dostavba chrámu sv. Barbory,²⁴⁰ svou velikostí i významem dominanty města Kutné Hory, byla nepochybně velmi ambiciózním památkářským projektem, který měl být v dobovém kontextu rovněž ukázkou, jak vyspělá je česká národní kultura, a jak výrazně se české umění (Češi považovali gotiku za svůj národní styl, ale stejně tak ji vnímali také Němci, Francouzi či další národy) projevilo právě v gotickém období. A

²³⁴ K osobnosti a působení JUDr. Bedřicha Pacáka viz PROVAZ, Lukáš. *Čestní občané města Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Město Kutná Hora, 2013. s. 47-49. ISBN 978-80-86699-72-1.

²³⁵ *Kutnohorské listy*, roč. IV, č. 34 (30. 4. 1884), nestránkováno.

²³⁶ K působení architekta a restaurátora Ludvíka Láblera viz VLČEK, Pavel (ed.). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. s. 356-357. ISBN 80-200-0969-8.

²³⁷ K osobnosti a působení malíře Františka Urbana viz HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českých výtvarných umělců II: N – Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. s. 883. ISBN 80-200-0522-6.

²³⁸ K osobnosti a dílu malířky a ilustrátorky Marie Urbanové–Zahradnické viz HARLAS, František Xaver. Marie Urbanová–Zahradnická zemřela. *Lidová demokracie*, roč. 1, č. 59 (20. 7.), 1945, s. 3.

²³⁹ ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha – Litomyšl: Paseka, 2000. s. 482. ISBN 80-7106-186-7.

²⁴⁰ K chrámu sv. Barbory patří také původně dvoupatrová hřbitovní kaple s kostnicí (karner) Božího těla, která vznikla pravděpodobně v 70. letech 13. století a byla začleněna do svatobarborského církevního okrsku za hradbami města. V druhé polovině 19. století sloužila jako skladiště a krupařství, v roce 1886 v ní byla zřízena Tučkova varhanářská dílna, která zanikla po konci druhé světové války. ZADRAŽILOVÁ, Jitka. Kaple Božího těla v Kutné Hoře. In *Zprávy památkové péče*, roč. 54, č. 7, 1994, s. 228. ISSN 1210-5538.

zatímco ve 14. století, kdy stavba Svatobarborského chrámu probíhala,²⁴¹ byla jedním z prvotních impulsů ke stavbě chrámu nezměrná touha zhmotnit sebevědomí a ambice obyvatel královského horního města Kutné Hory i Českého království, při jeho opravě a dostavbě v závěru 19. a na začátku 20. století se obyvatelé města Kutné Hory i všichni Češi obraceli spíše ke slavné minulosti a snažili se velikost českého národa oživit a ztracené národní sebevědomí opět získat.²⁴² Dokladem toho je i grafický pamětní list, určený na počest císaři Františku Josefu I., který sestavili přední členové spolku „Vocel“ Karel Vorlíček a MUDr. František Stáně. V něm oba tito muži vyjádřili vřelé poděkování císaři za poskytnutí finanční podpory, díky níž byla provedena první fáze opravy chrámu (1884–1889).²⁴³ Současně z něj ovšem vyzařuje jejich značné sebevědomí i hrdost na obnovovaný Svatobarborský chrám, který všichni Kutnohořané také mohli právem považovat za symbol svého města i propojení jeho obnovitelů s původními tvůrci, kteří stáli u jeho výstavby.²⁴⁴ I na půdě Českého zemského sněmu byla probírána otázka záchrany kutnohorských památek, jejímž dokladem je také prohlášení jednoho z poslanců a člena spolku „Vocel“ Františka Müllera, které se týkalo konkrétně otázky opravy chrámu sv. Barbory; při této příležitosti byl akcentován nejen velmi značný historický a umělecký význam této katedrální stavby pro Kutnou Horu a její bohaté dějiny, ale především její význam pro vyjádření velikosti a kulturní vyspělosti českého národa.²⁴⁵

²⁴¹ K problematice okenních kružeb Svatobarborského chrámu a jejich konstrukcí viz HYLSKÁ, Barbora. *Kružby na katedrále sv. Barbory v Kutné Hoře* [online]. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Přírodovědecká fakulta, 2008. Vedoucí práce prof. RNDr. Josef Janyška, DrSc. [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/qud5x/Bakalarka.pdf>.

²⁴² LÍBAL, Dobroslav – MACEK, Petr – ZAHRADNÍK, Pavel. *Kutná Hora, Chrám sv. Barbory: přípravná etapa průzkumů*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 1996, nestránkováno.

²⁴³ Podle názoru členů spolku „Vocel“ Karla Vorlíčka a Františka Stáněho se první fázi opravy chrámu sv. Barbory podařilo dosáhnout díky „...*Munificencí Jeho c. k. apošt. Veličenstva, nevidané obětivosti vysokého sněmu král. Českého, slavné král. Hornické obce kutnohorské a archaeol. Sboru „Vocel“ děkovati jest, že možno bylo činných rukou přiložiti k záchraně díla české slávy a zbožného ducha. Pán práci naší požehnal, proto výsledek netušený.*“ ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 3, složka Zprávy o věcech starožitných 1886–1914. Grafický pamětní list „Chrám sv. Panny Barbory v Hoře Kutné“, MUDr. František Stáně a Karel Vorlíček, 1896, nestránkováno.

²⁴⁴ Podle hodnocení arciděkana Karla Vorlíčka a Františka Stáněho ve věci rekonstrukce Svatobarborského chrámu „...*radostným úsilím provádí se již po léta veliké dílo obnovy našeho velechrámu. V nádheře a kráse již ničím nezacláněně stojí zde vysoký kůr mistrovskou rukou obnovený – dojem úchvatným působí až na dva opěrné pilíře úplně obnovená vysoká loď. Pohled na opěrné pilíře i oblouky bohaté a umělecky vyzdobené, na ornamentální a figurální okras, působí navštěvovateli úžas a obdiv.*“ ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 3, složka Zprávy o věcech starožitných 1886–1914. Grafický pamětní list „Chrám sv. Panny Barbory v Hoře Kutné“, Karel Vorlíček a MUDr. František Stáně, 1896, nestránkováno.

²⁴⁵ O historickém a uměleckém významu chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře pro dějiny tohoto města i jako důkaz vyspělosti kultury českého národa a vynikajícího řemeslného umění stavitelů této gotické katedrály promluvil také poslanec František Müller, podle jehož vyjádření „...*důležitost zachování chrámu Svato-Barborského a jeho význam historický i umělecký jest nyní již všeobecně znám a oceněn. Ne pouze v naší vlasti slyne, jak jedna z nejkrásnějších a nejvznešenějších památek na slavné doby tohoto království, na moc, bohatství a věhlas našich předků, ale i v cizině, alespoň všude tam, kde umí oceniti dílo umělecky velkolepé bez ohledu na národnost jeho původce, zní jeho pověst. Nemůže nikdo odepřiti svého obdivu velebné kráse mohutné stavby, čistému, naprosto*

V prvních letech činnosti spolku "Vocel" byly jeho archeologické a umělecké sbírky, které měly posloužit pro vytvoření spolkového muzea,²⁴⁶ nejprve provizorně uloženy v budově vyšší reálné školy, což umožnil její tehdejší ředitel Jiří Zach, který v té době zastával také funkci spolkového místopředsedy.²⁴⁷ Zde sbírky setrvaly až do roku 1879, kdy spolek požádal městskou radu Kutné Hory o přidělení prostorů v Kamenném domě, kde v té době sídlila městská radnice.²⁴⁸ Městská rada této žádosti následně vyhověla a nechala na své náklady upravit v Kamenném domě vedle městského archivu jednu místnost, která měla sloužit pro účely uložení spolkových sbírek. Poté v roce 1888 došlo k třetímu stěhování sbírek, kdy pro ně bylo vyčleněno několik prostorných místností v budově nově postavené městské spořitelny (podle návrhu architekta Jiřího Zacha), kde zůstaly uloženy plných deset let. Při stěhování sbírkových předmětů v roce 1888 pomáhali Emanuelu Lemingerovi nejen jeho studenti z kutnohorské reálky, ale také student medicíny Prokop Slavík,²⁴⁹ od něhož si členové spolku „Vocel“ pro jeho nezměrnou lásku ke kutnohorským památkám i pro jeho osobní vlastnosti a obětavé nadšení hodně slibovali.²⁵⁰

gotickému slohu tohoto chrámu a malebnosti polohy. Pro nás Čechy ještě dále stupňuje se tento dojem vznešenými upomínkami na slavné dějiny místa samého. Řadí se takto chrám Svato-Barborský důstojně k největším a nejvýznamnějším památkám české dávnověkosti a slávy, k velechrámu Svato-Vítskému a ku Karlovu Týnu.“ ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 3, složka Ochranná snaha 1889-1923. Řeč poslance Františka Müllera o chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře na Českém zemském sněmu ze dne 25. srpna 1889. s. 1.

²⁴⁶ Muzeolog a vysokoškolský pedagog Zbyněk Z. Stránský považuje v souvislosti s určujícím posláním všech typů muzeí (jímž je uchovávaní a správa muzejních sbírek) považuje za velmi důležitý faktor komplexní *prezervaci*, tedy nejen uchovávaní sbírkových předmětů, ale celkovou ochranou této instituce. Proto také pojem *prezervace* nadřazuje užšímu pojmu *konzervace*, a to ve smyslu komplexního uchovávacího a ochranného procesu. STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. *Archeologie a muzeologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. s. 134. ISBN 80-210-3861-6.

²⁴⁷ Budova bývalé vyšší reálné školy se nachází v nynější ulici Na Náměti, čp. 417.

²⁴⁸ Jedná se o nynější budovu na Václavském (bývalém Svatováclavském) náměstí čp. 183, tzv. Kamenný dům, bývalou městskou radnici a současně sídlo části muzejních výstav Českého muzea stříbra v Kutné Hoře.

²⁴⁹ MUC. Prokop Slavík (1867 Kutná Hora – 1888 Kutná Hora) byl velmi nadaný student lékařství na pražské Karlo-Ferdinandově univerzitě, nadšený amatérský archeolog a synovec Františka Augusta Slavíka, Lemingerova kolegy z učitelského sboru kutnohorské vyšší reálky i ze spolku „Vocel“. Prokop Slavík byl velkým a nadšeným příznivcem spolku „Vocel“, ale již v roce 1888 ve velmi mladém věku 21 let zemřel na tuberkulózu. Všechny své finanční prostředky P. Slavík odkázal spolku "Vocel", aby za ni mohly být opraveny fresky v některé z kaplí chrámu sv. Barbory. Pro uvedený úkol byl přizván profesor pražské malířské akademie František Sequens, který po průzkumu kaplí Svatobarborského chrámu za nejvhodnější k opravám fresek určil Svatováclavskou kapli, a za opravy těchto nástěnných maleb požadoval od kutnohorské městské rady odměnu ve výši 1.200 zlatých. SOKA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné za rok 1888*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1889. s. 5.

²⁵⁰ Mezi členy kutnohorského spolku „Vocel“ se MUC. Prokop Slavík těšil značné oblibě, především pro jeho hluboké znalosti kutnohorských dějin i jeho opravdové nadšení pro záchranu kutnohorských památek. Jeho úsilí a zejména finanční odkaz, použitý spolkem na opravu nástěnných maleb ve Svatováclavské kapli v chrámu sv. Barbory, byly ostatními členy vysoko oceňovány, jak o tom ostatně svědčí pochvalné vyjádření, podle kterého „...pozoruhodno jest, že tato obnova provedena byla z peněz, které spolku k tomu účelu odkázal mladý medik Prokop Slavík, syn lékárníka P. Slavíka, zesnulý ve věku 21 let (3. září 1888), který již jako gymnasista různými dary sbírky spolkově rozhojňoval. Dojmemé to svědectví, že snaha spolku šířiti porozumění a lásku ke starožitostem s dobrým setkávala se výsledkem.“ ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 8, složka Rukopisy děl pro Kutnohorské příspěvky, nestránkováno. Rukopis člena spolku PhDr. Josefa Růžičky o založení spolku „Vocel“ v Kutné Hoře, nedatováno, nestránkováno.

V letech 1893–1898 si kutnohorský městský úřad pro své účely nechal zrekonstruovat a přestavět Vlašský dvůr, kam byly také umístěny kanceláře a písemnosti kutnohorského městského archivu.²⁵¹ Díky tomu mohly být sbírky spolku „Vocel“ v roce 1898 přemístěny do bývalého sídla městského úřadu, tedy Kamenného domu. Mezitím sbírky byly několik měsíců uloženy v přízemí Breüerova domu na tehdejší Panském náměstí.²⁵² Významná je podle mého názoru hlavně skutečnost, že přestěhování sbírek spolkového muzea do Kamenného domu a uspořádání výstavní expozice tehdejší kustod Emanuel Leminger směřoval k blížícímu se Sjezdu českých archeologických a muzejních spolků, který se měl konat v roce 1898 v Kutné Hoře.²⁵³ Hlavním pořadatelem tohoto sjezdu sice nebyl kutnohorský spolek „Vocel“, ale archeologický a muzejní spolek „Včela Čáslavská“ z nedalekého města Čáslavi v čele se svým předsedou Klimentem Čermákem. To však nemění nic na tom, že na přípravách sjezdu se rovněž výrazně angažovala kutnohorská městská rada v čele se starostou Janem Macháčkem, která umožnila pro konání této události²⁵⁴ využití objektu čerstvě opraveného a přestavěného Vlašského dvora.²⁵⁵

Hned v následujícím roce sice musel být Kamenný dům úplně vyklizen, ale příčinou tehdy nebyla nějaká nešťastná událost či živelní pohroma, ale naopak ochota města Kutné Hory nechat kompletně Kamenný dům opravit, a to výhradně pro účely umístění muzea spolku "Vocel" a jeho sbírek. Tuto pro spolek příznivou situaci také charakterizoval Karel

²⁵¹ Dle sdělení kutnohorského purkmistra Jana Macháčka Ústřední komisi ve Vídni byly prostory v přestavěném Vlašském dvoře hodnoceny jako úplně vyhovující pro umístění kutnohorského městského archivu, neboť původní prostory v Kamenném domě již přestaly tomuto účelu vyhovovat. Proto „...nové, vhodné a bezpečné místnosti pro městský archiv vykázané jsou již v II. dílu Vlašského Dvora, který jest již hotov až na vnitřní zařízení, které má býti do konce podzimka dodáno, takže bude lze přestěhovati městský archiv během zimy anebo ještě lépe z jara 1898,- načež bude také o stálého a schopného archiváře postaráno...Městská obec kutnohorská, jako vsi možnou péči věnovala dosud místním památkám nemovitým, tak také postará se o bezpečné umístění a vhodné uspořádání archivu městského.“ NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora, o. Kutná Hora – archiv, nestránkováno. Dopis kutnohorského purkmistra Jana Macháčka Ústřední komisi ve Vídni. Kutná Hora, 13. září 1897.

²⁵² Jedná se o tzv. Sankturinovský dům, stojící na nynějším Palackého náměstí čp. 377.

²⁵³ Mezi významné osobnosti kulturního a vědeckého života, které se tohoto sjezdu v Kutné Hoře zúčastnily, patřili také např. historik umění a muzejník Karel Chytil, jednatel spolku „Včela Čáslavská“ Václav Vladimír Jeníček, právní historik a archivář Jaromír Čelakovský nebo architekt a památkář Jan Herain. Viz ADÁMEK, Karel Václav (red.). *Sjezd českých archaeologů a spolků muzejních, konaný 27. a 28. srpna na Horách Kutných*. 1. vyd. Praha: Společnost přátel starožitností českých v Praze, 1898. s. 25-27.

²⁵⁴ Dle názoru autora mohly patřit mezi důvody konání této akce v Kutné Hoře nejen skutečnosti, že člen spolku „Vocel“ MUDr. František Stáně (i jiní členové městského zastupitelstva) se s Františkem Palackým osobně znal (neboť Palacký u něj pobýval při bádání v kutnohorském městském archivu) a cítilovali k jeho osobnosti a dílu nemalé sympatie, ale také významný projev českého národního sebevědomí i kulturní vyspělosti českého národa a jeho uměleckých tradic, které měl tento sjezd (konaný v čerstvě přestavěném Vlašském dvoře) symbolizovat.

²⁵⁵ Ve dnech 27.-28. srpna 1898 se v objektu Vlašského dvora v Kutné Hoře konal druhý Sjezd archeologických a muzejních spolků, kdy mezi jeho protagonisty patřili etnograf, poslanec Českého zemského sněmu a čestný člen spolku „Vocel“ Karel Václav Adámek a předseda spolku „Včela Čáslavská“ Kliment Čermák, a na tomto sjezdu byl také vysloven zásadní požadavek pevné organizace muzejní sítě a vytvoření souboru pravidel pro provádění muzejní praxe. ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I.: (do roku 1945)*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 51. ISBN 80-210-3206-5.

Vorlíček, který napsal: „*Nejkrásnějším však důkazem důvěry a přízně ku sboru našemu jest Kamenný dům, za panování krále Vladislava zbudovaný, nákladem knížecím a vkusem ušlechtilým obnovený, slavnou městskou radou „Wocelu“ k účelům musejním věnovaný.*“²⁵⁶ Arciděkan Vorlíček také velmi vřele uvítal skutečnost, že představitelé spolku „Vocel“ mohli na probíhající rekonstrukci Kamenného domu nejen dohlížet, ale dávat k nim takové návrhy a připomínky, aby výsledek provedených oprav na Kamenném domě co nejvíce vyhovoval potřebám spolkového muzea a umístění jeho sbírek.²⁵⁷

Na počátku roku 1903 byla rekonstrukce Kamenného domu pod Láblerovým vedením dokončena, a bylo tak možné sbírky spolkového muzea nastěhovat do tohoto objektu, tam je pečlivě roztřídit, nově uspořádat a vytvořit k nim přehledný inventární seznam. Tohoto úkolu se ujal tehdejší kustod spolkového muzea Emanuel Leminger, který sbírky rozdělil do různých místností dle jejich charakteru a vytvořil z nich tak skutečnou muzejní expozici. Ve sklepení Kamenného domu byly umístěny především původní kamenné a kamenosochařské prvky z průčelí restaurovaného Kamenného domu a z téměř již dokončené opravy chrámu sv. Barbory.²⁵⁸ V přízemí našly své místo sádrové modely pro opravy památek, modely významných staveb v Kutné Hoře a sbírka hornin. V zadní přízemní místnosti mohl návštěvník spatřit výsledky četných archeologických exponátů, konkrétně z výzkumů pravěkého hradiště Cimburka u Kutné Hory a tzv. poličanského pohřebiště.²⁵⁹ V druhém patře umístil Emanuel Leminger etnografické sbírky, také hudebniny a městskou spořitelnou zapůjčené rozměrné plátno *Žižka před Kutnou Horou*,²⁶⁰ jehož autorem byl malíř Adolf Liebscher.²⁶¹ V dalších místnostech Kamenného domu byla vystavena i řada dalších částí sbírek, např. výrobky uměleckého truhlářství, soubor druhů dřevin, tisky a spisy o Kutné Hoře a obrazy s místní ikonografií. Mezi místnostmi, které byly spolku „Vocel“ pro umístění

²⁵⁶ SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1900–1907*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1908. s. 21.

²⁵⁷ Tohoto úkolu se ujali především MUDr. František Stáně a Emanuel Leminger, kteří své připomínky směřovali na členy výboru spolku „Vocel“. Ten k nim přihlížel při konzultaci s architektem Ludvíkem Láblerem v průběhu opravy Kamenného domu v letech 1900–1902, kdy sem měly být umístěny sbírky spolkového muzea. SOkA KH, MÚKH – Restaurace Kamenného domu, kart. č. 444, inv. č. XIV/5, nestránkováno.

²⁵⁸ ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 3, složka Výzkumná činnost 1885–1919, nestránkováno.

²⁵⁹ Výzkumu pravěkého hradiště Cimburk u Kutné Hory se intenzivně věnoval Emanuel Leminger, který při něm spolupracoval se svým spolkovým kolegou Františkem Stáněm. František Stáně také tento výzkum považoval za důležitý a pro archeologické bádání velmi přínosný, neboť se o něm vyjádřil tak, že „*dle výzkumů dosavadních lze se nadíti, že zevrubným prozkoumáním hradiště toho bude archaeologii domácí nemálo poslouženo.*“ ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, karton č. 3, složka Výzkumná činnost 1885–1919, nestránkováno. Dopis Emanuela Lemingera a MUDr. Františka Stáněho obecní radě obce Bylany, Kutná Hora, 18. listopadu 1885.

²⁶⁰ K námětu tohoto obrazu viz *Liebscher A. – Žižka před Kutnou Horou (1888-1889)* [online]. Webové stránky sdružení Husitstvi.cz. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://husitstvi.cz/galerie/ilustrace/liebscher-a-zizka-pred-kutnou-horou/>.

²⁶¹ K osobnosti malíře Karla Liebschera viz *Karel Liebscher* [online]. Webové stránky Sdružení Liebscher, z. s. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://sdruzeniliebscher.cz/umelci/karel-liebscher/>.

muzejních sbírek přiděleny, patřila i zvláště určená místnost v zadní části objektu, která sloužila jako pracovna správce sbírek, a její součástí byla i muzejní knihovna, příruční knihovna pro správce sbírek a rovněž se zde nacházel spolkový archiv.²⁶² Muzeum spolku "Vocel"²⁶³ pak bylo po provedení úklidu a utřídění předmětů sbírek návštěvníkům Kutné Hory zpřístupněno od letní sezóny roku 1903.²⁶⁴

Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře také již od svého založení informoval odbornou i laickou veřejnost o spolkovém dění a své činnosti prostřednictvím vydávání výročních zpráv, které byly vydávány každoročně a nesly název *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí*.²⁶⁵ Jako samostatné publikace začaly vycházet již od roku 1878, nicméně části a úryvky z nich byly publikovány i v *Kutnohorských listech*, *Podvysockých listech* nebo *Památkách archeologických a místopisných*. Jsou cennými zdroji informací o veškeré spolkové činnosti, co se týká schůzí spolkového výboru, valných hromad členů, ale i pořádání vlastivědných výletů, odborných přednášek pro veřejnost, dění ve spolkovém muzeu a péči o kutnohorské památky, a v neposlední řadě archeologických výzkumů, jejichž výsledky byly ve *Zprávách* často publikovány. Hlavním záměrem vydávání těchto tištěných *Zpráv* bylo zevrubně seznámit členstvo spolku i široké veřejnosti s činností spolku, nově přijatými členy i přírůstky muzejních sbírek, které byly ve zprávách podrobně popsány (jaké předměty z jednotlivých oborů byly do sbírek darovány či zakoupeny, kdo je

²⁶² Zajímavá je nepochybně skutečnost, že k „prehistorické“ sbírce (tedy ke sbírce archeologických nálezů), se pro kustoda muzea spolku "Vocel" Emanuela Lemingera žádné soupisy ani evidenční karty z působení předchozího kustoda muzea Řeháka nedochovaly. Dochovalo se pouze několik samostatných evidenčních karet (přibližně třicet kusů), které by měly pravděpodobně být součástí většího evidenčního celku, ale jeho alespoň případný přibližný rozsah a konkrétní zaměření se z nich nepodařilo určit. Rovněž jsou dochovány čtyři volné listy, na nichž byly zaznamenány sbírky fotografií na různá témata. Všechny zápisy na nich jsou však zcela přeškrtnuté, proto se zřejmě jedná o podklady pro čistopis sbírky fotografií, který se však do současnosti nedochoval.

²⁶³ Díky umístění sbírek muzea v Kamenném domě tak mohl spolek „Vocel“ plně rozvinout svou muzejní činnost od uchování muzejních předmětů až po jejich zpřístupňování veřejnosti. Viz VEPŘEK, Josef. O budoucnost kutnohorského muzea. In *Krásné město*, roč. IV, č. 1, 1947, s. 2-3.

²⁶⁴ Díky aktivitě mladočeského politika a kutnohorského purkmistra Jana Macháčka se spolku „Vocel“ podařilo získat od městské rady potřebný příspěvek, který umožnil vytvoření expozice sbírek a financování provozu muzea, neboť „...obecní zastupitelstvo povolilo pro účele musejní archeologického sboru „Wocel“ z obecních prostředků stálou subvenci 100 K (slovy sto korun), počínaje rokem 1905.“ ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 6, složka Korespondence došlá 1893–1919. Dopis kutnohorského purkmistra Jana Macháčka výboru Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře. Kutná Hora, 3. ledna 1905.

²⁶⁵ Výroční zprávy, které Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře každoročně vydával, jsou nyní uloženy ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře, fond Archeologický sbor „Vocel“, který je však v současnosti nezpracovaný a neinventarizovaný, proto je přístupný badatelům k nahlížení a studiu pouze s omezením. Jsou zde uloženy výroční zprávy z let 1877–1933; jejich duplikáty a části osobních pozůstalostí některých členů spolku „Vocel“ jsou uloženy v Českém muzeu stříbra, které je nástupcem muzea spolku „Vocel“, je příspěvkovou organizací Středočeského kraje a sídlí v budově Hrádku, kde jsou umístěny také dvě jeho muzejní expozice nazvané „Město stříbra“ a „Cesta stříbra“.

spolku daroval či prodal,²⁶⁶ místo jeho bydliště a jeho zaměstnání), připojena byla i účetní rozvaha s vyjádřením příjmů spolku i jeho výdajů. Dále zde byly uveřejňovány informace o konání vlastivědných přednášek a výletů do okolí Kutné Hory, při nichž byla předpokládána i žádána co největší účast veřejnosti. První tištěná výroční zpráva je ostatně zakončena slovy: „*Vyslovujeme přání, by i dále členové i obecnost, jak činy, tak dary přispívalo k rozkvětu spolku, neb jen tak můžeme dosáhnout vytčeného cíle.*“²⁶⁷ Součástí těchto Zpráv byl také podrobný jmenný seznam členů, včetně jejich zaměstnání a místa bydliště.²⁶⁸ Každá Zpráva dále obsahovala výroční vyjádření předsedy spolku, v níž byl čtenář informován o všech schůzích výboru, valných hromadách, výletech do okolí Kutné Hory a památkové činnosti, jakož i o dalších činnostech v uplynulém roce. Velká pozornost zde byla věnována rovněž sbírkám spolkového muzea, neboť zde bylo pečlivě a podrobně rozepsáno, jakými předměty byly v daném roce obohaceny jednotlivé části spolkových sbírek, zda je spolek zakoupil nebo zda mu byly darovány, přičemž bylo vždy uvedeno jméno člověka, který daný předmět spolku poskytl. Své místo zde našly také informace o archeologických výzkumech, které jeho členové v okolí Kutné Hory prováděli, a také péči o historické a umělecké památky v Kutné Hoře a kutnohorském regionu. Na konci těchto Zpráv nesmělo chybět ani vřelé poděkování všem příznivcům spolku a dárcům sbírkových předmětů, kteří byli rovněž vyzýváni, aby i nadále vytrvali v podpoře spolkového úsilí na poli muzejní činnosti a památkové péče. Připojen byl též stručný výtah ze spolkových Stanov, a na úplný závěr byl umístěn abecední seznam členů, kteří byli v příslušném roce do spolku „Vocel“ nově přijati.²⁶⁹

²⁶⁶ Mezi ty, kteří spolku „Vocel“ prodali či věnovali předměty a písemnosti do sbírek jeho muzea, patřili i někteří jeho členové. K takovým osobám patřil i Antonín Materka, který spolkovému muzeu věnoval četné zajímavé písemnosti, jež měly vztah k dějinám města Kutné Hory. Na svůj dar spolku a jeho muzeu byl náležitě hrdý, neboť jak sám napsal, „...kladu si za čest, dnešní poštou zaslati, pro sbírku musejní slavného archeologického sboru „Vocel“ přiložené listiny a spisy, jež jsem po léta sbíral, za účelem sepsání díla o literární činnosti na Horách Kutných, počínaje 15. stoletím až po naše dny. V Praze, jsa nyní na blízkou pramenů, doufal jsem pokračovati, avšak naprostý nedostatek času nedovoluje mi více, svou dávnou myšlenku a tužbu uskutečnit. Doufám však, že listiny tyto přispějí platně k doplnění místních literárních památek kutnohorských.“ ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 1, složka Korespondence došlá 1880–1885, nestránkováno. Dopis Antonína Materky výboru Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře. Kutná Hora, 16. září 1902.

²⁶⁷ SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1878, s. 14.

²⁶⁸ Členové spolku „Vocel“ byli dle spolkových Stanov rozdělováni na údy činné, údy přispívající, údy přispívající a údy čestné. ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 1, složka Stanovy archeologického sboru a sborů osvětových 1861–1922, nestránkováno. Stanovy archeologického sboru „Vocela“ v Kutné Hoře, 1877, nestránkováno.

²⁶⁹ Podle Stanov archeologického a muzejního spolku „Vocel“ v Kutné Hoře byli nejdůležitějšími členy tzv. činní údové, tedy takoví členové, kteří se aktivně angažovali na poli archeologie, muzejnictví a památkové péče. Mezi první takové členy, přijaté v prvním roce existence tohoto spolku (1877) např. učitel na kutnohorské vyšší reálce Josef Braniš, kutnohorský architekt Čeněk Dajbich, sedlecký farář P. Ignác Paták, městský lékař a první primář všeobecné nemocnice v Kutné Hoře MUDr. Josef Jaromír Štětka nebo malíř a učitel Josef Zeis. SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1878, s. 14.

Obyvatelům Kutné Hory i návštěvníkům tohoto města zpřístupněné muzeum spolku „Vocel“ s postupně se rozrůstajícími sbírkami a muzejní expozicí, a rovněž skutečnost, že seznamy stávajících i nově přijímaných členů spolku „Vocel“ i dobrovolných dárců předmětů do muzejních sbírek byly publikovány ve výročních zprávách, postupně způsobily, že množství předmětů ve sbírkách utěšeně narůstalo, až dosavadní prostory v Kamenném domě přestaly pro umístění stále se rozrůstajících sbírek dostačovat.²⁷⁰ Proto výbor spolku „Vocel“ v roce 1907 předal většinu listin a dalších písemností ze svých sbírek do kutnohorského městského archivu,²⁷¹ kdy při tom bylo předáno nejen velké množství badatelsky zajímavých cechovních i městských písemností,²⁷² ale také informačně velice hodnotný tzv. „Horní a mincovní archiv“, který se skládal z písemností montánní, hutní a mincovní provenience.²⁷³ Písemnosti tohoto „Horního a mincovního archivu“ byly spolkem „Vocel“ v roce 1878 vykoupeny od soukromých kupců, když předtím byly po celá staletí uloženy v budově Vlašského dvora. Závažný problém totiž spočíval v tom, že v druhé polovině 19. století byla většina písemností „Horního a mincovního archivu“ prodána pod cenou jako makulatura²⁷⁴ místním obchodníkům, a navíc ve zbytku těchto písemností provedl v roce 1875 dost

²⁷⁰ Spolku „Vocel“ se v průběhu umístění sbírek jeho muzea v Kamenném domě a adaptace interiéru pro potřeby instalování muzejní expozice výrazně snažil pomoci tehdejší starosta Jan Macháček. Díky jeho iniciativě došlo k zásadní úpravě, totiž zavedení vodovodu do objektu Kamenného domu, aby „...ze strany obce bylo vyhověno tamnímu přání...ve věci zavedení vody do takzv. Kamenného domu v Kutné Hoře jakož i ve věci uložení různých uměleckých zůstatků z tohoto domu ve sbírkách spolkových.“ ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. 6, složka Korespondence došlá 1893–1919. Dopis kutnohorského purkmistra Jana Macháčka výboru Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře. Kutná Hora, 23. května 1906.

²⁷¹ Dějinami městského archivu (dnes Státního okresního archivu) v Kutné Hoře se ve své bakalářské práci zabývala Angelika Borková. Viz BORKOVÁ, Angelika. *Dějiny archivu v Kutné Hoře v letech 1352–1960* [online]. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice: Filozofická fakulta, 2010. Vedoucí práce doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/handle/10195/36300>.

²⁷² Dle sdělení tehdejšího městského archiváře a současně kustoda muzea spolku „Vocel“ Otakara Hejnice se kutnohorský městský archiv skládal ze dvou hlavních částí, jimiž byl městský archiv a archiv mincovního úřadu. Sám Hejnic sděloval Ústřední komisi o situaci písemností a písemných památek v městském archivu, že tento archiv je složen ze dvou podstatně odlišných částí, jimiž jsou městský archiv a stávající archiv mincovního úřadu, takže každý soubor je také stránkovan (až na některé výjimky) a opatřen abecedním názvem a věcným rejstříkem. Také jeho sbírka dokumentů, pocházejících z let 1401–1480, a zahrnující nejméně 30.000 položek, byla Veselským zaznamenána do objemného katalogu, který obsahoval 10.096 abecedně seřazených položek. Mnohé chyby v tomto katalogu, vzniklé nepřesným čtením zkratk a místních jmen, mohou být postupem doby opraveny a odstraněny. Městský archiv nebyl tak důkladně uspořádán jako archiv mincovního úřadu, který byl rozdělen podle názvů a klíčových slov a správně indexován, ale dokumenty sem byly ukládány chronologicky, aniž by bylo vytvořeno jejich přesné řazení nebo věcný obsah. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. 40 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora, o. Kutná Hora – archiv. Dopis kutnohorského městského archiváře Otakara Hejnice Ústřední komisi ve Vídni. Kutná Hora, 10. září 1902.

²⁷³ Zejména po roce 1848 byla situace městského archivu v Kutné Hoře velmi neutěšená, neboť se o jeho písemnosti nikdo nestaral. Teprve s příchodem Petra Miloslava Veselského se situace změnila, neboť tento muž provedl uspořádání archivu, písemnosti rozdělil do několika skupin podle věcného a chronologického hlediska, a rovněž k nim sestavil jmenný a věcný rejstřík, nesoucí název *Königliche Bergstadt Kuttentberg, Registraturhauptbuch anfangend vom Jahre 1400 bis 1820*. KAPAVÍKOVÁ, Marie – VANĚK, Lubomír. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách: svazek 6: okres Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Okresní národní výbor, 1970. s. 22.

²⁷⁴ LEMINGER, Emanuel. *Královská mincovna v Kutné Hoře: s 54 vyobrazeními v textu a 4 faksimily písma*. 2. vyd. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912. s. 319.

nešetrnou skartaci tehdejší kutnohorský městský archivář Petr Miloslav Veselský.²⁷⁵ Místní kupci tak získávali tyto cenné archiválie za pouhý pakatel, a následně používali tyto velmi cenné a pro kutnohorské dějepisné bádání nesmírně důležité dokumenty jako obyčejný papír k balení krámského zboží.²⁷⁶ Mezi zachráněné části „Horního a mincovního archivu“, získané díky iniciativě výboru spolku „Vocel“, patřila i tzv. *Verková registra*, což je celosvětově uznávaný soubor archivních dokumentů, který obsahuje velmi pozoruhodné a detailní informace o přesném pracovním postupu, uplatňovaném při zpracování stříbrné rudy a ražbě mincí v královské mincovně ve Vlašském dvoře.²⁷⁷ Současně došlo k předání souboru převážně italských map do Geografického ústavu Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze, kde se tyto dokumenty staly cennou a nedílnou součástí těchto materiálů. I přes tyto poměrně značné úbytky archivních materiálů bylo naléhavě nutné řešit hlavně prostorovou situaci, aby bylo možné stále se rozrůstající sbírky adekvátně umístit.²⁷⁸ V úvahu sice v této situaci připadala možnost, že by se spolku podařilo získat pro tento účel objekt Hrádku;²⁷⁹ ten by však vzhledem ke svému stavu také vyžadoval (stejně jako předtím objekt Kamenného domu) celkovou opravu, aby zde mohly být sbírky spolkového muzea případně uloženy.²⁸⁰

²⁷⁵ KAPAVÍKOVÁ, Marie – VANĚK, Lubomír. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách: svazek 6: okres Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Okresní národní výbor, 1970. s. 23.

²⁷⁶ Archivář, historik a člen spolku „Vocel“ Petr Miloslav Veselský svůj katalog písemností kutnohorského městského archivu dokončil v roce 1882 a nazval jej *Katalog archivu mincovního a horního*. HEJNIC, Otakar. *Archiv Kutnohorský: díl I: historický vývoj*. 1. vyd. Praha: Česká akademie, 1918. s. 39.

²⁷⁷ Petr Miloslav Veselský zahájil svou činnost v kutnohorském městském archivu v květnu 1875. Byl však omezen časově, a také přesně nerozuměl obsahu spisů a jejich původnímu rozřídění, proto došlo k jím nešetrně provedené skartaci. Nicméně vytvořil katalog listinné sbírky, rozepsal obsah jednotlivých vázaných konvolutů a knih, a uspořádal také písemnosti havířského pořádku. Tamtéž, s. 38.

²⁷⁸ Při pořádání archivních fondů se významně angažoval také Slavibor Breüer (pocházející z kutnohorské podnikatelské rodiny), který si sám vyžádal povolení od městské rady, aby mohl v městském archivu působit. Zřejmě však jeho pořádací práce nebyly provedeny příliš vhodně, neboť dle názoru P. M. Veselského „...*kdo tedy nyní nějakou listinu v archivu hledá, neví-li rok, kdy byla vystavena, neshledá se s ní bez projití celého seznamu, třeba by znal jméno osoby neb věc (o kterou se jedná)...* Tím ukazuje se nutnost, aby na listiny veškeré, nyní ve škatulích dle roků srovnané, byl úplný nejen alfabertický, nýbrž i věcný index tak pořízen, aby z pouhého nahlédnutí do něho již jasno bylo, kde se žádaná a hledaná věc nalézá.“ HEJNIC, Otakar. *Archiv Kutnohorský: díl I: historický vývoj*. 1. vyd. Praha: Česká akademie, 1918. s. 32.

²⁷⁹ Budova Hrádku, původně dřevěné a pravděpodobně opevněné tvrze, byla za vlády Václava IV. přestavěna na honosný kamenný palác městského typu, a posléze v jagellonském období prošla přestavbou na rodové sídlo bohatého patricijského rodu Smíšků z Vrchovišť. KREMLA, Josef. *Hrádek* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/hradek>.

²⁸⁰ Člen spolku "Vocel" Otakar Hejnic se z pozice kutnohorského městského archiváře věnoval také uspořádání tzv. Horního a mincovního archivu, unikátního souboru důležitých písemností, vážících se k provozu královské mincovny ve Vlašském dvoře. Z nich například zjistil, že „...*podniky důlní byly označovány podle libosti podnikajícího, který tím poodkrývá svoji duši volbou názvu pro důl. Povaha vážná volí rozvážně, lehkomyšlná dá najevo tajná přání aneb svůj program... Důly jsou nazvány s největší částí jmény biblickými, což odpovídá dobře náboženskému citění tehdejších lidí v Čechách, kteří byli čtením bible s ní velmi obeznámeni. Přirozeno jest, že podnikatel odporučuje své dílo ochraně boží a žádá si úspěchu.*“ SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – Hejnic Otakar, kart. č. 1, inv. č. 7, nedatováno, nestránkováno. Úvodní pasáž Otakara Hejnice k nedokončenému inventáři tzv. Horního a mincovního fondu, uloženého v městském archivu v Kutné Hoře, nedatováno.

V budově Hrádku tehdy stále ještě působil *Lindnerův učitelský ústav*, v jehož čele v letech 1872–1882 jako ředitel stál známý autor řady pedagogických prací a pozdější univerzitní profesor Gustav Adolf Lindner.²⁸¹ Avšak již v roce 1907 bylo zahájeno jednání mezi erárem a kutnohorskou městskou radou o prodeji Hrádku městu Kutné Hoře. Podle smlouvy o prodeji, uzavřené mezi erárem a městem Kutnou Horou,²⁸² mělo město povinnost Hrádek na své náklady opravit a zřídit v něm odpovídající kulturně-historickou organizaci; v tomto případě se jí stalo muzeum spolku „Vocel“.²⁸³ Plány celkových oprav Hrádku byly vypracovány v letech 1910–1912 (zaměření tohoto objektu prováděl pražský architekt Kamil Hilbert), avšak jejich zahájení bylo prozatím pro nedostatek financí posunuto na následující rok. Město Kutná Hora však s opravou Hrádku ani tehdy nezačalo, poněvadž záhy poté vypukla první světová válka a na provedení oprav se nedostávaly ani finanční prostředky, ani společenská vůle. Po skončení první světové války a rozpadu Rakouska-Uherska vzniklo v roce 1918 samostatné Československo, a v období tzv. první republiky v budově Hrádku²⁸⁴ postupně sídlilo několik institucí, např. městská knihovna, svou zkušebnu zde měl i kutnohorský Zpěvácký spolek „Tyl“, zdejší divadelní ochotníci a další.²⁸⁵

²⁸¹ K osobnosti a působení českého pedagoga a autora řady pedagogických spisů Gustava Adolfa Lindnera viz HOLÁSEK, Pavel. *Gustav Adolf Lindner – zakladatel české sociální pedagogiky* [online]. Bakalářská práce. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2013. Vedoucí práce doc. PhDr. Vladimír Jůzl, Ph.D. [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/8bufjs/>.

²⁸² Podle smlouvy mezi c. k. erárem a městem Kutnou Horou bylo ujednáno, že „...c. k. erár prodává obci města Kutné Hory a tato kupuje od c. k. eráru usedlost zapsanou v knihovní vložce č. 28 katastrální obce Hory Kutné c. k. eráru /:c. k. studijního fondu:/ náležející a sestávající ze stavební parcely č. kat. 23 dům č. pop. 28 a zahrady č. kat. 39 v Kutné Hoře za kupní cenu v obnosu 30.000 K, slovy: třicet tisíc korun. Kupní cenu v obnosu 30.000 K jest obec Hory Kutné povinna u c. k. hlavního berního úřadu v Kutné Hoře zaplatiti, jakmile nařídí c. k. zemská školní rada, aby předmět koupě byl obci města Kutné Hory skutečně odevzdán. Odevzdání to má se státi, až usedlosti č. p. 28 v Kutné Hoře k účelům c. k. ústavu ku vzdělání učitelův nebude na dále zapotřebí. NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 12 – Kutná Hora, nestránkováno. Smlouva mezi c. k. erárem a městem Kutnou Horou o převedení objektu Hrádku do vlastnictví města Kutné Hory. Kutná Hora, 11. prosince 1907.

²⁸³ Podle smlouvy mezi c. k. erárem a městem Kutnou Horou ze září 1906, která byla následně v květnu 1907 potvrzena Ministerstvem kultu a vyučování ve Vídni, byl v listopadu 1907 prodán Hrádek městu Kutné Hoře; v této smlouvě byla navíc obsažena i podmínka, že Lindnerův učitelský ústav, který od roku 1870 v prostorách Hrádku sídlil, městu budovu Hrádku odevzdá v době, kdy ji už nebude potřebovat; to se stalo v roce 1911, kdy sem byly umístěny sbírky muzea spolku „Vocel“. Tehdy také byla na kutnohorském předměstí Hlouška dokončena nová budova (byla vystavěna v letech 1908–1911), do níž se následně učitelský ústav přestěhoval. V současnosti se v této budově nachází jedna z kutnohorských základních škol – Základní škola „Kamenná stezka“.

²⁸⁴ Jak v této souvislosti informoval Emanuel Leminger v roce 1926 výbor spolku „Vocel“, „...sbírky musejní nabyly již takových rozměrů, že jeden správce sotva stačí na agendu musejní; aby ve všech oborech zavládl ruch stejně čilý a věci prospěšný, bylo by třeba aspoň tři speciálních správců: jednoho pro biblioteku a archiv, druhého pro praehistorii, geologii a petrografii, třetího pro oddělení umělecko-historické. Až budou mít sbírky dostatek místa pro svůj rozvoj (v Hradku?), najdou se snad tři ochotníci, kteří by převzali na svá bedra správu musea.“ ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 4b, složka Jednatelská agenda 1908–1933, nestránkováno. Dopis Emanuela Lemingera výboru spolku „Vocel“. Kutná Hora, 16. května 1926.

²⁸⁵ V roce 1924 Archeologický sbor „Vocel“ podal městskému úřadu v Kutné Hoře žádost, aby mu byl objekt Hrádku opět přidělen k užívání, jako tomu bylo v době před první světovou válkou. Následně v roce 1928 spolek „Vocel“ získal od města Kutná Hora příslib, že mu bude Hrádek k užívání přidělen, ale nakonec se tak stalo až v

Muzeum Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře bylo založeno již záhy po vzniku tohoto spolku jako muzeum s regionální působností,²⁸⁶ a jeho prvotním úkolem bylo působit jako středisko výzkumu na poli archeologie a památkové péče.²⁸⁷ Rovněž se mělo starat se o obnovu a záchranu historických a uměleckých památek v Kutné Hoře a jejím blízkém okolí, a proto jeho pracovníci intenzivně usilovali o probouzení zájmu o předměty muzejní a památkové hodnoty, vytváření kladného vztahu k nim a péči o jejich ochranu.²⁸⁸ Již od počátku založení šlo tedy o jasné zaměření na muzejní práci s výchovnými, osvětovými a památkovými cíli.²⁸⁹ Od roku 1881 působil jako druhý správce spolkového muzea Emanuel Leminger, který nejprve spravoval pouze sbírky památek sfragistických (otisků pečeti a typářů) a numismatických (souborů starých mincí), od podzimu roku 1882 se stal správcem všech muzejních sbírek.²⁹⁰ Jeho hlavní zásluhou pak bylo nové uspořádání sbírek²⁹¹ a vytvoření nových a podrobných inventárních a evidenčních seznamů.²⁹² Sbírkové předměty

roce 1938. Tehdy se však již blížil začátek druhé světové války, a zájmy obyvatel Kutné Hory se pod vlivem následujících událostí v předvečer druhé světové války logicky začaly obracet zcela jiným směrem.

²⁸⁶ Je třeba připomenout, že základem vzniku sítě regionálních muzeí a regionálního muzejnictví v 19. století se původně staly koncepce a vize historiografa Františka Palackého, podle nichž tato muzea měla vytvářet sbírky, stávající se základem vědeckého bádání, a současně je zprostředkovat návštěvníkům jako doklady minulých dob. ŠEBEK, František. Historický vývoj sítě muzeí: právní postavení regionálních muzeí. In ŠEBEK, František et al. *Regionální muzea v době reformy veřejné správy ČR*. 1. vyd. Praha: Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií, 2000. s. 7. ISBN 80-238-6630-3.

²⁸⁷ Např. v roce 1878 byla „...k povzbuzení smyslu pro starožitnosti“ uspořádána Emanuelem Lemingerem výstava sbírek tohoto muzea, kdy došlo k jejich zpřístupnění, i když zpočátku pouze členům spolku „Vocel“. ŘEHÁK, Jan Josef. První třiletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a v okolí. In *Památky archeologické a místopisné*, roč. XI, č. 8 (15. 5.), 1880, s. 372.

²⁸⁸ ŠEBEK, František. Regionální muzea, tradice a perspektivy? In MELZER, Miloš (ed.). *Regionální muzea – historie a perspektivy: sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, konané ve dnech 30.-31. října 1996 při příležitosti 100. výročí založení muzea v Šumperku*. 1. vyd. Šumperk: Okresní vlastivědné muzeum, 1996. s. 9. ISBN 80-85083-16-7.

²⁸⁹ Je nepochybně zajímavé, že v roce 1877 členové spolku „Vocel“ založili také svůj „Spisovatelský odbor“, v jehož zvoleném výboru zasedali historici a pedagogové z kutnohorského regionu, např. Petr Miloslav Veselský, Emanuel Leminger, Gustav Erhart nebo Jan Josef Řehák. „Spisovatelský odbor“ pak sepisoval a opisoval písemné prameny, které se vztahovaly k dějinám města Kutné Hory a kutnohorskému dolování. SOKA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Wocel“, 1878. s. 6.

²⁹⁰ Za neúnavnou badatelskou a organizační práci v rámci spolku „Vocel“ a rovněž dlouholetou svědomitou správu jeho muzea byl Emanuel Leminger jmenován doživotním čestným členem spolku „Vocel“. ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 4a, složka Smuteční oznámení, nestránkováno. Oznámení o úmrtí Emanuela Lemingera ze dne 3. prosince 1931, nestránkováno.

²⁹¹ Lemingerovy popisy předmětů, často doplněné o obrázky, samozřejmě neodpovídají současným standardům muzejní katalogizace, přesto je dodnes používají nejen odborní pracovníci Českého muzea stříbra, ale také badatelé. KREMLA, Josef. *Historie Českého muzea stříbra*. [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/historie-ceskeho-muzea-stribra>.

²⁹² Archeologické sbírky byly ve většině vlastivědných muzeí zastoupeny již od jejich počátků, přičemž v některých muzeích se jednalo o lokální uzavřenou sbírku, nebo v řadě případů o již prvoplánovou tvorbu archeologické sbírky. FRÝDA, František. Specifika sbírkotvorné činnosti a správy historických sbírek. In BURIÁNKOVÁ, Michaela – KOMÁRKOVÁ, Anna – ŠEBEK, František (eds.). *Úvod do muzejní praxe*. 1. vyd. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2010. s. 133. ISBN 978-80-86611-40-2.

tak Leminger postupně rozdělil do skupin,²⁹³ které ovšem pouze částečně odpovídaly původním schématům třídění sbírkových artefaktů, jež byly dílem předchozího správce spolkového muzea Jana Josefa Řeháka.²⁹⁴

Muzeum kutnohorského spolku „Vocel“ se stejně jako další tehdy vznikající regionálního muzea nesnažilo konkurovat pražskému Národnímu muzeu, naopak jej chtělo spíše doplňovat a spolupracovat s ním.²⁹⁵ Do svých stanov si proto také toto muzeum přidalo zvláštní odstavec, který se týkal jeho spolupráce a těsných vazeb na *Museum království Českého* (Národní muzeum) v Praze.²⁹⁶ To se také snažilo poskytovat regionálním muzeím všemožnou podporu a cenné rady, zejména tak činil *Archaeologický sbor Muse království Českého* prostřednictvím svého časopisu *Památky archaeologické a místopisné*. Předním zastáncem koncepce, která kladla hlavní důraz na vznik muzejních spolků a regionálních muzeí, a jejich působení v rámci jednotlivých regionů, čestný člen spolku „Vocel“ JUDr. Karel Václav Adámek,²⁹⁷ který se zasazoval o to, aby z okresních a spolkových muzeí (mezi nimi též muzea spolku „Vocel“) byly vytvořena dobře vybavená pracoviště, a byly vytvořeny příznivé

²⁹³ Zcela samostatně byla založena poměrně rozsáhlá numismatická sbírka, kterou Emanuel Leminger spravoval hned od jejího založení v roce 1877. Darované mince pro tuto sbírku začal Leminger zapisovat na samostatných listy, teprve v roce 1881 začal přírůstky mincí zaznamenávat do speciálního sešitku, který byl nazván *Seznam mincí, Archaeologickému sboru „Vocelu“ darovaných, jakož i výměnou (a koupí) získaných*. Současně si Leminger vytvořil také inventární soupis numismatické sbírky, do kterého byly zaznamenány nejdříve stávající položky, až od roku 1881 sem byly zapisovány také nové přírůstky, o které byla numismatická sbírka spolkového muzea doplňována a rozšiřována.

²⁹⁴ Do současné doby stále nevyřešenou a současně velmi zajímavou zůstává otázka dějin a uspořádání knihovny Archeologického sboru "Vocel" v Kutné Hoře, k níž se sice dochoval poměrně rozsáhlý lístkový katalog, který však dosud nebyl nijak revidován a uspořádán. Veškeré publikace a časopisy, které patřily knihovně spolku "Vocel", jsou nyní součástí knihovny Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. Ta je v současnosti nově uspořádávána, a dle sdělení současné ředitelky muzea Světlany Hrabánkové by pro ni měla být postupně vytvořena podrobná elektronická evidence, při jejíž tvorbě budou využity i lístkové záznamy a další dokumenty, které pro evidenci sbírkových předmětů a přírůstků spolkové knihovny vytvořili kustodi muzea spolku „Vocel“ Jan Josef Řehák a Emanuel Leminger.

²⁹⁵ Ke struktuře a uspořádání sbírek muzea spolku „Vocel“ podrobněji viz KREMLA, Josef. Archeologický sbor Vocel a jeho sbírky. In NOVÁKOVÁ, Drahomíra (ed.). *Muzejní spolky včera a dnes: sborník příspěvků ze semináře k 20. výročí obnovení Včely Čáslavské*. 1. vyd. Čáslav: Včela Čáslavská, 2011, s. 27–40. ISBN 978-80-260-1404-1.

²⁹⁶ Zásadní požadavek vymezení kompetencí Národního muzea a muzeí, která působila na regionální úrovni, v němž byla vyjádřeny – i když poněkud zastřenou formou – pochybnosti, zda je Národní muzeum schopno (i přes svůj vlastivědný charakter) zaujmout vůdčí postavení v organizaci českého muzejnictví, nevycházel pouze ze snahy zajistit regionálním muzeím jejich postavení, ale vycházel především ze skutečnosti, že Národní muzeum projevovalo již po léta hlubokou vnitřní krizi. ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I.: (do roku 1945)*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 50. ISBN 80-210-3206-5.

²⁹⁷ Osobností a muzejní činností Karla Václava Adámka se zabývala ve své diplomové práci Kateřina Hromádková. Viz HROMÁDKOVÁ, Kateřina. *Karel Václav Adámek a jeho činnost muzejní a muzeologická* [online]. Diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2008. Vedoucí práce PhDr. František Šebek. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/handle/10195/29839>.

a pro práci podnětné vztahy mezi Národním muzeem a regionálními muzei v rámci organizovaní rozvíjející se muzejní sítě.²⁹⁸

Archeologický spolek "Vocel" v Kutné Hoře se rovněž již záhy po svém založení přihlásil k úzké spolupráci s *Museem království Českého* (posléze Národním muzeem) v Praze, rovněž se *Společnosti přátel starožitností českých v Praze*. Přátelské styky a čilou spolupráci tento spolek udržoval také s „Včelou Čáslavskou“ z nedaleké Čáslavi, společně s ní také pořádal vlastivědné výlety a odborné přednášky z archeologie a historie, a velmi podobné byly také jejich spolkové stanovy.²⁹⁹ Spolupráce probíhala formou výměny tištěných zpráv a jiných publikací, v nichž si vlastivědné spolky a organizace mezi sebou vyměňovaly a předávaly teoretické i praktické poznatky z historie, muzejnictví a dalších příbuzných oborů. Tato výměna důležitých poznatků a zkušeností pak dále probíhala i na úrovni zmíněných sjezdů archeologických a muzejních spolků. Kromě již zmíněných publikací Archeologický sbor „Vocel“ odebíral také například *Památky archaeologické a místopisné, Method* nebo *Český lid*.³⁰⁰ Svou výzkumnou a zejména památkovou činnost při úsilí o záchranu kutnohorských památek členové spolkového výboru "Vocela" konzultovali prostřednictvím svých raportů a korespondence s rakouskou Ústřední komisí, jejíž členové a odborníci se k nim vyjadřovali prostřednictvím svých pokynů a návrhů, jakým způsobem a za jakých podmínek by mělo při záchraně těchto pozoruhodných architektonických a uměleckých památek postupováno.³⁰¹

²⁹⁸ O konání sjezdu zástupců archeologických a muzejních spolků v Kutné Hoře v roce 1898 napsal tehdejší předseda spolku „Vocel“ a arciděkan Karel Vorlíček předsedovi Společnosti přátel starožitností českých v Praze Janu Herainovi obsáhlou zprávu, ve které o jeho průběhu mimo jiné napsal, že účast na tomto sjezdu byla velmi početná především díky charakteru města Kutné Hory, které je možné považovat za skutečné muzeum architektonických a archeologických památek. Delegation téměř všech muzejních spolků z celých Čech i z Moravy, v nichž byli zastoupeni archeologové v čele se svými špičkovými kapacitami v tomto oboru, se přišly připojit k účasti na tomto sjezdu, aby tak jako archeologové pomohli upevnit slavnou minulost českého národa, která je dochována v archeologických nálezích. Zastoupení města Kutné Hory v podobě účasti členů spolku „Vocel“, stejně jako účast zástupců spolku „Včela Čáslavská“ nabídlo zúčastněným spolkům v rámci dohody své služby při uspořádání tohoto sjezdu. Po prohlídce města a návštěvě kutnohorských památek se účastníci sjezdu vydali do velkolepé zasedací místnosti kutnohorského městského zastupitelstva, tedy do téže místnosti, v níž byl vydán Dekret kutnohorský a provedena volba Vladislava II. Jagellonského za českého krále. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 – Kutná Hora, fasc. Kuttentberg, Archäologischer Kongress. Zpráva Karla Vorlíčka Janu Herainovi o sjezdu archeologických a muzejních spolků v Kutné Hoře v roce 1898. Kutná Hora, 31. srpen 1898.

²⁹⁹ K tomu podrobněji viz ZELENÝ, Martin. *Archeologický sbor „Vocel“ v letech 1877–1945* [online]. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2018. s. 19-21. Vedoucí práce PhDr. František Šebek. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/98u0zo/>.

³⁰⁰ Tyto časopisy jsou v současnosti uloženy v knihovně Českého muzea stříbra a v příruční knihovně archiváře tohoto muzea Bc. Josefa Kremly.

³⁰¹ Mezi takové nadšené historiky a ochránce památek v druhé polovině 19. století patřili kromě Jana Erazima Vocela také např. Karel Vladislav Zap, Hynek Toman, František Xaver Beneš, Antonín Baum, Antonín Rybička nebo Josef Braniš. LEJSKOVÁ–MATYÁŠOVÁ, Milada. Parukový a copový sloh očima „archeologů“ 2. půle minulého věku: příspěvek k poznání teorie památkové péče v rozmezí let 1854–1906. In ROUBÍK, František – ŠPĚT, Jiří (eds.). *Acta regionalia 1970–1971: sborník vlastivědných prací*. 1. vyd. Praha: Společnost přátel starožitností, 1972. s. 83.

Na řadového obyvatele Kutné Hory i četné návštěvníky tohoto města působil spolek „Vocel“ a jeho činorodé kulturní snahy především prezentací výsledků své badatelské práce i aktivní péčí o kutnohorské památky, tedy nejen pořádáním historických přednášek, vlastivědných výletů a výstav sbírkových předmětů, ale především rozsáhlou památkovou činností,³⁰² která znamenala obnovu a záchranu velmi cenných architektonických a uměleckých památek tohoto královského horního města.³⁰³ Výstavy a přednáškové besedy také mimo jiné podporovaly soudržnost kutnohorské inteligence, která se na těchto akcích scházela a aktivně se na nich podílela.³⁰⁴ Sbírky spolkového muzea a předměty z nich také byly používány při školní výuce, a spolkové muzeum bylo studenty a žáky kutnohorských škol hojně navštěvováno. Právě pozornost obrácená k mládeži byla dána hlavně skutečností, že ve spolku „Vocel“ se angažovala řada učitelů z různých škol, kteří si velmi dobře uvědomovali, že výchova a vzdělávání žactva a studentstva je velmi důležitou a nezbytnou součástí jejich pedagogické práce, v jejímž rámci vzdělávali další generaci formující se občanské společnosti.³⁰⁵ Proto se také snažili žactvo ze zdejších škol aktivně zapojovat do veřejného života i aktivit, souvisejících v památkovou péčí ve městě. Svou účastí na různých městských slavnostních příležitostech sehrál Archeologický sbor „Vocel“ velmi důležitou roli v celkovém kulturně-sociálním dění v Kutné Hoře i kutnohorském regionu. Někteří jeho členové – hlavně Emanuel Leminger³⁰⁶ a Karel Vorlíček – se výrazně angažovali také v rámci

³⁰² Díky filantropii zakládajícího člena a pozdějšího dlouholetého předsedy spolku „Vocel“ MUDr. Františka Stáněho a jeho lásce architektonickým a uměleckým dílům bylo umožněno vystudovat sochaři a kutnohorskému rodáku Josefu Strachovskému, budoucímu autoru pomníku Karla Havlíčka Borovského v Kutné Hoře (1883). MUDr. Stáně Strachovskému, který byl zcela bez prostředků, udělil stipendium, které tomuto umělci pomohlo k absolutoriu sochařství na mnichovské Akademii. Později se tento sochař proslavil zejména již zmíněným Havlíčkovým pomníkem a rovněž pomníkem bratranců Veverkových v Pardubicích. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – MUDr. Stáně František, kart. č. 1, inv. č. 2. Rukopis vlastní autobiografie MUDr. Františka Stáněho, nedatováno, nestránkováno.

³⁰³ Je rovněž velmi pozoruhodné, že MUDr. František Stáně vedle své aktivní činnosti ve spolku „Vocel“ a intenzivní archeologické činnosti se věnoval rozsáhlé dobročinnosti, když nadaci, pojmenované po Josefu Kajetánu Tylovi a určené pro podporu nemajetných studentů, věnoval ze svého 2.700 zlatých, a na pomoc rodinám horníků v Příbrami, kteří zahynuli při závalu v dole, přispěl částkou 500 zl. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – MUDr. Stáně František, kart. č. 1, inv. č. 20. Nekrolog MUDr. Františka Stáněho, 1897, nestránkováno.

³⁰⁴ Značnou pozornost věnovali členové spolku „Vocel“ a správci jeho muzea také výkladové a vzdělávací hodnotě, kterou měly předměty sbírek pro návštěvníky a badatele z řad laické veřejnosti, proto se soustředili na vhodný výběr výstavních exponátů, jejich vhodné seřazení i patřičné označení. Velmi důležitá byla také součinnost spolku „Vocel“ s kutnohorskými školami, zejména s vyšší reálnou školou, kde někteří členové spolku působili v tamním učitelském sboru (např. Jiří Zach nebo Otakar Hejnic).

³⁰⁵ V rámci své činnosti se spolkový výbor „Vocela“ snažil apelovat na své členy, aby působili ve své okolí ve snaze získávat další příznivce oprav kutnohorských památek, a pomáhali tak rozšiřovat členskou základnu. Od toho si výbor spolku sliboval také lepší možnost zajištění oprav kutnohorských památek. ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 3, inv. č. 34. Dopis členů spolku „Vocel“ MUDr. Františka Stáněho a arciděkana Karla Vorlíčka kutnohorskému purkmistru Janu Macháčkoví, nestránkováno. Kutná Hora, 4. srpna 1896.

³⁰⁶ Velmi zajímavým polem Lemingerovy badatelské působnosti byla kampanologie a zvonová epigrafika, neboť ze zvonů v Kutné Hoře i ze zvonů obcí kutnohorského regionu nashromáždil značné množství náčrtků,

otázky záchrany kutnohorských zvonů,³⁰⁷ které měly být za první světové války zrekvírovány pro válečné účely.³⁰⁸ A v této souvislosti je třeba rovněž připomenout, že Emanuel Leminger, učitel na vyšší reálné škole a správce sbírek muzea Archeologického sboru "Vocel",³⁰⁹ o tyto sbírky pečoval téměř neuvěřitelných dvaapadesát let! Navíc sám byl velmi aktivním badatelem na poli archeologie a památkové péče,³¹⁰ a svou neúnavnou a mnohostrannou činností se v rámci spolku „Vocel“ podílel i na záchraně řady kutnohorských památek.³¹¹ Lze

zvonových nápisů a reliéfních vyobrazení, což poskytuje současným odborníkům a badatelům velmi důležitý materiál pro poznání fungování dílen a postupy práce kutnohorských zvonářů. Kromě toho se dnes díky této Lemingerově činnosti lze seznámit s množstvím a charakteristikou dnes již neexistujících zvonů.

³⁰⁷ Emanuel Leminger se z pozice kustoda muzea spolku „Vocel“ aktivně snažil řešit také problematiku rekvírování zvonů z městských i filiálních kostelů (v Kutné Hoře, Gruntě a Nových Dvorech) pro válečné účely, proto se v této záležitosti obracel o radu a intervenci na Zemský památkový úřad v Praze. Dokladem této iniciativy je též jeho vyjádření, podle něhož „...dále jsem byl požádán zdejším bisk. vikariátním úřadem, abych vyzvěděl, kam až dospěla záchranná akce, týkající se některých zvonů, na věži u sv. Bartoloměje v Kutné Hoře, jakož i staršího ještě zvonu v Gruntě u Kutné Hory, a některých zvonů na Nových Dvorech u Kutné Hory. Rekvizice zvonů se vykonává již v blízkém okolí, brzy již asi dojde na Kutnou Horu. V tamější farnosti mají totiž zvony vesměs novější (1700–1913), jediný vyjímaje, totiž malý zvon v kapli sv. Martina z r. 1550, - ten jediný má býti zachován, všechny ostatní mají být rekvírovány. Tamějšímu farnímu úřadu patrně běží o to, aby zachránil jediný zvon aspoň pro účely bohoslužebné, a sice zvon č. 2 z roku 1700. Soudím, že snaha ta jest marná.“ NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 49, složka Kutná Hora, o. Kutná Hora – zvony (+okolí), nestránkováno. Dopis Emanuela Lemingera Zemskému památkovému úřadu v Praze. Kutná Hora, 28. listopadu 1916.

³⁰⁸ V otázce záchrany kutnohorských zvonů před válečnou rekvizicí byl nejaktivnějším členem Archeologického sboru „Vocel“ tehdejší předseda Karel Vorlíček, který se zasazoval o to, že pokud by mělo dojít k rekvizici některých kostelních zvonů v Kutné Hoře a nedalo by se tomu zabránit, aby u těchto zvonů byl pořízen alespoň podrobný popis s fotografií příslušného zvonu, aby tak byla zachována jeho památka. Podle Vorlíčkova návrhu mělo být součástí podrobného soupisu všech kostelních zvonů v Kutné Hoře i kostelů z filiálních kostelů „jméno kostela, jméno zvonu, letopočet, mistr zvonářský, výška zvonu /bez koruny/, průměr otvoru, popis podrobný /legenda čili nápis, vyličení ozdob vypuklých čili reliéfů, jich umístění a rozměry, okrasné lemy krků a věnce, tvar koruny/, jakož i ton základní. Velice jest žádoucí, aby byly pořízeny též otisky nápisů a reliéfů, nebo kreslené jich kopie jakož i fotografické pohledy na celý zvon anebo na části jeho.“ NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 49, fasc. Kutná Hora, o. Kutná Hora – zvony (+okolí). Dopis arciděkana Karla Vorlíčka biskupství v Hradci Králové. Kutná Hora, 15. srpna 1916.

³⁰⁹ Je ovšem nepochybně pozoruhodné, že kromě svého mnohostranného působení na poli archeologického bádání, muzejnictví a památkové péče se Emanuel Leminger věnoval též pedagogickému působení na kutnohorské vyšší reálce, kde působil až do roku 1902. Byl dokonce autorem několika popularizačních článků z fyziky (což bylo spolu s matematikou jeho původní odborné zaměření a učitelská aprobace), publikovaných v časopisech *Škola dům*, *Poučné listy* nebo *Světozor*. SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1929–1933*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1933. s. 3-6.

³¹⁰ Zvláštní skupinu tvoří Lemingerův osobní archeologický deník, v němž jsou zaznamenány průběhy několika archeologických výzkumů v okolí Kutné Hory, které Leminger sám nebo s dalšími členy spolku (zejména MUDr. Františkem Stáněm) "Vocel" prováděl. K tomuto deníku je přiloženo také několik kreseb nalezených předmětů a nálezových situací, na niž jsou rámcově zachyceny lokality nálezů i stručný popis nalezených předmětů s alespoň přibližným datováním jejich původu a vzniku. Tento deník je nepochybně možné badatelsky využít jako cennou pomůcku pro poznání způsobu a metodiky archeologické práce v závěru 19. a na začátku 20. století.

³¹¹ V rámci působení ve spolku „Vocel“ se E. Leminger kromě publikační činnosti významně zasloužil také rozvojem záchranu chrámu sv. Barbory v průběhu její rozsáhlé opravy a dostavby. Až do současnosti se v Českém muzeu stříbra Kutná Hora nacházejí Lemingerem vlastnoručně sestavené soupisy mincí, dokonce i jednotlivé numismatické exponáty, které mnohdy nesou původní popis od E. Lemingera z doby jeho správcovství muzea spolku „Vocel“. Osobní rozhovor autora s knihovnicí a správkyní části sbírek Českého muzea stříbra Evou Enterovou, Bbus (Hons). Kutná Hora, 8. října 2019.

tedy nepochybně konstatovat, že smrtí Emanuela Lemingera v roce 1931 se uzavřela jedna velká a důležitá epocha v dějinách kutnohorského muzejnictví a památkové péče.³¹²

Proto lze velmi významný přínos Archeologického sboru „Vocel“ pro vývoj památkové péče i rozvoj muzejní činnosti v Kutné Hoře spatřovat v několika základních aspektech. Protože tento spolek byl založen již v období první vlny zakládání archeologických a muzejních spolků a regionálních muzeí, a udržoval velmi úzké spojení s *Archeologickým sborem Musea království Českého* v Praze, mohl svými načerpanými zkušenostmi přispívat k rozvoji českého muzejnictví a především k péči o památky tohoto města.³¹³ Mezi jeho úkoly tak měly kromě archeologické a muzejní činnosti patřit rovněž péče o památky a jejich ochrana, a Národní muzeum v Praze se mělo postarat o vzdělávání mladých odborníků v archeologii, muzeologii a památkové péči, jakož také informovat odbornou i laickou veřejnost o výsledcích svých výzkumů a spolkové činnosti prostřednictvím různých informačních zdrojů.³¹⁴ A přestože byl tento ambiciózní návrh, přednesený na sjezdu zástupců archeologických a muzejních spolků v roce 1898 v Kutné Hoře,³¹⁵ odsunut až na další sjezd³¹⁶ a nedočkal se tehdy svého uvedení do praxe, byla to velmi důležitá myšlenka z hlediska snahy

³¹² Emanuel Leminger vykonával funkci správce muzea spolku „Vocel“ až do roku 1928, avšak v této době již téměř tři roky ze zdravotních důvodů do muzea osobně nedocházel, a tuto pozici musel krátce převzít jeho syn Otakar (vzděláním báňský inženýr a otcův nadšený spolupracovník). Již v roce 1926 proto Leminger požádal o uvolnění z této funkce ze zdravotních důvodů, které odůvodňoval tím, že „...vysoké stáří mě a k tomu se družící všelijaké ty nedostatky tělesné i duševní nutí mě k tomu, abych od pánů ve výboru zasedajících i od celého sboru si vyžádal propuštění z čestného úřadu správce muzejního, který roku 1883 na mne byl vložen a který od té doby nepřetržitě až do dnešního dne zastávám. Se stoupajícím věkem stejným krokem pokračuje pokles energie pracovní, tak že správa muzea, který bývala jindy pro mne milou zábavou, se mi nyní jeví spíše býti jakýmsi břemenem, jehož tíha jakoby stále vzrůstala, takže i práce poměrně malá mne unavuje, - což nemůže býti agendě muzejní ku prospěchu.“ ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 4b, složka Jednatelská agenda 1908-1933, nestránkováno. Dopis Emanuela Lemingera výboru Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře. Kutná Hora, 16. května 1926.

³¹³ Do dějin české muzeologie a péče o památky spolek „Vocel“ také výrazně zasáhl tím, že se společně s archeologickým a muzejním spolkem „Včela Čáslavská“ podílel na uspořádání druhého sjezdu archeologů a muzejních spolků v Kutné Hoře v roce 1898. V jeho průběhu předseda čáslavského spolku „Včela Čáslavská“ Kliment Čermák předložil svůj návrh na zřízení *Ústřední muzejní rady pro země koruny české*, jež se měla stát přímým prostředníkem mezi zemským výborem a výbory jednotlivých archeologických a muzejních spolků. ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I.: (do roku 1945)*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 52. ISBN 80-210-3206-5.

³¹⁴ NEUSTUPNÝ, Jiří. *Otázky dnešního muzejnictví: příspěvky k obecné a speciální muzeologii*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1950. s. 22.

³¹⁵ Podle názoru purkmistra Jana Macháčka byla pro Kutnou Horu velká pocta, že byl sjezd zástupců českých archeologických a muzejních spolků v roce 1898 uspořádán právě zde, neboť „...upadla celá vlast naše i Kutná Hora v bouřlivých dobách a tehdy i město naše leželo v rumech a památný výstavný kostel sv. Barbory... podařilo se nám ze ssutin vyzdvihnouti skvosty slávy české... dílo toto dokonáme, že co doby zlé poškodily, věkům příštím v původní době zachováme.“ ADÁMEK, Karel Václav (red.). *Sjezd českých archaeologů a spolků muzejních, konaný 27. a 28. srpna 1898 na Horách Kutných*. 1. vyd. Praha: Společnost vlasteneckých přátel umění, 1898. s. 4.

³¹⁶ Další (v pořadí třetí) sjezd archeologických a muzejních spolků se konal v roce 1908 v Praze, a zúčastnili se jej zástupci z celého Českého království. Muzea měla být zřizována pouze tam, kde pro to byly vhodné podmínky, a za základní organizační jednotku bylo určeno muzeum, které je schopné svou sbírkotvornou činností pokrýt území okresu. ŠEBEK, František et al. *Regionální muzea v době reformy veřejné správy v ČR*. 1. vyd. Praha: Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií, 2000. s. 8. ISBN 80-238-6630-3.

o jednotnou organizaci českého muzejnictví a památkové péče, a vytvoření jednotných pravidel pro praktické vykonávání muzejní práce a ochrany památek.³¹⁷

Dalším důležitým faktorem postupného rozvoje spolku „Vocel“ a jeho památkové činnosti bylo zaujetí členů spolku pro kutnohorské stavební a umělecké památky i vysoká vzdělanost jeho členů, kteří patřili mezi přední vědce a odborníky své doby, což se také výrazně projevovala v jejich badatelské i památkové činnosti, jíž se snažili působit na obyvatele Kutné Hory i širokou veřejnost.³¹⁸ Díky jejich aktivitě a péči vycházela řada knih a odborných i popularizačních článků o dějinách města Kutné Hory a jejích památek.³¹⁹ V různých periodikách pak členové tohoto spolku uveřejňovali své drobnější příspěvky o jednotlivých kapitolách kutnohorských dějin i studie k některým kutnohorským stavebním a uměleckým památkám. Hned v roce 1879 začal tehdejší správce muzejních sbírek Jan Josef Řehák vydávat sborník *Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české*, z nichž autorem prvních tří čísel byl výhradně on sám. V roce 1882 však Jan J. Řehák odešel vyučovat na vyšší reálnou školu do Prahy, a proto bylo vydávání tohoto sborníku zastaveno.³²⁰ Vydávání *Kutnohorských příspěvků* obnovil až o téměř čtyřicet let později Emanuel Leminger, ale po Lemingerově odchodu z aktivní činnosti a zejména jeho smrtí v roce 1931 ztratil spolek „Vocel“ i jeho muzeum velmi schopného člověka, který se stal skutečným ztělesněním jeho poslání, byl s tímto spolkem i jeho muzejními sbírkami bytostně spjatý, a působil i jako jakýsi „spiritus agens“ jeho bohatě rozvětvené archeologické, muzejní a památkové činnosti.³²¹

³¹⁷ PUBAL, Václav. Včela Čáslavská a její přínos k rozvoji českého muzejnictví v 80. a 90. letech 19. století. In *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 2, 1964, s. 214.

³¹⁸ K tomu viz DUŠKOVÁ, Alena. *Spolek Vocel v životě obyvatel Kutné Hory* [online]. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze: Fakulta humanitních studií, 2009. s. 32-33. Vedoucí práce PhDr. Roman Zaoral. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/49817>.

³¹⁹ HRABÁNKOVÁ, Světlana – KREMLA, Josef. České muzeum stříbra v Kutné Hoře. In *Středočeský sborník historický*, roč. 34, 2008. s. 310. ISSN 0585-4172.

³²⁰ Přes několikrát stěhování svých muzejních sbírek uspořádal spolek „Vocel“ několik zajímavých výstav, mezi něž patřila výstava starožitností, uspořádaná ve dnech 26.-27. srpna 1883 v interiéru Kamenného domu, kde tehdy ještě sídlila kutnohorská radnice. Exponáty na ní vystavené pocházely ze sbírek spolku „Vocel“, z pokladů kutnohorských kostelů, z archivu kutnohorské městské rady, a svými zápůjčkami přispěla i řada soukromých majitelů. Návštěvníci výstavy tak měli možnost obdivovat např. starobylé rukopisy a vzácné tisky, včetně vzácné inkunábule – proslulé *Kutnohorské bible* Martina z Tišnova (1489), velké stříbrné městské pečeti a rychtářské právo města Kutné Hory, zajímavou numismatickou sbírku kutnohorského poštmitra a člena spolku „Vocel“ Jindřicha Augusta Rappeho, či některé další pozoruhodné exponáty. Viz ŠTROBLOVÁ, Helena. 100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře. In *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 15, č. 1, 1977, s. 31-38.

³²¹ Po Lemingerově odchodu z funkce kustoda muzea spolku „Vocel“ v roce 1929 se na této pozici vystřídal několik dalších správců (František Grimm, František Tomášek, Josef Růžička, Jaroslav Červený), ale žádný z nich nedosáhl Lemingerových organizačních schopností, ani jeho odborné erudice. *Příspěvky k dějinám vzdělanosti české* vycházely i po Lemingerově smrti, ale konec spolku znamenal i konec jejich vydávání, takže jejich poslední číslo vyšlo v roce 1949. Tamtéž, s. 36.

Správci muzea spolku „Vocel“ navíc svým odborným a vědeckým zaměřením byli zajímavým a důležitým typem regionálních pracovníků, kteří svou sbírkotvornou i badatelskou činností zasahovali hned do několika vědních oborů.³²² V první řadě působili jako archeologové, kteří prováděli nejen záchranné akce různých cenných artefaktů, ale i průběžné a systematické výzkumy přímo v terénu – ve středu jejich zájmu stály především výzkumy na pravěkém hradišti Cimburku u vsi Bylany a na tzv. poličanském pohřebišti.³²³ Nejvýrazněji se však tito lidé angažovali v oblasti památkové péče a také muzejnictví, kde jim svými cennými postřehy a radami významně pomáhal přispívající člen spolku „Vocel“ a dlouholetý předseda spolku „Včela Čáslavská“³²⁴ Kliment Čermák,³²⁵ který se v průběhu doby postupně vypracoval v přední osobnost muzeologie a jejího provádění v praxi. Právě Kliment Čermák se jako první v rámci českých zemí zabýval muzeologií jako oborem kulturní činnosti v jejích teoretických i praktických aspektech.³²⁶ Jako první také použil pojem *muzeologie* pro označení oboru a pojem *muzeolog* jako označení pro pracovníka v muzeu, a základní koncepci muzejní teorie a praxe shrnul do svého zásadního díla, vydaného v roce 1886.³²⁷ Na stránkách tohoto sice rozsahem nevelké, ale obsahově velmi důležité práce, radil Čermák v rámci správy muzea vést knihu o spolkových schůzích, seznam členů, rozdělení sbírek muzea do jednotlivých odborů a pro každý odbor pečlivě sestavit inventární soupis.³²⁸ Sám Kliment

³²² Vývoj těchto spolkových aktivit byl příznačný nejen pro vlastní zaměření činnosti jeho členů, ale také byl ovlivňován obecnými podmínkami vývoje v Evropě. Vznik Francouzské revoluce (1789–1794) významně podpořil formování občanské společnosti a umožnila demokratizaci veřejného prostoru. Nastupující romantismus pak do něj vnesl výraznou touhu po národním sebeuvědomění a patriotické citové zaujetí. Jestliže doba osvětenství preferovala a kladla důraz na rozvoj přírodních věd, romantismus naopak upřednostňoval rozvoj historických věd, které poskytovaly široký tvůrčí prostor pro vlastenecky smýšlející badatele, a rovněž podstatně lépe vycházely vstříc potřebám vzrůstajícího patriotismu i nacionalismu. To všechno vytvářelo příznivé podmínky a živnou půdu pro vznik prvních muzeí a postupné formování jednotlivých typů muzeí a metodologie muzejní práce. Srov. SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti: příběh Národního muzea*. 1. vyd. Praha – Litomyšl: Paseka, 2001. s. 11-41. ISBN 80-7185-399-2.

³²³ Obě pravěká naleziště Cimburk a Denemark, z nichž byly v rámci archeologických výzkumů získávány předměty pro sbírky spolkového muzea, leží v údolí říčky Vrchlice na okraji Kutné Hory.

³²⁴ K Historii a působení archeologického a muzejního spolku „Včela Čáslavská“ viz ŠEBELOVÁ, Lucie. *Archeologický a muzejní spolek Včela Čáslavská* [online]. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2011. Vedoucí práce doc. PhDr. Jirí Pokorný, CSc. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/49817>.

³²⁵ K osobnosti a činnosti Klimenta Čermáka viz DEDÍKOVÁ, Soňa. 120. výročí založení muzejního a archeologického spolku „Včela Čáslavská“ a 100. výročí postavení muzejní budovy. In *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 22, 1984, s. 158-159; SKLENÁŘ, Karel. *Bohové, hroby a učitelé: cesty českých spisovatelů do pravěku*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003. passim. ISBN 80-7277-158-2; SKLENÁŘ, Karel – BLÁHOVÁ–SKLENÁŘOVÁ, Zuzana. *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 112-114. ISBN 80-7277-253-8.

³²⁶ K působení Klimenta Čermáka a jeho úloze v českém muzejnictví na přelomu 19. a 20. století viz ŠANDEROVÁ, Jolana. *Kliment Čermák – Jan Hellich – Albin Stocký – představitelé českého muzejnictví přelomu 19. a 20. století* [online]. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2006. Vedoucí práce Mgr. Pavel Holman. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/nw6jd/>.

³²⁷ Viz ČERMÁK, Kliment. *O musejích městských a okresních*. 1. vyd. Čáslav: Kliment Čermák, 1886. 8 s.

³²⁸ V roce 1886 předseda spolku „Včela Čáslavská“ Kliment Čermák vydal svůj zásadní muzeologický spis *O musejích městských a okresních*, ve kterém zformuloval svou koncepci ochrany památek a hlavní zásady

Čermák³²⁹ a pod jeho vlivem i správci muzea spolku „Vocel“ (hlavně Emanuel Leminger)³³⁰ ovšem chápali tvorbu muzejních sbírek vždy pouze v souvislosti s jejich společenským posláním a ve vztahu k charakteru těchto sbírek, přičemž bylo důležité především jejich dokumentační poslání a rovněž byl akcentován úkol ochrany kulturních a památkových hodnot těchto hmotných artefaktů a písemností.³³¹ Proto také bylo věnováno hodně času a prostoru provedení důkladného výběru a uspořádání vystavených exponátů, což ovšem leželo právě na bedrech kustodů muzea, kteří se tak stávali učiteli lidu v nejširším slova smyslu, kdy návštěvníkům muzea bylo poskytováno všestranné poučení.³³² Posláním správců spolkového muzea byla rovněž přímá péče o sbírky, přičemž účelem jejich tvorby mělo být podle přesvědčení členů spolku „Vocel“ co nejúplnější podání obrazu toho, co je typické a charakteristické pro dané město či region.³³³ Navíc se sami dále vzdělávali a rozšiřovali své obzory, aby mohli zprostředkovat návštěvníkům spolkového muzea důležité poznatky, a naplňovat tak kulturní a výchovně-osvětovou funkci jejich muzejních sbírek.³³⁴

provádění muzejní praxe. V něm uveřejnil svou základní muzeologickou koncepci, podle níž „*městská a okresní musea mají být útulkem všech památek místních, jež jen pro místo a okres zvláštní mají význam, a vše co pro celou vlast důležitě, nechť z těchto sbírek odevzdá se nezištně Museu národnímu, jenž jest pravý dědic jejich.*“ ČERMÁK, Kliment. *O musejích městských a okresních*. 1. vyd. Čáslav: Kliment Čermák, 1886. s. 2.

³²⁹ Je nepochybně zajímavé, že Kliment Čermák za nevhodnější prostředek pro propagaci poznatků vědy považoval beletristickou a popularizační tvorbu, a patřil rovněž mezi přední a současně první autory tzv. archeologických povídek. K Čermákovým archeologickým povídkám v rámci vývoje tohoto žánru viz SKLENÁŘ, Karel. *Bohové, hroby a učitelé: cesty českých spisovatelů do pravěku*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003. s. 152-164. ISBN 80-7277-158-2.

³³⁰ Podle vyjádření Zdeňka Wirtha v osobě Emanuela Lemingera „... poslední z velké generace neúnavných pracovníků odešel...“, tento památkářský odborník však současně vyjádřil své přesvědčení, že ostatní členové spolku „Vocel“ dokáží pokračovat v Lemingerově „...bohatství pílě, kritičnosti a nadšení.“ SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – Leminger Emanuel, kart. č. 2, inv. č. 228, nestránkováno. Kondolence historika umění a sekčního šéfa Ministerstva školství a osvěty Zdeňka Wirtha výboru Archeologického sboru "Vocel" k úmrtí čestného člena tohoto spolku Emanuela Lemingera. Praha, 4. prosince 1931.

³³¹ V roce 1882 Emanuel Leminger jako nový správce sbírek spolkového muzea zřídil zvláštní prehistorické oddělení, do něhož byly umísťovány hlavně předměty, získané při archeologickém výzkumu na pravěkém hradišti za Cimburkem nad vojenskou střelnicí. NUHLÍČEK, Josef. Rozvoj muzejních sbírek archeologického sboru Vocel. In *Krásné město*, roč. IV, č. 1, 1967, s. 4.

³³² Sám Kliment Čermák nevažoval o etablování muzeologie jako oboru, který by měl být vyučován v rámci univerzitního studia. Podle jeho názoru se budoucí pracovník muzea se měl (v případě neprofesionálů to byl přirozený vývoj) v oboru vzdělávat především praxí, ale současně Čermák velmi usiloval o to, aby ve správě muzeí, i když v dobovém pojetí, byla všestranně zajištěna odbornost jako podmínka úspěšného rozvoje muzejní práce. ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I: (do roku 1945)*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 67. ISBN 80-210-3206-5.

³³³ Od roku 1885 převzal E. Leminger se svolením obce Bylany osobní dozor nad prováděním vykopávek na tzv. bylanském pohřebišti, čímž nejen zajistil účelný a organizovaný postup při průběhu tohoto archeologického výzkumu, ale významně se tak zasloužil o řadu nových přírůstků do sbírek spolkového muzea. ŠTROBLOVÁ, Helena. 100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře. In *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 15, č. 1, 1977, s. 35.

³³⁴ Pro evidenci sbírky map a plánů E. Leminger vytvořil přírůstkový seznam v podobě záznamových archů s názvem *Knihovna Archeologického sboru „Vocela“*, a v neznámé době sem zaznamenal čtyřicet evidenčních položek. V následujících letech však Leminger založil nový inventární soupis, tentokrát nadepsaný názvem *Mapy, plány (nečíslováno)*. V obou případech se však jedná pouze o zjevné fragmenty zamýšlených inventárních a přírůstkových seznamů, které nelze využít pro bližší určení charakteru a obsahu tehdejších sbírek, ani pro bližší

Členové spolku „Vocel“ i správci sbírek jeho muzea se ovšem setkávali i s četnými obtížemi při provádění archeologických výzkumů a památkové péče v Kutné Hoře, a v některých případech i s nezájmem či nepochopením některých státních úřadů. Je rovněž třeba připomenout, že v počátcích své činnosti se setkával z poměrně velkým odstupem ze strany kutnohorské městské rady, což lze vysvětlovat zřejmě osobními antipatiemi mezi některými zastupiteli a prvním předsedou spolku, JUDr. Václavem Otokarem Předákem, prezidentem okresního soudu v Kutné Hoře. Tento muž také v prvních letech existence zajišťoval spolku finanční podporu (nutno dodat, že na tehdejší dobu skutečně nebývalou) ze strany pražského místodržitelství.³³⁵ Také sbírky záhy vzniklého spolkového muzea musely být několikrát přestěhovány, protože pro ně původně vymezené prostory díky přibývání nových předmětů přestaly vyhovovat, případně muzeum muselo postoupit své prostory jiné korporaci či úřadu. Posléze sbírky muzea spolku „Vocel“ našly své stálé místo v Kamenném domě,³³⁶ a nakonec byly umístěny v budově Hrádku, kde našly své místo krátce před zahájením první světové války.³³⁷

Rovněž by bylo nepochybně zajímavé zamyslet se nad tím, jak na svou archeologickou, muzejní a památkovou činnost nahlíželi a jak ji chápali samotní členové spolku „Vocel“. Na založení spolku a práci jeho zakladatelů nahlíželi s pýchou a uznáním, a považovali ji za velmi šlechetnou a záslužnou. Označovali se za ochránce starožitností a pamětihodností, a svou práci považovali za velmi důležitou a záslužnou, neboť měla přispívat k novým archeologickým objevům a výzkumu velmi cenných historických a uměleckých památek města Kutné Hory a kutnohorského regionu.³³⁸ Spolek „Vocel“ se inspiroval osobností a

charakterizování současné podsbírký Mapy a plány, uchovávané Českým muzeem stříbra v Kutné Hoře. Osobní rozhovor autora s knihovnicí Českého muzea stříbra Evou Entlerovou, BBus (Hons). Kutná Hora, 8. října 2019.

³³⁵ K hospodaření spolku „Vocel“ viz ZELENÝ, Martin. *Archeologický sbor „Vocel“ v letech 1877–1945* [online]. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2018. s. 54-56. Vedoucí práce PhDr. František Šebek. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/98u0zo/>.

³³⁶ Expozice v Kamenném domě, vytvořená Emanuelem Lemingerem, zůstala v průběhu své existence nezměněná, byla pouze doplňována a rozšiřována. Po vynuceném zániku spolku „Vocel“ v roce 1950 se stala základem současné sbírky, kterou spravuje České muzeum stříbra. KREMLA, Josef. *Archeologický sbor Vocel* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-02-09]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/spolkovy-zivot-6-sbor-vocel>.

³³⁷ V rodném domě spisovatele a dramatika Josefa Kajetána Tyla (1808–1856), nacházejícím v současnosti po něm pojmenované Tylově ulici, je v současnosti umístěna tématická výstava, připomínající osobnost a dílo tohoto českého národního buditele, dramatika a autora řady divadelních her, mezi nimi i hry *Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka*, poprvé uvedené v Praze v roce 1834 a obsahující píseň *Kde domov můj?*, k níž napsal hudbu český skladatel František Škroup. Tato píseň se stala od roku 1918 československou národní hymnou, a od roku 1992 českou národní hymnou. Ke vzniku a vývoji české národní hymny viz GÖSSEL, Gabriel et al. *Státní hymna České republiky v proměnách doby*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2008. s. 23-44. ISBN 978-80-87041-42-0.

³³⁸ Je nepochybně zajímavé, že krátce před zahájením druhé světové války (v roce 1937) provedli členové spolku „Vocel“ významný archeologický výzkum na zřícenině hradu Sión, jenž byl posledním místem odporu husitských radikálních vojsk, vedených majitelem hradu Janem Roháčem z Dubé. Tento výzkum byl proveden u

působením Jana Erazima Vocela, jehož vědecký a památkový odkaz chtěl svou činností dále rozvíjet a naplňovat, a svou láskou ke sbírání pamětihodných předmětů, tvorbě sbírek svého muzea a ochraně a záchraně kutnohorských památek se snažil probouzet nejen v obyvatelích města Kutné Hory, ale také v rámci habsburské monarchie, i když se jeho úsilí ne vždy setkávalo s úplným pochopením a sounáležitostí na příslušných místech. Kromě pocitů národní hrdosti, nadšení a radosti z dobře vykonané práce se tak někdy dostavovaly také pocity nenaplněnosti, zklamání a zmaru, avšak členové Archeologického sboru „Vocel“ ve svém úsilí přes četné problémy a překážky vytrvali, a úspěšně se jim podařilo získávat podporu i pomoc při naplňování jeho poslání, jímž byla snaha co nejvíce navazovat na činnost zakladatele české archeologické vědy Jana Erazima Vocela v oblasti výzkumů na poli archeologie a památkové péče.³³⁹ V souvislosti s tím je třeba připomenout, že za své nemalé zásluhy o obnovu kutnohorských památek se spolku „Vocel“ dostávalo uznání od místních, zemských i vídeňských hodnostářů, včetně samotného císaře Františka Josefa I., který v roce 1906 Kutnou Horu navštívil a prohlédl si zdejší opravené památky.³⁴⁰

U vzniku archeologického a muzejního spolku „Vocel“ stáli přední příslušníci kutnohorské inteligence,³⁴¹ právníci a advokáti, učitelé a lékaři, příslušníci duchovního stavu, či přední obchodníci a řemeslníci. I proto velmi významnou ambicí a nedílnou součástí činnosti členů spolku „Vocel“ bylo vykonávat vědeckou a publikační činnost, a lze v této souvislosti konstatovat, že v určitých ohledech se tento spolek stával prakticky jedinou možností v Kutné Hoře, v rámci jejíhož působení bylo možné provádět archeologické výzkumy a památkovou

příležitosti 500. výročí dobytí hradu vojskem krále Zikmunda Lucemburského, a přinesl zajímavé poznatky k otázkám hradní dispozice i způsobu a průběhu dobývání. Při závěrečné oslavě pak byla těsně pod zříceninou Siónu vsazena pod skalní převis obrovská kamenná deska s Roháčovým portrétem. HRABÁNKOVÁ, Světlana – KREMLA, Josef. České muzeum stříbra v Kutné Hoře. In *Středočeský sborník historický*, roč. 34, 2008, s. 311. ISSN 0585-4172.

³³⁹ V současnosti jsou sbírky muzea spolku „Vocel“ součástí depozitářů a výstav Českého muzea stříbra, které sídlí v budově Hrádku a provozuje zde několik tematických expozic, umístěných nejen přímo v Hrádku, ale také v Kamenném domě či rodném domě významného kutnohorského rodáka, dramatika a národního buditele Josefa Kajetána Tyla. Součástí muzea je i několik dislokovaných depozitářů, z nichž nejrozsáhlejší je depozitář v Kutné Hoře–Sedlci, v němž ke uložení také archivní fond Archeologického sboru „Vocel“, který je v současnosti neuspořádaný a neinventarizovaný, a jehož správci jsou Bc. Josef Kremla a Bc. Pavel Šeplavý. Osobní rozhovor autora s Bc. Josefem Kremlou, archivářem a hlavním správcem muzejních sbírek Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. Kutná Hora, 10. června 2019.

³⁴⁰ Při příležitosti návštěvy Kutné Hory a jejích památek vyslovil císař František Josef I. velké uspokojení a vyjádřil své uznání městské radě v čele s purkmistrem Janem Macháčkem: „*Srdečně vám děkuji za ujištění vašich loyálních citů. Těším se z toho, že mohu prohlédnouti si starodávné, nyní opravené, stavební památky Mého královského svobodného horního města Kutné Hory, které její skvělé minulosti svědectví vydávají.*“ SOKA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1900–1907*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1908. s. 15.

³⁴¹ Problematikou vývoje městské správy v Kutné Hoře v druhé polovině 19. a na začátku 20. století se zabývala Kateřina Šandová. Viz ŠANDOVÁ, Kateřina. *Městská správa Kutné Hory od roku 1861 do roku 1913* [online]. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2010. Vedoucí práce doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D. [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/g081mz/>.

péči. Kromě poměrně kvalitního badatelského zázemí uveřejňovali členové spolku výsledky své práce prostřednictvím vydávání *Zpráv* a článků v místních sbornících a periodikách, díky jejichž úrovni tyto informace mnohdy značně překračovaly rámec kutnohorského regionu. S touto intenzivní badatelskou a publikační činností také velmi úzce souviselo úsilí o ochranu kutnohorských památek, a členství v tomto spolku znamenalo pro jeho členy i jakési potvrzení určitého statusu v rámci kutnohorské měšťanské komunity.³⁴² Ovšem kromě vlastního provádění badatelské a publikační činnosti šlo v první řadě o potřebné zajištění dostatečných finančních prostředků, vhodných prostorů i kvalitního odborného personálu, který by aktivity spolku organizoval a zajišťoval provádění památkové péče v Kutné Hoře. Jejich metody získávání finančních prostředků byly založeny především na propagaci své činnosti, nicméně k nejvýznamnější prostředkům této pomoci náleželo pravidelné poskytování věcných a peněžních darů, pronájem vhodných místností, případně osobní účast některých významných osobností tehdejší společnosti na některých spolkových projektech.³⁴³ Velmi významná byla též podpora, získaná díky aktivitám JUDr. Bedřicha Pacáka,³⁴⁴ působícího na vysokých postech tehdejší politické scény,³⁴⁵ a také kutnohorského purkmistra Jana Macháčka,³⁴⁶ stojícího v čele tohoto města více než třicet let.³⁴⁷ Právě tímto způsobem

³⁴² Zajímavou osobností byl v tomto ohledu MUDr. František Stáně, byl také ve styku s čelnými osobnostmi tehdejšího politického a kulturního života, byl přítelem Josefa Kajetána Tyla, a při kutnohorském pobytu ošetřoval Karla Havlíčka Borovského. Vyznačoval se též altruismem a velkou pohostinností, v jeho domě např. pod dobu několika týdnů při bádání v kutnohorském archivu pobýval František Palacký, stejně tak Václav Vladivoj Tomek či další osobnosti. Ve společenském původu a národnostní či politické příslušnosti nečinil MUDr. Stáně žádné rozdíly, a tak byl jeho dům otevřen českým i rakouským politikům a umělcům. KREMLA, Josef. *MUDr. František Stáně* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-02-09]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/spolkovy-zivot-8-stane>.

³⁴³ Takovou akcí byl rovněž sjezd archeologických a muzejních spolků v Kutné Hoře v roce 1898, mezi jehož účastníky z významných osobností patřili národopisec a mladočeský politik Karel Václav Adámek, nebo právní historik a politik JUDr. Jaromír Čelakovský. ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 1, inv. č. 98, nestránkováno. Dopis jednatele „Včely Čáslavské“ Václava Vladimíra Jeníčka výboru spolku „Vocel“ ve věci uspořádání sjezdu archeologických a muzejních spolků v Kutné Hoře. Luže, 18. července 1898.

³⁴⁴ JUDr. Bedřich Pacák se kromě toho aktivně zasazoval o zrovnoprávnění češtiny s němčinou, a významně se v roce 1901 přičinil o zrušení pro Čechy nepříznivých jazykových nařízení; tehdy dokonce neváhal v této záležitosti zajet na osobní audienci u císaře Františka Josefa I. KREMLA, Josef. *JUDr. Bedřich Pacák* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/spolkovy-zivot-4-pacak>.

³⁴⁵ Arciděkan Karel Vorlíček pogrataloval JUDr. Pacákovi ke zvolení do funkce ministra bez portfeje, neboť dle jeho názoru „... z řad našich povolán na slavný stolec ministra krajana – tudíž do rady Koruny – že jedna z nejvyšších nejdůležitějších hodností odevzdána zvolenci úkolů svých pilně si vědomého, a k spravedlivému jich naplnění ve prospěch vlasti i církve způsobilého.“ SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – Bedřich Pacák JUDr. 1847–1914 (1954), kart. č. 1, inv. č. 32, nestránkováno. Dopis arciděkana Karla Vorlíčka JUDr. Bedřichu Pacákovi k jeho jmenování ministrem-krajanem v Říšské radě. Kutná Hora, 13. srpna 1906.

³⁴⁶ Dle hodnocení Rostislava Šváchy „...Pacák s Macháčkem ihned [v roce 1892 – pozn. aut.] vytvořili výkonný mocenský tandem, v němž první muž opatroval díky svým rozsáhlým politickým konexím prostředky pro výstavbu Kutné Hory, ze které se měl stát vzorný příklad mladočeské městské správy, a zatímco druhý pečoval o to, aby tyto prostředky byly včas a efektivně využity.“ ŠVÁCHA, Rostislav. Kutnohorská architektura období historismu a moderny (1851–1918). In *Umění*, roč. 39, č. 5, 1991, s. 417. ISSN 0049-5123.

vstupoval spolek „Vocel“ po povědomí obyvatel Kutné Hory i celé české společnosti, a začal jí být vnímán jako velmi důležitý prvek pro určování kulturního rozvoje a udržení integrity české společnosti i vývoje památkové péče, což se výrazně projevovalo v období české národní emancipace v druhé polovině 19. a na začátku 20. století.³⁴⁸ Mezi jeho aktivity náležely také účast na Jubilejní výstavě v roce 1891, Národopisné výstavě československé v roce 1895 či sjezdu³⁴⁹ zástupců českých archeologických a muzejních spolků v roce 1898.³⁵⁰ A v případě zmíněného sjezdu se také logicky nabízí otázka: Proč byl uspořádán právě v Kutné Hoře? Důvodů ovšem mohlo být více, nicméně jako hlavní se nabízí skutečnost, že Kutná Hora je rodištěm Jana E. Vocela, na jehož vědecký, kulturní a památkářský odkaz chtěli členové těchto spolků navazovat. Navíc k jeho konání došlo v prostorách čerstvě přestavěného Vlašského dvora, někdejšímu místu významných státoprávních událostí, jehož přestavba byla provedena pod záštitou kutnohorského spolku „Vocel“, jenž byl společně s „Včelou Čáslavskou“ jeho spolupořadatelem. A v neposlední řadě JUDr. Karel Václav Adámek³⁵¹ a Kliment Čermák patřili mezi čestné či přispívající členy spolku „Vocel“, a měli také úzké osobní či politické vazby k některým členům tohoto spolku či městského zastupitelstva.

Dle názoru autora této práce lze proto říci, že již v prvním období po vzniku archeologického a muzejního spolku „Vocel“ se jeho členům podařilo vzbudit svou činnou aktivitou a úsilím o záchranu kutnohorských stavebních a uměleckých památek značný zájem obyvatelstva města Kutné Hory i dalších měst a obcí, kteří pak spolku v průběhu doby prodali či darovali mnoho archeologických i uměleckých předmětů pro vytvoření sbírek spolkového

³⁴⁷ Viz BISINGEROVÁ, Marie. Jan Macháček: (1841–1935). In *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory*, roč. 2010, č. 3, 2010, s. 9-10.

³⁴⁸ Odrazem kutnohorského lokálního patriotismu i české národní hrdosti měla být i výstava *Stavební vývoj města Kutné Hory*, připravená E. Lemingerem a uspořádaná v Kutné Hoře v roce 1928. Tato výstava měla být jakousi pobídkou pro české obyvatele i ukázkou snažení členů spolku „Vocel“ o návaznost na kulturní odkaz předchozích generací. Proto chtěl Leminger touto expozicí, věnovanou stavebnímu vývoji a proměnám stavebního obrazu města Kutné Hory od jeho vypálení Zikmundovým vojskem v roce 1422 až do nejnovější doby, prezentované podle názorů historika umění Zdeňka Wirtha. SOKA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického spolku „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1929–1933*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1933, s. 3-6.

³⁴⁹ Tyto archeologické sjezdy se konaly celkem tři – 1893 v Hlinsku v Čechách (rodišti Karla Václava Adámka), 1898 v Kutné Hoře (rodišti Jana Erazima Vocela) a 1908 v Praze, a představovaly velmi důležitou součást vývoje českého muzejnictví a muzejní práce. HOLMAN, Pavel. Dějiny sběratelství a muzejnictví. In BURIÁNKOVÁ, Michaela – KOMÁRKOVÁ, Anna – ŠEBEK, František (eds.). *Úvod do muzejní praxe*. 1. vyd. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2010. s. 64. ISBN 978-80-86611-40-2.

³⁵⁰ Tento sjezd byl uspořádán při příležitosti 100. výročí narození Františka Palackého (1898–1876), českého politika, významného historika a zakladatele moderního českého dějepísectví.

³⁵¹ JUDr. Karel Václav Adámek byl za své rozsáhlé badatelské a spisovatelské působení (zejména v oblasti národopisu) jmenován čestným občanem města Hlinska. HÁJEK, Milan. *JUDr. Karel Václav Adámek* [online]. Webové stránky Folklorního souboru Vysocan. [cit. 2020-08-19]. Dostupné z: <http://www.vysocan.eu/adamek.htm>.

muzea, jehož expozice se díky tomu utěšeně rozrůstaly. Zájem obyvatel města Kutné Hory o spolkové muzeum a jeho exponáty však postupně slábl, zejména u mladší generace, a s velmi podobným problémem se postupně starší generace členů spolku „Vocel“ setkávala i u mladší generace svých členů a pracovníků spolkového muzea,³⁵² neboť starší členové důsledně vyžadovali od svých mladších kolegů, aby se účastnili archeologických výzkumů v terénu a aktivně se podíleli také na památkových akcích, čímž měli získávat nejen potřebné teoretické znalosti, ale rovněž důležité praktické dovednosti a zkušenosti, díky nimž pak mohli kontinuálně pokračovat v započatém díle svých předchůdců i starších kolegů.³⁵³ Naopak s velkým uspokojením i pokorou byla přijímána skutečnost, jak velmi vřelé a upřímné podpory se spolku „Vocel“ dostávalo od členů městského zastupitelstva i od učitelstva různých škol v Kutné Hoře i blízkém okolí, jehož členové se nejen na činnosti spolku aktivně podíleli, ale rovněž úzce spolupracovali se spolkovým muzeem a výrazně přispívali k budování kladného vztahu obyvatel, především dětí a mládeže, k historickým a uměleckým památkám, památkové péči, i k úctě k českému národu a odkazu předků na poli péče o památky a kulturní dědictví.³⁵⁴ Kutnohorský archeologický a muzejní spolek „Vocel“³⁵⁵ a jeho rozsáhlá kulturní a památková činnost může být i dnešní generaci výraznou inspirací pro práci na poli památkové péče a ochrany památek, minimálně v tom, že jeho zásluhou byly tyto významné gotické památky zachovány pro další generace, a také proto, jakým způsobem pod dobu své existence dokázal k sobě připoutat celou řadu zástupců odborníků i laické veřejnosti, a vzbudit v nich

³⁵² Podle zjištění Martina Zeleného byl v roce 1880 počet členů tohoto spolku 338 a v roce 1890 již pouze 257. M. Zelený tento pokles členské základny hypoteticky připisuje uzavření konkordátu mezi Rakouským císařstvím a Svatým stolicem v roce 1855, jímž byly významně posíleny kompetence katolické církve, která se v letech platnosti konkordátu snažila potlačovat nacionální tendence uvnitř habsburského soustátí, a také možné příliš klerikální orientaci spolku (jehož předsedou byl tehdy arciděkan Karel Vorlíček). Hluběji zde však tyto hypotézy nevysvětluje. Viz ZELENÝ, Martin. *Archeologický sbor „Vocel“ v letech 1877–1945* [online]. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2018. s. 40-41. Vedoucí práce PhDr. František Šebek. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/98u0zo/>.

³⁵³ V souvislosti se spolkovou výstavou „Stavební vývoj města Kutné Hory“, plánovanou na rok 1928, E. Leminger k jejím propozicím navrhoval, že „... pod každou jednotlivou tabulkou budou umístěny obrazové přílohy, totiž plány a fotografické pohledy, ovšem zarámované pod sklem. Bude jich bezpochyby čtrnáct: 9 pohledů vybere se z těch, které jsou rozvěšeny na Vlaském dvoře na schodišti a na chodbě ve 2. patře před městskými úřadovny, kopii Šafusova plánu města půjčí městský archiv a čtyři jednoduché kopie plánů zhotoví kreslič, našemu sboru propůjčený, za mého dozoru.“ SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – Leminger Emanuel, kart. č. 1, inv. č. 27, nestránkováno. Dopis Emanuela Lemingera výboru Archeologického sboru "Vocel" v záležitosti koncepce zamýšlené výstavy „Stavební vývoj města Kutné Hory“. Kutná Hora, 12. února 1928.

³⁵⁴ Svě téma s názvem *Stavební vývoj města Kutné Hory* publikoval E. Leminger již v roce 1925 v časopise *Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české*. Viz LEMINGER, Emanuel. *Stavební vývoj města Kutné Hory*. In *Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české*, III. řada, 1. seš., 1925, s. 18-25.

³⁵⁵ Kutnohorský archeologický a muzejní spolek „Vocel“ působil v oblasti muzejnictví a památkové péče i po roce 1948, kdy však po komunistickém převratu působil pouze jako zájmové sdružení. Úplné ukončení jeho činnosti však přesně známé není (uváděn je rok 1951). KREMLA, Josef. *Kutnohorské muzeum*. In *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory*, roč. 2007, č. 3, 2007, s. 3.

zájem o dějiny města Kutné Hory a kutnohorského regionu, ochranu kulturního dědictví a památkovou péči v Kutné Hoře v celé její podstatě.³⁵⁶

5. Vybrané příklady památkových akcí v Kutné Hoře v druhé polovině 19. a na začátku 20. století

5.1 Chrám sv. Barbory

Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře (původně označovaný jako chrám Těla Kristova³⁵⁷ a sv. Panny Barbory),³⁵⁸ který je dodnes dominantou tohoto na kulturní památky bohatého města, pochází pravděpodobně z osmdesátých let 14. století³⁵⁹ a jeho stavba byla zahájena nejpozději v roce 1388.³⁶⁰ Jednalo se tedy o velmi ambiciózní projekt,³⁶¹ při němž, jak jej výstižně charakterizoval konzervátor Ústřední komise František Xaver Beneš,³⁶² „*bohatství a touha ukázati jej navenek hnaly chrám do velikých rozměrů a naplňovaly přepychem jeho*

³⁵⁶ Dle sdělení PhDr. Světlany Hrabánkové, ředitelky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře, se pracovníci tohoto muzea cítí být dědici odkazu členů spolku „Vocel“ a pokračovateli v jejich muzeologickém a památkářském díle. Nedílnou součástí jejich práce je také snaha o „...trvalé připomenutí činnosti těchto vlasteneckých nadšenců druhé poloviny 19. století i jejich zásluh o zachování kutnohorského památkového fondu pro současnost i budoucnost.“ Osobní rozhovor autora s historičkou a muzejnicí PhDr. Světlanou Hrabánkovou. Kutná Hora, 9. prosince 2019.

³⁵⁷ Krátce před založením tohoto kostela vzniklo v Kutné Hoře bratrstvo Božího těla (tvořené kromě horního hofmistra členy bohatého kutnohorského patriciátu a měšťanstva), z jehož iniciativy byl Svatobarborský chrám založen. K tomuto bratrstvu viz PÁTKOVÁ Hana. Bratrstva ve středověkých Čechách – probádané téma? In JIRÁNEK, Tomáš – KUBEŠ, Jiří (eds.). *Bratrstva: světská a církevní sdružení a jejich role v kulturních a společenských strukturách od středověku do moderní doby: (sborník příspěvků z III. pardubického bienále, 29.-30. dubna 2004)*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. s. 11-18. ISBN 80-7194-772-5.

³⁵⁸ Soše patronky horníků sv. Barbory v Kutné Hoře, vzniklé kolem roku 1500, umístěné nad severním portálem Svatobarborského chrámu a v průběhu Láblerovy rekonstrukce chrámu nahrazené kopií, se ve své bakalářské práci věnovala Lucie Vojtíšková. Viz VOJTÍŠKOVÁ, Lucie. *Sv. Barbora z Kutné Hory v Lapidáriu Národního muzea* [online]. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2008. Vedoucí práce prof. PhDr. Milena Bartlová, CSc. [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/hrzb1/>.

³⁵⁹ KREMLA, Josef. Založení chrámu svaté Panny Barbory. *Obzory Kutnohorska: okresní občanský týdeník*, roč. 19, č. 31 (29. 7.), 2008, s. 7.

³⁶⁰ OTTOVÁ, Michaela. *Pod ochranou Krista Spasitele a svaté Barbory: sochařská výzdoba kostela svaté Barbory v Kutné Hoře (1483–1499)*. 1. vyd. České Budějovice: Tomáš Halama, 2010. s. 29. ISBN 978-80-87082-17-1.

³⁶¹ Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře se po svém založení úspěšně rozvíjel nejen po stavební stránce, ale také jako důležité centrum eucharistické zbožnosti. Ještě před začátkem husitských válek získal tento kostel několikrát odpustky, jejichž úkolem bylo nepochybně přitáhnout početné poutníky a mnohé štědré dárce. Proto lze předpokládat, že tento chrám se díky své sbírce odpustků stal hojně navštěvovaným poutním místem a cílem řady věřících, toužících po odpuštění svých hříchů. Srov. HRDINA, Jan. Papežské odpustkové listiny pro země středovýchodní Evropy za pontifikátu Bonifáce IX. (1389-1404): pokus o kvantitativní srovnání. In NODL, Martin (ed). *Zbožnost středověku*. 1. vyd. Praha: Filosofia, 2007. s. 35-58. ISBN 978-80-7007-260-8.

³⁶² František X. Beneš patřil nejen k Vocelovým žákům (archeologie) na pražské univerzitě, ale od roku 1854 konzervátor Ústřední komise ve Vídni, jemuž po Vocelově smrti († 1871) přibýlo k Čáslavskému kraji ještě město Praha. V jeho vlastní badatelské práci převažují historicko-topografická díla, související s výkonem jeho památkářské funkce a pojednávající o Kutné Hoře, Čáslavi, dalších místech na Kutnohorsku, Čáslavsku a Kolínsku, o Praze, Brozanech, Doksanech a dalších lokalitách. SLAVÍČEK, Lubomír (ed.). *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008): sv. I: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016. s. 86. ISBN 978-80-200-2094-9.

prostory.³⁶³ Je ovšem třeba připomenout, že kutnohorský chrám sv. Barbory byl velkoryse koncipován³⁶⁴ jako stavba katedrálního typu,³⁶⁵ a z českých městských kostelů se svou výstavností³⁶⁶ měl vyrovnat katedrále sv. Víta na Pražském hradě,³⁶⁷ a po vizuální stránce ji nepochybně ještě překonat.³⁶⁸ Ve svých značných architektonických i uměleckých ambicích³⁶⁹ ovšem snese tato mohutná gotická stavba³⁷⁰ srovnání s předními městskými kostely v Čechách i ve střední Evropě,³⁷¹ a patří také mezi největší stavby,³⁷² založené v Čechách v předhusitském období.³⁷³ Podle původního stavebního plánu, dochovaného z roku

³⁶³ BENEŠ, František Xaver. Chrám sv. Panny Barbory v Kutné Hoře. In *Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české*, roč. IX, č. 1, 1936, s. 2.

³⁶⁴ Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře je svou půdorysnou koncepcí složitější a náročnější než kostel sv. Bartoloměje v nedalekém Kolíně. Základní plán jejího kněžiště je blíže příbuzný kolínskému kostelu, závěr vysokého chóru však tvoří pět stran desetiúhelníku. Architektonické řešení presbytáře nemělo již ke Kolínu přímý vztah, a stavba Svatobarborského chrámu se v první fázi neomezila pouze na kněžiště, ale v úrovni vrcholu arkád pokračovala až do hlavní lodi. LÍBAL, Dobroslav – LÍBALOVÁ, Veronika. *Gotická architektura středních Čech*. 1. vyd. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, 1983. s. 27.

³⁶⁵ Podstatným faktorem pro založení Svatobarborského chrámu mohla být rovněž absence kutnohorského městského hřbitova, neboť praxe zakládání oltářů a kaplí úzce souvisela s volbou místa pohřbu jejich zakladatelů. V Kutné Hoře však ani do současnosti nebyl hmotnými ani písemnými prameny doložen středověký městský hřbitov, i když je možné jej předpokládat při kostele Panny Marie Na Náměti. K roku 1390 je pouze doložena obecná informace o možnosti pohřbívat „... circa huiusmodi ecclesiam parochialem et capellas ipsius i Montibus Chutnis.“ Archiv Pražského hradu, Archiv města Kutná Hora, sign. Cod. XCII, fol. 29^v – 30^f.

³⁶⁶ Z doby, kdy stavitel Matěj Rejsek vedl stavbu chrámu sv. Barbory, se dochovaly účty, a v nich jsou obsažené informace o stavebních výdajích. FAJT, Jiří (ed.). *Europa Jagellonica 1386-1572: umění a kultura ve střední Evropě za vlády Jagellonců*. 1. vyd. Praha: Galerie Středočeského kraje, 2012. s. 201. ISBN 978-80-7056-172-0.

³⁶⁷ K působení stavitele Petra Parlěře na stavbě chrámu viz BRANIŠ, Josef. K otázce o stavbě chrámu sv. Barbory. In *Památky archaeologické a místopisné*, roč. XIV, č. 1, 1887, s. 35-40.

³⁶⁸ Záměrem zakladatelů chrámu sv. Barbory od počátku nepochybně bylo, aby nově založený chrám svou velkolepostí předčil nejen všechny ostatní kutnohorské kostely, ale minimálně se vyrovnal Svatovítské katedrále v Praze. BRANIŠ, Josef. *Chrám svaté Barbory v Kutné hoře: dějiny a popsání původní stavby až do r. 1620*. 1. vyd. Kutná Hora: Karel Šolc, 1891. s. 10.

³⁶⁹ Je nepochybně zajímavé, že přítomnosti Briekiho Gauszkeho v Kutné Hoře, pracujícího v letech 1490–1493 na stavbě Svatobarborského chrámu, obratně využil nejvyšší mincmistr Jan Smíšek z Vrchoviště, který jej přizval k přestavbě svého rodového sídla Hrádku i k výzdobě kostela Nejsvětější Trojice. ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha, 2000. s. 350. ISBN 80-7106-186-7.

³⁷⁰ Srovnáním dvou významných gotických staveb – chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře a katedrály Santa Maria del Fiore ve Florencii – jako důležitého sakrálního i uměleckého prostoru se věnovala Kristýna Gleissnerová. Viz GLEISSNEROVÁ, Kristýna. *Sakrální prostor a jeho symbolika: komparace chrámů svaté Barbory a Santa Maria del Fiore ve Florencii* [online]. Bakalářská práce. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Filozofická fakulta, 2016. Vedoucí práce Mgr. Petra Hečková, Ph.D. [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/9jt0td/>.

³⁷¹ Svou ambiciózní stavební koncepcí i provedením výzdoby patří chrám sv. Barbory v Kutné Hoře mezi nejvýznamnější městské kostely, reprezentované např. katedrálou v německém Ulmu (*Ulm Münster*), a to nejen počtem a vybavením oltářů v jejich interiéru, ale rovněž svou výstavností a reprezentativní stavební formou, jejíž provedení kutnohorská městská rada svěřila nejpřednější katedrální huti. Viz LÍBAL, Dobroslav. *Gotická architektura v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Praha: Umělecká beseda, 1948. s. 124-126.

³⁷² Jak se výstižně o chrámu sv. Barbory a jeho stavitelích vyjádřil konzervátor Ústřední komise František Xaver Beneš, „bohatství a touha ukázatí jej navenek hnaly chrám do velikých rozměrů a naplňovaly přepychem jeho prostoty.“ BENEŠ, František Xaver. Chrám sv. Panny Barbory v Kutné Hoře. In *Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české*, roč. IX, č. 1, 1936, s. 2.

³⁷³ SLAVÍČEK, Lubomír (ed.). *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800–2000): sv. 1.: A–M*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016. s. 357-358. ISBN 978-80-200-2094-9.

1675,³⁷⁴ měl být Svatobarborský chrám zřejmě původně dvakrát delší, než jaký nakonec v současnosti je.³⁷⁵ Realizaci původního plánu však zabránil nejen postupný nedostatek finančních prostředků, ale také nutnost případných rozsáhlých terénních úprav v místě stavby nového kostela i v jeho nejbližším okolí,³⁷⁶ a proto nemohl být původní projekt úspěšně realizován.³⁷⁷ Za dlouhou dobu budování chrámu³⁷⁸ se zde vystřídala řada stavitelů a řemeslnických mistrů i umělců,³⁷⁹ a významně změnila se i původní zamýšlená podoba této stavby.³⁸⁰ K chrámu sv. Barbory náležela také blízká hřbitovní kostnice (karner), označovaná dnes jako kaple Božího Těla.³⁸¹

Naléhavé potřebě rekonstrukce a dostavby chrámu sv. Barbory,³⁸² této architektonické dominanty města Kutné Hory,³⁸³ začala být věnována pozornost již ve čtyřicátých letech 19.

³⁷⁴ Podle sice nepříliš spolehlivého, ale přesto velmi zajímavého pramenného dokladu v podobě schématického plánu chrámu sv. Barbory z roku 1675 je možné vyslovit názor, že tato mohutná katedrála měla původně dosahovat přibližně dvojnásobnou délku, že jako nakonec měla. Viz KAVKA, František et al. *České umění gotické: 1350–1420*. 1. vyd. Praha: Academia, 1970. s. 84–85.

³⁷⁵ Viz POSPÍŠIL, Aleš. Gotický plán chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře ze sbírky vídeňské Akademie výtvarných umění (č. 16841). In *Průzkumy památek*, roč. 12, č. 1, 2005, s. 91–96. ISSN 1212-1487.

³⁷⁶ Značný význam Svatobarborského chrámu i jeho atraktivitu jako místa pro zakládání jednotlivých oltářů a kaplí jako projev zádušní memorie kutnohorských měšťanů zvyšovala nejen velmi reprezentativní podoba této mohutné gotické stavby a exkluzivita tohoto liturgického prostoru, ale také poměrně rozsáhlý hřbitov, který se kolem tohoto kostela rozkládal. V interiéru chrámu tak záhy začaly vznikat početné soukromé oltáře, věčné mše a méně nákladných anniversarií, a první oltáře pocházejí již z doby krátce po založení chrámu v roce 1388. Srov. ČELAKOVSKÝ, Jaromír – VOJTÍŠEK, Václav (eds.). *Kláster Sedlecký, jeho statky a práva v době před válkami husitskými*. 1. vyd. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1916. s. 75–79.

³⁷⁷ LÍBAL, Dobroslav. Kutná Hora, staleté ohnisko krásy. In *Zprávy památkové péče*, roč. 54, č. 7, 1994, s. 1. ISSN 1210-5538.

³⁷⁸ Zajímavostí nepochybně je, že chrám sv. Barbory byl od roku 1727 propojen spojovací chodbou s nedalekou jezuitskou kolejí (postavena podle plánů Františka Maxmiliána Kaňky), a tato chodba spojovala první patro koleje s chrámovou sakristií. K odstranění této chodby došlo v roce 1890. POSPÍŠIL, Aleš. *Zmizelá Kutná Hora*. 1. vyd. Praha – Litomyšl: Paseka, 2009. s. 59. ISBN 978-80-7432-013-2.

³⁷⁹ Mezi stavitelé Svatobarborského chrámu patřil také Brikcí Gauszke (označovaný též jako Brikcí ze Zhořelce či z Vratislavi), který je v Kutné Hoře doložen v letech 1490–1493 jako starší zednického a kamenického cechu. POSPÍŠIL, Aleš. *Chrám sv. Barbory: restaurování a oprava vnějšího pláště: stavebněhistorický průzkum: úsek 3A, 3B*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2004. s. 36.

³⁸⁰ LÍBAL, Dobroslav – HEROUTOVÁ, Marie – MUK, Jan. *Kutná Hora: průvodní zpráva k stavebně-historickému průzkumu historického jádra IV.: bloky č. 61-73, hradby, kašna, plastiky*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů, 1961, nestránkováno.

³⁸¹ K založení a funkci hřbitovní kostnice (dnes označované jako kaple Božího Těla) při chrámu sv. Barbory viz MUDRA, Aleš. *Ecce panis angelorum: výtvarné umění pozdního středověku v kontextu eucharistické devoce v Kutné Hoře (kolem 1300-1620)*. 1. vyd. Praha – České Budějovice: Národní památkový ústav – Tomáš Halama, 2012. s. 35–37. ISBN 978-80-87082-24-9.

³⁸² Je třeba zdůraznit, že Svatobarborský chrám v průběhu své existence nikdy neměl a ani v současnosti nemá žádnou věž. Vedle této katedrály byla původně postavena pouze dřevěná zvonice, která však byla hned po příchodu členů jezuitského řádu do Kutné Hory v roce 1626 zbořena. WIRTH, Zdeněk. *Kutná Hora: město a jeho umění*. 2. vyd. Praha: A. Neubert, 1930. s. 19.

³⁸³ Velmi významnou kapitolou ve stavebním vývoji Svatobarborského chrámu se stalo působení německého stavitele Benedikta Rieda, jenž do Kutné Hory přišel v roce 1512 společně s částí pražské stavební huti. Postupně se však v této době projevovale vyčerpatelnost finančních prostředků, k čemuž se navíc přidružilo i Riedovo vážné onemocnění. V roce 1534 však tento stavitel zemřel, a po jeho smrti odešla z Kutné Hory také většina členů jeho pražské stavební huti. POSPÍŠIL, Aleš (ed.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Foibos Books, 2014. s. 84. ISBN 978-80-87073-77-3.

století, tedy v době, kdy byla historická věda v tomto městě spojena především s osobností a myšlenkovými koncepcemi Jana Erazima Vocela,³⁸⁴ který se stavební historií chrámu intenzivně zabýval.³⁸⁵ Obyvatelé města Kutné Hory i všichni Češi tak mohli považovat tuto mohutnou gotickou katedrálu za symbol vysoké kulturní vyspělosti a slavné minulosti českého národa, a mohli na ni být rovněž hrdí jako na kulturní symbol tohoto kdysi tak významného a díky stříbrným nalezištím bohatého města.³⁸⁶ Je však nutné připomenout, že hlavní impuls k záchraně této i dalších kutnohorských památek přišel v šedesátých letech 19. století z Vídně, když byl z pověření vídeňské Ústřední komise vyslán do Kutné Hory německý architekt a historik umění Bernhard Grueber, jehož úkolem bylo Svatobarborský chrám důkladně prozkoumat a vypracovat plány a finanční rozpočet na jeho obnovu.³⁸⁷ Grueber při svém působení v Kutné Hoře vytvořil plány na obnovu chrámu sv. Barbory, které vypracoval v rámci svého pojetí památkové péče v duchu restaurátorského purismu.³⁸⁸

Je ovšem rovněž třeba připomenout, že Bernhard Grueber byl již tehdy v německy mluvících zemích uznávaným znalcem středověkého (hlavně gotického) umění i činným praktikujícím architektem.³⁸⁹ A právě těchto jeho znalostí a zkušeností si velmi považovala *Společnost vlasteneckých přátel umění v Praze*, která již od počátku do Grueberovy osobnosti a jeho schopností vkládala značné naděje,³⁹⁰ a jejímž členem byl také pozdější zemský

³⁸⁴ KADLEC, Petr – ZEMAN, Filip. *Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře: restaurátorský průzkum kamenných prvků interiéru a malířské výzdoby*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2013, nestránkováno.

³⁸⁵ Ke stavbě chrámu sv. Barbory v předhusitské době viz VOCEL, Jan Erazim. *Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře*. In *Památky archaeologické a místopisné*, roč. III, č. 2, 1858, s. 81-86.

³⁸⁶ Interiér Svatobarborského chrámu představuje jedinečnou kompozici, která však nevznikla v rámci jednotné koncepce, ale výsledkem několika změn původních plánů. Např. klenební systém chrámu tvoří unikátní soubor z hlediska typologie či konstrukce, podobně je tomu v případě nástěnných maleb, které kromě biblických scén zobrazují v liturgickém prostoru každodenní práci horníků při získávání a zpracování stříbrné rudy z kutnohorských dolů. Interiér chrámu prošel složitými dějinami, které však nelze oddělovat od stavební historie celé této stavby. POSPÍŠIL, Aleš. *Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře: stavebně– a uměleckohistorický průzkum*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2013, nestránkováno.

³⁸⁷ ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 476. ISBN 80-7106-186-7.

³⁸⁸ Podle Grueberova architektonického názoru se umělec, mající provést restaurování nějakého uměleckého díla, ať by šlo o obraz, sochu nebo nějakou stavbu, především vzdát svého individuálního vkusu a vlastního uměleckého směřování, ale naopak se dokázat zcela vcítit do autora tohoto díla a pochopit podstatu díla samotného, nebo do něj proniknout pomocí hlubokého studia, a konečně v případě, kdy bude nutné provést doplnění nebo obnovení díla nebo jeho části, by toto mělo být provedeno pouze v souladu se stávajícím stavem a charakterem díla. SOA Litoměřice, SOKA Děčín, Rodinný archiv Thun-Hohenstein, sign. A 3 X VIII, nestránkováno. Dopis architekta Bernharda Gruebera zemskému konzervátoru hraběti Františku Thun-Hohensteinovi. Kutná Hora, 25. června 1856.

³⁸⁹ SLAVÍČEK, Lubomír (ed.). *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800–2000): sv. 1: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016. s. 357-358. ISBN 978-80-200-2094-9.

³⁹⁰ Bernhard Grueber si později velmi trpce postěžoval, že jakmile bylo vypracování návrhu na opravu Svatobarborského chrámu v Kutné Hoře svěřeno právě jemu, začala tato akce být opředena různými národnostními předsudky a nevráživostí, a leckdo se cítil ukřivděný ve svých domnělých právech na obdržení této zakázky. ANGP, Společnost vlasteneckých přátel umění v Praze, sign. AA 1625, nestránkováno. Dopis Bernharda Gruebera předsedovi Společnosti vlasteneckých přátel umění v Praze. Praha, 5. září 1868.

konzervátor Ústřední komise hrabě František Thun-Hohenstein,³⁹¹ který navíc na Gruebera a jeho architektonickou tvorbu i uměnovědné bádání nahlížel velmi příznivě.³⁹² Tak tomu ostatně bylo i v případě souboru kutnohorských památek v čele s chrámem sv. Barbory, který si v této době již naléhavě vyžadoval provedení rozsáhlé opravy, neboť jeho stav byl velmi povážlivý až havarijní.³⁹³ Grueber proto při své práci postupoval velmi důkladně,³⁹⁴ a tak teprve na podzim 1856 předložil Ústřední komisi svůj první návrh rekonstrukce Svatobarborského chrámu.³⁹⁵ Ústřední komise následně projekt posoudila a dospěla k závěru, že tento návrh „*může být doporučen doporučen jako vydařený k řádnému restaurování této krásné stavby.*“³⁹⁶ V průběhu schvalování Grueberova projektu se však proti jeho provedení důrazně ohradil historik umění a publicista Karel Vladislav Zap,³⁹⁷ neboť podle názoru tohoto rozhořčeného kritika by provedení Grueberova návrhu „*nebyla již pouhá, rozumná, šetrná obnova starožitné památky, nýbrž radikální její přetvoření v moderní gotické stavení podle motivů v nynější Mnichovské škole oblíbených, které by stotisíce stálo.*“³⁹⁸ Na závěr své kritiky připojil Karel V. Zap ještě pro Gruebera a jeho projekt obnovy chrámu nepřilíš

³⁹¹ B. Grueber byl tomuto muži za to, že mu bylo svěřeno vytvoření plánů a vedení přípravných prací k opravě Svatobarborského chrámu, velmi vděčný, poněvadž si dle svých slov město Kutnou Horu zamiloval, a proto k tomuto úkolu přistupoval zodpovědně a s láskou. SOA Litoměřice, SOKA Děčín, Rodinný archiv Thun-Hohenstein, sign. A 3 X VIII, nestránkováno. Dopis Bernharda Gruebera Františku Thun-Hohensteinovi ve věci návrhu opravy chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. Kutná Hora, 17. května 1856.

³⁹² Největší zásluhou pozdějšího zemského konzervátora Ústřední komise, hraběte Františka Thun-Hohensteina, bylo založení *Jednoty pro dostavbu chrámu sv. Víta v Praze*, k němuž došlo v roce 1844. Hrabě F. Thun-Hohenstein pak svedl velmi usilovný, leč nakonec marný boj o zachování městské brány ve Slaném, a rovněž se významně přičinil o zachování jižního křídla Staroměstské radnice, kdy bylo na základě jím vypracovaného memoranda s připojeným stavebně-uměleckým rozbohem díky rozhodnutí císaře zastaveno již započaté bourání. Viz PAVEL, Jakub. Dějiny památkové péče v českých zemích v 19. století: od osvícenství do 1. světové války. In *Sborník archivních prací*, roč. 25, 1975, s. 197-198.

³⁹³ Viz VOSTŘELOVÁ, Věra. *Zkamenělá hudba: tvorba architekta Bernharda Gruebera: 1806–1882*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2018. s. 271-276. ISBN 978-80-87989-38-8.

³⁹⁴ Bernhard Grueber chápal projekt opravy chrámu sv. Barbory velmi vážně, a proto průzkum této stavby, její zaměření a zakreslení prováděl dle svého vyjádření skutečně důkladně a „*kámen po kameni.*“ SOA Litoměřice, SOKA Děčín, Rodinný archiv Thun-Hohenstein, sign. A 3 X VIII, nestránkováno. Dopis Bernharda Gruebera hraběti Františku Thun-Hohensteinovi o průzkumu chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. Kutná Hora, 25. června 1856.

³⁹⁵ Bernhard Grueber pocíťoval ke gotické stavbě Svatobarborského chrámu v Kutné Hoře i jeho stavitelům značnou úctu, a svůj projekt opravy této mohutné gotické katedrály chápal jako svůj „*životní úkol.*“ Dle Grueberova sdělení svému příznivci, hraběti Františku Thun-Hohensteinovi, byl zcela zaujat přípravou projektu na opravu této mohutné gotické katedrály. VOSTŘELOVÁ, Věra. *Zkamenělá hudba: tvorba architekta Bernharda Gruebera: 1806–1882*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2018. s. 273. ISBN 978-80-87989-38-8.

³⁹⁶ Jak sdělovali zástupci vídeňské Ústřední komise Bernhardu Grueberovi ve věci jeho návrhu opravy Svatobarborského chrámu v Kutné Hoře, že tento návrh může být doporučen jako vhodný a úspěšný k pro důstojnou obnovu této krásné gotické stavby. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. 40 – Kutná Hora. Dopis Ústřední komise Bernhardu Grueberovi. Vídeň, 8. března 1857.

³⁹⁷ K osobnosti a dílu Karla Vladislava Zapa viz SLAVÍČEK, Lubomír (ed.). *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008)*: sv. 2: N – Ž. 1. vyd. Praha: Academia, 2016. s. 1697-1698. ISBN 978-80-200-2094-9.

³⁹⁸ Viz ZAP, Karel Vladislav. Charakteristik der Baudenkmale Böhmens von Bernhard Grueber. In *Památky archaeologické a místopisné*, roč. II, č. 5, 1856–1857, s. 238-239.

lichotivou doušku, že „...to by bylo, co slovem obnova rozumíme, a stará památka Václava II. zaskvěla by se zase v původní ale omlazené kráse, nikoli ale v moderním zakuklení.“³⁹⁹ Tomuto muži⁴⁰⁰ však zřejmě ani zdaleka nepřišlo na mysl, že po takovýchto úpravách by se z chrámu sv. Barbory stalo „moderní gotické stavení“ mnohem spíše, než by tomu bylo v případě realizace Grueberových návrhů.⁴⁰¹

Alespoň částečně se oprava Svatobarborského chrámu⁴⁰² rozeběhla v roce 1864, avšak ne již pod Grueberovým⁴⁰³ vedením, ale pod vedením lokálního architekta Jana Ladislava, jenž obnovil opěrné pilíře na severní straně chrámu, které již vážně hrozily zřícením.⁴⁰⁴ K celkové rekonstrukci a dostavbě chrámu sv. Barbory došlo až pod vedením architektů Josefa Mockera a Ludvíka Láblera, který po Mockerově smrti (†1899) tuto rozsáhlou památkovou akci také v roce 1905 dokončil. Oproti Bernhardu Grueberovi⁴⁰⁵ upřednostňoval Josef Mocker jako puristicky zaměřený architekt klasický gotický styl, avšak nevyhnul se tak určité schematičnosti a šablonovitosti.⁴⁰⁶ Ve stínu osobnosti Josefa Mockera a provádění rozsáhlé rekonstrukce a dostavby chrámu v letech 1884–1905 se však na německého architekta a kunsthistorika Bernharda Gruebera⁴⁰⁷ i na jeho ambiciózní projekt Svatobarborského chrámu v Kutné Hoře postupně prakticky zapomělo.⁴⁰⁸

³⁹⁹ Tamtéž, s. 239.

⁴⁰⁰ Karel Vladislav Zap se jako archeolog, historický místopisec a propagátor ochrany (hlavně stavebních) památek badatelsky i organizačně uplatnil jako zakladatel a první redaktor časopisu *Památky archaeologické a místopisné* (1854–1868), do kterých svými studii přispíval i Jan Erazim Vocel. KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscetví: od počátků národní kultury až do třicátých let 20. století*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. s. 320. ISBN 80-7106-252-9.

⁴⁰¹ Podle zprávy, uveřejněné v časopise *Lumír*, se architekt Bernhard Grueber v případě návrhu opravy chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře nechal inspirovat pozdně gotickým Týnským chrámem v Praze. In *Lumír*, roč. VI, č. 48 (27. 11.), 1856, s. 1151.

⁴⁰² Když Grueber v roce 1856 prováděl opravu Svatobarborského chrámu, podle Mikovcova *Lumíru* „poštětilo se mu tímto způsobem sestavit průčelí, kteréž se v ušlechtilé eklektice nejvíce blíží celému chrámu.“ VYBÍRAL, Jindřich. *Česká architektura na prahu moderní doby: devatenáct esejů o devatenáctém století*. 1. vyd. Praha: Argo, 2002. s. 56. ISBN 80-7203-475-8.

⁴⁰³ Některým českým architektům a historikům umění (např. Antonínu Baumovi) se Grueber jevil jako nepřítel české kultury a „vědomý a zúmyslný zapíratel našeho umění.“ Viz BAUM, Antonín. Jak se píše historie českého umění. In *Památky archaeologické a místopisné*, roč. IX, č. 3, 1871, s. 241-242.

⁴⁰⁴ BENEŠ, František Xaver. Correspondenz. In *Mittheilungen der k. k. Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Kunst – und historischen Baudenkmale*, IX. Jahrgang, 1864, s. XXIX.

⁴⁰⁵ Podle hodnocení památkáře PhDr. Aleše Pospíšila „Grueber svými návrhy na úpravu Svatobarborského chrámu a dalších památek položil teoretické základy cílevědomé památkové péče v duchu novogotického purismu.“ POSPÍŠIL, Aleš – ALT, Jaroslav J. *Chrám svatě Barbory v Kutné Hoře: oprava interiéru: stavebně a umělecko historický průzkum*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2013, nestránkováno.

⁴⁰⁶ Architekt Josef Mocker v prezentaci gotického slohu preferoval ideálnější formu gotiky, orientovanou na klasickou gotiku. Srov. KUTHAN, Jiří – ROYT, Jan. *Katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha: svatyně českých patronů a králů*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny – Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2011. s. 511. ISBN 978-80-7422-090-6.

⁴⁰⁷ Dle názoru historičky Věry Vostřelové Bernhard Grueber ve své tvorbě „...nalezl svým osobitým pohledem odpověď na otázku, jak utvářet „řádnou“, nadčasovou architekturu v moderním světě, ve kterém již neplatí absolutní hodnoty a stavba už není ztělesněním věčného řádu, ale je místo něj upřednostňován řád přirozený...“

Péče o historické a kulturní památky a jejich záchrana před úplným zánikem se v průběhu druhé poloviny 19. a na začátku 20. století staly v Kutné Hoře prvořadými a trvalými úkoly, které pochopitelně nabízely řadu pracovních příležitostí pro zručné řemeslníky i renomované umělce, a pomáhaly tak udržovat i rozvíjet tradici těchto řemesel ve městě. Svatobarborský chrám však navíc představoval velmi významný symbol slavné minulosti města Kutné Hory i kulturní a umělecké vyspělosti českého národa, tedy to, na co mohli a chtěli nejen obyvatelé města Kutné Hory, ale také všichni čeští patrioti navazovat, a proto bylo nutné zabránit jeho úplnému zániku.⁴⁰⁹ Avšak Grueberovy plány na provedení opravy Svatobarborského chrámu, které tento kunsthistorik a výborný znalec gotické architektury vytvořil v roce 1863, ještě celých následujících čtrnáct let zůstávaly zcela nevyužity, a s důkladnou opravou chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře, který předtím chátral více než jedno století a opravu si naléhavě vyžadoval, se stále nezačínalo. V roce 1877 však byl z podnětu místních patriotů a příslušníků zdejší inteligence založen Archeologický sbor „Vocel“, který si za jeden z cílů své činnosti stanovil právě obnovu historických a uměleckých památek města Kutné Hory. Jakmile tento archeologický a muzejní spolek zahájil svou činnost, již jeho první památková akce byla věnována právě záchraně Svatobarborského chrámu, a to v první řadě opravě gotických chórových lavic z 15. století, následně i celková rekonstrukce a dostavba této monumentální stavby. Tuto památkovou akci, stejně jako řadu dalších v Kutné Hoře, spolek „Vocel“ podporoval s úsilím „*chrániti památky našeho města a okolí vůbec, zvláště pak ony, kteréž uměleckým slohem svým vynikají.*“⁴¹⁰ Jádrem činnosti spolku „Vocel“ tedy bylo zachovat stavby a hodnotná umělecká díla pro budoucí generace, a ukázat jim krásu a velkolepost uměleckých památek, a to především provedením řady oprav a restaurování, vedoucích k

VOSTŘELOVÁ, Věra. *Zkamenělá hudba: tvorba architekta Bernharda Gruebera: 1806-1882*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2018. s. 331. ISBN 978-80-87989-38-8.

⁴⁰⁸ Postupně Bernhard Grueber začal trpět sluchovou poruchou, která mu značně ztěžovala jeho kontakt s kolegy i posluchači při jeho působení na pražské Akademii výtvarných umění. A v důsledku vyostřování rozporů mezi Němci a Čechy a jejich postupným politizováním se tento muž dostával do stále většího osamocení a izolace. Pro nezájem posluchačů musel Grueber uzavřít svou školu na Akademii výtvarných umění, a posléze kvůli své hluchotě tento ústav úplně opustit. K dovršení všech křivd mu *Společnost vlasteneckých přátel umění v Praze*, pod jejíž správu tehdy pražská Akademie výtvarných umění náležela, navíc nepřiznala ani penzi. V roce 1873 tak zklamaný Grueber opustil Prahu, působil pak na několika místech v Německu, naposledy ve Schwabingu, kde také v roce 1882 zemřel. VYBÍRAL, Jindřich. *Česká architektura na prahu moderní doby: devatenáct esejí o devatenáctém století*. 1. vyd. Praha: Argo, 2002. s. 56. ISBN 80-7203-475-8.

⁴⁰⁹ Nejvýstižněji tuto situaci vyjádřil sám Jan Erazim Vocel, který kutnohorskému chrámu sv. Barbory věnoval svou rozsáhlou historickou studii. V ní mimo jiné uvedl, že „...*Chrám sv. Barbory není jen důstojný dům Páně, ale také historický a umělecký pomník v plném smyslu slova. S ním se spojují spomínky o dávné minulosti české vlasti... Jest to pomník, jehož jednotlivé části jako památné listiny o střídání osudův nejen Kutné Hory, ale i celé české vlasti vydávají.*“ VOCEL, Jan Erazim. Chrám sv. Barbory v Hoře Kutné. In *Památky archaeologické a místopisné*, roč. III, č. 3, 1858, s. 118.

⁴¹⁰ VORLÍČEK, Karel. *Dějiny restaurace a dostavby velechrámu sv. Panny Barbory v Hoře Kutné: 1884–1905*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1906. s. 6.

jejich záchraně. V případě chrámu sv. Barbory se jednalo zejména o západní průčelí, které v této době vypadalo skutečně již velmi nedůstojně, neboť „západní jalová zeď, z níž mnohé krakorce a paty vyčnívají, jeví patrné stopy spěšného ukončení stavby.“⁴¹¹

Výbor spolku „Vocel“ se proto po konzultaci s architektem Josefem Mockerem, který byl provedením rekonstrukce chrámu sv. Barbory Ústřední komisí pověřen, rozhodl obě části gotických lavic v interiéru chrámu spojit v jediný celek, neboť tyto lavice nebyly stejně široké. Proto „sbor zajisté nejlepší zvolil prostředek, aby takto zachovány byly stolice drahocenné.“⁴¹² Oprava těchto chrámových lavic, umístěných původně v kapli mincířů a pregéřů, byla dokončena a odevzdána spolkovému výboru v srpnu 1879,⁴¹³ a její průběh zaznamenal tehdejší předseda spolku „Vocel“ JUDr. Václav Otokar Předák.⁴¹⁴ Spolek „Vocel“ se též zaměřil na úpravu prostoru pod kůrem, kde se nacházely opravené gotické lavice. Proto bylo ještě před zahájením vlastní rekonstrukce chrámu provedeno několik průzkumů stavu jeho celku i jednotlivých částí.⁴¹⁵ V rámci nich byly postupně nacházeny dle hodnocení tehdejších znalců jako velmi cenné hodnocené fragmenty nástěnných maleb,⁴¹⁶ jejichž nálezy spadaly většinou mezi léta 1877–1878.⁴¹⁷ Původně tyto nástěnné malby⁴¹⁸ odkryl člen spolku „Vocel“ Antonín Materka, který se po otlučení omítky také pokusil o

⁴¹¹ *Method: časopis věnovaný umění křesťanskému*, roč. 9, č. 5 (30. 5.), 1883, s. 58.

⁴¹² VORLÍČEK, Karel. *Dějiny restaurace a dostavby vechrámu sv. Panny Barbory v Hoře Kutné: 1884–1905*. 1. vyd. Kutná Hora: Archaeologický sbor „Vocel“, 1906. s. 7.

⁴¹³ Viz KRÁSA, Josef. Nástěnné malířství. In LORENZOVÁ, Helena et al. *Dějiny českého výtvarného umění I/2: od počátků do konce středověku*. 1. vyd. Praha: Academia, 1984. s. 573–574. ISBN 80-200-0069-0.

⁴¹⁴ Viz PŘEDÁK, Václav Otokar. *O gotických stolicích v kostele sv. Barbory v Hoře Kutné*. 1. vyd. Kolín: Pak a Nedvídek, 1877. 7 s.

⁴¹⁵ K nejpozoruhodnějším součástím umělecké výzdoby chrámového interiéru patří výzdoba rodové kaple, zakoupené v roce 1485 patricijem Michalem Smíškem z Vrchovišť, který zde byl také po své smrti v roce 1511 pohřben. Podle něho se pak tato kaple nazývala Smíškovská kaple. Viz KRÁSA, Josef. Nástěnná malba. In HOMOLKA, Jaromír et al. *Pozdně gotické umění v Čechách (1471–1526)*. 2. dopl. vyd. Praha: Odeon, 1985. s. 264–273.

⁴¹⁶ Jak je uvedeno ve výroční zprávě spolku „Vocel“ za rok 1880, „...při otlučení zchátralé staré omítky shledalo se, že byly klenby na většině freskami opatřené, protože před otlučením po každé byly tyto části pokud možno šetrně oškrábány a právě zde zaměstnaným slovným naším malířem dějin, p. Petrem Maixnerem, na žádost sboru s velikou ochotou ohledány a okresleny.“ SOKA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1880*. 1. vyd. Kutná Hora: Archaeologický sbor „Vocel“, 1881. s. 15.

⁴¹⁷ Konzervátor Josef Braniš o nálezu těchto fresek v chrámu sv. Barbory zaznamenal, že „...bylo to v měsíci květnu r. 1878, když pan Ant. Materka, správce nemocnice Kutnohorské a starožitností milovník horlivý, při opravě památných gotických stolic odkryl pod emporou na straně západní znaky p. z Řasné a Myslova, což přimělo jej odstranovati i v druhé kapli na jižní straně ochozu vápenný nátěr, pod nímž již dávno některé obrysy figur v polích klenby bylo znamenati... načež zrakům znalců objevilo umělecké dílo ceny nevšední.“ SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – Zach Jiří, kart. č. 1, inv. č. 1. Dopis Josefa Braniše Jiřímu Zachovi ve věci odkrytí nástěnných maleb v chrámu sv. Barbory členem spolku „Vocel“ Antonínem Materkou, nedatováno, nestránkováno.

⁴¹⁸ Restaurování malířských děl tehdy prováděli vyučení malíři, umělci i řemeslníci, přičemž užívali rozličné technologické metody a procedury, které byly poměrně primitivní a často velmi agresivní vůči těmto uměleckým dílům, avšak jejichž metodologii a technické provedení si pečlivě střežili jako své osobní „know-how“. Viz SLÁNSKÝ, Bohuslav. *Technika malby: díl II.: průzkum a restaurování obrazů*. 2. vyd. Praha: Paseka, 2003. s. 140–146. ISBN 80-7185-624-X.

jejich částečné restaurování.⁴¹⁹ Obnovu těchto fresek⁴²⁰ pak od 80. let prováděli hlavně malíři František Sequens⁴²¹ a Adolf Liebscher.⁴²² Po odstranění povrchových nečistot byla provedena příprava zdí pro restaurování a doplnění těchto maleb,⁴²³ které rovněž provedli zmínění malíři.⁴²⁴

Objev nástěnných maleb⁴²⁵ v interiéru Svatobarborského chrámu a jejich umělecký význam podnítl zájem kutnohorské městské rady i vídeňské Ústřední památkové komise o obnovu této kulturní památky. Na počátku osmdesátých let však již bylo zřejmé, že Grueberovy původní plány, podle nichž tehdy kutnohorský architekt Čeněk Dajbých postupoval, přestaly vyhovovat vědecky založenému restaurátorskému purismu, a že opravy Svatobarborského chrámu budou mnohem rozsáhlejší, než se původně předpokládalo. V roce 1883 bylo vypracování nových plánů svěřeno architektu Josefu Mockerovi, který již v této době vedl obnovu obdobné gotické stavby – katedrály sv. Víta na Pražském hradě.⁴²⁶ Mockerovým spolupracovníkem se v Kutné Hoře stal Ludvík Lábler, tehdy působící jako

⁴¹⁹ Závažným problémem v případě člena spolku „Vocel“ Antonína Materky však byla skutečnost, že tento muž nebyl odborně školeným malířem, ale pouze horlivým amatérem. Proto bylo záhy svěřeno restaurování těchto maleb malíři Petru Maixnerovi, který následně provedl oškrábání zbytků omítky na těchto freskách a následně (v případě jejich závažného poškození) také jejich doplnění. POSPÍŠIL, Aleš – ALT, Jaroslav J. *Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře: oprava interiéru: stavebně– a uměleckohistorický průzkum*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2013, nestránkováno.

⁴²⁰ V průběhu 19. století se restaurování nástěnných maleb a obrazů nejen renomovaní malíři, ale také druhořadí umělci a řemeslníci, užívající rutinní řemeslné postupy, která však mohly tyto malby nenávratně poškodit či zničit. Užívali totiž radikální a razantní prostředky ke snímání povrchových nečistot, případně užití abraziva k mechanickému obrušování. Tyto drastické postupy však poškozovaly podstatu a ohrožovaly samotnou existenci díla, v lepším případě vedly k deformaci původního výtvarného záměru autora. Tato situace přivedla zakladatele Vídeňské školy umění, historiky umění a památkáře Aloise Riegla a jeho žáka Maxe Dvořáka, k požadavkům taková díla nerestaurovat, ale provádět jejich konzervování. Tyto své postuláty shrnul Max Dvořák ve své *Katechismu památkové péče* z roku 1916. Viz STRETTI, Karel. Vývoj a specifiky restaurování v českých zemích. In NOVÁK, Antonín – NEČÁSKOVÁ, Milena (eds). *Technologia artis 3: historické výtvarné techniky v umění střední Evropy a česká restaurátorská škola*. 1. vyd. Praha: Obelisk, 1993. s. 5-8. ISBN 80-900171-6-9.

⁴²¹ K osobnosti a působení malíře Františka Sequense viz HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českého výtvarného umění II.: N – Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. s. 731. ISBN 80-200-0522-6.

⁴²² K osobnosti a dílu Adolfa Liebschera viz HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českého výtvarného umění I.: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. s. 450-451. ISBN 80-200-0521-8.

⁴²³ K dobovému hodnocení těchto nástěnných maleb v 19. století viz CHYTIL, Karel. Výklad a význam stěnomaleb v chrámu sv. Barbory v Hoře Kutné. In *Památky archaeologické a místopisné*, roč. XII, č. 6, 1883, s. 281-284.

⁴²⁴ K metodice přípravy a úpravy zdí pro restaurování nástěnných maleb viz TOROŇ, Jiří. *Materiály a praktická technologie v malbě: díl I*. 1. vyd. Praha: Akademie výtvarných umění, 1984. s. 226-228.

⁴²⁵ K problematice přípravy zdí pro nástěnné malby viz PETR, František: *Malířské techniky: fresko, sgrafito, malba křehová, kaseinová, temperová, nátěry zdí, polychromie, zlacení, stucco lustro a imitace mramorů*. 1. vyd. Praha: Jan Štenc, 1926. s. 54-56.

⁴²⁶ Rozsáhlou obnovu a dostavbu katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha vedl architekt Josef Mocker v letech 1873–1899, a působil na ní až do své smrti († 1899). VLČEK, Pavel (ed.). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. s. 431. ISBN 80-200-0969-8.

adjunkt kutnohorského okresního stavebního úřadu.⁴²⁷ Architekt Mocker poté postupně vypracoval celkem tři návrhy na opravu chrámu sv. Barbory, a roce 1884 se začalo pracovat podle jeho poslední navrhované varianty.⁴²⁸

Zásluhou výboru spolku „Vocel“ byla také zahájeno restaurování fresek v kapli sv. Václava, kterou byl pověřen František Sequens, tehdy působící jako profesor na pražské Akademii výtvarných umění. Následně v říjnu 1879 vídeňské ministerstvo kultu a vyučování na návrh Ústřední komise uznalo, aby v chrámu sv. Barbory byla obnovena též střecha a omítky na klenbách. Zprávu pro Ústřední komisi tehdy vypracoval jednatel spolku „Vocel“ Jiří Zach, který v ní rovněž navrhl svěřit restaurování nalezených nástěnných maleb malíři Petru Maixnerovi.⁴²⁹ Posléze se však došlo k závěru, že bude nutno provést rekonstrukci a celého chrámu (tedy jeho exteriéru i interiéru), a proto spolek „Vocel“ pokračoval i v následujících letech v úsilí o opravu a záchranu této významné památky české i evropské gotické architektury.⁴³⁰

A tak již v roce 1880 spolek „Vocel“ požádal Říšskou radu o vypracování dobrozdání od architekta Josefa Mockera pro provedení opravy Svatobarborského chrámu a vytvoření plánových podkladů k provedení rekonstrukce této stavby. Podle výnosu ministerstva kultu a vyučování měla být oprava zpočátku omezena v roce 1882 jen na úpravu opěrných oblouků a

⁴²⁷ Architekt a restaurátor Ludvík Lábler bývá někdy uváděn jako přední člen Mockerovy stavební huti. Viz BOJAROVÁ, Pavla. Skupina historizujících kostelů na Kolínsku. In *Památky středních Čech*, roč. 15, č. 2, 2001, s. 63-68. ISSN 0862-1586.

⁴²⁸ ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 480. ISBN 80-7106-186-7.

⁴²⁹ Ve své zprávě pro místodržitelství v Praze vyjádřil architekt a člen spolku „Vocel“ Jiří Zach připomínku, že pražské místodržitelství se rozhodlo nástěnné malby ve Smíškovské kapli nechat restaurovat, a tento náročný úkol byl poté svěřen vynikajícímu malíři Petru Maixnerovi, který již v této oblasti prokázal své značné kvality, a který by měl v létě následujícího roku toto restaurování zahájit. Vzhledem k tomu, že okno v této kapli byla značně poškozené, korespondent po dohodě s konzervátorem Josefem Branišem poslal místodržitelství svou žádost o příspěvek na jeho nutnou opravu. Spolek „Vocel“ požádal o poskytnutí vhodného skla na jeho zasklení, pro které by bylo navrhováno využití vzoru z Íránu, v němž by světlo dopadající přes barevné sklo okna vzbuzovalo zvláštní dojem pro návštěvníka tohoto prostoru. NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory. Zpráva architekta Jiřího Zacha pro české místodržitelství v Praze. Kutná Hora, 25. října 1879.

⁴³⁰ Dle zprávy členů spolku „Vocel“ Karla Vorlíčka a MUDr. Františka Stáněho pro ministerstvo kultu a vyučování ve Vídni se chrám sv. Barbory i přes značné finanční náklady na provedení jeho záchranu, stejně jako značné příspěvky na jeho opravu, poskytnuté ze státních finančních prostředků, stále nacházel v žalostném stavu. Na první pohled sice chrám působil skutečně impozantně, ale velmi brzy pozorovatel uviděl na mnoha místech poškozené zdivo na ostění oken, také na opěrných pilířích a obloucích, což vážně ohrožuje stav chrámu. Proto bude potřeba ještě důkladnější oprava stavby chrámu, protože jsou poškozeny nejen konstrukční části stavby, ale rovněž mnoho krásných a jemných částí její kamenické a sochařské výzdoby, a také se nachází množství mechu v prasklinách mezi jednotlivými kamennými bloky. NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory. Zpráva arciděkana Karla Vorlíčka a MUDr. Františka Stáněho pro ministerstvo kultu a vyučování ve Vídni. Kutná Hora, 29. ledna 1887.

jejich pilířů, a opravy umělecké výzdoby měly být provedeny pouze v případech, kde by to souviselo s kamenickými pracemi na obloucích a opěrných pilířích.⁴³¹

Výbor spolku „Vocel“ se po poradě s architektem Josefem Mockerem se rozhodl také pro výměnu dvou oken, a to jednoho v ochozu kaplí a druhého na empoře. Také kružby těchto oken byly již ve velmi špatném stavu, a proto na žádost spolku „Vocel“ kutnohorský stavitel Čeněk Dajbych vyhotovil nákresy k jejich opravě a následně je předložil výboru ke schválení; svůj návrh vypracoval také ředitel kutnohorské reálky a lokální architekt Jiří Zach.⁴³² Již tehdy bylo více než jasné, že tato akce bude symbolizovat vlastenecké vzepětí českého národa, a proti možným kritikům přinesl Lehnerův časopis *Method* sice poměrně alibistický, ovšem ryze český a současně dosti pádný argument, že „...království České by zajisté této čestné povinnosti plnou měrou bylo dostálo, kdyby lid náš při nynějším zřízení státním polypem centralisace ochuzován nebyl.“⁴³³ Obyvatelé Kutné Hory i všichni Češi ovšem při okázalých manifestacích svého češství a národní hrdosti poněkud zapomněli na to, že prvotní impuls k opravě Svatobarborského chrámu nepřišel z českého prostředí, nýbrž od vídeňské Ústřední komise – tedy z Rakouska.

V roce 1884 byla zahájena oprava vysokého chóru, v jejímž průběhu byla provedena oprava osmi ochozových kaplí, které byly opraveny všechny stejným způsobem. Původní poškozené střechy byly nahrazeny novými střechami, krytými tmavomodrou moravskou břidlicí.⁴³⁴ Tato rekonstrukce byla v listopadu 1887 ukončena a za přítomnosti architekta Josefa Mockera stavebním radou Antonem Brandnerem⁴³⁵ uznána za úspěšně provedenou.⁴³⁶ Sochu sv. Václava vytvořil pražský sochař Jindřich Čapek, ostatní figurální a dekorativní

⁴³¹ Podle vyjádření ministerstva kultu a vyučování ve Vídni by archeologický spolek „Vocel“ v Kutné Hoře měl mít ve svém středu odborně zdatné členy, kteří by tento náročný úkol mohli převzít. Pokud bylo velmi žádoucí, aby dostavovatel pražské katedrály Josef Mocker převzal nad obnovou Svatobarborského chrámu co nejdříve dohled – což by bylo dle názoru ministerstva kultu a vyučování velmi žádoucí – bylo by samozřejmě nezbytné ustanovit zástupce spolku „Vocel“, kteří by se na této akci podíleli a s Josefem Mockerem spolupracovali. K nejasným či důležitějším případům mělo být provedeno hlasování Ústřední komise s ohledem na svobodné rozhodnutí příslušného architekta. NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory, nestránkováno. Opis výnosu ministerstva kultu a vyučování ve Vídni. Vídeň, 8. srpna 1883.

⁴³² ČMS KH, podsběrka Písemnosti a tisky, inv. č. AR 350. Dopis kutnohorského architekta Jiřího Zacha adresovaný P. Desideriovi, architektu pražského benediktinského kláštera Na Slovanech, ve kterém mu zasílá informace a nákresy k návrhu opravy chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. Kutná Hora, 17. června 1884.

⁴³³ *Method: časopis věnovaný umění křesťanskému*, roč. 9, č. 5 (30. 5.), 1883, s. 59.

⁴³⁴ NAP, Zemský památkový úřad, kart. č. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory, nestránkováno. Zpráva arciděkana Karla Vorlíčka a MUDr. Františka Stáněho pro ministerstvo kultu a vyučování ve Vídni. Kutná Hora, 29. ledna 1887.

⁴³⁵ K osobnosti a působení architekta a stavebního rady Antona Brandnera viz VLČEK, Pavel (ed.). Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. s. 80. ISBN 80-200-0969-8.

⁴³⁶ NAP, Zemský památkový úřad, kart. č. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory, nestránkováno. Zpráva arciděkana Karla Vorlíčka a MUDr. Františka Stáněho pro ministerstvo kultu a vyučování ve Vídni. Kutná Hora, 29. ledna 1887.

práce byly prováděny v huti pražského kamenického mistra Josefa Uzla.⁴³⁷ Po dokončení opravy střech následovala oprava vysokého chóru, která byla úspěšně dokončena v roce 1889. V tomtéž roce došlo také ke stržení chodby, vybudované zde v období baroka po příchodu jezuitů do Kutné Hory, a spojující chrám s blízkou jezuitskou kolejí.⁴³⁸ Dle názoru arciděkana Karla Vorlíčka⁴³⁹ tato provedená změna vzhledu chrámu sv. Barbory velmi prospěla, neboť „...velechrám náš na všech stranách volný, prezentuje se dnes velebněji, a jest opravdu neslýchaně krásný, jako luzná pohádka.“⁴⁴⁰

Od roku 1889 pokračovala druhá etapa celkové rekonstrukce chrámu, která se týkala jeho hlavní lodi.⁴⁴¹ Ta byla předběžně plánována na dobu 8–10 let, přičemž provedení kamenických prací bylo zadáno zmíněnému Josefu Uzlovi, a stavební práce byly svěřeny kutnohorskému staviteli a majiteli zdejší stavební firmy Čenku Dajbychovi. Tesařské práce pak připadly tesařskému mistru Josefu Gallatovi, a sochařské práce měl vykonat kamenický mistr Jindřich Čapek.⁴⁴² Práce na hlavní chrámové lodi byly poté zahájeny tím, že „*velké okno mezi pilíři bylo opětovně zřízeno a jedno okno v šikmé stěně mezi pravou částí vysoké lodi a presbytáře opraveno.*“⁴⁴³ A o úspěšném pokračování rekonstrukčních prací na Svatobarborském chrámu tehdy referoval ve své zprávě Ústřední komisi také architekt František Schmoranz mladší.⁴⁴⁴

⁴³⁷ Dle názoru českého malíře Josefa Matyáše Trenkwalda mělo být zvláště v budoucnosti v případě staveb, majících velký umělecko-historický význam, provedeno její restaurování při zajištění dostatečně vysokých finančních prostředků, aby byla zajištěna nejen zajištění stability této památky, ale aby mohla být provedena každá potřebná oprava do nejmenšího detailu až k úplné obnově takové stavby. V Rakousku bude dle jeho přesvědčení sotva dostatečným příkladem, pokud se bude vládou povolená obnova restaurování památky omezovat pouze na pouhou podporu – rovněž by bylo dále konstatováno, že při každé příležitosti by bylo z vyšších míst Ústřední komisi zajištěno vysoké uznání. Také popis této památky v referátu architekta Josefa Hlávky je vlastně jediným skutečným vyjádřením toho, že jen a pouze rakouská vláda má schopnost obnovit stabilitu a velikost této památky. NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory. Dopis malíře Josefa Matyáše Trenkwalda českému místodržitelství v Praze. Vídeň, 4. března 1888.

⁴³⁸ SOkA KH, MÚKH – Restaurace chrámu sv. Barbory – účty, kart. č. 104, sign. III/86–1901, nestránkováno.

⁴³⁹ Dle názoru Karla Vorlíčka bylo chrám sv. Barbory nejen opravit, ale rovněž jej zachránit pro budoucí generace. Proto také zdůraznil, že „...*jest tedy nepřetržitě opravení a zajištění celé budovy naší nejpřednější úlohou.*“ VORLÍČEK, Karel. *Dějiny restaurace a dostavby velechrámu sv. Panny Barbory v Hoře Kutné: 1884–1905*. 1. vyd. Kutná Hora: Archaeologický sbor „Wocel“, 1906.

⁴⁴⁰ Tamtéž, s. 126.

⁴⁴¹ Podle vyjádření Českého zemského sněmu k opravě chrámu sv. Barbory „...*kakkoliv udržování a oprava chrámu sv. Barbory na Horách Kutných náleží výhradně správě státní, ale povoluje se přece, hledíc k veliké důležitosti této stavební památky pro dějiny umění, na opravu podélné lodi, která se v příštích osmi letech provést má, výminečně zemská subvence 58.000 zl. Na základě úhrnného nákladu, vykázaného částkou 143.301 zl. K tomuto účelu vkládá se do rozpočtu zemského na rok 1890 první lhůtou částka částkou 7.250 zl.*“ NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory. Dopis Českého zemského sněmu českému místodržitelství v Praze. Praha, 26. února 1890.

⁴⁴² SOkA KH, MÚKH – Restaurace chrámu sv. Barbory – účty, kart. č. 104, sign. III/86–1901, nestránkováno.

⁴⁴³ VORLÍČEK, Karel. *Dějiny restaurace a dostavby velechrámu sv. Panny Barbory v Hoře Kutné: 1884–1905*. 1. vyd. Kutná Hora: Archaeologický sbor „Wocel“, 1906. s. 125.

⁴⁴⁴ Dle výnosu ministerstva vnitra o průběhu opravy Svatobarborského chrámu bylo nutné, aby vedoucí stavby architekt Lábler, který přes žádosti Ústřední komise a dostavovatele pražského chrámu sv. Víta Josefa Mockera

Provádění oprav opěrných pilířů pak v letech 1891–1892 pokračovaly pomalým tempem,⁴⁴⁵ protože spodní oblouky včetně jejich výzdoby byly zcela vyměněny,⁴⁴⁶ zatímco horní oblouky byly obnoveny pouze v síle profilu a obloukové linii.⁴⁴⁷ Poté byla provedena výměna fiál obou opěrných pilířů, o dvě vrstvy byly zvýšeny kvádrové vrstvy a nahrazeno ozdobné článkování na spodních částech pilířů.⁴⁴⁸ Dokladem pokračujících rekonstrukčních prací byla i spokojenost členů spolku „Vocel“ s jejích dalším průběhem, kteří ji také vyjádřili ve své zprávě pro Ústřední komisi.⁴⁴⁹ O postupu opravy chrámu informoval Ústřední komisi

pouze hovořil o tom, že v předchozím opatření Ústřední komise provést rozsáhlé zajištění tehdejšího stavu této stavby bylo ignorováno určení odměny za provedení restaurování, přesto zastává názor, že narozdíl od předpokladů Ústřední komise byla poškození zdíva hlavní lodi chrámu a jejích klenbách značná, menší pak na opěrném systému a opěrných pilířích. Z těchto Láblerových vyjádření bylo proto zřejmé, že jak Ústřední komise, tak i architekt Mocker by se měli ještě více zapojit do provádění opravy chrámu, aby došlo k jeho pozoruhodné opravě a dostavbě. NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory. Výnos ministerstva vnitra ve Vídni. Vídeň, 2. listopadu 1890.

⁴⁴⁵ Za pomalý průběh opravy Svatobarborského chrámu se architekt Josef Mocker omlouval předsedovi Ústřední komise s odůvodněním, že při přípravě návrhu na provedení úprav předního průčelí a střechy chrámu došlo ke zdržení, neboť papír, který měl Mocker k dispozici, byl ve velmi špatném stavu, a proto nemohl být návrh dokončen. Do svého nového návrhu opravy chrámu pak proto Mocker „...pojal též opěrné pilíře a oblouky po obou stranách čelní facady, aby nebylo nových námitek.“ LAPNPP, Osobní fond – Hlávka Josef, složka Josef Mocker. Dopis architekta Josefa Mockera předsedovi Ústřední komise Josefu Hlávkovvi ve věci opravy chrámu sv. Barbory. Kutná Hora, 24. března 1892.

⁴⁴⁶ Ve svém dopise, adresovaném architektu Josefu Hlávkovvi, Ludvík Lábler tohoto muže jako předsedu Ústřední komise požádal o přímluvu na ministerstvu vnitra o poskytnutí potřebné finanční výpomoci, aby tak mohl být urychlen postup prací na opravě opěrných pilířů a jejich oblouků, neboť dle jeho názoru právě Hlávková intervence mohla mít pro úspěšný postup těchto prací zásadní význam. Přitom zde Lábler zdůraznil rovněž svou velkou snahu o úspěšné provedení těchto prací, a proto „...Vaše vzácná intervence jest již tím důležitější, že v departementu pro vysoké stavby v ministerstvu vnitra nikoho není, kdo by se českých stavebních záležitostech, zvláště ale stavebních památek s láskou a inreremem ujal... Váš zájem o restauraci chrámu sv. Barbory jest všeobecně znám, známo jest ale také Vám, že i já s celou láskou k dílu restauračnímu lnu, a proto se na Vás obracím a o intervenci prosím.“ LAPNPP, Osobní fond – Hlávka Josef, složka Lábler Ludvík, nestránkováno. Dopis architekta Ludvíka Láblera architektu Josefu Hlávkovvi v záležitosti provádění opravy chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. Kutná Hora, 11. dubna 1891.

⁴⁴⁷ Dle výnosu vídeňského ministerstva kultu a vyučování v záležitosti opravy Svatobarborského chrámu s odkazem na dekret, vydaný rakouskou vládou za předpokladu, že nebudou překročeny finanční prostředky ze studijního fondu, určené na bohatší architektonické vyřešení západní fasády podle předloženého projektu č. IV, a budou zachovány v původní výši 24.240 zl. a 85 kr., a tyto prostředky budou použity pouze na stavební zajištění provizorní západní zdi chrámu. Tyto úkoly měla zajišťovat kutnohorská městská rada, případně okresní hejtmantství nebo také Český zemský sněm. NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory, nestránkováno. Opis výnosu ministerstva kultu a vyučování ve Vídni pro české místodržitelství v Praze. Vídeň, 27. ledna 1893.

⁴⁴⁸ Podle zprávy a účetního přehledu, vypracovaných arciděkanem Karlem Vorlíčkem a tehdejším předsedou spolku „Vocel“ MUDr. Františkem Stáněm, byly po předchozích opravách exteriéru chrámu sv. Barbory (1884 – 1889) provedeny první opravy v jeho interiéru, hlavně oprava presbytáře, aby tak bylo posíleno postavení Ústřední komise a žádosti archeologického spolu „Vocel“, proto byla v letech 1890 – 1892 restaurována nejdůležitější a nejvýznamnější část chrámu – presbytář, jeho restaurování vyšlo na částku 120.000 zl. Dle názoru obou mužů tak již pouhý pohled na mistrovsky opravený věnec kaplí, bohatě umělecky zdobené opěrné pilíře a oblouky, a ornamentální a figurální dekorace tohoto chrámu vzbudí v každém návštěvníku obdiv a úžas. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 – Kuttentberg, fasc. Kuttentberg, Barbara-Kirche, nestránkováno. Zpráva Karla Vorlíčka a Františka Stáněho Ústřední komisi ve Vídni. Kutná Hora, 16. října 1893.

⁴⁴⁹ Karel Vorlíček a MUDr. František Stáňe vyjadřovali své velké nadšení z provedení první fáze opravy Svatobarborského chrámu. Dle jejich názoru si Ústřední komise ve Vídni zajistila do budoucna svrchovanou úctu a uznání za to, že vždy podporovala památkové snahy archeologického spolku „Vocel“, při nichž nejen rakouská vláda, ale také Český zemský sněm upozorňovaly na vysokou uměleckou hodnotu chrámu sv. Barbory a naléhavou potřebu jej zachovat. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. 40, fasc. Kuttentberg, Barbara-

také Josef Mocker,⁴⁵⁰ který rekonstrukční práce vedl a svou osobností celou akci zaštitoval,⁴⁵¹ a také konzervátor Josef Braniš, který se stavební historií chrámu intenzivně zabýval a věnoval mu svou monografii.⁴⁵² Na přelomu let 1896–1897 došlo také ke snesení klenby hudebního kůru na západní straně, a tato klenba byla následně pečlivě opravena a zabezpečena.⁴⁵³

Na začátku roku 1897 byla zahájena stavba nových stanových střech⁴⁵⁴ nad vysokým kůrem, sanktusovou věží a stanové střechy nad vysokou lodí, která byla zakončena v říjnu 1897 mohutným křížem.⁴⁵⁵ Umístěním těchto střech⁴⁵⁶ byla zakončena v hlavních částech první fáze rekonstrukce chrámu sv. Barbory. Arciděkan Karel Vorlíček tehdy zaznamenal, že „...při restauraci a dostavbě velechrámu sv. Barbory znovuzřízeny veškeré opěrné pilíře a

Kirche, nestránkováno. Dopis Karla Vorlíčka a MUDr. Františka Stáněho Ústřední komisi ve Vídni. Kutná Hora, 16. říjen 1893.

⁴⁵⁰ V záležitosti opravy galerie ve Svatobarborském chrámu se architekt Josef Mocker z podnětu barona Josefa Alexandra Helferta obrátil na Josefa Hlávku jako na předsedu Ústřední komise o schválení a podporu při získání finančního příspěvku na její provedení, neboť mu baron Helfert sdělil, že „...Centrální komise záležitost provedení této galerie bude u ministerstva vnitra podporovati, pakli Vy račte s provedením téže souhlasiti... Na svůj přípis obdržím prý odpověď, kterou mám zároveň sděliti spolku „Vocel“ v Kutné Hoře s podotknutím, by se též obrátil na ministerstvo o povolení potřebného nákladu na tuto galerii.“ LAPNPP, Osobní fond – Hlávka Josef, složka Mocker Josef, nestránkováno. Dopis Josefa Mockera Josefu Hlávkově ve věci opravy galerie v chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. Praha, 16. května 1896.

⁴⁵¹ Podle zprávy Josefa Mockera ve věci provedení opravy chrámu sv. Barbory, jakmile byla část těchto prací v průběhu 6 měsíců dokončena, a pokud se naskýtala možnost v těchto pracích nadále pokračovat, měla však být vždy podána nejdříve žádost Ústřední komisi, aby se k té konkrétní věci vyjádřila, aby rovněž posoudila potřebnost a účelnost těchto navrhovaných prací, a následně je schválila či zdůvodnila případné výhrady k jejich provedení. NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory. Zpráva architekta Josefa Mockera pro Ústřední komisi ve Vídni. Praha, 1. května 1896.

⁴⁵² Viz BRANIŠ, Josef. *Chrám svaté Barbory v Hoře Kutné: dějiny a popis původní stavby až do r. 1620*. 1. vyd. Kutná Hora: Karel Šolc, 1891. 127 s. + VIII s.

⁴⁵³ Dle vyjádření architekta Josefa Mockera o průběhu stavebních prací na chrámu sv. Barbory bylo tehdy potřeba provést opravu dvou opěrných pilířů na jižní straně hlavní chrámové lodi, přičemž oprava jednoho z nich měla být dokončena ještě v tomtéž roce. V případě potřeby bylo možné veškeré další práce provádět do té doby, než by byl dokončen a zakryt střešní nosník. Po schválení těchto prací, provedených do konce roku 1897, případně do roku 1898 s ohledem na mimořádné finanční výdaje, mělo dojít k propojení nové částí chrámu s původní částí, umístění nové střechy, odstranění provizorní uzavírací zdi, provedeno snesení a obnova poškozených klenb v hlavní chrámové lodi, pro které byly určeny dodatečně schválené finanční prostředky, poskytnuté rakouskou vládou ze státního rozpočtu. NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory. Zpráva architekta Josefa Mockera pro Ústřední komisi ve Vídni. Praha, 28. června 1896.

⁴⁵⁴ Tyto stanové střechy mají konkávní tvar střešní roviny, jehož výhodou je podstatně menší objem střechy a zejména nižší zatížení větrem. VINAŘ, Jan. Krovky stanových střech konkávního tvaru. In BLÁHA, Jiří (red.). *Sborník: sborník příspěvků z 3. konference stavebněhistorického průzkumu uspořádané 8.–11. června 2004 v Muzeu Vysočiny v Třebíči*, sv. 3, 2005, s. 107. ISBN 80-86562-06-9.

⁴⁵⁵ Jak poznamenal Josef Mocker ve své zprávě Ústřední komisi, že poté, co zastupitelé města Kutné Hory a zástupci archeologického spolku „Vocel“ uvedli, že vzhledem k tehdejšímu okolnostem nelze ze strany těchto dvou lokálních korporací počítat s jakoukoliv další podporou, vedení stavby chrámu se s ohledem na tyto výše uvedené skutečnosti muselo rozhodnout k pokračování ve výstavbě střechy bez galerie. To bylo učiněno tím spíše z důvodu, že již existovalo nebezpečí dalšího opoždění již schválených a získaných státních dotací. NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory, nestránkováno. Zpráva architekta Josefa Mockera Ústřední komisi ve Vídni. Praha, 28. června 1896.

⁴⁵⁶ K problematice historických střech viz GIRSA, Václav. Střešní krajina historických sídel – setrvale neuralgické téma. In DOLEJŠ, Petr (ed.). *Obnova památek 2017: střechy historických budov*. 1. vyd. Praha: STUDIO AXIS, spol. s r. o., 2017. s. 5-17. ISBN 978-80-904081-9-7.

jejich oblouky, okna, trnožní římsy, vyměněny byly zvětralé kvádry a znovuzřízeny veškeré střechy, které prejsy kryty bývaly. Na západní straně přistaveno bylo průčelné zakončení velikou předsíní a nad vysokou lodí zřízena kamenná galerie, která dle nalezených fragmentů původně obmyšlena byla, ale zůstala neprovedena.“⁴⁵⁷ V polovině roku 1897 byla vyměněna hlavní římsa na vysoké chrámové lodi, a na přelomu let 1897–1898 došlo také k výměně poškozených kamenů v jalové zdi na západní straně chrámu.⁴⁵⁸

Trojité stanové střešní krytina⁴⁵⁹ byla na chrámu sv. Barbory vystavěna v letech 1897–1899,⁴⁶⁰ přičemž do bání její střední části byla při slavnostním dokončení zastřešení chrámu v roce 1899 uložena schránka s exempláři výročních zpráv Archeologického sboru „Vocel“, a přiložena byla též pamětní listina, připomínající tuto důležitou událost;⁴⁶¹ jako střešní krytina byla využita břidlice.⁴⁶² Tím bylo završeno zastřešení chrámu.⁴⁶³ Následně byly opraveny klenby, sousedící s nově přestavěnou zdí, která měla provizorně zajistit statiku těchto klenb. Tato zeď se totiž vlivem pohybu katedrály snížila o 35 cm.⁴⁶⁴ Proto byla střední část klenby

⁴⁵⁷ VORLÍČEK, Karel. *Dějiny restaurace a dostavby velechrámu sv. Panny Barbory v Hoře Kutné: 1884–1905*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1906. s. 159.

⁴⁵⁸ Jak napsal arciděkan Karel Vorlíček ve své žádosti pro Ústřední komisi, v tomto ohledu se omlouval za svůj velkorysý požadavek, aby Ústřední komise urychlila své jednání a konečné rozhodnutí zaslala archeologickému spolku „Vocel“, protože došlo v této záležitosti ke zpoždění státních dotací na léta 1896 a 1897, čímž by mohla nastat i nemožnost dokončení plánovaných prací. Dle Vorlíčkova vyjádření se Ústřední komise velmi často pochvalně vyjadřovala o vynikajících úspěších uměleckého ředitele a dostavovatele Svatovítské katedrály Josefa Mockera, kterého v roce 1880 navrhla jako svého konzervátora památkové péče. Tento architekt se stejně jako tehdy stále snaží svůj úkol prosazovat se svým mimořádným úsilím a vypětím svých pracovních sil. NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory, nestránkováno. Žádost arciděkana Karla Vorlíčka pro Ústřední komisi ve Vídni. Kutná Hora, 14. dubna 1896.

⁴⁵⁹ Ke změně původních stanových střech došlo po příchodu jezuitů do Kutné Hory (v roce 1626), kteří si vedle chrámu postavili řadovou kolej, a v roce 1733 nahradili původní zastřešení chrámu valbovou střechou. FUCÍK, Zdeněk et al. *Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře: restaurátorská zpráva: restaurování vnějšího pláště presbyteria – etapa 3B*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2007, nestránkováno.

⁴⁶⁰ Vybudování trojice stanových střech nad chrámem sv. Barbory v letech 1897–1899 dle názoru památkáře Michala Panáčka znamenalo nové doplnění již starší stavební koncepce a současně návaznost na historickou etapu stavby chrámu stavitele Benedikta Rieda. PANÁČEK, Michal. Stanové střechy a jejich krovy v českých zemích. In BLÁHA, Jiří (red.). *Sborník: sborník příspěvků z 3. konference stavebněhistorického průzkumu uspořádané 8.–11. června 2004 v Muzeu Vysočiny v Třebíči: krovy a střechy*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2005. s. 97. ISBN 80-86562-06-9.

⁴⁶¹ NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory, nestránkováno. Zpráva arciděkana Karla Vorlíčka pro Ústřední komisi ve Vídni. Kutná Hora, 14. dubna 1899.

⁴⁶² K problematice břidlicových střech viz MLÝNEK, Richard. Břidlice jako střešní krytina. In DOLEJŠ, Petr (ed). *Obnova památek 2017: střechy historických budov*. 1. vyd. Praha: STUDIO AXIS, spol. s. r. o., 2017. s. 35-36. ISBN 978-80-904-081-9-7.

⁴⁶³ Z dnešního pohledu je památkovou péčí požadována volba vhodné střešní krytiny, které je rozhodně jedním z nejdůležitějších aspektů při provádění obnovy střech historických staveb. Základní technickou funkcí střechy je ochrana stavby před účinky povětrnostních vlivů, poněvadž zatékání poškozenými střechami je nejčastější příčinou poruch a destrukcí architektonických památek. Opravy střech by měly mít společně s nezbytným statickým zajištěním přednost před provedením jiných stavebních úprav (opravy fasád, interiérů apod.). LÁSKA, Vojtěch et al. *Péče o střechy historických budov*. 2. dopl. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2003. s. 21. ISBN 80-86234-35-5.

⁴⁶⁴ Tamtéž, nestránkováno.

zbořena, a následně znova sklenuta v původním tvaru, což bylo dokončeno v roce 1899. Poté byla klenba nově omítnuta, a její nejvíce poničené části klenby byly nově nahrazeny.⁴⁶⁵

V obou bočních lodích chrámu byly po pečlivém očištění nalezeny malby na arkádách i nástěnných pilířích a klenebních žebrech.⁴⁶⁶ Poté se začalo s pokládáním nové dlažby, kdy byly boční lodi vydlážděny původní dlažbou, která byla pouze opravena. Následovaly opravy a restaurování mobiliáře, oprava chrámových varhan⁴⁶⁷ (očištění od prachových depozit, truhlářské a řezbářské práce a provedení nového nátěru),⁴⁶⁸ a v souvislosti s tím i zřízení nového hlavního oltáře, který vytesal řezbářský mistr Jan Kastner podle popisu původní gotické archy od Jakuba Řezáče z roku 1502.⁴⁶⁹ Podle Kastnerových návrhů také vznikl nový nábytek a inventář, určený pro vybavení chrámového interiéru.⁴⁷⁰ V rámci restaurování interiéru byl také v roce v letech 1902–1905 zřízen nový hlavní oltář,⁴⁷¹ jehož předlohou se stala původní oltářní archa,⁴⁷² pocházející ze středověku.⁴⁷³ O jeho provedení a své koncepci

⁴⁶⁵ NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory, nestránkováno. Zpráva arciděkana Karla Vorlíčka pro vídeňskou Ústřední komisi. Kutná Hora, 15. května 1900.

⁴⁶⁶ Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře byl pravděpodobně původně celoplošně výtvarně koncipován, přičemž dokladem toho je štuková podkladová omítka s vápennou vrstvou, určenou jako podklad pro malbu. Na této vrstvě byly nalezeny fragmenty barevné výmalby, a tyto fragmenty se nacházejí také na žebroví klenebního systému, na některých místech s vápenným podkladem, na některých místech s absencí vápenné podkladové vrstvy. Poškození nástěnných maleb bylo pravděpodobně způsobeno při pozdějších úpravách, přičemž prokazatelné jsou zásahy na žebroví, kde byla barevná výmalba hrubě seškrábána a následně provedeno její přeštukování. ARTOUNI, Karine – KRAHULÍKOVÁ, Alena. *Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře: restaurátorský průzkum omítek a maleb na omítkách*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2013, nestránkováno.

⁴⁶⁷ Oprava mohutných varhan v interiéru chrámu sv. Barbory byla městskou radou Kutné Hory, a následně i okresním hejtmánstvím, svěřena kutnohorskému varhanáři Janu Tučkovi. Na to reagoval konzervátor z Kolína Alois Kroutil svým vyjádřením Ústřední komisi, kde pak k této věci uváděl, že v horní části chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře na východní straně, směrem hluboké údolí říčky Vrchlice, se na uzavírající vysoké terase docela dobře zachovaná dolní část bývalé dvojité kaple sv. Ludmily. Tato kaple se nacházela v soukromém vlastnictví stavitele varhan Jana Tučka z Kutné Hory, který tam zřejmě provozoval kvetoucí továrnu na varhany. Samotná budova chrámu, trojlodní gotická stavba, sklenutá na dva kulaté opěrné pilíře, jejíž původní okna se otevírala skrze stěnu terasy do říčního údolí, by mohlo dle Kroutilova názoru být vhodným muzeem pro zajímavé stavební fragmenty, které by na takových místech mohly být shromáždovány a které již tehdy byly v řadě případů ztraceny kvůli nedostatku prostoru k jejich umístění. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 – Kuttenberg, fasc. Kuttenberg, Barbara-Kirche. Dopis konzervátora Aloise Kroutila Ústřední komisi ve Vídni. Kolín, 19. července 1902.

⁴⁶⁸ ARTOUNI, Karine – KRAHULÍKOVÁ, Alena – NOSEK, Ondřej. *Kámen a světlo: revitalizace interiéru chrámu sv. Barbory: restaurování mobiliáře a varhan*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2011, nestránkováno.

⁴⁶⁹ VEPŘEK, Josef et al. *Kutná Hora a okolí: oblastní turistický průvodce*. 1. vyd. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1955. s. 26.

⁴⁷⁰ K původnímu středověkému vybavení interiéru Svatobarborského chrámu náležel i pozoruhodný deskový obraz, jehož námětem je Zvěstování Panny Marie. V tomto obraze se již odráží vliv tvorby proslulého německého malíře Lucase Cranacha staršího, a obvykle se předpokládá, že toto kutnohorské dílo bylo vytvořeno pravděpodobně kolem roku 1530. PEŠINA, Jaroslav. *Česká malba pozdní gotiky a renesance: deskové malířství 1450–1550*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1950. s. 80, 129.

⁴⁷¹ Ke zřízení tohoto oltáře a jeho hodnocení viz ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 482. ISBN 80-7106-186-7.

⁴⁷² Podle názoru kutnohorského kronikáře a spisovatele Jana Kořínka byl autorem původního hlavního oltáře v chrámu sv. Barbory místní řezbář Jakub, jemuž Kořínek přisuzoval také provedení řezbářské výzdoby zasedací

se Lábler radil s Josefem Branišem, který v té době působil na české realce v Českých Budějovicích.⁴⁷⁴ J. Braniš ve svém návrhu vycházel z popisu původní oltářní archy,⁴⁷⁵ jak jej zaznamenal ve svém díle *Staré paměti kutnohorské* kutnohorský kronikář Jan Kořínek,⁴⁷⁶ a svůj názor pak oznámil nejen Ludvíku Láblerovi,⁴⁷⁷ ale také vídeňské Ústřední komisi.⁴⁷⁸ Rovněž L. Lábler poslal Ústřední komisi svůj návrh v této věci, v němž se mimo jiné

síně v tehdejší kutnohorské radnici. Viz STICH, Alexander – LUNGA, Radek (eds.). *Jan Kořínek: Staré paměti kutnohorské*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 217-218. ISBN 80-7106-453-X.

⁴⁷³ Lze předpokládat, že na vytvoření původního hlavního oltáře se podíleli nejméně dva řezbářští mistři, neboť podle zápisu ve „verkových registrech“ obdržel značnou částku ve výši 60 kop grošů za práci na oltářní arše řezbářský mistr Kašpar Schick. Viz LEMINGER, Emanuel. *Umělecké řemeslo v Kutné Hoře*. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1926. s. 220-221.

⁴⁷⁴ Architekt Ludvík Lábler se ve své koncepci zřízení nového hlavního oltáře v interiéru chrámu sv. Barbory přikláněl k využití námětu archy původního oltáře, jak se zachoval v popisu kutnohorského jezuita a spisovatele Jana Kořínka, o čemž také informoval Ústřední komisi. K původnímu oltáři zde uváděl, že oltářní svatyně, bývalá královská jídelna s žebrovou klenbou, sloužila k uložení této působivě vyřezávané oltářní archy, na níž byl v plné plasticitě zobrazen výjev Poslední večeře Páně. Na obou stranách oltářní „archy“ byla pohyblivá oltářní křídla s figurálními reliéfy, konkrétně Pannou Marií, sv. Kateřinou, sv. Barborou a sv. Dorotou, přičemž tato oltářní křídla byla provedena jako dvojitá křídla, takže jimi mohla být „archa“ případně uzavřena. Obě křídla, označená jako A a B, byla na zadní straně opatřena ozdobnými výplněmi, aby nedocházelo k tomu, že by se poměrně velká plocha těchto uzavřených křídel jevila jako příliš monotónní. Později, pokud by to kovové části oltáře umožnily, mohla být dle Láblerova názoru zadní strana oltářních křídel vyzdobena figurálními reliéfy nebo malbami. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40, fasc. Kuttenberg-Barbara-Kirche, nestránkováno. Dopis Ludvíka Láblera Ústřední komisi ve Vídni. Kutná Hora, 2. února 1902.

⁴⁷⁵ Tento novogotický hlavní skříňový oltář byl vytvořen podle barokního popisu pozdně gotické oltářní archy Jakuba Nymburského a Kašpara Schicka s reliéfním zpodobněním Poslední večeře Páně a reliéfně zdobenými křídly s postavami světců, mezi nimi i sv. Cyrila a Metoděje. POSPÍŠIL, Aleš – ALT, Jaroslav J. *Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře: oprava interiéru: stavebně- a umělecko-historický průzkum*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2013, nestránkováno.

⁴⁷⁶ Podle Kořínkova vyjádření byla ústředním motivem původní oltářní archy Poslední večeře Páně, na níž byl umístěn „strop na způsob klenutí zformovaný, neobyčejnými řezbami se stkvěl; z jehožto prostředka převeliká růže, velmi uměle a subtilně řezaná, na osmi obloucích nad stolem visela.“ STICH, Alexandr – LUNGA, Radek (eds.). *Jan Kořínek: Staré paměti kutnohorské*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 218. ISBN 80-7106-453-X.

⁴⁷⁷ Konzervátor Josef Braniš se pro návrh nového hlavního oltáře v interiéru Svatobarborského chrámu inspiroval popisem původního středověkého oltáře, proto jedna strana nově vytvořeného křídlového oltáře, která by měla být jeho nejdůležitější a umělecky nejhodnotnější částí, by měla být provedena tak, aby on jako jediný znalý pamětník posledních pozůstatků výzdoby původního oltáře mohl Ústřední komisi na tyto důležité okolnosti upozornit a současně požádat, aby Ústřední komise dala včas příslušnému umělci potřebná nařízení, aby respektoval podobu původního oltáře při tvorbě oltáře nového, a nenechal se zlákat či zmást krásnou výzdobou oltáře od Matěje Rejska a jeho propracovanými detaily. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40, fasc. Kuttenberg, Barbara-Kirche, nestránkováno. Dopis konzervátora památkové péče Josefa Braniše Ústřední komisi ve Vídni. České Budějovice, 6. září 1901.

⁴⁷⁸ V případě Láblerova návrhu na zřízení nového oltáře pro chrám sv. Barbory zastával Braniš názor, že Láblerova kompozice hlavního oltáře pro chrám sv. Barbory je skutečně velmi náročný úkol, protože tento architekt, který ji navrhoval, nebyl vázán pouze architektonickými podmínkami budovy chrámu, ale také dochovanými fragmenty „archy“ původního středověkého oltáře, které musely být co nejvěrněji kopírovány, a dochovaným popisem původního oltáře od kronikáře Jana Kořínka, na který měl být brán ohled ve všech jeho částech. V jednotlivých částech oltářní menzy se Lábler přesně držel jednotlivých dochovaných částí, také ve formách a výzdobě predely byly na jedné straně uplatněny nutné potřeby svatostánku, na druhé straně rovněž popis oltáře od Jana Kořínka. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 - Kuttneberg, fasc. Kuttenberg – Barbara-Kirche, nestránkováno. Dopis konzervátora Josefa Braniše Ústřední komisi ve Vídni. České Budějovice, 8. února 1902.

přikláněl k využití původní středověké archy⁴⁷⁹ jako předlohy pro nový hlavní oltář Svatobarborského chrámu.⁴⁸⁰ Jedná se o typ oltáře, zachycující Poslední večeři Páně jako historickou událost, přičemž vlastním námětem malby ústředního obrazu je označení zrádce (Jidáše Iškariotského), který je umístěn v popředí a Ježíš se k němu natahuje.⁴⁸¹ V provedení tohoto oltáře lze sledovat Láblerovu snahu navazovat na koncepci původního stavitelského umění středověkých mistrů, ale rovněž také pokus o vizualizaci Kořínkova popisu středověké archy původního oltáře.⁴⁸²

Rekonstrukce a dostavba chrámu sv. Barbory by pochopitelně nebyla úplná, kdyby mu chyběla náležitě reprezentativní výzdoba oken.⁴⁸³ Pro tento důležitý a umělecky hodnotný úkol vybral arciděkan Karel Vorlíček absolventa pražské Umělecko-průmyslové školy a významného specialistu na tvorbu historických a náboženských motivů⁴⁸⁴ – malíře Františka

⁴⁷⁹ Emanuel Leminger podle dochovaných písemných pramenů, v nich byl řezbář Jakub označován jako „truhlář“, dovozoval, že tento mistr prováděl na arše původního oltáře truhlářské práce, případně byl autorem jeho ornamentálních řezb. Viz LEMINGER, Otakar. *Umělecké řemeslo v Kutné Hoře*. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1926. s. 218-221.

⁴⁸⁰ Ve svém návrhu využití námětu původní středověké archy k provedení nového hlavního oltáře pro kutnohorský chrám sv. Barbory zastával architekt Lábler názor, že nový kamenný oltář by musel být situován zcela volně, vystavěný s prostřední částí ve formě svatostánku s umístěním sochy sv. Barbory, a s dvěma postranními částmi, ozdobenými baldachýny nebo sochami světců. Než však bude přistoupeno k jeho provedení, rozhodl se architekt Lábler uctivě požádat Ústřední komisi o příznivé vyjádření s ohledem na základní otázku, zda má být nový křídlový oltář proveden pouze na základě popisu původního oltáře, nebo volně koncipován jako vysoký kamenný oltář, který by s ohledem na poskytnuté finanční prostředky, které byly k dispozici, mohl být proveden velmi jednoduše. Kvůli naléhavosti, stejně jako kvůli tomu, aby se zabránilo přehnanému altruismu, obrátil se architekt Ludvík Lábler v této věci přímo na Ústřední komisi se žádostí o její vyjádření, přičemž připomněl, že středoškolský učitel a konzervátor Josef Braniš, tehdy působící na škole v Českých Budějovicích, který je nejlepším znalcem stavební a umělecké historie sv. Barbory, mohl mít významný podíl na vytvoření tohoto nového oltáře. NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chám sv. Barbory, nestránkováno. Dopis architekta Ludvíka Láblera Ústřední komisi ve Vídni. Kutná Hora, 23. června 1901.

⁴⁸¹ K dobovému hodnocení nového hlavního oltáře chrámu sv. Barbory viz VORLÍČEK, Karel. *Dějiny restaurace a dostavby velechrámu Panny Barbory v Hoře Kutné: 1884–1905*. 1. vyd. Kutná Hora: Archaeologický sbor „Wocel“, 1906. s. 231-234.

⁴⁸² Nový hlavní oltář, vytvořený v letech 1902–1905 podle Kořínkova popisu původní středověké archy, byl pokusem o vizualizaci původního námětu a současně reminiscencí na ústřední roli eucharistie v náboženské praxi předhusitských Čech. K zhodnocení nového hlavního oltáře v chrámu sv. Barbory z hlediska památkové péče viz ZAHRADNÍK, Pavel. *Kutná Hora, chrám sv. Barbory: přípravná etapa průzkumů – úsek A5*, 1996, strojopis, nestránkováno.

⁴⁸³ K problematice gotických oken v chrámu sv. Barbory viz BROŽOVÁ, Petra. *Okna v chrámu svaté Barbory v Kutné Hoře* [online]. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2007. Vedoucí práce prof. PhDr. Milena Bartlová, CSc. [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/ucbbh/bakalarska_prace_CELA.pdf.

⁴⁸⁴ V druhé polovině 19. století byla při poškození obrazů k oživení jejich povrchových vrstev užívána tzv. *Pettenkofferova regenerační metoda*, při jejíž aplikaci byl obraz umístěn do uzavřené skříně a vystaven působení ethanolových par; k udržení trvalejšího pozitivního efektu měly posloužit předchozí balzámové nátěry. Ethanol však způsoboval také bobtnání malby, a proto se tato metoda později přestala užívat. Objevitelem a propagátorem této metody byl německý lékař Max von Pettenkoffer. KUBIČKA, Roman – ZELINGER, Jiří. *Výkladový slovník: malířství, grafika, restaurátorství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2004. s. 206. ISBN 80-247-9046-7.

Urbana.⁴⁸⁵ Pro výběr tohoto umělce bylo také jistě podstatné, že František Urban v tomto výtvarném pojetí vytvořil již sklomalby pro kostel sv. Ludmily v Praze na Vinohradech, a proto se právě on jevil jako vhodný adept k výzdobě oken chrámu sv. Barbory. Malíř František Urban pak postupně (ve spolupráci se svou manželkou Marií Urbanovou–Zahradnickou) v letech 1898–1916 navrhoval podle podrobných a konkrétně formulovaných zadání soubor vitráží pro chrám sv. Barbory.⁴⁸⁶ Bylo tak vytvořeno celkem osmnáct pozoruhodných skomaleb, při jejich tvorbě se ovšem tento umělec musel podřizovat požadavkům jednotlivých zadavatelů.⁴⁸⁷ V roce 1898 F. Urban navrhl sklomalbu nazvanou „Panna Marie se světci v krajině s říčkou Vrchlicí“, na níž se rozhodl vytvořit typ kutnohorské madony. Překážkou se však ukázal zejména nedostatek zdejší krojové tradice, proto se Urban rozhodl improvizovat.⁴⁸⁸ Kutnohorská madona tak má v jeho provedení na hlavě šátek zavínutý po způsobu Hanačky.⁴⁸⁹

Nejambicióznější z Urbanových skomaleb, vytvořených pro výzdobu oken chrámu sv. Barbory, je nesporně ta, která byla vytvořena na oslavu císaře Františka Josefa I.,⁴⁹⁰ který také v roce 1906 poctil Kutnou Horu svou návštěvou.⁴⁹¹ Dole ve středu této sklomalby je umístěna postava císaře Františka Josefa I. při modlitbě, oděná v hávu nositele Řádu Zlatého rouna a

⁴⁸⁵ Již v době svých uměleckých začátků patřil malíř František Urban k uznávaným osobnostem akademického naturalismu. Kutná Hora tak mohla zadáním této důležité zakázky renomovanému pražskému tvůrci opět připomenout svou tradici bohatého horního města, které si umělec vybíralo v prvním městě Českého království.

⁴⁸⁶ Podle názoru restaurátora Jaroslava Skuhravého představují Urbanovy sklomalby pro chrám sv. Barbory (především sklomalba „Panna Marie mezi svatými“ v presbytáři) unikátní soubor děl tohoto typu, avšak zřejmě již záhy u nich docházelo k mechanickému poškození skel ve výplních, popraskání olovené vazby výplní v jejich spojích, a také vypadání tmelu při okrajích výplní v ostění. SKUHRAVÝ, Jaroslav. *Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře – ÚSEK 3B: restaurátorská zpráva: restaurování vitráží horního patra presbytáře*. Praha: GEMA ART GROUP, a. s., 2006. nestránkováno.

⁴⁸⁷ Motiv postavy rytíře v brnění a se štítem (středověkého Rolanda) se objevuje také na jedné z Urbanových skomaleb, umístěné v třetí severní ochozové kapli sv. Kříže, a věnované oslavě dávné slovanské minulosti města Kutné Hory; tuto sklomalbu v roce 1913 zadal a do Svatobarborského chrámu nechal umístit kutnohorský spolek „Vocel“. POSPÍŠIL, Aleš – ROYT, Jan. *Chrám sv. Barbory: restaurování a oprava vnějšího pláště*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2009, nestránkováno.

⁴⁸⁸ Nicméně jak se takto nově vytvořený typ kutnohorské madony zamlouval kutnohorské městské radě a obyvatelům města Kutné Hory, bohužel není známo, protože pražští recenzenti nevěnovali kutnohorské místní ikonografii žádnou pozornost, a lokální *Podvysocké listy* se touto otázkou rovněž nijak nezabývaly. Jisté však je, že toto okno povzbudilo další donátory, aby se pokusili financovat osazení ostatních oken dalšími zajímavými sklomalbami od Františka Urbana.

⁴⁸⁹ Viz PETRASOVÁ, Taťána. Sklomalby Františka Urbana v chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. In *Zprávy památkové péče*, roč. 54, č. 7, 1994, s. 236–239. ISSN 1210-5538.

⁴⁹⁰ Střední okno vysokého chóru chrámu připomíná oslavu 70. narozenin císaře Františka Josefa I., a jeho donátorem byl právník a státní zástupce v Kutné Hoře JUDr. Josef Antonín Schneider–Svoboda. KREMLA, Josef. *František Josef I.* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra Kutná Hora [cit. 2020-09-01]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/spolkovy-zivot-5-frantisek-josef>.

⁴⁹¹ V Kutné Hoře byl císař František Josef I. 21. června 1906 přivítán purkmistrem Janem Macháčkem, a po slavnostním uvítání panovník v doprovodu členů městské rady navštívil Vlašský dvůr a následně i chrám sv. Barbory. V průběhu návštěvy byl císař Ludvíkem Láblerem a Karlem Vorlíčkem seznámen s historií těchto staveb, průběhem jejich oprav i zásluhami, které na jejich provedení měl spolek „Vocel“. SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné za rok 1900–1908*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Wocel“, 1908. s. 15.

klečící před hlavním oltářem chrámu sv. Barbory. Vpravo za císařem měla být vyobrazena alegorická postava s mečem v ruce, k němuž byla přivínuta ratolest vavřínu – symbolu mírumilovné vlády, o níž císař František Josef I. celoživotně usiloval. Vlevo dole na této vitráži pak je umístěna sedící postava personifikované Historie, píšící v knize.⁴⁹² Autor této sklomalby František Urban si však zřejmě neuvědomil, že umístit za klečícího císaře⁴⁹³ postavu s mečem v ruce může být považováno za značně nevhodné, poněvadž to případně může evokovat přání panovnickovy smrti či další negativní konsekvence. Avšak pohledu správce fondu, dohlížejícímu na finanční stránku věci, tento nedostatek neunikl a nehodlal jej tolerovat. Správce fondu následně na tuto skutečnost upozornil české místodržitelství v Praze, a současně zamítl i celkovou malířskou výzdobu kostelní kaple. Z původního velkolepého záměru výzdoby Svatobarborského chrámu tak zbylo pouze torzo, které však ve svém provedení přesto působí velmi inspirativně, neboť skutečně mistrně využívá detailu kutnohorského pastoforia ke zdůraznění autenticity prostoru chrámového interiéru.⁴⁹⁴

V roce 1905 byl po dokončení západního průčelí chrám sv. Barbory slavnostně znovuvysvěcen biskupem královéhradeckým Josefem Doubravou,⁴⁹⁵ a při této významné příležitosti město Kutná Hora jmenovalo tohoto církevního hodnostáře svým čestným občanem.⁴⁹⁶ Královéhradecký světící biskup Josef Doubrava⁴⁹⁷ je také vyobrazen na jedné z Urbanových vitráží, kde je zachycen jako jeden ze skupiny havířů, poklekajících v posvátné úctě před zjevením sv. Barbory.⁴⁹⁸

⁴⁹² PETRASOVÁ, Taťána. Sklomalby Františka Urbana v chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. In *Zprávy památkové péče*, roč. 54, č. 7, 1994, s. 238. ISSN 1210-5538.

⁴⁹³ Nemalou zásluhu na císařově návštěvě Kutné Hory v roce 1906 měl dle autorova názoru nepochybně také JUDr. Bedřich Pacák, zastávající v té době post ministra-krajana v rakouské vládě, a také provozující v Kutné Hoře advokátní praxi.

⁴⁹⁴ PETRASOVÁ, Taťána. Sklomalby Františka Urbana v chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. In *Zprávy památkové péče*, roč. 54, č. 7, 1994, s. 238. ISSN 1210-5538.

⁴⁹⁵ K osobnosti a působení královéhradeckého světícího biskupa Josefa Doubravy viz DUŠKOVÁ, Lucie. *Josef Doubrava (1852–1921): život královéhradeckého biskupa* [online]. Diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2009. Vedoucí práce doc. Mgr. Pavel Panoch, Ph. D. [cit. 2020-02-07]. Dostupné z <https://dk.upce.cz/handle/10195/35443>.

⁴⁹⁶ Ke jmenování královéhradeckého biskupa Josefa Doubravy čestným občanem Kutné Hory došlo 4. prosince 1906. PROVAZ, Lukáš. *Čestní občané města Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Město Kutná Hora, 2013. s. 66. ISBN 978-80-86699-72-1.

⁴⁹⁷ Je nepochybně zajímavé, že tento církevní činitel se kromě pastorační činnosti věnoval také architektuře, malířství a publicistice (v katolických časopisech), a mezi jeho přátele patřili známí malíři Max Švabinský, Antonín Slavíček nebo Julius Mařák. KOUTEK, Tomáš. *Čeští biskupové a arcibiskupové 973–2016: od Dětmara k Dukovi*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Brána, 2016. s. 171. ISBN 978-80-7243-857-0.

⁴⁹⁸ U příležitosti dokončení a opětovného vysvěcení v roce 1905 vyjádřil arciděkan a tehdejší předseda spolku „Vocel“ Karel Vorlíček ve své zprávě pro Ústřední komisi ve Vídni velkou radost členů spolku i vřelý dík za to, že díky přízni a finanční podpoře císaře Františka Josefa I. se podařilo Svatobarborský chrám opravit a zachránit před úplnou zkázou, a proto na připomenutí tohoto pro královské horní město Kutná Hora nezapomenutelného dne znovuvysvěcení chrámu sv. Barbory, které bude provedeno 15. den tohoto měsíce jeho biskupem královéhradeckým ThDr. Josefem Doubravou, zasílá arciděkan Vorlíček Ústřední komisi výtisk své knihy s názvem *Dějiny restaurace a dostavby velechrámu sv. Panny Barbory v Hoře Kutné 1884 – 1905* s příloženým

Při příležitosti slavnostního znovuvysvěcení chrámu sv. Barbory⁴⁹⁹ vznikl podle návrhu architekta Ludvíka Láblera a modelů řezbářského mistra Jana Kastnera také novogotický skříňový oltář s vyobrazením Poslední večeře Páně a reliéfně zdobenými křídly s postavami světců, mezi nimi i sv. Cyrila a Metoděje; polychromii zde provedl zmíněný František Urban. Podle Láblerových návrhů pak bylo k oltáři pořízeno i nové liturgické náčiní a příslušné textilie, potřebné k provozování bohoslužebných úkonů.⁵⁰⁰

Tématika Urbanova cyklu vitráží, určených pro výzdobu oken chrámu sv. Barbory,⁵⁰¹ vyvrcholila v roce 1913 osazením chrámového okna, objednaného spolkem „Vocel“. Toto okno představovalo nejen připomínku všech opravných prací a jejich průběhu, ale také symbolizovalo všechny kulturní a památkové aktivity, na kterých se kutnohorský spolek „Vocel“ nějakým způsobem podílel.⁵⁰² Dle názoru historičky umění Taťány Petrasové lze proto říci, že *„Urbanovy vitraile jsou komponovány jako živé obrazy v době, která se už mýjela s jejich velkolepým aranžmá. Ale jejich barevné řešení je nanejvýš soudobé a dokáže působivě využít historického prostředí chrámu. I tak zůstává Vorlíčkův pokus o naplnění neogotiky na počátku 20. století pozoruhodným výkonem, který provokuje další otázky o smyslu a podobách závěrečné fáze neogotiky.“*⁵⁰³ Navíc Františkem Urbanem navržená druhá sklomalba z roku 1913, určená pro ochozovou kapli sv. Blažeje, symbolicky zobrazuje

poděkováním. Rovněž Ústřední komisi poděkoval za velmi mnoho úředních činností, které souvisely s důstojným a umělecky velmi dobře provedeným restaurováním této sakrální stavby a místa konání bohoslužeb, a jako skromný projev své nezměrné vděčnosti za velmi silnou, neúnavnou a vždy tak úspěšnou podporu, s níž Ústřední komise vždy podporovala Vorlíčkovu nesmírné úsilí o opravu a záchranu této velkolepé památky. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 – Kutná Hora, fasc. Kuttenberg, Barbara-Kirche, nestránkováno. Dopis arciděkana Karla Vorlíčka Ústřední komisi ve Vídni. Kutná Hora, 12. října 1906.

⁴⁹⁹ Znovuvysvěcení Svatobarborského chrámu bylo pro Kutnou Horu a její obyvatele skutečně mimořádnou událostí, o čemž svědčí také výzva výboru spolku „Vocel“ všem místním majitelům domů: *„Za účelem zvýšení lesku významné této slavnosti žádáme pány majitele domů, aby vyzdobili domy své prapory, a vybízíme veškeré občanstvo, aby se slavnosti zúčastnilo v počtu, co možná nejhojnějším.“* KREMLA, Josef. Kutnohorské muzeum. In *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory*, roč. 2017, č. 3, 2017, s. 3.

⁵⁰⁰ ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha – Litomyšl: Paseka, 2000. s. 482. ISBN 80-7106-186-7.

⁵⁰¹ K provedení rekonstrukce a dostavby Svatobarborského chrámu se vyjádřil i zemský konzervátor a zakladatel „Klubu za starou Prahu“ JUDr. Luboš Jeřábek, který ve svém hodnocení vyjádřil tak, že Ústřední komisi ve Vídni by musely být tyto navrhované práce schváleny, neboť je třeba brát zřetel na její velmi naléhavou opravu. JUDr. Jeřábek zde rovněž tvrdil, že je třeba uvítat skutečnost každoročních inspekcí při prováděných stavebních a restaurátorských pracích, které by měly zabránit značnému prodražení stavby, neboť díky tomu bude památka náležitě opravena a současně budou ušetřeny nemalé finanční náklady. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40, fasc. Kuttenberg – Barbara-Kirche, nestránkováno. Dopis JUDr. Luboše Jeřábka Ústřední komisi ve Vídni. Praha, 27. března 1913.

⁵⁰² Výzdoba tohoto okna měla také připomenout osobnost a činnost Jana Erazima Vocela, k jehož vědeckému a kulturnímu odkazu se tento spolek hlásil. Dle zprávy arciděkana Karla Vorlíčka na této sklomalbě *„...vpředu stoje modlí se rytíř v středověkém brnění s laurem [vavřínem – pozn. aut.] na přilbě na paměť věhlasného archeologa a občana kutnohorského Jana Erazima Vocela, maje znázornit jeho sklon k historismu a jeho zálibu pro gotický středověk výtvarný a básnický.“* SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – Vorlíček Karel, neinventarizováno, nestránkováno.

⁵⁰³ PETRASOVÁ, Taťána. Sklomalby Františka Urbana v chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. In *Zprávy památkové péče*, roč. 54, č. 7, 1994, s. 238. ISSN 1210-5538.

klečícího císaře Františka Josefa I., který se modlí před novým hlavním oltářem v chrámu sv. Barbory, což byla nejen připomínka císařovy návštěvy Kutné Hory v roce 1906, ale především výraz díky a vděčnosti Kutnohořanů za to, že císař výrazně finančně přispěl k realizování této rozsáhlé a nákladné akce.⁵⁰⁴ Idea lokálního patriotismu obyvatel Kutné Hory zde přestoupila obvyklý rámec novogotických stavebních úprav, a jejich hlavnímu zastánci – arciděkanu Karlu Vorlíčkovi – se podařilo najít pro konkrétní novogotickou úpravu Svatobarborského chrámu velmi zajímavou myšlenkovou paralelu, díky níž byla tehdejšími výrazovými prostředky prezentována novodobá apoteóza místních obyvatel, tak jak ji kdysi ztělesňovala samotná stavba tohoto gotického chrámu, na jehož vzniku ve středověku se podílela celá řada tehdejších renomovaných stavitelů a umělců, a která byla vystavěna díky vysokým ambicím i financím bohatých kutnohorských patricijů a měšťanů.⁵⁰⁵

Celková rekonstrukce a dostavba Svatobarborského chrámu⁵⁰⁶ představuje velmi významný podnik z hlediska památkářského snažení a vývoje památkové péče na přelomu 19. a 20. století,⁵⁰⁷ kdy počáteční snahy obnovit zachránit tuto mohutnou gotickou stavbu před zchátráním a úplnou zkázou se postupně proměnily v její celkovou rekonstrukci, včetně

⁵⁰⁴ Na návštěvu císaře Františka Josefa I. v Kutné Hory a také na císařovu prohlídku obnoveného chrámu sv. Barbory v roce 1906 reagoval také kolínský konzervátor Karel Kroutil, který ve své zprávě pro Ústřední komisi o ní uvedl, že císařově návštěvě Kutné Hory předcházela řada ocenění pro osobnosti, které se více či méně zasloužily o opravu chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře, mezi nimiž byl také (často velmi nepopulární) stavitel varhan Jan Tuček. Zveřejnění těchto ocenění v novinách se uskutečnilo v posledních dnech měsíce května, současně se sugestivní poznámkou Ústřední komise, v níž byla vyjádřena podpora Janu Tučkovi a kritizování opozice proti tomuto staviteli varhan. Aby se vše náležitě podařilo a předešlo se případným problémům, rozhodla se městská rada Kutné Hory po bouřlivém jednání (dle důvěrného sdělení městského tajemníka) pro plné respektování nařízení Ústřední komise, jejichž doslovné znění bylo uloženo v zasedací místnosti kutnohorské městské rady. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40, fasc. Kuttenberg, Barbara-Kirche, nestránkováno. Zpráva kolínského konzervátora Aloise Kroutila Ústřední komisi ve Vídni. Kolín, 17. července 1906.

⁵⁰⁵ Dle vyjádření kolínského konzervátora Ústřední komise Aloise Kroutila je konstrukce hlavní lodi Svatobarborského chrámu v úrovni přízemí materiálově podobně jednoduchá, jako boční lodi chrámu v této úrovni, a byla téměř celá vystavěna z písčitého kutnohorského vápence. Tato materiálová jednota byla v rekonstrukce a dostavby chrámu na několika místech „narušena“ vysprávkami, které byly provedeny z jemnozrnného hoříckého pískovce. Vlastní konstrukce vestavěné varhanní kruchty byla vybudována výhradně z hoříckého pískovce, a z hoříckého pískovce byly rovněž vytvořeny čtyři žebrové klenby pod varhanní kruchtou i portál hlavního vchodu v západní zdi této katedrály. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40, fasc. Kuttenberg, Barbara-Kirche. Zpráva kolínského konzervátora Aloise Kroutila Ústřední komisi ve Vídni. Kolín, 21. listopadu 1906.

⁵⁰⁶ V průběhu rekonstrukce Svatobarborského chrámu si Kutná Hora připomněla také 100. výročí narození Jana Erazima Vocela. Proto byly arciděkanem Karlem Vorlíčkem 23. srpna 1902 slouženy bohoslužby v kostele sv. Jakuba Většího, které byly zakončeny slovy „...aby Bůh dal nám podobné zástupce české vědy, kteří by na mezinárodním kolbišti hájili význam národa našeho jako národa kulturního.“ SOKA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1900–1907*. 1. vyd. Kutná Hora: Archaeologický sbor „Vocel“, 1908. s. 11.

⁵⁰⁷ Po dokončení této akce se Karlu Vorlíčkovi (velmi spokojenému s jejím průběhem i výsledkem) Svatobarborský chrám jevil „...opravdu neslýchaně krásný, jako luzná pohádka“. VORLÍČEK, Karel. *Dějiny restaurace a dostavby velechrámu sv. Panny Barbory v Hoře Kutné: 1884–1905*. 1. vyd. Kutná Hora: Archaeologický sbor „Vocel“, 1906. s. 126.

restaurování kamenné umělecké výzdoby a dekorativních prvků.⁵⁰⁸ V rámci celé akce se angažovali nejen členové kutnohorského spolku „Vocel“ a čelní představitelé města, ale také renomovaní umělci a architekti – Josef Mocker a Ludvík Lábler, který se stal hlavní výkonnou silou celé této akce. Kutnohořané byli na svůj obnovený Svatobarborský chrám skutečně velmi hrdí, neboť obnova a záchrana této mohutné stavby měly být i výrazem vlasteneckého úsilí a hrdosti Čechů na jejich slavnou minulost, uměleckou vyspělost a kulturní kvality.⁵⁰⁹ Dobovým svědectvím této významné události a také radosti Kutnohořanů ze záchrany Svatobarborského chrámu jsou slova arciděkana Karla Vorlíčka: „*Všechny práce dostavby, jakož i restaurační uvnitř kostela provedeny jsou dokonale, způsobem v každém ohledu správným – dostavba jest imposantní, restaurace vzorná a nelze tu popřít, že provedeno jest dílo záchrany umělecké památky prvního řádu, kteréž jiným za vzor sloužiti může a také již slouží.*“⁵¹⁰ Výrazem respektu k osobnosti Karla Vorlíčka i k úsilí tohoto církevního hodnostáře o záchranu Svatobarborského chrámu se tehdy stalo také pochvalné vyjádření českého malíře Maxe Švabinského,⁵¹¹ který pražskému místodržitelství o Vorlíčkově kutnohorském působení a jeho památkových aktivitách sděloval: „...*věnoval se od svého pobytu v Kutné Hoře (1871) záchraně velechrámu sv. P. Barbory – a když se mu to s uměnímilovnými podařilo, že velechrám vráceno bylo jmění odcizené a zástavy, svépomoc říšská, království českého, obce kutnohorské a archeol. sboru „Vocel“, byl velechrám během 20 let nejen opraven, ale i o jedno travée prodloužen a tím na straně západní úplně zabezpečen, pojal další úmysl učiniti z něho uměleckou obrazárnu. A i v tomto ohledu našel příznivců, tak že empory presbyterní jsou opatřeny zasklením...ochoz presbyteria 8mi figurálními okny – vysoký kůr figurálním oknem vesměs malých rozměrů.*“⁵¹² Z uvedených

⁵⁰⁸ Podle názoru Klimenta Horského (pod tímto pseudonymem se s největší pravděpodobností skrýval kutnohorský rodák, spisovatel a novinář Jan Lier) v článku *Kutná Hora po dvacíti letech* „...*záchrana chrámu sv. Barbory byla aktem piety k pomníku vysoké ceny kulturně-historické a stala se nákladem státu, země, obce a spolku Vocela...Chrámu sv. Barbory zůstal i nyní po ukončení oprav „luznou pohádkou“, skvostem, na nějž pyšni býti můžeme.*“ HORSKÝ, Kliment. *Kutná Hora po dvacíti letech*. Zvon: týdeník belletristický a literární: majetek družstva spisovatelského, roč. V, č. 15, 1905, s. 227.

⁵⁰⁹ Výrazem hrdosti městských zastupitelů i dalších obyvatel Kutné Hory na obnovený chrám sv. Barbory i další památky byl také článek s názvem *Za starou Kutnou Horu!*, v němž jeho autor nejen vyzdvihl význam obnovy těchto památek, ale rovněž všechny Kutnohořany i další české patrioty důrazně vyzýval: „*Ukažte krásu Kutné Hory Evropě a celému vzdělanému světu, nelitujte žádných obětí, žádného nákladu, to nebude uloženo na mrtvý úrok... nemáme-li na dále nésti kulturní příhanu lidí, kteří nectí, nemilují a nechrání velikou a slavnou minulost král. horního města Hory Kutné!*“ *Podvysocké listy*, roč. XXV, č. 29 (17. 7.), 1914, nestránkováno.

⁵¹⁰ Viz PETRASOVÁ, Taťána. Sklomalby Františka Urbana v chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. In *Zprávy památkové péče*, roč. 54, č. 7, 1994, s. 238-239. ISSN 1210-5538.

⁵¹¹ K osobnosti českého malíře a rytce Maxe Švabinského viz HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českého výtvarného umění II: N – Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. s. 848-849. ISBN 80-200-0522-6.

⁵¹² NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory. Dopis malíře Maxe Švabinského českému místodržitelství v Praze, ve kterém hodnotil činnost Karla Vorlíčka a jeho úsilí o záchranu kutnohorského chrámu sv. Barbory. Praha, 22. října 1914.

slov tehdy již známého malíře a pozdějšího profesora pražské Akademie výtvarných umění je velmi dobře patrný nejen význam Svatobarborského chrámu jako architektonického symbolu Kutné Hory, ale také hodnocení významu Vorlíčkovy osobnosti i jeho působení v péči o památky tohoto města.⁵¹³

Tato svým rozsahem skutečně výjimečná památková akce v rámci města i regionu, původně zamýšlená jako oprava některých nejvíce poškozených částí Svatobarborského chrámu,⁵¹⁴ byla nakonec velmi velkoryse pojata jako celková rekonstrukce vnějšího opěrného systému i restaurování vnitřního mobiliáře chrámu.⁵¹⁵ V rámci celé této akce byly provedeny také úpravy nejbližšího okolí této stavby, které bylo adaptováno na městský park.⁵¹⁶ Rekonstrukce této gotické stavby představovala nejrozsáhlejší památkový počín, který bylav tomto období v Kutné Hoře proveden.⁵¹⁷

Tato památková akce byla co do rozsahu největší a nejvýznamnější v rámci města Kutné Hory i kutnohorského regionu,⁵¹⁸ a její celkové finanční náklady dosáhly téměř jeden milion rakouských korun.⁵¹⁹ Ovšem tato akce měla být rovněž přesvědčivým dokladem hrdého českého patriotismu i rozsáhlé kulturní a památkové aktivity členů kutnohorského spolku

⁵¹³ Novinářka Irena Blahníková vyzvedla nejen široký Vorlíčkův záběr (archeologie, historie, památková péče a samozřejmě kněžské působení), ale zejména význam jeho díla o Svatobarborském chrámu, neboť „...je dodnes uznávanou veličinou v dějinách architektury a vysokoškolští studenti na předních univerzitách jej stále mají mezi doporučovými knihami.“ BLAHNÍKOVÁ, Irena. *Kdo odpočívá na hřbitově Všech svatých* [online]. Webové stránky Kutnohorský deník.cz [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: https://kutnohorsky.denik.cz/zpravy_region/kdo-odpociva-na-hrbitove-vsech-svatych-20141031.html.

⁵¹⁴ Největším problémem bylo tehdy zejména pokrytí povrchu kamenných částí prachovými depozity, a v místech, kam zatekala dešťová voda a dosázelo zde k jejímu shromažďování, což se týkalo zejména stropů ochozu triforia, byl kámen pokryt silnou sádrovcovou krustou, která se v šupinách odlupovala a působila další degradaci těchto kamenných prvků. ĎOUBAL, Jakub. *Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře – Restaurátorská zpráva – restaurování kamenných prvků*. Praha: GEMA ART GROUP, a. s., 2006, nestránkováno.

⁵¹⁵ K provedení rekonstrukce a dostavby Svatobarborského chrámu se vyjádřil i zakladatel „Klubu za starou Prahu“ JUDr. Luboš Jeřábek, který ve svém hodnocení pro Ústřední komisi vyjádřil tak, že všechny navrhované práce musely být nejdříve schváleny Ústřední komisí, protože se jednalo o neodkladnou potřebu opravy této památky. Proto by bylo třeba uvítat skutečnost, že takové průběžné inspekce prováděných stavebních prací přispěly k záchraně této stavby, díky čemuž byla tato památka nejen zachována, ale bylo také ušetřeno značné množství finančních prostředků. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40, fasc. Kuttenberg, Barbara-Kirche, nestránkováno. Dopis předsedy „Klubu za starou Prahu“ JUDr. Luboše Jeřábka Ústřední komisí ve Vídni. Praha, 27. března 1913.

⁵¹⁶ V současnosti je tento městský park při chrámu sv. Barbory označován jako *Vorlíčkovy sady* podle kutnohorského arciděkana Karla Vorlíčka, který působil jako přední člen spolku „Vocel“ a velmi aktivně se angažoval v záležitosti obnovy řady kutnohorských památek (zejména Svatobarborského chrámu) v závěru 19. a na začátku 20. století.

⁵¹⁷ Je ovšem pozoruhodné, že v nekrologu Josefa Mockera, uveřejněném v *Technickém obzoru*, nebyla oprava chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře ani zmínka, zatímco zde byly vysoce oceňovány oprava hradu Karlštejna a dostavba pražské katedrály sv. Víta. Nekrolog architekta Josefa Mockera. In *Architektonický obzor*, roč. VII, č. 2 (20. 1.), 1899, s. 20-21.

⁵¹⁸ Celkové náklady na opravu Svatobarborského chrámu nakonec dosáhly 1.819. 976 zlatých a 96 krejcarů, tedy 909.988 rakouských korun a 48 haléřů. To by v přepočtu na dnešní měnu, při současné ceně zlata, znamenalo více než 140 milionů českých korun. HRABÁNKOVÁ, Světlana – KREMLA, Josef. České muzeum stříbra v Kutné Hoře. In *Středočeský sborník historický*, roč. 34, 2008, s. 308. ISSN 0585-4172.

⁵¹⁹ SOKa KH, MÚKH – Chrám sv. Barbory – oprava, účty, spor o patronát, kart. č. 113, sign. III/91-1925, nestránkováno.

„Vocel“, z jehož iniciativy či za jeho účasti byla provedena řada rekonstrukcí a restaurování významných historických a uměleckých památek v Kutné Hoře i jejím blízkém okolí.⁵²⁰ V neposlední řadě však byla tato akce i jakýmsi duchovním přemostěním mezi staviteli chrámu ve 14. století a jeho obnoviteli na přelomu 19. a 20. století.⁵²¹ A zatímco původní stavitelé chrámu sv. Barbory, kteří se ve 14. století svým stavitelským a kompozičním uměním snažili ukázat nejen své vysoké stavitelské a umělecké kvality, ale také značnou ekonomickou moc a soběstačnost tohoto tehdy tak slavného královského horního města, jeho obnovitelé na přelomu 19. a 20. století dle svého přesvědčení obraceli k dávným uměleckým i národním tradicím českého národa, a snažili se tak navazovat na kulturní a umělecký odkaz svých velkých předchůdců.⁵²² Velmi významnou roli (podobně jako u oprav dalších sakrálních památek) zde sehrála rovněž osobnost arciděkana Karla Vorlíčka, kterého Kutná Hora za jeho zásluhy také ocenila udělením čestného občanství.⁵²³ Je ovšem třeba zdůraznit, že tato akce (podobně jako u dalších památek v Kutné Hoře) byla pojata velmi radikálně, a došlo při ní k užití nových prvků (včetně odlišného stavebního materiálu – hořického pískovce), které nebyly původní stavbě chrámu vlastní.⁵²⁴ Také rozsah doplnění či nahrazení původních

⁵²⁰ Podle vyjádření architekta Láblera „...jako stavba chrámu značný vliv na vývoj umění stavitelského v Kutné Hoře má musila a v následku celá řada nádherných staveb vznikla, prováděním restaurace jmenovaného chrámu sv. -Barborského vzbuzen byl živý zájem pro zachování ostatního drahocenného dědictví uměnímilovných předků.“ LÁBLER, Ludvík. Kutná Hora a její památky stavitelské. In *Architektonický obzor*, roč. II, č. 1 (7. 1.), 1903. s. 2.

⁵²¹ Velmi zásadní změnou pro chrám sv. Barbory (v rámci provedené rekonstrukce v letech 1884–1905 bylo prodloužení této stavby o jedno pole na západní straně, a rovněž zřízení nové průčelní (pseudogotické) zdi. FUČÍK, Zdeněk et al. *Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře: restaurátorská zpráva: restaurování vnějšího pláště – úsek 5B*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2011, nestránkováno.

⁵²² Podobným příkladem, jakým je chrám sv. Barbory v Kutné Hoře, je i bývalý cisterciácký klášter Nanebevzetí Panny Marie a sv. Jana Křtitele v Sedlci (dnes součást města Kutné Hory). Tuto mohutnou gotickou stavbu katedrálního typu značně ovlivnily josefínské reformy, když byl v roce 1783 zdejší klášter zrušen, a tento téměř nově vystavěný chrám, českým historikem a literátem Bohuslavem Balbinem označovaný díky své monumentalitě jako „splendissima basilica“ (nejskvostnější chrám) byl tehdy odsvěcen, a jeho početný a umělecky cenný mobiliář byl rozprodán. Konventní chrám pak v polovině 19. století nákladnou rekonstrukcí interiéru, jež mimo jiné zahrnovala provedení nové výmalby a osazení nového hlavního oltáře. Dílčí práce na dalším restaurování interiéru této sedlecké katedrály byly postupně prováděny v průběhu celého 19. a 20. století. HORÁK, Petr et al. *Analýzy projektů restaurování a památkové obnovy: projekt Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013. s. 35. ISBN 978-80-7395-712-4.

⁵²³ Udělení čestného občanství Kutné Hory bylo pro Karla Vorlíčka jistě nemalým oceněním, avšak nesporně ještě významnější bylo uznání jeho zásluh přímo z Vatikánu – od papeže Lva XIII. Podle Vorlíčkova vyjádření „...doslechl se sv. Otec, že v městě Kutné Hoře trvá zvláštní chvála hodný Sbor Archeologický „Vocel“ a též pochvaly že zasluhuje i Městská Rada téhož města... Proto sv. Otec za spravedlivé pokládá, aby zdárné výsledky činnosti jak sboru „Vocel“, tak Městské Rady dle zásluhy pochválil a s povděkem veřejné svědectví vydal, že poznal zbožnou jich mysl.“ VORLÍČEK, Karel. *Dějiny restaurace a dostavby velechrámu sv. Panny Barbory v Hoře Kutné: 1884–1905*. 1. vyd. Kutná Hora: Archaeologický sbor „Vocel“, 1906. s. 203.

⁵²⁴ Podle zjištění restaurátora a pedagoga Fakulty restaurování Univerzity Pardubice (sídlící v Litomyšli) doc. MgA. Jakuba Ďoubala, Ph.D. došlo v případě některých chrličů Svatobarborského chrámu, které bylo pro jejich zchátralost nebo závažné poškození nutné nahradit novými, k tomu, že tyto nově instalované části nenapodobují původní kamenné (gotické) prvky, ale jsou identické s chrličy, navrženými J. Mockerem pro Svatovítskou katedrálu na Pražském hradě. Viz ĎOUBAL, Jakub. Několik poznatků z restaurování chrámu sv. Barbory

kamenných prvků a částí kamenosochařské výzdoby byl velmi značný, a proto dle autorova názoru došlo k faktickému zničení původního charakteru této stavby. Není vyloučeno, že se tak stalo při završení této akce Ludvíkem Láblerem po Mockerově smrti v roce 1899.⁵²⁵ V každém případě však tento postup a jeho radikální realizace neměly zcela nic společného s koncepcí opravy chrámu, kterou o několik desetiletí dříve prosazovala vídeňská Ústřední komise, nebo samotný Bernhard Grueber,⁵²⁶ který tehdy průzkum kutnohorských památek a návrhy jejich oprav prováděl.⁵²⁷

V rámci celé rekonstrukce a dostavby chrámu sv. Barbory byl proveden průzkum kamenných prvků a součástí kamenosochařské výzdoby, kde byla zaměřena pozornost Ludvíka Láblera a jeho spolupracovníků na zjištění jejich tehdejšího stavu, povrchové úpravy, a hlavně na jejich případné poškození. Zásadním problémem však byla skutečnost, že na chrámu sv. Barbory byly použity v zásadě dva rozdílné typy stavebního materiálu – hořícký pískovec a kutnohorský vápenec.⁵²⁸ Tento základní rozdíl v použitých stavebních materiálech měl zásadní vliv nejen na jejich odlišnou odolnost proti korozi zdiva a architektonických prvků, ale také na tvorbu nečistot na jejich povrchu v závislosti na jejich umístění v jednotlivých částech chrámu, i na jejich vystavení působení povětrnostních vlivů, zejména z hlediska působení srážkové vody.⁵²⁹ Na obou těchto typech stavebních materiálů se v průběhu

v Kutné Hoře. In MACHAČKO, Luboš (ed.). *Restaurování a ochrana uměleckých děl: restaurování restaurovaného*. 1. vyd. Kutná Hora: Arte-fakt, sdružení pro ochranu památek, 2007. s. 8-9.

⁵²⁵ Srov. WIRTH, Zdeněk. Stejí výročí narozenin architekta Josefa Mockera. In *Umění*, roč. 9, č. 3, 1936, s. 185-188.

⁵²⁶ Historik umění Martin Horáček hodnotil Bernharda Gruebera z hlediska památkové péče značně nekonvenčně, neboť se jej (všeobecně považovaného za představitele romantismu) snažil přiřazovat k „renesancismu“. Toto své hodnocení však podložil pouze úzce omezeným výběrem z Grueberových textů a příkladů jeho realizací, přičemž některé z nich tento architekt ani neprojektoval. Viz HORÁČEK, Martin. Bernhard Grueber a jeho příspěvek k počátkům zaalpské novorenesance. In *Umění*, roč. 51, č. 1, 2003, s. 30-43. ISSN 0049-5123.

⁵²⁷ Zatímco Bernhardu Grueberovi šlo primárně o vytvoření plánu a provedení opravy nového západního průčelí chrámu sv. Barbory a jeho návrh z 60. let nebyl realizován, Mockerovy a Láblerovy návrhy a jejich rekonstrukce této stavby v letech 1884–1905 uskutečněny byly. Jejich radikální provedení však výrazně pozměnilo původní charakter této stavby. Je však třeba zdůraznit, že dosud neexistuje komplexní zhodnocení Grueberova architektonického a památkářského díla, a věnují se mu různí autoři ve svých dílčích studiích.

⁵²⁸ Podle názoru geologa-petrografa Zdeňka Štaffena bylo zásadním problémem užití jemnozrnného křemičitého pískovce z oblasti Hořicka v Podkrkonoší, zatímco původním stavebním materiálem chrámu byl biodetritický vápenec („mušlák“) z lomů v okolí Kutné Hory. Z důvodu užití hoříckého pískovce, který byl spojen s novodobými výměnami kamenných článků a dostavbami na přelomu 19. a 20. století a velmi záhy korodoval, si Svatobarborský chrám v pozdější době vyžadoval další restaurátorské zásahy. ŠTAFFEN, Zdeněk. *Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře: oprava interiéru: petrologický průzkum*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2013, nestránkováno.

⁵²⁹ Místa tzv. dešťových stínů nejsou tolik zatěžována přímým působením srážkové vody, avšak výrazně „provlhčována“ v důsledku kapilárního transportu vody. Lokálně tak dochází k tvorbě sádrovcových krust, které se nejvíce objevují v místech kontaktu pískovce s vápencovými prvky, v okolí spár, pod římsami apod. Vosa v takových případech působí nejen jako transportní médium, ale také jako rozpouštědlo pro sádrovec. FUČÍK, Filip et al. *Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře: restaurátorská zpráva: restaurování jižní části vnějšího pláště – III. etapa*. Praha: GEMA ART GROUP, a. s., 2006, nestránkováno.

doby rovněž projevovaly chemické procesy, které se odehrávaly v blízkosti povrchu kamene, přímo na něm, či mezi oběma těmito materiály navzájem. Proto si chrám sv. Barbory v Kutné Hoře,⁵³⁰ jenž je spolu s katedrálou Nanebevzetí Panny Marie a sv. Jana Křtitele v Sedlci a historickým městským jádrem zapsán na seznamu světového dědictví UNESCO,⁵³¹ v průběhu 20. století opakovaně vyžadoval další restaurátorské zásahy.⁵³²

5.2 Kamenná kašna

Další z významných kulturních a historických památek, které jsou symbolické pro kulturní vývoj a dějiny památkové péče v Kutné Hoře, je Kamenná kašna,⁵³³ jež byla původně vybudována jako utilitární stavba pozdně gotické architektury⁵³⁴ a velmi důležitý rezervoár pitné vody pro město Kutnou Horu,⁵³⁵ situovaný přímo v historickém centru Kutné Hory, které představovalo po celý středověk velmi důležitý prostor v rámci jejího městského uspořádání.⁵³⁶ Její založení je také zaznamenáno v *Pamětech* kutnohorského rodáka Mikuláše Dačického z Heslova,⁵³⁷ kde tento šlechtic a kronikář k událostem v roce 1492 uvedl zápis, podle kterého „*téhož léta založena kašna vodní na Rybném trhu*“⁵³⁸ Stavbě Kamenné kašny

⁵³⁰ *Chrám sv. Barbory* [online]. Webové stránky Národního památkového ústavu Praha. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/chrám-sv-barbory-2154494>.

⁵³¹ *Chrám svatě Barbory* [online]. Webové stránky Arciděkanství Kutná Hora. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: https://khfarnost.cz/cs/chrám-svate-barbory-2/#B_6.

⁵³² Stavitelka a památkářka Dagmar Fundová hodnotila rekonstrukci a dostavbu chrámu sv. Barbory v letech 1884–1905 jako „*zcela existenční opravu této klíčové památky Kutné Hory, která v tomto městě i regionu neměla do té doby obdoby.*“ FUNDOVÁ, Dagmar et al. *Kutná Hora: regenerace historického jádra: 1995–1997*. Kutná Hora: Nadace Kutná Hora – památka UNESCO, 1997, nestránkováno.

⁵³³ K dobové charakteristice Kamenné kašny viz K. W. Der gotische Brunnen in Kuttenberg. In *Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, I. Jahrgang, 1856. s. 137-138.

⁵³⁴ Původně šlo v případě Kamenné kašny o jakousi kamennou, bohatě vyzdobenou „schránku“ nad vlastním vodním rezervoárem-cisternou, z něhož byla voda rozváděna ulicemi Kutné Hory do nejvýznamnějších domů či paláců, jako např. do Vlašského dvora, budovy Hrádku, městské radnice či objektu zdejšího pivovaru. Této funkci také odpovídalo zastřešení Kamenné kašny, jeho účelem bylo ochránit zdroj vody před znečištěním nebo jeho poškozením. Označení „kašna“ je proto v případě původní funkce této stavby možné považovat za poněkud nepřesné. POSPÍŠIL, Aleš (ed.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Foibos Books, s. r. o., 2014. s. 98. ISBN 978-80-87073-77-3.

⁵³⁵ Aby byl Kutné Hoře zabezpečen dostatečně kvalitní zdroj pitné vody, bylo původně jednáno o dvou návrzích, a to aby „*první směřoval k tomu, tok řeky Sázavy od Světlé k Hoře Kutné obrátiti; druhý návrh byl tok potoka Kleinarky od Čáslavi k Hoře Kutné svést.*“ Z důvodu značných finančních nákladů však nebyl žádný z uvedených návrhů realizován. VESELSKÝ, Petr Miloslav. *Průvodce po královském horním městě Kutné Hoře a okolí*. 1. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 1999. s. 74. ISBN 80-9027-19-1-X.

⁵³⁶ Výška Kamenné kašny je podle úrovně terénu 3,75 – 4, 30 m. a nerovnost terénu vyrovnává sokl této stavby, nahoře zakončený sešíkmením. LÍBAL, Dobroslav – HEROUTOVÁ, Marie – MUK, Jan. *Kutná Hora: průvodní zpráva k stavebně-historickému průzkumu historického jádra IV.: bloky č. 61-73, hradby, kašna, plastiky*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů, 1961, nestránkováno.

⁵³⁷ MIKULEC, Jiří (ed.). *Mikuláš Dačický z Heslova: Paměti*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 1996. s. 89. ISBN 80-85770-35-0.

⁵³⁸ Podobný zápis se objevuje také k následujícímu roku, kdy byla „*...založena nová kašna vodní u starého rathauzu na Horách Kutných.*“ Tamtéž, s. 89.

byla věnována zcela mimořádná pozornost,⁵³⁹ neboť se již tehdy ukazovala naléhavá potřeba kvalitního zdroje pitné vody přímo v Kutné Hoře.⁵⁴⁰ Kamenná kašna, i když tedy její původní funkce byla ryze utilitární,⁵⁴¹ je skutečně velmi zajímavým architektonickým i uměleckým dílem, jak ji ostatně charakterizoval významný český historik umění a památkář Dobroslav Líbal.⁵⁴² Podle jeho charakteristiky „...kašna je památkou, ze které vane přímo dech krásné pohody života našich měst v době poděbradské a jagellonské.“⁵⁴³ Tato stavba, pocházející ze stavební huti Matěje Rejska,⁵⁴⁴ svým architektonickým i uměleckým provedením byla dalším projevem snahy o reprezentaci Kutné Hory.⁵⁴⁵ Je ovšem třeba rovněž zdůraznit, že již v době svého vzniku⁵⁴⁶ představovala Kamenná kašna⁵⁴⁷ z architektonického i uměleckého hlediska v českém i středoevropském měřítku skutečně významnou stavbu,⁵⁴⁸ a právě skutečnost, že se

⁵³⁹ Dle charakteristiky Kamenné kašny od historika Petra Miloslava Veselského „...Hlavní vodojem v městě jest vyzděn, uzavřen a střechou opatřen. Odtud počíná první rozvádění vody, a sice jedna řada trub, nížto se vede voda do c. k. vojenských kasáren (dříve bývalá jezuitská kolej), a c. k. trestního domu na dolejší část předměstí Čech; druhá řada trub vede vodu za kouřimskou bránu na pro hořejší část předměstí Čech; a třetí část trub dovozuje vodu do hořejší části města čtvrtě Bartolomějské; a čtvrtá pak hlavní řada trub vede vodu do „kamenné kašny“, která od prvního vodojemu 129⁵/₁₀₀ sáhů vzdálena jest.“ VESELSKÝ, Petr Miloslav. *Průvodce po královském horním městě Kutné Hoře a okolí*. 1. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 1999. s. 74. ISBN 80-9027-19-1-X.

⁵⁴⁰ LORENZOVÁ, Helena – PETRASOVÁ, Taťána (eds.). *Dějiny českého výtvarného umění I/2: od počátků do konce středověku*. 1. vyd. Praha: Academia, 1984. s. 510.

⁵⁴¹ Dle autorova názoru byla stavba Kamenné kašny ve středověku důležitá hlavně proto, že in intenzivní důlní činnost a těžba stříbrné rudy znemožňovaly v Kutné Hoře hloubení studní jako zdrojů pitné vody, proto musela být voda pro obyvatele tohoto města přiváděna pomocí systému dřevěných trubek z několik kilometrů vzdáleného místa. Kamenná kašna, dokončená v roce 1495 (tento letopočet je také vytesán na jejím obvodovém plášti), tak představuje pozoruhodné technické dílo i architektonickou památku, sloužící původně jako významný zdroj pitné vody s další rozvodem vody po spádu městského organismu Kutné Hory.

⁵⁴² Podle názoru památkáře Dobroslava Líbala je Kamenná kašna „...památkou, ze které vane přímo dech krásné pohody života našich měst v době poděbradské a jagellonské.“ LÍBAL, Dobroslav. *Gotická architektura v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Praha: Umělecká beseda, 1948. s. 275.

⁵⁴³ Tamtéž, s. 275.

⁵⁴⁴ Kamennou kašnu vybuodovali v letech 1493–1495 kameníci a další řemeslníci ze stavební huti Matěje Rejska, která tehdy působila na stavbě chrámu sv. Barbory. POCHE, Emanuel (red.). *Umělecké památky Čech 2 (K-O)*. 1. vyd. Praha: Academia, 1978. s. 191.

⁵⁴⁵ LÍBAL, Dobroslav – LÍBALOVÁ, Veronika. *Gotická architektura středních Čech*. 1. vyd. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, 1983. s. 44.

⁵⁴⁶ Založení Kamenné kašny je zaznamenáno také v *Pamětech* kutnohorského rodáka a kronikáře Mikuláše Dačického z Heslova. K roku 1492 tento šlechtic a kronikář uvádí zápis, podle kterého „téhož léta založena kašna vodní na Rybném trhu“, a podobný zápis je i k následujícímu roku, kdy byla „...založena nová kašna vodní u starého rathauzu na Horách Kutných.“ MIKULEC, Jiří (ed.). *Mikuláš Dačický z Heslova: Paměti*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 1996. s. 89. ISBN 80-85770-35-0.

⁵⁴⁷ Historik umění Zdeněk Wirth popsál počátek stavby Kamenné kašny a charakter tohoto pozdně gotického díla takto: „Stavitel nebo zhotovitel tohoto uměleckého díla není znám, nepochybíme však, když po zvážení všech okolností budeme považovat kašnu za dílo vyšlé asi z huti Rejskovy, restaurováno bylo podle návrhu Ludvíka Láblera v letech 1887–1890, při čemž kanelované kružby a fiály byly doplněny. Okolní domy s ušlechtilé koncipovanými barokními fasádami tvoří pozadí našeho obrazu.“ WIRTH, Zdeněk. *Kutná Hora: město a jeho umění*. 1. vyd. Praha: Nová Edice, 1912. nestránkováno.

⁵⁴⁸ Vytvořila ji dílna stavební huti při chrámu sv. Barbory v době kutnohorského působení stavitele Matěje Rejska v letech 1493–1495, a letopočet 1495 je také vytesán na třech místech jejího kamenného obvodového pláště. POCHE, Emanuel (ed.). *Umělecké památky Čech 2: K – O*. 1. vyd. Praha: Academia, 1978. s. 191.

dochovala až do současnosti, z ní činí unikátní technickou i uměleckou památku gotického období.⁵⁴⁹

Kamenná kašna⁵⁵⁰ v období středověku primárně sloužila jako velmi důležitý zdroj vody pro obyvatele Kutné Hory,⁵⁵¹ zatímco její historická hodnota po dlouhou dobu zůstávala výrazně nedocenená, což zjistil a konstatoval také Emanuel Haller⁵⁵² při svém působení jako asistent na okresním stavebním úřadě v Kutné Hoře.⁵⁵³ Stavba Kamenné Kašny⁵⁵⁴ tak byla po staletí vystavena nepříznivým povětrnostním vlivům,⁵⁵⁵ a rovněž není vyloučeno, že možná i rukám či nohám různých nenechavců a vandalů, kteří ji z různých důvodů chtěli znehodnotit či vážně poškodit.⁵⁵⁶ O jejím stále se zhoršujícím stavu se zmínil také konzervátor František

⁵⁴⁹ ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 371. ISBN 80-7106-186-7.

⁵⁵⁰ K založení a stavbě Kamenné kašny viz ŠIMEK, Josef. *Kutná Hora v XV. a XVI. století*. 2. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 2014. s. 137-138. ISBN 978-80-86406-71-8.

⁵⁵¹ Dne 4. srpna 1706 bylo vyplaceno 10 zl. 14 denárů bednáři Janu Veselému za vyrobení nové borové kašny do Kamenné kašny, z panských fošen. Téhož dne byly vyplaceny 4 zl. 15 kr. 18 denárů tesaři Samueli Špačkovi za pobíjení celé Kamenné kašny, vyrobení nového hrotu, usazení báně a vyrobení námětky. Flašnýři Kašparu Reringerovi bylo vyplaceno 6 zl. 19 denárů za zhotovení nové plechové báně i s botou. Malíř Jakub Flejer namaloval a pozlatil orla na jejím obvodovém plášti. SOKA KH, AMKH, Kniha obecních příjmů a vydání, Počet hlavní peněžité 1706, kn. č. 599, nefoliováno, nestránkováno.

⁵⁵² K osobnosti a působení Emanuela Hallera viz STRNAD, Alois. *Padesáte roků vyšších reálných škol v Kutné Hoře 1858-1908*. 1. vyd. Kutná Hora: Alois Strnad, 1908. s. 20-23; ŠVÁCHA, Rostislav. Kutnohorská architektura období historismu a moderny (1851–1918). In *Umění*, roč. 39, č. 5, 1991, s. 403-406. ISSN 0049-5123; VLČEK, Pavel (ed.). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. s. 213-214. ISBN 80-200-0969-8.

⁵⁵³ Asistent na kutnohorském stavebním úřadě Emanuel Haller tehdy ve své zprávě Ústřední komisi o Kamenné kašně napsal, že dle jeho názoru je nutné, aby jednotlivé i celkové restaurátorské práce na Kamenné kašně byly prováděny pouze se zřetelem ke zlepšení stavu existujících původních částí, jejich očištění od mechů a nečistot, opravu poškozených částí a jejich pečlivé upevnění pro udržení celistvosti této stavby. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 – Kuttenberg, fasc. Kuttenberg – Das steinerne Brunnen. Zpráva asistenta stavebního úřadu v Kutné Hoře Emanuela Hallera Ústřední komisi ve Vídni. Kutná Hora, 3. července 1859.

⁵⁵⁴ Tato památka nese označení, jež dle názoru doc. MgA. Jakuba Ďoubala, Ph.D. „je vzhledem k její původní funkci zavádějící, v době vzniku se jednalo o jakousi monumentální sochařsky zdobenou schránku okolo vodní cisterny, odkud byla voda dále rozváděna do významných objektů a paláců hornického města.“ ĎOUBAL. Jakub. *Kamenné památky Kutné Hory: restaurování a péče o sochařská díla*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. s. 131. ISBN 978-80-7395-905-0.

⁵⁵⁵ V roce 1854 kutnohorský městský radní Benjamin Demel referoval o Kamenné kašně vídeňské Ústřední komisi, že dle jeho názoru je známo pouze málo tak nádherných staveb, jako je Kamenná kašna v Kutné Hoře, vystavěných v nejjistším gotickém stylu, a majících ve svých nenápadných budovách skutečný poklad v podobě nádherné ornamentální výzdoby, která je nejkrásnějším dokladem skutečných uměleckých hodnot Kamenné kašny. Proto je třeba co nejdříve zahájit její opravu. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 – Kuttenberg, fasc. Kuttenberg – Das steinerne Brunnen, nestránkováno. Dopis kutnohorského městského radního Benjamin Demela Ústřední komisi ve Vídni. Kutná Hora, 2. dubna 1854.

⁵⁵⁶ Již v roce 1859 provedl průzkum Kamenné kašny historik a konzervátor Ústřední komise František Xaver Beneš, jemuž bylo Ústřední památkovou komisí ve Vídni sděleno, že stavba tzv. „Kamenné kašny“ v Kutné Hoře, které měla být při jeho návštěvě Kutné Hory věnována zvýšená pozornost, aby byly důkladně zváženy potřebné opravy se zřetelem k původnímu účelu této památky. Ústřední komise proto od Beneše požadovala, aby jí v jeho zprávách o této stavbě byly zasílány ještě přesnější a co nejvěrnější záznam tehdejšího stavu Kamenné kašny v Kutné Hoře. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 – Kuttenberg, fasc. Kuttenberg – Das steinerne Brunnen, nestránkováno. Zpráva Ústřední komise ve Vídni konzervátoru Františku Xaveru Benešovi. Vídeň, 14. prosince 1859.

Xaver Beneš,⁵⁵⁷ jenž se v šedesátých letech 19. století z titulu své funkce problematikou kutnohorských památek intenzivně zabýval.⁵⁵⁸ Dalším významným badatelem, zabývajícím se kutnohorskými památkami, byl německý historik umění Bernhard Grueber, který se ve svém rozsáhlém článku o kutnohorských památkách, uveřejněném v časopise vídeňské Ústřední komise,⁵⁵⁹ zmínil nejen o viditelných náběžích dalšího patra Kamenné kašny, které mělo šestidílný půdorys a vrcholilo v lucerně, ale také o jejím již tehdy stále se zhoršujícím stavu.⁵⁶⁰ Naproti tomu dlouholetý správce muzejních sbírek spolku „Vocel“ Emanuel Leminger ve své knize *Umělecké řemeslo v Kutné Hoře*⁵⁶¹ zmiňuje v souvislosti s Kamennou kašnou a její uměleckou výzdobou malíře Jakuba Josefa Flegera, který na ní v roce 1706 provedl malbu a pozlacení orla na jejím obvodovém plášti.⁵⁶² Není rovněž vyloučeno, že tento orel byl součástí malířské výzdoby původních dveří, které umožňovaly vstup k vodnímu rezervoáru uvnitř Kamenné kašny, a které předcházely zde později umístěným dveřím, které byly osazeny v průběhu restaurování kašny v roce 1890.⁵⁶³ V současnosti se uvnitř Kamenné kašny nachází osm štíhlých cihelných pilířků, které původně nesly kovovou konstrukci nízké, jehlancové stříšky, umístěné sem až v průběhu 20. století.⁵⁶⁴

⁵⁵⁷ ANMP, Osobní fond – František Xaver Beneš [1831–1885], kart. č. 2, inv. č. 68. Rukopis Františka X. Beneše „Zpráva o Kamenné kašně v Kutné Hoře“, b. d., nestránkováno.

⁵⁵⁸ V roce 1860 konzervátor František Xaver Beneš sděloval svou zprávu o stavu Kamenné kašny vídeňské Ústřední komisi, podle něhož horní obvodové zdivo pláště Kamenné kašny by mělo být po jeho podrobnějším průzkumu nově a přesněji sestavené, teprve poté mají být umístěny doplňky, ozdoby a sochařská výzdoba. Dle Benešova zjištění se Grueberův popis ornamentální výzdoby Kamenné kašny odlišoval od popisu Krannerova, k čemuž hodlal Beneš provést vlastní detailní průzkum její ornamentální výzdoby. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 – Kuttentberg, fasc. Kuttentberg – Das steinerne Brunnen, nestránkováno. Zpráva konzervátora Františka Xavera Beneše Ústřední komisi ve Vídni o situaci Kamenné kašny v Kutné Hoře. Praha, 4. dubna 1860.

⁵⁵⁹ Jednalo se o časopis nazvaný *Mittheilungen der k. k. Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale* (později *Mittheilungen der k. k. Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Kunst – und historischen Denkmale*), tedy o odbornou památkovou platformu, vydávanou Ústřední komisí pro výzkum a zachování historických a uměleckých památek ve Vídni.

⁵⁶⁰ Historik umění Bernhard Grueber zde o situaci a stavu Kamenné kašně v Kutné Hoře uvedl, že celá stavba Kamenné kašny, tehdy obvykle označované jako „trubkovnice“, se již po dlouhou dobu nacházela ve velmi poškozeném stavu, a proto vážně hrozilo, že by se zcela rozpadla, pokud nebude provedena její důkladná obnova. Kvůli působení nepřetržité vnitřní i vnější vlhkosti utrpěly nejvíce kvádry zdiva jejího obvodového pláště. GRUEBER, Bernhard. Die Stadtbrunnen. In *Mittheilungen der k. k. zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, VI. Jahrgang, Nr. 11, 1861, s. 319.

⁵⁶¹ MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1962. s. 107.

⁵⁶² Tamtéž, s. 171-172.

⁵⁶³ POSPÍŠIL, Josef. *Restaurátorská zpráva: Kamenná kašna: III. etapa*. Praha: Národní památkový ústav, 1995, strojopis, nestránkováno.

⁵⁶⁴ Z dochovaných písemných pramenů ze 17. a 18. století se lze dozvědět, jak značné finanční prostředky městská rada Kutné Hory investovala do zajištění dostatečného vodního rezervoáru pro obyvatele města, přestože se prostředky na obnovu veřejných staveb postupně výrazně ztenčily. A protože většina tehdejších městských kašen byla vystavěna ze dřeva, měla mezi nimi Kamenná kašna, vystavěná z kamene, o to významnější a výsádnější postavení. POSPÍŠIL, Aleš (ed.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Foibos Books, s. r. o., 2014. s. 99. ISBN 978-80-87073-77-3.

Původně tedy Kamenná kašna byla sochařsky honosně zdobenou stavbou, určenou pro uzavření vlastní nádržky.⁵⁶⁵ Označení „kamenná kašna“ však pro tuto památku pochází až z 18. století, neboť až do té doby byly kromě této stavby všechny ostatní městské kašny v Kutné Hoře dřevěné.⁵⁶⁶ Vnější podobu této gotické stavby popsal sám její restaurátor Ludvík Lábler tak, že „...kašna, která jest dílem Kutnohorské hutě, jest pouze o výše hlavní římsy provedená, nebyla nikdy dokončena a není také známo pro kterou příčinu od ukončení upuštěno. Před r. 1886 nalézala se ve stavu velice sešlém, rozpadávala se přímo a měla dle tehdejšího usnešení „co hromada starého kamení“ odstraněna býti, avšak vlivu plnými osobami bylo restaurování a zachování tohoto skvostu stavitelského docíleno a v letech 1887–1890 hutí sv.-Barborskou provedeno. Připomenouti dlužno, že bylo při kamenné kašně pouhé konzervování naprosto nemožné, neb kašna provedená z pískovce Kutnohorského, který vlivem povětrnosti zvětral a tak změkkl, že již při pouhém doteknutí rukou se rozpadl a nezbývalo, než valnou část úplně vyměnit. Pokud možno bylo, ponechány staré práce konstruktivní i dekorativní.“⁵⁶⁷ Z uvedené Láblerovy charakteristiky Kamenné kašny je rovněž zřejmé, jak velmi vážný již byl stav této památky před zahájením jejího restaurování, a jak naléhavá se mu již tehdy jevila potřeba její neodkladné opravy.

V březnu 1888 se konalo zasedání kutnohorské městské rady, na němž se jednalo o nabídku kamenického mistra Jana Uzla z Prahy-Smíchova ve věci celkové opravy Kamenné kašny, jež měla proběhnout během následujícího roku. Městský radní JUDr. Václav Bach, nadšený příznivce ochrany kutnohorských památek, na této schůzi referoval, že v předchozím roce byly na opravu Kamenné kašny povoleny finanční náklady ve výši 5.500 zlatých, které by následně měly být řemeslníkům vyplaceny ve čtyřech ročních splátkách.⁵⁶⁸ K realizaci příslušných kamenických a sochařských prací na Kamenné kašně byl poté městskou radou Kutné Hory na Láblerovo doporučení vybrán právě Josef Uzel z Prahy, který se také zavázal tyto práce vykonat.⁵⁶⁹

⁵⁶⁵ Po obvodu Kamenné kašny byl v minulosti kamenný kružbový parapet, a tato stavba byla zastřešena dřevěnou střechou. „Ve 12 kružbách se střídají 3 variace... zatímco by Rejsek novými motivy přímo plýtl.“ Viz LEJSKOVÁ, Milada. Kutnohorská pozdní gotika a její vyvrcholení Benediktem Riedem. *Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české*, 8. řada, 1. seš., 1933, s. 44.

⁵⁶⁶ LEMINGER, Emanuel. *Stará Kutná Hora: část 3: archeologie, numismatika, dodatky*. 1. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 2006. s. 91. ISBN 80-86406-40-7.

⁵⁶⁷ LÁBLER, Ludvík. Kamenná kašna v Kutné Hoře. In *Architektonický obzor*, roč. I., č. 6 (4. 6.), 1902, s. 30.

⁵⁶⁸ SOKA KH, MÚKH – Stavební odbor, Spisy ke Kamenné kašně, nestránkováno.

⁵⁶⁹ Tehdy se totiž objevila reálná možnost, že by architekt Ludvík Lábler, v této době provádějící rozsáhlou rekonstrukci Svatobarborského chrámu, mohl být povolán k provádění stavebních prací do jiného města, a reálně působila i taková alternativa, že by kamenický mistr Jan Uzel poté rovněž odvolal své dělníky z Kutné Hory do Prahy, čímž by se oprava této památky buď úplně zastavila, nebo by se značně prodloužila, a především výrazně prodražila. SOKA KH, MÚKH – Stavební odbor, Spisy ke Kamenné kašně, nestránkováno.

Zastavení stavebních a sochařských prací na chrámu sv. Barbory v následujícím roce se totiž tehdy jevilo jako velmi pravděpodobné, protože reálně hrozilo, že ze zemských peněz, určených pro Kamennou kašnu, již nebude na opravné práce v následujícím roce uvolněno vůbec nic. Zemský výbor nicméně dokázal, že náboženský fond má povinnost vést náklady nejen na konstrukční část tohoto velkolepého chrámu, nýbrž i na části dekorační výzdoby. Návrh Josefa Uzla byl proto shledán jako velmi výhodný a následně byl městskou radou jednomyslně přijat.⁵⁷⁰ Z uvedeného je tedy zřejmé, že teprve na konci 19. století začínala být plně docenována umělecko-historická a památková hodnota Kamenné kašny, a proto se její restaurování stávalo velmi důležité a naléhavé.⁵⁷¹ Svědectvím této situace jsou také následující řádky tehdejšího kutnohorského archiváře Petra Miloslava Veselského, který také věřil v brzkou opravu Kamenné kašny, neboť „...pro umělé vyvedení dochází kašna ta ocenění každého znalce; a v brzce bude přikročeno k dávnému splnění přání každého přítele starožitných stavitelských památek, totiž k náležitému a dokonalému opravení, přičemž se doplní i to, co buď zubem času, buď neopatrností neb svévolí již sešlo.“⁵⁷²

Restaurování Kamenné kašny v Kutné Hoře se nakonec ujala stavební huť při chrámu sv. Barbory, která ji provedla podle Láblerem předem vytvořených plánů.⁵⁷³ Při této památkové akci byla vyměněna většina původních kamenných prvků, které byly nahrazeny novými.⁵⁷⁴ To však zřejmě přinášelo již v době průběhu restaurování Kašny značně rozporuplné reakce, což lze doložit i v jakési obhajobě průběhu restaurování Kamenné kašny, kterou architekt Ludvík Lábler zahrnul do svého článku o kutnohorských památkách, publikovaném na pokračování v Architektonickém obzoru.⁵⁷⁵ Podle jeho názoru v souvislosti s touto akcí „...připomenouti dlužno, že bylo při kamenné kašně pouhé konservování naprosto nemožné, neb kašna provedená z pískovce Kutnohorského, který vlivem povětrnosti zvětral a tak změkkl, že již při pouhém doteknutí se rukou se rozpadl a nezbyvalo, než valnou část úplně vyměnit.“⁵⁷⁶ Architektu Ludvíku Láblerovi tak šlo nejen o zachování této památky, a to i za cenu doplnění

⁵⁷⁰ Tamtéž, nestránkováno.

⁵⁷¹ Kamenná kašna svému původnímu účelu, tedy funkci důležitého vodního rezervoáru pro kutnohorské obyvatele, sloužila až do druhé poloviny 17. století. V roce 1667 byly do jejích stěn proraženy dva vchody, a ze stran jejího obvodového pláště vyvedeny chrliče s tekoucí vodou pro obyvatele Kutné Hory. Tamtéž, nestránkováno.

⁵⁷² VESELSKÝ, Petr Miloslav. *Průvodce po královském horním městě Hoře Kutné a nejbližším okolí*. 1. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 1999. s. 75. ISBN 80-9027-19-1-X.

⁵⁷³ ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. ISBN 80-7106-186-7. s. 372.

⁵⁷⁴ ZDENO, Vlastimil. *Šolcův nový ilustrovaný průvodce po památkách Sedleckých a Kutnohorských*. 2. vyd. Kutná Hora: Karel Šolc, 1904. s. 50.

⁵⁷⁵ Viz LÁBLER, Ludvík. Kutná Hora a její památky stavitelské. In *Architektonický obzor*, roč. II, č. 1-4 (7. 1., 4. 2., 4. 3., 1. 4.), 1903, s. 2, 6, 9, 14.

⁵⁷⁶ LÁBLER, Ludvík. Kutná Hora a její památky stavitelské. In *Architektonický obzor*, roč. I, č. 6 (4. 6.), 1902, s. 30.

či úplného nahrazení poškozených či chybějících částí obvodového pláště i kamenné umělecké výzdoby, ale také o její opravu co možná nejvhodnějším materiálem, za který architekt Lábler (dle tehdy běžně užívané praxe) považoval hořický pískovec, který byl také pro účely restaurování Kamenné kašny dovezen a použit.⁵⁷⁷

Kamenná kašna byla původně vystavěna z kutnohorského písčitého vápence, získávaného z lomů v okolí Kutné Hory,⁵⁷⁸ ale při její opravě byly nové kamenné prvky zhotoveny z hořického pískovce, dovezeného sem z lomů v okolí Hořic v Podkrkonoší.⁵⁷⁹ Restaurování Kamenné kašny tedy mělo být docíleno za použití tohoto materiálu, avšak tentokrát však nebylo cílem vrátit Kamenné kašně původní gotickou podobu se sochami, kamennými fiálami a jejím zastřešením, ale především zajištění dochovaného stavu a provedení jejího restaurování.⁵⁸⁰ I když poškozené kamenné části byly nahrazovány novými, nejednalo se o ryze puristickou přestavbu. Použití hořického pískovce při restaurování a doplňování poškozených či chybějících kamenných prvků Kamenné kašny se však neukázalo jako šťastné řešení, neboť tento materiál není dostatečně odolný vůči povětrnostním podmínkám, navíc vlivem zatékání dešťové vody postupně docházelo k jeho vážnému narušení, což mohlo vést až k úplnému rozpadu.⁵⁸¹ Tohoto materiálu bylo v tehdejší praxi běžně užíváno, nicméně v pozdější době si právě tato skutečnost vyžadovala další restaurování této památky i její kamenické umělecké výzdoby.⁵⁸²

V letech 1840–1845 byla plánována výstavba nového zastřešení Kamenné kašny. Pro tento účel tak tehdy byly vypracovány tři různé projekty, podložené detailními nákresy, jak by mělo

⁵⁷⁷ Architekt Ludvík Lábler v této zprávě navrhoval použití hořického pískovce při opravě Kamenné kašny, neboť jej považoval za vhodný materiál k jejímu úspěšnému provedení. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 – Kuttenberg, fasc. Kuttenberg – Das steinerne Brunnen, nestránkováno. Zpráva architekta Ludvíka Láblera Ústřední komisi ve Vídni. Kutná Hora, 26. října 1887.

⁵⁷⁸ ĎOUBAL, Jakub – BAYER, Karol. Problematika památek z kutnohorského vápence. In *Zprávy památkové péče*, roč. 67, č. 2, 2007, s. 131. ISSN 1210-5538.

⁵⁷⁹ NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 – Kuttenberg, fasc. Kuttenberg – Das steinerne Brunnen, nestránkováno. Zpráva architekta Ludvíka Láblera Ústřední komisi ve Vídni. Kutná Hora, 26. října 1887.

⁵⁸⁰ Tamtéž, nestránkováno.

⁵⁸¹ Podle vyjádření Klimenta Horského (zřejmě spisovatele a novináře Jana Liera) v článku *Kutná Hora po dvacíti letech* z roku 1905 „...starobylá kamenná kašna byla opravena před několika lety a jest již černá pomalu. Neslouží již svému účelu, což oznamuje kovový vodní stojánek vedle ní.“ HORSKÝ, Kliment. *Kutná Hora po dvacíti letech*. Zvon: týdeník belletristický a literární: majetek družstva spisovatelského, roč. V, č. 15, 1905, s. 228.

⁵⁸² V průběhu 20. století si stav Kamenné kašny, zhoršující se díky použití nevhodného materiálu při Láblerově restaurování této stavby v letech 1887–1890, opakovaně vyžadoval provedení dalších oprav, v jejichž rámci se restaurátoři snažili vypořádat se stavem této památky v souladu s dobovými restaurátorskými znalostmi a přístupy, užívanými v památkové péči. V některých případech však šlo spíše o nárazové očištění nebo výměnu některých nejvíce poškozených kamenných prvků.

být provedeno její zastřešení.⁵⁸³ V roce 1878 pak byl dovnitř Kamenné kašny umístěn stojan s železným nárazem, který měl zajistit její lepší zpevnění.⁵⁸⁴

V srpnu 1914 pak městský stavební úřad v Kutné Hoře informoval městskou radu, že nad Kamennou kašnou byla dokončena nová střecha, zahrnující provedení tesařských i klempířských prací (dřevěná konstrukce s plechovou střechou); tesařské práce na Kamenné kašně vykonali pracovníci kutnohorské firmy Maroušek-Kodl.⁵⁸⁵

Postupem doby však musela být Kamenná kašna opakovaně restaurována kvůli použití nevhodného stavebního materiálu při její stavbě, což byl hrubozrnný kutnohorský vápenec, získávaný z lomů v okolí Kutné Hory. Ten však nebyl dostatečně odolný vůči působení povětrnostních vlivů, a proto docházelo k jeho postupné degradaci, která vážně ohrožovala stav této stavby, proto Kamenná kašna v průběhu druhé poloviny 19. a ve 20. století⁵⁸⁶ musela projít dalšími opravami a restaurováními.⁵⁸⁷ K nejrozsáhlejšímu z nich se přistoupilo právě v letech 1887–1890, kdy byla tato památková akce provedena pod vedením architekta Ludvíka Láblera, a kdy byla v jejím průběhu řada poškozených prvků Kašny nahrazena novými prvky, vytvořenými z hořického pískovce.⁵⁸⁸ Zde je dle autorova názoru rovněž potřeba zmínit, že namísto „kopií“ původních dílčích částí, které jsou uváděny v pramenech k opravám Kamenné kašny, se jednalo o zcela nově vytvořené kamenné části, provedené v duchu tehdejší novogotické puristické obnovy.⁵⁸⁹ Umístění kamenných prvků ze zcela jiného druhu kamene, než byl původní stavební materiál Kamenné kašny, se však záhy ukázalo jako velmi

⁵⁸³ SOKA KH, Pokladní úřad Kutná Hora, Účetní registratury města do r. 1850 (1901), Stavební deníky 1807–1822, karton č. 8, nestránkováno.

⁵⁸⁴ SOKA KH, AMKH, Kniha městského vodovodu 1817–1832, bez sign., pag. 576.

⁵⁸⁵ SOKA KH, MÚKH – Stavební odbor, Spisy ke Kamenné kašně, nestránkováno.

⁵⁸⁶ V dubnu 1944 byl městským zastupitelstvem požádán Josef Rektor, akademický sochař a malíř z Prahy, aby Kamennou kašnu osobně prozkoumal za účelem návrhu její opravy (která byla dokončena v srpnu téhož roku). Rozsah opravy není z dochovaných dokumentů znám, ale podle jedné dochované zmínky se mělo jednat o pouze o provedení sochařských prací. Tamtéž, nestránkováno.

⁵⁸⁷ V roce 1997 bylo provedeno restaurování dřevěných dveří kašny a jejích kamenných zárubní. Při tom bylo zjištěno, že chybí 90 % hlavic jejich kovaného pobití, které byly nově doplněny. Tamtéž, nestránkováno.

⁵⁸⁸ Tamtéž, nestránkováno.

⁵⁸⁹ V souvislosti s prováděním restaurování architektonických a uměleckých památek v Kutné Hoře je třeba připomenout, že v roce 1883 byla v Hořicích v Podkrkonoší založena odborná kamenicko-sochařská škola, zaměřená na výuku kamenického a sochařského řemesla. Mezi její absolventy patřila řada pozdějších významných sochařů, kteří však k tomu, aby získali postavení akademického sochaře, museli pokračovat studiem na výtvarných akademiích. Od roku 1885 působila v Praze Umělecko-průmyslová škola, která byla první státní vysokou umělecky zaměřenou školou (na této škole pedagogicky působil např. sochař a řezbář Jan Kastner, autor modelů pro restaurování bohatě zdobeného průčelí Kamenného domu v Kutné Hoře), na níž sochařský ateliér vedl známý sochař a pedagog Josef Václav Myslbek (autor jezdecké sochy sv. Václava na Václavském náměstí v Praze), který byl také v roce 1896 zakladatelem sochařského ateliéru na pražské Akademii výtvarných umění. Viz HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českého výtvarného umění I: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. s. 283–284. ISBN 80-200-0521-8.

problematické vzhledem k opravám a udržitelnosti jejího stavu.⁵⁹⁰ Právě bezprostřední blízkost umístění a vzájemné chemické interakce mezi původními vápencovými prvky a méně odolnými částmi z hořického pískovce si v průběhu 20. století vyžádala řadu dalších oprav a restaurátorských zásahů.⁵⁹¹ V poslední zmíněné etapě restaurování Kamenné kašny bylo zejména potřeba zohlednit předchozí restaurátorské zásahy a také velmi citlivě a kriticky zhodnotit použité postupy tehdejší památkové péče v kontextu s jejím dobovým pojetím.⁵⁹² Zajímavostí je dle autorova názoru rovněž dosti důležitá skutečnost, že v průběhu restaurátorských prací na této gotické památce v druhé polovině 20. století docházelo mezi restaurátory, kutnohorským městským zastupitelstvem i laickou veřejností k velmi intenzivnímu dialogu, v němž se řešilo, nakolik by bylo třeba do budoucna zachovávat původní části a vzhled Kamenné kašny, a nakolik by tato památka snesla úplně „nový“ a vyretušovaný vzhled.⁵⁹³

Architekt Ludvík Lábler, který hodnotil stav Kamenné kašny před zahájením jejího restaurování jako velmi špatný až havarijní,⁵⁹⁴ nejdříve nechal restaurovat její vnější obvodový plášť. K obnově původního zastřešení však již nepřistoupil, neumístil nad její stavbu vysokou dřevěnou střechu, a Kamennou kašnu tak trvale ponechal bez zastřešení.⁵⁹⁵ V průběhu této památkové akce byla většina původních kamenných prvků nahrazena kopiemi,

⁵⁹⁰ POSPÍŠIL, Josef – RUDOVSKÝ, Richard. *Restaurátorská zpráva: Kamenná kašna: zahájení restaurátorských prací III. Q. 1993*. Kutná Hora: Josef Pospíšil, 1993, nestránkováno.

⁵⁹¹ Tyto opravy a restaurátorské zásahy probíhaly v letech 1963, 1987, 1993–1996, a zatím naposledy pak v letech 2010–2012, kdy restaurování Kamenné kašny prováděli studenti restaurátorství z pardubické univerzity pod vedením restaurátora památek a pedagoga doc. MgA. Jakuba Ďoubala, Ph.D., zakladatele občanského sdružení Arte-fakt, o. s. a vedoucího Ateliéru restaurování kamene a souvisejících materiálů na Fakultě restaurování Univerzity Pardubice, sídlící v Litomyšli. HORÁK, Petr et al. *Analýzy projektů restaurování a památkové obnovy: projekt Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013. s. 33. ISBN 978-80-7395-712-4.

⁵⁹² Na základě důkladného průzkumu rozsahu poškození Kamenné kašny bylo tehdy přikročeno k užití konzervační metody při těchto pracích, a také omezení dalších plastických vysprávek po odstranění předchozích tmelových nátěrů. Bylo také zjištěno, že objekt Kamenné kašny byl před opravou vážně napaden prachovými částicemi, biologickým materiálem, a navíc vykazoval stopy značného zasolení. Největším problémem se však ukázala silná vrstva tmelů a jednotlivých dalších vysprávek, která byla navíc pokryta barevným scelujícím nátěrem. Po odstranění tohoto nátěru byl povrch objektu zpevněn a krátce dočištěn, očištěny byly též kamenné prvky a doplňky a posléze celý vnější i vnitřní povrch obvodového pláště Kamenné kašny. Viz ĎOUBAL, Jakub. *Kamenné památky Kutné Hory: restaurování a péče o sochařská díla*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. s. 140-142. ISBN 978-80-7395-905-0.

⁵⁹³ Pro studenty pardubické univerzity a budoucí restaurátory památek šlo dle osobního vyjádření MgA. Jakuba Ďoubala, Ph.D., který v letech 2010–2012 restaurování Kamenné kašny vedl, především o vítanou praxi na konkrétní a současně významné stavební památce, navíc to byla možnost seznámit se důkladně s restaurátorskými postupy minulosti i doby, v níž byly uvedené restaurátorské zásahy prováděny, a rovněž možnost propojit získané teoretické poznatky s praktickými dovednostmi. Dle názoru doc. MgA. Jakuba Ďoubala, Ph.D. by proto bylo do budoucna velice dobré a účelné, pokud by se jeho studenti z Fakulty restaurování Univerzity Pardubice mohli co nejvíce podílet na provádění restaurování památek v Kutné Hoře a získávat tak praktické znalosti a dovednosti, nezbytné pro jejich budoucí zaměstnání. Osobní rozhovor autora s restaurátorem doc. MgA. Jakubem Ďoubalem, Ph.D. Kutná Hora, 17. července 2019.

⁵⁹⁴ SOkA KH, MÚKH – Stavební odbor, Spisy ke Kamenné kašně, nestránkováno.

⁵⁹⁵ Tamtéž, nestránkováno.

kteře sice respektovaly původní tvarosloví, ale na rozdíl od původního materiálu, ze kterého byla Kamenná kašna vybudována (šedě zbarveného písčitého vápence, vytěženého z lomů v okolí Kutné Hory), byly provedeny z nažloutlého hořického pískovce. Restaurátoři se proto snažili setřít rozdílnost použitého materiálu ve vnějším obvodovém plášti kašny, aby tyto rozdíly nebyly tak markantní, a znova se vrátit k navrhované Láblerově koncepci restaurování této stavby s přiznáním všech stop jejího života v čase.⁵⁹⁶

Restaurování Kamenné kašny bylo původně rozvrženo na dobu šesti let, avšak nakonec bylo rozhodnuto, že bude provedeno v průběhu kratší doby, protože městská rada se mezitím dohodla s pražským kamenickým mistrem Josefem Uzlem,⁵⁹⁷ který v této době prováděl kamenické práce také na chrámu sv. Barbory. Na začátku byly z Kamenné kašny sňaty ozdobné kapitoly, konzoly a baldachýny, podle nichž byly vyhotoveny nové modely, které pak byly odlity v kličku do sádry.⁵⁹⁸ Z hořického pískovce bylo brzy hotových šest hlavic, na dvou baldachýnech se mezitím pracovalo, a další práce měly pokračovat na restaurování gotických kružeb ve výplních jednotlivých stěn této stavby. Práce byly dokončeny v roce 1890, a celkově byly hodnoceny jako bezchybně provedené až do nejmenších podrobností, a jako věrné kopie původních kamenných článků a ornamentální výzdoby.⁵⁹⁹

Na objektu Kamenné kašny i její bohaté sochařské výzdobě i v současnosti vyniká především vysoká kvalita řemeslného provedení sochařské a kamenické práce, kterou jí dali její stavitelé v gotickém období. Kamenná kašna se tak svým architektonickým provedením i celkovým vyzněním může srovnávat s uměleckými díly na nejnákladnějšími sakrálních stavbách, vzniklých v době, kdy byla Kamenná kašna postavena. I toto zřejmě podává svědectví, jak vysoký význam mělo pro Kutnou Horu zásobování kvalitní pitnou vodou, a jak důležitou stavbu pro ni Kamenná kašna znamenala.⁶⁰⁰

⁵⁹⁶ Původně šlo v případě Kamenné kašny o jakousi kamennou, sochařsky bohatě vyzdobenou „schránku“ nad vlastním vodním rezervoárem-cisternou, z něhož byla voda rozváděna ulicemi Kutné Hory do nejvýznamnějších domů či paláců, jako např. do Vlašského dvora, budovy Hrádku, městské radnice či objektu zdejšího pivovaru. Této funkci také odpovídalo původnímu zastřešení Kamenné kašny, jeho účelem bylo ochránit zdroj vody před znečištěním nebo jeho poškozením. Označení „kašna“ je proto dle názoru Aleše Pospíšila v případě původní funkce této stavby možné považovat za poněkud nepřesné. POSPÍŠIL, Aleš (ed.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Foibos Books, s. r. o., 2014. s. 98. ISBN 978-80-87073-77-3.

⁵⁹⁷ K osobnosti a činnosti stavitele a kamenického mistra Josefa Uzla viz VLČEK, Pavel (ed.). *Encyklopedie architektů, stavitelů a zedníků a kameníků v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. s. 678. ISBN 80-200-0969-8.

⁵⁹⁸ SOKA KH, MÚKH – Stavební odbor, Spisy ke Kamenné kašně, nestránkováno.

⁵⁹⁹ Tamtéž, nestránkováno.

⁶⁰⁰ Před nepříznivými vlivy bylo navrhováno ochránit objekt Kamenné kašny např. střechou, resp. železobetonovým stropem, a to buď vypouklým kulatým nebo plochým jehlancovitým segmentem, který by nepřesahoval atiku kašny. Aby bylo zabráněno vnikání vlhkosti do betonu z vnějšku, bylo navrženo provést na vnější plochu cementové omítky preolitový či nepropustný zeolitový nátěr. SOKA KH, MÚKH – Stavební odbor, Spisy ke Kamenné kašně, nestránkováno.

Pozoruhodná gotická architektura Kamenné kašny v Kutné Hoře je nejlépe patrná právě na třech stranách dvanáctibokého hranolu, který tvoří její obvodový plášť. Pískovec, použitý v průběhu druhé poloviny 19. století při dílčích opravách obvodového pláště, byl na konci 19. století již částečně zpráškovatělý a zvětralý, navíc se na některých místech se pod takřka nepropustnou krustou fakticky téměř rozpadal, což přispívalo k postupné degradaci materiálu a ohrožovalo celistvost této památky.⁶⁰¹ Některé části profilace buď zcela chyběly, nebo se uvolňovaly a hrozilo jejich nevratné poškození. Trvanlivost hořického pískovce a jeho umístění v tak exponovaném prostředí bylo značně problematické, neboť tmel ve spárách zdiva obvodového pláště byl již na některých místech zvětralý. Předchozí doplňky profilace a ostatních ploch byly na některých místech zatvrdlé, nebo se naopak postupně uvolňovaly.⁶⁰²

Je ovšem třeba zdůraznit, že rozsáhlé restaurování Kamenné kašny, provedené architektem Ludvíkem Láblerem a suitou jeho spolupracovníků,⁶⁰³ bylo již tehdy skutečně nevyhnutelné, neboť se tehdy tato památka nacházela již ve velmi vážném až havarijním stavu, a hrozilo její nevratné poškození. Její obvodový plášť byl na řadě míst vážně poškozený, většina kamenných fiál a křížových kytek byla tehdy již také značně poškozena nebo chyběla úplně, a kružby již také ztrácely svůj tvar a uměleckou čitelnost.⁶⁰⁴ Stavební a restaurátorské zásahy na obvodovém plášti Kamenné kašny i její bohaté sochařské výzdobě byly významně ovlivněny tehdejšími přístupy a názory na opravy a záchranu historických a kulturních památek, navíc v tomto případě došlo k určitému odtržení architektonické a umělecké kontinuity Kamenné kašny vlivem použití rozdílného materiálu (hořického pískovce) při její opravě, a také odlišného kamenického způsobu jeho opracování.⁶⁰⁵

Cílem tohoto rozsáhlého restaurování pod Láblerovým vedením bylo především zlepšení stavu Kamenné kašny, a proto v průběhu této akce byla převážná většina poškozených kamenných částí a ornamentální výzdoby vyměněna nebo nahrazena „kopiemi“. Nejednalo se však o úplný návrat k původnímu vzhledu Kamenné kašny, tedy včetně původního stylu jejího zastřešení, balustrády a sochařské výzdoby, nýbrž o

⁶⁰¹ V roce 1963 byl zaznamenán již značně zchátralý stav Kamenné kašny. Proto bylo provedeno čištění a výměna kamenných prvků z již značně zkorodovaného hořického pískovce (umístěných zde v průběhu Láblerova restaurování této památky) za mšenský pískovec. SOKA KH, MÚKH – Stavební odbor, Spisy ke Kamenné kašně, nestránkováno.

⁶⁰² Tamtéž, nestránkováno.

⁶⁰³ Některé původní části sochařské a ornamentální výzdoby Kamenné kašny jsou součástí lapidária, jež je součástí sbírek Českého muzea stříbra v Kutné Hoře, a je umístěno v prostorách Kamenného domu.

⁶⁰⁴ SOKA KH, MÚKH – Stavební odbor, Spisy ke Kamenné kašně, nestránkováno.

⁶⁰⁵ Tamtéž, nestránkováno.

jakési zachycení jejího dochovaného stavu. Přestože architektem Láblerem zvolený postup restaurování, tedy provedení razantní výměny řady kamenných článků a poškozených částí za nové, nebyl z dnešního pohledu příliš šetrný k charakteru této gotické stavby i jejímu materiálovému složení, v případě Kamenné kašny se však jednalo o provedení restaurování v dnešním slova smyslu a nikoliv o puristickou rekonstrukci či přestavbu, jak to ostatně probíhalo u řady jiných památek, na nichž tehdy probíhaly opravy.⁶⁰⁶ Rovněž je třeba zdůraznit, že přestože se v případě Kamenné kašny jednalo o poměrně rozsáhlé výměny poškozených kamenných prvků, a architektem Láblerem užitý postup při jejím restaurování v zásadě respektoval původní architektonické tvarosloví i umělecké vyznění této gotické stavby.⁶⁰⁷ Závažným problémem se však z materiálového hlediska ukázalo právě použití jemnozrnného hořického pískovce,⁶⁰⁸ poněvadž kvůli jeho malé odolnosti vůči působení povětrnostních vlivů docházelo na exponovaných místech k postupnému vymývání pískovcových částic a k narušování celistvosti Kamenné kašny, a rovněž významně přispívaly k opětovnému zhoršování stavu této stavby.⁶⁰⁹

Restaurování Kamenné kašny vycházelo nejen z tehdejších umělecko-historických znalostí a dobových postupů, užívaných při opravách památek a památkové péči, ale také z Láblerovy architektonické a restaurátorské praxe při opravách dalších památek v

⁶⁰⁶ Je třeba si především uvědomit, že provedení výměny poškozených kamenných částí bylo tehdy fakticky jediným prostředkem, jak provést opravu tehdy již značně zkorodovaných kamenných prvků a prvků ornamentální výzdoby (jako v případě Kamenné kašny v Kutné Hoře). Tyto výměny či doplnění poškozených či chybějících kamenných prvků a ornamentální výzdoby však měly co nejvíce respektovat původní architektonické a umělecké tvarosloví dle charakteru příslušných památek. SOKA KH, MÚKH – Stavební odbor, Spisy ke Kamenné kašně, nestránkováno.

⁶⁰⁷ Tuto skutečnost lze posuzovat na základě dochovaných historických fotografií a jejich porovnáním s dochovanými kamennými prvky a kamennou ornamentální výzdobou na Kamenné kašně. Tyto fotografie jsou uloženy ve Sběrce fotografií ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře. Tamtéž, nestránkováno.

⁶⁰⁸ Umístění tohoto materiálu v tak exponovaném prostředí se ukázalo jako značně problematické, protože nepochybně již záhy docházelo ke ztvrdnutí doplňků profilace a ostatních ploch, nebo k jejich postupnému uvolňování. POSPÍŠIL, Josef. *Restaurátorská zpráva: Kamenná kašna: III. etapa*. Kutná Hora: Josef Pospíšil, 1995. nestránkováno.

⁶⁰⁹ Tyto vzájemné chemické reakce mezi původním materiálem (kutnohorským vápencem) a materiálem použitým k opravě Kamenné kašny (jemnozrnným pískovcem, dovezeným z Hořic v Podkrkonoší), použitým při Láblerově restaurování Kašny, znamenaly později závažný problém pro stav této památky, neboť zejména působením kyselých dešťů docházelo k chemickým reakcím, při nichž docházelo k přeměně uhličitánu vápenatého z kutnohorského hrubozrnného vápence na síran vápenatý. Ten je však podstatně více rozpustnější, a proto docházelo k jeho postupnému zatékání do níže položených míst, kde způsoboval hloubkové narušení kamenných částí a jejich postupné rozpadání. Viz BAYER, Karol. Gypsum – an overlooked corrosive factor for some types of silicate sandstones in Czech republic. In DRDÁČKÝ, Miloš – STEFAN, Simon (eds.). *European research on cultural heritage: state of the art studies 5: proceedings of the ARCCCHIP workshops supported from the EC 5th FP Project No. ICA1-CT-2000-70013*. 1. vyd. Prague: Institute of Theoretical and Applied Mechanics Academy of Sciences of the Czech Republic. s. 97-108. ISBN 80-86246-28-0.

Kutné Hoře.⁶¹⁰ Restaurátorské práce na této památce byly rozsáhlé, sice ne mimořádně složité, ale naopak velmi pracné. Proto musely být provedeny co nejpřesněji, v rámci dobové praxe z vhodných a kvalitních materiálů,⁶¹¹ a rovněž se značným uměleckým citem a pochopením pro charakter této stavby.⁶¹² Cílem Láblerova restaurování Kamenné kašny tak mělo být tuto gotickou památku nejen zachránit a technicky zabezpečit proti dalšímu zhoršování jejího stavu, ale také prezentovat její umělecký a estetický vzhled.⁶¹³ Proto bylo nutné primárně očistit povrch kamenného obvodového pláště od různých povrchových nečistot, vegetačních porostů (mechy, lišejníky), a při průzkumu Kamenné kašny jejím restaurátorem Ludvíkem Láblerem před zahájením restaurování bylo zjištěno, že původní profilace z kutnohorského vápence měla sníženou čitelnost své modelace, nicméně tento materiál byl ještě v relativně dobrém stavu.⁶¹⁴ Některé části vápencové krusty tak bylo možné odstranit až po předchozím očištění zvětralého podkladu. Rovněž lešení bylo postaveno maximálně úzké, aby nezasahovalo do komunikace, a bylo postaveno na celém, ještě neopraveném plášti Kamenné Kašny.⁶¹⁵ Rozsáhlé restaurování této památky pod Láblerovým vedením bylo ovšem ovlivněno dobovými názory na opravy památek, které se nesly v duchu tehdy upřednostňovaného restaurátorského purismu.⁶¹⁶ Původní materiál tak byl na řadě míst

⁶¹⁰ Vysokoškolský učitel Rostislav Švácha upozornil také na důležitou okolnost, již bylo soupeření kutnohorských architektů s architekty z jiných měst o získání těchto zakázek. Dle jeho hodnocení tak „...*Lábler vytláčil Jiřího Zacha také od rekonstrukce Kamenné kašny (1889–1890)*.“ ŠVÁCHA, Rostislav. Kutnohorská architektura období historismu a moderny (1851–1918). In *Umění*, roč. 39, č. 5, 1991, s. 416. ISSN 0049-5123.

⁶¹¹ Právě různorodost použitých materiálů se výrazně projevila na stavu (stárnutí) i vzhledu této stavby. ĎOUBAL, Jakub. *Restaurátorská zpráva: Kamenná kašna – Rejskovo náměstí, Kutná Hora*. Kutná Hora: Jakub Ďoubal, 2020, nestránkováno.

⁶¹² Dle názoru stavitelky a ředitelky „Nadace Kutná Hora – památka UNESCO“ Dagmar Fundové lze Láblerovo restaurování Kamenné kašny hodnotit kladně a jako velmi důležité pro její zachování, i když byl při této akci „výrazně pozměněn její původní architektonický charakter i materiálové složení.“ Navíc zde významnou roli sehrála angažovanost kutnohorského městského zastupitelstva, podobně jako u jiných památkových akcí v Kutné Hoře z tohoto období. FUNDOVÁ, Dagmar. *Kutná Hora: program regenerace Městské památkové rezervace: zpráva o realizaci prací v roce 1995 – vybrané akce*. Kutná Hora: Nadace Kutná Hora – památka UNESCO, 1995, nestránkováno.

⁶¹³ Některé z těchto kamenných fiál již nebyly vůbec nalezeny, a proto musely být nově vymodelovány. Ve východní části Kamenné kašny pak jsou umístěny dva kovové vývody v podobě dračích hlav, pod nimiž se nacházejí nevelké žulové jímky na vodu. SOKA KH, MÚKH – Stavební odbor, Spisy ke Kamenné kašně, nestránkováno.

⁶¹⁴ Tamtéž, nestránkováno.

⁶¹⁵ Tamtéž, nestránkováno.

⁶¹⁶ Dle názoru pracovníka Odboru památkové péče a školství, oddělení regenerace památek Městského úřadu Kutná Hora Miloslava Chlumského musela být tomuto „*restaurování vzhledem k významu památky, která je jedním ze symbolů města a významným uměleckořemeslným dílem, věnována maximální pozornost. Technický a vizuální stav památky byl značně neuspokojivý a vyžadoval odborný restaurátorský zásah*.“ JELÍNKOVÁ, Jana – CHLUMSKÝ, Miloslav. *Kutná Hora: závěrečná zpráva Programu regenerace MPR a MPZ za rok 2012*. Kutná Hora: Městský úřad Kutná Hora, 2013, nestránkováno.

nahrazen novými prvky z kamene, který však měl jiné chemické složení,⁶¹⁷ jiné zabarvení a také poměrně rychle korodoval.⁶¹⁸

Kamenná kašna v Kutné Hoře je i v současnosti architektonicky velmi pozoruhodným dílem, vzniklým v období jagellonské gotiky, které je v širším středoevropském prostoru zcela ojedinělé, ačkoliv se původně jednalo o „pouhou“ utilitární stavbu, sloužící jako vodní rezervoár pro obyvatele města Kutné Hory.⁶¹⁹ Dekorativní kamenosochařská výzdoba obvodového pláště této stavby byla pronikavě obnovena architektem Láblerem v letech 1887–1890,⁶²⁰ a proto i dnes vnímáme siluetu této stavby spíše jako jakousi královskou „korunu“, jejíž hlavní římsu přerůstají štíhlé kamenné fiály.⁶²¹ V době vzniku Kamenné kašny tomu však bylo poněkud jinak, neboť její římsu zakončovalo prolamované atikové zábradlí, s nímž byla většina fiál spojená, a celá stavba Kamenné kašny, někdejšího důležitého zdroje vody pro město Kutnou Horu, byla zakryta vysokou šestibokou střechou;⁶²² v současnosti však Kamenná kašna zastřešena není, a podle dostupných informací se o jejím zastřešení ani v blízké budoucnosti neuvažuje.⁶²³

Kamenná kašna v dnešní době již neplní svou původní funkci důležitého zdroje pitné vody pro kutnohorské obyvatele, protože voda z městského vodovodu do ní není

⁶¹⁷ Jak vyplývá z chemického rozboru vzorku stavebního materiálu z Kamenné kašny, provedeného pracovníky Ústavu chemické technologie restaurování památek Vysoké školy chemicko-technologické v Praze, závažným problémem původního materiálu (kutnohorského vápence) byla tvorba sádrovcových krust, což přispívalo k jeho poměrně rychlé degradaci. HELLEBRANDOVÁ, Jana. *Výsledky chemického rozboru vzorku Kamenné kašny v Kutné Hoře*. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická, 1996, nestránkováno.

⁶¹⁸ Při restaurování Kamenné kašny, provedeném v letech 2010–2012 studenty Fakulty restaurování Univerzity Pardubice (sídlící v Litomyšli) pod vedením doc. MgA. Jakuba Ďoubala, Ph.D. a MgA. Luboše Machačka, bylo přistoupeno k užití konzervační metody a také k omezení využití plastických vysrávek poté, co byly odstraněny původní tmelové nátěry. Po odstranění všech těchto nátěrů a plošných vysrávek byl povrch Kamenné kašny upevněn a krátce dočištěn. HORÁK, Petr et al. *Analýzy projektů restaurování a památkové obnovy: projekt Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013. s. 34. ISBN 978-80-7395-712-4.

⁶¹⁹ Dle názoru akademického sochaře Josefa Pospíšila byl hořícký pískovec, použitý při Láblerově restaurování Kamenné kašny, krajně nevhodným materiálem pro jeho rychlou degradaci, a jako problematické se rovněž ukázalo zatvrdnutí doplňků profilace, které se postupně uvolňovaly a rozpadávaly. POSPÍŠIL, Josef. *Restaurátorská zpráva: Kamenná kašna: III. etapa*. Kutná Hora: Josef Pospíšil, 1995, strojopis, nestránkováno.

⁶²⁰ Některé původní části sochařské a ornamentální výzdoby Kamenné kašny jsou součástí lapidária, jež je součástí sbírek Českého muzea stříbra v Kutné Hoře, a je umístěno ve sklepních prostorách Kamenného domu.

⁶²¹ V roce 1963 byl zaznamenán ji značně zchátralý stav Kamenné kašny. Bylo provedeno čištění a výměna částí z tehdy již zkorodovaného hoříckého pískovce (původně sem umístěného během Láblerova restaurování v letech 1887–1890) za mšenský pískovec. SOKA KH, MÚKH – Stavební odbor, Spisy ke Kamenné kašně, nestránkováno.

⁶²² POSPÍŠIL, Josef. *Restaurátorská zpráva: Kamenná kašna – II. etapa: restaurátorské a kamenosochařské práce* Kutná Hora: Josef Pospíšil, 1994, strojopis, nestránkováno.

⁶²³ Dle vyjádření vedoucího odboru památkové péče Městského úřadu Kutná Hora Mgr. Ondřeje Seiferta je v současnosti objekt Kamenné kašny ponechán bez zastřešení, a v dohledné době ani není plánováno umístění střechy jakéhokoliv typu. Osobní rozhovor autora s Mgr. Ondřejem Seifertem, vedoucím odboru památkové péče Městského úřadu Kutná Hora. Kutná Hora, 10. dubna 2019.

v současnosti zavedena.⁶²⁴ Pokud by ovšem Kamenná kašna měla alespoň částečně plnit svou původní funkci, nelze pochopitelně zcela vyloučit, že by to bylo obyvateli Kutné Hory i návštěvníky tohoto města kladně přijímáno. Tato gotická stavba a někdejší vodní rezervoár pro kutnohorské obyvatele nicméně náleží mezi nejvýznamnější architektonické a umělecké památky v Kutné Hoře, a v současnosti je chráněna jako kulturní památka České republiky.⁶²⁵

5.3 Vlašský dvůr

Vlašský dvůr byl založen někdy kolem roku 1300 v rychle se rozrůstajícím královském horním městě Kutné Hoře, zažívajícím v této době opravdovou „stříbrnou horečku“.⁶²⁶ Aglomerace tohoto města se ovšem teprve utvářela, a pozdější Kutná Hora se tak tehdy ještě sestávala pouze ze shluků hornických chatrčí a cest, vedoucích k východu z nejbližší, právě prosperující stříbrnosné štolý. Pečlivá urbanistická koncepce, jež byla typická pro zakládání královských měst v přemyslovském období, se v případě města Kutné Hory tehdy omezila pouze na vymezení obdélného hlavního náměstí.⁶²⁷

Místo pro vybudování Vlašského dvora⁶²⁸ bylo vybráno na poměrně vysoké terénní hraně nad údolím říčky Vrchlice,⁶²⁹ a to na jejím levém břehu, tedy zhruba uprostřed tehdy ještě přesně nevymezené a neustálené kutnohorské aglomerace.⁶³⁰ Označení bývalého královského

⁶²⁴ V roce 1987 bylo provedeno restaurování Kamenné kašny v rámci rekonstrukce Rejskova náměstí. V jejím průběhu byly odstraněny porosty zeleně, prachová depozita, a rovněž provedena následná konzervace kamene. Plastická retuš byla zhotovena v tmelu, na bázi minerálního pojiva. Byla také vytvořena kopie dřevěných dveří do kašny s kovaným pobitím. Byla vyjádřena snaha o odstranění střešní konstrukce čili osmi cihelných sloupků a ocelové konstrukce střechy. Proto došlo k odklizení zeminy a náletový porost z prostoru uvnitř kašny. V rámci rekonstrukce celého náměstí bylo zamýšleno proražení čtyř dalších otvorů pro vyústění vody a k nim vytvoření nádržek ze žuly. SOKA KH, MÚKH – Stavební odbor, Spisy ke Kamenné kašně, nestránkováno.

⁶²⁵ *Rejskova kašna* [online]. Webové stránky Národního památkového ústavu Praha. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/rejskova-kasna-14674056>.

⁶²⁶ K založení Vlašského dvora v Kutné Hoře viz ZÁRUBA, František. Vlašský dvůr. In *Castellogica bohemica* 11, 2008, s. 233-234. ISBN 987-80-86124-98-8. ISSN 1211-6831.

⁶²⁷ Podle jedné z teorií o smyslu a účelu založení byl Vlašský dvůr původně založen jako městský hrad, který sloužil panovníkovi jako rezidence při jeho pobytech v Kutné Hoře. Této původní koncepci Vlašského dvora jako královského městského hradu, transformovaného za Václava II. v roce 1300 v ústřední královskou mincovnu, zastával např. Emanuel Leminger. Viz LEMINGER, Emanuel. *Královská mincovna v Kutné Hoře*. 1. vyd. Praha: Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, 1912. s. 48.

⁶²⁸ O původním smyslu a účelu založení objektu Vlašského dvora byly v průběhu historického a archeologického bádání 19. století postupně vytvořeno několik základních koncepcí, které se dále rozvíjely a modifikovaly. Podle jedné z nich byl Vlašský dvůr původně založen jako královský městský hrad, který sloužil panovníkovi jako rezidence při jeho pobytu v Kutné Hoře. Tamtéž, s. 48.

⁶²⁹ Označení této říčky jako *Vrchlice* je až novodobého původu, zatímco ve středověku byla označována jako *Pách*. Podle jejího názvu si zvolil (za svých pobytů v Kutné Hoře v době středoškolských studií) svůj literární pseudonym spisovatel a vysokoškolský učitel Jaroslav Vrchlický (vl. jm. Emil Jakub Frida, 1853–1912).

⁶³⁰ Viz DURDÍK, Tomáš. Hrady Václava II. In *Zprávy památkové péče*, roč. 48, č. 2, 2003, s. 105-109. ISSN 1210-5538.

městského hradu⁶³¹ a pozdější královské mincovny⁶³² Vlašského dvora v Kutné Hoře jako „*Vlašský dvůr*“⁶³³ lze doložit sice až od roku 1401, nicméně toto označení připomíná přítomnost italských (vlašských) mistrů, kteří zde pracovali ve zdejší královské mincovně, případně podle Florentinů, kteří za vlády krále Václava II.⁶³⁴ působili v Českém království a prováděli mincovní reformu.⁶³⁵ Avšak do té doby, než se toto označení obecně vžilo, byl tento objekt nazýván *curia monete* nebo *münzhof*, později označován také jako *curia Gallica* nebo *curia Italica*.⁶³⁶ Výraznou přestavbou pak Vlašský dvůr prošel za vlády krále Václava IV.,⁶³⁷ který občas v Kutné Hoře pobýval,⁶³⁸ a ve Vlašském dvoře si pro tento účel vytvořil svou královskou rezidenci.⁶³⁹ Proto zde byl vybudován královský palác a následně také křídlo s královskou kaplí, která se svým mohutným gotickým arkýřem obrací do vnitřního prostoru nádvoří.⁶⁴⁰ Pro panovníkovy pobyty v Kutné Hoře sloužil Vlašský dvůr také za vlády krále Vladislava II. Jagellonského,⁶⁴¹ kdy zde v roce 1488 italští malíři provedli malířskou výzdobu královské kaple,⁶⁴² a z této doby je doloženo i působení stavitele Matěje Rejska, který

⁶³¹ K problematice hradní architektury a působení dvorské stavební huti Václava IV. viz ZÁRUBA, František. *Hrady Václava IV.: od nedobytného útočiště k pohodlné rezidenci*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2014. s. 63-85. ISBN 978-80-7422-299-3.

⁶³² Po účely královské mincovny zde byly samostatné minciřské dílny (tzv. šmitny) a také ražebny mincí (tzv. preghaus), nacházející se v severní části objektu mezi vstupní věží a šmitnami. MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora: Vlašský dvůr: národní kulturní památka*. 1. vyd. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany památek Středočeského kraje, 1963, nestránkováno.

⁶³³ Takto je objekt Vlašského dvora v Kutné Hoře charakterizován v průvodci, který byl vydán samotným městem Kutná Hora. Zde je původně středověký (gotický) Vlašský dvůr a někdejší královská mincovna popisován jako „*novostavba z let 1893–1898 (Ludvík Lábler), obsahující pozůstatky královské mincovny a sídla krále Václava II. (věž se zazděným průjezdem) a Václava IV. (palác, část kaple, průčelí šmiten)*.“ BARTOŠ, Martin. *Památky Kutnohorska: nemovitě kulturní památky okresu Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 1998. s. 40. ISBN 80-238-2141-5.

⁶³⁴ Po rozsáhlé adaptaci na přelomu roku 1300 za vlády krále Václava II. byla ve Vlašském dvoře umístěna centrální královská mincovna, v jejímž areálu byl postupně vybudován značný počet různých staveb a přístavků, které v nichž probíhal proces přípravy a ražby mincí – tzv. pražských grošů. POSPÍŠIL, Aleš (ed.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Foibos Books, s. r. o., 2014. s. 60. ISBN 978-80-87-073-77-3.

⁶³⁵ K organizování královských mincoven a mincovní reformě, provedené za vlády krále Václava II. (v jejím rámci byl vydán horní zákoník *Ius regale montanorum*), viz SEJBAL, Jiří. Pražský groš a jeho postavení v mezinárodním vývoji. In BÍLEK, Jaroslav (red.). *Ius regale montanorum – 700 let královského horního zákoníku a mincovní reformy Václava II.* 1. vyd. Kutná Hora: Městský úřad Kutná Hora, 2000. s. 5-12.

⁶³⁶ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. s. 602. ISBN 80-7277-003-9.

⁶³⁷ V roce 1409 zde byl vydán *Dekret kutnohorský*, což byla velmi důležitá právní listina, jíž bylo omezen vliv cizinců na pražské univerzitě, a za jejím vydáním stály čelné osobnosti tehdejšího reformního hnutí, např. Jan Hus, Jeroným Pražský nebo právník a kazatel Jan z Jesenice. Viz NODL, Martin – ŠMAHEL, František. *Kutnohorský dekret po 600 letech: bilance dosavadního bádání*. In *Český časopis historický*, roč. 107, č. 1, 2009, s. 1-45. ISSN 0862-6111.

⁶³⁸ Viz MENCLOVÁ, Dobroslava – MENCL, Václav. Český hrad v době Václavově. In *Umění*, roč. 14, 1942-1943, s. 97-99.

⁶³⁹ Viz MENCL, Václav. *Česká architektura doby lucemburské*. 1. vyd. Praha: Sfinx, B. Janda, 1948. s. 155-158.

⁶⁴⁰ Právě pod touto kaplí byla umístěna královská pokladnice. Tamtéž, s. 35.

⁶⁴¹ K pobytům českých panovníků v kutnohorském Vlašském dvoře viz LEMINGER, Emanuel. *Královská mincovna v Kutné Hoře: s 54 vyobrazeními v textu a 4 faksimily písma*. 1. vyd. Praha: Česká akademie Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912. s. 423-425.

⁶⁴² Tamtéž, s. 202.

současně pracoval také na stavbě chrámu sv. Barbory.⁶⁴³ Do období vlády Vladislava II. Jagellonského náleží i vznik nevelkého portálu, nad nímž je umístěna korunovaná iniciála „W“ a který původně sloužil jako vstup do pokladnice pod královskou kaplí. Na dobu jeho vzniku upozorňuje nad ním uvedený letopočet s vrocením 1501.⁶⁴⁴

Původně areál Vlašského dvora představoval velice složitý komplex budov, jež byly primárně určeny jako prostory ústřední královské mincovny⁶⁴⁵ a místností pro panovníkův pobyt v Kutné Hoře.⁶⁴⁶ K nim se ovšem přidružovaly další a četné hospodářské a technické budovy, které zde vznikaly v průběhu několika staletí.⁶⁴⁷ Zastavení ražby stříbrných mincí ve Vlašském dvoře v průběhu 18. století mělo také za následek jeho postupný úpadek, chátrání a rozpad řady budov, z nichž některé buď samy zcela zanikly, nebo musely z důvodu jejich poškození a zchátralosti na konci 19. století odstraněny. Tyto budovy byly vystavěny před severozápadním průčelím, v rámci přestavby Vlašského dvora na konci 19. století však byly odstraněny a místo bylo upraveno na nevelký městský park (později nazvaný *Pacákovy sady*),⁶⁴⁸ kterému v současnosti dominuje bronzový pomník prvního československého prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka z roku 1938,⁶⁴⁹ jehož autorem je sochař Karel Dvořák.⁶⁵⁰

⁶⁴³ KRAUS, Bohuslav. *Matěj Rejsek z Prostějova: život a dílo*. 1. vyd. Prostějov: Vydavatelství společnosti, 1946. s. 162.

⁶⁴⁴ Viz ROHÁČEK, Jiří. *Nápisy města Kutné Hory: Kutná Hora, Kaňk, Malín a Sedlec včetně bývalého cisterciáckého kláštera*. 1. vyd. Praha: Artefactum, 1996. s. 84-85. ISBN 80-902279-0-2.

⁶⁴⁵ Viz VELÍMSKÝ, Filip. Známy či neznámy Vlašský dvůr v Kutné Hoře? Příspěvek k dějinám centrální středověké mincovny zemí koruny České. In *Argenti Fodina 2011: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2011, ktorá sa konala v dňoch 7.-9. septembra 2011 v Banskej Štiavnici*. 1. vyd. Banská Bystrica: Štúdio Harmony, 2012. s. 54-68. ISBN 978-80-89151-31-8.

⁶⁴⁶ Viz LEMINGER, Emanuel. *Královská mincovna v Kutné Hoře*. 1. vyd. Praha: Česká akademie Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912. s. 423-425.

⁶⁴⁷ Adaptace původně zeměpanského hrádku, Vlašského dvora, na centrální královskou mincovnu vestavbou výrobních objektů po obvodu znamenalo automaticky zrušení jeho vojenské obranné hodnoty, nebo alespoň její výrazné omezení. Novou situaci vytvořila reforma krále Václava II. z roku 1300, již výsledkem bylo zavedení nové a jednotné mince – tzv. pražského groše. K první emisi tohoto oběživa došlo v červenci 1300 zásluhou florentských specialistů, pozvaných Václavem II. do Čech před rokem 1328. LANCINGER, Luboš – MUK, Jan. *Kutná Hora – Vlašský dvůr: stavebněhistorický průzkum*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů, 1985, nestránkováno.

⁶⁴⁸ Okolí Vlašského dvora bylo po roce 1918 upraveno na městský park, pojmenovaný *Pacákovy sady* podle JUDr. Bedřicha Pacáka, českého právníka, mladočeského politika a v letech 1906–1907 předlitavského ministrakrajana, který se na Českém zemském sněmu zasazoval o záchranu historických a uměleckých památek v Kutné Hoře.

⁶⁴⁹ Původní pomník Tomáše Garrigue Masaryka před Vlašským dvorem byl vytvořen v roce 1938 sochařem Karlem Dvořákem, ale v průběhu okupace Československa nacistickými vojsky byl již v roce 1942 odstraněn. Obnoven a odhalen byl 27. října 1948, avšak v roce 1959 byl opět odstraněn a zničen. Současný pomník tohoto významného českého filozofa a myslitele, univerzitního profesora a prvního československého prezidenta byl odhalen 27. října 1991, a na svém místě před budovou Vlašského dvora stojí také v současnosti.

⁶⁵⁰ K osobě a tvorbě sochaře Karla Dvořáka viz HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českých výtvarných umělců I: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. s. 153. ISBN 80-200-0521-8.; TOMES, Josef et al. *Český biografický slovník XX. století: I. díl: A – J*. 1. vyd. Praha – Litomyšl: Paseka, 1999. s. 277. ISBN 80-7185-245-7.

Královská kaple sv. Václava a Ladislava by pravděpodobně byla, nebýt přestavby Vlašského dvora na konci 19. století, velmi zajímavým dokladem dvorské architektury z doby krále Václava IV.⁶⁵¹ Tato kaple původně sloužila výhradně potřebám panovníka a jeho dvora, a její počátky jsou uváděny do souvislosti s přestavbou mincovny na reprezentativní královské sídlo,⁶⁵² poskytující panovníkovi ubytování při jeho pobytech v Kutné Hoře. Původně byla vysvěcena pravděpodobně již před rokem 1389, tedy ještě před dostavěním královského paláce.⁶⁵³ Kaple ve Vlašském dvoře byla jedinou duchovní institucí v Kutné Hoře, nad níž vykonával patronátní právo samotný panovník.⁶⁵⁴ Dochované vybavení této kaple pochází z konce 15. století, kdy byla v roce 1497 slavnostně znovu vysvěcena ke cti sv. Václava a Ladislava; původní zasvěcení však není známo.⁶⁵⁵ Rovněž původní vybavení jejího interiéru není bohužel známo, neboť byla nově upravena a vyzdobena na náklady Jana Horstoffara, v letech 1496 – 1499 nejvyššího královského mincmistra.⁶⁵⁶ Jako „královská“ však byla vždy označována právě kaple sv. Václava a Ladislava ve Vlašském dvoře.⁶⁵⁷

Navíc od poloviny 19. století, kdy byly z Vlašského dvora vystěhovány horní úřady,⁶⁵⁸ zde již nesídlila žádná instituce, budova Dvora tak postupně stále více chátrala a reálně hrozilo, že dospěje k okamžiku své zkázy. V roce 1880 byl však objekt Vlašského dvora od eráru odkoupen městem Kutná Hora, aby „z rakouské 'pěče', po bezvýsledném hledání kupce,

⁶⁵¹ Do místnosti na boku královské kaple se vstupovalo nevelkým portálkem, na němž je vytesána ozdobná iniciála „L“, na níž byla vyobrazena navlečená královská koruna a letopočet 1518. LEMINGER, Emanuel. *Královská mincovna v Kutné Hoře*. 1. vyd. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912. s. 65.

⁶⁵² Viz ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 315-316. ISBN 80-7106-186-7.

⁶⁵³ Podle zajímavé úvahy kutnohorského kronikáře Jana Koříneka o královské kapli ve Vlašském dvoře, v níž se vyjádřil, že „...chce tomu kdosi, že při té kaple bývalo proboštství. Nechme ho při tom. Muž učený jest a v kronikách zběhlý; on bude věděti, kde to jádro vyloupil. Mně se jináč zdá: že totižto bývalo toliko kaplanství. Nebo v lejstrách mincovních kdykoliv o jeho stanici zmínka se děje, vždycky se jen královským kaplanem nazývá.“ STICH, Alexandr – LUNGA, Radek (eds.). *Jan Kořínek: Staré paměti kutnohorské*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 307-308. ISBN 80-7106-453-X.

⁶⁵⁴ VALÁŠKOVÁ, Radka – PEJCHOVÁ, Markéta. *Vlašský dvůr Kutná Hora – oprava vnějšího pláště*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2001, nestránkováno.

⁶⁵⁵ Viz LEMINGER, Emanuel. *Královská mincovna v Kutné Hoře*. 1. vyd. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912. s. 137-150.

⁶⁵⁶ V průběhu plnění funkce nejvyššího královského mincmistra pobýval Jan Horstoffar střídavě v Kutné Hoře a Norimberku, kam se po odchodu z Kutné Hory odebral a v roce 1511 zde jako člen městské rady také zemřel. Podrobněji k osobnosti a působení Jana Horstoffara viz ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 351-356. ISBN 80-7106-186-7.

⁶⁵⁷ Jako „královskou“ označoval kapli ve Vlašském dvoře již kutnohorský spisovatel a jezuita Jan Kořínek v 17. století. STICH, Alexandr – LUNGA, Radek (eds.). *Jan Kořínek: Staré paměti kutnohorské*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 307. ISBN 80-7106-453-X.

⁶⁵⁸ Po zrušení mincovny v roce 1726 zůstaly ve Vlašském dvoře umístěny pouze báňské úřady pro širší horní okrsek, horní úřad a horní hejtmanství. V chronologicky řazených spisech horního úřadu a ústředních montánních institucí se však pro 18. století nepodařilo nalézt žádné doklady o stavební činnosti. LANCINGER, Luboš – MUK, Jan. *Kutná Hora – Vlašský dvůr: stavebněhistorický průzkum – I. etapa: dějiny objektu*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů, 1984, nestránkováno.

vysvobodilo město tuto hroutící se pamětihodnost.“⁶⁵⁹ Proto také již v následujícím roce bylo zahájeno jednání o opravě Vlašského dvora, a rovněž vypsána soutěž na výběr projektu na její provedení.⁶⁶⁰

Lze nepochybně konstatovat, že plán kutnohorské městské rady nenechat objekt Vlašského dvora dále chátrat a nedopustit tak jeho úplné zničení přišel skutečně téměř na poslední chvíli. Vlašský dvůr byl tehdy již skutečně ve vážném až havarijním stavu, kdy svou stále se zhoršující statikou ohrožoval kolemjdoucí, a již velmi reálně hrozilo jeho sesutí.⁶⁶¹ V interiéru objektu se navíc propadaly stropy, byly vytrhány dřevěné podlahy, chyběly i některé schody, okna a dveře, po nichž zůstaly ve zdech pouze prázdné otvory.⁶⁶² Tehdejší značně neutěšenou situaci Vlašského dvora zaznamenal arciděkan Karel Vorlíček ve svém nepublikovaném rukopise s názvem *Dějiny restaurace a přestavby Vlašského dvora v letech 1892–1898*,⁶⁶³ v němž se kromě historie Dvora zabýval i situací této gotické památky a průběhem její následné přestavby: „...jest Vlašský dvůr v stavu žalostném, že se více zapadlé ruině, než příbytku lidskému podobá.“⁶⁶⁴ Vorlíček však v této souvislosti rovněž ocenil nejen značný architektonický a umělecký význam tohoto objektu, ale také jeho zajímavý stavební vývoj, k němuž zde uvedl, že „...se na Vlašském dvoře vystřídaly všechny stavební periody, jež mu vtiskly onen působivý ráz, který tak milým dojmem na duši každého návštěvníka působí.“⁶⁶⁵

Když v roce 1880 město Kutná Hora od eráru objekt Vlašského dvora odkoupilo, jeho cena byla tehdy odhadována na 30.207 zlatých. Kutná Hora se v kupní smlouvě rovněž zavázala, že při nadcházející přestavbě bude jako původní zachována pouze bývalá královská kaple.⁶⁶⁶ Již v následujícím roce proto byla vypsána veřejná soutěž na projekt obnovy objektu, do níž bylo nakonec přihlášeno celkem dvanáct návrhů.⁶⁶⁷ Jejich autoři zůstali anonymní, aby

⁶⁵⁹ VEPŘEK, Josef (red.). *Obnovený kostel s. Jakuba v Kutné Hoře: sborník prací o stavebním vývoji a obnově kostela*. 1. vyd. Kutná Hora: Arciděkanský úřad, 1946. s. 59.

⁶⁶⁰ Zaniklý Mincmistrovský dům, který původně sloužil k ubytování nejvyššího mincmistra Jana Horstorffara, stál na konci hradebního příkopu, obíhajícího kolem Vlašského dvora na jihozápadní straně. Tento pozdně gotický dům byl v letech 1578–1582 renesančně upraven, na fasádě tehdy přibyla pětice oken, několik provlákaných mříží a dva štíty. Tento dům patřil po staletí k Vlašskému dvoru, a v průběhu opravy a přestavby Vlašského dvora byl v roce 1893 úplně zbořen a odstraněn. SOKA KH, MÚKH – Vlašský dvůr v Kutné Hoře, kart. č. 416, sign. XIII-33/1881, nestránkováno.

⁶⁶¹ Tamtéž, nestránkováno.

⁶⁶² Tamtéž, nestránkováno.

⁶⁶³ Tento nepublikovaný rukopis kutnohorského arciděkana a významného člena Archeologického sboru „Vocel“ Karla Vorlíčka je v současnosti uložen ve Státním okresním archivu Kutná Hora, ve fondu osobní pozůstalosti tohoto církevního hodnostáře a významného činovníka památkové péče v Kutné Hoře. SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – Vorlíček Karel, neinventarizováno. Rukopis díla Karla Vorlíčka *„Dějiny restaurace a přestavby Vlašského dvora v letech 1892–1898“*, nestránkováno.

⁶⁶⁴ Tamtéž, nestránkováno.

⁶⁶⁵ Tamtéž, nestránkováno.

⁶⁶⁶ Autor neuveden. *Vlašský dvůr: tajemství mince*. 1. vyd. Kutná Hora: b. d., s. 10.

⁶⁶⁷ SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – Vorlíček Karel, neinventarizováno. Rukopis díla Karla Vorlíčka *„Dějiny restaurace a přestavby Vlašského dvora v letech 1892–1898“*, nestránkováno.

tak bylo zaručeno, že soutěž bude probíhat korektně, a při výběru nebudou hrát roli případné sympatie či naopak antipatie k tomu či onomu autorovi projektu. Výběr z předložených návrhů na opravu Dvora prováděla skutečně reprezentativní porota,⁶⁶⁸ která se nakonec usnesla na výběru návrhu, který byl společným dílem architektů Františka Schmoranze a Jana Machytky, a také doporučila jeho realizování.⁶⁶⁹

Poté, co město Kutná Hora koupilo objekt Vlašského dvora za cenu zdejší na poměry skutečně velmi vysokou, mělo v úmyslu tuto stavbu opravit a zachránit. Byla to nepochybně myšlenka nadšení i projev upřímného vlasteneckého citění, ale provedení se ukázalo jako obtížné, jak konstatoval konzervátor Ústřední komise Josef Braniš ve svém článku *Dobrozdání o restauraci Vlašského dvora v Kutné Hoře*, a pokračoval tím, že si ten, kdo „neprolezl několikrát stavbu, nemá představu, jak je zpusťšená, v takovém stavu ji nelze ponechat, neboť hrozilo nebezpečí sesutí.“⁶⁷⁰ Tomu ovšem chtěla kutnohorská obec předejít, budovu Vlašského dvora obnovit a využít ji k nějakému rozumnému účelu. Rozhodnutí o konkrétním využití Dvora však bylo samo o sobě nesnadné, neboť špatně zvolený způsob využití mohl být pro Vlašský dvůr osudný. Společný návrh Františka Schmoranze ml. a Jana Machytky nakonec v praxi realizován nebyl, a po uklidnění poněkud rozvášněných poměrů dospělo městské zastupitelstvo k závěru, že nejlepším řešením bude adaptovat některé části Vlašského dvora pro účely umístění kanceláří městské radnice.⁶⁷¹ Konzervátor Ústřední komise a Láblerův přítel Josef Braniš poté na základě studia archivních dokumentů v kutnohorském městském archivu uvedl, že z původní stavby Vlašského dvora z doby krále Václava II. zůstala pouze jeho věž, z přestaveb provedených za vlády Václava IV. zůstal zachován královský palác a prostory královské mincovny, a z doby vladislavské kaple a arkády, otevřené chodby severního křídla.⁶⁷² Kromě vlastního objektu Vlašského dvora zde byly umístěny také některé další přístavky, a to bývalý Mincmistrovský dům na západní straně a k východnímu křídlu přistavěné prosté stavení.⁶⁷³

V roce 1881 tak do jednání o provedení opravy Vlašského dvora vstoupila vídeňská Ústřední komise, která do smlouvy mezi erárem a městem Kutnou Horou prosadila uvedení závazku, podle něhož měla Kutná Hora při brzké nevyhnutelné a rozsáhlé opravě již značně

⁶⁶⁸ Tato porota, rozhodující o návrzích na opravu Vlašského dvora, byla svým složením skutečně reprezentativní, neboť v ní zasedali kutnohorský stavitel Jan Ladislav a renomovaní pražští architekti Antonín Viktor Barvítius a Josef Mocker, kteří se rozhodli vybrat jako nejlepší společný projekt architektů Františka Schmoranze ml. a Jana Machytky. SOkA KH, MÚKH – Vlašský dvůr v Kutné Hoře, kart. č. 416, sign. XIII-33/1881, nestránkováno.

⁶⁶⁹ SOkA KH, MÚKH – Vlašský dvůr v Kutné Hoře, kart. č. 98, sign. III/74, nestránkováno.

⁶⁷⁰ *Podvysocké listy*, roč. VII, č. 34 (22. 8.), 1896, nestránkováno.

⁶⁷¹ SOkA KH, MÚKH – Vlašský dvůr v Kutné Hoře, kart. č. 98, sign. III/74, nestránkováno.

⁶⁷² Tamtéž, nestránkováno.

⁶⁷³ Tamtéž, nestránkováno.

zchátralého a případnému novému účelu proto nevyhovujícího objektu Vlašského dvora zachovat jeho historicky nejcennější části, zejména královskou kapli s jejím vnitřním zařízením a uměleckou výzdobou.⁶⁷⁴ Již o rok dříve nechala kutnohorská obec zaměřit Vlašský dvůr nezávisle místními architekty Čenkem Dajbychem a Františkem Hradeckým,⁶⁷⁵ nicméně Ústřední památková komise se v záležitosti Dvora obrátila na svého člena, vrchního stavebního radu Ignáce Bergmanna,⁶⁷⁶ který následně požádal o odborný posudek situace tohoto objektu a jednání na místě architekta a konzervátora památkové péče Františka Schmoranze mladšího.⁶⁷⁷ Na základě prostudování návrhů architektů Čenka Dajbycha a Františka Hradeckého, projednání věci s kutnohorským městským zastupitelstvem, a jednodenního osobního průzkumu Vlašského dvora pak podal F. Schmoranz ml. vídeňské Ústřední komisi svůj odborný posudek, v němž informoval o situaci Vlašského dvora i o záměrech městské rady na jeho opravu a případné další využití.⁶⁷⁸

Vnější průčelí Vlašského dvora vyhodnotil architekt František Schmoranz ml. jako již velmi poškozené, zvláště pak jeho severovýchodní a jihovýchodní část, které navíc kromě Rytířského sálu neshledal architektonicky nijak zajímavé.⁶⁷⁹ Původní Mincmistrovský dům, sloužící jako někdejší sídlo nejvyššího mincmistra a stojící mezi vlastním objektem Vlašského dvora a objektem arciděkanství při kostele sv. Jakuba Většího, posoudil tento architekt jako v naprosto dezolátním a neudržitelném stavu, naopak ocenil vybavení jeho interiéru s vnitřními, podle svého vyjádření, velmi zachovalými průčelími s výjimkou nástaveb na šmitnách.⁶⁸⁰ Kromě zachování bývalé královské kaple sv. Václava a sv. Ladislava, přilehlé věže – kterou dle jejího charakteru zdíval označil za nejstarší věž v rámci Kutné Hory –, a královského paláce doporučil F. Schmoranz ml. také zachování šmiten a hmoty arkádového křídla

⁶⁷⁴ SOKA KH, MÚKH – Vlašský dvůr v Kutné Hoře kart. č. 293, sign. IX/23, nestránkováno. Výběrové (ofertní) řízení k zadání opravy Vlašského dvora v Kutné Hoře, vypsané městským zastupitelstvem Kutné Hory. Kutná Hora, březen 1881.

⁶⁷⁵ K osobnosti architekta Františka Hradeckého viz VLČEK, Pavel (ed.). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. s. 250. ISBN 80-200-0969-8.

⁶⁷⁶ SOKA KH, MÚKH – Vlašský dvůr v Kutné Hoře, kart. č. 293, sign. IX/23, nestránkováno. Výběrové (ofertní) řízení k zadání opravy Vlašského dvora, vypsané městskou radou Kutné Hory. Kutná Hora, březen 1881.

⁶⁷⁷ Tamtéž, nestránkováno.

⁶⁷⁸ Ve svém posudku o provedeném průzkumu Vlašského dvora architekt František Schmoranz ml. zdůraznil, že na kutnohorské radnici tehdy byly dvě politicky i názorově antagonistické a zneprátené strany, které pro památkovou péči neměly žádné pochopení, ale na zachování Vlašského dvora měly obě velký zájem. Obě sice chtěly zachovat arkýřovou královskou kapli, protože byla výslovně uvedena ve smlouvě, ale zbývající části objektu navrhovaly nahradit novostavbou. Zda by se mohlo podařit z Vlašského dvora zachránit více, to mělo záležet na úsilí a vlivu Ústřední památkové komise i místních příznivců v Kutné Hoře. O samotném Vlašském dvoře se nicméně František Schmoranz ml. vyjádřil s velkým nadšením a obdivem, a zdůrazňoval především jeho starobylý a architektonicky malebný vzhled. SOKA KH, MÚKH – Kaple sv. Václava ve Vlašském dvoře, kart. č. 106, sign. III/21, nestránkováno. Zpráva architekta Františka Schmoranze ml. Ústřední komisi ve Vídni o stavu a situaci Vlašského dvora v Kutné Hoře. Kutná Hora, 6. září 1881.

⁶⁷⁹ Tamtéž, nestránkováno.

⁶⁸⁰ Tamtéž, nestránkováno.

"rejtunku".⁶⁸¹ Konstatoval též pevnost a bytelnost zdí v přízemí a malé rozpony kleneb. Proto se vyslovil pro citlivou nástavbu patra na zachovaných původních šmitnách a pro dispoziční korektury ve hmotově zachovaném arkádovém křídle.⁶⁸² V *Kutnohorských listech* pak byla v roce 1884 (v reakci na stále se zhoršující stav Vlašského dvora) uveřejněna slova, která o této gotické stavbě pronesl již v roce 1842 pronesl kutnohorský rodák, herec a dramatik Josef Kajetán Tyl: „*S bolestí a právě dětinskou žalostí obcházel jsem Vlašský dvůr. Byloť mi, jako bych přípravy ku pohřbu nejdražší osoby viděl.*“⁶⁸³ Z uvedených slov tohoto českého národního buditele je rovněž zřejmé, v jak velmi špatném stavu se již tehdy Vlašský dvůr nacházel. Proto také mělo dojít k jeho neprodlené opravě, která však byla stále odkládána. V tomtéž čísle *Kutnohorských listů* byl také uveden záměr kutnohorské městské rady na využití objektu Vlašského dvora jako školní budovy, neboť podle názoru městských zastupitelů „...*musíme upřímně pochváliti, že sl. městská rada se sl. obecním zastupitelstvem učinily pokus o adaptaci Vlašského dvora toliko pro školu střední, načež by školy chlapecké v nynější budově c. k. reálky mohly býti umístěny. Pokus ten posud nic nestál a již jeví se býti zdařilým. V užším totiž sboru, kterému porada o novém návrhu od sl. obecního zastupitelstva byla svěřena, zasedl vedle mnohých pánů příznivců školství a pp. stavitelů Hradeckého a Ladislava i p. ředitel Zach a vypracoval plány nové, jež právě v těchto dnech na radnici jsme spatřili.*“⁶⁸⁴ Ovšem objevily se i některé další názory a návrhy na využití Vlašského dvora po provedení jeho opravy, mezi nimi též možnost jeho adaptace pro umístění kanceláří zdejší radnice.⁶⁸⁵

Mockerův spolupracovník⁶⁸⁶ architekt Ludvík Lábler v této záležitosti rovněž uvedl, že po získání Vlašského dvora mělo město Kutná Hora záměr zajistit jeho opravu takovým způsobem, aby z Vlašského dvora zůstala jen nevelká část královské kaple, a „*dle prvních, za příčinou obmyslené přestavby veřejným konkursem získaných návrhů, ustoupiti měly staré*

⁶⁸¹ Tamtéž, nestránkováno.

⁶⁸² Tamtéž, nestránkováno.

⁶⁸³ *Kutnohorské listy*, roč. IV, č. 47 (18. 6.), 1884, nestránkováno.

⁶⁸⁴ Tamtéž, nestránkováno.

⁶⁸⁵ Na schůzi kutnohorské městské rady, konané 11. června 1884, byl předložen návrh na upravení prostorů Vlašského dvora pro účely kutnohorské radnice, v němž „...*praví p. referent, že velmi výhodné by zde i městská radnice mohla býti umístěna, při čemž by ale původní plán ve straně severovýchodní pozměněn, ano je místa hojnost a až příliš ho sbírkám uštědřeno bylo.*“ *Kutnohorské listy*, roč. IV, č. 55 (16. 7.), 1884, nestránkováno.

⁶⁸⁶ V roce 1888 bylo architektu Josefu Mockerovi za jeho zásluhy uděleno čestné členství vídeňské Akademie výtvarných umění, neboť dle jejího vyjádření jejího rektora společně s diplomem, vydaným v souladu s touto volbou, o níž chtěl architekt Josefa Mockera informovat, k čemuž ještě připojil konstatování, že kolegium univerzitních profesorů Akademie výtvarných umění bylo velmi potěšeno, když mohlo tímto oceněním vyjádřit svůj nejvyšší respekt a úctu k Mockerově vynikající umělecké tvořivosti a kvalitní architektonické práci. NTMP, AAS, Osobní fond č. 90 – Josef Mocker – Korespondence, sign. 20060801/11. Dopis rektora Akademie výtvarných umění ve Vídni Josefu Mockerovi o jeho jmenování čestným členem vídeňské Akademie. Vídeň, 31. července 1888.

části Vlašského dvora rozsáhlým dvou- až třípatrovým budovám, v nichž veškeré školy Kutnohorské soustředěny býti měly.“⁶⁸⁷ V bývalé královské kapli tehdy mělo fungovat již zavedené městské muzeum, avšak podle jiných názorů měla být kaple změněna v prostory pro umístění nových škol, čímž by však hrozilo její úplné zničení. Vážné výhrady se v tomto ohledu ozývaly zejména k velkému počtu dětí, které by byly z několika kutnohorských škol soustředěny do jediné školní budovy,⁶⁸⁸ což ovšem pro bývalou královskou kapli ve Vlašském dvoře představovalo značné riziko. Proto byl nakonec přijat návrh architektů Františka Schmoranze ml.⁶⁸⁹ a Jana Machytky,⁶⁹⁰ který navrhoval demolici většiny budov Vlašského dvora a směrem k nynějšímu Havlíčkovu náměstí navrhoval stavbu renesanční dvoupatrové školní budovy. Provedením tohoto plánu a stavbou renesančních staveb by však byl objekt Vlašského dvora de facto zničen, protože byl z podstatné části gotickou stavbou, a jen v malé míře se na něm objevují prvky renesančního slohu. Znamenalo by to tedy zásadní proměnu Vlašského dvora, a rovněž případné úplné zničení jeho původního architektonického i historického charakteru.

Od takového osudu se snažili Vlašský dvůr zachránit nejen někteří členové kutnohorské městské rady, ale také početní příznivci kutnohorských památek a česká veřejnost, která požadovala co nejrychlejší opravu této stavby.⁶⁹¹ Protože však komplex budov Dvora měl tvořit kompaktní a organicky jednotný celek, měl být tento celek i nadále zachován, a proto bylo by nutné přihlížet i „*k otevřeným arkádám, seskupení oken, k arkýřovým výstavkům a detailům.*“⁶⁹²

Městská rada Kutné Hory se proto na základě návrhu Ústřední komise rozhodla nechat Schmoranzův a Machytkův plán přepracovat. Plány pak byly Ústřední komisi předloženy v roce 1883 a ta následně požadovala, aby vše charakteristické pro Vlašský dvůr bylo zachováno, a nové úpravy a přestavba byly řešeny ve stylu stávajících budov. Architektům

⁶⁸⁷ LÁBLER, Ludvík. Kutná Hora a její památky stavitelské. In *Architektonický obzor*, roč. II, č. 2 (4. 2.), 1903, s. 6.

⁶⁸⁸ *Kutnohorské listy*, roč. IV, č. 47 (18. 6.), 1884, nestránkováno.

⁶⁸⁹ K osobnosti a dílu architekta Františka Schmoranze ml. viz TOMAN, Prokop. *Nový slovník československých výtvarných umělců: 2. díl: L – Ž*. 3. vyd. Praha: Rudolf Ryšavý, Tvar, 1950. s. 429; VLČEK, Pavel (ed.). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. s. 587. ISBN 80-200-0969-8.

⁶⁹⁰ K životu a působení architekta Jana Machytky viz HARLAS, František Xaver. *Sochařství, stavitelství*. 1. vyd. Praha: Bursík a Kohout, 1911. s. 196-197; TOMAN, Prokop. *Nový slovník českých výtvarných umělců: 1. díl. A – M*. 1. vyd. Praha: Tvar, 1947. s. 60; VLČEK, Pavel (ed.). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. s. 394. ISBN 80-200-0969-8.

⁶⁹¹ Objektem Vlašského dvora se již na začátku sedmdesátých let 19. století intenzivně zabýval architekt Jiří Zach, který jeho tehdejší situaci a stav zachytil na několika perokresbách, na nichž je Vlašský dvůr k roku 1860 vyobrazen obehnaný kamennou hradbou a řetězy. SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – Zach Jiří, kart. č. 1, inv. č. 6. Perokresba Vlašského dvora, obehnaného kamennou hradbou a zpevněnou řetězy, Jiří Zach, inkoust na papíře, 1860.

⁶⁹² MUŠKA, Eugen. *Vlašský dvůr v Kutné Hoře*. 1. vyd. Kutná Hora: Knihkupectví Hejda a Tuček, 1900, s. 58.

Františku Schmoranzovi ml. a Janu Machytkovi, jejichž návrh byl ohodnocen první cenou a dostalo se mu značného uznání, bylo proto uloženo vypracovat nový projekt opravy Vlašského dvora, dle něhož zde měly být umístěny pouze reálné gymnázium a chlapecká škola.⁶⁹³ Rovněž bylo zjištěno, že renesanční sloh, který byl v předložených návrzích uváděn, by byl pro Vlašský dvůr nevhodný, poněvadž Vlašský dvůr byl vystavěn ve slohu gotickém, a provedení této akce v renesančním slohu by proto dle názoru kutnohorského zastupitelstva Kutné Hoře nepochybně „na kráse nepřidala.“⁶⁹⁴ Zejména měla být zachována původní kaple s arkýřem z 15. století, znova zřízeny arkády za použití původních kvádrů a kamenných štítů, původních okenních říms a přístřešků, a rovněž mělo dojít k zachování renesanční střechy na arkýři.⁶⁹⁵ Ani tento návrh však nebyl přijat jako vyhovující, a proto městská rada Kutné Hory požádala ředitele místní vyšší reálné školy Jiřího Zacha o provedení archeologického průzkumu objektu, a rovněž o vypracování nových stavebních plánů. Jiří Zach pak v průběhu následujících dvou let vypracoval a předložil městské radě své návrhy,⁶⁹⁶ v nichž byl brán ohled zejména na zachování nejcennějších částí Vlašského dvora, a to jeho věže, královské kaple a arkádové chodby.⁶⁹⁷ Je ještě třeba podotknout, že se nemělo jednat o výstavbu nové budovy, ale stávající budova měla být adaptována různými úpravami, a pouze měla být nově postavena strana ve směru ke kostelu sv. Jakuba Většího.⁶⁹⁸ Realizaci těchto i dalších ambiciózních plánů architekta Jiřího Zacha však zabránila jeho smrt v roce 1887.⁶⁹⁹ V této souvislosti je však třeba zdůraznit, že role všech architektů (včetně Jiřího Zacha, který se zjevně chtěl svého úkolu ujmout se ctí a provést jej co nejlépe) byla silně problematická, neboť všichni uvažovali o radikální změně charakteru Vlašského dvora, a to zcela

⁶⁹³ *Kutnohorské listy*, roč. IV, č. 47 (18. 6.), 1884, nestránkováno.

⁶⁹⁴ Tamtéž, nestránkováno.

⁶⁹⁵ MUŠKA, Eugen. *Vlašský dvůr v Kutné Hoře*. 1. vyd. Kutná Hora: Knihkupectví Hejda a Tuček, 1900. s. 59.

⁶⁹⁶ ČMS KH, podsírka Písemnosti a tisky, inv. č. AR 354, nestránkováno. Dopis kutnohorského purkmistra Vojtěcha Moravce Františce Zachové, vdově po řediteli vyšší reálky a členu spolku „Vocel“ Jiřím Zachovi, ve kterém jí sděluje rozhodnutí městské rady ohledně její žádosti o odměnu za zhotovení plánů na přestavbu Vlašského dvora, vyhotovených jejím manželem. Kutná Hora, 15. března 1888.

⁶⁹⁷ Tyto plány Jiřího Zacha na adaptaci Vlašského dvora v Kutné Hoře pro potřeby umístění kutnohorských škol jsou uloženy ve Sbírci map a plánů ve Státním okresním archivu Kutná Hora.

⁶⁹⁸ Dne 5. října 1887 architekt a přední člen kutnohorského spolku „Vocel“ Jiří Zach zemřel na mozkovou mrtvici a posléze byl pohřben na hřbitově u kostela Panny Marie Na Náměti. Nad jeho hrobem byl umístěn pomník, který zde (i po zrušení hřbitova a přeměně prostoru kolem kostela na městský park, jehož součástí je dnes i dětské hřiště) přetrval až do současnosti. Nekrolog Jiřího Zacha. *Volné slovo: časopis věnovaný zájmům našeho lidu*, roč. III, č. 19 (12. 10.), 1887, nestránkováno.

⁶⁹⁹ Podle nekrologu Jiřího Zacha, uveřejněném ve *Volném slovu*, byl tento muž uznávaným pedagogem a nadšeným příznivcem kutnohorských památek, jenž „...hned při svém příchodu upozorňoval na veliké památky architektonické a historické v městě našem, a po důkladných studiích jal se jednotlivě chrámy i ostatní historické budovy vyměřovati a kresliti, čímž ku památkám kutnohorským v širém světě odborném nemalá pozornost obrácena byla... S prezidentem Předákem založil archaeol. sbor „Vocel... Co ředitel real. škol byl znám Z. co rozhodný přívrženec realných a praktických oborů, a celá řada žáků jeho vyšla svého času na vyšší učení do Prahy, co výborní posluchači.“ Tamtéž, nestránkováno.

neadekvátním způsobem. Navíc se celý tento proces odehrál v době, kdy se již rodila nová koncepce památkové péče, což je o to více paradoxní. Proto je potřeba si uvědomit, že v dobovém kontextu šlo kutnohorské městské radě o záchranu tohoto objektu (a to v podstatě za každou cenu), nicméně z dnešního pohledu šlo ve všech případech návrhů o neadekvátní způsob provedení této akce bez ohledu na původní gotický charakter tohoto objektu, který měl být nejen zachován před zkázou, ale také následně využit k nějakému dalšímu účelu.

V průběhu osmdesátých let 19. století se však přestavba Vlašského dvora zatím nedostala dále než do formy návrhů a papírových plánů, a stále nebylo vyřešeno, jakým způsobem má být záchrana Vlašského dvora v praxi provedena. Architekt František Schmoranz ml. byl proto stále nucen podávat další doplněné a přepracované projekty (1886, 1887 a 1888),⁷⁰⁰ což však činil s neobyčejnou trpělivostí a s nefalšovaným zaujetím pro získání této zakázky. Z toho lze rovněž usuzovat, že se tento architekt svého úkolu chtěl zhostit se ctí a provést jej tedy co možná nejlépe.⁷⁰¹ Nesporně zajímavý byl též postoj pražského místodržitelství k problému opravy a přestavby Vlašského dvora, které arciděkan Karel Vorlíček ve svém spisu spíše parafrázoval: „*Vlašský dvůr, který z různých stavebních dob pochází, výhradně ve slohu gotickém restaurovati, neodpovídalo by nikdy modernímu uměleckému bádání.*“⁷⁰² Vorlíček ve svém rukopisu dále konstatoval, že závěrečná podoba objektu Vlašského dvora vycházela téměř beze změny ze Schmoranzových a Machytkových plánů, které obsahovaly návrh zachování královské kaple, věže a bývalého královského paláce. Ostatní části měly být zcela zbourány, a následně postavena jednoduchá patrová budova, umístěná v půdorysu původní stavby Vlašského dvora.⁷⁰³ Přestavba měla probíhat ve dvou fázích, přičemž v první fázi měly být severní a západní trakt objektu upraveny pro potřeby místní dívčí školy, v druhé fázi měly být přestavěny jižní a východní trakt, které měly posloužit jako prostory pro kanceláře kutnohorského městského úřadu. V rámci otázky provedení přestavby Dvora se vedly někdy velice vzrušené diskuse, zejména o zásazích do některých částí Vlašského dvora, pocházejících z doby krále Václava IV., a o jejich případném rozsahu a intenzitě, a proto v původně vytvořených plánech došlo ještě k některým dílčím změnám.⁷⁰⁴

⁷⁰⁰ Tyto plány návrhu opravy Vlašského dvora od architekta Františka Schmoranze ml. jsou uloženy ve Sbírce map a plánů ve Státním okresním archivu Kutná Hora.

⁷⁰¹ O zamýšlené opravě Vlašského dvora a návrzích na jeho adaptaci informovaly tehdejší veřejnost *Kutnohorské listy*, podle nichž „...*Centrální komise vídeňská pro zachování umělých památek přehlížela plány architektů Šmorance & Machytky na úpravu zdejšího vlašského dvora a proměnění jeho v budovu školní a shledala je výtečně provedenými, duchu stavbu odpovídajícími a usnesla se obci kutnohorské co nejvřeleji ku provedení je odporučiti. A přeče jsou ještě u nás lidé, kteří proti podniku tomu brojí!*“ *Kutnohorské listy*, roč. III, č. 26 (31. 3.), 1883, nestránkováno.

⁷⁰² SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Vorlíček Karel, neinventarizováno, nestránkováno.

⁷⁰³ Tamtéž, nestránkováno.

⁷⁰⁴ Tamtéž, nestránkováno.

Po smrti Františka Schmoranze ml. a Jana Machytky vytvořil nové plány na obnovu Vlašského dvora Ludvík Lábler, který k nim také připojil předběžný rozpočet stavebních nákladů.⁷⁰⁵ K Láblerovým návrhům vídeňská Ústřední komise zaujala kladné stanovisko, a následně doporučila kutnohorské městské radě, aby zajistila jejich provedení.⁷⁰⁶ Lábler se ve svých návrzích snažil vyřešit problém Vlašského dvora tak, aby byl zachován jeho gotický charakter,⁷⁰⁷ a k provedení jeho plánů se kladně vyjádřili nejen konzervátor památkové péče Josef Braniš, ale i vrchní stavební rada Josef Hlávka.⁷⁰⁸ Po vydání schvalujících posudků vídeňské Ústřední komise mělo být přikročeno k vlastní realizaci opravy a přestavby Vlašského dvora.⁷⁰⁹

Odkladem provedení tak rozsáhlého návrhu byl získán čas o této věci více uvažovat, a nakonec se kutnohorská městská rada usnesla od záměru centralizace školství v jedné budově upustit, a umístit v jedné části Vlašského dvora pouze dívčí školu.⁷¹⁰ V druhé části, z historického pohledu té důležitější, měly být umístěny kanceláře městské úřady a prostory pro uložení písemností kutnohorského městského archivu.⁷¹¹ Umístěním chlapeckých škol do jiných objektů v Kutné Hoře tak byla odstraněna překážka k zahájení opravy Vlašského dvora, a díky tomu nastala podstatně příznivější situace, která dala městské radě prostor pro úvahu o úplné a nákladné opravě a přestavbě Vlašského dvora.⁷¹²

V průběhu celkové rekonstrukce a přestavby Vlašského dvora byl doplněn původně lichoběžníkový půdorys dvoupatrové kaple do pravidelného čtverce. Zaniklé jihozápadní křídlo, které bylo původně přízemní, kde se vedle sebe nacházely původně šmitny, tedy

⁷⁰⁵ SOKA KH, MÚKH – Vlašský dvůr v Kutné Hoře, kart. č. 293, sign. IX/23, nestránkováno.

⁷⁰⁶ Podle autora článku v *Kutnohorských listech* v roce 1887 bylo tehdy vedeno „jednání o přestavbě „Vlašského dvora“, vlastně o stavbě středních škol na místě starých staveb ve „Vlašském dvoře“. Pan Dajbych podotýká, že vhodné rozdělení školních místností jest zde velmi těžko provést, an má býti zachován předce jen starobylý ráz budovy. Starobylost srovnati s moderními požadavky v úpravě budovy jest pro stavitele velmi obtížnou prací.“ *Kutnohorské listy*, roč. VII, č. 29 (22. 7.), 1887, nestránkováno.

⁷⁰⁷ Dokladem Láblerova úsilí o provedení přestavby Vlašského dvora jsou náčrtky a koncepty plánů k jednotlivým částem Vlašského dvora, kterých se měla tato oprava týkat. Jedná se zejména o nákresy stropu ve velké síni a stropu ve věži Vlašského dvora. NTMP, AAS, Osobní fond č. 25 – Ludvík Lábler – zaměřování památek, sign. 20080916/07 – chrám sv. Barbory, Vlašský dvůr, Kamenná kašna. Náčrtek plánů Vlašského dvora od architekta Ludvíka Láblera – strop ve velké zasedací síni, komín ve velké zasedací síni, konzola arkýře královské kaple sv. Václava a sv. Ladislava, nedatováno, nestránkováno.

⁷⁰⁸ SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – Vorlíček Karel, neinventarizováno, nestránkováno.

⁷⁰⁹ Podle názoru architekta Ludvíka Láblera měl být Vlašský dvůr pro školní účely nejen opraven, ale také kompletně přestavěn, neboť „... pan inženýr Lábler má za to, že stavba samostatná by byla vhodnější. Celkem vytknuty některé nedostatky v osvětlení, jakož i ukázáno na nutnost přímého spojení některých síní, zejména chem. laboratoře s posluchárnou a na vhodnější umístění některých sálů (zejména kreslírny v I. poschodí.“ NTMP, AAS, Osobní fond č. 25 – Ludvík Lábler – zaměřování památek, sign. 20080916/07 – chrám sv. Barbory, Vlašský dvůr, Kamenná kašna, nestránkováno.

⁷¹⁰ Tamtéž, nestránkováno.

⁷¹¹ SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – Vorlíček Karel, neinventarizováno, nestránkováno.

⁷¹² NTMP, AAS, Osobní fond č. 25 – Ludvík Lábler – zaměřování památek, sign. 20080916/07 – chrám sv. Barbory, Vlašský dvůr, Kamenná kašna, nestránkováno.

samostatně zastřešené dílničky,⁷¹³ ve kterých se připravovaly plíšky na ražení mincí v preghausu, kde byla vlastní ražba mincí prováděna. Konzervátor Ústřední komise a středoškolský pedagog Josef Braniš napsal ve svém článku *Dobrozdání o restauraci Vlašského dvora*,⁷¹⁴ publikovaném v *Podvysockých listech*, že obnova Vlašského dvora byla zahájena právě přestavbou západního a severního křídla, kde byla původní stavba částečně přetvořena, a bylo tak možné zřídit prostornější místnosti pro zamýšlené umístění školy. Původní gotický portál a renesanční průčelní okno bývalého Mincmistrovského domu byly napodobeny, a napodobeny byly i klenby v chodbách, kopírovány profily ostění gotických oken, které se pod omítkou objevily. Po odklizení původního, již značně poškozeného zdiva, byly nalezeny i kusy původního ostění, vezděného do piliře. V nově založené předsíni pak došlo k úpravě gotického okna.⁷¹⁵

Nově zřízené místnosti v přízemí zůstaly spojeny s prostory pod kaplí, které určeny pro umístění depozitářů kutnohorského městského archivu. Jižní křídlo původní královské mincovny, od 17. století jednopatrové, mělo sloužit pro městské kanceláře, a proto bylo rozhodnuto, že „*má rekonstruováno býti v té podobě, jak se na naše dny zachovalo.*“⁷¹⁶ Po dokončení přestavby Vlašského dvora byly portály a okna šmiten objeveny pod omítkami ve fasádě, a následně došlo k jejich restaurování.

Láblerova rozsáhlá a drasticky pojatá rekonstrukce a přestavba Vlašského dvora byla především reprezentativní akcí mladočeské strany, která se v osobě purkmistra Jana Macháčka⁷¹⁷ dostala v roce 1892 do čela kutnohorské radnice. Pro celou tuto akci je velmi významná skutečnost, že převzetí úkolu opravy Vlašského dvora architektem Láblerem byly ukončeny dlouhodobé spory o podobu a využití Vlašského dvora. V roce 1887 totiž zemřel Jiří Zach a krátce po něm v roce 1892 i František Schmoranz ml., a protože Ludvík Lábler, jakožto vrchní dozorce nad průběhem opravy chrámu sv. Barbory, požíval od městských zastupitelů i dalších obyvatel Kutné Hory velkou vážnost a úctu, bylo záhy velmi pravděpodobné, že oprava Vlašského dvora bude nabídnuta právě jemu. Před zahájením

⁷¹³ MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora: Vlašský dvůr, národní kulturní památka*. 1. vyd. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany památek Středočeského kraje, 1963, nestránkováno.

⁷¹⁴ Ve svém článku s názvem *Dobrozdání o restauraci Vlašského dvora* konzervátor Josef Braniš popsal způsob provedení přestavby Vlašského dvora, když dle jeho mínění „...*Vše, co má historickou neb uměleckou cenu, jest ušetřeno a zachováno tím, že se buď beze změny na svém místě ponechává, nebo věrně dle starých kusů a trosek kopíruje.*“ *Podvysocké listy*, roč. VII., č. 34, (22. 8.), 1896, nestránkováno.

⁷¹⁵ SOKA KH, MÚKH – Kaple sv. Václava ve Vlašském dvoře, kart. č. 106, inv. č. III/21, nestránkováno.

⁷¹⁶ *Podvysocké listy*, roč. VII., č. 34 (22. 8), 1896, nestránkováno.

⁷¹⁷ V upomínku na kutnohorského starostu Jana Macháčka bylo po něm v roce 1936 pojmenováno *Macháčkovo nábřeží* říčky Vrehlice, které nese jeho jméno i v současnosti, stejně jako *Macháčkův háj* na vrchu Kaňk. PROVAZ, Lukáš. *Čestní občané města Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Město Kutná Hora, 2013. s. 66. ISBN 978-80-86699-72-1.

přestavby Dvora byl nejdříve proveden zevrubný průzkum všech dostupných archivních pramenů, a poté proběhl vlastní průzkum Vlašského dvora po stránce stavební i uměleckohistorické, kdy tuto prohlídku osobně provedl Ludvík Lábler společně s arciděkanem Karem Vorlíčkem.⁷¹⁸ První průzkumy Vlašského dvora sice provedli z pověření vídeňské Ústřední komise již František Schmoranz ml. a po něm i Jiří Zach, ale oba se při těchto průzkumech soustředili pouze na vlastní objekt královského sídla a Svatováclavskou kapli, které byly vyhodnoceny jako nejdůležitější a nejcennější části celého Vlašského dvora.⁷¹⁹ Proto se tohoto úkolu ujali Ludvík Lábler s Josefem Branišem,⁷²⁰ přičemž Lábler prováděl vlastní stavební a rekonstrukční práce, a Braniš v podstatě působil jako jeho odborný poradce, protože v té době již v Kutné Hoře nebydlel, nýbrž působil jako učitel na české reálce v Českých Budějovicích.⁷²¹ Nicméně své velké nadšení z vývoje situace okolo zadání opravy Vlašského dvora Braniš vyjádřil také v dopise, adresovaném svému příteli Ludvíku Láblerovi: „...nedávno jsem cosi četl, že se má Vlašským dvorem hnouti, a tu jsem se právem obával, aby v tom nevězelo něco 'Šmoranzovského', co by nás o tuto jedinou svého druhu památku připravilo. Nyní, když vím, že prozřetelnost' Boží... také Vlašského dvora Ti dopřeje, spadá mi se srdce předposlední kámen – (posledním bude Kamenný dům) –, tak že doufám, že přece spokojeně umru, až uzřím splněné to, co se mi před 15 léty zdálo zbožným snem.“⁷²² Ludvík Lábler tak mohl začít pracovat na přípravě návrhu přestavby Vlašského dvora, a svůj plán následně předložil kutnohorské městské radě. Ta jeho provedení jednomyslně schválila, a následně byl tento Láblerův návrh potvrzen i vídeňskou Ústřední komisí jako vhodný k provedení v praxi.⁷²³

⁷¹⁸ SOKA KH, MÚKH – Kaple sv. Václava ve Vlašském dvoře, kart. č. 106, inv. č. III/21, nestránkováno.

⁷¹⁹ Tyto plány, vzniklé při průzkumech Vlašského dvora pro zjištění jeho situace, stavu a vytvoření návrhů na provedení jeho oprav, jejichž autorem byl Ludvík Lábler, jsou uloženy ve sbírce Mapy a plány ve Státním okresním archivu Kutná Hora.

⁷²⁰ Konzervátor Josef Braniš tehdy architektu Ludvíku Láblerovi sděloval, že zaslal Ústřední komisi výsledek jejich společného průzkumu Vlašského dvora spolu s návrhem na jeho opravu, přičemž poukázal na to, že „...by se pracovati mohlo v periodách, dle povšechného návrhu a detail prováděl by se dle nalezených zbytků. Vpředu radnice, přístavek ubourat, šmitny přízemní, vzadu škola, renaís. byt mincmistrův upravit na sbírky a byt ředitele.“ SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – Lábler Ludvík, fasc. č. 1, neinventarizováno, nestránkováno. Dopis Josefa Braniše Ludvíku Láblerovi ve věci návrhu opravy Vlašského dvora v Kutné Hoře. České Budějovice, 4. listopadu 1891.

⁷²¹ Josef Braniš působil v Českých Budějovicích v letech 1888–1909 nejen jako konzervátor vídeňské Ústřední komise ve Vídni pro okresy České Budějovice, Český Krumlov, Kaplice, Prachatice a Sušice, ale v letech 1886–1908 rovněž jako pedagog na české reálce Matice české. SLAVÍČEK, Lubomír (ed.). *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008): sv. I: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016. s. 145. ISBN 978-80-200-2094-9.

⁷²² SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – Lábler Ludvík, neinventarizováno, nestránkováno. Dopis Josefa Braniše Ludvíku Láblerovi v záležitosti opravy a přestavby Vlašského dvora v Kutné Hoře. České Budějovice, 13. května 1892.

⁷²³ Tamtéž, nestránkováno.

Architekt Ludvík Lábler při velmi radikální přestavbě Vlašského dvora pečlivě dodržel koncepci předchozího Schmoranzova návrhu, a demolici tak ušel pouze bývalý královský palác, bývalá královská kaple a věž. Nejprve byl zbořen Mincmistrovský dům,⁷²⁴ o jehož odstranění se amatérský historik a přispěvatel do *Ottova slovníku naučného* Eugen Muška⁷²⁵ s lítostí vyjádřil: „Škoda, že byl r. 1893 zbytečně a bezdůvodně zbořen!“⁷²⁶ Poté se pokračovalo v pracích na opravě arkád, následně byla provedena úprava bývalé královské kaple,⁷²⁷ která však pro ni měla téměř fatální důsledky. V jejím průběhu totiž Lábler nechal zbořit západní stěnu bývalé královské kaple, což učinil proto, aby mohl její původní (lichoběžníkový) půdorys upravit na přesný čtverec, čímž však byla zcela zmařena původní myšlenka a celkový původní gotický charakter této kaple. Tento zásadní krok však Lábler učinil zjevně proto, že plně nepochopil původní architektonickou koncepci Svatováclavské kaple, kterou v tomto stavu považoval za nedokončenou, a touto její přestavbou chtěl mimo jiné dosáhnout také úplného hvězdicového obrazce klenby této kaple. V původním umístění tak v podstatě zůstal pouze klenební sloup, zatímco celý interiér kaple byl výrazně změněn pomocí nové výmalby a pozoruhodně provedenými sklomalbami, výtvarně pojatými ve stylu začínající secese. Autory těchto pozoruhodných vitráží byli malíř František Urban⁷²⁸ a jeho manželka Marie Urbanová–Zahradnická, kteří je společně vytvořili v letech 1904–1906.⁷²⁹ V okně nalevo od triumfálního oblouku byli vyobrazeni sv. Václav a sv. Ludmila, napravo pak sv. Ladislav a sv. Anežka Česká.⁷³⁰ Ve středním okně presbytáře dva andělé drží znaky se

⁷²⁴ Dnes již zaniklý Mincmistrovský dům, který původně sloužil k ubytování nejvyššího mincmistra Jana Horstorffara, stál na konci hradebního příkopu, obíhajícího kolem Vlašského dvora na jihozápadní straně. Tento pozdně gotický dům byl v letech 1578–1582 renesančně upraven, na fasádě tehdy přibyla pětice oken, několik provlékaných mříží a dva štíty. Tento dům patřil po staletí k Vlašskému dvoru, a v průběhu přestavby Vlašského dvora byl v roce 1893 úplně odstraněn. SOKA KH, MÚKH – Vlašský dvůr v Kutné Hoře, kart. č. 416, sign. XIII-33/1881, nestránkováno.

⁷²⁵ K osobnosti a činnosti středoškolského pedagoga a odborného spisovatele (se zájmem o architekturu a umění) Eugena Mušky viz SLAVÍČEK, Lubomír (ed.). *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800–2000): sv. 1: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 2016. s. 963. ISBN 978-80-200-2094-9.

⁷²⁶ MUŠKA, Eugen. *Vlašský dvůr v Kutné Hoře*. 1. vyd. Kutná Hora: Hejda a Tuček, 1900. s. 59.

⁷²⁷ Člen spolku „Vocel“ Antonín Materka k tomuto Láblerovu postupu poznamenal: „*Doufáme, že bývalá kaple královská po své obnově zaskví se opět v bývalé kráse, vyzdobena původními památkami svými ku potěše každého Kutnohorana a každého umění milovného navštěvovatele.*“ MATERKA, Antonín. *Vlašský dvůr na Horách Kutných*. In *Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze*, roč. 1, č. 2, 1893, s. 41.

⁷²⁸ Pro osobu Františka Urbana jako tvůrce vitráží pro výzdobu kaple ve Vlašském dvoře se vyslovil sám Ludvík Lábler, který městské radě doporučoval „...*ku provedení výzdoby kaple... pana Frant. Urbana, akademického malíře, kterýž v poslední době provedl nádhernou a nákladnou polychromii kolegiálního chrámu Vyšehradského a to k uspokojení veškeré kritiky.*“ SOKA KH, MÚKH – Kaple sv. Václava ve Vlašském dvoře, kart. č. 106, sign. III/21, nestránkováno. Dopis architekta Ludvíka Láblera kutnohorské městské radě ve věci restaurování kaple sv. Václava a Ladislava ve Vlašském dvoře. Praha, 18. března 1894.

⁷²⁹ Viz DUDÁK, Vladislav. *Kutnohorský poutník aneb Kutnou Horou ze všech stran*. 1. vyd. Praha – Kutná Hora: Baset, 2004. s. 78-80. ISBN 80-7340-035-9.

⁷³⁰ K popisu výzdoby bývalé královské kaple viz DUDÁK, Vladislav. *Kutnohorský poutník aneb Kutnou Horou ze všech stran*. 1. vyd. Praha – Kutná Hora: Baset, 2004. s. 78-80. ISBN 80-7340-035-9.

svatováclavskou orlicí a českým lvem, nad tímto výjevem je umístěna ozdobná stuha, na níž je uveden nápis „*Nedej zahynouti nám i budoucím.*“⁷³¹ Další okna byla vyplněna ozdobným květinovým ornamentem. V největším z těchto oken byl vyobrazen sv. Vojtěch, patron české země, po jehož bocích stojí andělé držící veslo a oštěpy, symboly jeho mučednické smrti.⁷³² Celkem tak bylo manželi Urbanovými pro bývalou královskou kapli ve Vlašském dvoře vytvořeno devět nových okenních sklomaleb.⁷³³

Manželé František Urban a Marie Urbanová–Zahradnická byli také autory celé výzdoby Svatováclavské kaple, tedy i zde provedených nástěnných maleb. Tato „*výmalba kaple založena jest myšlenkou, že kaple tato byla vynikající součástí někdejšího sídla královského – tedy bohatě nejen ornamentálně, ale i figurálně.*“⁷³⁴ Na východní straně je vyobrazena Panna Marie, která je adorována českými zemskými patrony.⁷³⁵ Provedena byla i výmalba presbytáře, ovšem ne v takovém rozsahu ani v takové umělecké náročnosti jako u hlavní lodě, zejména co se týče figurální výzdoby.⁷³⁶ U triumfálního oblouku stojí postava krále Václava II., na protější straně je vyobrazen král Vladislav II. Jagellonský, který byl ve Vlašském dvoře v roce 1471 zvolen českým králem.⁷³⁷ Presbytář byl rovněž bohatě vyzdoben, převažují zde barvy zlatá a žlutá, červená a modrá, neboť použitím těchto barev chtěl malíř Urban „*...docílití bohatého a barvitého dojmu.*“⁷³⁸ Náklady na výzdobu bývalé královské kaple sv. Václava a sv. Ladislava nakonec dosáhly výše 11.500 zlatých, což byla částka na tehdejší dobu poměrně vysoká.⁷³⁹ Je ovšem třeba vzít v úvahu, že při restaurování této kaple bylo spotřebováno značné množství ryzího zlata, a přestože její umělecká výzdoba čítá více než padesát postav, což je počet dosti značný, nepůsobí ani v současnosti nijak nevhodně či rušivě, a rovněž nevzbuzuje případný dojem nějaké přeplněnosti nebo nevkusu. Bývalá královská kaple sv. Václava a sv. Ladislava ve Vlašském dvoře pak byla slavnostně

⁷³¹ SOkA KH, MÚKH – Kaple sv. Václava ve Vlašském Dvoře, kart. č. 106, sign. III/21, nestránkováno. Dopis architekta Ludvíka Láblera kutnohorské městské radě ve věci restaurování kaple sv. Václava a Ladislava ve Vlašském dvoře. Praha, 18. března 1894.

⁷³² SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Láblér Ludvík, neinventarizováno, nestránkováno. Dopis konzervátora Josefa Braniše architektu Ludvíku Láblérovi v záležitosti opravy a přestavby Vlašského dvora v Kutné Hoře. České Budějovice, 13. května 1892.

⁷³³ SOkA KH, MÚKH – Kaple sv. Václava ve Vlašském dvoře, kart. č. 106, inv. č. III/21, nestránkováno.

⁷³⁴ Tamtéž, nestránkováno.

⁷³⁵ Tamtéž, nestránkováno.

⁷³⁶ Tamtéž, nestránkováno.

⁷³⁷ Tamtéž, nestránkováno.

⁷³⁸ Tamtéž, nestránkováno.

⁷³⁹ Tamtéž, nestránkováno.

znovuvysvěcena v roce 1906.⁷⁴⁰ Postupem doby si však tyto nástěnné malby v průběhu 20. století vyžadovaly provedení údržby a restaurátorských zásahů.⁷⁴¹

Je však třeba připomenout, že ani v případě arkád nedošlo k jejich obnovení v původním duchu, nýbrž podle Láblerových představ. V roce 1893 tak došlo ke stržení střechy, kterou byly arkády zastřešeny, poté bylo provedeno stržení zdiva a sklepení ve směru k centru města, čímž došlo k odhalení závazných trhlin ve zdivu těchto arkád.⁷⁴² Proto komise v čele s Ludvíkem Láblerem, která povedla jejich průzkum, navrhla jejich zboření, a následně se městská rada na Láblerovo doporučení rozhodla k jejich novému vybudování.⁷⁴³ Při tom došlo k zadění spodních arkád a zasklení jejich horní části.⁷⁴⁴ Navíc bylo celé toto křídlo zvýšeno o 75 cm, aby tak došlo k vyrovnání úrovně jeho přízemí s prostranstvím před nedalekým Svatojakubským kostelem.⁷⁴⁵

Kutnohorští městští zastupitelé byli na provedenou přestavbu Vlašského dvora náležitě hrdí,⁷⁴⁶ a jejich české vlastenecké cítění se projevilo také v požadavku výzdoby velké

⁷⁴⁰ Dle zprávy arciděkana Karla Vorlíčka pro vídeňskou Ústřední komisi o průběhu výzdoby Svatováclavské kaple ve Vlašském dvoře byla tato kaple bohatě polychomována malířem Františkem Urbanem, tři křídlové oltáře z 15. století restaurovány malířem Janem Stopferem, a došlo i k opravě ornamentální výzdoby oken do té míry, že horní část Svatováclavské kaple již stojí v plném lesku a dělá nejlepší dojem na každého milovníka architektury a umění. Její otevření a vysvěcení se bude konat na svátek sv. Václava, kdy se jí měla zúčastnit městská rada Kutné Hory, široká veřejnost, a vysvěcení měl provést biskup královéhradecký Josef Doubrava. NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 – Kuttenberg, fasc. Kuttenberg – der Welsche Hof. Zpráva Karla Vorlíčka Ústřední komisi ve Vídni. Kutná Hora, 23. září 1906.

⁷⁴¹ Při restaurování nástěnných maleb je z dnešního hlediska nezbytné, aby měl restaurátor na zřeteli, že vlastně pracuje na části celku. Musí přitom zohledňovat nejen techniku, stav a dochování materiálů v malbě samotné, ale rovněž druh a stav dochování materiálů konstrukcí, s nimiž umístění nástěnné malby souvisí, a v neposlední řadě na jeho souvislost s prostorem, pro který bylo toto dílo vytvořeno a ve kterém se nachází. MACHAČKO, Luboš. Restaurování nástěnné malby – úvod do problematiky. In DOLEJŠ, Petr (ed.). *Sborník příspěvků k 8. ročníku konference Obnova památek 2008: restaurování: Praha 18.-19. 3. 2008*. 1. vyd. Praha: STUDIO AXIS, spol. s. r. o., 2008. s. 44. ISBN 978-80-904081-0-4.

⁷⁴² SOKA KH, MÚKH – Kaple sv. Václava ve Vlašském dvoře, kart. č. 106, sign. III/21, nestránkováno.

⁷⁴³ Ke stavbě nových arkád ve Vlašském dvoře viz MATERKA, Antonín. Vlašský dvůr na Horách Kutných. In *Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze*, roč. 1, č. 2, 1893, s. 33-41.

⁷⁴⁴ O značné důvěře, kterou spolek „Vocel“ při přestavbě Vlašského dvora do osoby architekta Láblera vložil, svědčí i slova Antonína Materky: „*A tak opět oživne starobylá sněmovna, v níž příště bude městské zastupitelstvo rozhodovati o záležitostech starobylé obce naší, a nového významu nabude opět staroslavný Vlašský dvůr.*“ MATERKA, Antonín. Vlašský dvůr na Horách Kutných. In *Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze*, roč. 1, č. 2, 1893, s. 41.

⁷⁴⁵ DUDÁK, Vladislav. *Kutnohorský poutník aneb Kutnou Horou ze všech stran*. 1. vyd. Praha – Kutná Hora: Baset, 2004. s. 74. ISBN 80-7340-035-9.

⁷⁴⁶ Výrazem tohoto českého patriotismu byl i druhý sjezd zástupců českých archeologických a muzejních spolků, uspořádaný v čerstvě přestavěném Vlašském dvoře ve dnech 27. - 28. srpna 1898, na němž jednatel spolku „Včela Čáslavská“ Václav Vladimír Jeníček zdůraznil význam tohoto sjezdu pro rozvoj české archeologie, muzejnictví a péči o kutnohorské památky, a velmi ocenil „...zásluhy bohatýrského, staroslavného královského horního města Hory Kutné“, a zejména poukázal na „...horlivou a neúnavnou činnost městské rady, aby památky slavné minulosti Horské byly zachovány a důstojně obnoveny.“ ADÁMEK, Karel Václav (red.). *Sjezd českých archaeologů a spolků muzejních, konaný 27. a 28. srpna na Horách Kutných*. 1. vyd. Praha: Společnost přátel starožitností v Praze, 1898. s. 1.

zasedací síně, když požádali architekta⁷⁴⁷ a proslulého mecenáše Josefa Hlávku,⁷⁴⁸ živě se zajímajícího pokrčování opravy chrámu sv. Barbory a Vlašského dvora, aby doporučil kvalitní umělce, kteří by provedli výzdobu (nástěnné malby)⁷⁴⁹ ve velké zasedací síni Dvora.⁷⁵⁰ Ta měla být provedena v podobě uměleckého ztvárnění dvou významných historických událostí, které se v jejich prostorách v minulosti udály – vydání *Dekretu kutnohorského* v roce 1409 a volba Vladislava II. Jagellonského českým králem v roce 1471.⁷⁵¹ Josef Hlávka následně kutnohorskému zastupitelstvu k provedení tohoto úkolu doporučil malíře Karla Václava Klusáčka,⁷⁵² kterému měli při práci vypomáhat malíři Jan Preisler⁷⁵³ a Karel Špillar.⁷⁵⁴ Současně Hlávka do Kutné Hory sděloval, že Maxmilián Pirner a Mikoláš Aleš by byli ochotni „vzít provedení této práce pod svou ochranu. První ve směru formálním, druhý ve směru národním a historickém.“⁷⁵⁵ Všichni uvedení umělci měli nejdříve vytvořit předběžné skici, jak by měly tyto historické události být zobrazeny ve výzdobě velké zasedací síně Vlašského dvora. Tyto návrhy pak měly být posouzeny Hlávkou, Pirnerem a Alšem, a v případě jejich příznivého hodnocení měly být následně předloženy ke schválení městské radě Kutné Hory; po schválení městskou radou pak měly být předány Karlu Klusáčkovi, jenž je měl využít pro jejich definitivní provedení v zasedací síni Vlašského

⁷⁴⁷ K osobnosti a mecenášské činnosti Josefa Hlávky viz POKORNÝ, Jiří. Josef Hlávka. In MÍŠKOVÁ, Alena – FRANC, Martin – KOSTLÁN, Antonín (eds.). *Bohemia docta: k historickým kořenům vědy v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Academia, 2010. s. 179-194. ISBN 978-80-200-1809-0.

⁷⁴⁸ Viz RÝDLOVÁ, Dagmar. Život a dílo Josefa Hlávky v datech. In ŠMAHEL, František (ed.). *Hlávkovy Lužany*. 1. vyd. Praha: Nadace „Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových“, 2014. s. 231-248. ISBN 978-80-88018-01-8.

⁷⁴⁹ K problematice současného hodnocení techniky a průzkumu nástěnných maleb viz VANĚČEK, Ivan. Techniky provedení nástěnných maleb. Příčiny poškození. Průzkum nástěnných maleb. In *Zpravodaj STOP: časopis Společnosti pro technologie ochrany památek*, sv. 11, č. 1, 2009, s. 4-33. ISSN 1212-4168.

⁷⁵⁰ LAPNPP, Osobní fond – Hlávka Josef, složka Vlašský dvůr v Kutné Hoře, nestránkováno. Koncept dopisu architekta Josefa Hlávky kutnohorskému purkmistru Janu Macháčkovi. Praha, 31. prosince 1897.

⁷⁵¹ Kutnohorská městská rada Josefu Hlávkově tehdy sdělila, že za vytvoření nástěnných maleb vydání Dekretu kutnohorského a volbu Vladislava II. Jagellonského českým králem, určené pro výzdobu v interiéru Vlašského dvora, „...by byla ochotna zaplatit 6.000 zlatých.“ LAPNPP, Osobní fond – Hlávka Josef, složka Vlašský dvůr v Kutné Hoře, nestránkováno. Koncept dopisu architekta Josefa Hlávky purkmistru města Kutné Hory Janu Macháčkovi. Praha, 31. prosince 1897.

⁷⁵² K osobnosti a dílu malíře Karla Klusáčka viz PECHOVÁ, Petra. *Malíř Staropražan Karel Ludvík Klusáček: (1865–1929): ze života umělce a organizátora veřejného života*. 1. vyd. Polná: Linda, 2000. passim. ISBN 80-238-6152-2.

⁷⁵³ K osobnosti a dílu malíře Jana Preislera viz KOTALÍK, Jiří. *Jan Preisler*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1968. passim; WITTLICH, Petr et al. *Jan Preisler: 1872–1918*. Praha: Obecní dům Praha, 2003. passim. ISBN 80-86339-20-3; TÝŽ et al. *Jan Preisler: nově objevené obrazy*. 1. vyd. Praha: Národní galerie v Praze, 2018. passim. ISBN 978-80-7035-705-7.

⁷⁵⁴ K osobnosti a dílu Karla Špillara viz ŘEHÁKOVÁ, Nad'a – ŠTEMBERA, Petr. *Karel Špillar: 1871–1939*. 1. vyd. Praha: Obecní dům, 2000. passim. ISBN 80-86339-02-5.

⁷⁵⁵ LAPNPP, Osobní fond – Hlávka Josef, složka Vlašský dvůr v Kutné Hoře, nestránkováno. Koncept dopisu architekta Josefa Hlávky kutnohorskému purkmistru Janu Macháčkovi. Praha, 31. prosince 1897.

dvora.⁷⁵⁶ Hlávka také navrhoval provedení nástěnných maleb ve velké zasedací síni Dvora přímo na omítku, protože dle jeho názoru „*podobný způsob se již osvědčil při výzdobě zemské banky v Praze.*“⁷⁵⁷ Tento známý mecenáš dokonce přijal na svou zodpovědnost i povinnost uhradit veškeré splátky, týkající se Klusáčkova honoráře, jakož i vidovat je na znamení toho, že „*...repatrice dotyčná stala se dle společné úmluvy.*“⁷⁵⁸

V červenci 1898 pak Karel Klusáček pozval Mikoláše Alše do svého ateliéru v Praze, aby mu ukázal své první skici historických výjevů, určených pro výzdobu velké zasedací síně Vlašského dvora.⁷⁵⁹ Po Alšově odchodu „*...skicoval pak na to různé varianty, ale ono to jen tak lehkou nešlo, vzhledem k vlysovému formátu pole, do něhož dole uprostřed dveře zabíhaly a je ještě nepříznivější pro obraz činily.*“⁷⁶⁰ V následujícím roce požádal Klusáček Hlávku o vyplacení zálohy na provedení prací, přičemž mu sděloval, že na skicách dále pilně pracuje a že „*...Dekret kutnohorský znovu překomponoval, aby tam mohl být Hus i univerzita.*“⁷⁶¹ Vyjádřil však i obavu, aby nebylo potřebné přepracovat i návrh druhého výjevu, „*...kde by místo Poláků byli demokraté z husitských válek*“⁷⁶² a rovněž připomněl, že se při vypracování svého návrhu řídil „*...v záležitosti předešlého obrazu... [výjevu vydání Dekretu kutnohorského – pozn. aut.] jak přáním kutnohorských a dr. Čelakovského, tak i souhlasem Alšovým a dobrozdáním Jiráskovým.*“⁷⁶³

Poté Karel Klusáček na začátku července 1900 Hlávkově oznámil, že omítka ve velké zasedací síni Vlašského dvora je již připravena k provedení výmalby zmíněných historických výjevů, a proto že se vypraví do Kutné Hory, aby zde tuto dohodnutou práci provedl.⁷⁶⁴ Skutečnost, že do Kutné Hory nepřicestoval a výzdoby velké zasedací síně Dvora se neúčastnil také malíř Jan Preisler, Klusáček vysvětloval tím, že „*...jistěže by mu, jakož i mně,*

⁷⁵⁶ Také tyto nástěnné malby si v pozdější době vyžadovaly opakované restaurátorské zásahy. K postupu při restaurování nástěnných maleb viz KUBIČKA, Roman – ZELINGER, Jiří. *Výkladový slovník: malířství, grafika, restaurátorství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2004. s 251-253. ISBN 80-247-9046-7.

⁷⁵⁷ LAPNPP, Osobní fond Hlávka Josef, složka Vlašský dvůr v Kutné Hoře, nestránkováno. Dopis malíře Karla Klusáčka architektu Josefu Hlávkově. Praha, 28. září 1898.

⁷⁵⁸ Tamtéž, nestránkováno.

⁷⁵⁹ Malíř a ilustrátor Mikoláš Aleš po zhlédnutí návrhů Klusáčkovi doporučil, aby se na výjevu volby Vladislava Jagellonského českým králem dále pracovalo, zatímco v případě návrhu výjevu *Dekretu kutnohorského* s některými věcmi nesouhlasil, a proto navrhl jejich změny a přepracování. Tamtéž, nestránkováno.

⁷⁶⁰ LAPNPP, Osobní fond – Hlávka Josef, složka Vlašský dvůr v Kutné Hoře, nestránkováno. Dopis malíře Karla Klusáčka architektu Josefu Hlávkově. Praha, 28. září 1898.

⁷⁶¹ Tamtéž, nestránkováno. Dopis Karla Klusáčka Josefu Hlávkově ve věci výmalby historických výjevů ve velké zasedací síni Vlašského dvora v Kutné Hoře. Praha, 30. září 1899.

⁷⁶² Tamtéž, nestránkováno.

⁷⁶³ Tamtéž, nestránkováno.

⁷⁶⁴ Do Kutné Hory však odcestovali pouze Karel Klusáček a malíři bratři Karel a Jaroslav Špillarové, protože malíř Jan Preisler se z této zakázky omluvil s odůvodněním, že „*...maluje cosi modernějšího pro architekta Kotěru... a na takovouto staromódní věc nezbyvá dosti času.*“ LAPNPP, Osobní fond – Hlávka Josef, složka Vlašský dvůr v Kutné Hoře, nestránkováno. Dopis malíře Karla Klusáčka architektu Josefu Hlávkově. Praha, 6. července 1900.

velice vadil nynější náš přátelský poměr, který mezi námi od loňského podzimku přičiněním Neumanna a Hilberta, ve Volných směrech se vyvinul.“⁷⁶⁵ Je ovšem třeba připomenout, že Klusáček nebyl Preislerovou nepřítomností v Kutné Hoře nijak limitován, a i bez jeho přispění provedl spolu s bratry Špillarovými nástěnnou výmalbu obou historických výjevů v zasedací síni Vlašského dvora „s velkým úspěchem.“⁷⁶⁶ Na umělecké výzdobě zasedací síně (bočních stěn a stropu) se podíleli také kutnohorští malíři Jan Vysekal⁷⁶⁷ a jeho syn František Vysekal,⁷⁶⁸ kteří postupovali podle návrhů Františka Urbana.⁷⁶⁹ Architekt Josef Hlávka, který se významně zasloužil o provedení opravy chrámu sv. Barbory,⁷⁷⁰ a hlavně výrazně přispěl svou podporou k vytvoření obou historických výjevů z českých národních dějin, byl za tyto zásluhy ještě před dokončením výzdoby velké zasedací síně Vlašského dvora jmenován čestným občanem Kutné Hory.⁷⁷¹

Celkové finanční náklady na opravu a rozsáhlou přestavbu Vlašského dvora nakonec dosáhly částky více než 300.000 zlatých, které byly částečně financovány ze státní a zemské pokladny. Hlavní finanční břemeno této akce však neslo město Kutná Hora, z jehož městské pokladny také byla většina nákladů spojená s touto památkovou akcí uhrazena.⁷⁷² Ve

⁷⁶⁵ Tamtéž, nestránkováno.

⁷⁶⁶ Všichni zúčastnění umělci – včetně Josefa Hlávky, Maxe Pirnera, Mikoláše Alše a Aloise Jirásky, který jako historik a spisovatel historických románů dával k návrhu provedení historických výjevů své dobrozdání – se na konci srpna 1900 zúčastnili slavnostního otevření velké zasedací síně ve Vlašském dvoře. Všichni zúčastnění byli s odvedenou prací velmi spokojeni a konstatovali, že výzdoba zasedací síně Vlašského dvora byla provedena z hlediska historického i uměleckého bravurně a s velkou pečlivostí. Tamtéž, nestránkováno.

⁷⁶⁷ Malíř Jan Vysekal byl rovněž autorem nástěnných maleb v domě kutnohorského lékaře a lokálního politika MUDr. Josefa Jaromíra Štětky. TOMAN, Prokop. *Nový slovník československých výtvarných umělců II: L – Ž*. 4. nezměn. vyd. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1994. s. 677. ISBN 80-900648-4-1.

⁷⁶⁸ K osobnosti a dílu malíře Františka Vysekala viz REZLER, Aleš. *František Vysekal 1882–1947, malby, kresby* [online]. Webové stránky Galerie Felixe Jeneweina města Kutné Hory. [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <http://www.gfj.kh.cz/gfj.php?id=110&l=>.

⁷⁶⁹ Jan a František Vysekalové provedli dle Urbanových návrhů figurální vlysy a dekoraci stěn a kazetového stropu této místnosti rostlinnými motivy. K výtvarnému provedení těchto částí viz BURDOVÁ, Anna. *Restaurátorský průzkum a restaurování části nástěnné malby s postavami sv. Josefa av. Anny (malíři Vysekalové) na jižní stěně lodi kostela sv. Václava v Nové Vsi u Kolína: malíři Vysekalové a jejich působení na Kutnohorsku a Kolínsku na přelomu 19. a 20. století* [online]. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, 2013. s. 33. Vedoucí práce doc. Jaroslav J. Alt, ak. mal. [cit. 2020-07-07]. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/handle/10195/52580>.

⁷⁷⁰ V jejím rámci (díky Hlávkově podpoře) bylo provedeno také restaurování nástěnných maleb v chrámovém interiéru, mimo jiné ve Smíškovské kapli. Viz ŠKRANCOVÁ, Markéta. *Nástěnné malby Smíškovské kaple v chrámu svaté Barbory v Kutné Hoře* [online]. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, 2011. s. 39-40. Vedoucí práce prof. PhDr. Ing. Jan Royt, Ph.D. [cit. 2020-07-11]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zpp/detail/102627>.

⁷⁷¹ Architekt, podnikatel a mecenáš Josef Hlávka, jenž se významně zasloužil o provedení opravy Svatobarborského chrámu a o malířskou výzdobu zasedací síně ve Vlašském dvoře, byl 14. července 1899 jmenován čestným občanem Kutné Hory. PROVAZ, Lukáš. *Čestní občané města Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Město Kutná Hora, 2013. s. 51. ISBN 978-80-86699-72-1.

⁷⁷² O poskytování těchto finančních prostředků, použitých na provedení rekonstrukce a přestavby Vlašského dvora, se nejvíce zasloužili kutnohorský purkmistr Jan Macháček a arciděkan Karel Vorlíček, který se z pozice předního člena spolku „Vocel“ zasazoval o provedení této i dalších památkových akcí v Kutné Hoře. SOKA KH, Archiv města Kutná Hora, Osobní fondy – Vorlíček Karel, neinventarizováno, nestránkováno.

východním a jižní křídle Vlašského dvora, tedy v bývalé hradní věži, bývalé sněmovní síni a někdejších královských komnatách, byly umístěna radnice a kanceláře a depozitář městského archivu. V druhém křídle, směrem ke kostelu sv. Jakuba Většího, byla od roku 1895 umístěna dívčí obecná a měšťanská škola, a nacházel se zde i byt jejího ředitele.⁷⁷³ Restaurována byla také nevelká barokní kašna,⁷⁷⁴ umístěná na nádvoří Dvora, na níž byla umístěna postava horníka jako připomínka slavné minulosti kutnohorského dolování.⁷⁷⁵

Architektu Ludvíku Láblerovi bylo již některými jeho současníky vytýkáno, že opravu a rozsáhlou přestavbu Vlašského dvora pojal tak tvrdým až destruktivním způsobem, avšak dle autorova přesvědčení lze naopak za kladnou skutečnost považovat to, že zbořené a odstraněné původní části Vlašského dvora se Lábler nepokoušel nahrazovat nějakými architektonickými výstřelky či pseudoslohovými fantaziemi, ale kladl důraz na funkčnost a účelnost. Proto také v současnosti Vlašský dvůr působí dostatečně kompaktně a reprezentativně (včetně úhledného městského parku, který se kolem něj nachází),⁷⁷⁶ a dělá čest své někdejší funkci městského královského hradu i bývalého sídla centrální královské mincovny. Architekt a pracovník státní památkové péče Josef Šebek, který se v sedmdesátých letech 20. století objektem Vlašského dvora zabýval, hodnotil Láblerem použité památkové postupy takto: „*Posuzujeme-li výsledek stavebních úprav Vlašského dvora z konce minulého století, dospějeme k názoru, že tyto úpravy nenesou již typické znaky běžných restauračních úprav té doby. V činnosti L. Láblera se sice značí snaha po zachování a restaurování středověkých částí objektu, avšak realizaci této snahy omezuje na části, které lze bez násilí vzhledem k jejich stavebnímu stavu restaurovat. Části již zcela defektní nerestauruje, nýbrž zcela odstraňuje. Nahradí je pak objekty nově řešenými bez jakéhokoli kopírování odstraněných částí stavby.*“⁷⁷⁷ Je ovšem

⁷⁷³ Na uvolněné ploše po arkádovém průčelím, které bylo nakonec určeno k dodatečné demolici, byla do roku 1894 postavena novostavba školy s celkem deseti učebnami, kreslírnu, tělocvičnou, kabinety, sborovnu, ředitelnu a bytem pro ředitele. LANCINGER, Luboš – MUK, Jan. *Kutná Hora: Vlašský dvůr: stavebněhistorický průzkum*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů, 1985, nestránkováno.

⁷⁷⁴ Uprostřed nádvoří Vlašského dvora se i v současnosti nachází nevelká kašna s vodotryskem, v jejímž středu je umístěna postava horníka. Tato barokní kašna byla vystavěna z kutnohorského vápence, a na její západní straně je na vnější straně parapetu vytesán městský znak Kutné Hory. Socha horníka je vyrobena z bronzu (údajně je to kopie, jejíž originál je umístěn v Rytířském sále a je signován „V. Mašek – Karlín“). Tato socha je umístěna na podstavci ve tvaru skalky, který je vyžděný ze šedého kamene (snad z kutnohorské rudy). SOKA KH, MÚKH – Kaple sv. Václava ve Vlašském dvoře, kart. č. 106, inv. č. III/21, nestránkováno.

⁷⁷⁵ V průběhu opravy této nevelké kašny došlo k opravě vodotrysku, které nebyl funkční, neboť vyústek vodotrysku, umístěný v korýtku na horníkově hlavě byl zkorodovaný, proto bylo nutné jej vyměnit za nový. Po obou stranách kašny byly umístěny kamenné lavičky, které však byly již poškozené, proto byly opraveny cementovou maltou. SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – Vorlíček Karel, neinventarizováno, nestránkováno.

⁷⁷⁶ V této souvislosti je potřeba zmínit, že městský park u Vlašského dvora zřídil v roce 1899 městský zahradník Arnošt Černovský. ŠVACHA, Rostislav. Kutnohorská architektura období historismu a moderny (1851–1918). In *Umění*, roč. 39, č. 5, 1991, s. 418. ISSN 0049-5123.

⁷⁷⁷ Viz ŠEBEK, Josef. Oprava Vlašského dvora v Kutné Hoře. In *Památková péče*, roč. 28, č. 5, 1968, s. 129-142.

třeba připomenout, a ostatně i samotný Ludvík Lábler s odstupem času takovou možnost uznával a připouštěl, že k tak rozsáhlé a razantní přestavbě Vlašského dvora bylo možné přistupovat i poněkud jiným a mírnějším způsobem, a že její provedení rovněž mohlo probíhat o něco ohleduplněji a s ještě větším zřetelem k původnímu charakteru Vlašského dvora i jeho stavební a umělecké historii. Na druhou stranu se však tento architekt snažil svou koncepci tak rozsáhlé akce, jakou byla přestavba této bývalé královské mincovny, její průběh i radikálně provedené změny také co nejvýstižněji vysvětlit a obhájit, a podle jeho vyjádření „...některé z výtek, svého času proti restauraci a přestavbě pronešených, byly snad na místě, nesmí však být přehlédnuto, že tuhý musil být veden boj proti snahám mnohých místních faktorů, kteří ve Vlašském dvoře pouhou 'hromadu kamení' spatřovali a o její odstranění usilovali. Jen tvrdošijným bojem byla záchrana největších, historicky nejdůležitějších částí Vlašského dvora umožněna.“⁷⁷⁸

Celkově rozsáhlá a radikálně pojatá rekonstrukce a přestavba Vlašského dvora v Kutné Hoře byla jednou z velmi důležitých a významných památkových akcí,⁷⁷⁹ patřících do období závěru 19. století a počátku 20. století, vyznačujícím se velkými památkovými akcemi, velmi pozoruhodnými a pronikavými obnovami významných středověkých stavebních a uměleckých památek.⁷⁸⁰ To však v rámci puristického restaurování a stavebních úprav vedlo v řadě případů ke změně jejich hmotové dispozice či tvarového charakteru, které se děly v rámci snahy tehdejších architektů a restaurátorů navrátit památky do původního stavu z doby jejich vzniku, a docílit tak původní „čistoty“ gotického stylu, v něm byly původně vystavěny.⁷⁸¹ Je ovšem přitom velmi zajímavé, že v žádosti o schválení provést opravu

⁷⁷⁸ LÁBLER, Ludvík. Kutná Hora a její památky stavitelské. In *Architektonický obzor*, roč. II, č. 3 (4. 3.), 1903, s. 9.

⁷⁷⁹ Novinář Kliment Horský se ve svém článku *Kutná Hora po dvaceti letech* o výsledku této akce vyjádřil tak, že „...radostí zatajil se mi dech, když jsem viděl prostranství před Vlašským dvorem skvozným sadem ozdobené [Pacákovými sady – pozn. aut.] a Dvůr renovovaný, zachráněný a celé okolí ovládající...Nezachrániti pomník, kde česká mince byla ražena, kde sídlil mincmistr království, nezachrániti místo, kdež sídlili čeští králové, zasedaly sněmy, kdež stala se důležitá zemská rozhodnutí, místo, k němuž pohlíženo s úctou povždy, někdy také s lakotnou chtivostí pro minci, bylo by bývalo nepochopením celých českých dějin.“ HORSKÝ, Kliment. *Kutná Hora po dvaceti letech*. Zvon: týdeník belletristický a literární: majetek družstva spisovatelského, roč. V, č. 15, 1905, s. 227.

⁷⁸⁰ Podle názoru restaurátorů Františka Jeřábka a Františka Trmače bylo umístění sídla městského úřadu do Vlašského dvora optimálním řešením, jak tento objekt po provedené Láblerově přestavbě využít. JEŘÁBEK, František – TRMAČ, František. *Kutná Hora: Vlašský dvůr: technické zprávy jednotlivých profesí*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů, 1976, nestránkováno.

⁷⁸¹ Je rovněž velmi zajímavé, jak v pozdější době (krátce po vyhlášení samostatného Československa) architekt Ludvík Lábler vyjádřil své české vlastenecké přesvědčení a příslušnost k českému národu. Dle svého vyjádření „...Orlíčka z razítek a c. k. jsem ořezal a nečekal jsem na to, až dostanu o tom vyrozumění z Prahy... Německé tituly z papírů dám přetisknout, nebo to uřežu, ač pak nebude to formát. Tedy si myslím dát natisknout takové pásky a těmi to přeplepíme. Zaplat' pán bůh, že konečně nastanou doby, kdy budeme jako lidi svobodní a ne jako otroci dýchatí a žítí.“ NTMP, AAS, Osobní fond č. 25 – Ludvík Lábler, inv. č. 30130408/02, nestránkováno. Dopis architekta Ludvíka Láblera českému místodržitelství v Praze. Plzeň, 2. listopadu 1918.

Vlašského dvora, kterou kutnohorská městská rada v roce 1896 adresovala Českému zemskému sněmu,⁷⁸² byl jako autor plánů uveden nikoliv Ludvík Lábler, ale František Schmoranz mladší, což mohlo být způsobeno tím, že se buď výsledná koncepce přestavby Dvora opírala o některé předchozí Schmoranzovy návrhy, vytvořené již v roce 1890, nebo s větší pravděpodobností proto, že plány Františka Schmoranze ml. a Jana Machytky byly již v minulosti schváleny rakouskou vládou i Ústřední památkovou komisí, a kutnohorským zastupitelům se nechtělo dlouhou a nejistou „schvalovací“ proceduru absolvovat znova. V každém případě byly plány na provedení opravy a přestavby Vlašského Dvora signovány pouze jediným autorem – Ludvíkem Láblerem, pod jehož vedením také tato radikální přestavba proběhla.⁷⁸³

V Láblerově rekonstrukci a velmi drasticky pojaté přestavbě tohoto někdejšího městského hradu a bývalé ústřední královské mincovny, na konci 19. století již značně zchátralého Vlašského dvora, se ovšem tyto tehdy se utvářející krystalizující názory projeví ještě v omezené míře a plně se nerozvinuly. V průběhu této rozsáhlé památkové akce, která zasáhla více než 90 % plochy této někdejší královské mincovny, se Ludvík Lábler⁷⁸⁴ snažil napodobit především to, co se mu na charakteru půdorysu, architektonickém vyznění i hmotové dispozici Vlašského dvora připadalo goticky stylově původní, rovněž alespoň přibližně zohlednil původní gotický styl této památky, včetně některých pozdějších doplňků a kamenické výzdoby, pocházejících z úprav Dvora v renesančním a barokním období, zachoval nejcennější původní kamenné články a v dalších doplňcích, jako např. průčelích, střeších i kovářských a zámečnických doplňcích, prokázal významné architektonické a umělecké znalosti, jakož i pochopení původního gotického stylu této památky. Láblera v tomto směru podporoval jeho přítel Josef Braniš, zastávající v případě provedení velmi radikální přestavby Dvora názor, že „...vše, co má historickou neb uměleckou cenu, jest ušetřeno a zachováno tím, že se buď beze změny na svém místě ponechává, nebo věrně dle starých kusů a trosek kopíruje.“⁷⁸⁵ Avšak na druhé straně Ludvík Lábler jako architekt a

⁷⁸² K otázce opravy a přestavby Vlašského dvora se vyjadřoval také Josef Braniš, tehdy působící ve funkci konzervátora Ústřední památkové komise pro Čáslavský kraj, do jehož působnosti tedy náleželo též město Kutná Hora. Srov. BRANIŠ, Josef. Vlašský dvůr v Kutné Hoře. *Podvysocké listy*, roč. VII, č. 8 (22. 2.), 1896, nestránkováno.

⁷⁸³ První plán na přestavbu Vlašského dvora, podepsaný architektem Ludvíkem Láblerem, pochází z roku 1892. Stejně jako ostatní plány této akce je uložen ve Sbirce map a plánů Státního okresního archivu Kutná Hora.

⁷⁸⁴ Sám Ludvík Lábler s odstupem času připomněl, jak před zahájením přestavby Vlašského dvora „...tuhý musil býti veden boj proti snahám mnohých místních faktorů, kteří ve Vlašském dvoře pouhou „hromadu kamení“ spatřovali a o její odstranění usilovali.“ LÁBLER, Ludvík. Kutná Hora a její památky stavitelské. In *Architektonický obzor*, roč. II, č. 3 (4. 3.), 1903, s. 9.

⁷⁸⁵ *Podvysocké listy*, roč. VII, č. 34 (22. 8.), 1896, nestránkováno.

restaurátor⁷⁸⁶ provedl přestavbu Vlašského dvora v takovém rozsahu a s tak razantními zásahy do původního architektonického i uměleckého charakteru této stavby (některé jeho části byly zcela odstraněny a následně opět podle architektonických představ o jejich původní gotické podobě v době vzniku znova vybudovány), že s takto výraznými až drastickými zásahy do původního komplexu součástí Dvora je velmi obtížné se i v současnosti zcela ztotožnit, a lze jej tak označit za přímo barbarský čin. Architekt Lábler totiž v průběhu této památkové akce z větší části odstranil hmotnou podstatu původní středověké zástavby Vlašského dvora, některé části stavby přehnaně zjednodušil a tím výrazně pozměnil jejich architektonický charakter, na některých místech také příliš sjednotil podobu řady detailů – hlavně u okenních a dveřních ostění a některých jejich zámečnických součástí – takže po Láblerově provedení tak razantních stavebních a restaurátorských zásahů z Vlašského dvora vlastně vznikla jakási účelně zaměřená a novodobě pojatá stavba v pseudogotickém stylu, která mohla a také měla být dále využívána, ať již pro umístění kutnohorských škol, pro účely umístění kanceláří kutnohorského městského magistrátu a městského archivu, případně i nějakým jiným způsobem.⁷⁸⁷ Avšak z dnešního památkářského pohledu se jednalo o velmi razantní a neadekvátně provedený zásah do architektonické i umělecké podstaty této stavby, mající za následek velmi zásadní proměnu a faktické zničení jejího původního charakteru.

Jenže takový způsob přestavby Vlašského dvora a takovou razantní proměnu architektonického i uměleckého charakteru této stavby nemohli tehdy přehlížet někteří příznivci nových a pietnějších přístupů v památkové péči, kterým se Láblerem radikálně pojatá přestavba Vlašského velmi nezamlouvala, s jeho postupem nesouhlasili a také to dokázali dávat najevo. Zejména kutnohorský purkmistr Jan Macháček⁷⁸⁸ (jinak majitel velkého koželužského závodu a několika domů v Kutné Hoře) a JUDr. Bedřich Pacák,

⁷⁸⁶ Dle vyjádření architekta Láblera o této akci „...*přestavbou a restaurací historicky památného Vlašského dvora v intencích ústřední komise pro zachování památek i sněmu království Českého provedenou, vykonala obec kutnohorská vlasteneckou povinnost a získala si tím díky každého vlastence.*“ LÁBLER, Ludvík. Kutná Hora a její památky stavitelské. In *Architektonický obzor*, roč. II, č. 3 (4. 3.), 1903, s. 9.

⁷⁸⁷ Vlašský dvůr byl (a po Láblerově drastické přestavbě z let 1893–1898 také zůstal) jednou z nejvýznamnějších památek a kulturních symbolů Kutné Hory. Není pochyb, že původní výstavba a funkce Dvora úzce souvisela s bohatstvím kutnohorských stříbrných dolů a těžbou stříbrné rudy, která byla zpracovávána ve zdejší královské mincovně. Přesto i nadále zůstávají znalosti o některých důležitých fázích jeho stavebního a uměleckého vývoje značně neúplné a hypotetické, což je dáno jednak absencí potřebných písemných pramenů, jednak nemožností detailního studia původního objektu. LANCINGER, Luboš – MUK, Jan. *Stavebně-historický průzkum: Vlašský dvůr v Kutné Hoře*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů v Praze, 1985, nestránkováno.

⁷⁸⁸ K osobnosti a působení kutnohorského purkmistra Jana Macháčka viz PROVAZ, Lukáš. *Čestní občané města Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Město Kutná Hora, 2013. s. 64-66. ISBN 978-80-86699-72-1.

politik⁷⁸⁹ a mladočeský poslanec,⁷⁹⁰ který se pro zachování kutnohorských památek zasazoval také na půdě Českého zemského sněmu,⁷⁹¹ se v roce 1895 velmi rozčilovali nad memorandem, které tehdy vydala *Společnost přátel starožitností českých v Praze*, a v němž byla Láblerova rozsáhlá přestavba Vlašského dvora i postoje kutnohorského purkmistra Jana Macháčka⁷⁹² k této akci odsuzovány jako „...vandské kousky; v Kutné Hoře prý mají starostu koželuha [Jana Macháčka – pozn. aut.], ten prý si bourání najal a proto to tak vypadá.“⁷⁹³ Nicméně postupem doby začali obyvatelé Kutné Hory i česká veřejnost na tuto památkovou akci nahlížet poněkud přívětivěji a také s podstatně větším pochopením pro způsob, jakým při ní bylo postupováno.⁷⁹⁴ Navíc si městské zastupitelstvo, aby kutnohorské obyvatele i veřejnost přesvědčilo nejen o správnosti svého postupu, ale především o výběru vhodného a odborně kvalitního architekta v osobě Ludvíka Láblera pro takto náročný úkol, nechávalo vypracovat odborné posudky, ovšem od takových osobností,⁷⁹⁵ u nichž bylo skutečně jisté, že tuto akci budou hodnotit jako úspěšně provedenou, a rovněž nebudou šetřit pochvalami a uznáním jejich zdárného průběhu. Vřelého poděkování se od kutnohorských zastupitelů dostalo také JUDr. Bedřichu Pacákovi⁷⁹⁶ za jeho angažovanost ve věci opravy této

⁷⁸⁹ K působení JUDr. Bedřicha Pacáka ve funkci ministra-krajana viz KLEČACKÝ, Martin. *Český ministr ve Vídni: ve službách císaře, národa a politické strany*. 1. vyd. Praha: Academia, 2017. s. 79-85. ISBN 978-80-200-2793-1.

⁷⁹⁰ V nekrologu JUDr. Bedřicha Pacáka, uveřejněném v *Podvysockých listech*, byl význam tohoto muže pro budoucnost českého národa hodnocen tak, že „...co zde pro náš národ vykonal, čím vším k jeho kulturnímu, národnímu a hospodářskému rozmachu přispěl, to budeme moci oceniti správně až tehdy, kdy historie učiní nám přístupnou všechny prameny, kterých dnes ještě použití nesmíme.“ Nekrolog JUDr. Bedřicha Pacáka. *Podvysocké listy*, roč. XXV, zvl. vyd. (25. 5.), 1914, nestránkováno.

⁷⁹¹ Za své zásluhy o pro provedení obnovy nejvýznamnějších památek v Kutné Hoře byl JUDr. Bedřich Pacák v roce 1895 jmenován čestným občanem Kutné Hory. PROVAZ, Lukáš. *Čestní občané města Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Město Kutná Hora, 2013. s. 47. ISBN 978-80-86699-72-1.

⁷⁹² Při bádání v osobním fondu Jana Macháčka, uloženém ve Státním okresním archivu Kutná Hora, autor této práce nenalezl žádné dokumenty, související s rekonstrukcemi a restaurováním památek v Kutné Hoře v závěru 19. a na začátku 20. století

⁷⁹³ *Podvysocké listy*, roč. VI, č. 2 (12. 1.), 1895, nestránkováno.

⁷⁹⁴ Arciděkan Karel Vorlíček zastával názor, že architektem Láblerem přestavěný „...Vlašský dvůr – toť ten skvost, kde ze stříbra raženy byly mince české, toť ten svědek doby dávné, kdy meč i slovo králů českých všude platilo, kdy jméno české s úctou cizincům naitech lpělo... On prošel mnoho dob, dob slavných i truchlých, že i sám v ssutiny obrácen. Dnes... jest opět skvostem, jak kdy býval, že... k lesku bývalému přiveden.“ ADÁMEK, Karel Václav (red.). *Sjezd českých archaeologů a spolků musejních, konaný 27. a 28. srpna 1898 na Horách Kutných*. 1. vyd. Praha: Společnost přátel starožitností českých v Praze, 1898. s. 4.

⁷⁹⁵ Mezi takové odborníky, kteří se vyjadřovali k opravě a přestavbě Vlašského dvora, patřil rovněž Josef Braniš, který vyzdvihl Láblerovy architektonické a restaurátorské schopnosti, díky nimž byl Vlašský dvůr zachráněn před úplnou zkázou. Podle Branišova přesvědčení tehdy „...po uvážení všech okolností, zejména stavu, v jakém se Vlašský dvůr ještě před čtyřmi lety [v roce 1892 – pozn. aut.] nalézal, a úkolu, jaký panu c. k. vrchnímu inženýrovi [Ludvíku Láblerovi – pozn. aut.] dán byl, musí se... o celé restauraci vysloviti velmi pochvalně. Ze všech projektů, jež kdysi sl. obci Kutnohorské byly zaslány, žádný tak starobylý ráz Vlašského dvora nezachovával a při tehdejších požadavcích ani zachovati nemohl, jak se nyní děje.“ *Podvysocké listy*, roč. VII, č. 34 (22. 8.), 1896, nestránkováno.

⁷⁹⁶ Při příležitosti Pacákovy smrti v roce 1914 byly akcentovány také jeho práce pro český národ, které byly oceněny *Národními listy*, podle nichž „...Po dlouhém utrpení dokonala dr. Pacák záslužný svůj život, věnovaný

památky,⁷⁹⁷ a v roce 1910 mu bylo v Kutné Hoře (mimo jiné za zásluhy o Vlašský dvůr) uděleno domovské právo.⁷⁹⁸ V současnosti tak můžeme kutnohorský Vlašský dvůr⁷⁹⁹ považovat hlavně za jeden z architektonických symbolů tohoto města,⁸⁰⁰ i na něj nahlížet jako na velmi zajímavou stavbu, provedenou v rámci drastické přestavby architektem Ludvíkem Láblerem a jeho spolupracovníky (své místo zde má ovšem také přemyslovská gotika, avšak z velké části převažuje novotvar z let 1893–1898) v neogotickém stylu.

O vysokém historickém a památkovém významu Vlašského dvora nicméně svědčí i skutečnost, že od roku 1958 je Vlašský dvůr chráněn jako kulturní památka České republiky, od roku 1962 jako národní kulturní památka České republiky.⁸⁰¹ V současnosti je objekt Vlašského dvora sídlem kutnohorského Městského úřadu,⁸⁰² depozitářů⁸⁰³ Galerie Felixe Jeneweina⁸⁰⁴ (plnící funkci městské galerie),⁸⁰⁵ Průvodcovské služby Kutná Hora,⁸⁰⁶ a patří

plně boji za práva národa a jeho zásluhy nevyimzí nikdy z věčné paměti českého lidu.“ Dr. Bedřich Pacák. *Národní listy*, roč. 54, č. 141 (24. 5.), 1914, s. 1.

⁷⁹⁷ Purkmistr Jan Macháček JUDr. B. Pacákovi v této záležitosti poděkoval „... za mocnou intervenci... že se chrámu sv. Panny Barbory a Vlašskému dvoru ze soudných financí zemských dostalo tak nevidané subvence zemské.“ SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – Bedřich Pacák JUDr. 1847–1914 (1954), kart. č. 1, inv. č. 32. Dopis kutnohorského purkmistra Jana Macháčka JUDr. Bedřichu Pacákovi s poděkováním za Pacákovu intervenci v záležitostech příspěví Českého zemského sněmu na opravy kutnohorských památek. Kutná Hora, 27. ledna 1898.

⁷⁹⁸ PROVAZ, Lukáš. *Čestní občané města Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Město Kutná Hora, 2013. s. 49. ISBN 978-80-86699-72-1.

⁷⁹⁹ Za svěření rekonstrukce Kamenného Ludvík Lábler purkmistru Janu Macháčkovi v telegramu poděkoval „za veškerou podporu, kteréž se mně [Ludvíku Láblerovi – pozn. aut.] při těžkém úkolu znovuzřízení Vlašského Dvora dostalo...by staroslavná Hora Kutná ku radosti všech vzkvétala.“ SOKA KH, AMKH – Kaple sv. Václava ve Vlašském dvoře, kart. č. 106, sign. III/2, nestránkováno. Telegram architekta Ludvíka Láblera kutnohorskému purkmistru Janu Macháčkovi. Kutná Hora, 28. září 1906.

⁸⁰⁰ Stavitelka Dagmar Fundová hodnotila Láblerovu přestavbu Vlašského dvora jako velmi radikálně, ale zdařile provedenou, a jako velmi důležitou pro zachování tohoto objektu, nacházejícího se v současnosti na velmi exponovaném místě na turistické trase historickým jádrem Kutné Hory. FUNDOVÁ, Dagmar. *Kutná Hora: program regenerace Městské památkové rezervace: zpráva o realizaci prací v roce 1995 – vybrané akce*. 1. vyd. Kutná Hora: Nadace Kutná Hora – památka UNESCO, 1995, nestránkováno.

⁸⁰¹ *Palác Vlašský dvůr* [online]. Webové stránky Národního památkového ústavu Praha. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/palac-vlassky-dvur-2142580>.

⁸⁰² *Městský úřad Kutná Hora* [online]. Webové stránky Městského úřadu Kutná Hora [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: <https://mu.kutnahora.cz/mu>.

⁸⁰³ V rámci zřízení depozitářů této galerie ve sklepních prostorách Vlašského dvora mělo být provedeno vyřešení a schválení jejich dispozice, provedení průzkumu omítek, restaurování nálezů (kamenná žebra, omítky), odvlhčení, koncepce vytápění, větrání, návrh skříní na obrazy, zavedení protipožárních opatření a prověření sanitárních rozvodů s ohledem na depozitáře. VINAR, Jan – VOLEJNÍK, Martin. *Kutná Hora – Vlašský dvůr: depozitář Jeneweiny galerie: investiční záměr*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 1997, nestránkováno.

⁸⁰⁴ Galerie Felixe Jeneweina města Kutné Hory je městskou galerií výtvarného umění. Jejím cílem je nejen pečovat o umělecký odkaz malíře a kutnohorského rodáka Felixe Jeneweina (1857–1905) a věnovat se správě uměleckých sbírek, ale především prostřednictvím výstavní činnosti přispívat k udržení kreditu Kutné Hory, získaného zaplacením na seznam světového dědictví UNESCO. Ředitelství a výstavní prostory se nacházejí v Sankturiniovském domě čp. 377 na Palackého náměstí. *Galerie Felixe Jeneweina města Kutné Hory* [online]. Webové stránky Galerie Felixe Jeneweina města Kutné Hory. [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <https://www.gfj.kh.cz/gfj.php?id=1&l=cz>.

mezi nejvýznamnější kutnohorské památky,⁸⁰⁷ které jsou zapsány na seznamu kulturního dědictví světové organizace UNESCO.⁸⁰⁸

5.4 Kamenný dům

K nejvýznamnějším a současně nejzajímavějším památkám v Kutné Hoře náleží i Kamenný dům,⁸⁰⁹ který byl v minulosti dlouholetým sídlem městské radnice⁸¹⁰ a v dnešní době je součástí objektů Českého muzea stříbra, muzea s regionální působností.⁸¹¹ Tato gotická stavba a někdejší patricijské sídlo⁸¹² dle názoru historika a archiváře kutnohorského městského archivu Petra Miloslava Veselského „zvláštním dojmem působí na každého cizince, znalce nebo milovníka starobyklých památek tato imponantní vysoká šedá budova vynikající oným zvláštním stavitelským tvarem, jaký byl oblíbený v době Vladislava II. domácími umělci Benešem z Loun a Matějem Rejskem.“⁸¹³ Kamenný dům⁸¹⁴ byl pro dnešní dobu zachován především díky rozsáhlé rekonstrukci a regotizaci, probíhající pod záštitou kutnohorského Archeologického sboru „Vocel“, a odehrávající se v rámci rozsáhlých památkových akcí, prováděných v rámci úsilí o obnovu a záchranu kutnohorských historických a uměleckých památek v poslední čtvrtině 19. a na začátku 20. století. Tato

⁸⁰⁵ Pro vznik depozitářů Galerie Felixe Jeneweina byly adaptovány sklepní prostory Vlašského dvora, což bylo v souladu s nařízením Městského úřadu Kutná Hora. MUKOVÁ, Jiřina. *Stavebněhistorický průzkum: Vlašský dvůr: sklepy jižního křídla*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2000, neustránkováno.

⁸⁰⁶ Průvodcovská služba Kutná Hora sídlí v objektu Vlašského dvora, Havlíčkovu nám. čp. 552/1 v Kutné Hoře, zajišťuje průvodcovskou službu v rámci historického jádra Kutné Hory, a je přidruženým členem Asociace průvodců České republiky. *O nás* [online]. Webové stránky Průvodcovské služby Kutná Hora. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://pskh.cz/#about>.

⁸⁰⁷ *Palác Vlašský dvůr* [online]. Webové stránky Národního památkového ústavu Praha. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/palac-vlassky-dvur-2142580>.

⁸⁰⁸ Kamenný dům (spolu s dalšími památkami historického jádra Kutné Hory) je na seznamu světového dědictví UNESCO od roku 1995. *Kutná Hora – představení* [online]. Webové stránky Českého dědictví UNESCO. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: https://www.unesco-czech.cz/kutna-hora/predstaveni/#page_start.

⁸⁰⁹ Viz MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1962. s. 61-65.

⁸¹⁰ K umístění radnice do Kamenného domu napsal městský archivář Otakar Hejnic, že „...Kamenný dům byl za radnici ustanoven již při své koupi, jež se stala 20. prosince 1849 mezi obcí, jakožto kupcem, a p. Josefem Krčánem, prodávajícím. Kupní cena stanovena na 9.000 zl. konv. mince, a akt smluvní vtělen do knihy lib. contr. 1849 p. 314-5, uchovávané v knih. úřadě.“ HEJNIC, Otakar. *Kamenný dům v Kutné Hoře*. 2. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 2009. s. 1-2. ISBN 978-80-86406-52-7.

⁸¹¹ Zřizovatelem Českého muzea stříbra v Kutné Hoře je Středočeský kraj, a toto muzeum náleží do působnosti Ministerstva kultury České republiky. Jeho sbírky jsou v současnosti umístěny v prostorách Hrádku, Kamenného domu, Tylova domu a dislokovaném depozitáři v Sedlci.

⁸¹² Viz POSPÍŠIL, Aleš. Letný pohled na vývoj měšťanského domu. In *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory*, roč. 2003, č. 2, 2003, s. 3-4.

⁸¹³ VESELSKÝ, Petr Miloslav. *Průvodce po královském horním městě Kutné Hoře*. 2. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 1999. s. 72. ISBN 80-9027-19-1-X.

⁸¹⁴ K sochařské výzdobě průčelí Kamenného domu viz ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 341-342. ISBN 80-7106-186-7.

gotická obytná stavba⁸¹⁵ se vypínala a dodnes vypíná na střední vyvýšenině města Kutné Hory,⁸¹⁶ tedy na tehdejší Svatováclavském (v současnosti Václavském) náměstí, a v současnosti jsou zde umístěny expozice s archeologickou a vlastivědnou tematikou, které jsou součástí sbírek kutnohorského městského muzea.⁸¹⁷

V průběhu své existence Kamenný dům⁸¹⁸ postupně vystřídal řadu majitelů,⁸¹⁹ od roku 1839 byl ve vlastnictví magistrátního a kriminálního rady Josefa Křečána,⁸²⁰ který zde na své náklady nechal provést dílčí úpravy.⁸²¹ K roku 1844 však byl již ve velmi neuspokojivém stavu a zřejmě zcela opuštěn, což vyplývá též z Vocelova vyjádření o tehdejší situaci a stavu Kamenného domu: „*Ještě několik let – a poslední památka kamenného domu zmizí, jehožto rozervané zbytky do nových budov co všední kamení vezděné, pod hlínou a vápnem na věky pohřbeny budou.*“⁸²² Fasáda Kamenného domu spočívala na dvou mohutných obloucích, které jsou pozůstatky podloubí, jež se táhlo podél celé domovní řady. Ke střednímu pilíři přiléhá mohutný pilastr, který byl podpěrou pro arkýř, umístěný uprostřed Kamenného domu.⁸²³

Adaptace objektu Kamenného domu pro účely umístění muzejních sbírek spolku „Vocel“ měla být provedena na základě usnesení kutnohorského městského zastupitelstva, jehož cílem

⁸¹⁵ Autorem kamenosochařské výzdoby průčelí Kamenného domu je s největší pravděpodobností Briek Gauszke, jak je možné usuzovat podle některých podobností s výzdobou radnice ve slezské Vratislavi, jejímž je tento stavitel a sochař tvůrcem. ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 342. ISBN 80-7106-186-7.

⁸¹⁶ Kamenný dům svým významem i dvoupatrovou půdorysnou dispozicí překračoval běžná měřítka měšťanského domu, neboť byl vybudován jako honosné patricijské sídlo Prokopa Kroupy z Chocevic (majitel v letech 1487–1515). Je proto velmi pravděpodobné, že před Kroupovou přestavbou nebyl Kamenný dům takového rozsahu i výšky, jako po jejím provedení. MARGOLD, František Xaver. *Kutná Hora, Kamenný dům: polní náčrty – půdorysy, architektonické detaily*. Praha: b. d., nestránkováno.

⁸¹⁷ V interiéru Kamenného domu jsou v současnosti instalovány exponáty z muzejních sbírek Českého muzea stříbra v Kutné Hoře, zaměřené na problematiku regionální archeologie a vlastivědného bádání, zejména z výzkumů pravěkých pohřebišť a sepulkrálních památek v Kutné Hoře a blízkém okolí, jimž se v druhé polovině 19. století věnovali zejména členové spolku „Vocel“ Emanuel Leminger a MUDr. František Stáně. V současnosti se problematice výzkumu těchto archeologicky cenných lokalit věnuje pracovník kutnohorské pobočky Archeologického ústavu AV ČR v Praze Mgr. Filip Velímský, Ph.D.

⁸¹⁸ Jako „kamenný“ je tento dům poprvé označován od roku 1660 a poprvé v roce 1718 jako „*tzv. Kamenný dům i s pustým místem neb spálenišťem.*“ POSPÍŠIL Josef. *Restaurátorská zpráva: Kamenný dům – Václavské náměstí, Kutná Hora*. Kutná Hora: Josef Pospíšil, 1997, nestránkováno.

⁸¹⁹ MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965. s. 63.

⁸²⁰ SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno.

⁸²¹ V průběhu těchto úprav však (zřejmě z neznalosti dělníků a řemeslníků, kteří je prováděli) došlo k závažnému poškození či zničení některých částí kamenické výzdoby. VESELSKÝ, Petr Miloslav. *Horník: almanach na rok 1844*. 1. vyd. Kutná Hora: vl. nákl., 1844. s. 29.

⁸²² Tamtéž, s. 29.

⁸²³ Pro stavební a umělecký vývoj Kamenného domu je jako srovnávací materiál velmi cenná studie Jana Erazima Vocela, kterou tento archeolog a historik interpretoval tehdejší stav průčelí, nikoliv stav interiéru. Dle jeho vyjádření roce 1839 bylo zazděno loubí Kamenného domu, kdy zazdívkou prolamovaly sdružené dvojice oken, u soklové části domu se sklepními okny. Po obvodu arkýře Vocel konstatoval prázdné niky s kamennými baldachýny, ze sochařské výzdoby pouze sochu sv. Václava, v té době značně poškozenou, ale obnovenou právě při opravě Kamenného domu v roce 1839, v jejímž rámci byl opraven i štít průčelí. SOKA KH, MÚKH – Restaurace Kamenného domu, kart. 444, inv. č. XIV/5-1900, nestránkováno.

bylo zachovat tuto gotickou stavbu nejen pro obyvatele Kutné Hory, ale i pro všechny Čechy jako připomínku slavné minulosti i kulturní vyspělosti českého národa.⁸²⁴ Vyskytovaly se tu obtíže, spojené se špatným stavem budovy Kamenného domu, zejména jeho průčelí a také základů, neboť tehdy mezi členy městské rady vyvstala vážná obava, že by „*chatrný spodek nedokázal tíhu okras unést*.“⁸²⁵ Městská rada se proto rozhodla požádat architekta Josefa Mockera, tehdy pracujícího na dostavbě gotického chrámu sv. Víta v Praze, aby společně se stavebním radou pražského místodržitelství Antonem Brandnerem prozkoumali stav Kamenného domu,⁸²⁶ navrhli další postup při jeho opravě, a zajistili také potřebné řemeslníky a umělce, kteří by se měli na provádění opravy této gotické stavby podílet.⁸²⁷

Před zahájením vlastní rekonstrukce Kamenného domu bylo ovšem nejdříve nutné zjistit, do jaké míry se popis Kamenného domu od Jana Erazima Vocela⁸²⁸ shodoval se stavem, v jakém se tento objekt nacházel k roku 1900.⁸²⁹ Proto byla na několika místech provedeno otlučení omítky, aby mohl být zjištěn stav zdiva a jeho přibližné stáří.⁸³⁰ Provedením rekonstrukce Kamenného domu byl pověřen architekt Ludvík Lábler, a průzkumu této stavby se dále účastnili tesař Václav Oplt a zedník Jakub Gaga, a na průběh průzkumu dohlíželi městští zastupitelé Zikmund Hruška a Eliáš Podivinský, jejichž úkolem bylo provést předběžný odhad nákladů na obnovu a rozsah potřebných prací.⁸³¹ Příčky z nového zdiva proto byly zbořeny, a poté byl zjištěno stejné uspořádání interiéru Kamenného domu, shodující se s popisem od Jana Erazima Vocela, a to nejen podle uspořádání jednotlivých místností, ale i jejich přesných rozměrů.⁸³²

Kamenný dům byl již v druhé polovině 19. století považován za jednu z nejvýznamnějších pozdně gotických stavebních památek v Kutné Hoře i celých Čechách, a proto také byla

⁸²⁴ SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno.

⁸²⁵ *Kutnohorské listy*, roč. VII, č. 21 (27. 5.), 1887, nestránkováno.

⁸²⁶ Při tomto průzkumu měl pro poznání interiéru Kamenného domu pomoci jeho popis z roku 1658, v němž byly podrobně popsány rozměry jednotlivých prostorů (uvedené v sázích), včetně sklepních prostorů, které zde pochopitelně analyzuje shodně s dnešním stavem. Je nepochybně zajímavé, že v tomto popisu je uváděn i nevelký dvoreček o délce tří sáhů a šířce šesti sáhů (tedy o rozměrech cca 5,6 x 11, 3 m); ostatní prostory v patrech jsou zde rovněž uvedeny v sáhových rozměrech. POSPÍŠIL, Josef. *Restaurátorská zpráva: Kamenný dům – Václavské náměstí, Kutná Hora*. Kutná Hora: Josef Pospíšil, 1997, nestránkováno.

⁸²⁷ SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno.

⁸²⁸ K Vocelovu popisu exteriéru a interiéru Kamenného domu k roku 1845 viz HEJNIC, Otakar. *Kamenný dům v Kutné Hoře*. 2. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 2009. s. 11-13. ISBN 978-80-86406-52-7.

⁸²⁹ K provedení kamenických prací se přihlásil také pražský kamenický mistr Josef Uzel, který se nabízel „*na práce kamenické a sochařské, ornamentální i figurální při restauraci Kamenného domu v Kutné Hoře*“, a sděloval městské radě, že tyto práce chce provést, a s vypsáními podmínkami také plně souhlasí. SOKA KH, MÚKH – Restaurace Kamenného domu, kart. č. 444, inv. č. XIV/5-1900, nestránkováno. Zpráva kamenického mistra Josefa Uzla kutnohorské městské radě. Kutná Hora, 15. února 1900.

⁸³⁰ Tamtéž, nestránkováno.

⁸³¹ Tamtéž, nestránkováno.

⁸³² SOKA KH, MÚKH – Restaurace Kamenného domu, kart. 444, inv. č. XIV/5-1900, nestránkováno.

logická snaha o jeho opravu a záchranu, protože jeho stav se postupně stále povážlivěji zhoršoval. Architekt Ludvík Lábler byl proto pověřen provedením průzkumu Kamenného domu, který následně vyústil v Láblerův návrh rekonstrukce celého Kamenného domu, tedy nejen dekorativních prvků, ale také zdiva a především důkladné zajištění narušené statiky.⁸³³ Součástí Láblerova návrhu byl i požadavek, aby vše původní, co bylo v dostatečně dobrém stavu, bylo ponecháno, a opraveny tak byly zejména takové části, které byly nejvíce poškozeny nebo téměř nerozeznatelné.⁸³⁴ Nicméně tehdy ještě k realizaci tohoto návrhu nedošlo, poněvadž v Kutné Hoře probíhala v této době (od roku 1884) rekonstrukce chrámu sv. Barbory, která byla finančně velmi nákladná. Až v roce 1893 městská rada Kutné Hory v čele s purkmistrem Janem Macháčkem rozhodla, že bude provedena celková oprava interiéru i exteriéru Kamenného domu, a to včetně zajištění opravy zdiva a statiky tohoto objektu.⁸³⁵ Pádovým argumentem k tomuto kroku ovšem byla i skutečnost, že za opravu této gotické památky se iniciativně zasazoval také známý architekt Josef Mocker, který na havarijní stav Kamenného domu i jeho nutnou opravu upozorňoval již v roce 1879.⁸³⁶

Jako tomu bylo v případě oprav dalších památek v Kutné Hoře, také v případě Kamenného domu si členové městské rady i architekt Lábler slibovali od záchrany této významné stavby nejen její záchranu před úplnou zkázou, ale také pozvednutí dobré pověsti Kutné Hory a rovněž její větší přitažlivost pro návštěvníky z řad odborné i laické veřejnosti. Rovněž do profesních i osobních kvalit architektů (Josefa Mockera⁸³⁷ a zejména Ludvíka Láblera) i do jejich uměleckého cítění a odbornosti byly vkládány velké naděje, které také našly své vyjádření v místních *Podvysockých listech*: „*Zdá se..., že v Kamenném domě šťastná ruka p. vrchního inženýra Láblera nalezne nový skvost Hory Kutné, jenž by se stal novým cílem poutí českého vzdělanstva do Hory Kutné.*“⁸³⁸

⁸³³ Tamtéž, nestránkováno.

⁸³⁴ Tamtéž, nestránkováno.

⁸³⁵ Tamtéž, nestránkováno.

⁸³⁶ Dle názoru architekta Ludvíka Láblera bylo velmi nutné provést opravu Kamenného domu, neboť „*nutnost restaurace jest všeobecně uznaná a bylo v záležitosti té podáno již několik dobrozdání – poslední pp. vrchním stavebním radou Mockrem a stavebním radou Antonínem Brandnerem... O záležitosti restaurace Kamenného domu referoval také svého času (v r. 1879) p. vrchní stavební rada Mocker c. k. ústřední komisi pro vyhledání a zachování památek.*“ SOKA KH, MÚKH – Restaurace Kamenného domu, kart. 444, inv. č. XIV/5-1900, nestránkováno. Zpráva architekta Ludvíka Láblera městské radě Kutné Hory. Kutná Hora, 22. prosince 1899.

⁸³⁷ Již v roce 1887 vypracoval Josef Mocker dobrozdání pro provedení opravy Kamenného domu, podle něhož „*připomíná se, že z příčin zachování a udržování, a ku provedení prací kamenických kámen hořícký doporučuje. Jelikož některé z ornamentálních částí facady radnice totožné s oněmi, na chrámu sv. Barbory a na kamenné kašně, mou býti z ohledu na úspory, modely od obou těchto staveb použity.*“ SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno. Zpráva architekta Josefa Mockera městské radě v Kutné Hoře. Kutná Hora, 2. července 1887.

⁸³⁸ *Podvysocké listy*, roč. 11, č. 19 (14. 3.), 1900, nestránkováno.

Při průzkumu Kamenného domu i v průběhu jeho následné rekonstrukce byly zjištěné vyskytující se odchylky od dochovaných popisů objektu vysvětlovány novějšími představami, zejména tehdy, když byla otlučena omítka a ohledávalo se vnější zdivo objektu.⁸³⁹ Při odkrývání zdiva byly nalezeny zazděné gotické dveře, které určovaly předchozí rozdělení interiéru. Velké štuky, profilované z oken i veřejí, které byly vylámaný v dřívější době ze zrušených příček a hlavních zdí, byly jednak hozeny do šterku v přízemí a zde poté opět nalezeny, jednak použity jako materiál k výstavbě zahradních schodů. Díky tomu pak zůstaly všechny potřebné detaily k postupné obnově zmíněných částí zachovány.⁸⁴⁰

Kutnohorští obyvatelé i mnozí česky smýšlející vlastenci vnímali prováděnou rekonstrukci Kamenného domu se značným zájmem,⁸⁴¹ což se odráželo i v dobovém hodnocení této stavby. Hlavně arciděkan Karel Vorlíček hodnotil probíhající rekonstrukci a zejména restaurování bohatě zdobeného průčelí velmi vysoko, když kutnohorské městské radě radostně sděloval: „*Se svrchovaným zaujetím sledujeme postup opravných prací na Kamenném domě a těšíme se na okamžik, kdy dovršena bude restaurace památné budovy, která munificencí slavného zastupitelstva města Kutné Hory byla určena za trvalý stánek pro musejní sbírky archaeologického sboru 'Wocela'.*“⁸⁴² Po úspěšně provedené opravě mělo dle Vorlíčkova názoru také dojít k tomu, že „...*po stránce historicko-architektonické bude Kamenný dům zajisté vzácnou ozdobou našeho města; avšak zájmy musea, které v něm má býti umístěno, vyžadují toho, aby také jistým potřebám praktickým bylo vyhověno.*“⁸⁴³

⁸³⁹ Podle názoru arciděkana Karla Vorlíčka byla při opravě Kamenného domu zřejmá výrazná touha členů kutnohorského spolku „Vocel“ po úspěšné opravě Kamenného domu, aby mohl být využit pro účely spolkového muzea, které sem mělo být umístěno. Rovněž byl Vorlíček přesvědčen, že pro opravy památek na venkově nebo ve venkovských městech bylo signifikantní otloukání vnějších omítek, i když to v některých případech bylo velmi nevhodné z důvodu kvality kamene, jenž byl při jeho stavbě použit. Nicméně to podle Vorlíčkova názoru pravděpodobně souviselo s přetrvávajícím přesvědčením, že každá historická památka by měla již na první pohled působit dojmem starobylosti, čehož mělo být dosaženo tím, že na povrchu měla být otlučena omítka, a starobylost památky měl evokovat pohled na původní kámen a holé zdivo, zcela otlučené a zbavené omítky. SOkA KH, MÚKH – Restaurace Kamenného domu, kart. č. 444, inv. č. XIV/5-1900, nestránkováno.

⁸⁴⁰ Podle názoru architekta Ludvíka Láblera bylo předpokládáno, že „*náklad na restauraci mohl by vzdor tomu, že by ve dvou létech provedena byla, na tři roky rozdělen býti a sice tak, že by pro rok 1900 – 10.000 zl., pro rok 1901 – 8.000 zl.; zbytek pak pro rok 1902 povoleno bylo.*“ SOkA KH, MÚKH – Restaurace Kamenného domu, kart. č. 444, inv. č. XIV/5-1900, nestránkováno. Zpráva architekta Ludvíka Láblera městské radě Kutné Hory. Kutná Hora, 22. prosince 1899.

⁸⁴¹ V rámci této akce byl proveden také průzkum „*pusťáku*“ (tvořícího levou část objektu a označovaného jako čp. 183 a), v patře byla provedena nová dispozice a stropy zaklenuty segmentovými klenbami. Později byla do této části umístěna městská zastavárna. LANCINGER, Luboš – MUKOVÁ, Jiřina. *Kutná Hora: blok 12: stavebně historický průzkum*. Praha: Národní památkový ústav, 1997, nestránkováno.

⁸⁴² SOkA KH, MÚKH – Restaurace Kamenného domu, kart. č. 444, inv. č. XIV/5-1900, nestránkováno.

⁸⁴³ Tamtéž, nestránkováno.

V roce 1899 byla městská radnice přestěhována z Kamenného domu do Vlašského dvora, který byl pro tento účel zrekonstruován a přestavěn.⁸⁴⁴ Architekt Ludvík Lábler, který byl rovněž autorem zmíněné velmi radikální přestavby Vlasckého dvora,⁸⁴⁵ byl následně vyzván také k provedení rekonstrukce Kamenného domu (včetně restaurování jeho bohatě zdobeného průčelí), který měl být především adaptován pro účely Archeologického sboru „Vocel“, a stát se tak prostorem pro umístění výstavních expozic jeho muzea.⁸⁴⁶ Návrhy a plány z té doby se však nezachovaly, a proto je pro současné zájemce a badatele velmi užitečná charakteristika a popis Kamenného domu od tehdejšího kutnohorského archiváře Otakara Hejnice.⁸⁴⁷ Stavebních prací se ujal majitel kutnohorské stavební firmy Čeněk Dajbych,⁸⁴⁸ díky němuž byla ve fasádě průčelí provedena výměna a doplnění plastické výzdoby, v interiéru obnoveny a doplněny zaniklé či nově identifikované kamenné prvky.⁸⁴⁹ Na přípravných i sochařských pracích se podílela řada odborníků a umělců (sochař a řezbář Jan Kastner,⁸⁵⁰ pražský kamenický mistr Jan Uzel,⁸⁵¹ sochaři Josef Čapek a Josef Kirš, stavitel Jan Ladislav ad.);⁸⁵²

⁸⁴⁴ Po celou druhou polovinu sídlil v Kamenném domě kutnohorský městský magistrát. LANCINGER, Luboš – MUKOVÁ, Jiřina. *Kutná Hora: blok 12: stavebně historický průzkum*. Praha: Národní památkový ústav, 1997, nestránkováno.

⁸⁴⁵ Purkmistr Jan Macháček svému mladočeskému kolegovi a příteli, poslanci Českého zemského sněmu JUDr. Bedřichu Pacákovi, v záležitosti obnovy kutnohorských památek velmi uctivě poděkoval „...za mocnou intervenci...aby se chrámu sv. Panny Barbory a Vlašskému dvoru ze soudných financí zemských dostalo tak nevídané subvence zemské.“ SOKA KH, AMKH, Osobní fondy – JUDr. Pacák Bedřich 1847–1914 (1954), kart. č. 1, inv. č. 32. Dopis purkmistra Jana Macháčka poslanci JUDr. Bedřichu Pacákovi s poděkováním za Pacákovu intervenci v záležitostech finančních příspěvků Českého zemského sněmu na provedení oprav kutnohorských památek. Kutná Hora, 27. ledna 1898.

⁸⁴⁶ Jak sám Ludvík Lábler napsal městské radě Kutné Hory, bylo nutné „...z důvodu provádění jednotné opravy „Kamenného domu“, zejména však proto, že neustále objevují se zbytky starých partií, dle nichž mnoho vybourávek uvnitř budovy zapotřebí bude, jest nezbytně nutno, aby museum úplně přestěhováno bylo, a hodily by se k účelu tomu prozatímne snad ony místnosti, které v budově staré realky pro chemii a laboratoř sloužily.“ SOKA KH, MÚKH – Restaurace Kamenného domu, kart. č. 444, inv. č. XIV/5-1900, nestránkováno. Zpráva architekta Ludvíka Láblera městské radě Kutné Hory o průběhu opravy Kamenného domu v Kutné Hoře a provedení úprav jeho interiéru. Kutná Hora, 29. července 1900.

⁸⁴⁷ Kutnohorský městský archivář Otakar Hejnic ve své charakteristice Kamenného domu k roku 1900 (tedy ještě před zahájením jeho rekonstrukce) vysvětloval výchozí podmínky vypracování projektu opravy a rekonstrukce tohoto objektu, pro jehož přípravu posloužily popis objektu Kamenného domu, pocházející z roku 1658, a studie Jana Erazima Vocela o Kamenném domě, vzniklá v roce 1845; při svém výkladu se Hejnic opíral o informace, nalezené ve fondech písemností kutnohorského městského archivu, jehož byl tehdy správcem. Tamtéž, nestránkováno.

⁸⁴⁸ K osobnosti a stavební činnosti architekta Čenka Dajbycha viz VLČEK, Pavel. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. s. 129. ISBN 80-200-0969-8.

⁸⁴⁹ Za provedené stavební práce na Kamenném domě požadoval architekt Čeněk Dajbych od kutnohorské městské rady zaplatit „celkový obnos dle rozpočtu činil 14.410 K 10 h a po odraze slevení 12.639 K 24 h. Stavební účet bude obnášeti částku dle sleveného obnosu as 12.600 Korun.“ SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno. Dopis architekta Čenka Dajbycha městskému zastupitelstvu v Kutné Hoře. Kutná Hora, 2. prosince 1902.

⁸⁵⁰ K osobnosti sochaře a řezbáře Jana Kastnera viz HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českého výtvarného umění: I. díl: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. s. 342. ISBN 80-200-0521-8.

⁸⁵¹ Kamenický mistr a majitel smíchovské kamenické firmy Josef Uzel za „provedené sochařské a kamenické práce při rekonstrukci „Kamenného domu“ v Kutné Hoře“ požadoval odměnu ve výši 4.000 korun, která mu byla po přimluvě Ludvíka Láblera také vyplacena. SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375,

svůj návrh na restaurování honosného průčelí této stavby podal také architekt a ředitel místní reálky Jiří Zach, avšak tento projekt nebyl v praxi realizován.⁸⁵³

Před zahájením restaurování honosného trojúhelníkového průčelí⁸⁵⁴ architekt Lábler předložil návrh, podle kterého „...štit, arkýř a veškerá okna musí bezpodmínečně nahrazena býti, kdežto spodní arkády, podklad arkýře a s římsovou konsolou, armatura průčelí a bohatě zdobená hlavní římsa tamtéž budou ponechány se starém stavu a pouze opraveny.“⁸⁵⁵ Avšak poté, co byl po provedeném průzkumu hlavní římsy průčelí její stav vyhodnocen jako neopravitelný, byla tato kamenná římsa zcela nově nahrazena, a celý arkýř byl v podstatě zbourán a okopírován znova, přičemž zde byly také doplněny některé nové kamenné prvky a části ornamentální výzdoby. To rovněž znamenalo určité změny v jeho figurální výzdobě, neboť před zahájením restaurátorských prací se na pravé straně arkýře nacházela socha sv. Václava,⁸⁵⁶ zatímco „na levé straně bývala umístěna socha krále Jiřího, jižto však fanatismus jezuitský v sedmáctém století odstranil.“⁸⁵⁷ Sochařská figurální⁸⁵⁸ a ornamentální výzdoba průčelí Kamenného domu pak byla vytvořena podle dřevěných modelů, dodaných sochařem a rezbářem Janem Kastnerem, přičemž zde byla umístěna socha sv. Ladislava. Proč zde tehdy

sign. X, nestránkováno. Dopis kamenického mistra Josefa Uzla z Prahy-Smíchova městské radě v Kutné Hoře. Praha – Smíchov, 3. dubna 1903.

⁸⁵² Podle zprávy architekta Láblera pro tuto akci „*ku řízení ofertnímu byli by k vyzvání místní stavitelové, pak páni mistři tesařští Gallat a Kalaš, pak mistři kameničtí J. Ladislav, Josef Uzel a A. Müller, a konečně několik kovářů. Ve příčině provedení modelu pro figurální práce dovolím sobě včas umělce, kterýž by provedení převzítí mohl, navrhnouti.*“ SOKA KH, MÚKH – Restaurace Kamenného domu, kart. 444, inv. č. XIV/5-1900, nestránkováno. Zpráva architekta Ludvíka Láblera kutnohorské městské radě o průběhu opravy Kamenného domu a jeho adaptace pro účely muzea spolku „Vocel“. Kutná Hora, 29. července 1900.

⁸⁵³ České muzeum stříbra Kutná Hora, podsběrka Písemnosti a tisky, inv. č. AR 352, nestránkováno. Koncept dopisu, v němž architekt Jiří Zach sděluje kutnohorské městské radě svůj návrh na restaurování průčelí Kamenného domu, který se nachází v ještě horším stavu, než bylo původně předpokládáno; Zach svůj návrh konzultoval rovněž s architektem Čeňkem Dajbychem. Kutná Hora, 18. září 1878.

⁸⁵⁴ V původním námětu výzdoby průčelí Kamenného domu byl uplatněn jako ústřední motiv emblém hrnčířského cechu (Adam a Eva pod rajským stromem, z něhož pojedli jablko poznání), pojatý do bohatě plasticky řešené výzdoby. Dle názoru restaurátora Josefa Pospíšila autor původní výzdoby průčelí (pravděpodobně Brikcí Gauszke) mimořádným způsobem uplatnil své bohaté zkušenosti malíře a sochaře, a mimořádným způsobem pojmut kamenické detaily výzdoby s využitím účinku světla a stínu na kamenné plastice. POSPÍŠIL Josef. *Restaurátorská zpráva: Kamenný dům – Václavské náměstí, Kutná Hora*. Kutná Hora: Josef Pospíšil, 1997, nestránkováno.

⁸⁵⁵ SOKA KH, MÚKH – Restaurace Kamenného domu, kart. č. 444, inv. č. XIV/5, nestránkováno.

⁸⁵⁶ Postava sv. Václava byla již před zahájením opravy Kamenného domu (v roce 1893) ve značně poškozeném stavu, neboť jí chyběla levá ruka, část pravé ruky, a také pravá noha od kolena dolů. Naproti tomu byly kupodivu dobře zřetelné tahy světcova obličejce i jednotlivosti jeho oděvu, které svědčily o bravurní ruce autora sochy tohoto světce a českého patrona. APHP, Téka, sign. T44 – kutnohorská radnice – skicáře. Skicář architekta Josefa Mockera s jednotlivými částmi Kamenného domu a jeho kamenosochařské výzdoby z roku 1893, nestránkováno.

⁸⁵⁷ VESELSKÝ, Petr Miloslav. *Průvodce po královském horním městě Hoře Kutné a nejbližším okolí: příruční kniha pro každého, kdo jak historicky památné budovy, tak i jiné památnosti města toho seznati chce*. 2. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 1999. s. 73. ISBN 80-902719-1-X.

⁸⁵⁸ Postroje obou turnajových koní, stejně jako dřevcové zbraně obou soupeřících rytířů, byly v době zahájení rekonstrukce Kamenného domu ještě dobře rozeznatelné. SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno.

došlo právě k umístění sochy sv. Ladislav a nikoliv sochy českého krále Jiřího z Poděbrad, nelze přesně určit. Z dochovaných pramenů lze nicméně usuzovat, že tak mohl architekt Ludvík Lábler učinit proto, že provedením restaurování průčelí Kamenného domu chtěl odkázat na další památkovou akci, pouze krátce předtím dokončenou přestavbu Vlašského dvora.⁸⁵⁹ Zde se totiž nachází bývalá královská kaple, jež je zasvěcena právě těmto dvěma světcům – sv. Václavu a sv. Ladislavu. Není proto vyloučeno, že se v případě výzdoby průčelí Kamenného domu jednalo o jakési symbolické připomenutí nedávno dokončené opravy královské kaple ve Vlašském dvoře.⁸⁶⁰

Na rozdíl od původního stavu Kamenného domu jsou sochy postavené na arkýři, také postranní pole jsou ozdobena nově vymodelovanými listovými ornamenty od sochaře a profesora pražské Umělecko-průmyslové školy Jana Kastnera.⁸⁶¹ Po průčelní pole arkýře tento sochař a řezbář zvolil figurální plastiky, představující havíře při jejich důlní práci. Kromě toho Jan Kastner dodal také modely všech soch světců, které jsou umístěny nejen na arkýři Kamenného domu, ale i na jeho domovním průčelí.⁸⁶² Vzhledem k již značně špatnému stavu krovů Kamenného domu bylo nutné provést i zřízení nové střechy, která byla provedena podle profilu průčelí této stavby.⁸⁶³

Celkové finanční náklady na rekonstrukci Kamenného domu, včetně restaurování jeho trojúhelníkového průčelí, postupně dosahovaly poměrně značné výše, jak je ostatně zřejmé ze zprávy architekta Ludvíka Láblera, která byla adresována městské radě Kutné Hory.⁸⁶⁴ Jsou zde pečlivě a podrobně uvedeny i jednotlivé finanční položky, určené jako odměna za odvedenou práci pro příslušné řemeslníky, kteří se na stavebních pracích při opravě Kamenného domu podíleli.⁸⁶⁵ V této sumě byla zahrnuta i částka za vytvoření a dodání modelů soch pro průčelí této stavby, které vytvořil sochař a řezbář Jan Kastner.⁸⁶⁶

Na tomto místě lze konstatovat, že klíčový moment v dějinách činnosti spolku „Vocel“ představuje právě získání opraveného Kamenného domu pro účely umístění muzejních sbírek,

⁸⁵⁹ Tamtéž, nestránkováno.

⁸⁶⁰ Viz POSPÍCHALOVÁ, Helena – LEBEDOVÁ, Jana. Osudy Vlašského dvora ve sbírce fotografií kutnohorského archivu. In *Historická fotografie: sborník pro prezentaci historických fotografií ve fondech a sbírkách České republiky*, roč. 6, 2006, s. 46–56. ISSN 1213-399-X.

⁸⁶¹ K profilu osobnosti a tvůrčímu zaměření Jana Kastnera viz CACHOVÁ, Tereza. *Oltář v secesní tvorbě* [online]. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2014. s. 7-12. Vedoucí práce prof. PhDr. Petr Wittlich, CSc. [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/64457>.

⁸⁶² Šlo o sochy sv. Václava, sv. Guty (Bony), sv. Jana Křtitele, sv. Prokopa a sv. Ladislava. SOkA KH, MÚKH – Restaurace Kamenného domu, kart. č. 444, inv. č. XIV/5-1900, nestránkováno.

⁸⁶³ SOkA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno.

⁸⁶⁴ SOkA KH, AMKH – Restaurace Kamenného domu, kart. 444, inv. č. XIV/5-1900, nestránkováno.

⁸⁶⁵ Tamtéž, nestránkováno.

⁸⁶⁶ Tamtéž, nestránkováno.

když byla městská radnice přestěhována do přestavěného Vlašského dvora.⁸⁶⁷ V Kamenném domě díky spolku „Vocel“ záhy vznikla nová muzejní expozice, instalovaná Emanuelem Lemingerem, jejímž cílem bylo seznámit zdejší obyvatele i návštěvníky města Kutné Hory s vybranými úseky z dějin města Kutné Hory a kutnohorského dolování.⁸⁶⁸ V prostorách Kamenného domu byla umístěna také městská registratura a městský archiv, jehož správcem se stal historik a spisovatel Petr Miloslav Veselský.⁸⁶⁹ Z tohoto původně nepříliš významného (a víceméně trpěného) přívažku kutnohorského městského úřadu se zásluhou Veselského⁸⁷⁰ postupně v druhé polovině 19. století stala významná kulturní instituce, neboť narozdíl od tehdy běžné praxe začal Veselský archiválie systematicky třídit, pořádat, a hlavně využívat k badatelským účelům. Poznatky získané jejich studiem pak vložil do řady svých drobných časopiseckých prací i své do stěžejní monografie o dějinách Kutné Hory.⁸⁷¹ Na jeho badatelskou a publikační činnost pak navazovaly další významné osobnosti vědeckého a politického života, např. univerzitní pedagog a také poslanec Českého zemského sněmu za sdružené obce na Kutnohorsku JUDr. Jaromír Čelakovský.⁸⁷² Poté v roce 1874 získal městský archiv v Kutné Hoře přičiněním spolku „Vocel“ archivní fondy horních a mincovních institucí, následně byl v roce 1896 městský archiv přestěhován z Kamenného domu do Vlašského dvora, kde v pořádání archiválií i v badatelské činnosti pokračoval nový městský archivář a učitel na zdejší reálce Otakar Hejnic.⁸⁷³ Právě O. Hejnic se ostatně (jako městský

⁸⁶⁷ Rozsáhlá přestavba Vlašského dvora pod Láblerovým vedením byla dokončena v roce 1898, poté zde byly umístěny kanceláře kutnohorského městského úřadu. Tamtéž, nestránkováno.

⁸⁶⁸ ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 194. ISBN 80-7106-186-7.

⁸⁶⁹ Osobnosti a působení historika a spisovatele Petra Miloslava Veselského se podrobně věnovala Veronika Vyčichlová. Viz VYČICHLOVÁ, Veronika. *Život a dílo regionálního historika Petra Miloslava Veselského*. Diplomová práce. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, 1997. 172 s. Vedoucí práce doc. PhDr. Karel Štefek, CSc. Exemplář, uložený v knihovně Českého muzea stříbra v Kutné Hoře, sign. K 1119, přír. č. 38275.

⁸⁷⁰ Petr Miloslav Veselský se ve svém odborném bádání zabýval dějinami Kutné Hory v minulosti i přítomnosti, a jako spolupracovník časopisu Karla Havlíčka Borovského *Slovan* byl i autorem cenných vzpomínek na Havlíčkův pobyt v Kutné Hoře (*K. Havlíčka kutnohorský pobyt a porotní soud, 1888*). KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscetví: od počátků národní kultury až do třicátých let 20. století*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. s. 316. ISBN 80-7106-252-9.

⁸⁷¹ VESELSKÝ, Petr Miloslav. *Královské horní město Hora Kutná: úplný děje – a místopis*. 2. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 2008. 264 s. ISBN 978-80-86406-49-7.

⁸⁷² K osobnosti a působení právního historika, archiváře a politika JUDr. Jaromíra Čelakovského viz VELEK, Luboš. Prof. Jaromír Čelakovský a Národní strana svobodomyšlná zv. Mladočeská. In *Právněhistorické studie*, roč. 45, č. 1, 2015, s. 112-126. ISSN 0079-4929; VELEK, Luboš. Respektující rivalita: Jaroslav Goll a Jaromír Čelakovský na mocenském poli české historiografie. In BLÜML, Josef – BLÜMLOVÁ, Dagmar (eds.). *Jaroslav Goll a jeho žáci: sborník příspěvků z vědecké konference pořádané Historickým ústavem Jihočeské univerzity ve spolupráci se Státním okresním archivem v Českých Budějovicích ve dnech 6.-8. dubna 2005*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2005. s. 193-242. ISBN 80-7040-780-8; VELEK, Luboš – VELKOVÁ, Alice (eds.). *Jaromír Čelakovský: Moje zápisky: 1871–1914*. 1. vyd. Praha: Scriptorium, 2004. passim. ISBN 80-86852-00-8.

⁸⁷³ ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. s. 227. ISBN 80-7106-186-7.

archivář) stavební historii Kamenného domu intenzivně zabýval, a věnoval mu také svou nevelkou monografii.⁸⁷⁴

Rozhodnutím kutnohorského městského zastupitelstva z 19. ledna 1900 a s předběžně navrženým rozpočtem ve výši 46.420 rakouských korun tak byla rekonstrukce Kamenného domu povolena,⁸⁷⁵ a k jejímu zahájení následně došlo v březnu 1900.⁸⁷⁶ V průběhu provádění rekonstrukčních a restaurátorských prací na Kamenném domě došlo k velmi zajímavým úpravám v jeho interiéru, a proto byl schválen ještě dodatečný návrh na této vnitřní úpravy, a současně povoleno navýšení původně navrhovaného rozpočtu o dalších 6.414 korun.⁸⁷⁷ Přitom byl pro průběh rekonstrukce Kamenného domu akcentován zejména požadavek, podle něhož „...obzvláště jsou oferenti zodpovědni za sbírky archeologického sboru „Wocel“, které přestěhovány nebudou, nýbrž dle potřeby z neupravených do upravených místností proti zvláštnímu účtu přenášeny budou.“⁸⁷⁸ V průběhu rekonstrukce bylo rovněž zahrnuto znovuzřízení střechy,⁸⁷⁹ která byla pro špatný stav starého krovu již velmi nutná a „svázání konstrukce střechy, načež stará střecha snešena, zdivo vyspraveno a s postavením nové vazby započato bude.“⁸⁸⁰ Když se pak opravy kamenných schodů a různých podezdívek blížily k závěru, mohl být zjištěn původní stav vnitřní úpravy a vytvořen potřebný návrh k jejich provedení na základě provedených zjištění, protože „mezi jiným byly nalezeny původní schody, vchody do zadní a přední velké místnosti a objeveny i stopy kleneb zadní místnosti prvního patra „sklenuta“, opatřena cihlovou dlažbou a uzavřena mohutnými, železem pobitými dveřmi, přední pak místnost arkýřová opatřena dřevěným stropem, jaký v místnosti té původně býval.“⁸⁸¹ Současně s probíhajícími stavebními úpravami v interiéru Kamenného domu bylo prováděno také restaurování trojúhelníkového průčelí a arkýře. Nakonec bylo zřízeno celé nové průčelí s bohatou figurální a ornamentální výzdobou, a rovněž došlo k

⁸⁷⁴ Viz HEJNIC, Otakar. *Kamenný dům v Kutné Hoře*. 2. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 2009. 21 s. ISBN 978-80-86406-52-7.

⁸⁷⁵ Podle těchto podmínek, požadovaných městskou radou, na Kamenném domě „...veškeré rekonstrukční práce provedeny musí být provedeny dle rozpočtu, návrhů podmínek, jakož dle udání stavbyvedoucího, a smí ku pracím být použito býti pouze hmot nejlepší jakosti.“ SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno. Všeobecné podmínky pro rekonstrukci Kamenného domu v Kutné Hoře, vypracované architektem Čenkem Dajbychem a purkmistrem Janem Macháčkem. Kutná Hora, 29. ledna 1900.

⁸⁷⁶ Tamtéž, nestránkováno.

⁸⁷⁷ Tamtéž, nestránkováno.

⁸⁷⁸ Tamtéž, nestránkováno.

⁸⁷⁹ Z hlediska současné památkové péče je v případě břidlicové krytiny (u níž se lze setkat s řadou odlišných způsobů provedení) je třeba důsledně zachovat autentické rozměry (včetně tloušťky) a zbarvení šablon a způsob pokládání. LÁSKA, Vojtěch et al. *Péče o střechy historických budov*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2003. s. 26. ISBN 80-86234-35-5.

⁸⁸⁰ SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno.

⁸⁸¹ SOKA KH, AMKH – Restaurace Kamenného domu, kart. č. 444, inv. č. XIV/5, nestránkováno. Zpráva architekta Ludvíka Láblera městské radě Kutné Hory o výsledku opravy Kamenného domu, únor 1904.

umístění nové střechy.⁸⁸² Po provedení všech truhlářských, zámečnických a sklenářských prací následovala oprava a osazení dveří a oken,⁸⁸³ a pro hlavní vstupy do objektu byly zhotoveny kované pseudogotické mříže, jejichž autorem byl kutnohorský zámečnický mistr František Grimm.⁸⁸⁴

Po vymalování a ostatních úpravách interiéru byl Kamenný dům předán k užívání spolku „Vocel“, který zde umístil sbírky svého muzea⁸⁸⁵ (zaměřené hlavně na předměty z archeologických výzkumů),⁸⁸⁶ jejichž součástí se však staly také originální kamenné články a části umělecké výzdoby z některých opravovaných památek v Kutné Hoře.⁸⁸⁷ V rámci rekonstrukčních prací byla (dle požadavku spolku „Vocel“) do Kamenného domu zavedena (jako protipožární opatření) přípojka městského vodovodu,⁸⁸⁸ a rovněž došlo k rozhodnutí o umístění nového bleskosvodu.⁸⁸⁹ Jeho realizace byla schválena městským zastupitelstvem,⁸⁹⁰ a poté provedena architektem L. Láblerem.⁸⁹¹

Na provedení celkové rekonstrukce a restaurování Kamenného domu byl dle zmíněné Láblerovy zprávy⁸⁹² původně povolen finanční rozpočet ve výši 46.420 rakouských korun a

⁸⁸² Podle Láblerova vyjádření „*popsaná výzdoba nacházela se ještě před krátkým časem ve stavu úplného rozkladu a nutně voláno po záchraně, neměla-li by tato nádherná památka již již se rozpadávající vzíti úplně za své...co se dotýče restaurace průčelí kamenného domu, tož provedena tato v rozsahu značném.*“ SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno. Zpráva architekta Ludvíka Láblera městské radě Kutné Hory. Praha, 15. prosince 1902.

⁸⁸³ Podle stavebního deníku, v němž byl zaznamenán průběh opravy Kamenného domu a práce jednotlivých řemeslníků, „...*Řechka ¼ dne na nahazování špalet u oken, Šabata sekal opět ¼ dne pro novou vyzdívku. Kutil přidával, Bartuněk dělal maltu, Chudoba opět rejboval klenutí.*“ ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 7, složka Údržba a opravy objektů a sbírek, nestránkováno. Stavební deník „Kamenný dům 1900“, nestránkováno.

⁸⁸⁴ SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno.

⁸⁸⁵ Arciděkan Karel Vorlíček proto od městské rady požadoval „...*aby všechny umělecké zůstatky z Kamenného domu pocházející, modely a podobné k restauraci téhož domu se vztahující předměty, též stavební plány, fotografické snímky a jiné byly uloženy ve sbírkách archeologického sboru „Wocela*“. SOKA KH, AMKH – Restaurace Kamenného domu, kart. č. 444, sign. XIV/5–1900, nestránkováno. Dopis Emanuela Lemingera a Karla Vorlíčka městské radě Kutné Hory. Kutná Hora, 8. dubna 1901.

⁸⁸⁶ Správcem této části sbírek byl Emanuel Leminger, který k nim vytvořil přehledné schéma jejich uspořádání a také podrobný lístkový katalog, který se stal základem pro vytvoření podrobné evidence sbírek Českého muzea stříbra v Kutné Hoře, které se později stalo pokračovatelem muzea spolku „Vocel“, a v současnosti má v Kamenném domě instalovány dvě výstavní expozice, zaměřené na archeologickou a sepulkrální problematiku.

⁸⁸⁷ Jednalo se o především o exponáty z archeologických a sepulkrálních sbírek, získaných z výzkumů v okolí Kutné Hory (zejména z tzv. bylanského pohřebiště), které prováděli v druhé polovině 19. století hlavně Emanuel Leminger a MUDr. František Stáně, který se (kromě své praxe městského lékaře) postupně vypracoval v nadšeného amatérského archeologa a čelného činovníka spolku „Vocel“.

⁸⁸⁸ SOKA KH, AMKH – Restaurace Kamenného domu, kart. č. 444, inv. č. XIV/5, nestránkováno. Dopis Emanuela Lemingera a Karla Vorlíčka městské radě Kutné Hory. Kutná Hora, 8. dubna 1901.

⁸⁸⁹ Tamtéž, nestránkováno.

⁸⁹⁰ Tamtéž, nestránkováno.

⁸⁹¹ Tamtéž, nestránkováno.

⁸⁹² Odlišnou výši těchto finančních nákladů uvádí Otakar Hejnic, podle něhož „...*celkový náklad na obnovení domu [Kamenného domu – pozn. aut.] obnáší...okrouhle 52.000 K, v kteréžto summě jest obsažena cena modelů, jež provedl s nevšední dovedností c. k. profesor umělecko-průmyslové školy v Praze, Jan Kastner.*“ HEJNIC, Otakar. *Kamenný dům v Kutné Hoře*. 2. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 2009. s. 16. ISBN 978-80-86406-52-7.

30 haléřů, tedy 23.210 zlatých.⁸⁹³ Dodatečně pak bylo schváleno dalších 6.414 korun a na restaurování sochařské výzdoby 2.240 korun, tedy celkem 55.074 korun a 32 haléřů.⁸⁹⁴ Původně schválený rozpočet byl tedy nakonec překročen o částku 1.625 zlatých a 60 krejcarů, čili 3.251 korun a 21 haléřů.⁸⁹⁵ Celkové náklady na provedení rekonstrukce exteriéru i interiéru Kamenného domu pak dosáhly celkové výše 58.325 korun.⁸⁹⁶

Obyvatelé Kutné Hory v čele s městskou radou byli na provedenou opravu Kamenného domu patřičně hrdí,⁸⁹⁷ poněvadž se jednalo nejen o významnou památku pozdně gotické architektury, ale také o původní sídlo městské radnice, tedy instituce pro město velmi zásadního významu.⁸⁹⁸ Také architekt Lábler se za provedené stavební a restaurátorské práce dočkal od obyvatel Kutné Hory značného uznání, a posléze byl za své zásluhy o památkovou péči v Kutné Hoře jmenován čestným občanem tohoto města.⁸⁹⁹ Rovněž JUDr. Bedřichu Pacákovi se za jeho angažovanost v této věci posléze dostalo ocenění, a to v podobě jmenování čestným členem kutnohorské Měšťanské besedy.⁹⁰⁰

Hrdost obyvatel Kutné Hory a jejich městských zastupitelů na znovuobnovený Kamenný dům i velké nadšení místních českých vlastenců⁹⁰¹ z provedené opravy této gotické památky

⁸⁹³ SOkA KH, AMKH – Restaurace Kamenného domu, kart. č. 444, inv. č. XIV/5, nestránkováno. Zpráva architekta Ludvíka Láblera městské radě v Kutné Hoře o provedené rekonstrukci a restaurování Kamenného domu v Kutné Hoře. Kutná Hora, únor 1904.

⁸⁹⁴ Tamtéž, nestránkováno.

⁸⁹⁵ S ohledem na značný rozsah provedených prací na Kamenném domě bylo výsledně překročení navrhovaných nákladů hodnoceno jako poměrně nevelké, a bylo odůvodněno tím, že musela být vyměněna celá bohatě vyzdobená kamenná římsa a provedena rozsáhlá oprava průčelí. Tamtéž, nestránkováno.

⁸⁹⁶ SOkA KH, AMKH – Restaurace Kamenného domu, kart. č. 444, inv. č. XIV/5-1900, nestránkováno. Zpráva architekta Ludvíka Láblera městské radě v Kutné Hoře o provedené rekonstrukci a restaurování Kamenného domu v Kutné Hoře. Kutná Hora, únor 1904.

⁸⁹⁷ Podle charakteristiky tohoto objektu (a v něm umístěného muzea spolku „Vocel“) od Klimenta Horského v článku *Kutná Hora po dvacíti letech* „...pomník nyní skvostný a skvělý jest „Kamenný dům“, propůjčený muzeu „Vocela“. Také před 20 lety bylo v něm muzeum, ale jak stísněné, v temných místnostech uložené, nyní však bohaté, vzorně upravené a přístupné.“ HORSKÝ, Kliment. *Kutná Hora po dvacíti letech*. Zvon: týdeník belletristický a literární: majetek družstva spisovatelského, roč. V, č. 15, 1905, s. 228.

⁸⁹⁸ V nekrologu JUDr. Bedřicha Pacáka, uveřejněném v *Podvysockých listech*, byl význam tohoto právníka a politika pro budoucnost a celkový rozvoj českého národa hodnocen tak, že „... co zde pro náš národ vykonal, čím vším k jeho kulturnímu, národnímu a hospodářskému rozmachu přispěl, to budeme moci oceniti správně až tehdy, kdy historie učiní nám přístupnou všechny prameny, kterých dnes ještě použití nesmíme.“ Nekrolog JUDr. Bedřicha Pacáka. *Podvysocké listy*, roč. XXV, zvl. vyd. (25. 5.), 1914, nestránkováno.

⁸⁹⁹ Architekt Ludvík Lábler, pod jehož vedením byla tato památková akce provedena, byl čestným občanem Kutné Hory jmenován v roce 1899. PROVAZ, Lukáš. *Čestní občané města Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Město Kutná Hora, 2013. s. 51. ISBN 978-80-86699-72-1.

⁹⁰⁰ Jmenování JUDr. Bedřicha Pacáka čestným členem Měšťanské besedy v Kutné Hoře – dvojlist, jehož vnější strany jsou zdobené ornamentem stříkaným přes síto. Přední strana: růže, kapradí, akátový list, v horních rozích březový lístek. Nápis: „JEHO EXCELLENCI PANU JUDR BEDŘICHU PACÁKOVI, C.K. MINISTRU KRAJANU, ŘÍŠSKÉMU A ZEMSKÉMU POSLANCI, ČESKÉMU SPISOVATELI, ČESTNÉMU MĚŠŤANU KRÁL. HORNÍHO MĚSTA HORY KUTNÉ ATD. VE VÍDNI.“ Na poslední straně lipová ratolest a nečitelná signatura. Uvnitř dvojlistu zápis o jmenování čestným členem, datovaný 18. říjnem a 14. prosincem 1906, a potvrzený devíti podpisy. ČMS KH, podsbírka Umělecké řemeslo, inv. č. R/4017, přír. č. 255/92.

⁹⁰¹ V dobovém kontextu je třeba také rekonstrukci Kamenného domu chápat jako projev českého národního sebevědomí, a Pacákovy vlastenecké aktivity rovněž našly svou reflexi v článku z *Národních listů*, podle něhož

se odrážely rovněž v článku, publikovaném v místních *Podvysockých listech*, podle jehož vyjádření „...není pochyby, že restaurovaný Kamenný dům bude cílem nových a nových poutí do Hory Kutné a že snaha i obět, kterou město naše restauraci Kamennému domu přineslo, dojde uznání i pochvaly veškeré české veřejnosti.“⁹⁰² Dokončení rekonstrukce Kamenného domu se ovšem neobešlo zcela bez problémů, poněvadž na počátku docházelo ke značným potížím se získáním dostatečných finančních prostředků k provedení této akce, později v jejím závěru a po dokončení také k námitkám některých řemeslníků proti rozdíům v původně dohodnutých odměnách za provedenou práci na Kamenném domě. Týkalo se to zejména architekta a majitele kutnohorské stavební firmy Čenka Dajbycha, který tyto změny v původní výši dohodnuté odměny zpočátku těžce nesl a považoval za neadekvátní,⁹⁰³ nicméně i on na ně posléze přistoupil, dle Láblerova vyjádření hlavně proto, že „...z uvedeného je zřejmo, že pan stavitel Dajbych jest i při upravené ceně per 30 kr. ve značné výhodě a že jeho námitka jest úplně neoprávněná.“⁹⁰⁴ Podobné to bylo v případě námitky kamenického mistra Josefa Uzla,⁹⁰⁵ u níž bylo shledáno, že „oboustranně, velmi bohatě profilované, pilistrády arkýře čítány jsou v rozpočtu na než 7% sleveno, za 1m³ nadpraží 95 zl., a jest tedy upravená cena per 100 zl. Za nadpraží s velkou hmotou pouze hladce opracovaného kamene nad rozpočet vyšší, a proto námitka neoprávněná.“⁹⁰⁶

Restaurování bohaté kamenosochařské a ornamentální výzdoby na trojúhelníkovém průčelí Kamenného domu nezměnilo nic významného na architektonickém charakteru této gotické stavby ani na uměleckém a symbolickém vyznění její původní ikonografie, a rekonstrukce a restaurování průčelí této památky vycházely z tehdejší úrovně poznání jejího stavebního a uměleckého vývoje.⁹⁰⁷ Při obnově omítek byly použity klasické jednovrstvé vápenné omítky, hlazené dřevem, a obnova oken, dveří a mříží byla provedena restaurátorsky. Rekonstrukce a restaurování Kamenného domu znamenaly v dobovém kontextu inspirativní a

„... [Bedřich Pacák – pozn. aut.] měl za to zadostiučinění, že ve veškerém životě národním viděl jasné stopy své bezpříkladné činnosti. Neznal jiné touhy, než sloužiti svému národu.“ KRAMÁŘ, Karel. Za Bedřichem Pacákem. *Národní listy*, roč. 54, č. 145 (28. 5.), 1914, s. 1.

⁹⁰² *Podvysocké listy*, roč. XI, č. 19 (14. 3.), 1900, nestránkováno.

⁹⁰³ SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno. Zpráva architekta Ludvíka Láblera městské radě Kutné Hory. Praha, 7. května 1904.

⁹⁰⁴ Tamtéž, nestránkováno.

⁹⁰⁵ Ve své nabídce před zahájením rekonstrukce Kamenného domu totiž Josef Uzel uvedl „...práce kamenické a sochařské: ornamentální i figurální při restauraci kamenného domu v Kutné Hoře... převzítí se slevou 7 % (sedm procent) rozpočtečných jednotných cen.“ SOKA KH, AMKH – Restaurace Kamenného domu, kart. č. 444, inv. č. XIV/5-1900, nestránkováno. Nabídka pražského kamenického mistra Josefa Uzla městské radě Kutné Hory na provedení prací na Kamenném domě. Praha, 15. února 1900.

⁹⁰⁶ SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno. Zpráva architekta Ludvíka Láblera městské radě Kutné Hory. Praha, 7. května 1904.

⁹⁰⁷ POSPÍŠIL, Josef. *Restaurátorská zpráva: Kamenný dům – Václavské náměstí, Kutná Hora*. Kutná Hora: Josef Pospíšil, 1997, nestránkováno.

celkem optimální řešení z hlediska památkové péče, neboť při této akci bylo reflektována nejen důkladná rekonstrukce exteriéru, ale také zajímavě vyřešeno důstojné a účelné využití interiéru této stavby.⁹⁰⁸ Její součástí tak bylo rovněž provedení opravy vnějšího pláště, včetně souvisejících restaurátorských prací.⁹⁰⁹ Sám Ludvík Lábler spatřoval ve svém způsobu rekonstrukce Kamenného domu i významném podílu města Kutné Hory velmi hodnotný restaurátorský úspěch, neboť dle jeho názoru „...Restaurace „Kamenného domu“ v Kutné Hoře má význam nejen s ohledem na město Kutnou Horu, resp. jeho dějiny, nýbrž také s ohledem na restaurování cenných památek historických a uměleckých vůbec, a ještě budova takto restaurovaná věnována účelům veřejným... Městská obec kutnohorská, jak obecně známo, na obnovení stavebních památek kutnohorských věnovala značné sumy, které opatřiti sobě musila úvěrem jehož úročení a poznenáhle umoření ještě dlouhou řadu let tížiti bude obecní rozpočet.“⁹¹⁰ Z uvedených slov je také zřejmé, jak byl tento architekt a restaurátor s provedenou opravou Kamenného domu (zejména restaurováním bohaté sochařské výzdoby průčelí) velmi spokojený, a také jak vysoce oceňoval příznivý přístup městského zastupitelstva i jeho podporu při opravě této stavby.⁹¹¹

Celková rekonstrukce a restaurování Kamenného domu v Kutné Hoře⁹¹² byla dle autorova názoru z dnešního památkářského hlediska čistě puristickou akcí, při níž bylo vše „novodobé“ a „nepůvodní“ odstraněno a pečlivě nahrazeno kopiemi, což ovšem mohlo být v dané době skutečně velmi složité především při opravách bohatě zdobeného štítového pole. Navíc obnova honosného průčelí této památky byla prováděna hlavně na základě dochovaných

⁹⁰⁸ S přihlédnutím k velmi špatnému stavu krovu dojít také ke zřízení nové střechy, která byla provedena podle profilu domovního průčelí. SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno.

⁹⁰⁹ Již krátce po dokončení rekonstrukce Kamenného domu bylo potřeba provést další opravy a úpravy, neboť dle zprávy kutnohorského architekta Čeňka Dajbycha „okna v průčelní straně městské zastavárny jsou již sešlá a že by se odporučovalo okna tato nahraditi novými, když na zřízení nové facady značnější náklad se dává. O tom by se však mělo učiniti trvalé rozhodnutí.“ SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno. Dopis architekta Čeňka Dajbycha městské radě Kutné Hory. Kutná Hora, 12. srpna 1900.

⁹¹⁰ SOKA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno. Zpráva architekta Ludvíka Láblera ministerstvu kultu a vyučování ve Vídni ve věci dokončení rekonstrukce Kamenného domu. Kutná Hora, 8. června 1903.

⁹¹¹ Dle Láblerovy charakteristiky této akce byl Kamenný dům „...vně i uvnitř restaurován a účelům musea [musea spolku „Vocel“ – pozn. aut.] odevzdán, tedy nejvhodněji, neb sám jsa klenotem umění stavitelského, chová i uvnitř mnoho památek umění i svědků slávy naší.“ LÁBLER, Ludvík. Kutná Hora a její památky stavitelské. In *Architektonický obzor*, roč. II, č. 3 (4. 3.), 1903, s. 9.

⁹¹² Významnou událostí spolkového dění se stala oslava 50. výročí úmrtí Jana E. Vocela, uspořádaná v roce 1921 ve velké zasedací síni Vlašského dvora, jíž se účastnilo 26 členů spolku a pozvaných hostů. V jejím rámci zazněla přednáška o tomto kutnohorském rodáku, kterou přednesl tehdejší jednatel spolku MUDr. Emanuel Jäger, a správce muzea Emanuel Leminger prezentoval exponáty z části sbírek, obsahující dokumenty a osobní předměty, které byly ve vlastnictví či vzešly z činnosti tohoto archeologa a vědce. ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 4b, složka Jednatelská agenda 1908–1933, nestránkováno. Kniha protokolů schůzí archaeologického sboru „Vocel“ na Horách Kutných 1919–1929, protokol ze slavnostní členské schůze 15. září 1921, nestránkováno.

popisů Kamenného domu z předešlých dob, což ovšem poskytovalo novodobým tvůrcům poměrně široký prostor pro uplatnění vlastních představ o původní podobě gotické architektury a uměleckých děl, stejně jako značné možnosti pro realizaci osobních názorů na pozdně gotickou architekturu a příležitost uplatnit při opravě památek vlastní umělecké koncepcí i svou originální tvůrčí invenci.⁹¹³ Nelze proto s určitostí vyloučit ani takovou alternativu, že v případě Kamenného domu se v dnešní době dost možná obdivujeme nikoliv původní pozdně gotické podobě této památky, ale spíše osobním dojmům a představám architekta Ludvíka Láblera a jeho spolupracovníků o původní architektonické podobě a uměleckém charakteru Kamenného domu ve středověkém období, které pak byly také zhmotněny v průběhu Láblerovy rekonstrukce a regotizace této stavby.⁹¹⁴ V každém případě byl zásah na průčelí Kamenného domu z dnešního památkářského hlediska velmi neadekvátní a drastický, neboť došlo k výrazné změně jeho původního charakteru (a dost možná i původní umělecké koncepcí), a tím i k faktickému zničení jeho původní gotické podstaty.

Z provedeného výzkumu a dochované dokumentace lze dle autora rovněž vyslovit názor, že před provedením této rekonstrukce Kamenného domu byly zřejmě všechny gotické kamenické a sochařské detaily poměrně dobře dochovány, i když s výraznými stopami mechanického poškození. V průběhu této akce pak došlo k téměř úplné, fyzickým stavem originálu neodůvodněné, výměně původní bohaté kamenosochařské výzdoby, a jejímu nahrazení umělecky tvrdými kopiemi. Navíc lomové, původně omítané zdivo objektu, bylo zbaveno omítek a ahistoricky vyspárováno.⁹¹⁵ Proto lze dle autorova názoru na případu Kamenného domu ukázat nejen výraznou změnu či dokonce zničení původního charakteru této stavby,⁹¹⁶ ale také trpké zkušenosti ukazující skutečnost, že absolutizace určitého teoretického principu v památkové péči vedla zpravidla k doktrinářství, jež je pro

⁹¹³ Dle názoru restaurátora Josefa Pospíšila byla tato akce pro Kamenný dům z architektonického hlediska degradující, i když při ní byly doplněny sochařské figurální doplňky ve výzdobě průčelí, a regotizace objektu pomohla „rehabilitovat jeho původní dispozici.“ POSPÍŠIL, Josef. *Restaurátorská zpráva: Kamenný dům – Václavské náměstí, Kutná Hora*. Kutná Hora: Josef Pospíšil, 1997, nestránkováno.

⁹¹⁴ Podle názoru archiváře Bc. Josefa Kremly máme z dnešního pohledu v případě Kamenného domu hodnotný a zajímavý doklad restaurátorské metodiky přelomu 19. a 20. století, navíc „ve výtečné realizaci“. KREMLA, Josef. *Kamenný dům* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/kamenny-dum>.

⁹¹⁵ SOkA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno.

⁹¹⁶ V interiéru objektu se bylo provedení návratu do jeho „původního“ stavu spojeno s využitím některých jeho originálních součástí. Např. kuchyně byla původně zaklenutá, ale v rámci rekonstrukce došlo k jejímu zakrytí trámovým stropem „s ohledů konstruktivních.“ SOkA KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X, nestránkováno.

památkářskou praxi stejně škodlivé jako bezkonceptnost nebo naopak bezbřehý či přepjatý voluntarismus.⁹¹⁷

Tato památková akce byla také poslední, kterou Ludvík Lábler před svým odchodem natrvalo z Kutné Hory vykonal.⁹¹⁸ Odchod tohoto architekta a restaurátora z Kutné Hory do Prahy byl nicméně alespoň pro část obyvatel tohoto města, zejména členy městské rady, velmi smutnou událostí, neboť pod Láblerovým vedením zde byly provedeny opravy nejvýznamnějších památek tohoto města, a bez jehož výrazného přičinění by těmto památkám kvůli jejich stále se zhoršujícím stavu velmi reálně hrozil zánik.⁹¹⁹ Vděčnost a úcta řady Kutnohořanů k tomuto muži tehdy našla své vyjádření také v článku, uveřejněném v *Podvysockých listech*, v němž jeho autor nad Láblerovým odchodem z Kutné Hory vyjádřil upřímnou lítost a současně ocenil Láblerovy zásluhy, když dle jeho názoru „...*odchod pana Láblera znamená pro Kutnou Horu nenahraditelnou ztrátu, jejíž dosah oceniti dovede jen ten, kdo znal město naše před 19 lety, a kdo se na ně zadívá dnes. Všude jsou patrné stopy geniální ruky Láblerovy, vše to, čím se chlubíme, připomíná jeho jméno... Pan Lábler vykonal u nás velký kus poctivé, ideální, nezištné práce a bylo by nevděkem, při jeho odchodu ji nepřipomenouti.*“⁹²⁰

Navíc je v této souvislosti třeba připomenout, že L. Lábler zřejmě nezůstal ve své architektonické i památkářské rovině „zakonzervován“ pouze v myšlení druhé poloviny 19. století, ale živě se zajímal o nastupující myšlenkové proudy nejen v oblasti architektury, ale také v památkové péči. Tento významný posun v Láblerově architektonickém i památkářském pojetí se projevil i v jeho článku o památkách Kutné Hory v *Architektonickém obzoru* z roku 1903, tedy z doby, kdy architekti a restaurátoři památek postupně opouštěli zásady přísného restaurátorského purismu, a obraceli se ke stále zřetelněji se prosazujícím konzervačním

⁹¹⁷ Dle názoru autora je tento vývoj nutné chápat v dobovém kontextu vývoje památkové péče, a proto by zřejmě bylo nesprávné odsuzovat jednu, a naopak nekriticky upřednostňovat druhou koncepci ochrany památek. Vylučuje to ostatně samotná povaha památkového fondu s jeho rozmanitostí i neopakovatelností jednotlivých případů, které vždy vyžadují nejen individuální zhodnocení, ale rovněž individuální volbu koncepce jejich obnovy.

⁹¹⁸ V roce 1902 ukončil architekt Ludvík Lábler své stavitelské a památkářské působení v Kutné Hoře a odebral se do Prahy, kde se již natrvalo usadil. Nicméně i nadále se věnoval opravám a restaruování památek na různých místech Čech. Např. v letech 1904–1910 probíhala pod Láblerovým vedením a podle návrhů Josefa Mockera oprava kostela sv. Bartoloměje v Kolíně, a v letech 1905–1909 se Lábler podílel na restaurování městských fortifikací města Nymburku. VLČEK, Pavel (ed.). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. s. 357. ISBN 80-200-0969-8.

⁹¹⁹ Z provedeného výzkumu lze dle autorova názoru konstatovat, že v Kutné Hoře 19. století byly Láblerovy restaurátorské počiny všeobecně kladně přijímány, a oceňovány byly i většinou tehdejší veřejností. Tento architekt byl ve svých postupech nepochybně významně ovlivněn autoritou svého dlouholetého spolupracovníka Josefa Mockera. To však nic nemění na tom, že Láblerova restaurátorská aktivita v tomto městě (v dobovém kontextu) sice významně přispěla k záchraně těchto památek, avšak z dnešního pohledu rovněž k výraznému znehodnocení architektonického charakteru těchto staveb i jejich historické autenticity.

⁹²⁰ *Podvysocké listy*, roč. XIII, č. 33 (15. 8.), 1902, nestránkováno.

metodám. Ani Lábler tak pravděpodobně nezůstal vůči těmto trendům zcela netečný. Autor jednoho z nekrologů tohoto architekta a restaurátora památek jako ocenění jeho intenzivního zájmu o nové trendy v architektuře a památkové péči uvádí, že Lábler se dokonce zabýval četbou některých esejů architekta a klasika moderní architektury Adolfa Loose.⁹²¹ Lze však důvodně předpokládat, že tento koncepční posun se u Láblera projevil pouze v teoretické rovině, neboť do konce jeho života není patrné, že by se tento purista ve svých praktických realizacích změnil.⁹²²

V dobovém kontextu vývoje péče o architektonická a umělecká díla v druhé polovině 19. a na začátku 20. století v českých zemích, a rovněž s přihlédnutím k tehdejší praxi v provádění památkové péče ve městě Kutné Hoře,⁹²³ šlo ovšem v případě rekonstrukce a restaurování Kamenného domu o jeden z nejdůležitějších památkových počinů, které byly tehdy v tomto městě i jeho blízkém okolí realizovány. Podobně jako další památky v Kutné Hoře, také Kamenný dům si v průběhu 20.⁹²⁴ i na začátku 21.⁹²⁵ století vyžadoval další restaurátorské zásahy.⁹²⁶ Pro samotný Kamenný dům⁹²⁷ pak Láblerova puristická rekonstrukce z dnešního pohledu znamenala sice záchranu před úplným zánikem, ale současně velmi drastickou změnu a faktické zničení jeho původního architektonického i uměleckého charakteru; v dobovém kontextu pak i posílení významu této stavby v rámci kulturního a vědeckého života v Kutné

⁹²¹ Nekrolog architekta Ludvíka Láblera. In *Stavba*, roč. 9, 1930–1931, s. 15.

⁹²² Dle názoru historika umění Mojmir Horyny se citlivější přístup v Láblerově restaurátorské praxi projevil např. při restaurování zámku v Jindřichově Hradci nebo kostela sv. Bartoloměje v Kolíně. Viz HORYNA, Mojmir. *Architektura přísného a pozdního historismu: Čechy 1860–1890*. In LORENZOVA, Helena – PETRASOVA, Taťána (eds.). *Dějiny českého výtvarného umění (III/1): 1780/1890*. 1. vyd. Praha: Academia, 2001. s. 133–202. ISBN 80-200-0735-0.

⁹²³ Za velmi důležité zjištění, získané při tomto výzkumu z písemných pramenů a dobové fotodokumentace, považuje autor skutečnost, že při těchto radikálních rekonstrukčních zásazích (např. u chrámu sv. Barbory či Kamenného domu) byly užívány v podstatě technologie a postupy, používané v době původní stavby těchto památek ve středověku – např. práce na dřevěném lešení, s výhradním využitím ruční práce při tesařských a kamenických pracích, nebo provedení výměny či nahrazení kamenných článků pomocí kladkového systému.

⁹²⁴ V roce 1997 byla provedena oprava obvodového pláště Kamenného domu a střešní krytiny (břidlice). Tuto akci prováděli sochař a restaurátor Josef Pospíšil, restaurování vstupních dveří provedl Václav Holenda a restaurování a repasí vitráží Petr Švamberský. POSPÍŠIL Josef. *Restaurátorská zpráva: Kamenný dům – Václavské náměstí, Kutná Hora*. Kutná Hora: Josef Pospíšil, 1997, nestránkováno.

⁹²⁵ Zatím poslední rozsáhlý restaurátorský zásah na Kamenném domě byl proveden v letech 2018–2019, kdy došlo ke kompletnímu restaurování vnější části fasád (přibližně od úrovně nad lomenými oblouky arkádového podloubí až k vrcholu trojúhelníkového průčelí). V jeho rámci bylo provedeno očištění a konzervaci kamene, tmelení a také plastickou a barevnou retuš. Částečně byla restaurována také konzola arkýře. FAJMANOVÁ, Eva. *Restaurátorská zpráva: restaurování uličního průčelí Kamenného domu čp. 183 Václavské náměstí v Kutné Hoře: 2018–2019*. Stará Boleslav: Eva Fajmanová, 2019, nestránkováno.

⁹²⁶ V letech 1997–1999 proběhla rozsáhlá rekonstrukce této stavby, která byla rozdělena do dvou etap: obnovy pláště a obnovy interiéru. KREMLA, Josef. *Kamenný dům* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/kamenny-dum>.

⁹²⁷ Od roku 1995 je Kamenný dům (jako součást historického městského jádra) na seznamu světového dědictví UNESCO. *Měšťanský dvojdům zv. Kamenný dům* [online]. Webové stránky Národního památkového ústavu Praha. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/mestansky-dvojdom-zv-kamenny-dum-2277542>.

Hoře (jako sídla muzea spolku „Vocel“).⁹²⁸ To se ostatně projevuje i v současnosti,⁹²⁹ kdy jsou zde instalovány dvě již zmíněné stálé muzejní expozice,⁹³⁰ které jsou součástí prezentace sbírek Českého muzea stříbra,⁹³¹ a také část expozice, věnovaná cechům v Kutné Hoře.⁹³² Součástí depozitářů tohoto muzea je i v současnosti tzv. lapidárium, v němž jsou rovněž uloženy některé části z původních kamenných prvků a sochařské výzdoby,⁹³³ které byly odstraněny v průběhu rekonstrukcí a restaurování památek v Kutné Hoře v druhé polovině 19. a na začátku 20. století (zejména kamenné prvky z chrámu sv. Barbory a Vlašského dvora, a také originály kamenosochařské výzdoby z průčelí Kamenného domu).⁹³⁴ České muzeum stříbra je tak nejen nástupcem muzea spolku „Vocel“ (a Kamenný dům sídlem části jeho exponátů),⁹³⁵ ale také významným pokračovatelem v dlouholetých tradicích kutnohorského muzejnictví a památkové péče.⁹³⁶

⁹²⁸ Dle názoru pracovnice Městského úřadu Kutná Hora Mgr. Kateřiny Círglové jsou na Kamenném domě z architektonicko-památkového hlediska hodnotné především kazetový strop v prvním patře, trémový malovaný strop se záklopem, kované zábradlí a dřevěné stupně schodiště. CIRGLOVÁ, Kateřina. *Hodnotící list objektu (stavby, popř. pozemku) k plánu ochrany a hodnocení území památkové rezervace (zóny): Kutná Hora – Kamenný dům*. Kutná Hora: Městský úřad Kutná Hora, 1997, nestránkováno.

⁹²⁹ Dle vyjádření správce numismatické sbírky a IT specialisty Českého muzea stříbra Kutná Hora Bc. Pavla Šeplavého je Kamenný dům „...kromě Hrádku pro České muzeum stříbra klíčovým objektem, bez něhož by toto muzeum nebylo pro badatele i návštěvníky Kutné Hory tím, čím v současnosti je.“ Osobní rozhovor autora s numismatikem a IT specialistou Bc. Pavlem Šeplavým. Kutná Hora, 19. listopadu 2019.

⁹³⁰ Součástí sbírek muzea spolku „Vocel“ se od roku 1885 staly také pečetní typáře, které byly spolku věnovány Mořicem z Lobkovic, majitelem panství v Roudnici nad Labem. Je nepochybně zajímavostí, že tuto záležitost (výběr a zaslání typářů do Kutné Hory) tehdy vyřizoval roudnický lobkovický archivář a knihovník Max Dvořák, otec budoucího historika umění a památkáře Maxe Dvořáka (1874–1921). ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 1, složka Korespondence došlá 1880–1885, nestránkováno. Dopis roudnického archiváře a knihovníka Maxe Dvořáka výboru spolku „Vocel“ v Kutné Hoře. Roudnice nad Labem, 10. května 1885.

⁹³¹ *Kamenný dům – stálé expozice* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/kamenny-dum-expozice>.

⁹³² KREMLA, Josef. *Kamenný dům* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/kamenny-dum>.

⁹³³ FAJMANOVÁ, Eva. *Restaurátorská zpráva: restaurování uličního průčelí Kamenného domu čp. 183 Václavské náměstí v Kutné Hoře: 2018–2019*. Stará Boleslav: Eva Fajmanová, 2019, nestránkováno.

⁹³⁴ GREGOROVÁ, Jitka. *Usnesení Rady města Kutná Hora: provedení stavebních úprav v prostorách budovy Václavské nám., čp. 183 (Kamenný dům) v Kutné Hoře, z důvodu zřízení expozičního prostoru Českého muzea stříbra*. Kutná Hora: Město Kutná Hora – odbor správy majetku, 2008, nestránkováno.

⁹³⁵ KUNEŠ, Petr. *Kamenný dům v Kutné Hoře: stanovení zasolení vybraných míst fasády (stratigrafie povrchových úprav)*. Praha: Petr Kuneš, 2019, nestránkováno.

⁹³⁶ Kamenný dům i v současnosti patří mezi nejvýznamnější objekty v historickém městském jádru Kutné Hory. Jeho dnešní podoba je dílem několika stavebních etap v období středověku a Láblerovy rekonstrukce z let 1900–1903, a patrně po roce 1491 vzniklo jeho honosně zdobené trojúhelníkové průčelí. Jeho sklepní prostory, pocházející z nejstaršího (předhusitského) stavebního období, i zde však došlo ke stavebním úpravám při přestavbě objektu v 15. století. V dnešní době jsou sklepní prostory Kamenného domu rozděleny do čtyř místností, sloužící jako lapidárium Českého muzea stříbra, a částečně i jako výstavní prostory. FUNDOVÁ, Dagmar et al. *Investiční záměr: expozice lapidária gotických sochařských a architektonických prvků z Kutné Hory – sklepní prostory Kamenného domu, Kutná Hora*. Kutná Hora: České muzeum stříbra, 2009, nestránkováno.

6. Závěr

Provádění celé řady rekonstrukcí a restaurování nejvýznamnějších kutnohorských památek v období druhé poloviny 19. a na počátku 20. století pod vedením tehdy již renomovaného architekta Josefa Mockera⁹³⁷ a jeho spolupracovníka, architekta a tehdejšího adjunkta kutnohorského stavebního úřadu Ludvíka Láblera,⁹³⁸ znamenaly velmi významnou etapu v historickém, kulturním i památkovém vývoji tohoto města. Ovšem je třeba si především uvědomit, že v tehdejší době byla stavební i restaurátorská činnost tehdejších architektů značně složitá, neboť řada historických a architektonických památek se tehdy již nacházela ve velmi vážném až havarijním stavu, který si vyžadoval co nejrychlejší a co nejkvalitnější opravy. Tyto památkové akce ovšem nebyly prováděny pouze z podnětu a vůle představitelů státního aparátu, památkářských orgánů, vědců, umělců a dalších nadšenců pro památky a jejich zachování pro budoucí generace. Představovaly rovněž velmi zajímavý spontánní projev nejširší veřejnosti, vyplývající z tehdejšího dobového úsilí o národní sebeuvědomění, a z nadšení a touhy po obnovení těchto hmotných dokladů jako potvrzení vysoké kulturní vyspělosti a slavné minulosti českého národa, i když technické a technologické možnosti tehdejších odborníků byly značně omezené. Za takových okolností se ovšem nelze divit tomu, že tyto (často dosti živelné) vlastenecké snahy a nadšení pak při vlastní realizaci jednotlivých stavebních a restaurátorských zásahů zůstávaly pouze na okraji problému, a nepodařilo se jim proniknout – a vlastně se to ani podařit nemohlo – do jeho skutečné podstaty. Snaha o sebeuvědomění českého národa a stále sílící patriotismus nicméně rovněž patřily mezi důležité podněty a součásti vývoje památkové péče v českých zemích – a tedy i v Kutné Hoře.⁹³⁹

Proto také autora při tvorbě této práce nejvíce zajímalo, jakým způsobem se tyto změny projeví na konkrétních příkladech oprav památek v Kutné Hoře, přístupech a způsobech

⁹³⁷ Viz CHOTĚBOR, Petr. Stavitelé chrámu sv. Víta. In *Umění a řemesla*, roč. 41, č. 4, 1999, s. 2-4. ISSN 0139-5815.

⁹³⁸ Odlišnost v pojetí puristického restaurování u Josefa Mockera a Ludvíka Láblera (jako Mockerova pokračovatele) je dobře patrná na příkladu restaurování kostela sv. Bartoloměje v Kolíně nad Labem v letech 1881–1899 (Mocker) a 1904–1910 (Lábler). Viz URBANOVÁ, Daniela. *Malířská výzdoba ochozových kaplí v kostele sv. Bartoloměje v Kolíně* [online]. Diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, 2013. s. 26-35 a 35-41. Vedoucí práce doc. Jaroslav J. Alt, ak. malíř [cit. 2020-06-19]. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/handle/10195/53973>.

⁹³⁹ Dle autorova přesvědčení lze nepochybně říci, že provedení oprav kutnohorských památek v druhé polovině 19. a na začátku 20. století výrazně přispělo nejen k udržení charakteru historického jádra tohoto města, ale rovněž k jeho zachování až do současnosti. Tato skutečnost je důležitější o to více, že bez přiměřených oprav památkových objektů i přiměřené nové dostavby se nemohou obejít pozitivně koncipované komplexní funkční, fyzické a sociální regenerace jader historických měst, k nimž se v současnosti přechází od dosavadních neúčinných a pouze reglementačních forem ochrany památek. Tento přístup se dle autorova názoru také ukazuje nejen u nás, ale i v celosvětovém měřítku jako prakticky jediná reálná cesta, jak historická městská jádra jako součást kulturního dědictví zachovat pro budoucí generace.

provádění těchto památkových akcí v období formující se památkové péči na přechodu od puristického restaurování památek k moderním principům péče o památky, jak je definoval Max Dvořák.⁹⁴⁰ V tomto ohledu se autor nesnažil o nějaký hluboký uměleckohistorický rozbor, ale k jednotlivým vybraným příkladům oprav památek v Kutné Hoře přistupoval spíše z kulturně-památkářského pohledu, a ve snaze pochopit a vystihnout reflexi těchto památkových akcí druhé poloviny 19. století a počátku 20. století v tehdejší společnosti, a to na základě názorů zainteresovaných architektů, členů spolku „Vocel“ i další osobností z řad odborné i laické veřejnosti. Lze přitom nepochybně konstatovat, že období působení v Kutné Hoře bylo významné především pro architekta Ludvíka Láblera, který zde nakonec strávil devatenáct nejplodnějších let svého tvůrčího a památkářského života, vyplněných intenzivní stavební a restaurátorskou činností při opravách památek tohoto města, jež mu vynesla kromě úcty a respektu zdejších obyvatel také udělení čestného občanství. A v činnosti při opravách kutnohorských památek se také odrážel postupný odklon tohoto architekta od zásad přísného puristického restaurování památek k modernějším metodám, které byly ke kamenným prvkům a ornamentální výzdobě z mladších slohových období ohleduplnější a tolerantnější.⁹⁴¹ Navíc je při působení obou těchto mužů v Kutné Hoře možné porovnání dvou generací puristických architektů, Josefa Mockera a jeho o generaci mladšího spolupracovníka Ludvíka Láblera, neboť tito architekti spolupůsobili na celkové rekonstrukci a dostavbě chrámu sv. Barbory, jejíž závěrečná fáze pak již probíhala plně v Láblerově režii a podle jeho návrhů a představ.⁹⁴²

V průběhu vedení rozsáhlých a náročných stavebních prací na chrámu sv. Barbory (1884–1905) a Vlašském dvoře (1893–1898) vyprojektoval Ludvík Lábler také plánové a rozpočtové podklady k restaurování Kamenné kašny (1887–1890), původně ryze užitkové stavbě a ve středověku důležitému vodnímu zdroji pro kutnohorské obyvatele, a rovněž k celkové rekonstrukci a restaurování Kamenného domu (1900–1903), někdejší městské radnice.

⁹⁴⁰ Tyto obecné zásady provádění památkové péče utřídil Max Dvořák ve svém *Katechismu památkové péče*. Viz DVOŘÁK, Max. *Katechismus památkové péče*. 2. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2004. s. 35-39. ISBN 80-86234-55-X.

⁹⁴¹ Dle názoru Rút Férové je především potřeba vzít v úvahu, že v průběhu 19. století se architekti a restaurátoři památek (pod dobovým vlivem adorace gotické architektury a umění) postupně vžívali do myšlení i konání středověkých stavitelů těchto staveb, žili v představě, že se stali jejich přímými pokračovateli a také neoddelitelnou součástí gotického architektonického světa. V tomto dobovém kontextu je tak třeba chápat principy a potupy restaurátorského purismu a přísného historismu. Viz FÉROVÁ, Rút. *Josef Mocker a památková péče* [online]. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2008. s. 53-54. Vedoucí práce PhDr. Irena Loskotová, Ph.D. [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/j624h/>.

⁹⁴² Charakteristickým příkladem puristického přístupu 19. století je dle autorova názoru právě rozsáhlá výměna kamenných článků opěrného systému v první fázi opravy Svatoborského chrámu, která byla podle plánů Josefa Mockera a pod vedením Ludvíka Láblera provedena v letech 1884–1889. Dle autorova osobního zjištění lze u řady z těchto původních gotických článků, v současnosti roztroušených po hřbitovech a zahradách v okolí Kutné Hory, konstatovat, že jsou v obdivuhodně dobrém technickém stavu, dokonce v lepším, než v jakém se nacházejí kopie, kterými byly tehdy nahrazeny.

Nepochybně velmi významnou je dle autorova přesvědčení skutečnost, že u Kamenné kašny nešlo o provedení puristické rekonstrukce či přestavby, ale o skutečné restaurování v dnešním slova smyslu. Již záhy poté se však závažným problémem ukázalo odlišné složení materiálu, z něhož byla Kamenná kašna původně vystavěna, a materiálu, který byl v průběhu jejího restaurování použit, což si v pozdější době vyžádalo další restaurátorské zásahy. Kamenná kašna sice již v dnešní době neplní svou původní funkci vodního rezervoáru, ale i v jejím případě došlo v průběhu Láblerova restaurování k četným výměnám a nahrazení řady kamenných prvků či nahrazení poškozených částí výzdoby kopiemi, a tím k faktickému zničení jejího původního charakteru. Kamenný dům se po provedené rekonstrukci stal místem, kde našly své umístění sbírky muzea spolku „Vocel“, a dnes je nedílnou součástí objektů Českého muzea stříbra.

Závěrečným Láblerovým památkářským počinem v Kutné Hoře se stala celková rekonstrukce a restaurování Kamenného domu, který byl adaptován pro umístění muzejních sbírek zdejšího spolku „Vocel“. Nicméně z vybraných příkladů památkových akcí, které byly v Kutné Hoře v pojednávaném časovém období realizovány, je zřejmé, že Kutnohořané si více považovali historické hodnoty jednotlivých památek, a proto se soustředovali na jejich udržení a záchranu, místo aby se věnovali budování nějakých nových architektonických dominant tohoto města. V každém případě je ovšem třeba zdůraznit, že díky Láblerovým opravám došlo k výraznému pozměnění či dokonce zničení původního gotického charakteru těchto staveb, a rovněž k výraznému snížení jejich památkové hodnoty v důsledku odstraňování původních kamenných částí, prvků sochařské výzdoby a jejich nahrazování kopiemi. To se projevilo zejména v drasticky provedeném restaurátorském zásahu na jeho průčelí, čímž Kamenný dům de facto ztratil svůj původní architektonický i umělecký charakter.

Na druhé straně se však provedenými opravami Kutná Hora opět dostala do povědomí značné části českého národa i cizinců, což významně přispělo k rozvoji turismu v tomto městě. S prováděním stavebních a restaurátorských prací na jednotlivých objektech ovšem souvisela i úprava v bezprostředním okolí těchto staveb, kde byly zakládány městské parky, nazývané podle jmen významných osobností kutnohorského kulturního a společenského života, jako tomu bylo v případě parku při chrámu sv. Barbory („Vorlíčkovy sady“) nebo Vlašském dvoře (horní část „Pacákovy sady“, dolní část „Breüerovy sady“).⁹⁴³

⁹⁴³ Breüerové byli podnikatelská rodina, zabývající se průmyslovým podnikáním a vlastníci továrny na výrobu kartounu v Kutné Hoře. Jeden z členů této rodiny, Slavibor Breüer, aktivně působil ve spolku „Vocel“, kde patřil

Provedený výzkum v rámci tvorby této práce mimo jiné přinesl odpovědi na některé otázky, jakým způsobem se proměňoval přístup a vnímání památek a způsob provádění památkové péče v průběhu druhé poloviny 19. a na začátku 20. století. Na začátku stál především nezměrný entuziasmus a romantické představy o slavné a kulturně vyspělé minulosti českého národa, kombinované se stále sílícími emancipačními snahami česky smýšlejících vlastenců. Tyto památky však byly považovány nejen za ztělesnění kulturní vyspělosti českého národa, ale také objekty, které se postupně v průběhu doby rozpadaly, a jejichž stav a samotná existence byly postupem doby stále vážněji ohroženy. Již v období národního obrození se v souvislosti se sílícím zájmem o českou historii a její hmotné doklady začaly objevovat rovněž první výzkumy různých stavebních a uměleckých památek a vytváření jejich soupisů, což bylo rovněž spojeno s prováděním průzkumů těchto památek a konáním archeologických výzkumů. Tento zvýšený zájem o památky a jejich zachování pro budoucí generace s sebou přinášel také první vědecké výzkumy, jež byly založeny na studiu dochovaných písemných a hmotných pramenů, a v průběhu druhé poloviny 19. století také zvýraznění snah o zachování památek v souvislosti se založením vídeňské Ústřední komise v roce 1850. Provádění průzkumů památek, konání archeologických výzkumů a nálezy architektonických článků, použití vhodných materiálů, technické a technologické otázky a způsoby provádění jednotlivých oprav, jakož i vhodný výběr architektů k jejich provedení – nejen tyto, ale i další otázky a problémy bylo potřeba řešit v souvislosti s prováděním památkové péče v Kutné Hoře v druhé polovině 19. a na začátku 20. století, kdy se jimi zabývaly státní instituce, orgány městské samosprávy i tehdejší iniciativy (místní česky smýšlející vlastenci, členové spolku „Vocel“ i další zástupci odborné a laické veřejnosti). Je třeba rovněž připomenout, že v tehdejší době ještě neexistovala přesná a podrobná zaměření jednotlivých objektů, ani nebyla pravidelně vytvářena podrobná projektová dokumentace či prováděny další specifické výzkumy (např. archeologický či petrochemický). A hlavně chyběl přesně definovaný a všeobecně platný památkový zákon a související předpisy, jimiž by byla kodifikována základní pravidla pro praktické vykonávání památkové péče.

Do hlavního výzkumu, tvořícího „jádro“ této práce, byly zařazeny čtyři případové studie, týkající se nejvýznamnějších památek města Kutné Hory. Výběr památkových objektů, které pod vedením architektů Josefa Mockera a hlavně Ludvíka Láblera prošly rekonstrukcemi a restaurátorskými zásahy v průběhu druhé poloviny 19. století a na začátku 20. století, sice není v této práci počtem příliš obsáhlý, ale z hlediska jejího odborného zaměření představuje

k zastáncům provedení oprav kutnohorských památek; další její členové v průběhu 19. století zasedali v kutnohorské městské radě.

reprezentativní příklady, jež umožňují nejen určitou komparaci v rámci použitých postupů při jejich provádění, ale také jejich zasazení do historického a kulturně-spoločenského kontextu vývoje památkové péče v Kutné Hoře a českých zemích v průběhu vymezeného časového období. Architekt Ludvík Lábler se v průběhu těchto akcí vyprofiloval v puristického architekta, který se v průběhu těchto akcí sice snažil vtisknout těmto stavbám „původní gotický“ charakter (také se zjevným respektováním vladislavské gotiky, která měla v Kutné Hoře své neopomenutelné místo – jako tomu bylo např. v případě bývalé královské kaple ve Vlašském dvoře), avšak rekonstrukčními a restaurátorskými zásahy, které byly s přihlédnutím k jejich charakteru realizované velmi radikálním až barbarským způsobem. Z hlediska dnešního pohledu na tyto Láblerovy památkářské počiny tak lze konstatovat, že ve všech uvedených případech se tyto památky své záchrany před úplným zánikem dočkaly, ovšem za cenu faktického zničení či přinejmenším výrazné změny jejich původní gotické podstaty a nenahraditelných architektonicko-uměleckých ztrát.

Čtyři studie o vybraných příkladech oprav kutnohorských památek v sobě přinesly také čtyři velice zajímavé příběhy z dějin kutnohorské památkové péče druhé poloviny 19. a počátku 20. století, o nichž je nepochybně možné vyslovit názor, že se v nich odrážela tehdejší mikrohistorie města Kutné Hory a lidí s ní spojených. Každá jednotlivá památková akce byla samozřejmě jiná a měla také svůj specifický průběh, ale přesto v nich bylo možné najít určité společné rysy, které dovolují vytvořit alespoň určité zobecňující poznatky o tom, jakým směrem se tehdejší provádění památkové péče v Kutné Hoře ubíralo. Klíčovou roli zde sehrál archeologický a muzejní spolek „Vocel“, jehož členská základna prošla zajímavým vývojem, když zpočátku sbírala své první zkušenosti s péčí o kutnohorské památky, hledala rady a zdroje inspirace, a sháněla informace o jednotlivých památkách z archivních pramenů a dostupné literatury. Členové tohoto spolku se rovněž seznamovali s praktickým prováděním památkové péče, vyjadřovali se k jednotlivým kauzám, a konzultovali jejich průběh s kompetentními státními institucemi. Celý tento proces byl velmi dlouhý a složitý, a k provedení rekonstrukcí jednotlivých objektů tak vedla dlouhá a náročná cesta. Provedení oprav mělo být citlivé s ohledem k charakteru jednotlivých objektů, a proto je bylo třeba důkladně konzultovat a korigovat. Rovněž bylo potřebné korigovat rozdílné představy členů kutnohorského městského zastupitelstva i očekávání některých členů spolku „Vocel“, s nimiž k provádění oprav těchto památek přistupovali. Nicméně došlo (zejména v případě Vlašského dvora, jehož přestavba byla – podobně jako další tehdejší památkové počiny v Kutné Hoře – také záležitostí s výrazným politicko-nacionálním podtextem) z architektonického i památkového hlediska k neadekvátním až drastickým zásahům, neodpovídajícím původní

stavební ani materiálové podobě příslušného objektu, a dostavbám jeho nikdy neexistujících částí. Všemi těmito provedenými zásahy však docházelo k narušování původního charakteru objektu, ničení jeho autenticity, vypovídající architektonické a historické hodnoty i vzniku iluze o dané památce, která však neodpovídala její původní podstatě a realitě.

Přestože se v poslední čtvrtině 19. a na počátku 20. století podařilo provést opravy a záchranu nejvýznamnějších kutnohorských památek, je dle názoru autora této práce značně překvapující, že provádění těchto významných památkových kauz nebylo žádným způsobem reflektováno ve statích či publikacích tehdejší autority v oboru památkové péče – historika umění a památkáře Maxe Dvořáka. Žádné konkrétní údaje či alespoň zmínky o jejich konání a průběhu (překvapivě ani v archivním fondu Památkový úřad Vídeň – PÚ/R v Národním archivu Praha), případně jejich uvedení jako příkladů (ať již pozitivních či negativních) provádění památkové péče, autor nenalezl ani v *Katechismu památkové péče*, ani ve Dvořákově biografii, jejímž autorem je historik umění a památkář Jakub Pavel.⁹⁴⁴ Zůstává proto otázkou, jakým způsobem by Max Dvořák opravy památek v Kutné Hoře a způsob jejich provedení hodnotil, nicméně to je při chybějících Dvořákových názorech na výsledky těchto památkových akcí, jež by byly publikovány v odborných monografiích či časopiseckých statích, v podstatě možné hypoteticky usuzovat.

Provedený výzkum pro vytvoření této práce rovněž prokázal, že architekti Josef Mocker a Ludvík Lábler svůj postup při provádění oprav kutnohorských památek pečlivě konzultovali s Ústřední komisí, pražským místodržitelstvím i kutnohorskou městskou radou a výborem spolku „Vocel. Jejich památkové aktivity v Kutné Hoře ostatně probíhaly v období, kdy otázka dostatečného zajištění finančních prostředků na provedení rekonstrukčních a restaurátorských prací byla samozřejmě velmi důležitá, a proto byla v tomto ohledu naprosto klíčová nejen spolupráce všech zainteresovaných subjektů, ale především odborný a zodpovědný přístup architekta, který stavební práce vedl a dohlížel na jejich průběh. Svou významnou roli sehrála také městská rada (pro niž v některých případech z pozice politické reprezentace města Kutné Hory nebylo jednoduché informovat veřejnost o průběhu jednotlivých památkových akcí, a současně jí vysvětlovat způsob a účel investování finančních prostředků do provedení opravy dané památky), i výbor a členové spolku „Vocel“, kteří shromažďovali veškerou dostupnou literaturu i další potřebné dokumenty k jednotlivým

⁹⁴⁴ Viz PAVEL, Jakub. *Max Dvořák: malá monografie*. 1. vyd. Brno: Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody, 1971. 16 s. + XXIV s.

„svým“ objektům, umísťovali je do spolkových „příručních knihoven“ a depozitářů, a pořizovali k nim rovněž kresebné situační náčrty a případně i fotodokumentaci.⁹⁴⁵

Provádění památkové péče v Kutné Hoře v průběhu druhé poloviny 19. a na začátku 20. století se dle autorova názoru rovněž významně postaralo o zvýšení turistického ruchu v tomto městě a s ním spojeného ekonomického přínosu pro město i region.⁹⁴⁶ U všech zkoumaných památkových objektů se podařilo shromáždit dostatečné finanční prostředky na realizace jejich opravy, přičemž objem finančních prostředků i průběh oprav byl u jednotlivých zkoumaných objektů rozdílný, což ovšem záviselo na velikosti daného objektu, rozsahu jeho poškození a samozřejmě na způsobu a složitosti provedení rekonstrukčních a restaurátorských prací. Nejvyšší finanční náklady i největší rozsah provedených prací tak obnášela velkolepě pojatá rekonstrukce a dostavba chrámu sv. Barbory, realizovaná v letech 1884–1905, kdy investovaný peněžní obnos dosáhl na tehdejší poměry obrovské částky téměř milion zlatých, tedy více než dnešních 140 milionů českých korun.⁹⁴⁷

Lze tedy dle autorova názoru uvést, že tento historicko-památkářský výzkum odpověděl na původně položené otázky k provádění památkové péče v Kutné Hoře v druhé polovině 19. a na začátku 20. století, včetně jejího zasazení do kontextu historického, společenského a kulturního obrazu tohoto města i vývoje památkové péče v českých zemích, nicméně celá řada dalších otázek i možností v pokračování tohoto výzkumu se tím nepochybně naskytla a otevřela. Z těchto i dalších důvodů se autor chce této zajímavé problematice památkové péče věnovat i nadále, a v budoucnu ve svém výzkumu dále pokračovat a dále jej rozvíjet. Tato

⁹⁴⁵ Podle názoru lékaře a numismatika Českého muzea stříbra Kutná Hora MUDr. Zdeňka Petráně mohli právě kustodi muzea spolku „Vocel“ patřit v druhé polovině 19. století mezi kvalitní znalce jednotlivých konkrétních památek v Kutné Hoře, „protože se podíleli nejen na archeologických výzkumech, ale především o těchto objektech měli největší teoretické znalosti a shromažďovali o nich veškeré dostupné písemné i obrazové materiály; to ale současně neznamenalo, že by byli také museli být optimálními poradci při vlastním provedení těchto oprav.“ Osobní rozhovor autora s numismatikem MUDr. Zdeňkem Petráněm. Kutná Hora, 21. ledna 2020.

⁹⁴⁶ Kromě oprav nejvýznamnějších památek se město Kutná Hora snažilo přispět k posílení turistického ruchu na přelomu 19. a 20. století také podporou výstavby hotelů a restaurací i zlepšením vlakového spojení, když podle projektu pražského inženýra Jana Kodla (z roku 1899) bylo v letech 1904–1905 vybudováno železniční spojení Kutná Hora – Zruč nad Sázavou, včetně nového kutnohorského nádraží. ŠVÁCHA, Rostislav. Kutnohorská architektura období historismu a moderny (1851–1918). In *Umění*, roč. 39, č. 5, 1991, s. 424. ISSN 0049-5123.

⁹⁴⁷ Dle vyjádření památkáře a vysokoškolského učitele PhDr. Aleše Pospíšila by nebylo možné takovou akci vůbec provést, pokud by nebyla poskytnuta finanční podpora ze strany oficiálních kruhů, tedy Českého zemského sněmu a říšské vlády. V tomto ohledu byla velmi zásadní skutečnost, že některé osobnosti, „mající úzké osobní či politické vazby na Kutnou Horu a její samosprávné orgány“ (zejména JUDr. Bedřich Pacák a purkmistr Jan Macháček), se mohly za tyto památkové akce angažovat na půdě těchto státních institucí. To je dle Pospíšilova názoru nezbytné i v současnosti, aby byly tyto akce dostatečně finančně zajištěny (neboť se obvykle jedná o záležitosti velmi nákladné), koordinovány státními památkovými úřady a prováděny odborně vyskolenými a kompetentními odborníky, aby byly památkový fond a kulturní dědictví České republiky zachovány i pro příští generace. Osobní rozhovor autora s PhDr. Alešem Pospíšilem, pracovníkem Národního památkového ústavu v Praze a pedagogem Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Kutná Hora, 11. listopadu 2019.

diplomová práce nicméně představuje velmi důležitý a přínosný příspěvek k dějinám a vývoji památkové péče nejen v rámci Kutné Hory a kutnohorského regionu, ale rovněž k problematice památkové péče v kutnohorském regionu i v českých zemích, a proto je autor této práce přesvědčen, že by bylo vhodné výsledky tohoto výzkumu (pochopitelně v modifikované podobě) prezentovat či publikovat. V každém případě je tato zajímavá oblast kutnohorské památkové péče stále aktuální, živá a otevřená. A v této souvislosti je potřeba připomenout, že již ve vymezeném časovém rozsahu této práce je třeba roli spolků (v Kutné Hoře právě archeologického a muzejního spolku „Vocel“) považovat za skutečně klíčovou, neboť bez jejich činorodých aktivit i značného entuziasmu členské základny (podobně jako dnes) by řada architektonických památek dávno již neexistovala a proměnila se v ruiny a hromady kamení. Nezměrné nadšení a současně ochota obětovat svůj mimopracovní čas, osobní pohodlí i značné množství úsilí těchto lidí o zachování památek a péči o ně jsou skutečně nenahraditelné, a proto si autor dovoluje tvrdit, že jejich významnou roli v lokální ochraně památek a památkové péči ani státní správa a samosprávné celky, přes jejich značné možnosti i pravomoci, nikdy nemohou plně docenit ani nahradit.⁹⁴⁸

Tato magisterská teze je také svým způsobem průlomová, neboť na vybraných příkladech památkových akcí přináší nové poznatky a zhodnocení provádění památkové péče v Kutné Hoře v druhé polovině 19. století a na začátku 20. století. V dosavadní odborné i popularizační literatuře o dějinách města Kutné Hory a jeho památkách dosud nebyl prováděn rozbor postupů a metod, užívaných při těchto památkářských akcích, ani provedení jejich kritického zhodnocení a zasazení do dobového kontextu z hlediska vývoje památkové péče v Kutné Hoře a v českých zemích ve vymezeném časovém období. Tato práce je tedy svým způsobem průlomová, neboť nejen významným způsobem doplňuje dřívější poznatky a názory badatelů v oblasti dějin města Kutné Hory a kutnohorské památkové péče (Karel Vorlíček, Zdeněk Wirth, Blanka Altová, Helena Štroblová, Aleš Pospíšil), avšak přináší i nové reflexe a pohledy na tyto významné památkové kauzy, neboť se jim dosud žádný z uvedených odborníků příliš nevěnoval, a díla těchto autorů tak obsahují pouze okrajové zmínky o jejich provedení, případně se jimi nezabývají vůbec.

⁹⁴⁸ Dle vyjádření PhDr. Drahomíry Novákové, jednatelky Muzejního a Vlastivědného spolku „Včela Čáslavská“, je role těchto muzejních, vlastivědných a ochránářských spolků (jako „Včela Čáslavská“ a další spolky tohoto zaměření – v minulosti např. kutnohorský spolek „Vocel“) i v současné péči o památky a jejich ochraně velmi důležitá a nezanedbatelná, a je rovněž nedílnou součástí péče o kulturní dědictví České republiky. Proto je dle jejího přesvědčení velmi potřebná úzká spolupráce těchto spolků s orgány místní samosprávy, státní správy, a hlavně s orgány státní památkové péče, aby tak byla naplňována smysl a podstata ochrany památek a památkové péče v teorii i praxi. Osobní rozhovor autora s jednatelkou spolku „Včela Čáslavská“ PhDr. Drahomírou Novákovou. Čáslav, 19. srpna 2020.

Nicméně celá řada dalších podnětů a důležitých otázek vývoje ochrany památek a památkové péče v Kutné Hoře v pojednávaném období zůstává stále otevřená, a proto je potřebné na tyto otázky nadále hledat odpovědi, a ve výzkumu této problematiky pokračovat a dále jej rozvíjet. Autor se přitom domnívá, že se jedná o logický a přirozený proces, neboť problematika péče o kutnohorské památky je ostatně vysoce aktuální i v současnosti, na začátku 21. století. Již delší dobu se také ukazuje, že v památkové péči 19. století se stal romantismus základem moderny, a proto si toto období také vyžaduje potřebnou pozornost. Architekti a restaurátoři památek v Kutné Hoře v pojednávaném období vývoje péče o památky se také snažili svým osobitým způsobem hledat odpověď na otázku, jak provádět „nadčasové“ opravy památek v moderním světě, ve kterém již neplatí absolutní hodnoty, a stavba tak již není ztělesněním věčného a neměnného řádu, ale namísto toho je upřednostňován přirozený řád, který vychází z podstaty subjektu. Ta poskytuje také místo pro uplatnění historicity a architektonické individuality, tedy osobnostně-volních a tvůrčích sil člověka. Díky tomu nám právě problematika památkové péče a příklady památkových akcí v Kutné Hoře v závěru 19. a na počátku 20. století může významně pomoci nejen k pochopení tehdejších postupů a metod, užívaných v památkové péči, ale také k porozumění moderní architektuře a umění v rámci moderní společnosti, a v neposlední řadě si může získat svou zaslouženou pozornost i v dnešní, velmi hektické a uspěchané době.

Dle autorova názoru je proto velice potřebné, abychom si i v současnosti stále pokládali důležité otázky, které faktory významně ovlivňují památkovou péči a v čem je hlavní problém v přístupu k památkám a jejich ochraně. Spočívá hlavně ve finančních nákladech, právních předpisech nebo v potenciálu „lidského faktoru“? Jak tento problém vnímají sami občané města? Jak na něj nahlížíjí ti, kteří patří mezi iniciátory a aktéry plánovaných a realizovaných rekonstrukcí a restaurování památek? V jakém stavu se příslušné památky nacházejí, jak a z jakého důvodu se v průběhu staletí proměňovala jejich tvář, jak jsou či naopak nejsou případně využívány, a jaká je čeká budoucnost? A jakým způsobem k nim budou přistupovat jednotlivé složky společnosti? Budou na ně nahlížet jako na významný architektonický a kulturní odkaz našich předků i výraz jejich tvůrčí a umělecké invence, nebo jako na zbytečnou „barabiznu“ či „hromadu kamení“, která by měla být co nejdříve odstraněna, aby uvolnila místo pro nějaké parkoviště či hypermarket? Samozřejmě zde není možné pojednat tuto problematiku v celé její šíři a ve všech detailech (a také bylo nutné přihlížet k stránkovému rozsahu této práce), proto byla soustředěna pozornost na nejvýznamnější památky a stěžejní památkové kauzy, které se ve vymezeném časovém období v Kutné Hoře odehrály. Autorovým záměrem rovněž bylo pochopit tehdy užívané postupy a metody při provádění

památkové péče v Kutné Hoře, a rovněž poukázat na změnu využití některých z těchto objektů po provedení opravných prací. V rámci tohoto historicko-památkářského výzkumu tak bylo autorovi této teze rovněž umožněno vytvořit si podstatně lepší představu o tehdejších smýšlení architektů i obyvatel Kutné Hory, jakým způsobem zde byly vnímány památky a památková péče, jak byly vnímány změny, jež se v průběhu oprav na památkách udály, a zda se o toto téma tehdejší společnost vůbec zajímala a v jaké míře. Mnohé z těchto podnětů a myšlenek se pak staly podklady pro utváření názorů na použité postupy při provádění památkové péče v Kutné Hoře, které autor v rámci svých poznatků z provedeného výzkumu shrnul v závěru této práce. Tyto důležité související myšlenky i nově pokládané otázky by ovšem měly autora provázet nejen dalším pokračováním badatelského úsilí v této problematice a pobízet jej k dalšímu rozvoji tohoto výzkumu, ale též k publikační činnosti z něj získaných výsledků.

A proto i sám autor této práce by si pokládal za velkou čest, moci i v budoucnosti (pod odbornou záštitou Univerzity Pardubice) ve výzkumu této tematicky nosné oblasti vývoje památkové péče pokračovat, a tento výzkum dále rozvíjet a obohacovat. Bylo by to tak nejen možností realizace jeho osobních i odborných ambicí a tužeb, ale rovněž vyjádřením jeho upřímné lásky k ochraně památek, památkářskému oboru i úcty k mateřské univerzitě – Univerzitě Pardubice.

7. Resumé

The care of architectural and cultural monuments in Kutná Hora from the second half of the 19th century until 1918 marked very important stage not only in building, cultural and political development of this former royal mining city, but also accounted very important period within development of Czech architecture and heritage care in that period, which was time period of swift social, cultural and historical changes. Architecture during this period has undergone substantial development and the care of monuments became the primary task which offered possibilities to many artists and craftsmen in Kutná Hora to restore the tradition in these activities in the city. The greatest attention had enjoyed primarily St. Barbara's Cathedral, the most important monument and landmark of the town of Kutná Hora. These restoration events also represented (in the contemporary context) a very interesting spontaneous expression of the general public, resulting from the then efforts of national self-awareness at the time, and enthusiasm and desire to restore these material documents as a confirmation of high cultural maturity and glorious past of the Czech nation, although the technical and technological capabilities of considerably limited. And the author of this thesis wants to try in his work to discuss individual restores of the most important monuments in Kutná Hora, including realization of the salvage of St. Barbara's Cathedral.

This master's thesis aims to reveal the procedures and methods of performing monument care in this city during the second half of the 19th and the beginning of the 20th century, as well as the then perception of these monument cases by state monument care authorities on selected examples of repairs of monuments in Kutná Hora. The topic of care for historical and cultural monuments in Kutná Hora on selected examples of monument events in the second half of the 19th and the beginning of the 20th century was chosen for this presented work not only because it is a very interesting and important topic in the development of monument care in Kutná Hora and in the Czech lands, but it is also a period that was crucial not only in the care of the most important historical and cultural monuments in Kutná Hora, but also due to significant changes in the concept of monuments as such and the development of principles and methods used in monument care.

A significant milestone in Kutná Hora area of heritage preservation marked the year 1877, when there in Kutná Hora was established archaeological and museum association which took the name of significant archaeologist, national awakener and native of Kutná Hora Jan Erazim Vocel (1802–1871). The museum association „Vocel” joined many people of different professions, who were interested in of history and tried according their potential to contribute

to recovery and salvage monuments of Kutná Hora. An interesting finding is the fact that their attention was focused mainly in Gothic monuments, which are significant, plus temporary opinion that in Czech society prevailed, that Gothic period is the national style, contributed to the fact that the attention was devoted to this architectural style. However, there in Kutná Hora worked several celebrities, who perceived monuments not only as reminder of the past and witnessed of the architecture development of this city.

In turn of 19th and 20th centuries there in Kutná Hora is possible to see brisk recovery efforts of salvage of the most important monuments. The most important representative in this field was architect Ludvík Lábler (1855–1930), a close colleague of architect Josef Mocker (1835–1899), one of the representatives of restoration purism in monument care. Architect Lábler came to Kutná Hora in 1884 as a young adjunct of Kutná Hora building office and during 19 years he spent here, there were realized according his projects or under his management restorations of the most sites, especially St. Barbara's Cathedral and Italian Court. Under the guarding of the „Vocel“ association, mainly their leading member and Archdeacon of St. Barbara's Cathedral Karel Vorlíček (1845–1922), attention was focused just to this monumental Gothic monument which is indeed largely the work of Josef Mocker, but after his death was completed by Lábler's plans. Citizens of Kutná Hora attributed the restoration of this building extraordinary weight because it was reminder of the period when Kutná Hora was the most important city after Prague of the Kingdom of Bohemia and its habitants were not lacked of pride and self-confidence to take on such costly and large scale construction projects. Its successful implementation Ludvík Lábler paved the way for work on rebuild of other sites in Kutná Hora, especially Italian Court, of which restoration and reconstruction become a representative action of Kutná Hora „Young Czechs“, who in 1892 – in the person of the mayor Jan Macháček (1841–1935) – won election to the city council. Most of the buildings in Italian Court was demolished and built again, so actually it is a part of new building. However, it was significant Lábler's achievement and contributed to the fact that they won the recognition of city council and their residents.

The main research, which forms the „core“ of this work, included four case studies (the Cathedral of St. Barbara 1884–1905, the Stone Fountain 1887–1890, the Italian Court 1893–1898, and the Stone House 1900–1903) concerning the most important monuments of the city of Kutná Hora. The selection of monuments, which under the leadership of architects Josef Mocker and especially Ludvík Lábler underwent reconstruction and restoration interventions during the second half of the 19th century and at the beginning of the 20th century, is not very extensive in this work, but in terms of its professional focus it represents a representative

examples that allow not only a certain comparison within the procedures used in their implementation, but also their placement in the historical and cultural-social context of the development of monument care in Kutná Hora and the Czech lands during a defined period of time. During these events, the architect Ludvík Lábler became a purist architect, who during these events tried to imprint the „original Gothic" character on these buildings (also with obvious respect for Vladislav Gothic, which had its place in Kutná Hora – as was the case, for example, in the case of the former royal chapel in the Italian Court), but reconstructions and restoration interventions, which, considering their character, were carried out in a very radical to barbaric way. From the point of view of today's view of Lábler's monumental deeds, it can be stated that in all these cases these monuments were saved from complete extinction, but at the cost of actual destruction or significant change in their original Gothic nature and irreplaceable architectural and artistic losses. Ludvík Lábler was almost forgotten and was usually perceived negatively as a representative of strict purism in restoration practice of the 19th century. And Lábler's drastic adaptation of the Italian Court in Kutná Hora is mostly mentioned as typical example of barbaric destruction of an architectural monument.

Thus, in the author's opinion, it can be stated that this historical-monument research answered the originally asked questions about the implementation of monument care in Kutná Hora in the second half of the 19th and early 20th century, including its placement in the context of historical, social and cultural image of this city. and the development of monument care in the Czech lands, however, several other questions and possibilities in the continuation of this research undoubtedly arose and opened. For these and other reasons, the author wants to continue to address this interesting issue of monument care, and in the future to continue and further develop his research. However, this diploma thesis represents an especially important and beneficial contribution to the history and development of monument care in Kutná Hora and in the Czech lands. In any case, this interesting area of Kutná Hora monument care is still current, alive and open. In this context, it should be noted that already in the defined time frame of this work, the role of associations (in Kutná Hora the archaeological and museum association „Vocel") should be considered really key, because without their active activities and considerable enthusiasm of the membership base (similar as today) many valuable Gothic monuments would no longer exist and turn into ruins and piles of stones. Immeasurable enthusiasm and at the same time willingness to sacrifice their extracurricular time, personal comfort and a considerable amount of efforts of these people to preserve and care for monuments are truly irreplaceable, and therefore the author dares to claim that their important role in local monument care and state administration and self-

governing units. Despite their considerable capabilities and powers, they can never fully appreciate or replace.

The author of this work relied on the analysis and critical evaluation of the surviving source foundations, which were mainly sources of written nature (file material, preserved personal estates and correspondence, written and drawing documentation on proposals for repairs of individual objects), sources of unwritten nature (the objects of monuments themselves, included in the research, photographs, plan documentation, preserved original stone articles, marginal and period archaeological research). Thanks to careful study, critical analysis and evaluation of this source base, and its thorough comparison with contemporary and contemporary literature devoted to the history of Kutná Hora and Kutná Hora monuments, it was possible to conduct research on this issue and move toward the goals set in the introduction. In this context, however, it should be emphasized that the author of this work was not limited in his research to the period before the First World War (influenced by representatives of the Vienna School of Art History, under whose influence the approach to architecture and monument care changed), but also studied and reflected the latest knowledge from the fields of history, art history and monument care.

This diploma thesis is also ground-breaking in its own way, as it brings new knowledge and evaluation of the implementation of monument care in Kutná Hora in the second half of the 19th century and at the beginning of the 20th century on selected examples of monument events. The current professional and popular literature on the history of the town of Kutná Hora and its monuments has not yet analysed the procedures and methods used in these monument events, nor made their critical evaluation and placement in the period in terms of development of monument care in Kutná Hora and in the Czech lands within a specified period. This work is in a way ground-breaking, as it not only significantly complements the previous knowledge and opinions of researchers in the history of Kutná Hora and Kutná Hora monument care, but also brings new reflections and views on these important monumental cases, as none of the mentioned experts has paid much attention to them so far, and the works of these authors thus contain only marginal mentions of their implementation, or do not deal with them at all.

8. Přílohy

8.1 Seznam příloh

1) Historické mapy města Kutná Hora

Příloha č. 1

Celkový podrobný plán města Kutné Hory. Josef Schaffus, 1813. BARTOŠ, Martin et al. *Kutná Hora [kartografický dokument]*. 1. vyd. Praha: Kartografický ústav Akademie věd ČR, 2010. Mapa č. 20. ISBN 978-80-7286-170-5.

Příloha č. 2

Císařský povinný otisk mapy stabilního katastru města Kutné Hory, 1839. BARTOŠ, Martin et al. *Kutná Hora [kartografický dokument]*. 1. vyd. Praha: Kartografický ústav Akademie věd ČR, 2010. Mapa č. 22. ISBN 978-80-7286-170-5.

Příloha č. 3

Plán města Kutné Hory na Druhém vojenském mapování Čech 1851–1852. BARTOŠ, Martin et al. *Kutná Hora [kartografický dokument]*. 1. vyd. Praha: Kartografický ústav Akademie věd ČR, 2010. Mapa č. 23. ISBN 978-80-7286-170-5.

Příloha č. 4

Město Kutná Hora na Třetím vojenském mapování Čech 1877–1878. BARTOŠ, Martin et al. *Kutná Hora [kartografický dokument]*. 1. vyd. Praha: Kartografický ústav Akademie věd ČR, 2010. Mapa č. 27. ISBN 978-80-7286-170-5.

Příloha č. 5

Plán města Kutné Hory, kolem 1884. BARTOŠ, Martin et al. *Kutná Hora [kartografický dokument]*. 1. vyd. Praha: Kartografický ústav Akademie věd ČR, 2010. Mapa č. 32. ISBN 978-80-7286-170-5.

Příloha č. 6

Správní vývoj okresu Kutná Hora v letech 1850–2010. BARTOŠ, Martin et al. *Kutná Hora [kartografický dokument]*. 1. vyd. Praha: Kartografický ústav Akademie věd ČR, 2010. Mapa č. 53. ISBN 978-80-7286-170-5.

2) Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře

Příloha č. 7

Osobnosti památkové péče v Kutné Hoře v období druhé poloviny 19. a začátku 20. století, fotografie. Autor neznámý, nedatováno. SOkA KH, AMKH, Sběrka fotografií a negativů Kutná Hora, fot. č. 67.

Příloha č. 8

Architekt a restaurátor Josef Mocker (1835–1899), kolorovaná kresba tužkou. Jan Vilímek, 1881. *Humoristické listy*, roč. XXIII, č. 39 (24. 9.), 1881, s. 350.

Příloha č. 9

Architekt a restaurátor Ludvík Lábler (1855–1930), fotografie. Autor neznámý, nedatováno. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Lábler Ludvík, neuspořádáno, neinventarizováno.

Příloha č. 10

První předseda Archeologického sboru sboru „Vocel“ JUDr. Václav Otokar Předák (1822–1879), fotografie na kartonu. Autor neznámý, nedatováno. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, inv. č. 263/86.

Příloha č. 11

Jan Josef Řehák (1839–1895), fotografie na kartonu. H. Fiedler, Praha, nedatováno. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, inv. č. 292/86.

Příloha č. 12

MUDr. František Stáně (1814–1897), fotografie. Autor neznámý, nedatováno. SOkA KH, AMKH, Sbírnka fotografií a negativů Kutná Hora, fot. č. 1236.

Příloha č. 13

Otakar Hejnic (1851–1925), fotografie. Autor neznámý, nedatováno. SOkA KH, AMKH, Sbírnka fotografií a negativů Kutná Hora, fot. č. 1240.

Příloha č. 14

Osobnosti, související s prováděním opravy chrámu sv. Barbory v letech 1884–1905. Autor neznámý, nedatováno. SOkA KH, AMKH, Sbírnka fotografií a negativů Kutná Hora, fot. č. 1248.

Příloha č. 15

Kutnohorský purkmistr Jan Macháček (1841–1935), fotografie. Autor neznámý, nedatováno. SOkA KH, AMKH, Sbírnka fotografií a negativů Kutná Hora, fot. č. 1249.

Příloha č. 16

Arciděkan Karel Vorlíček (1845–1922), fotografie. Autor neznámý, nedatováno. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Vorlíček Karel, neuspořádáno, neinventarizováno.

Příloha č. 17

Kustod muzea spolku „Vocel“ Emanuel Leminger (1846–1931), fotografie. Autor neznámý, nedatováno. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Leminger Emanuel, kart. č. 1, inv. č. 1.

Příloha č. 18

Architekt Jiří Zach (1830–1887) (reprodukce fotografie). Autor neznámý, nedatováno. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Zach Jiří, kart. č. 1, inv. č. 16.

Příloha č. 19

Oznámení výboru Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře vídeňské Ústřední komisi o založení tohoto spolku. Kutná Hora, 12. února 1877. ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 4b, složka Jednatelská agenda 1877–1898, nestránkováno.

Příloha č. 20

Úvodní strana „Výtahu ze Stanov Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře“. SOkA KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné za rok 1877*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Wocel“, 1878, s. 28.

Příloha č. 21

Úvodní část dopisu konzervátora Ústřední komise Josefa Braniše architektu Ludvíku Láblerovi ve věci přestavby Vlašského dvora. České Budějovice, 4. listopadu 1891. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Lábler Ludvík, fasc. 1, neinventarizováno, nestránkováno.

Příloha č. 22

Dopis MUDr. Františka Stáněho architektu Josefu Hlávkoví s poděkováním za Hlávkovu intervenci na Českém zemském sněmu ve věci poskytnutí finanční podpory pro rekonstrukci a dostavbu chrámu sv. Barbory. Kutná Hora, 14. ledna 1897. LAPNP, Osobní fond – Hlávka Josef, složka Stáně František, nestránkováno.

Příloha č. 23

Úvodní část dopisu Josefa Braniše architektu Ludvíku Láblerovi ve věci celkové rekonstrukce a restaurování Kamenného domu. České Budějovice, 8. prosince 1901. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Lábler Ludvík, fasc. 1, neinventarizováno, nestránkováno.

Příloha č. 24

Úvodní strana kutnohorského městského archiváře Otakara Hejnice k nedokončenému inventáři k archivnímu fondu tzv. „Horního a mincovního archivu“, nedatováno, nestránkováno. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Hejnic Otakar, kart. č. 1, inv. č. 7, nestránkováno.

Příloha č. 25

Dopis Jana Macháčka a Karla Vorlíčka, v němž děkují JUDr. Bedřichu Pacákovi za intervenci na Českém zemském sněmu v záležitosti finančních příspěvků na opravy chrámu sv. Barbory a Vlašského dvora. Kutná Hora, 27. ledna 1898. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Pacák Bedřich JUDr. 1847–1914 (1954), kart. č. 1, inv. č. 32, nestránkováno.

Příloha č. 26

Dopis Jana Macháčka JUDr. Bedřichu Pacákovi s poděkováním za získání finanční podpory Českého zemského sněmu na opravu Vlašského dvora. Kutná Hora, 12. února 1895. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Pacák Bedřich JUDr. 1847–1914 (1954), kart. č. 1, inv. č. 45, nestránkováno.

Příloha č. 27

Oznámení arciděkana Karla Vorlíčka o znovuvysvěcení kaple sv. Václava a Ladislava ve Vlašském dvoře biskupem královéhradeckým Josefem Doubravou. Kutná Hora, 20. září 1906.

SOkA KH, AMKH – Vlašský dvůr v Kutné Hoře, Kaple sv. Václava ve Vlašském dvoře, kart. č. 106, sign. III/21, nestránkováno.

Příloha č. 28

Jmenování architekta Ludvíka Láblera čestným občanem Kutné Hory. Kutná Hora, 1899. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Lábler Ludvík, fasc. 1, neinventarizováno, nestránkováno.

Příloha č. 29

Jmenování architekta Ludvíka Láblera čestným občanem Kutné Hory. Kutná Hora, 1899. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Lábler Ludvík, fasc. 1, neinventarizováno, nestránkováno.

Příloha č. 30

Úmrtní oznámení JUDr. Bedřicha Pacáka. Kutná Hora, 25. května 1914. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Pacák Bedřich JUDr. 1847–1914 (1954), kart. č. 2, inv. č. 86, nestránkováno.

Příloha č. 31

Úvodní strana nekrologu JUDr. Bedřicha Pacáka. *Podvysocké listy*, roč. XXV, zvl. vyd. (25. 5.), 1914, nestránkováno. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Pacák Bedřich JUDr. 1847–1914 (1954), kart. č. 2, inv. č. 86, nestránkováno.

Příloha č. 32

Kondolence historika umění a sekčního šéfa Ministerstva školství a národní osvěty v Praze Zdeňka Wirtha výboru spolku „Vocel“ k úmrtí správce muzea tohoto spolku Emanuela Lemingera. Praha, 4. prosince 1931. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Leminger Emanuel, kart. č. 1, inv. č. 228, nestránkováno.

Příloha č. 33

Evidenční záznamy kustoda muzea spolku „Vocel“ Emanuela Lemingera s popisy a nákresy předmětů z archeologického naleziště okolo mlýna Cimburka u Kutné Hory. ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 1, nestránkováno.

Příloha č. 34

Evidenční záznamy Emanuela Lemingera s popisy a nákresy předmětů z archeologického naleziště okolo mlýna Cimburka u Kutné Hory. ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 1, nestránkováno.

Příloha č. 35

Model pamětní medaile Emanuela Lemingera, revers – pohled na Vlašský dvůr před zahájením přestavby (před 1893) od západu, opis: KRÁLOVSKÁ MINCOVNA V KUTNÉ HOŘE 1300–1726. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Modely a kopie, inv. č. MK 5 (949/79).

Příloha č. 36

Model pamětní medaile Emanuela Lemingera, avers – poprsí Emanuela Lemingera mírně zleva, opis: EMANUEL LEMINGER 1846–1931. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Modely a kopie, inv. č. MK 6 (950/79).

Příloha č. 37

Návštěva císaře Františka Josefa I. v Kutné Hoře 21. června 1906. ŠIBRAVA, Radomil – ČERNÝ, Karel – ŠUSTR, Milan. *Kutná Hora na starých pohlednicích*. 1. vyd. Polnička: Tváře, 2013. s. 72-73. ISBN 978-80-905495-2-4.

Příloha č. 38

Členská legitimace členů spolku „Vocel“, pocházející z první poloviny 20. století. ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 1, nestránkováno.

3) Stanovy Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře

Příloha č. 39 a–39 d

Stanovy Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře, 1877, nestránkováno. ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 1, složka Stanovy archeologického sboru a sborů osvětových 1861–1922, nestránkováno.

4) Chrám sv. Barbory

Příloha č. 40

Celkový pohled na chrám sv. Barbory, rytina. Josef Lhota, 1827. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Výtvarné umění, inv. č. VU4/3887/M.

Příloha č. 41

Nejstarší (překreslené) vyobrazení chrámu sv. Barbory (z roku 1675) s kopií plánu, rytina. Josef František Devoty, 1828. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 42

Celkový pohled na chrám sv. Barbory – stav v polovině 19. století, perokresba. Antonín Levý, kolem 1850. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Výtvarné umění, inv. č. VU/14/M.

Příloha č. 43

Pohled na exteriér chrámu sv. Barbory, rytina. Soukromá sbírka, kolem 1860. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b.č.

Příloha č. 44

Pohled na exteriér chrámu sv. Barbory, pohlednice na kartonu. Autor neznámý, kolem 1884. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b.č.

Příloha č. 45

Pohled do interiéru chrámu sv. Barbory, fotografie na kartonu. Karel Bellmann, 1880. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, inv. č. 743.86.

Příloha č. 46

Vyobrazení chrámu sv. Barbory v článku německého historika umění Bernharda Gruebera o kutnohorských památkách. GRUEBER, Bernhard. Die Baudenkmale der Stadt Kuttenberg. In *Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, VI. Jahrgang, Nr. 11, 1856, s. 286.

Příloha č. 47

Chrám sv. Barbory, travé hlavní lodi na jižní straně bez zakreslení poprsnice tribuny a se zaniklými kružbami oken. Asi Bernhard Grueber, po 1860. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Štočky, inv. č. Š/564 (1579/80).

Příloha č. 48

Chrám sv. Barbory, pohled na výběh a řez klenbou severní tribuny, ostění okna s nárysem zaniklé klenby ze stavební etapy Benedikta Rieda. Asi Bernhard Grueber, po 1860. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Štočky, inv. č. Š/567 (1579/80).

Příloha č. 49

Model chrámu sv. Barbory – boční pohled, zachycující stav objektu před rekonstrukcí, karton. Jan Kraus (úředník c. k. horního úřadu v Kutné Hoře), 1861–1865. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Modely a kopie, inv. č. MK 12 (1616/80).

Příloha č. 50

Podoba chrámu sv. Barbory před zahájením rekonstrukce (se zaniklou sedlovou střechou se třemi báními, jež byla při rekonstrukci nahrazena trojicí stanových střech), fotografie. Asi Jindřich Dittrich, kolem 1870. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 51

Pohled na průběh opravy horní části opěrného systému chrámu sv. Barbory, fotografie na kartonu. Autor neznámý, 1885. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 52

Osový pilíř č. II.B (OsP2), opěrný oblouk s partiemi vnějšího a vnitřního pilíře, horní část schodiště (SchS2), západní strana. Signováno F. David 23. 8. 1886. APHP, Téka (pozůstalost Josefa Mockera), T40 – skicák Kutná Hora, chrám sv. Barbory, sign. 1073 – skicák II, fol. 25^r.

Příloha č. 53

Osový pilíř č. II.B (OsP2), detail výběhu oblouku na předním pilíři, socha sv. Barbory a konzola pod sochou. Vedle výběhu oblouku napsáno „spára v rohu“. APHP, Téka (pozůstalost Josefa Mockera), T40 – skicák Kutná Hora, chrám sv. Barbory, sign. 1073 – skicák II, fol. 28^r.

Příloha č. 54

Osový pilíř č. I.B (OsP1) znak města Kutné Hory na čelní straně pilíře se sochou rytíře, příčný řez znakem a detail lilie z koruny na znaku. APHP, Téka (pozůstalost Josefa Mockera), T40 – skicák Kutná Hora, chrám sv. Barbory, sign. 1073 – skicák II, fol. 31^r.

Příloha č. 55

Osový pilíř č. XXII. (OsLS1), detail fiály, vrchol severního schodiště (SchS1) a kosina na pilíři z jižní strany chrámu. Signováno F. David 25. 8. [1]890. APHP, Téka (pozůstalost Josefa Mockera), T40 – skicák Kutná Hora, 1890, chrám sv. Barbory, sign. 1074 – skicák III, fol. 19^v.

Příloha č. 56

Osový pilíř č. XXIII. (OsLS1), detail střední části opěrného pilíře s náběhem spodního oblouku, západní strana; u detailu kraba napsáno „lupeno staré“. APHP Téka (pozůstalost Josefa Mockera), T40 – skicák Kutná Hora, 1890, chrám sv. Barbory, sign. 1074 – skicák III, fol. 21^r.

Příloha č. 57

Návrh rekonstrukce západního průčelí chrámu sv. Barbory, kresba tuší na papíře. Josef Mocker, 1887. SOKA KH, AMKH, sbírka Mapy a plány, ev. č. 69.

Příloha č. 58

Boční pohled na chrám sv. Barbory – pohled od jihu, kresba tuší na papíře. Josef Mocker, 1887. SOKA KH, AMKH, sbírka Mapy a plány, ev. č. 69.

Příloha č. 59

Příčný řez chrámem sv. Barbory v partii předsíní se zachycením barokních úprav – střeš, severního portálu a tzv. Černé kaple, kresba tuší na papíře. Jiří Zach, 1887. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Mapy a plány, inv. č. 106/76.

Příloha č. 60

Pilíře hlavní a boční lodi chrámu sv. Barbory, pohled a půdorys v úrovni soklu, kresba tuší na papíře. Jiří Zach, 1887. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Mapy a plány, inv. č. 105/76.

Příloha č. 61

Pilíř klenby hlavní lodi chrámu sv. Barbory, pohled a půdorys v úrovni soklu, kresba tuší na papíře. Jiří Zach, 1887. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Mapy a plány, inv. č. 104/76.

Příloha č. 62

Pohled na průběh rekonstrukčních prací na chrámu sv. Barbory, fotografie na kartonu. Autor neznámý, 1893. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 63

Pohled na průběh rekonstrukčních prací na chrámu sv. Barbory, fotografie na kartonu. Autor neznámý, 1895. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 64

Zastřešení kaplí a ochozu při katedrálním závěru chrámu sv. Barbory, Josef Mocker, Ludvík Lábler, 1898. SOKA KH, AMKH, sbírka Mapy a plány, ev. č. 69,

Příloha č. 65

Kresba gotického okna na jižní straně boční lodi. Chrámu sv. Barbory. Josef Mocker, Ludvík Lábler, 1898. SOKA KH, AMKH, sbírka Mapy a plány, ev. č. 69.

Příloha č. 66

Kresba jednoho z pilířů opěrného systému chrámu sv. Barbory. Josef Mocker, Ludvík Lábler 1890. SOkA KH, AMKH, sbírka Mapy a plány, ev. č. 69.

Příloha č. 67

Pilíř hlavní lodi chrámu sv. Barbory se zakreslením výměn kamene v soklové partii. Josef Uzel, kolem 1900. SOkA KH, AMKH, sbírka Mapy a plány, ev. č. 72.

Příloha č. 68

Pohled na rekonstrukci stanových střech chrámu sv. Barbory, fotografie na kartonu. Autor neznámý, 1897. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 69

Pohled na rekonstrukci stanových střech chrámu sv. Barbory, fotografie na kartonu. Autor neznámý, 1897. NPÚ Praha, sbírka Fototéka, inv. č. N007585.

Příloha č. 70

Pohled na rekonstrukci stanových střech chrámu sv. Barbory, fotografie na kartonu. Autor neznámý, 1897. NPÚ Praha, sbírka Fototéka, inv. č. N007586.

Příloha č. 71

Pohled na zrekonstruovaný chrám sv. Barbory. Auto neznámý, 1905. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 72

Pohled na městský park („Pacákovy sady“) při chrámu sv. Barbory, fotografie. Fotoateliér Bruner – Dvořák, Kutná Hora, 1899. SOkA KH, AMKH, Sběrka fotografií a negativů Kutná Hora, fot. č. 1899.

Příloha č. 73

Chrám sv. Barbory se sedlovou (vlevo) a stanovou střechou (vpravo), pohlednice. Autor neznámý, 1905. ČMS KH, sbírka Studijní materiál X8 – pohlednice, sign. X8/17.

Příloha č. 74

Pohled na západní průčelí chrámu sv. Barbory s městským parkem – Vorlíčkovými sady. Autor neznámý, 1910. ČMS KH, sbírka Studijní materiál X8 – pohlednice, sign. X8/25.

Příloha č. 75

Pohled na západní průčelí chrámu sv. Barbory – současný stav, fotografie. Foto autor, 2020.

Příloha č. 76

Pohled na trojstanovou střechu chrámu sv. Barbory, dílo stavební etapy Benedikta Rieda – současný stav, fotografie. Foto autor, 2020.

5) Kamenná kašna

Příloha č. 77

Vyobrazení Kamenné kašny v Kutné Hoře a jejího půdorysu v článku německého historika umění Bernharda Gruebera o kutnohorských památkách. GRUEBER, Bernhard. Die Baudenkmale der Stadt Kuttenberg. In *Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, I. Jahrgang, I. Band, 1856, s. 137.

Příloha č. 78

Plán na zastřešení Kamenné kašny. Hieser, 1844. SOkA KH, Pokladní úřad Kutná Hora, Účetní registratury města do r. 1850 (1901), Stavební deníky 1807–1822, kart. č. 8, nestránkováno.

Příloha č. 79

Kamenná kašna – model Kamenné kašny, idealizovaná podoba této stavby ve stylu romantické novogotiky (se zachycením stavu před provedením restaurování), fotografie. Jan Kraus (úředník c. k. horního úřadu v Kutné Hoře), 1861. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsbírka Modely a kopie, inv. č. MK 13 (1617/80).

Příloha č. 80

Pohled na Kamennou kašnu, fotografie. Andreas Groll, 1856. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, inv. č. 394.86.

Příloha č. 81

Pohled na Kamennou kašnu, fotografie na kartonu. Karel Bellmann, kolem 1880. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, inv. č. 66.86.

Příloha č. 82

Situace Kamenné kašny před provedením restaurování, stav asi k roku 1880, fotografie. Autor neznámý, kolem 1880. ÚDU AV ČR, sbírka Fototéka, inv. č. W-A-153.80.

Příloha č. 83

Pohled na Kamennou kašnu, fotografie na kartonu. Josef Steffel, 1890. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, inv. č. 001.

Příloha č. 84

Pohled na Kamennou kašnu, fotografie. Autor neznámý, kolem 1895. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 85

Pohled na Kamennou kašnu a Rejskovo náměstí, fotografie, soukromá sbírka. Autor neznámý, asi 1895. ČMS, sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 86

Pohled na Kamennou kašnu, fotografie. Autor neznámý, kolem 1900. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, inv. č. 66.86.

Příloha č. 87

Kamenná kašna v Kutné Hoře – počátek 20. století, pohlednice. Alois Jelínek, 1900. ČMS KH, sbírka Studijní materiál X8 – pohlednice, sign. X8/170.

Příloha č. 88

Pohled na Kamennou kašnu, fotografie. Josef Liška, 1914. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 89

Kamenná kašna – současný stav, pohled z Husovy ulice, fotografie. Foto autor, 2020.

Příloha č. 90

Kamenná kašna – současný stav, pohled z Rejskovy ulice, fotografie. Foto autor, 2020.

Příloha č. 91

Detail obvodového pláště Kamenné kašny s vytesaným letopočtem jejího dokončení – rokem 1495 – současný stav, fotografie. Foto autor, 2020.

6) Vlašský Dvůr

Příloha č. 92

Pohled na objekt Vlašského Dvora, lavírovaná tuš. Autor neznámý, 1837. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Výtvarné umění, inv. č. VU.561.M.

Příloha č. 93

Pohled na nádvoří Vlašského Dvora s bývalou královskou kaplí sv. Václava a Ladislava, olejomalba na plátně. Josef Hilbert, 1842. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Výtvarné umění, inv. č. VU/29/M.

Příloha č. 94

Vyobrazení půdorysu Svatováclavské kaple ve Vlašském Dvoře v článku německého historika umění Bernharda Gruebera o památkách Kutné Hory. GRUEBER, Bernhard. Die Baudenkmale der Stadt Kutteneberg. In *Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, VI. JAHRGANG, NR. 10, 1856, s. 258

Příloha č. 95

Model bývalé královské mincovny – Vlašského dvora, zachycující stav před zahájením přestavby, karton. Jan Kraus (úředník c. k. horního úřadu v Kutné Hoře), 1861. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Modely a kopie, inv. č. MK 20 (477/2001).

Příloha č. 96

Situační plán Vlašského Dvora (z roku 1949), zachycující stav tohoto objektu k roku 1852. BARTOŠ, Martin et al. *Kutná Hora [kartografický dokument]*. 1. vyd. Praha: Kartografický ústav Akademie věd ČR, 2010. Mapa č. 26. ISBN 978-80-7286-170-5.

Příloha č. 97

Pohled na nádvoří Vlašského Dvora, fotografie na kartonu. Jindřich Dittrich, kolem 1865. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b.č.

Příloha č. 98

Kresba Vlašského dvora, obehnaného kamennou hradbou a řetězy, perokresba. Jiří Zach, 1877. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Výtvarné umění, inv. č. VU4.3884M.

Příloha č. 99

Pohled na nádvoří Vlašského dvora, fotografie na kartonu. Jindřich Dittrich, kolem 1865. ČMS KH sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 100

Kresba Vlašského dvora, nádvoří s kaplí a arkádou. Jiří Zach, perokresba, před 1860. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Jiří Zach, kart. č. 1, inv. č. 6, nedatováno, nestránkováno.

Příloha č. 101

Kresba Vlašského dvora, obehnaného hradbou a řetězy. Jiří Zach, perokresba, před 1860. SOkA KH, AMKH, Osobní fondy – Jiří Zach, kart. č. 1, inv. č. 6, nedatováno, nestránkováno.

Příloha č. 102

Návrh opravy Vlašského dvora, kresba tužkou na papíře. Bedřich Kohlmann, 1880. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b.č.

Příloha č. 103

Plán na přestavbu Vlašského Dvora – půdorys prvního patra. František Hradecký, 1880. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Mapy a plány, inv. č. A 91 (3753/80).

Příloha č. 104

Plán na přestavbu Vlašského dvora pro umístění reálného gymnázia a chlapecké obecné školy. Jan Machytka – František Schmoranz ml., 1881. SOkA KH, AMKH, sbírka Mapy a plány, ev. č. 52.

Příloha č. 105

Plán na přestavbu Vlašského dvora pro umístění reálného gymnázia a chlapecké obecné školy, měřítko 1:33. Jan Machytka – František Schmoranz ml., 1883. SOkA KH, AMKH, sbírka Mapy a plány, ev. č. 52.

Příloha č. 106

Návrh přestavby Vlašského dvora pro umístění vyšší reálné školy – půdorys základů. Jiří Zach, 1884. SOkA KH, AMKH, sbírka Mapy a plány, ev. č. 53.

Příloha č. 107

Návrh přestavby Vlašského dvora pro umístění vyšší reálné školy – půdorys přízemí. Jiří Zach, 1884. SOkA KH, AMKH, sbírka Mapy a plány, ev. č. 53.

Příloha č. 108

Návrh přestavby Vlašského dvora pro umístění vyšší reálné školy – boční pohled. Jiří Zach, 1884. SOkA KH, AMKH, sbírka Mapy a plány, ev. č. 53.

Příloha č. 109

Zaměření Vlašského dvora architektem Čeněk Dajbychem – půdorys prvního patra, kresba tuší na papíře. Čeněk Dajbych, 1880. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Mapy a plány, inv. č. A 91 (3753/80).

Příloha č. 110

Pohledy a řezy Vlašského dvora ze zaměření objektu architektem Františkem Hradeckým, kresba tuší na papíře. František Hradecký, 1880. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Mapy a plány, inv. č. A 91 (3753/80).

Příloha č. 111

Návrh přestavby Vlašského dvora architekta – řezy. Ludvík Lábler, 1892. SOkA KH, AMKH, sbírka Mapy a plány, ev. č. 56.

Příloha č. 112

Návrh přestavby Vlašského dvora – boční pohled. Ludvík Lábler, 1892. SOkA KH, AMKH, sbírka Mapy a plány, ev. č. 56

Příloha č. 113

Pohled na přestavbu Vlašského dvora, fotografie na kartonu. Autor neznámý, 1893. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 114

Pohled na průběh přestavby Vlašského dvora, fotografie na kartonu. Autor neznámý, 1894. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, inv. č. 392.86c.

Příloha č. 115

Pohled na průběh přestavby Vlašského dvora, fotografie na kartonu. Josef Steffel, 1895. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, inv. č. 392.86.

Příloha č. 116

Pohled na přestavěný Vlašský dvůr, fotografie. Autor neznámý, kolem 1900. SOkA KH, AMKH, Sбірka fotografií a negativů Kutná Hora, inv. č. 8879.

Příloha č. 117

Pohled na přestavěný Vlašský dvůr, fotografie. Autor neznámý, kolem 1910. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 118

Pohled na přestavěný Vlašský dvůr, fotografie na kartonu. Autor neznámý, nedatováno. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 119

Pohled na Vlašský dvůr, radikálně přestavěný architektem Ludvíkem Láblerem – stav k roku 1920, fotografie. Autor neznámý, 1920. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 120

Celkový pohled na Vlašský dvůr – současný stav, pohled z Havlíčkova náměstí, fotografie. Foto autor, 2020.

Příloha č. 121

Celkový pohled na Vlašský dvůr – současný stav, pohled z Havlíčkova náměstí, fotografie. Foto autor, 2020.

Příloha č. 122

Nádvoří Vlašského dvora s bývalou královskou kaplí sv. Václava a Ladislava – současný stav, fotografie. Foto autor, 2020.

7) Kamenný dům

Příloha č. 123

Pohled na průčelí Kamenného domu – stav v polovině 19. století, litografie. Karel Wurbs, 1850. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Výtvarné umění, inv. č. VU4/226/M.

Příloha č. 124

Vyobrazení Kamenného domu v článku Bernharda Gruebera o kutnohorských památkách. GRUEBER, Bernhard. Die Baudenkmale der Stadt Kuttenberg. In *Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, VI. JAHRGANG, NR. 11, 1856, s. 316.

Příloha č. 125

Pohled na průčelí Kamenného domu s částí přilehlého sousedního domu (čp. 183a), fotografie. Andreas Groll, 1856. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, inv. č. 397.86.

Příloha č. 126

Pohled na Kamenný dům s bohatou kamenosochařskou výzdobou průčelí, pohled od Svatováclavského (dnes Václavského) náměstí, stav k roku 1861, fotografie. Autor neznámý, 1861. SOKA KH, AMKH, Sběrka fotografií a negativů Kutná Hora, inv. č. 502.

Příloha č. 127

Pohled na průčelí Kamenného domu s bohatou kamenosochařskou výzdobou, akvarel. Antonín Levý, 1880. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsбірka Výtvarné umění, inv. č. VU/4/M.

Příloha č. 128

Nákresy půdorysů jednotlivých pater Kamenného domu od Otakara Hejnice, fotografie. Otakar Hejnic, 1880. SOKA KH, AMKH, sbírka Mapy a plány, ev. č. 107.

Příloha č. 129

Pohled na Kamenný dům a jeho průčelí k roku 1885, fotografie na kartonu. Josef Steffel, 1885. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, inv. č. 68.86.

Příloha č. 130

Pohled na Kamenný dům a jeho průčelí kolem roku 1895, fotografie. Autor neznámý, kolem 1895. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, b. č.

Příloha č. 131

Pohled na průběh restaurátorských prací na průčelí Kamenného domu, fotografie. Autor neznámý, kolem 1900. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, inv. č. 69.86.

Příloha č. 132

Pohled na exponáty ze sbírek muzea spolku „Vocel“, fotografie na kartonu. Autor neznámý, po 1902. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, inv. č. 6/2013.03.

Příloha č. 133

Pohled na exponáty ze sbírek muzea spolku „Vocel“, fotografie. Autor neznámý, po 1902. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, inv. č. 5/2013.002.

Příloha č. 134

Pohled na exponáty ze sbírek muzea spolku „Vocel“, fotografie. Autor neznámý, po 1902. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, inv. č. 6/2013.01.

Příloha č. 135

Pohled na Kamenný dům po dokončení celkové rekonstrukce, včetně restaurování bohatě zdobeného průčelí, fotografie. Autor neznámý, kolem 1905. ČMS KH, sbírka fotoarchiv, inv. č. 554.86.

Příloha č. 136

Plán půdorysů jednotlivých pater Kamenného domu, stav před rekonstrukcí, fotografie. Ludvík Lábler, konec 19. stol. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsbírka Mapy a plány, inv. č. A 218 (3753/80).

Příloha č. 137

Plán půdorysů přízemí Kamenného domu, stav před rekonstrukcí, fotografie. Ludvík Lábler, konec 19. stol. ČMS KH, sbírka Fotoarchiv, podsbírka Mapy a plány, inv. č. A 218 (3753/80).

Příloha č. 138

Srovnání půdorysů a dispozice jednotlivých pater Kamenného domu před zahájením rekonstrukce (před rokem 1900) a po jejím provedení (po roce 1903). HEJNIC, Otakar. *Kamenný dům v Kutné Hoře*. 2. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 2009. s. 17. ISBN 978-80-86406-52-7.

Příloha č. 139

Přední část objektu Kamenného domu s bohatě zdobeným průčelím – současný stav, pohled od Václavského náměstí, fotografie. Foto autor, 2020.

Příloha č. 140

Přední část objektu Kamenného domu s bohatě zdobeným průčelím – současný stav, pohled z radnické ulice, fotografie. Foto autor, 2020.

Příloha č. 141

Pohled na průčelí Kamenného domu s bohatou kamenosochařskou výzdobou – současný stav, fotografie. Foto autor, 2020.

8.2 Obrazová příloha

1) Historické mapy města Kutná Hora

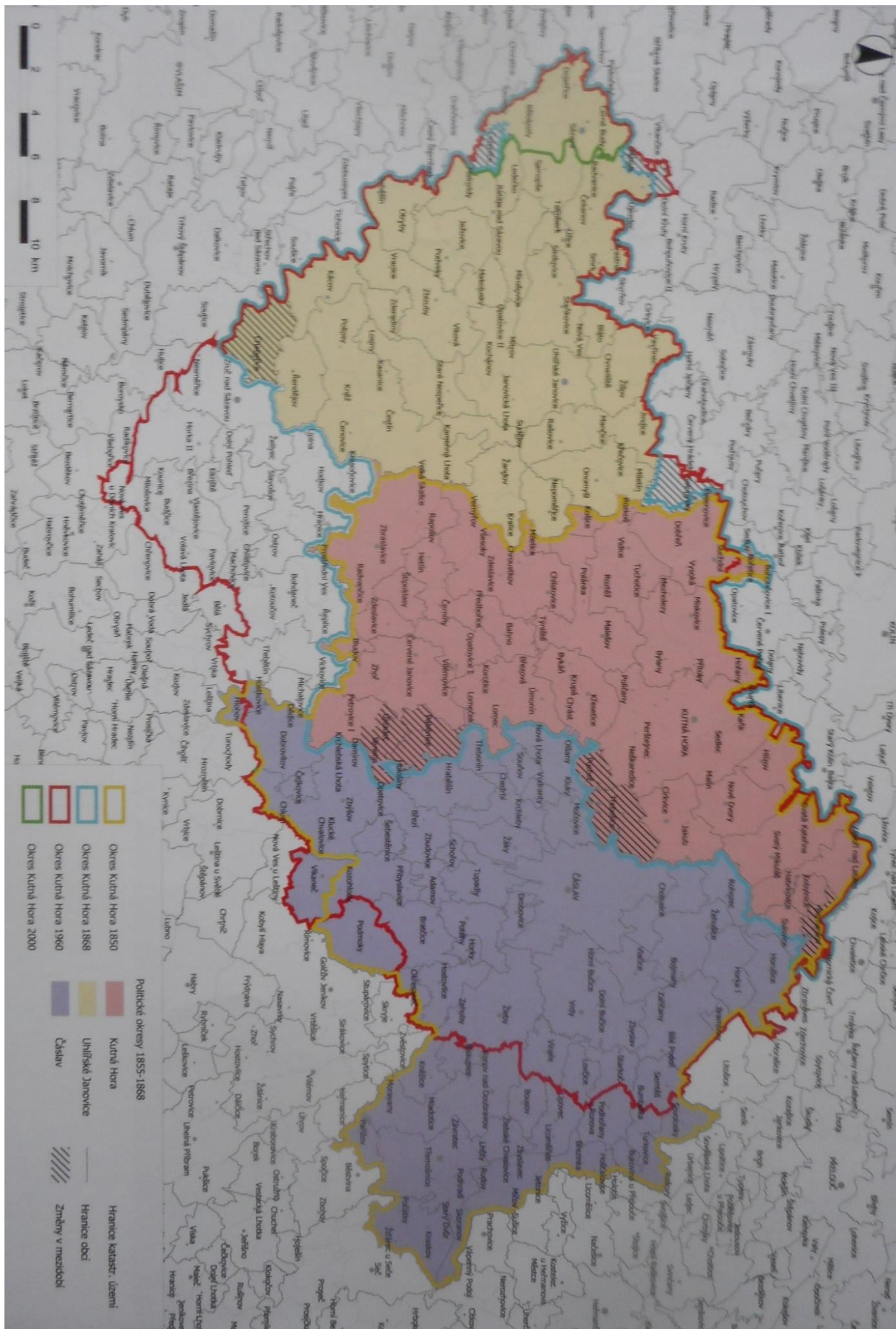
Příloha č. 2

Příloha č. 3

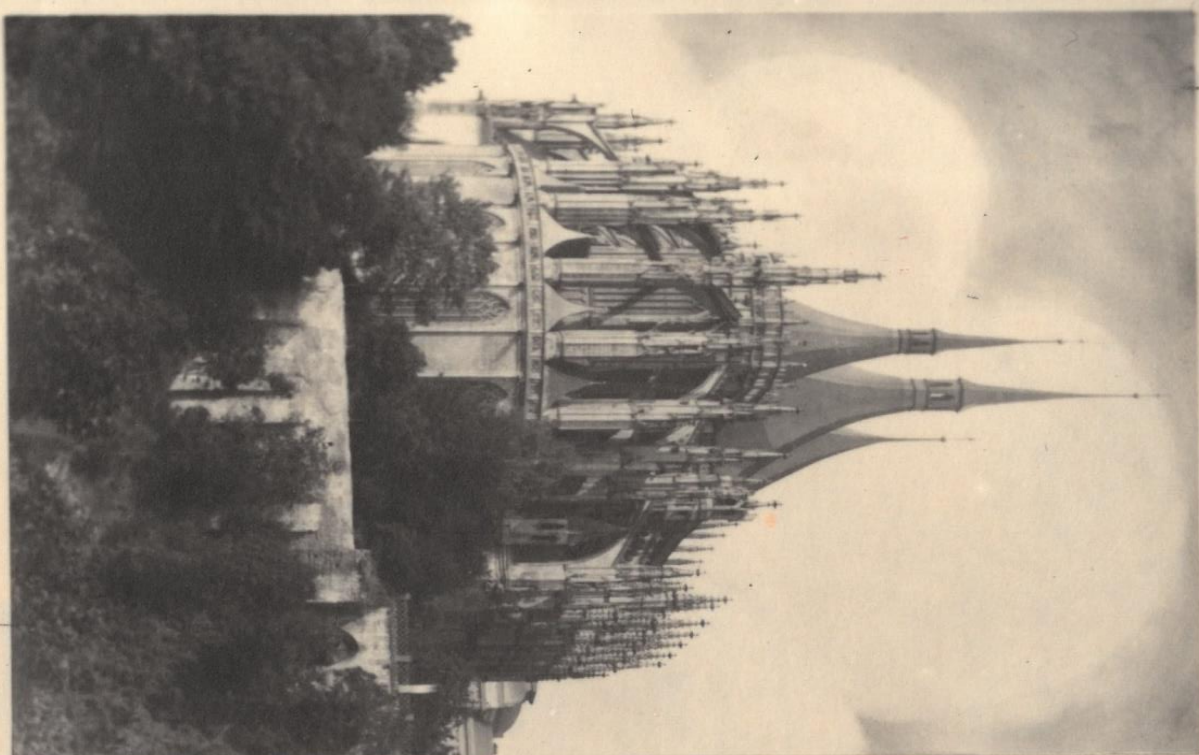

Příloha č. 4

Příloha č. 6

2) Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře

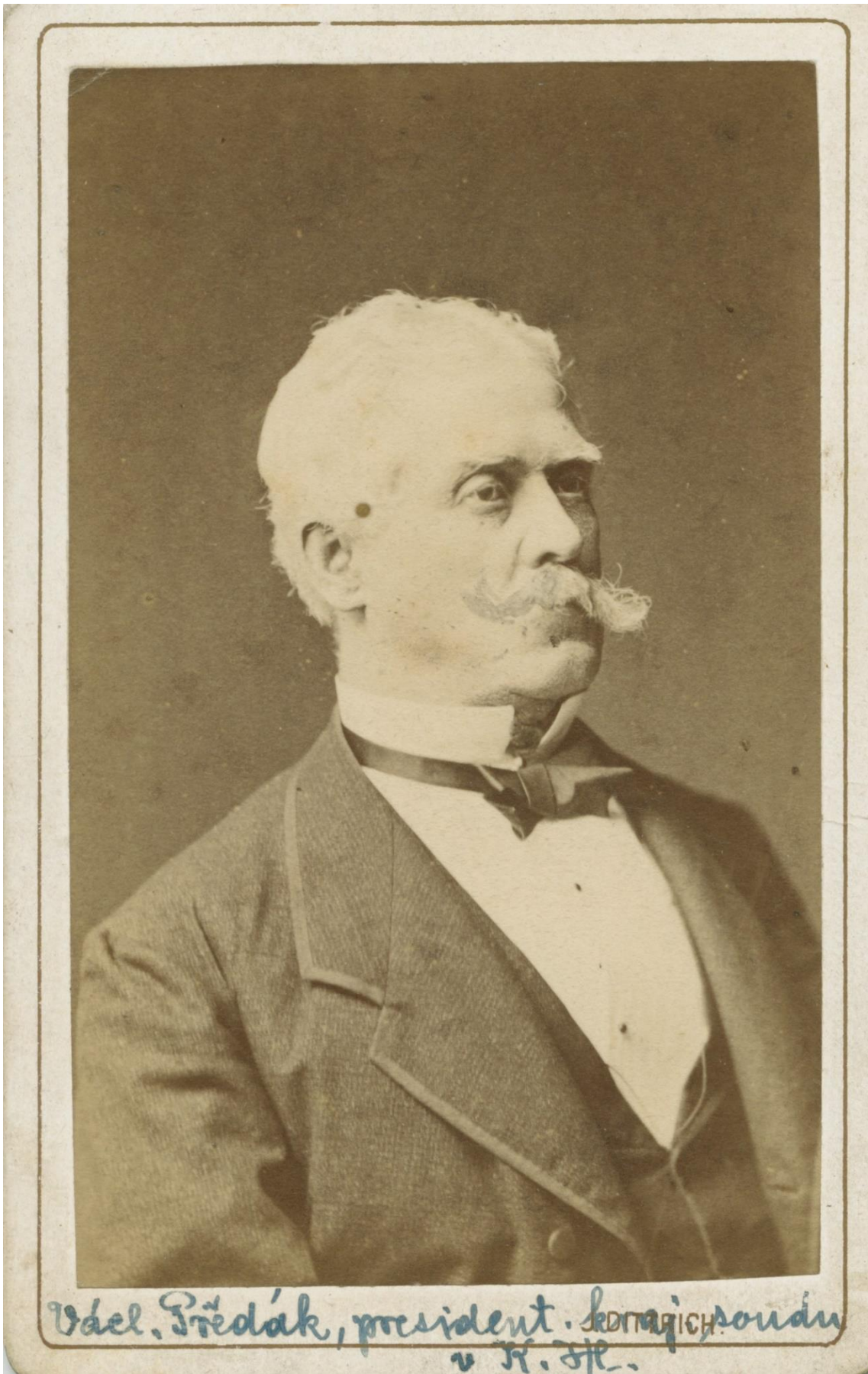
Synodální výbor
tří slavnostních zvonů svěcení
dvůrku sv. Kameny Barbory
v Kutné Hoře roku 1905.
foto-Bohum.

Příloha č. 8

Příloha č. 9

Příloha č. 10

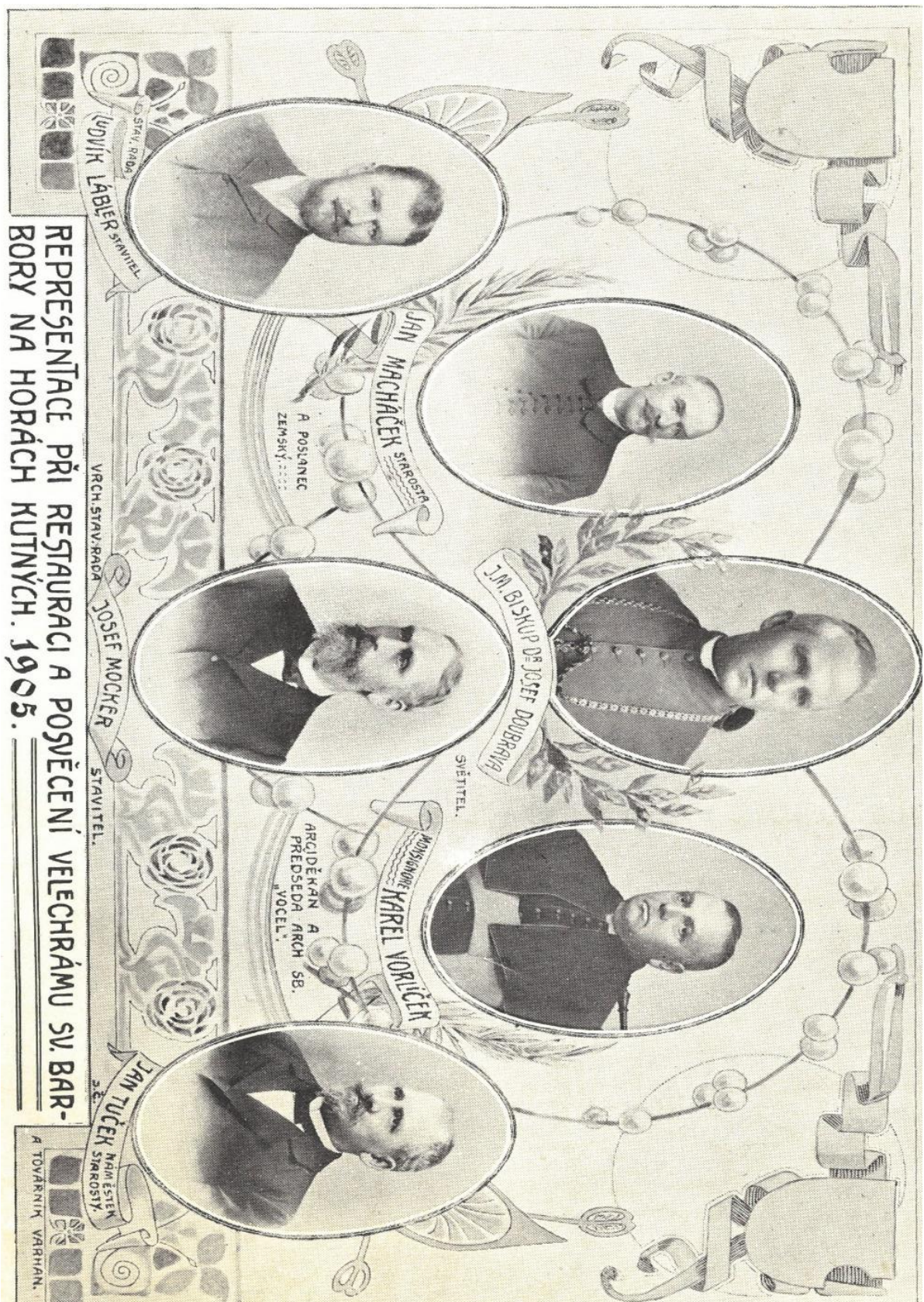
Příloha č. 11

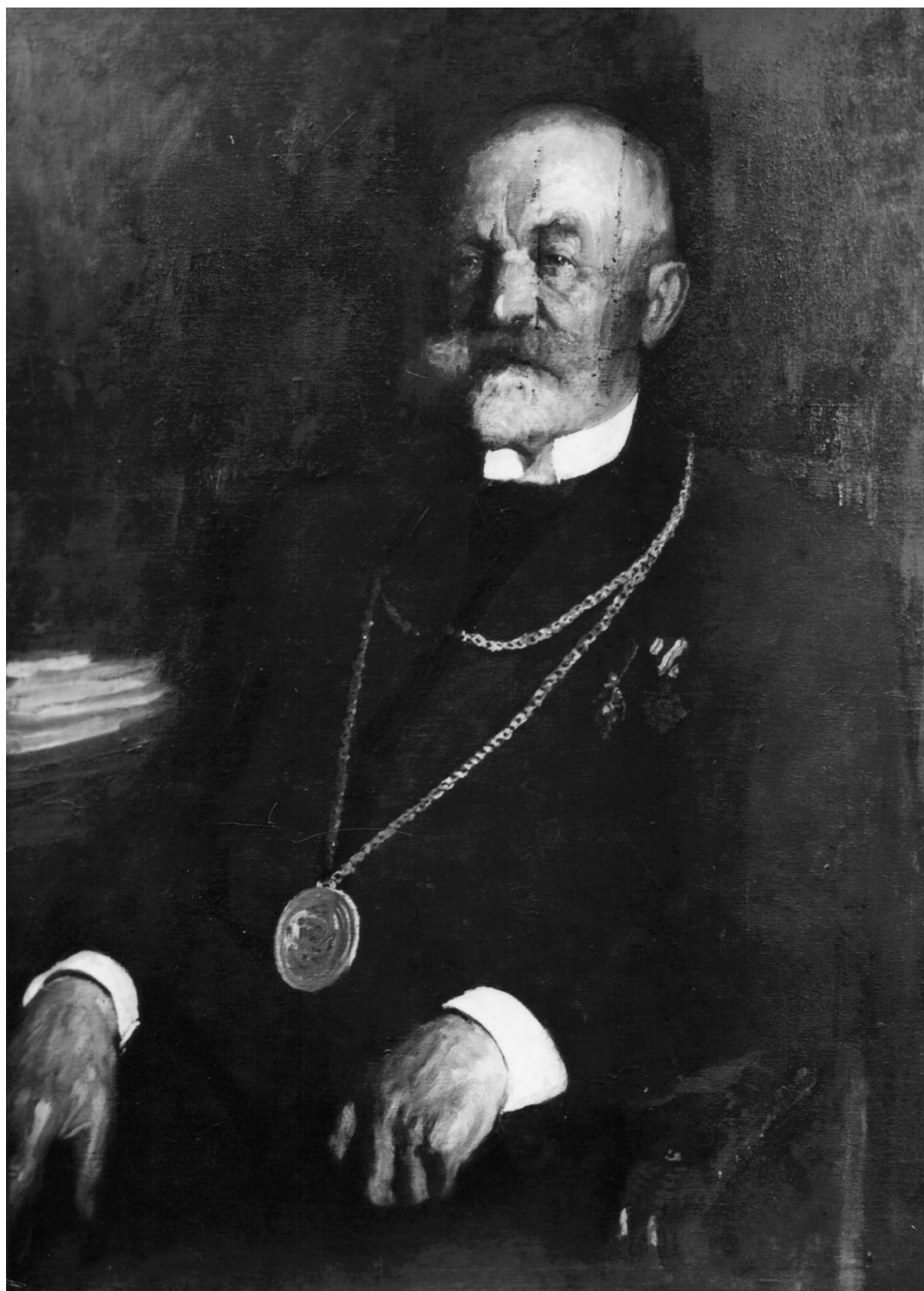
Příloha č. 12

Příloha č. 13

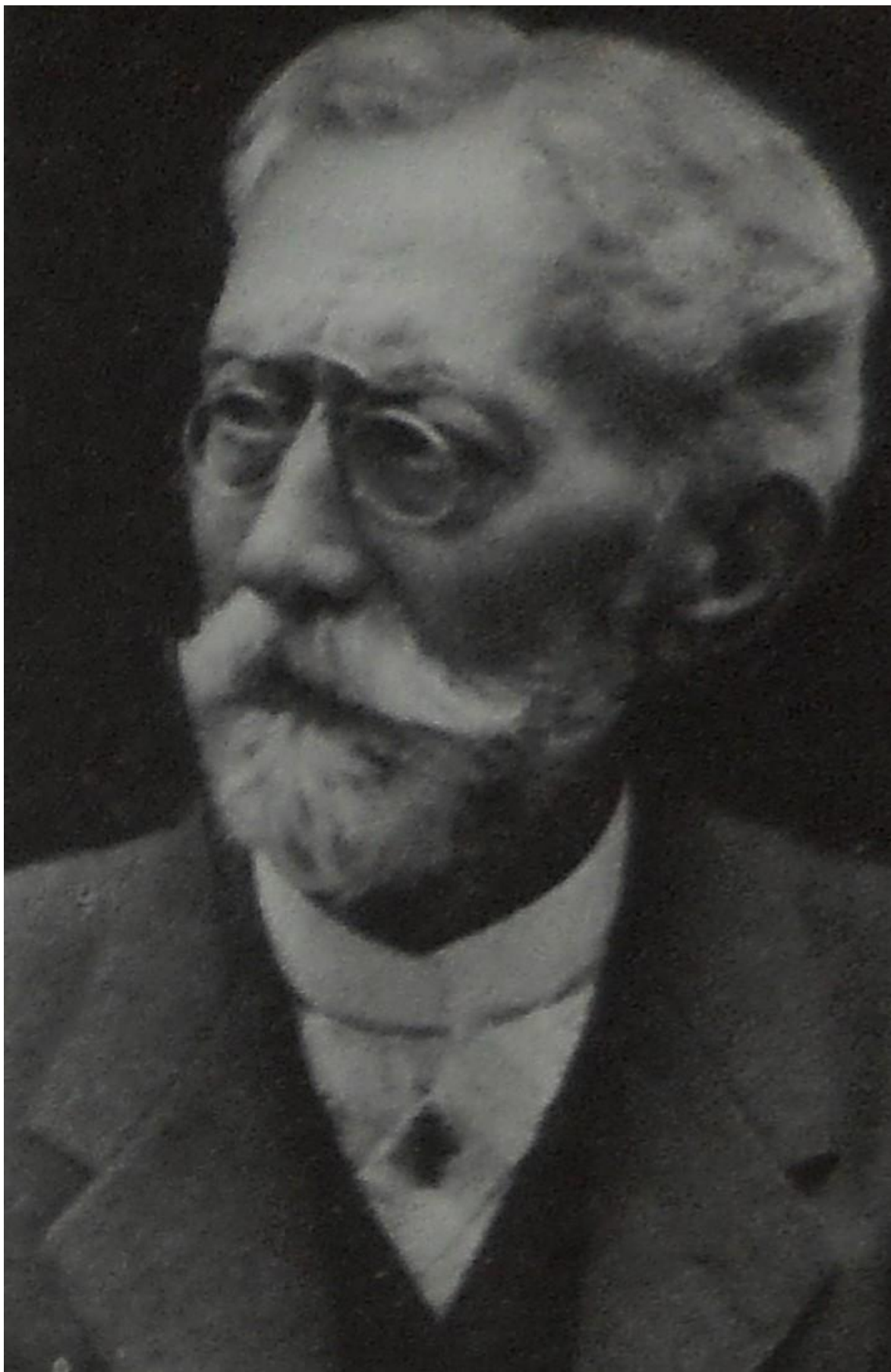
Příloha č. 14

Příloha č. 15

Příloha č. 16

Příloha č. 17

JIŘÍ ZACH,
ŘIDITEL REÁLKY V KUTNÉ HOŘE
† 1887.

Příloha č. 18

VÝTAH STANOV

archaeologického sboru „Vocela“ v HOŘE KUTNÉ a okolí.

§. 1. Účel.

Účelem archaeologického sboru, zvaného na vděčnou památku slavného archaeologa a zdejšího rodáka „Vocel“, jest: písemní a umělecké památky v Hoře Kutné a v okolí sbíratí, před zkázou chrániti a známost o nich a o místní historii šířiti. — Sídlo své má v Hoře Kutné.

§. 2. Prostředky.

Účele toho hledě sbor dosáhnouti,

- a) vyhledává a seznamenává písemní a umělecké památky v H. Kutné a okolí
- b) sbírá a chová památky pohyblivé;
- c) obrací zřetel svůj a jiných k důležitým památkám nepohyblivým a přispívá k zachování jich.
- d) pečuje, aby jinde chované, pro Horu Kutnou a okolí důležité památky byly pro sborovou sbírku buď v originale získány, buď aspoň věrně opsány neb okresleny;
- e) stará se s příslušnými obcemi, aby místa v dějinách českých znamenitá v obvodu jejich nějakým památkem označena byla;
- f) pořádá občas archaeologicko-historickou výstavu v Hoře Kutné;
- g) při tom neb i v jiný příhodný čas pořádá bezplatnou přednášku, buď o některých památkách, buď z historie města neb okolí;
- h) vydává zprávu sborovou a
- i) časem také větší nebo menší pojednání buď z historie města neb okolí, buď o některé důležité památce s náležitým jí vyobrazením, buď jen vyobrazení samo — budě a udržuje i takto v lidu šetrnost a lásku k památkám uměleckým a historickým.

V Budějovicích dne 4. listopadu 1891.

Milý příteli!

Bez mála byly by se naše dopisy minuly. Chtěl jsem Ti právě něco důležitého sdělit a velice je obtěžovat.

Co se týče kostela sv. Bartoloměje v Slavkově (Eschau), musím bohužel říci, že ho „osobně“ neznám; jest to malá vesnička v horách 3 hodiny za Krumlovem, a podívám se tam letve z jara, až bude hotová dráha do Kájova. Dle toho, co mám o něm poznamenáno ve svém katalogu, pochází presbyter z r. 1313, jest tedy gotická, a loď byla přistavěna r. 1800. bude tedy berte slohu nebo nějaká „sonderbar“ gotika. Dle toho by to gotickou výpravu sneslo, jen upozornuji, že Schinko rád dělá okraje příliš velice, vtaště do výšky. Něco bližšího jest o kostele snad v Sedlačkových „Krády a rámy“, díl II., str. 91. Ostatně lituji, že mne k tomu páni nepoznali, ale myslím, že dle povaných plánů to pěkně upravit.

P. ing. Křeh byl tu již v září, výborně jsme se shodli, já mu poslal již hotový elaborát, on se vším souhlasí, přidal jen křídlový křyt na střechu, dobrozdání své nám již poslal, a my zde dohončili protokol; smutná věc ovšem jest, že celá stavba musí být napřed vyměřena, poněvadž neexistují posud žádné plány, a shotovení jich celý restaurační proces zdrží.

Poslal jsem centr. kommissi stručnou zprávu o výsledku našeho prozkoumání M. Dvora i s návrhy na restaurování, jak jsme je spolu umluvili. Dle přepisu ze dne 28. října 1891. č. 1313. přijala kommissie zprávu tu „mit besonderem Interesse“ a s velkou pochvalou za ni děkuje. „Recht bemerkenswert erscheinen die bezüglich dieses Gebäudes gemachten

Kaše Vysokoblahorodí

Stavutný pane vrchní stavební rada
a Mecenáři náš

Jsem rozradostněn, že zemský výbor odevzdal záležitost svato
Barbory Vaši Stavutnosti. Ji jsem přesvědčen, že ráčíte dle
vlastního doznání o praxních výsoho čeriti sv. Barboru
a možnou intervenci svou po dobu restaurace ji vyty a všudy
doporučoval, neváham předie Kaše Vysokoblahorodí prositi, aby
zste ráčil pro letošni rok galerii vysokému zemskému výboru
doporučiti co nezbytnou, poněvadž při nových krovech možno
ji provesti a to leloš, kdy v březnu bude se starý krov
snižeti

Je vdi možnou účtou

Kašemu Vysokoblahorodí

nějoddsanejší vděčný člen

J. A. Starý

t. v. předseda archeologického
spolku Světlu

Na Horách Stutných dne 14 ledna 1897

V Č. Budějovicích 8. 12. 1901.

Milý příteli!

Proмін, že na Tvůj milý dopis keprve nyní odpovídám, kypěl jsem zánětem očím a bylo mi těžko psát.

Š Tvým návrhem pro sochu souhlasím úplně, i s tím, aby pak krajní křídla byla jen malovaná, ovšem bude při tom potřeba dobré rozvahy ve volbě figur.

Pokud se týče kamenného domu, myslím, že se sv. Václavem by měl korespondovat sv. Ladislav jakožto patron křídla Vladislava, za jehož panování stavba byla provedena, a jako reprezentant Uher, které tehdy byly s Čechami spojeny, - mluví proto i obraz votivní z Vlašského Dvora.

Pokud se týče ostatních tří soch, volil bych do prostředka sv. Jana Křtitele, jemuž asi káplicka byla

Prohlédneme-li spoustu jmen dolových, již nám skýtají seznamy
C a D ujasíme nad mohutným rozmachem industrializace
a dolování v Kluzné Hoře. Seznam C vykazuje 448 jm
rejstřík D 487; 65 názvů přechů není vřaděno do seznamu
D, čímž přicházíme k prokázaným 552 vyjmenovaným dolo
Je však nepochybně ještě vyšší cifra obdělávaných dolů, do
tu za čtyři století představeno práce a smáčení technické
trouhy horníků po bohatství a svědectví a špekulačním
duchu. Podniky dlužní byly označovány podle libosti pod
kajícího, který tím podkřívá svoji duši volbou názvu
pro dól. Považba vážná volí rozvážně, lehkomyšlná d
na jeho tajná přání aneb svůj program n.př. "Rouše
pryč" - zachováti střízlivost. Důly jsou nazvány s nejv
ně části jmény biblickými, což odpovídá dobře nábo
ženskému citění tehdejších lidí v Čechách, kteří byli
čtením bible s ní velmi obeznámeni. Přirozeno jest, že pod
nikatel odporuje své dílo ochraně boží a žádá si úspě
Však umohde proniká i jehitnost lidská, že kverk^o nazý
vá počatý dól rodovým svým jménem n.př. Lehnar, Ender
Kubaček, Klábal a t.d. Jiný zase nazval své dílo horn
po řemesle, které provozoval, Kouvár^o, opít jiný volí
názy topické, ^{n.př.} Vosiči, neb substantiva zvířecí neb
bylinná, papoušek, růže, jablón, lev, orel. a t.d.
Vše to vše nevyznačuje lidskou duši tak jako progra
nový název: "Rouše pryč", což svědčí, že nebyvali
horníci vřdycky střízliví. Těžké "Vyzříven" jest
sarkáma přikazem dolo, aby vydal bohatou rudu co nej
dříve.

Loučím, pane!

Za mocnou intervenci Vaši a p. t. p. členů
Slavného klubu Vašeho, předsedících Velešlavského
zemského výboru království českého, aby se památ-
kami našim chrámu sv. Panny Jarbory a Mašské-
mu dvorcu za trudných finančních zemských dostalo
tak neoddané subvence zemské, vzdáváme srdečné
děky a přičinujeme, aby i nadále byl pa-
mátek tak vzácných strážcem a ochráncem.

V Hluboké Hotě dne 27. ledna 1898.

Jaroslava Horlicíka
a. s. p. předseda

Jaroslava Horlicíka
a. s. p. předseda "Vocla"

Těho Blahorodi panu
J. U. P. Bedřichu Pacákovi,
poslanci na sněmu zemském a říšské radě
atd. atd.
v Kutné Hoře!

Rada král. horn. města Kutné Ho-
ry uznávajíc nevšední zásluhy, jakých
sobě Vaše Blahorodi v záležitosti žá-
dané naší městskou obcí subvence zem-
ské na přestavbu „Vlašského Dvora“,
a na zařízení a vydržování všeobecné
školy řemeslnické, jakož i v příčině
kryžení realizace podniku železnice drá-
hy lokální kutnohorské - vlašimské
s variantami na sněmu království
Českého v tomto zasedání Svoji ne-
unavnou horlivostí, péčí a láskou
pro věc získati ráčilo, usnesla se ve
své schůzi dnešního dne konané jed-
nohlasně vzdáti Vašemu Bla-

P. T.

VE ČTVRTEK dne 27. září t. r. O 11. HOD. DOPOLÉDNE dostane se staroslavnému našemu městu vznešeného hosta, Jeho Bisk. Milosti, nejdůstojnějšího vrchního našeho pastýře

TH. DR. JOSEFA DOUBRAVY,

který ze svého letního sídla v Chraští k nám zavítá, aby nám posvětil uměleckou hodnotou vynikající kapli královskou ss. LADISLAVA a VÁCLAVA, již v srdci svém chová ctihodný náš pamětník — vlašský dvůr.

Vyjděmež Jemu v týž den o 10¹/₂ hod. dopol. na náměstí Palackého v ústřety, abychom Jeho Bisk. Milost jako věrní katolíci přivítali, a do arciděkanského chrámu Páně sv. Jakuba doprovodili a požehnání s Nejsvětější svátostí oltářní přítomni byli.

Slavnost sama započne již ve čtvrtek před dnem posvěcení tím, že O 4. HOD. DOPOLÉDNE bude Jeho Bisk. Milost v kapli královské s duchovenstvem u ostatků svatých, jež v den posvěcení do hlavního oltáře vloženy budou, konati církevní hodinky.

Vlastní slavnost posvěcení konati se bude

DNE 28. ZÁŘÍ 1906

o slavnosti sv. VÁCLAVA, mučeníka Páně a dědice království Českého. V den to pro staroslavné naše královské město památný, shromáždíme se o 7¹/₂ hod. ráno v arciděkanském chrámu Páně sv. Jakuba, kdež započne se 7 žalmy kajícími.

V 8 hodin pak vyjde slavný průvod z arciděkanského chrámu Páně hlavním portálem — ulicí Svato-Jakubskou a náměstím Palackého — k vlašskému dvoru, v jehož středu ponese Jeho Bisk. Milost ostatky svatých pro hlavní oltář, Jemu Jeho Eminenci, Nejdůstojnějším p. kardinálem a arcibiskupem Pražským věnované.

Jakmile průvod stane u kaple královské a započne památný obřad svěcení, rozejdou se přítomní pp. hodnostáři, slavné spolky a všici, kteří se slavného průvodu súčastnili — a dostaví se zase v poledne, v kterou dobu as ukončeny budou posvátné obřady, aby přítomni byli slavným pontifikálním službám Božím.

Z arciděkanské duchovní správy v Hoře Kutné

dne 20. září 1906.

Karel Vorlíček,
arciděkan.

Obecní zastupitelstvo královského horního města
HORŮ KUTNÉ

ve schůzi své dne 14. července 1899 konané jmenovalo

PANA

LUDVÍKA LÁBLERA,

e. k. vrchního inženýra v Hoře Kutné

pro jeho zásluhy

o město Horu Kutnou a restauraci jeho historických, stavitelských památek

jednohlasně

ČESTNÝM MĚŠTANEM

královského horního města Horu Kutné.

V Kutné Hoře, dne 12. dubna 1900.

J. V. Zoubek
Schwarz
Ant. Hrabec

J. V. Zoubek
Schwarz
Ant. Hrabec
Bed. Berger

Jeho Blahorodí

PANU

LUDVÍKU LÁBLEROVI

c. k. inženýru

HORÁCH KUTNÝCH.

Vděčně oceňujíc vzacné znalecké rady
Vaše při stavbě a výzdobě nového chrámu

Příloha č. 29

KRÁLOVSKÉ HORNÍ MĚSTO HORA KUTNÁ podává
tímto veškerému občanstvu smutnou a nejmýše truchlivou zprávu,
že zemřel vysoce zasloužilý

čestný měšťan kutnohorský a dlouholetý osvědčený zástupce
města našeho ve sborech zákonodárných

JEHO EXCELENCE
JUDR. BEDŘICH PACÁK.

zemský a říšský poslanec, c. k. tajný rada, ministr m. sl. etc. etc.,

po dlouhé nemoci dne 24 května o 12^h, hodině v noci
ve Veltrusích.

Zásluhy, jichž sobě získal o kulturní a hospodářský roz-
květ královského horního města Hory Kutné, jsou neobsáhlé
a v dějinách města našeho budou pro věčné časy zlatým
písmem zaznamenány.

Podle dosavadních dispozic bude tělo zesnulého ve
středu dne 27. května t. r. převezeno z Veltrus do Prahy a
zde ve čtvrtek dne 28. května 1914 slavnostně pohřbeno na
Slavině vyšehradském.

Hora Kutná, dne 25. května 1914.

Podvysocké Listy.

Orgán okresů:

kutnohorského, uhliřsko-janovického, čáslavského, choťebořského, humpoleckého, přibyslavského, polenského, ledečského a dolnokrálovického.

Vychází každý pátek — Předloží se: čtvrtletně 3 K., půlletně 6 K., celoročně 12 K.
Jednotlivá čísla po 21 h. — Každých 14 dnů „Zábavná a poučná příloha“.
Reklamacce se nepřijímají. Někdy přilučně dopisy se nepřijímají.
Kdo nevrátí druhé číslo tohoto listu na úkazní znaného, považován jest živě za odberatele.
Spátno a žalovatelné v Hoře Kutné.

Redakce, administrace i expedice nachází se v Hoře Kutné v hotelu „na Staré Poště“, Husova třída.
Inzeráty poštovníe co nejlevněji a předplatné přijímáme jediné zde v Kutné Hoře.
Při častějším opakování inzerát poskytujeme značné smlnění. — Rukopisy nevracíme.

Zvláštní vydání.

Na Horách Kutných, v pondělí dne 25. května 1914.

Ročník XXV.

JUDr. BEDŘICH PACÁK,

zemský a říšský poslanec, c. k. tajný rada,
c. k. ministr m. sl., vynikající politik,
žurnalista a spisovatel

mrtev.

Nikdy neshalí jsme bolestnější k péro tak jako dnes, kdy zlomení těžkým, dřívým bolem přinášíme celému národu, našemu kraji, jeho voličům, smutnou a nevyšlouhnou bolestnou zprávu, že těžký, zlý a neúprosný osud, který na nás národ v poslední době tak často a bez milosti dolehl svojí drtivou tíží a vždy pro sebe vyrazil obě nejdražší a nejcecnnější, zasáhl nás tentokrát na místě nejcitlivějším, dotekl se nás tak, že nenalézáme slov, abychom vystihli a vyjádřili celý onen krutý dosah zvěsti, kterou dnes přinášíme.

JUDr. Bedřich Pacák, zemský a říšský poslanec, c. k. tajný rada, c. k. ministr m. sl., vynikající český politik zemřel ráno v neděli dne 24. května o 12 1/4 hod. v noci ve Větrném, v stáří 68 let svého věku.

Není nám možno dnes v tomto bolestném rozloučení se s drahým, vzácným a nikdy nenahraditelným zesnulým říci vše, čím byl svěmu národu, kraji, který pověřil jej svojí důvěrou, učiniv jej po řadu let svým mluvčím na říšské radě i v zemském sněmu a hlavně co svojí prací znamenal pro Kutnou Horu, to, čím ona dnes jest, jest převážná část jeho díla, jeho zásluh.

Mohutné kulturní a hospodářské povznesení celého Podvysocka, které jest jeho prací, mizí ale do pozadí před tím vším, co konal a vykonal pro svůj národ.

„Vše pro národ!“ bylo jeho velkým životním heslem a tohoto hesla zůstal tento spolu-druh Josefa Barška povždy věren. Tak byl živ a tak také chud, čist a neposkvrněn odchází v kruh slavných synů českého národa.

Národ celý, jehož byl vzácným a nenahraditelným synem, národní strana svobodomyšlná, jejíž byl táhrem, dala a viděla a my, kteří jsme měli v něm viděného poslance, otvoreného přítele, ráda a zadržet, my všichni jej nespomeneme nikdy, nikdy, nikdy!

JUDr. Bedřich Pacák, říšský a zemský poslanec, c. k. ministr m. s., c. k. tajný rada, vynikající politik a spisovatel narodil se dne 13. září 1846 v Bělouhradě u Nové Páky, kde otec jeho byl justiciárem. Národní školu navštěvoval v Ledči, tehdejší hlavní školu a nižší gymnasium v Kremži v Dolních Rakousích, kam otec jeho jako úředník byl přezesen. Od roku 1861—65 navštěvoval vyšší gymnasium v Jindřichově Hradci a zde odbyv sobě maturitu, odchází r. 1866 na universitu do Prahy, kdež vstoupil na právnickou fakultu. S plným zápalem mládí a vášnivě lásky ku svobodě svého národa vrhl se v boj, který jemu v roce 1868 přináší krutý rozsudek zemského trestního soudu, kterým mladý právník Bedřich Pacák odsouzen jest pro zločin vlezavdy, kterou měl spáchatí svojí řečí ve schůzi studentské mládeže v Šárce k příteliému těžkému žaláři, kteréhož trest vrchním zemským soudem jest mu zvýšen na 10 let.

Ve známé trestnici u sv. Václava v Praze, ve společnosti předních perzekutovaných českých politiků a žurnalistů J. Barška, K. Tůmy, V. Jandy, J. Květoně, J. M.

Černého, B. Tolmana, K. Krouského, J. Kouta a j. v., koná svoje státovědecká studia, zde připravuje se pro svůj bohatý a plodný život, zde se zasnouvá svěmu národu. A není dnes tajno, že býti po vůli pivního votanta tehdejšího soudního senátu, byl by býval Bedřich Pacák odsouzen k smrti provazem, jak tento navrhol.

Po třech letech, kdy vláda tiskněna jsouc zahraničnými poměry postihuje Čechů, uděluje mezi jinými hrabě Hohenvart amnestii dne 7. února 1871 svobodu i mládeži Bedřichovi Pacákovi.

Vychod jeho ze žaláře byl smutný, ztratil v té době otce, zemřel jemu aniž se s ním mohl naposled rozloučit, a kráče potom, když díel již na svobodě, i stáříkou svojí matičku. O těchto těžkých chvílích sám praví: „A kdyby mne ještě děle byli drželi v žaláři, nic by mne to nehnělo, jen kdyby mne tím nebyli bývali zabili otce, kdyby mne tím nebyli do hrobu připravili matku.“ Byly to kruté údery, ale nepodleh jím, sám postavil se v zápas se životem a již v roce 1872 dosahuje hodnosti doktora práv. Jeho láska k veřejnému životu vede jej hned na to do redakce „Národních Listů“, kde vedle dra. Julia Orégra a J. Barška jest až do roku 1875 horlivým jejich spolupracovníkem. Zde vydává překlad významného díla Macchiavelloho „Il principe.“ Opustiv na čas dráhu žurnalistickou, odjel se praktickému právníctví a jsa několik let koncipientem v advokátní kanceláři JUDr. Trmala v Po-debradech a po odbyti praxe a zkoušek usadil se roku 1883 jako samostatný advokát na Horách Kutných.

Od vstupu dra. Pacáka do Kutné Hory, nalézáme jej v čele všech oševčových, pokrokových snah našeho města a kraje. Ale stejně ničeho mu neuniká z veřejného života našeho národa, jde v předních řadách všude tam, kde jde o veliké ryši myšlenky demokracie, bije a útočí proti škudcům našeho národa a nepřítelům naší svobody.

Jest jedním z prvých starostů „Sokola“ v Kutné Hoře, zvolen za to vyslán jest do zastupitelstva a již v roce 1889 jest dr. Bedřich Pacák zvolen za venkovské obce kutnohorska a čáslavska poslancem sněmu království českého co kandidát národní strany svobodomyšlné. Zde ihned po svém vstupu zaujímá jedno z předních národních míst v naší české politice. V této době prudkého opozičního rozmachu vůdčích národa a jeho delegace nálezel povády dr. Bedřich Pacák, jak na sněmu království českého tak později i na říšské radě k nehorlivějším, nejvyšším a nejpracovitějším poslancům těchto zákonodárných sborů všibce.

Jest jichou celé české delegace najiti to správného postáti, sbláznivý přívrh, podmanující přelák, jest jichoum k vřadě naborn, vřetřivým k dílu a k národu, nekompromisně, jest stěnělým odpárcem každé reakce, kterou vládní postáti. Živou jeho trůsnou stánují se „Podvysocké Listy“, které v roce 1889 vstápují v život a stě v slávu svého našeho listu jest dr. Bedřich Pacák

Ministerstvo školství a národní osvěty v Praze

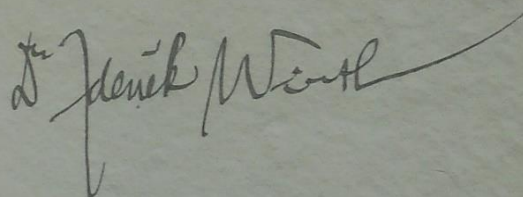
101/31

V Praze dne 4. prosince 1931.

Slovutní pánové ,

děkuji Vám za oznámení smrti Vašeho čestného člena Emanuela Lemingera a prosím Vás, abyste přijali moji srdečnou soustrast nad touto ztrátou. Poslední z velké generace neúnavných pracovníků v historiografii Kutné Hory Vám odešel, nezbyvá, než aby Vaše generace následovala své dědy a otce v jejich šlépějích. Nad otevřeným hrobem Emanuela Lemingera vyslovuji naději, že jeho tradice bude dále žít u Vás a že nedáte zahynouti nastrádanému bohatství jeho pílě, kritičnosti a nadšení.

Váš uctivě Vám oddaný

Příloha č. 35

Příloha č. 36

Příloha č. 37

archaeologický sbor
» Měšť«
v Kulné Hoře.

M.Č.

Jest členem sboru.

Tento průkaz oprávněje člena
k bezplatné prohlídce muzea.

3) Stanovy Archeologického sboru „Vocel“ v Kutné Hoře

Schůzka u mistodivického sboru v Praze
1. února 1877 č. 4067

5
13 1876

1/a4

Stanovy archaeologického sboru „Vocel“ v Hoře Kutné a okolí.

§. 1. Účel.

Účelem archaeologického sboru, zvaného na věčnou památku slavného archaeologa a zdejšího rodáka „Vocel“, jest: písemné a umělecké památky v Hoře Kutné a v okolí sbírat, před zkázkou chrániti a známost o nich a o místní historii šířiti. Sídlo své má v Hoře Kutné.

§. 2. Prostředky.

- Účele toho hledě sbor dosáhnouti,
- a. vyhledává a seznamenává písemné a umělecké památky v Hoře Kutné a v okolí;
 - b. sbírá a shromažďuje památky pohyblivé;
 - c. obrací zřetel svůj a jiných k důležitým památkám nepohyblivým a přispívá k zachování jich;
 - d. pečuje, aby jinde chované, pro Horu Kutnou a okolí důležité památky byly pro sborovou sbírku buď v originale získány buď a-
spou věrně opisány neb zakresleny;
 - e. stará se s příslušnými obcemi, aby místa v dějinách českých zna-
menitá v obvodě jejich nějakým památkám označena byla;
 - f. pořádá občas archaeologicko-historickou výstavu v Hoře Kutné;
 - g. při tom neb i v jiný příhodný čas pořádá besplatnou předná-
šku buď o některých památkách buď z historie města neb okolí;
 - h. vydává zprávy sborové a
 - i. časem také vítě nebo menší pojednání buď o historii mě-
sta neb o ole buď o některé důležité památce s náležitým je vyo-
brazením buď jen vyzobrazení samo — buď a udeřuje i také v
tisku setanost a lásku k památkám uměleckým a literárním

- §. 14. Správní výbor svolá schůzi se svého středu, místopředseda, jednatel, správce sbírek a pokladník.
- §. 15. Předseda z. jest zastupcem sboru k úřadům a jiným osobám,
 b. svolává výbor ke schůzím, z. předsedá výboru a valné hromadě,
 d. podpisuje s jednatelem všechny listiny od sboru vydané,
 e. má právo činiti vlastní nutná rozhodnutí až do 10 čl. a. i., která se schválení výboru v nejbližší schůzi vymáhá.
- §. 16. Místopředseda zastupuje předsedu, kdykoliv tento jest jinak zaneprázdněn, máje v tom shledu všude jako práva i povinnosti, jinak má též práva, jako každý jiný člen správního výboru.
- §. 17. Jednatel z. obstarává všechny potřebné práce písemné,
 b. podpisuje spolu s předsedou všechny spisy jménem sboru vydané,
 z. čini přípravy ke schůzím výboru a valné hromady a dává péči nich potřebné spisy; z. přechovává sborový archiv.
- §. 18. Správce sbírek a pečuje a pořádek v nich,
 b. sestavuje a doplňuje seznam jich, z. ručí za ně sboru.
- §. 19. Pokladník z. přijímá, opatruje a spravuje peněžní jmění sborové, z. jmenovitě roční příspěvky údrů,
 b. ručí za ně sboru, jakož i za škody vinou a vědomím jeho způsobené,
 z. platí vydaje na písemné poukázky předsedy.
- §. 20. Správní výbor z. čini platbu nesezení ve všech případech shromáždění,
 b. přijímá a vyřizuje činné a nepřijímá údrů,
 z. udílí a odmítá hodnotu údrů dopisujících,
 d. rozvrhuje vědecké a umělecké práce sborové mezi činné údrů,
 e. svolává valnou hromadu a podává jí listy, které již 8 dní předtím v místnostech výboru k nahlédnutí ležely, a spisy své.
 K platnému nesezení potřebí jest, aby nejméně 5 údrů výboru bylo pohromadě, a rozhoduje prostou většinou hlasů výjme §. 20 z. Při rovnosti hlasů rozhodne předseda.
- §. 21. Správní rok počíná měsícem lednem.
- §. 22. Valná hromada
 řádná bývá jednou každého roku během měsíce ledna. Den této hromady

S. 3. Údové.

Údové sboru jsou: 1. čestní, 2. činní, 3. přispívající, 4. Dopisující.

Údové mohou být jen osoby bezúhonné a soběstačné.

S. 4. Čestnými údové mohou být mužové pro zásluhy o vědu, umění nebo o sbor voleni po návrhu správního výboru ve valné hromadě.

S. 5. Činní údové jsou, kteří zavazují se k povinnosti, že budou pracovat v oboru literárním a uměleckém nebo se sbírali památek k dosažení účelu sborového v S. 2. naznačeného, a platí roční příspěvek nejméně 2 al. v. č.

S. 6. Přispívající údové jsou přátelé věd a umění, zvláště pak archeologie české, kteří platí roční příspěvek nejméně 2 al. v. č.

S. 7. Dopisujícími údové jsou, které správní výbor mimo Klauzuru Kutsnou jmenuje, aby byli přítomni při sborové činnosti. Dopisující údové může být spola činným nebo přispívajícím údem.

S. 8. Kdo za úda činného nebo přispívajícího chce přijat být, ohlásí se u jednatele nebo pokladníka sboru, který jej oznámí správnímu výboru.

S. 9. O přijetí činných a přispívajících údu rozhoduje správní výbor.

S. 10. Roční příspěvky platí se pravidelně na začátku správního roku.

S. 11. Práva úduv.

Každý úd má právo:

1. bezplatně navštěvovati sbírky, přednášky a výstavy sborové,
 2. účastniti se valné hromady dle S. 24,
 3. návrhy činiti výboru a valné hromadě.
4. Obdržeti správy dle S. 24. a práce menší dle S. 25. sborem vydané zdarma, pak větší za poloviční cenu.

Jedino právo volenu být ponechává se jen údem činným a přispívajícím.

S. 12. Správa sboru.

Správa sboru řídí předseda (a jestli tento zaneprázdněn, jeho náhradník) se správním výborem 9 úduv.

S. 13. Volba vedoucích výborův a náhradníkův platí na tři roky. Období jejich mohou zase voleni být. Údové výboru a jeho náhradníci musí státi přítomni svůj míti v Klauzuru Kutsnou nebo v nejbližším místě.

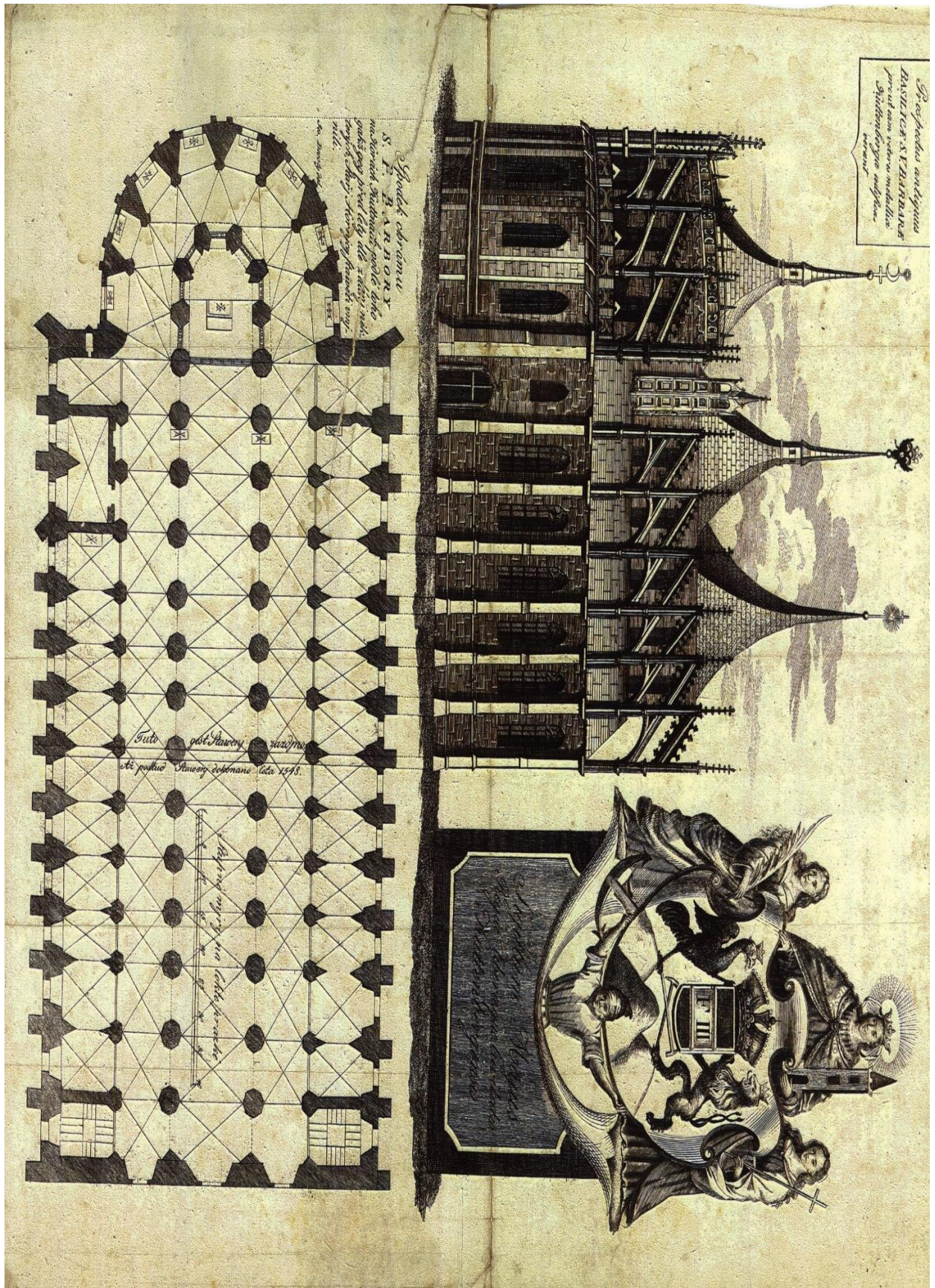
- pokládá správním výboru ustanoven, aby k němu nejméně 8 dní napřed vši-
 chy údy prave a podle spolek programem vši členy, s nimi se bude jednati.
- §. 23. Mimořádně musí valná hromada svolána býti:
- a. Když se s tím učením správní výbor, nebo když toho čáka aspoň 5 údy.
- §. 24. Valná hromada volá:
- a. schvalovati správy výboru správním a přičlenění storu a rozv. podle ustanovení,
 - b. voliti předsedu, 1 člena správním výboru, nejm. minimálně aspoň 5 a údy jin-
 ných, a 3 náhradníky jich, c. voliti 2 revisory účtů,
 - d. voliti protektora storu, e. voliti účetní údy,
 - f. měniti stanovky tyto, k změně pak jest třeba schválení s. k. úřadů,
 - g. rozhoduje s návrhů, které a kdy správním výboru byly podány, nebo
 - h. která do jednotlivých údy podávají. Tyto musí od 10. prosince předpo-
 nny a nejméně tři dni napřed správním výboru podány býti.
- §. 25. A platnému učením valné hromady potřeby jest, aby se přiměřeně
 k tomu sešla, a rozhoduje prostě většinou hlasů, výjma §. 31. a. Při rovná-
 stí hlasů rozhodne předseda.
- §. 26. Mimo valnou hromadu obývá správní výbor schůze své pravidelně
 každého měsíce jednou a dle potřeby také častěji. Účinní údy shro-
 mádněji se pak také jednou měsíčně pro vzájemné přístoupení sborových
 zájmů vědeckých a uměleckých. Jednání všech schůzí zapisují a do protokolu.
- §. 27. Volby konají se osobně odvádáním lístků.
- §. 28. Jednací jazyk jest český.
- §. 29. Každá valná hromada budíž napřed s. k. úřadů, jemuž dohlídka nad
 spolkem přísluší, oznámena s udáním předmětů, s kterých bude se jednati.
- §. 30. Údem přestává býti:
- a. kdo vystoupí své písemně oznámil,
 - b. kdo tekrátě byv upomínán, roční příspěvek svůj zapraviti odmítá,
 - c. kdo byl vyloučen. Vyloučení státi se může jen správním výborom,
 a sic třikrát třetinami hlasů přítomných.
- §. 31. Pro přestání, prohlásili se, že to tři čtvrtiny veskerých údy údy
 s příspěvků. b. Když sbor přestati měl, přiměřeně veskeré sborové jest
 na obci Kutnohorské ~~pro~~ ~~založení~~ ~~muzea~~ ~~městského~~.
- Miroslav Hubert.

4) Chrám sv. Barbory

*Chiesa Sanctae Spiritus Basilica Sultenburgerensis S. J. et N. Basilicam hanc
ad usum cathedralium et capitulum hanc a seculo antiqua
mullas videt annos constructa et hanc a seculo
S. J. et N. Basilicam hanc et hanc a seculo*

Příloha č. 40

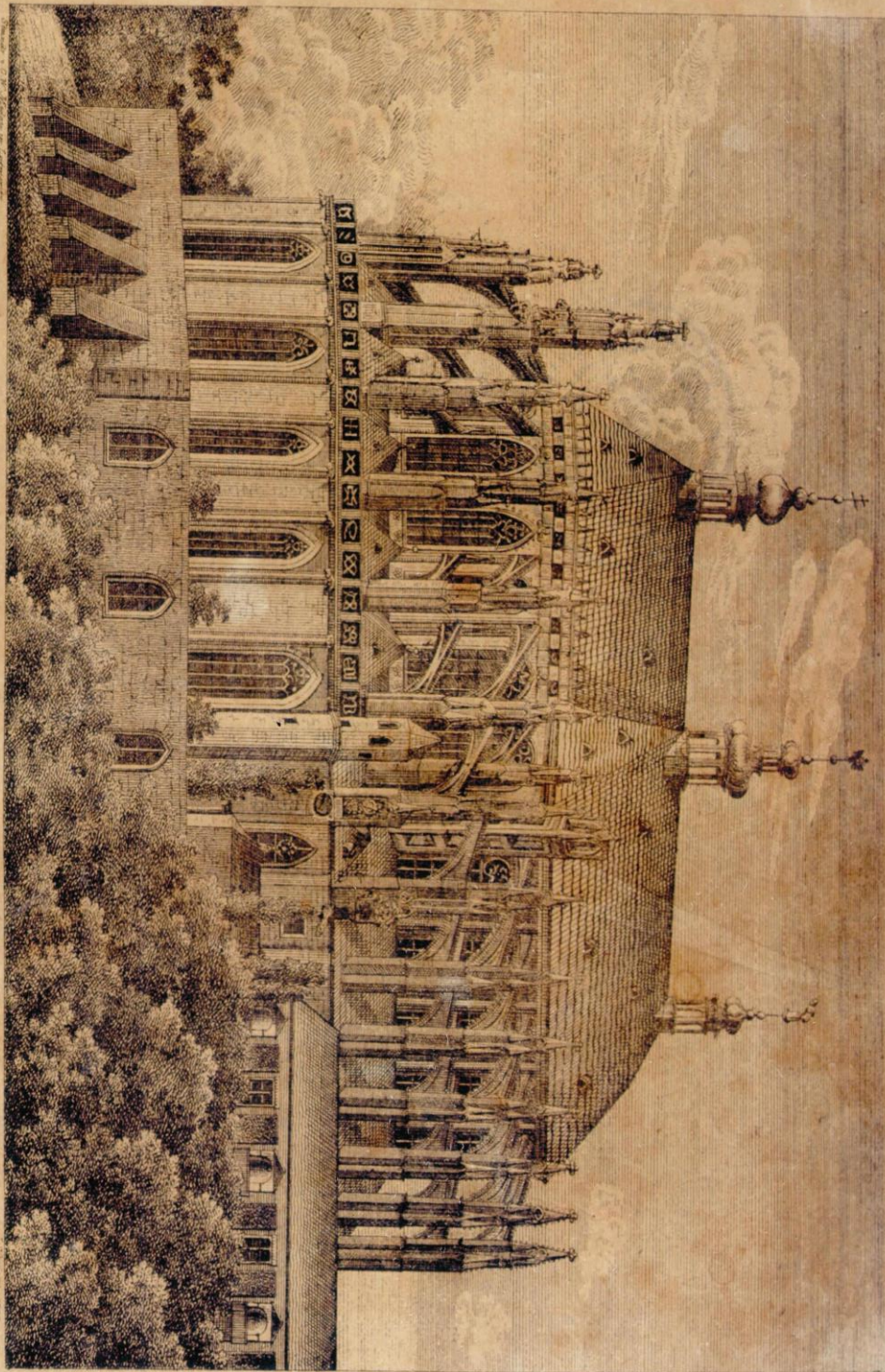

Příloha č. 41

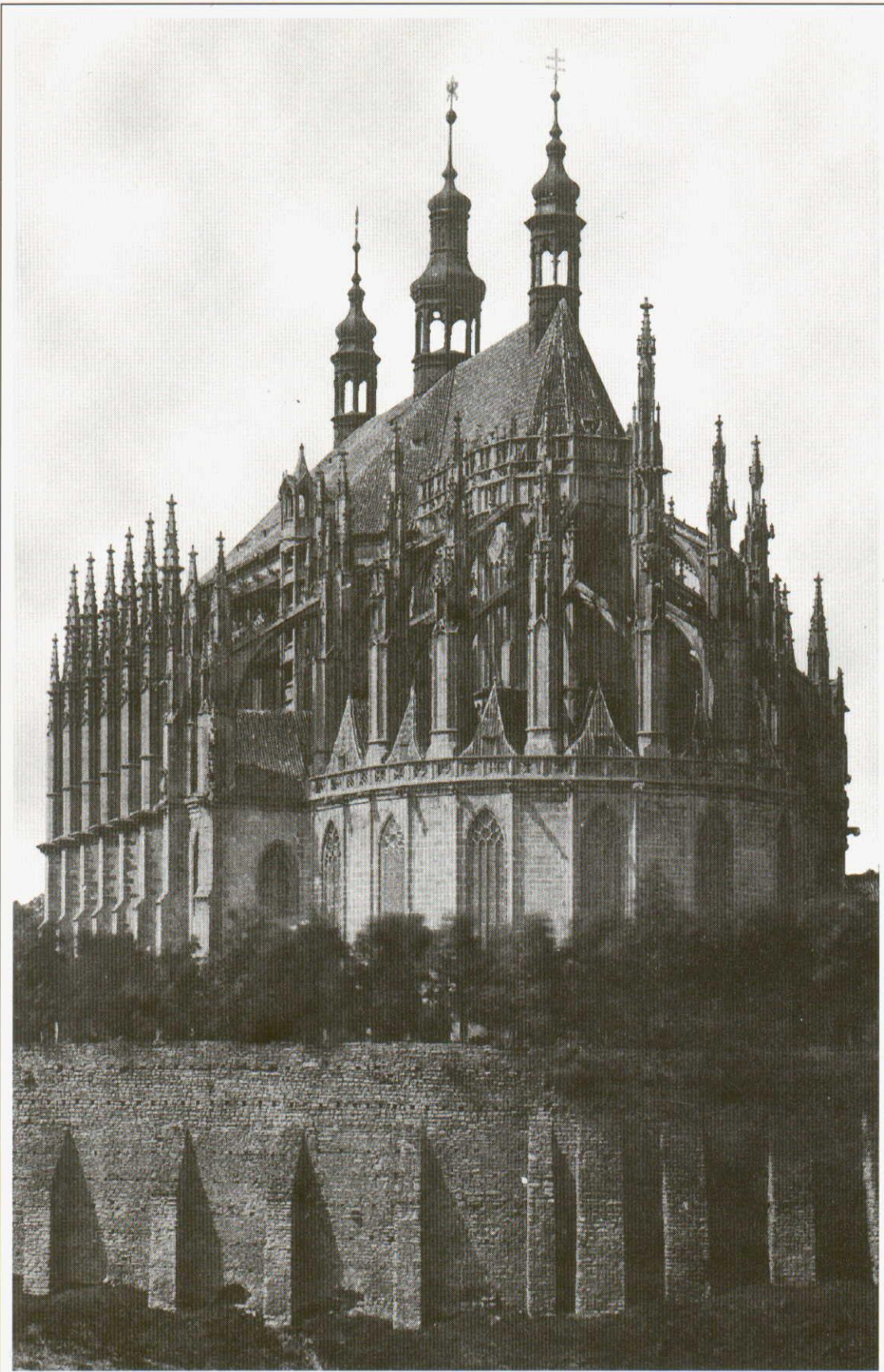

Příloha č. 42

St. Barbara kirche zu Saatenberg in Böhmen.

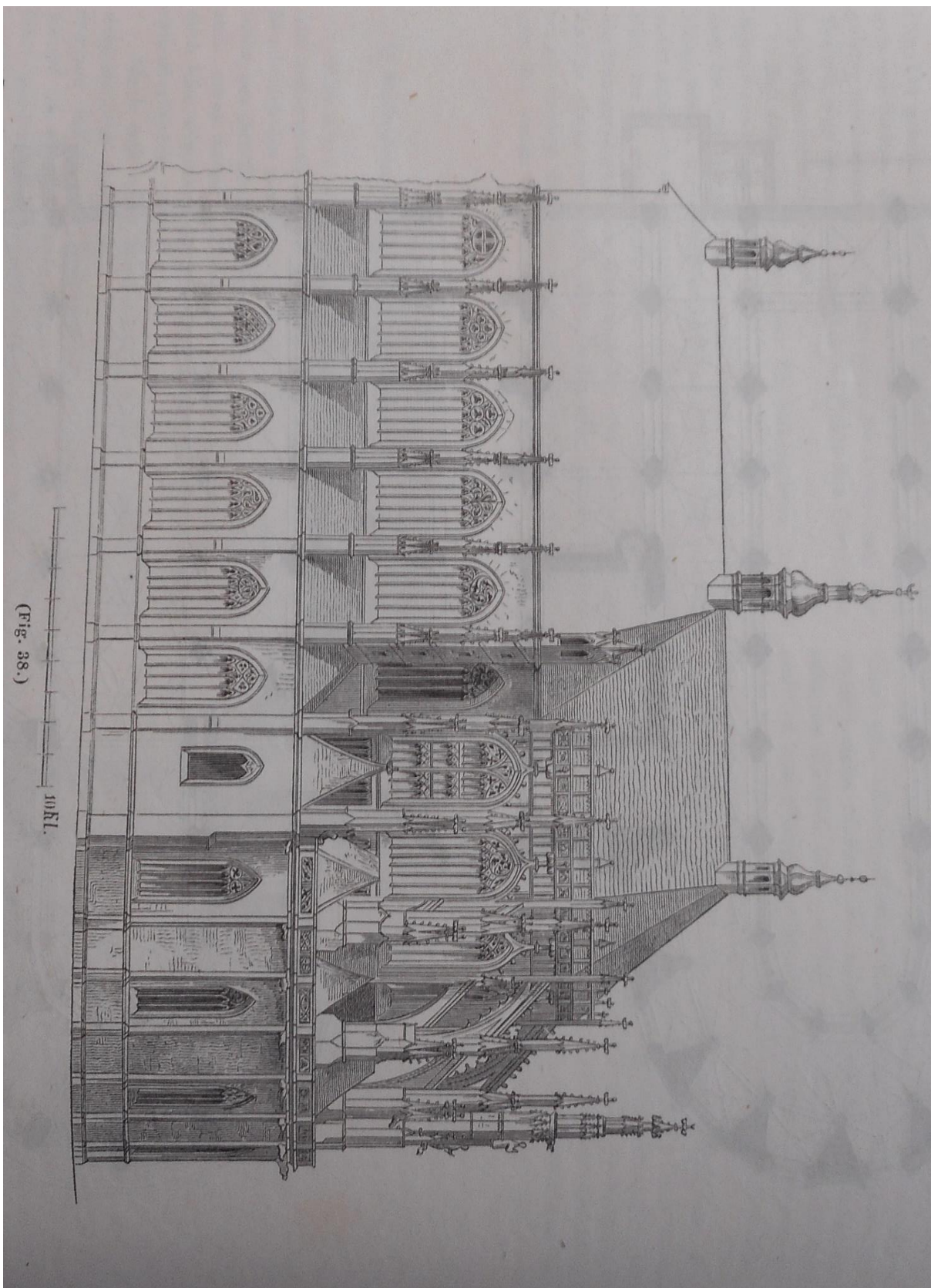
Příloha č. 43

Příloha č. 44

Příloha č. 45

Příloha č. 46

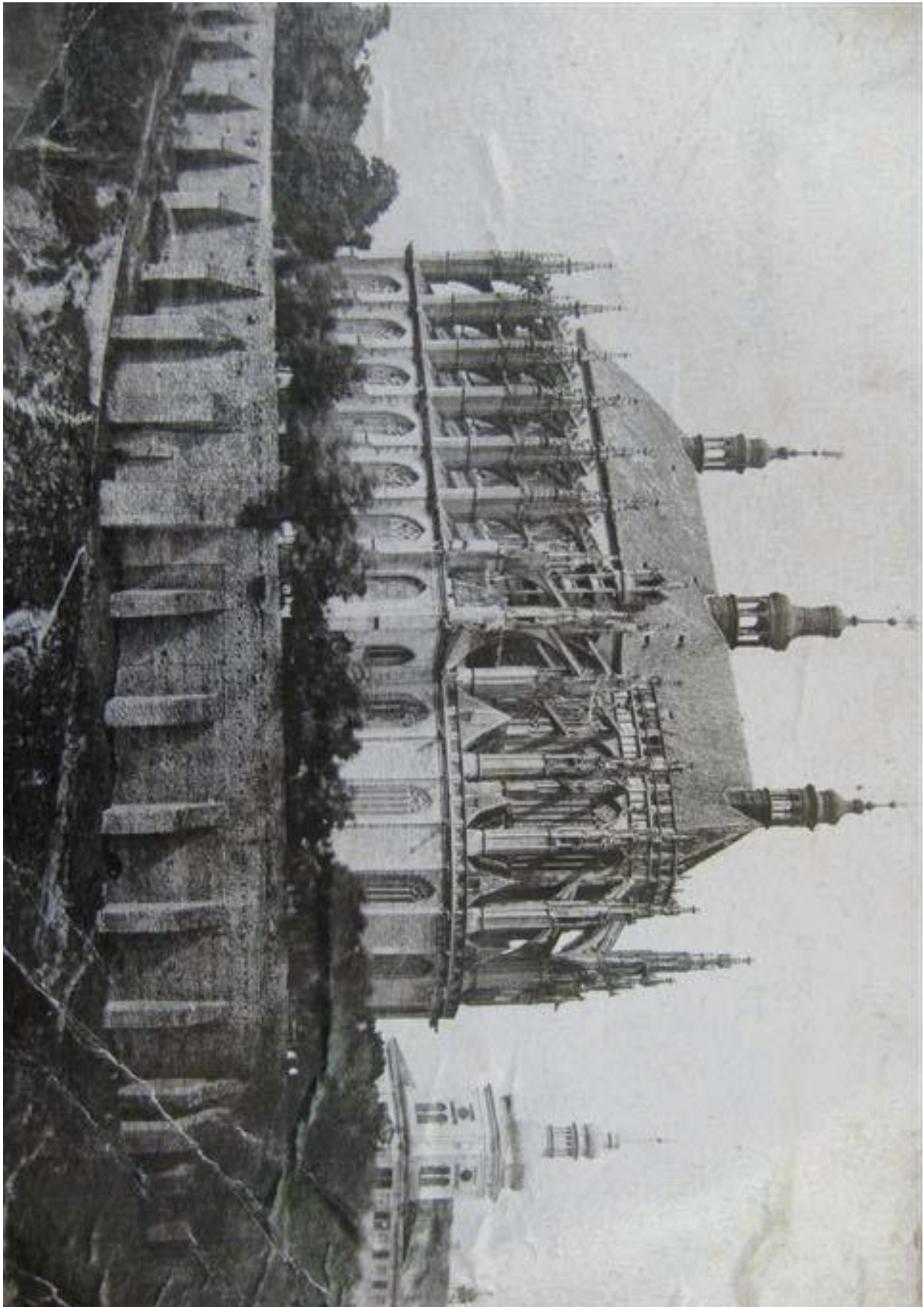
Příloha č. 47

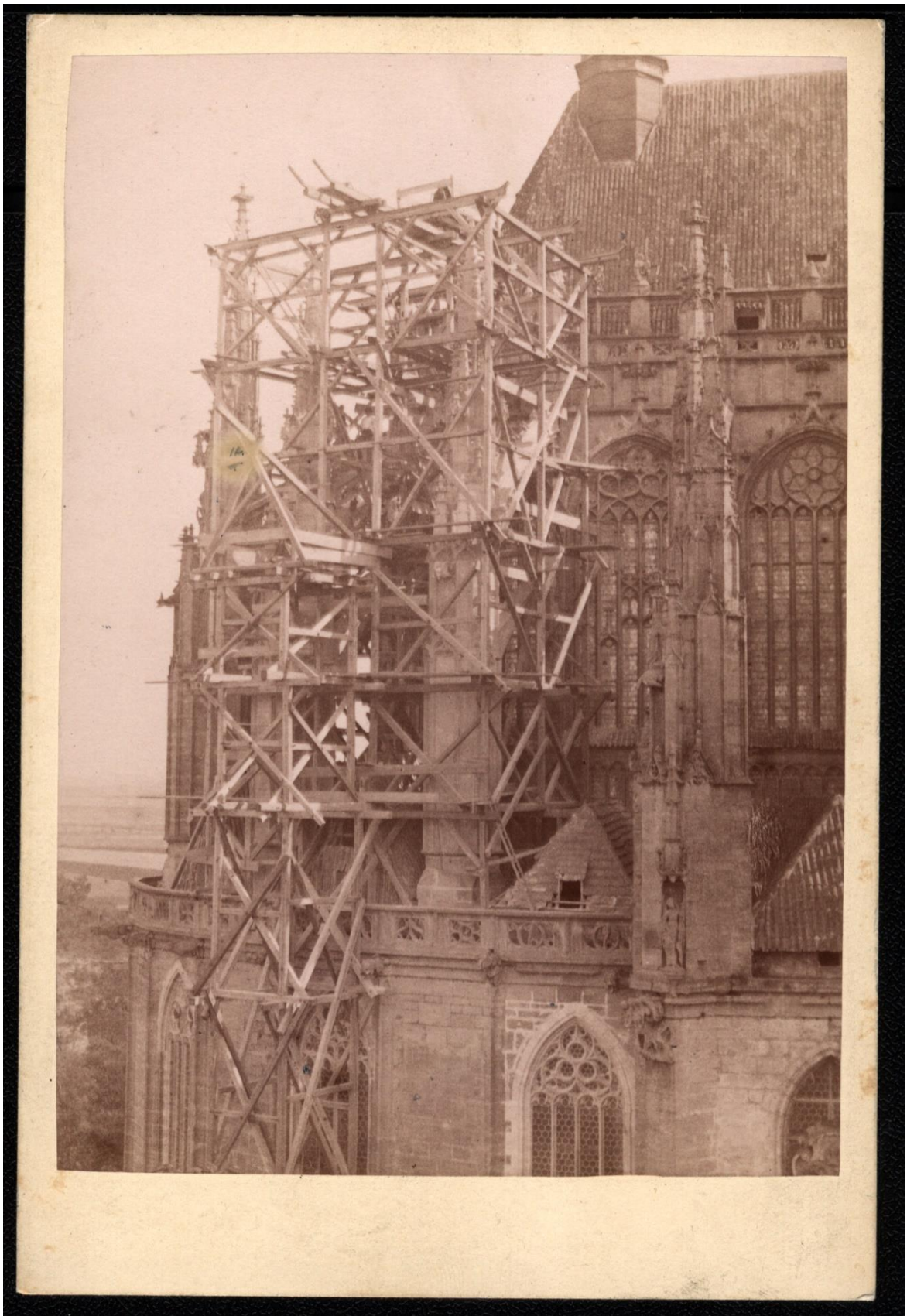
Příloha č. 48

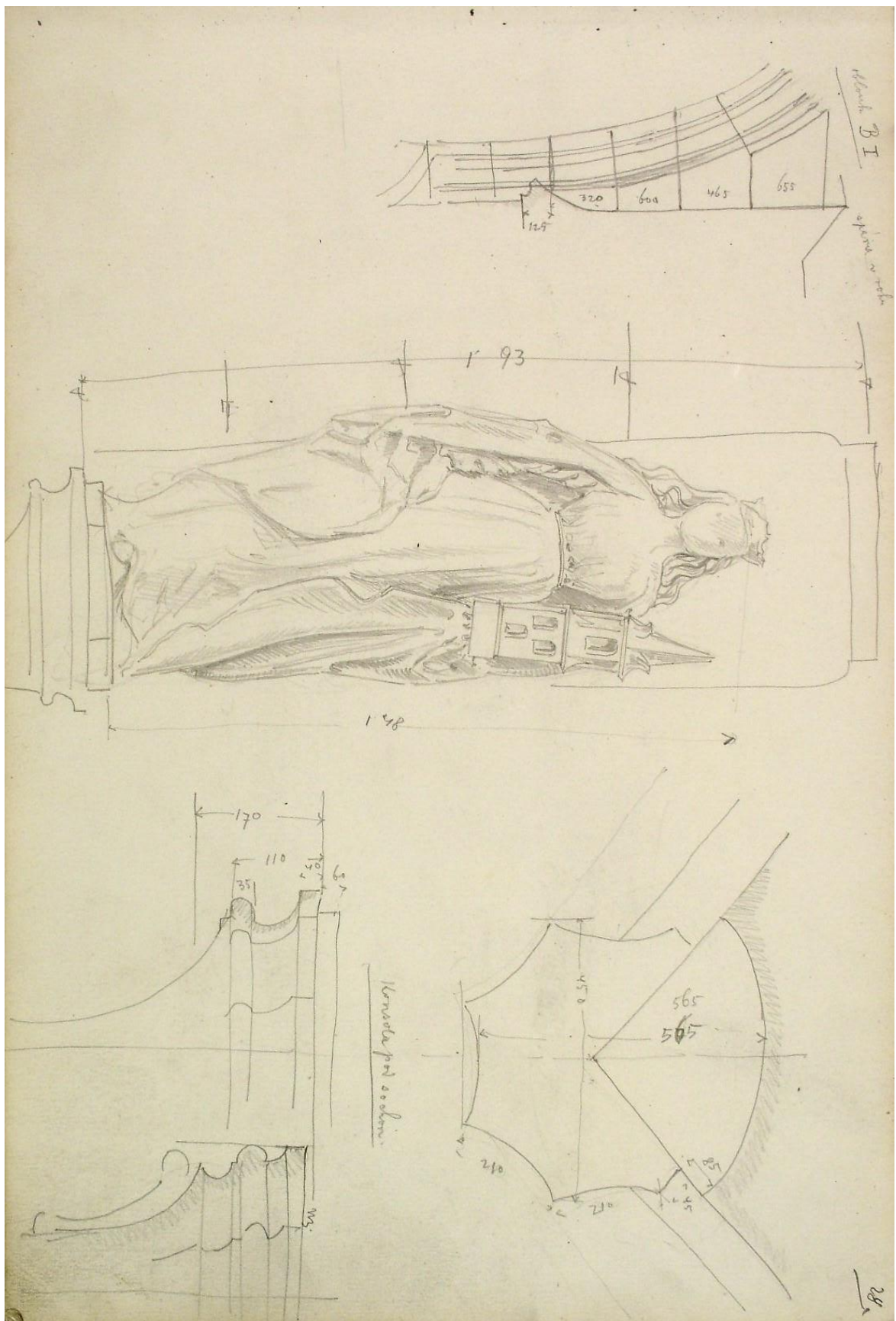
Příloha č. 49

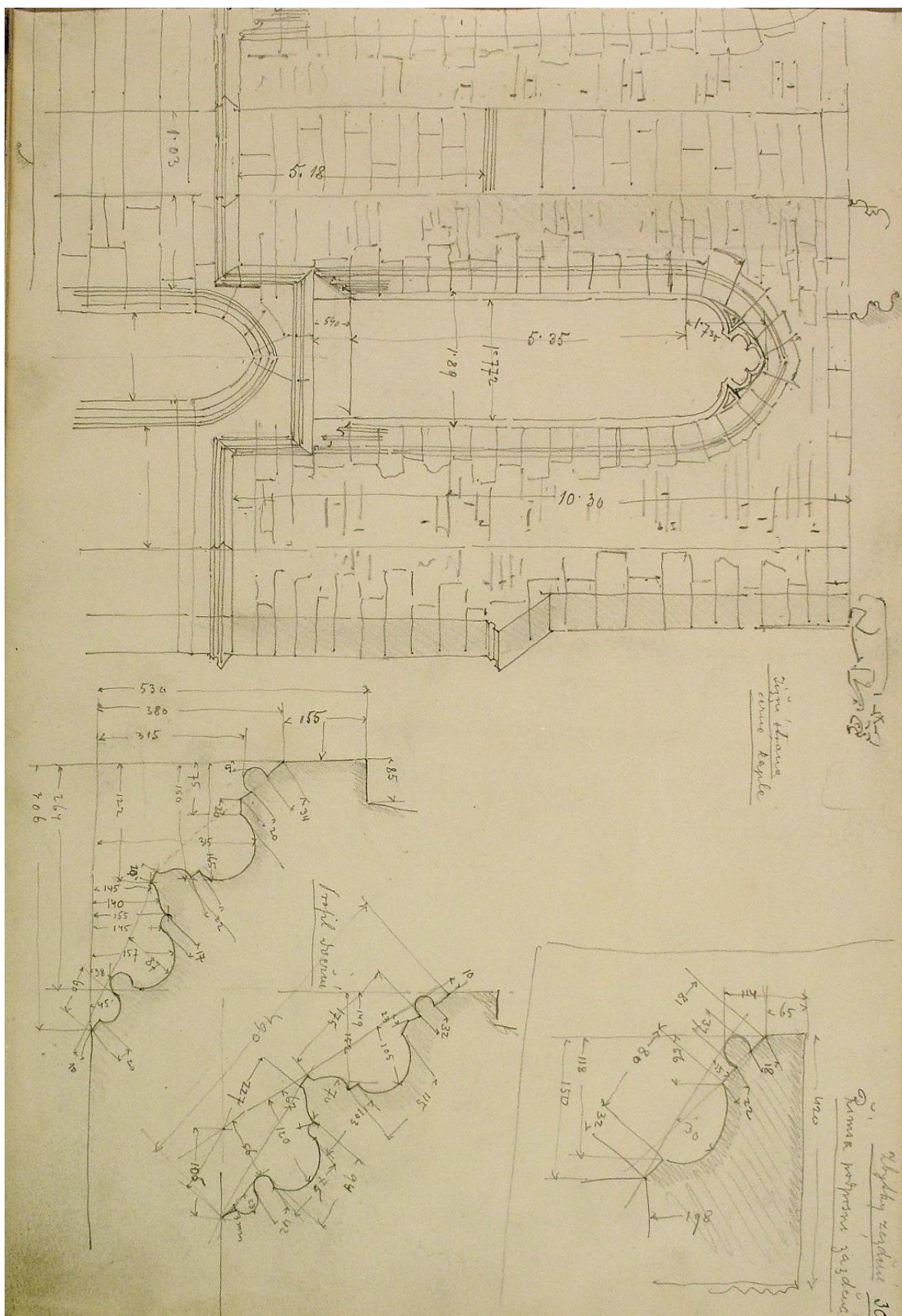
Příloha č. 50

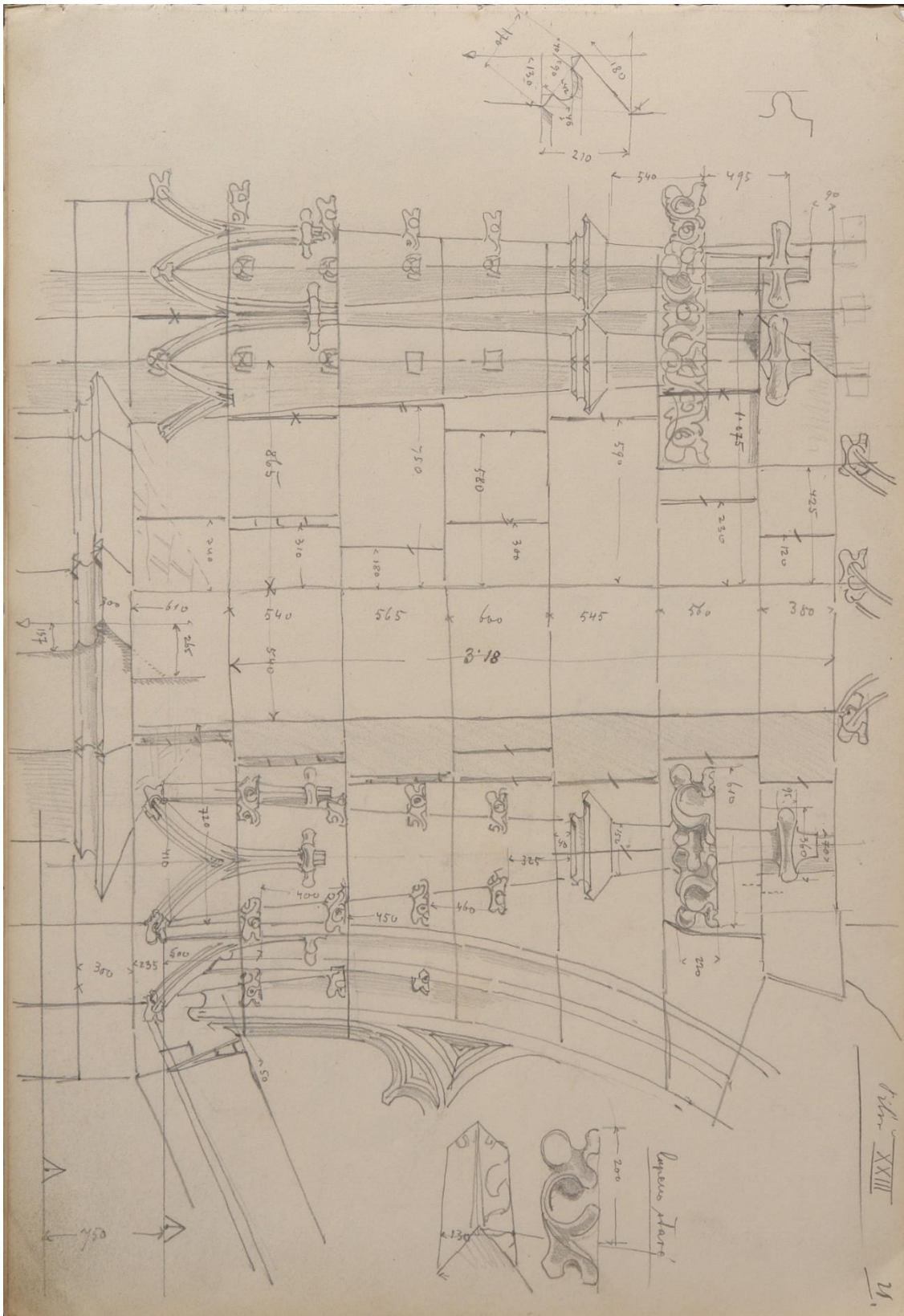
Příloha č. 51

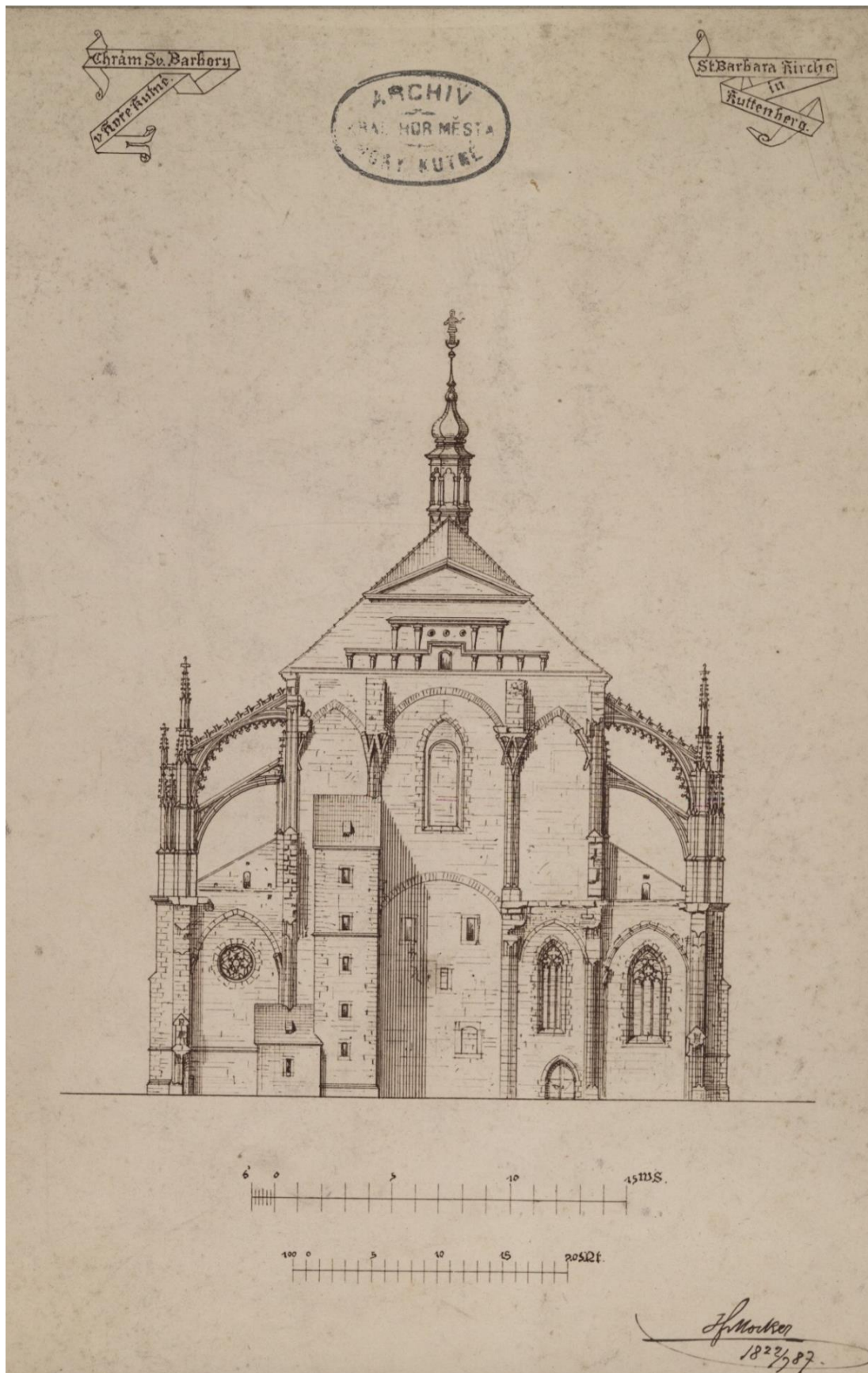
Příloha č. 53

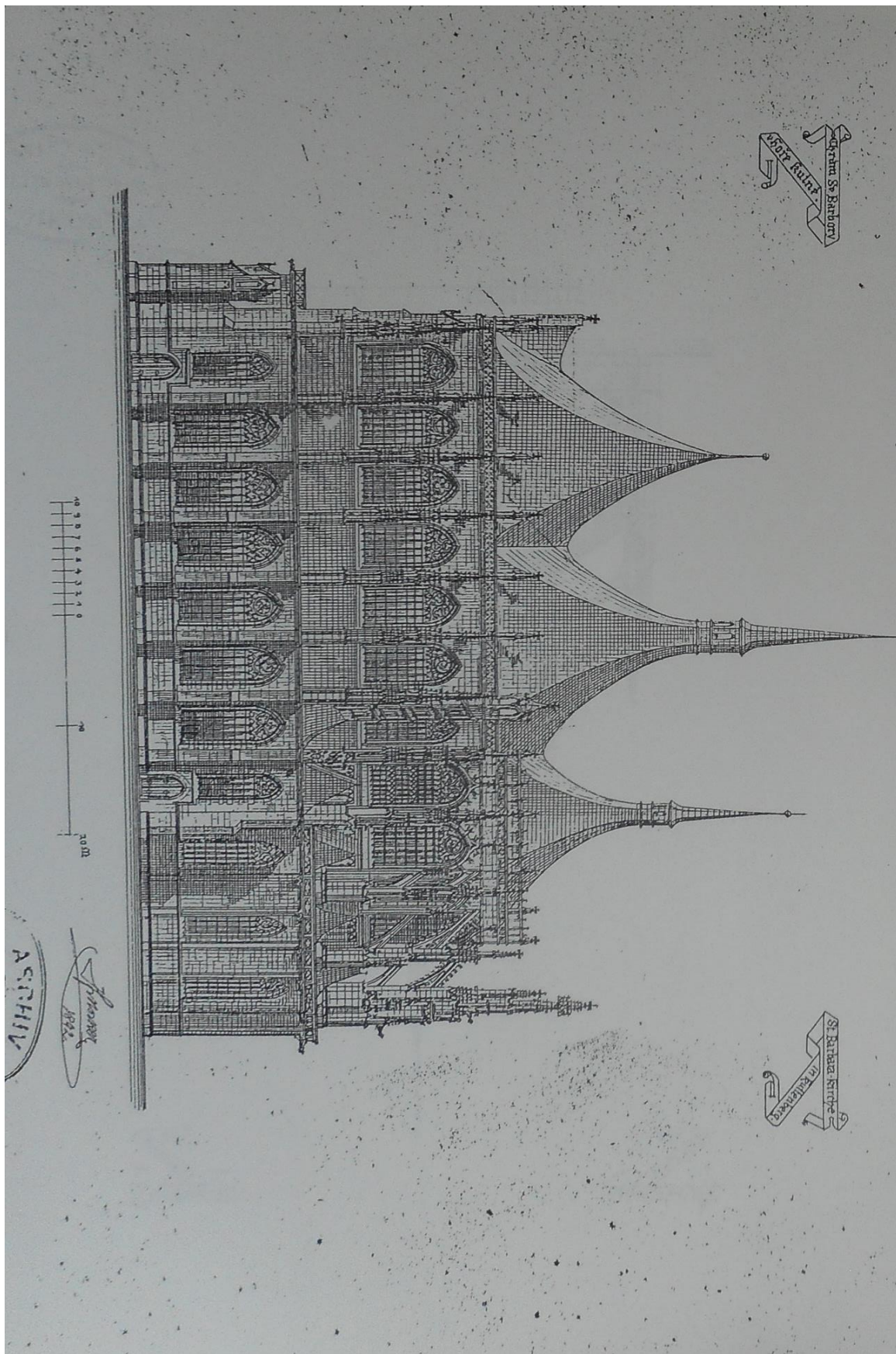
Příloha č. 55

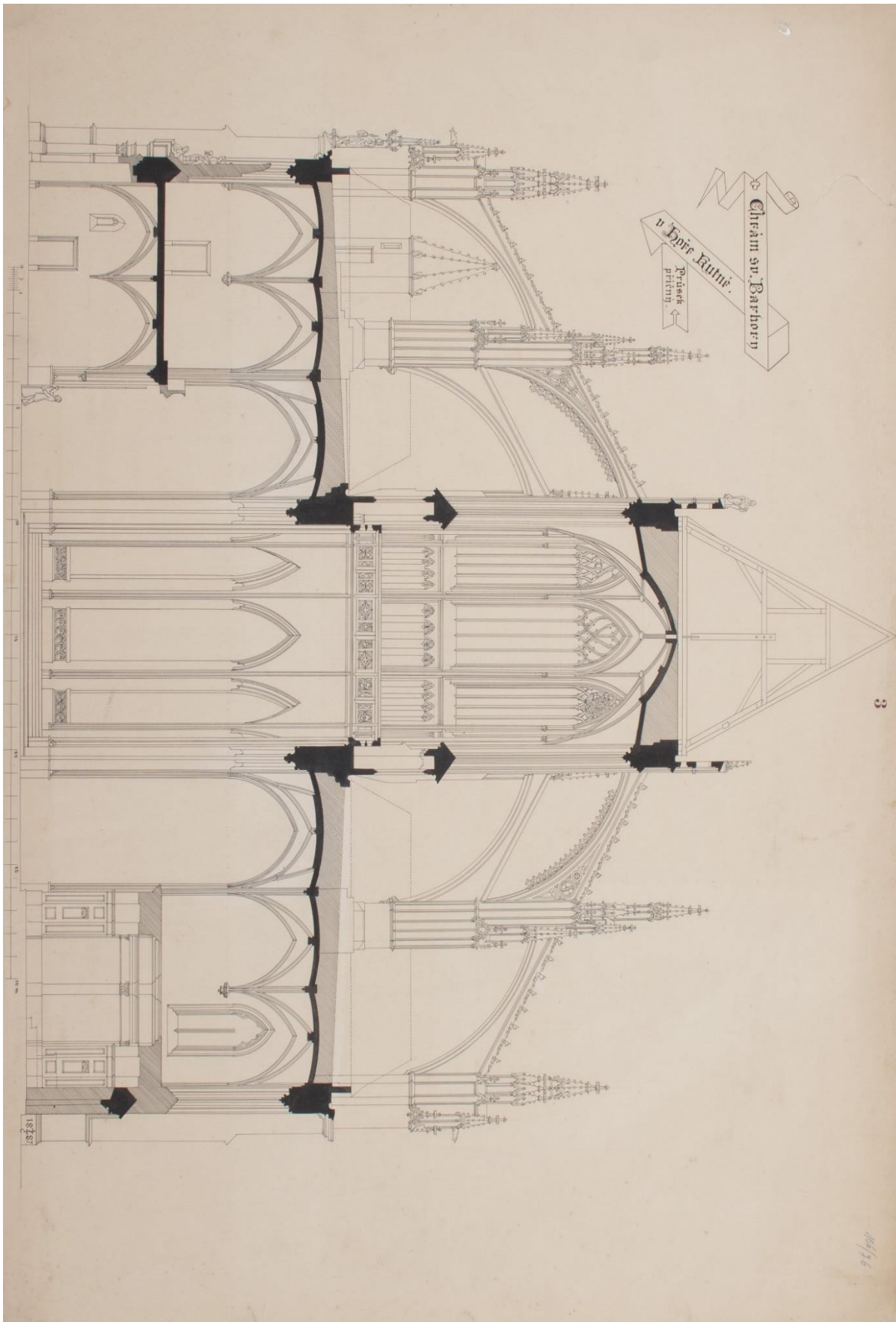
Příloha č. 56

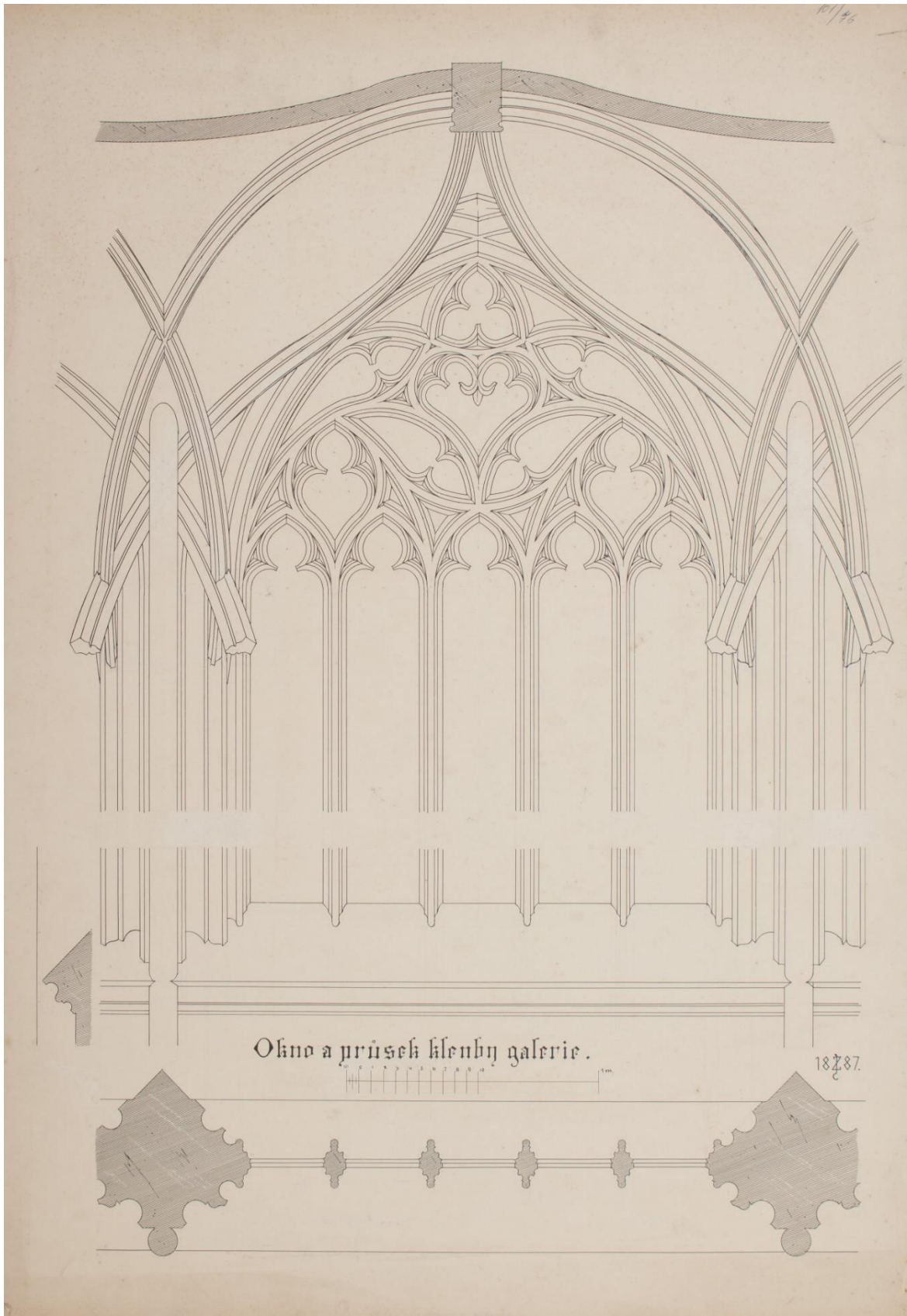
Příloha č. 57

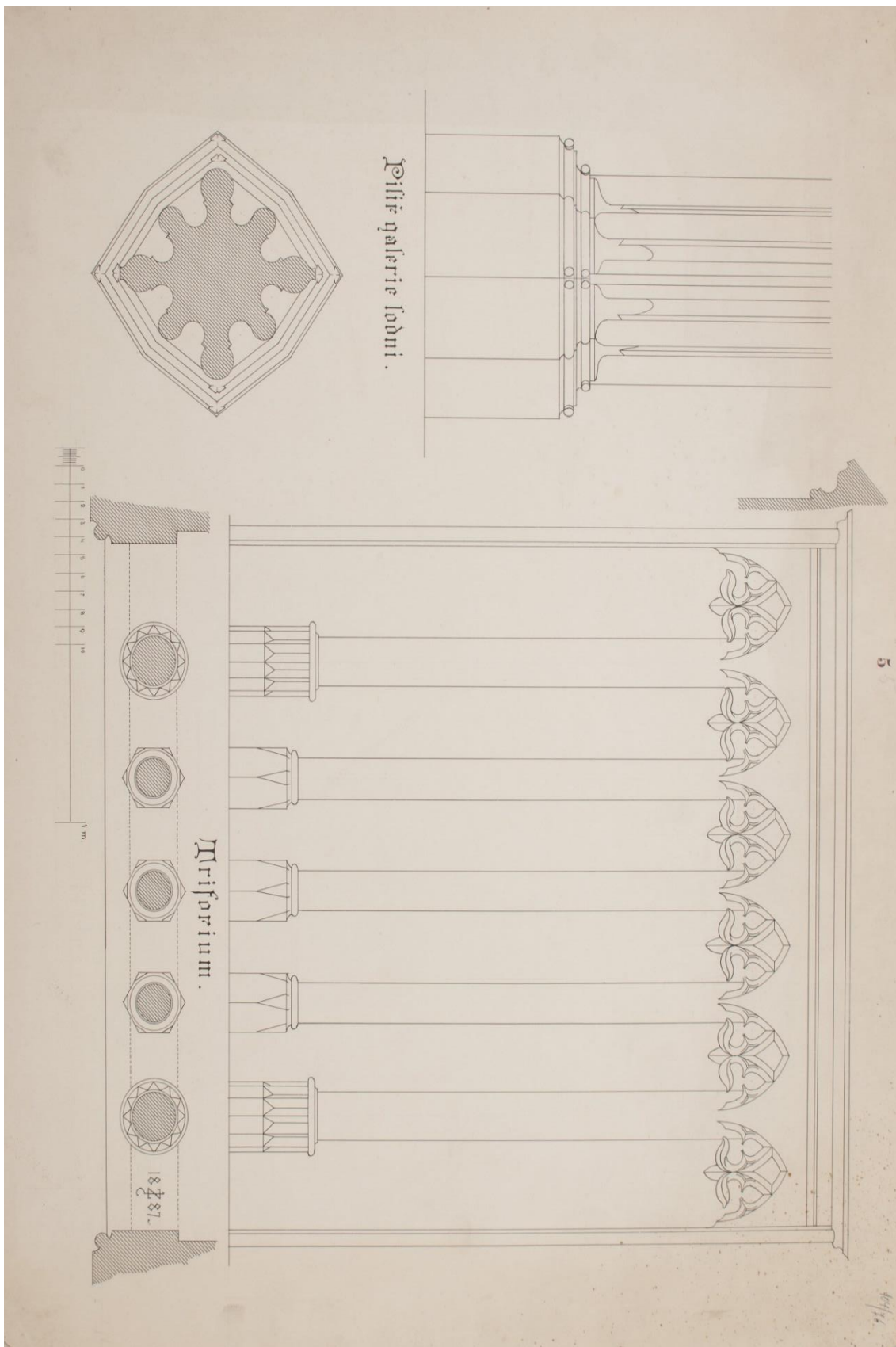
Příloha č. 58

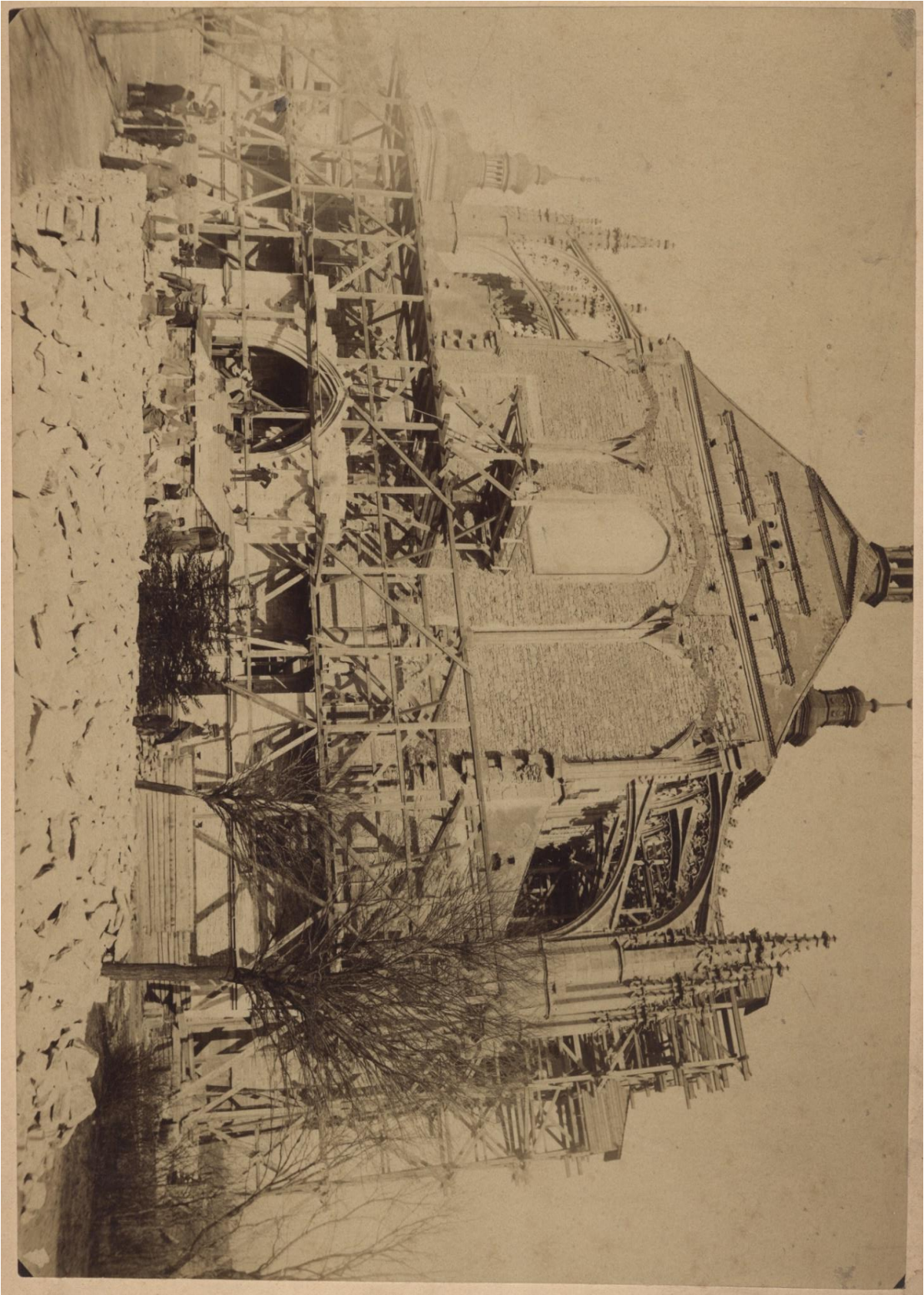
Příloha č. 59

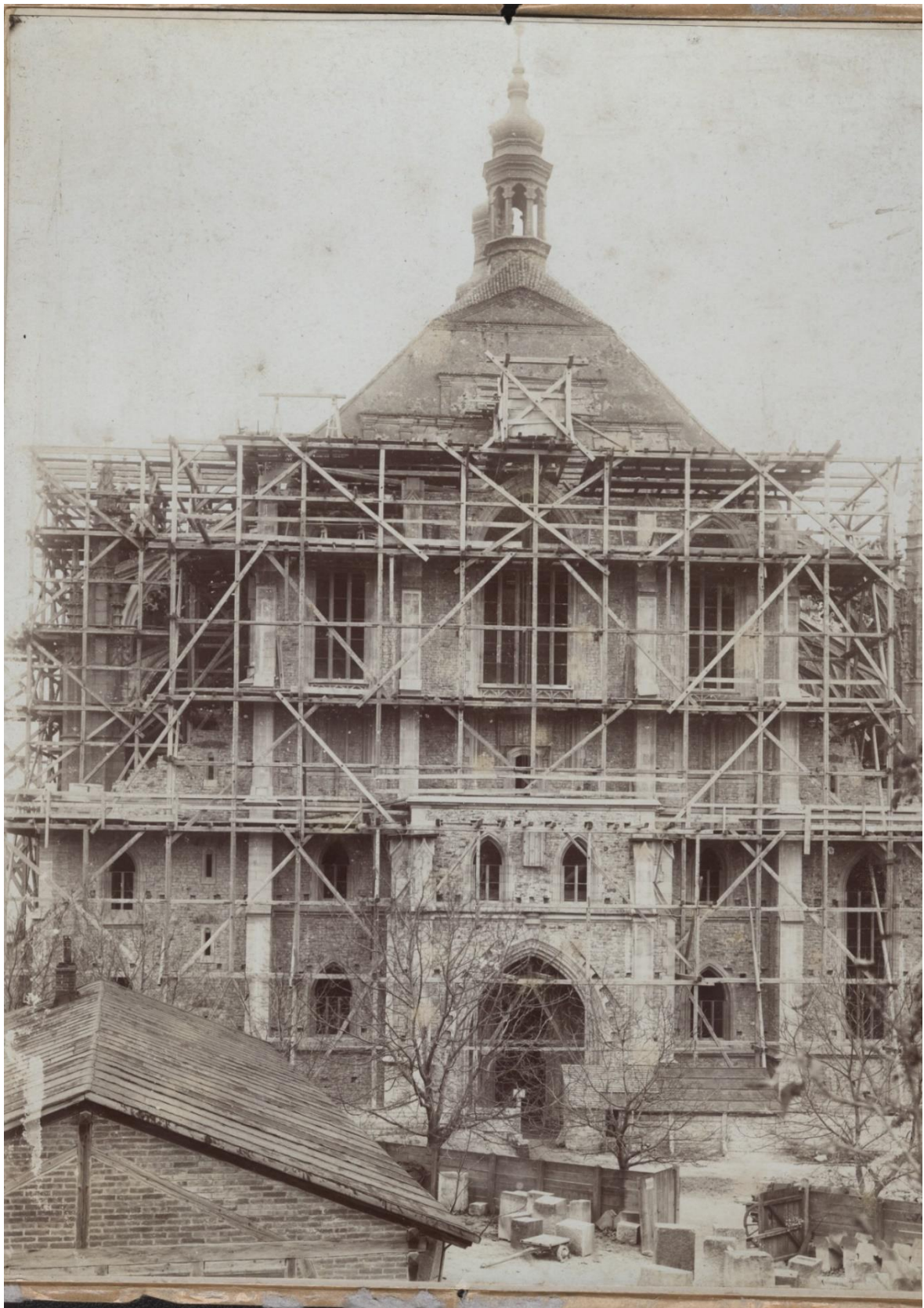
Příloha č. 60

Příloha č. 61

Příloha č. 62

Příloha č. 63

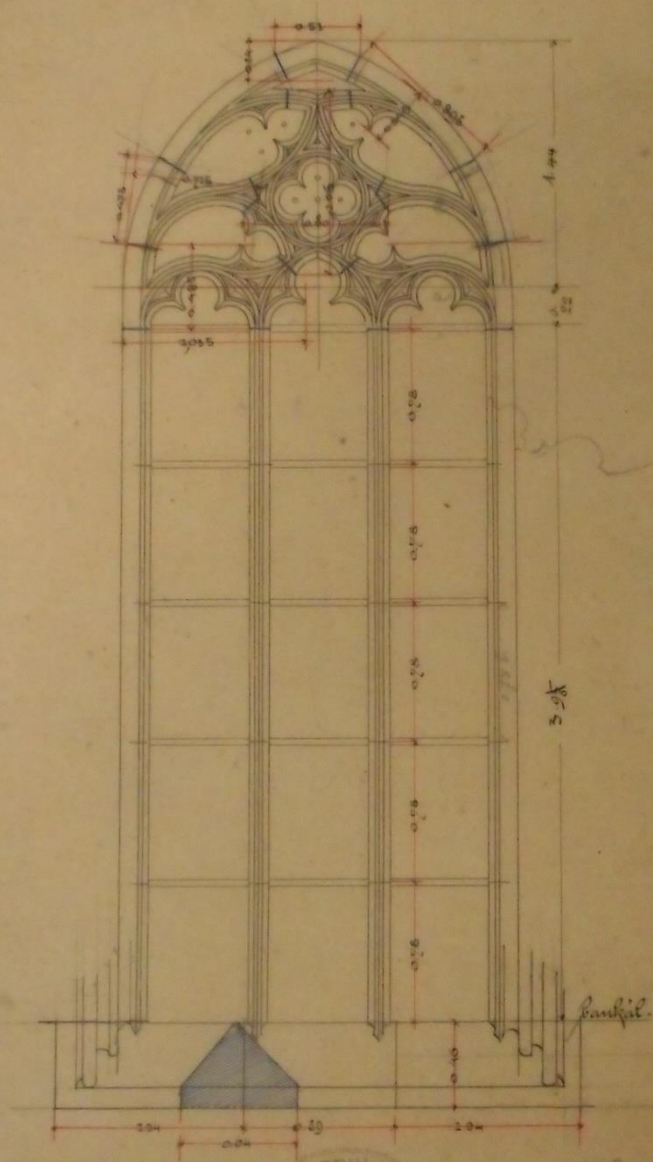
Chrám sv. Barbory
v Kutné Hoře.

25

St. Barbara Kirche
in Jütlitzberg.

Okno na jižní straně
kórní lodě.

Fenster im süd. Seitenschiff.

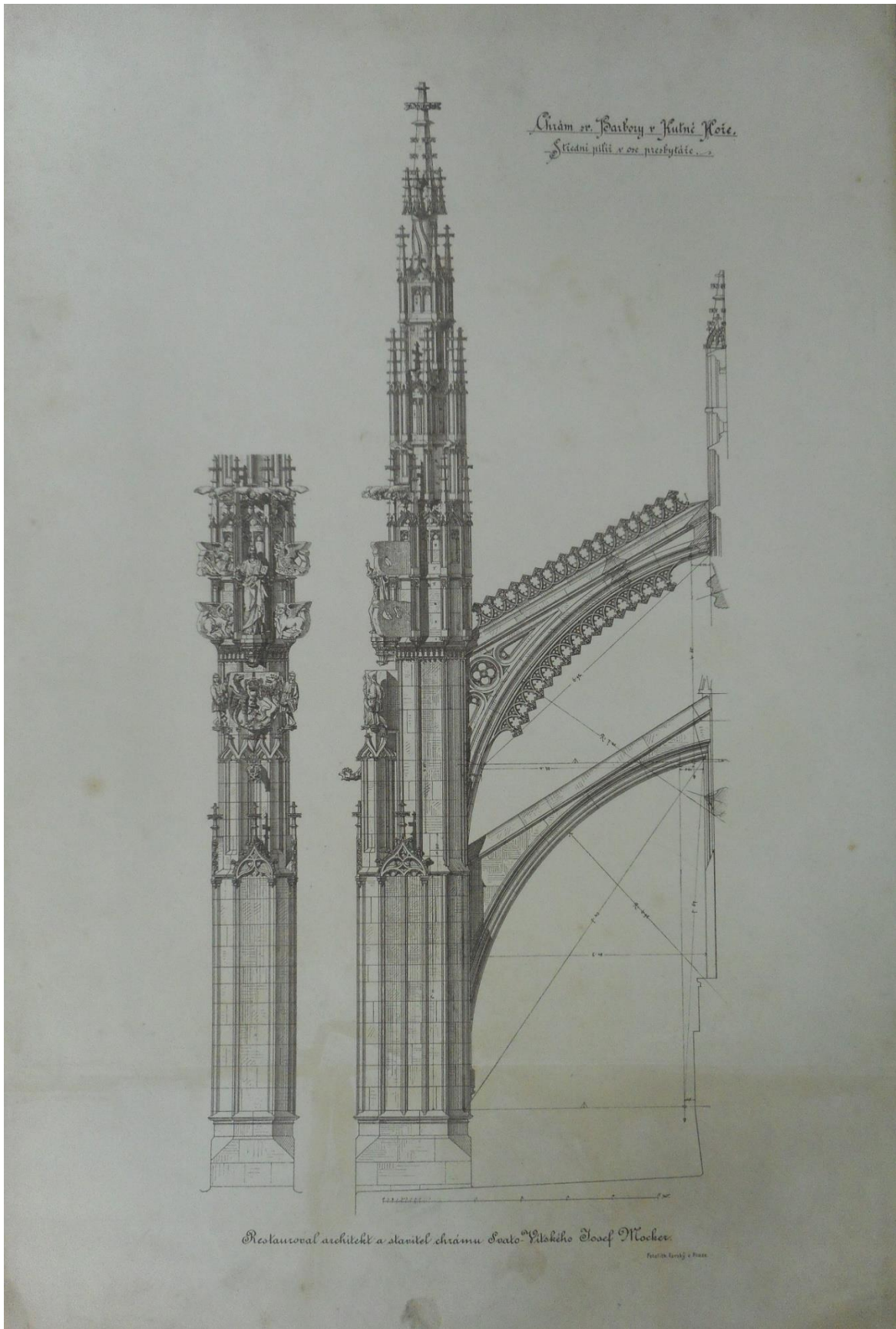

ARHIV
KUTNÉ HOŘE
MĚSTSKÝ ÚŘAD
KUTNÉ HOŘE

Zabier

V Praze 18¹⁶/11⁹⁸

Příloha č. 65

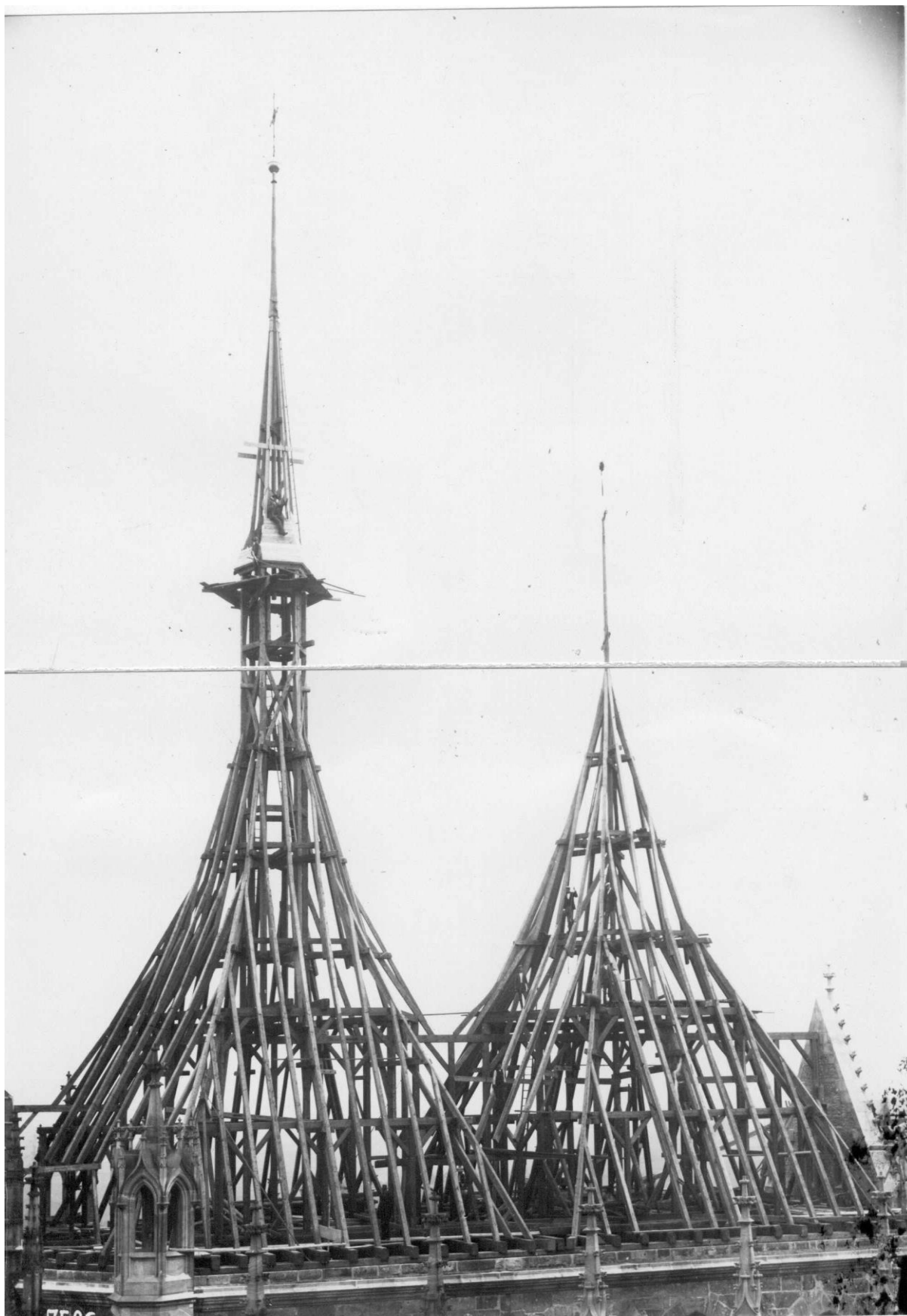
Příloha č. 66

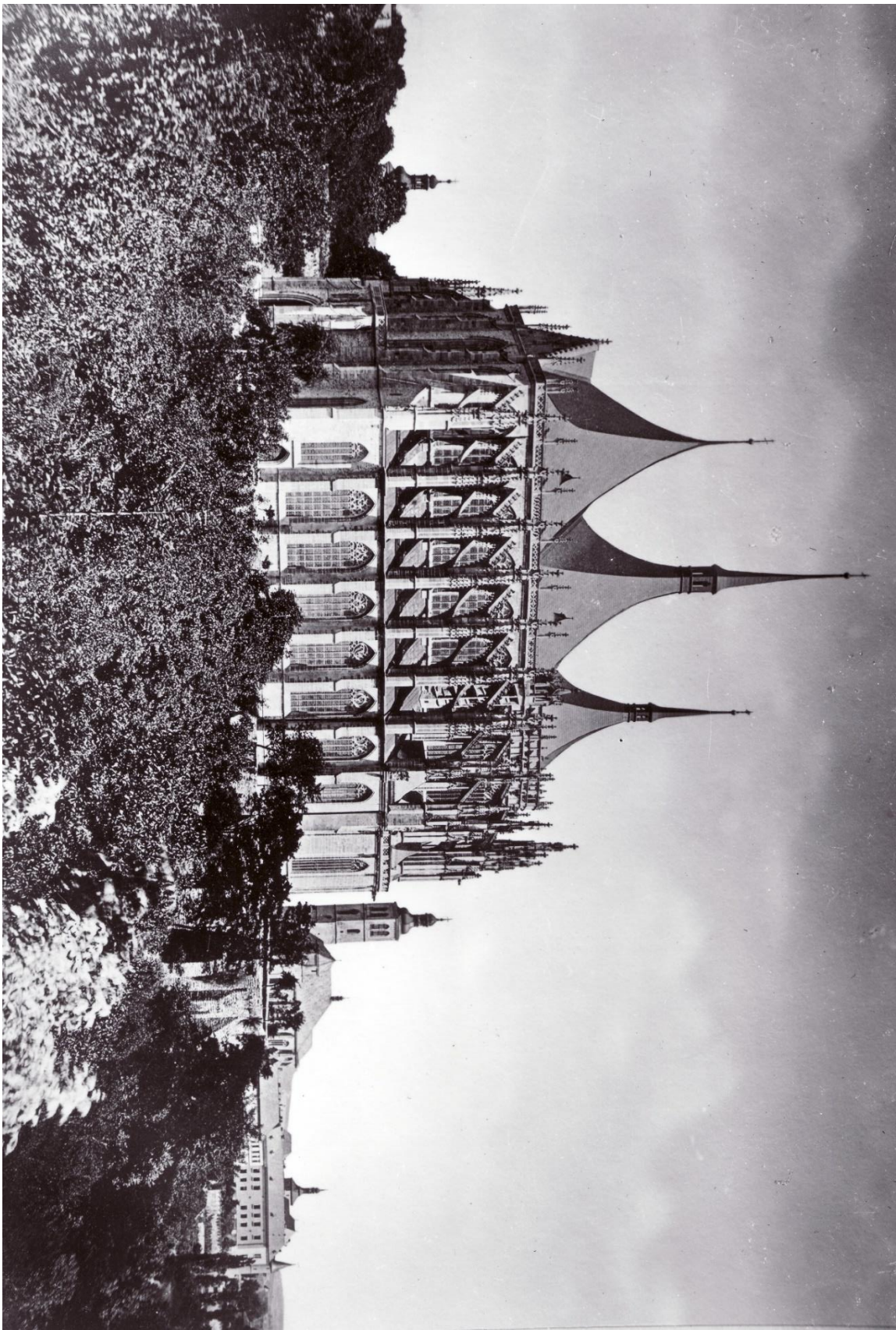
Příloha č. 68

Příloha č. 69

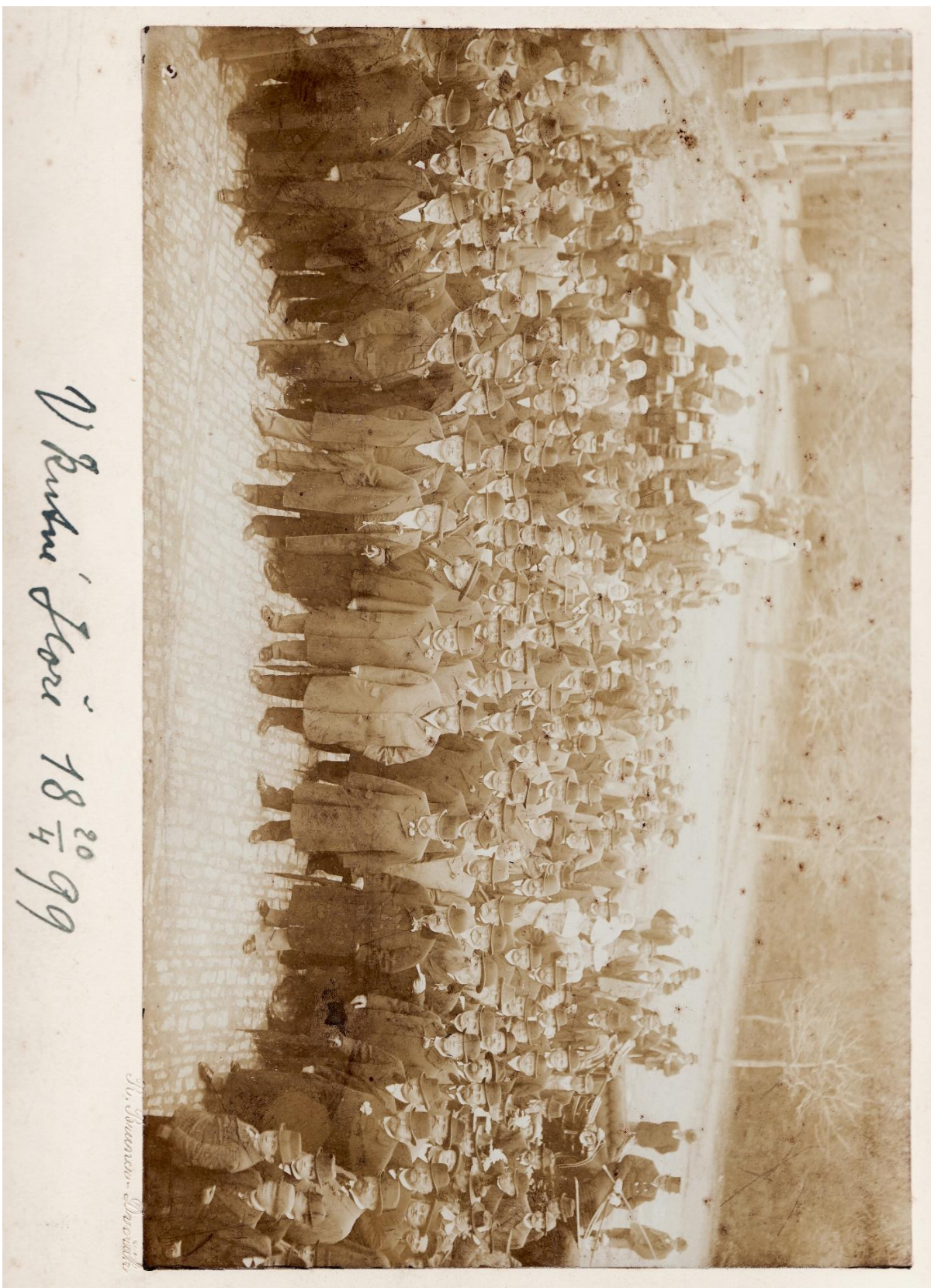
Příloha č. 70

Příloha č. 71

Příloha č. 72

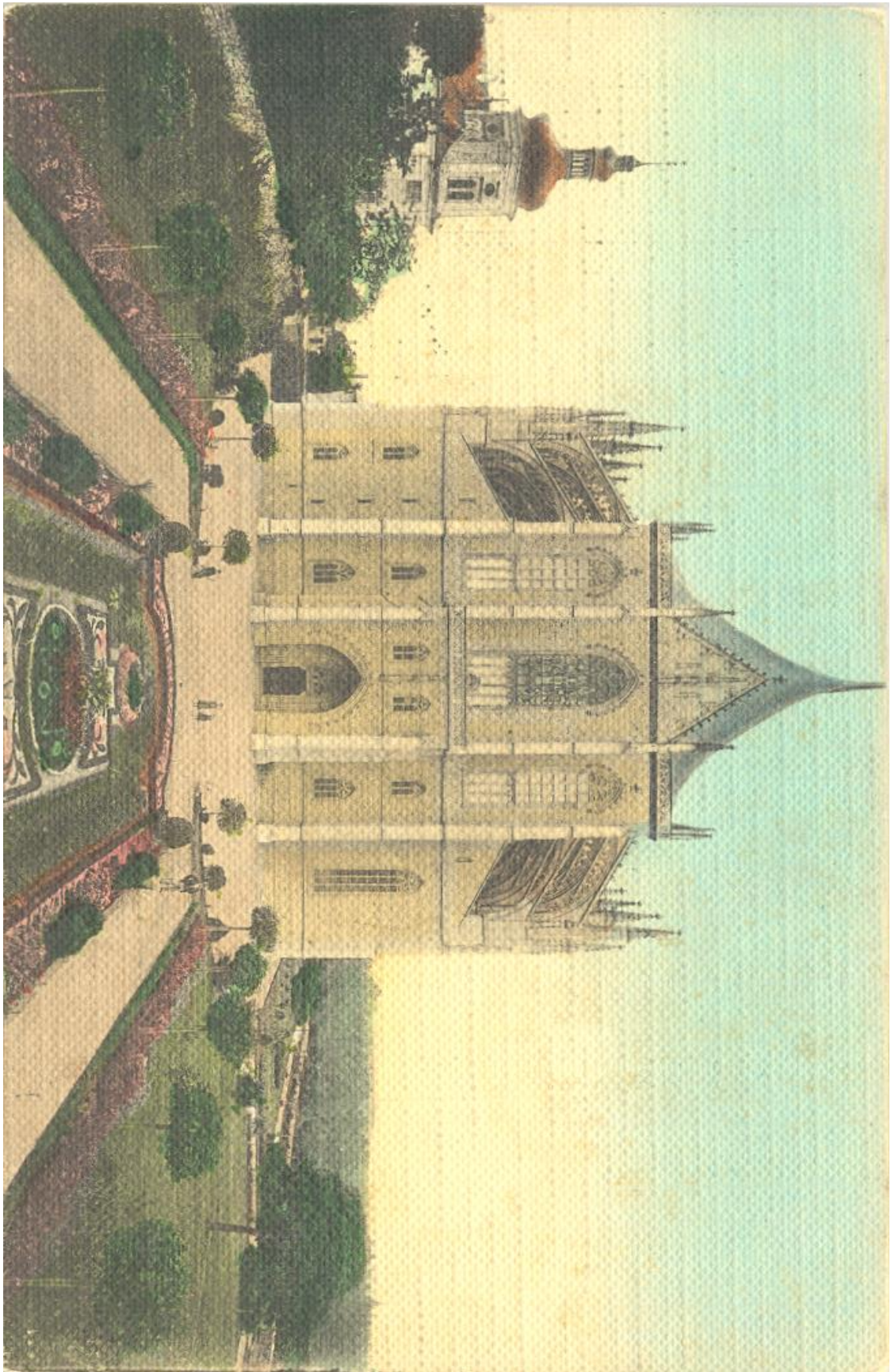

Příloha č. 73

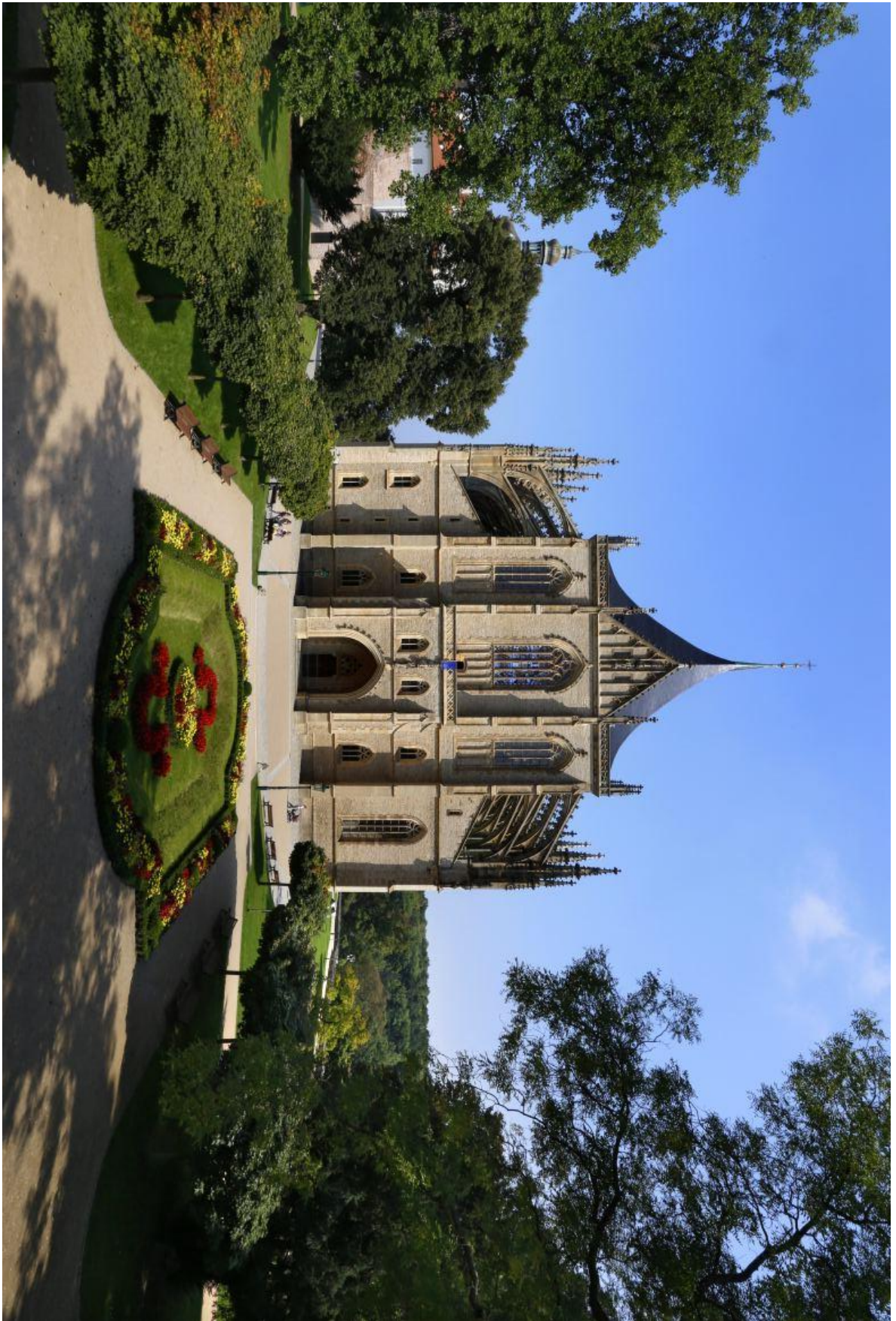
VLECHŘÁM SV. BARBORY NA HORÁCH KUŤÍNÝCH

V UPOMÍNKU NA ZNOVUPOSVĚTĚNÍ CHRÁMU DNE 15 ŘÍJNA 1905.

Příloha č. 75

Příloha č. 75

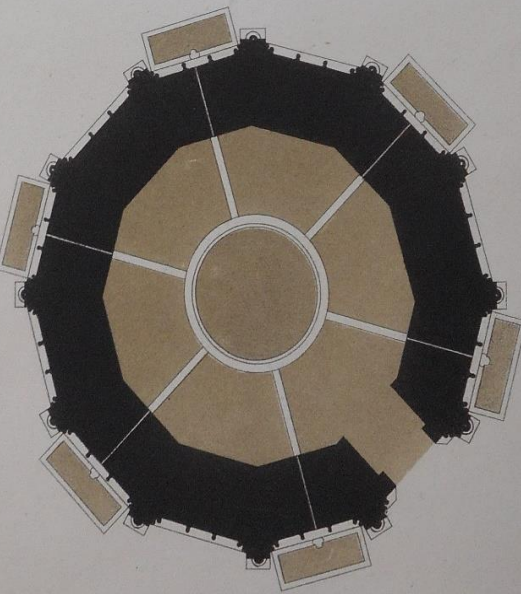
Příloha č. 76

5) Kamenná kašna

Fig. B.

Fig. A.

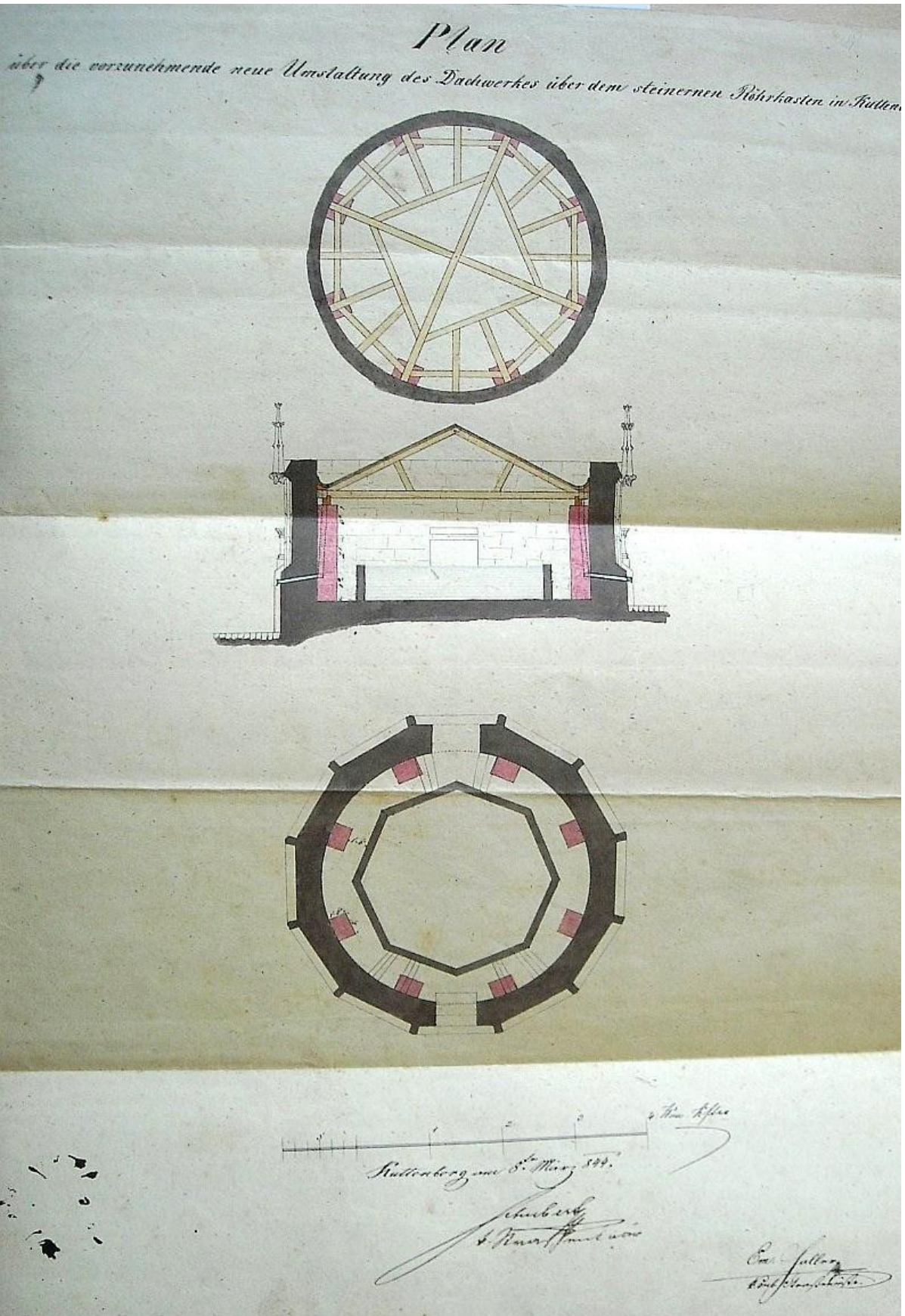

W.F. 6 5 4 3 2 1 0

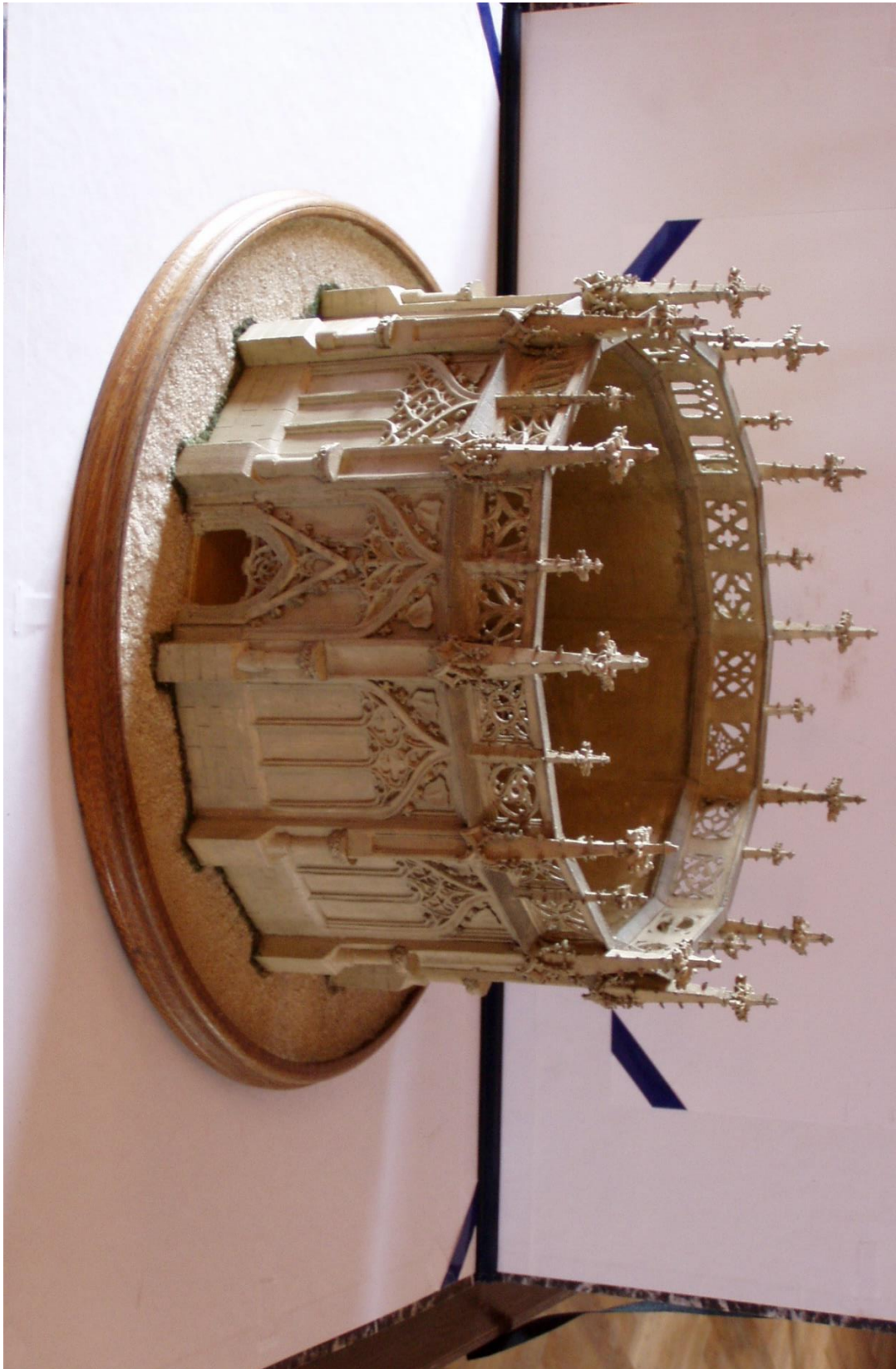
A.W.K.Z.

Antoni Haver

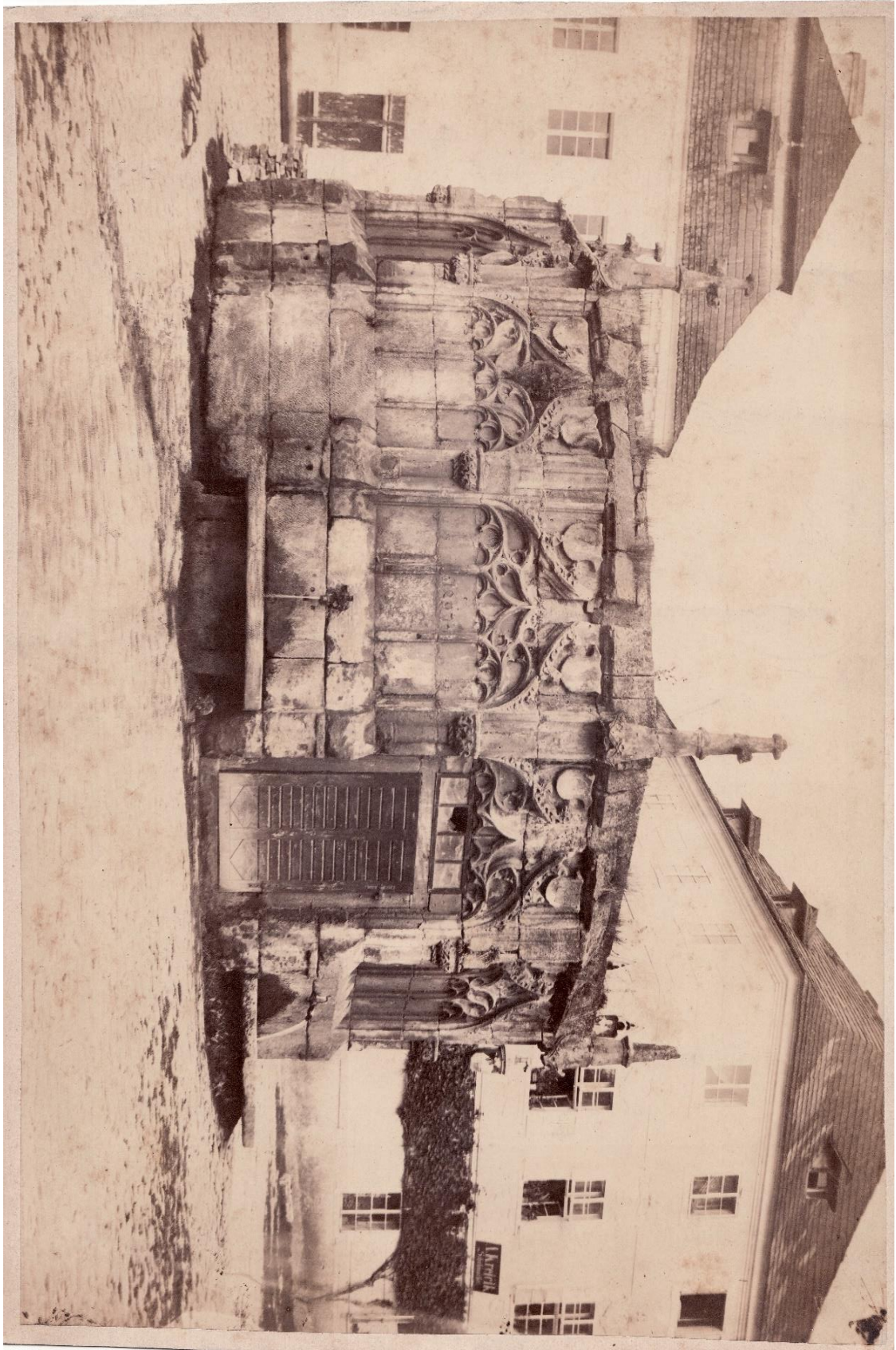
Leich. u. ged. v. A. K. Hof u. Staatsdruckerei

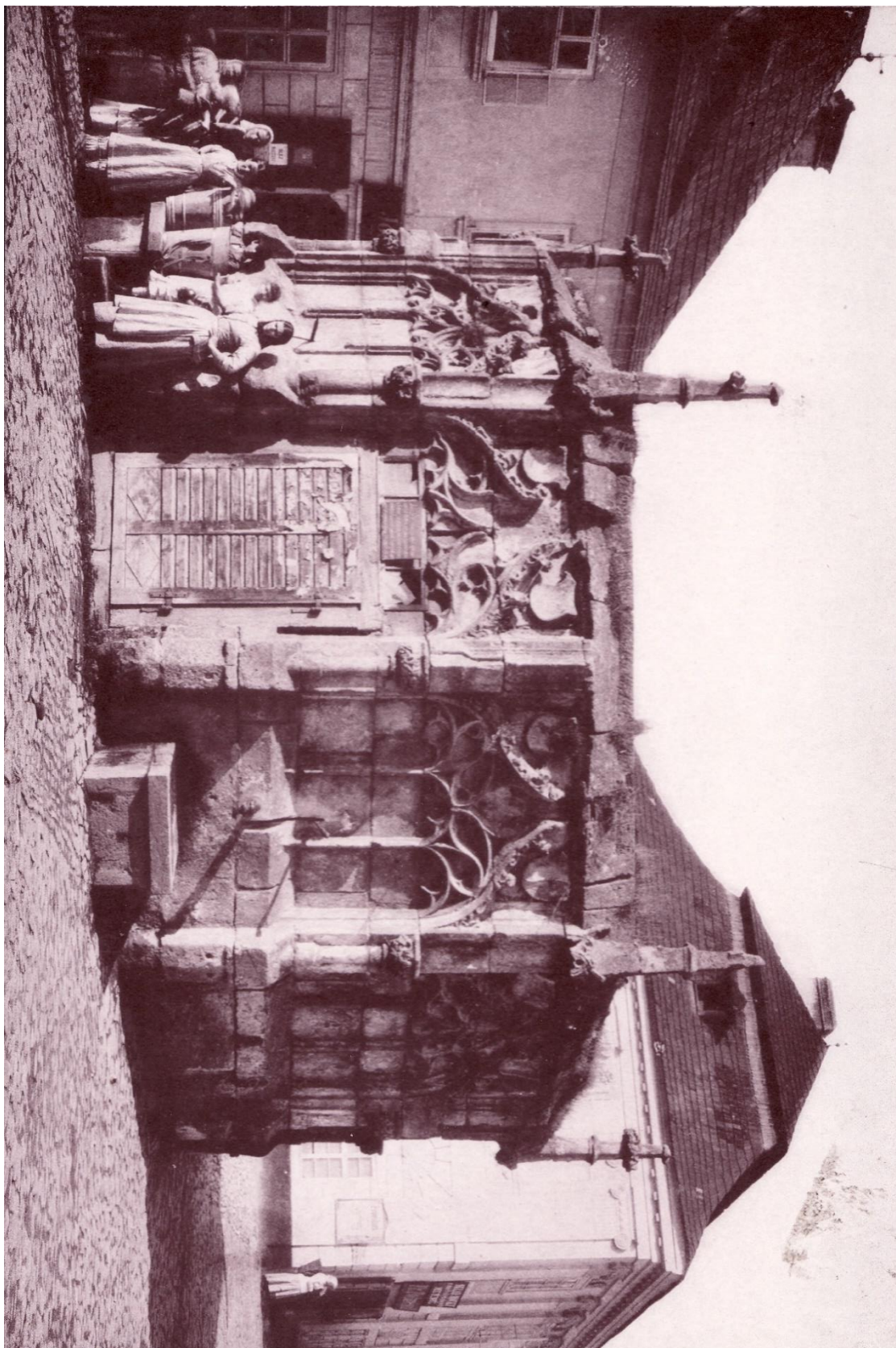
Příloha č. 78

Příloha č. 79

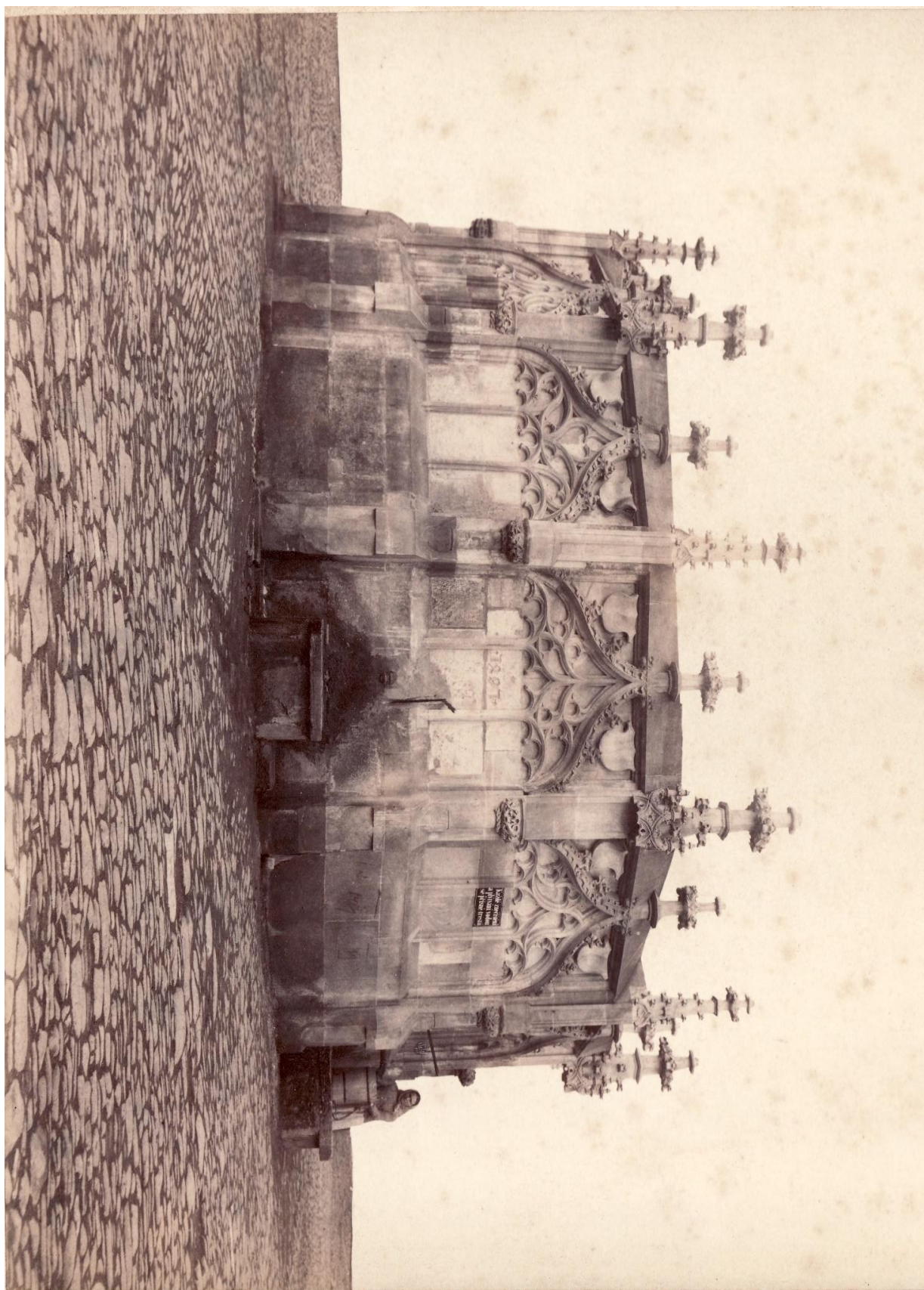
Příloha č. 80

Příloha č. 81

Příloha č. 82

Příloha č. 83

Příloha č. 84

Příloha č. 85

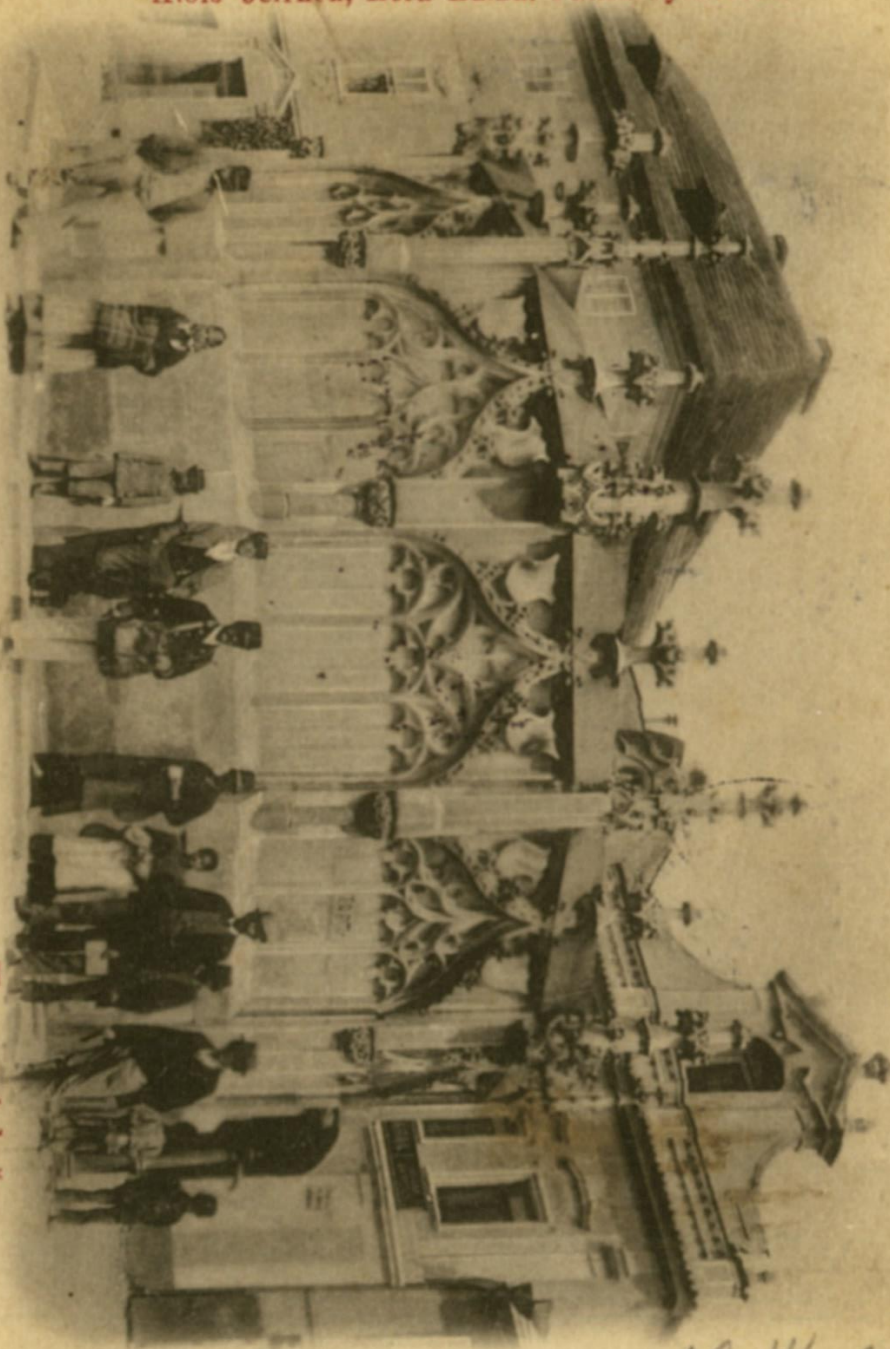

Příloha č. 86

Alois Jelinek, Hora Kutná. Patisk vytrazen.

Pozdrav z Kutné Hory.

Kamenná kašna.

19 1/2 00

Okolo této kašny je vytesané
hruška, kterou jsem porouchal.
předem se zdá

Je

Příloha č. 88

Příloha č. 89

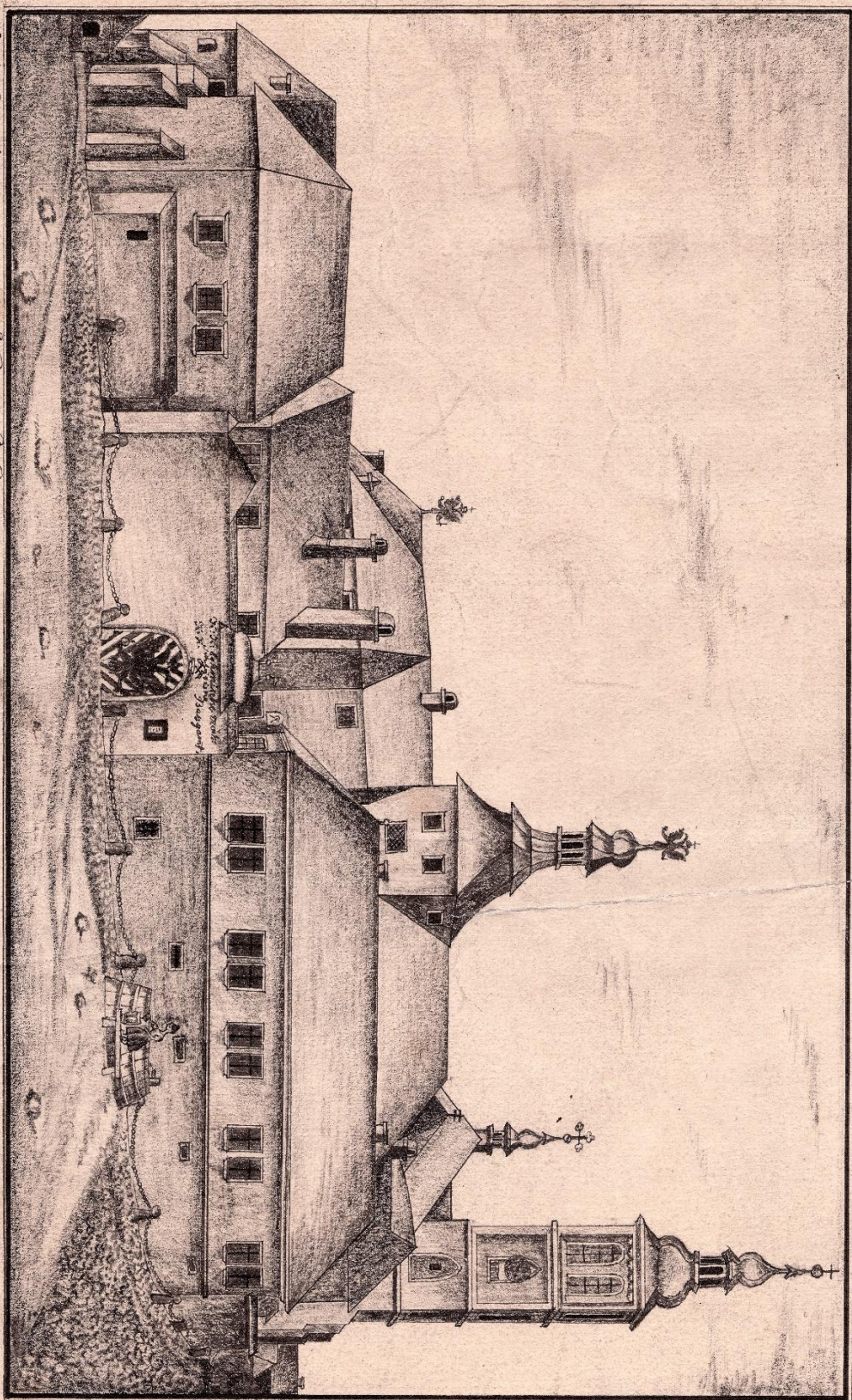

Příloha č. 90

Příloha č. 91

6) Vlašský dvůr

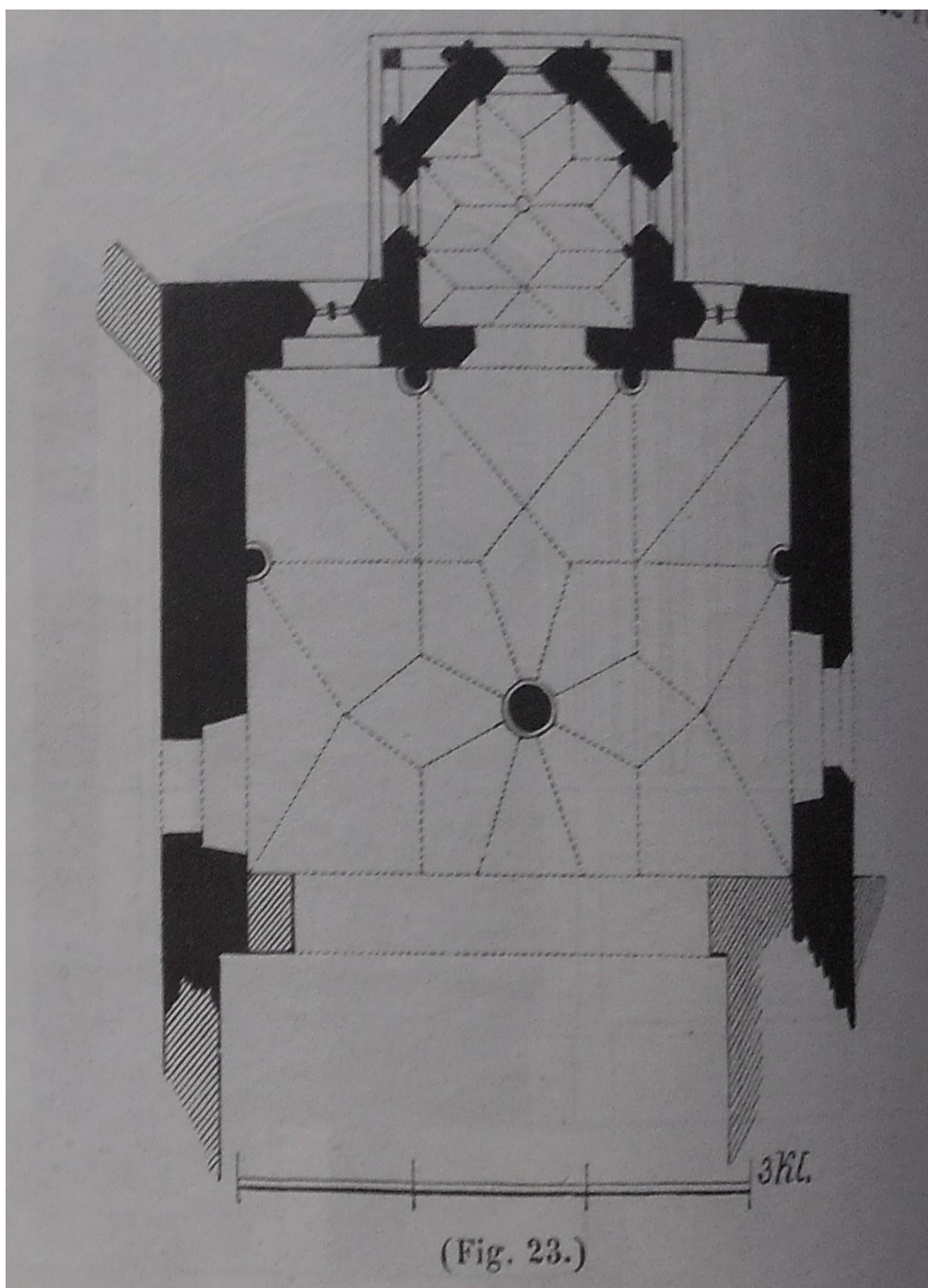

Nach der Natur gezeichnet von Georg Meißner. ... 1797.

K. K. BERGMANN ZU KUPFFERBERG.

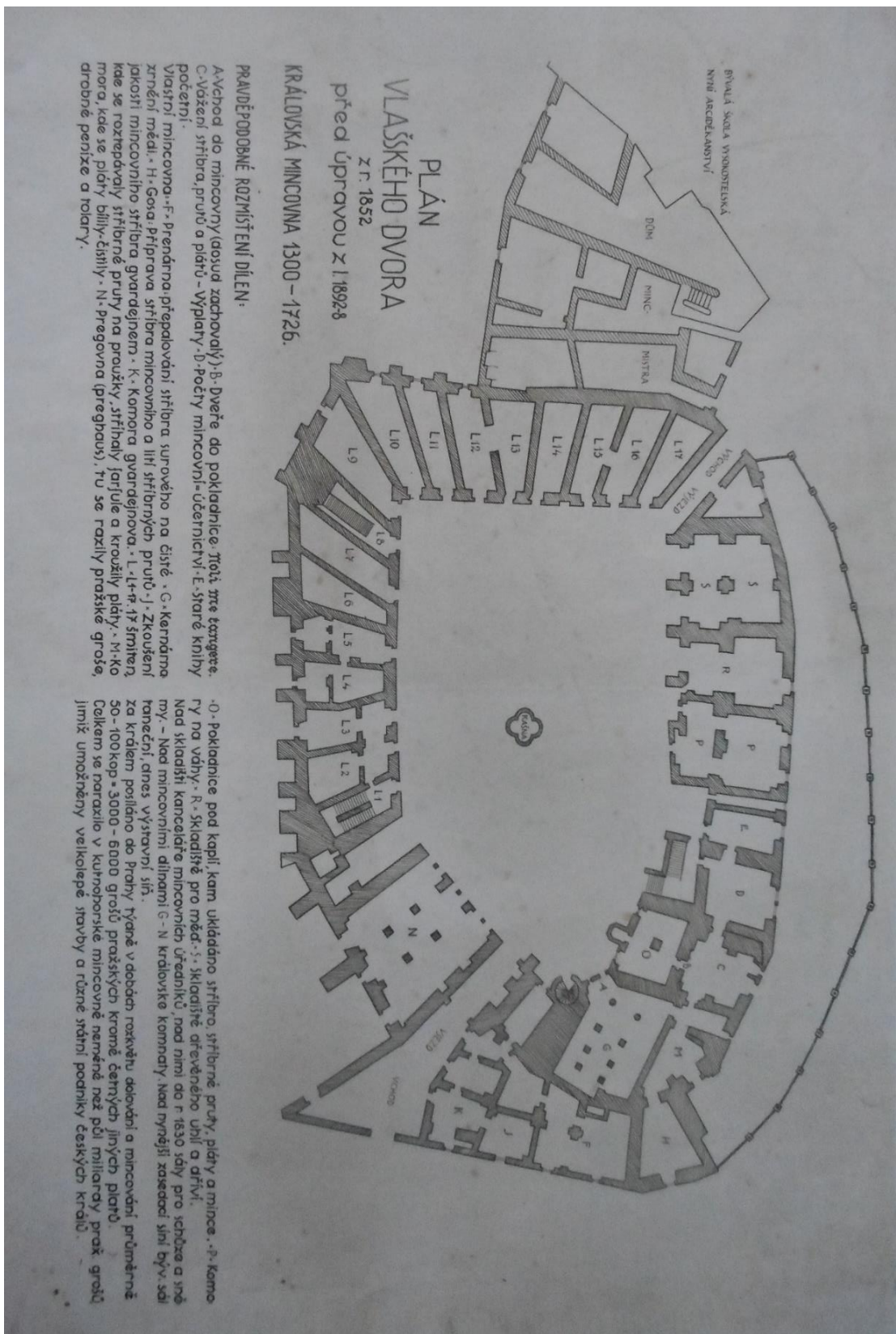
Příloha č. 93

Příloha č. 94

Příloha č. 95

Příloha č. 96

Příloha č. 97

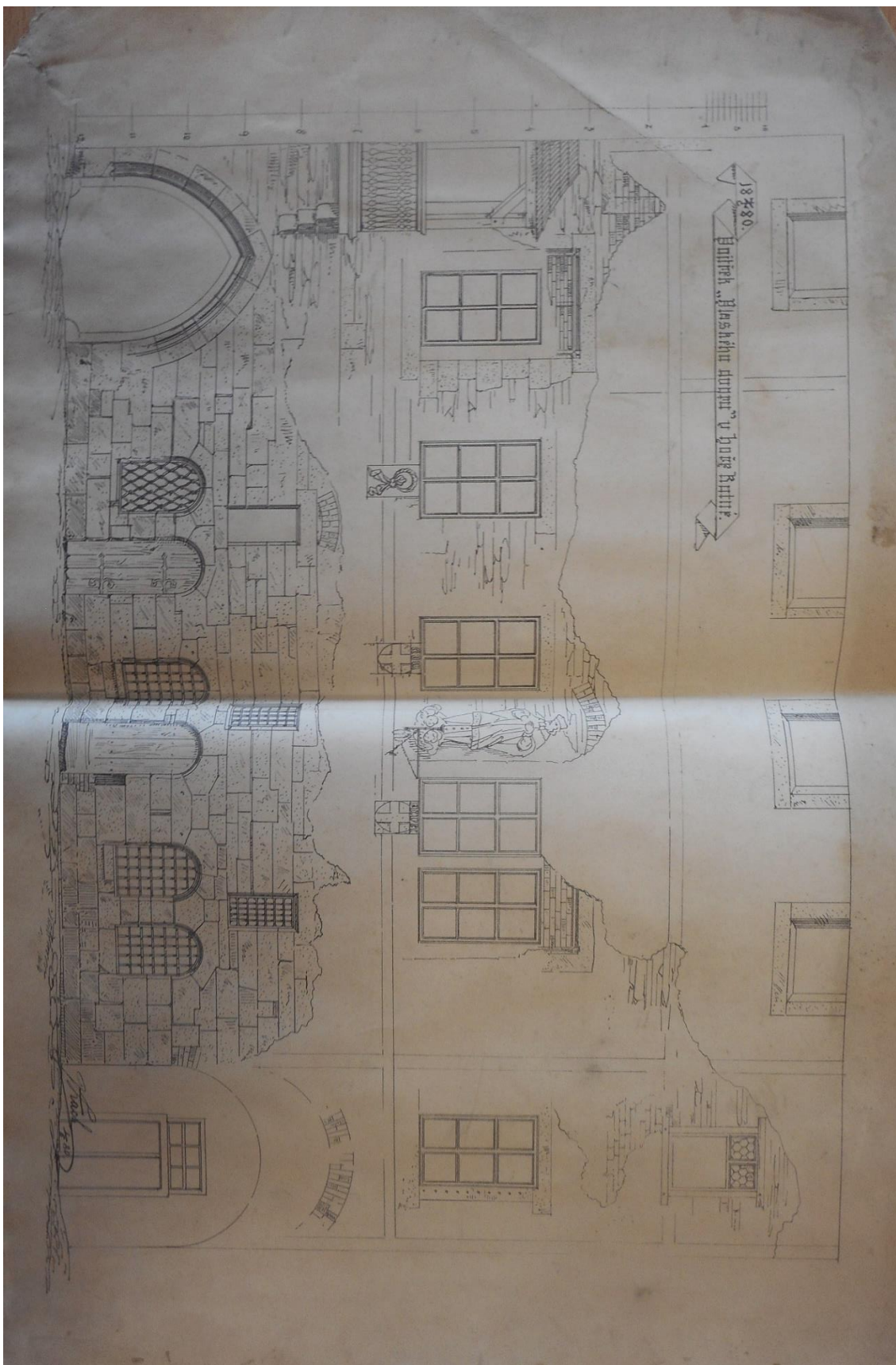
Příloha č. 98

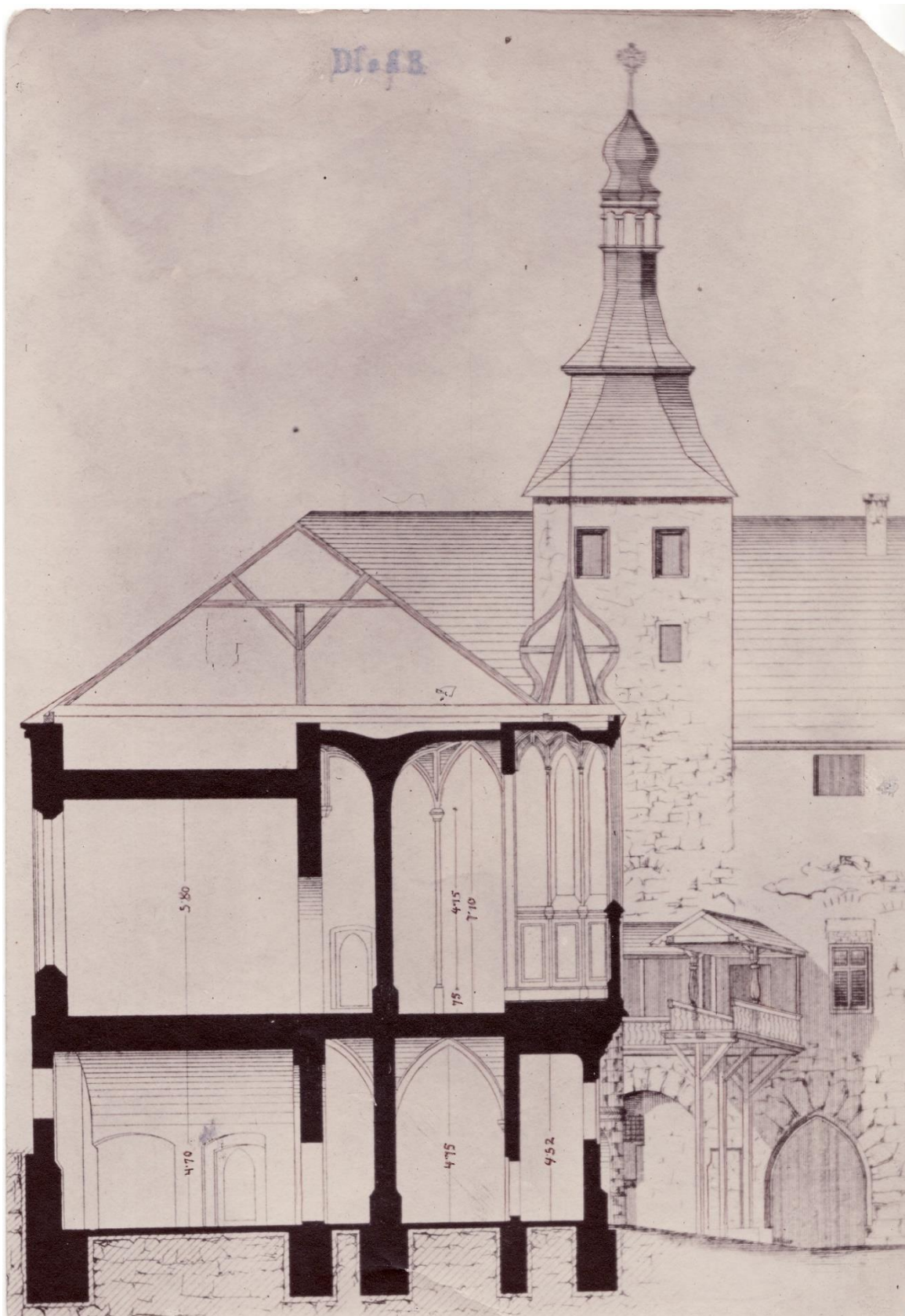
Příloha č. 99

Příloha č. 100

Příloha č. 101

Příloha č. 102

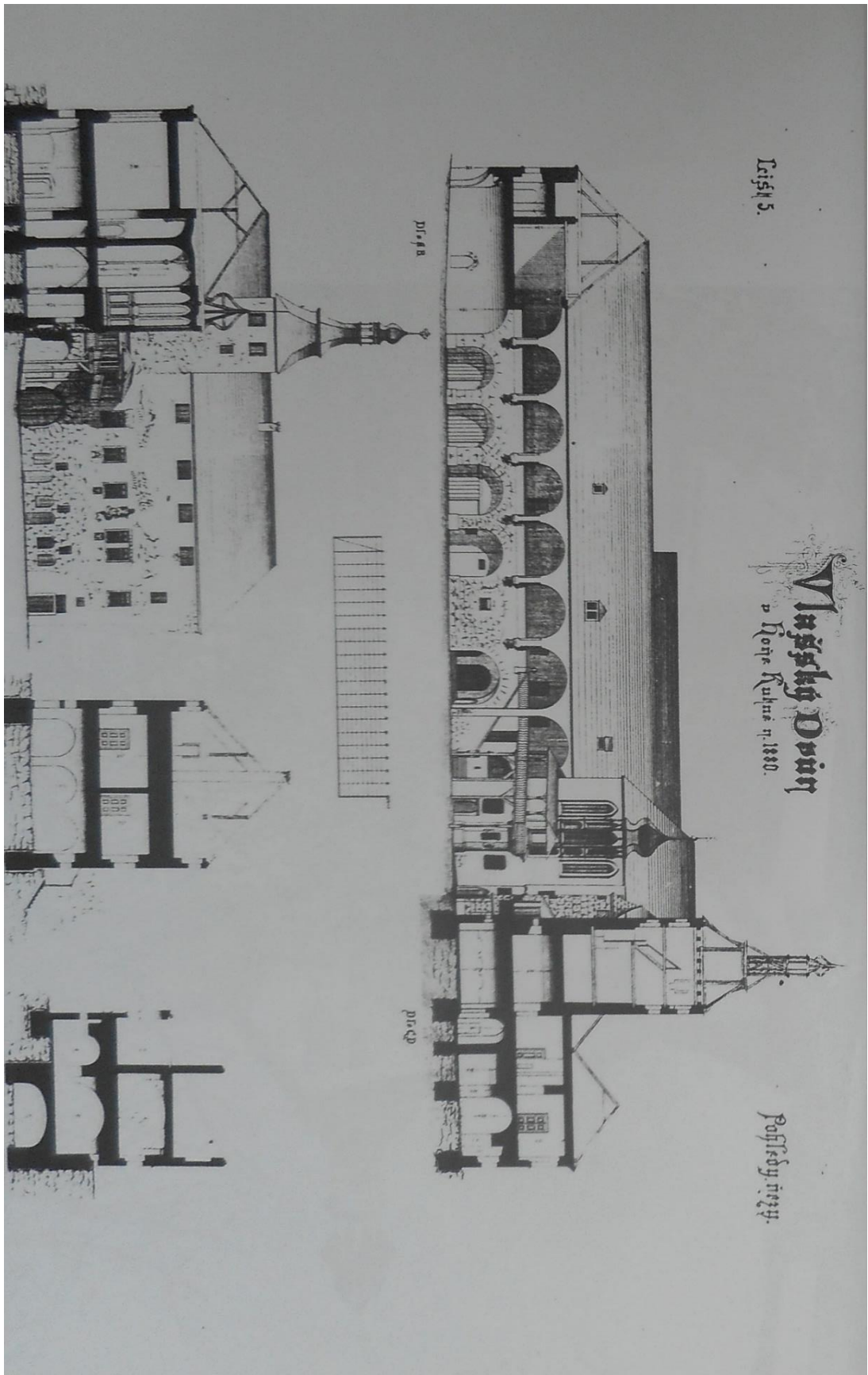

Příloha č. 106

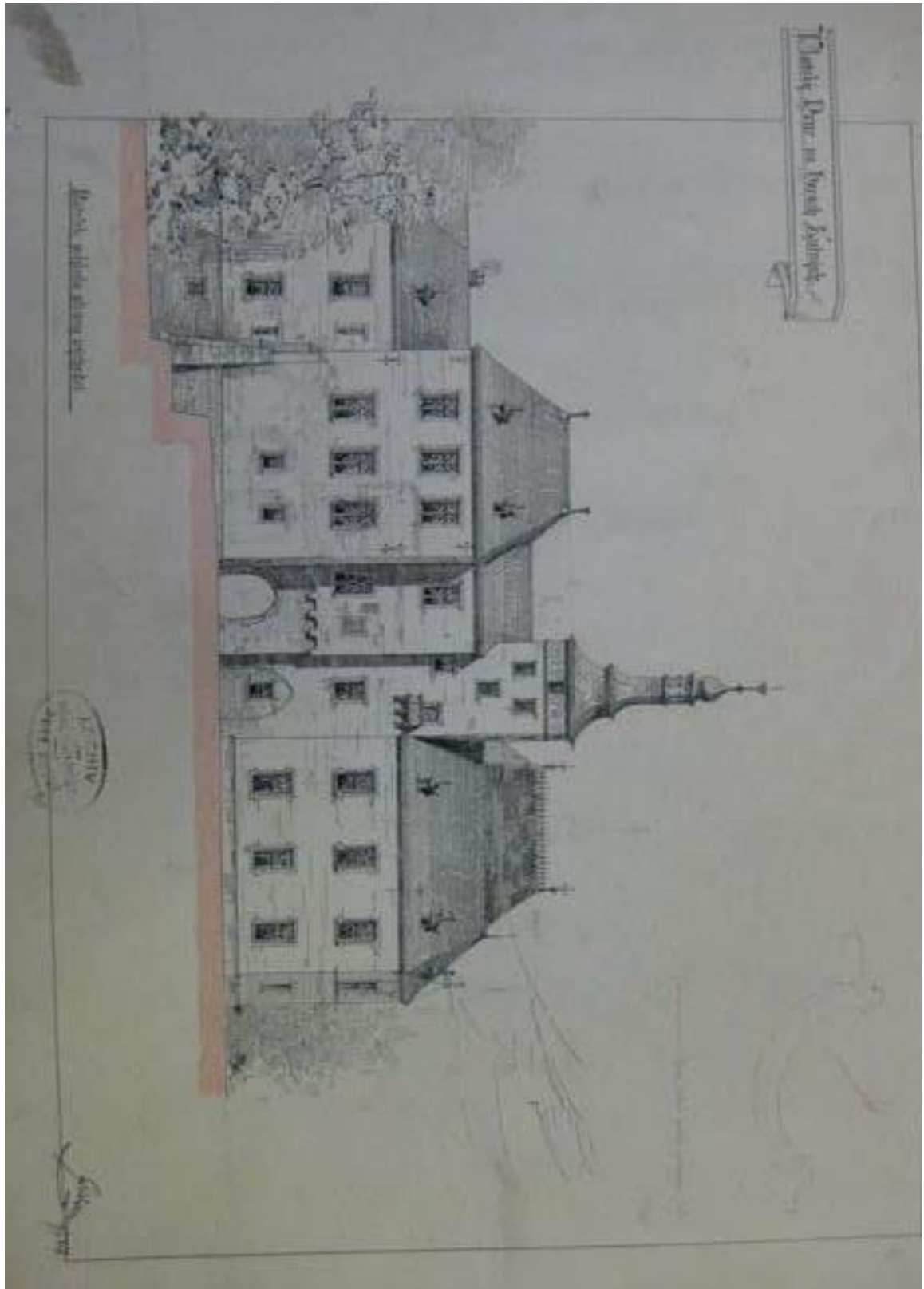

Plán na upravení Písašského Dvora pro školní sídlni

Príloha č. 108

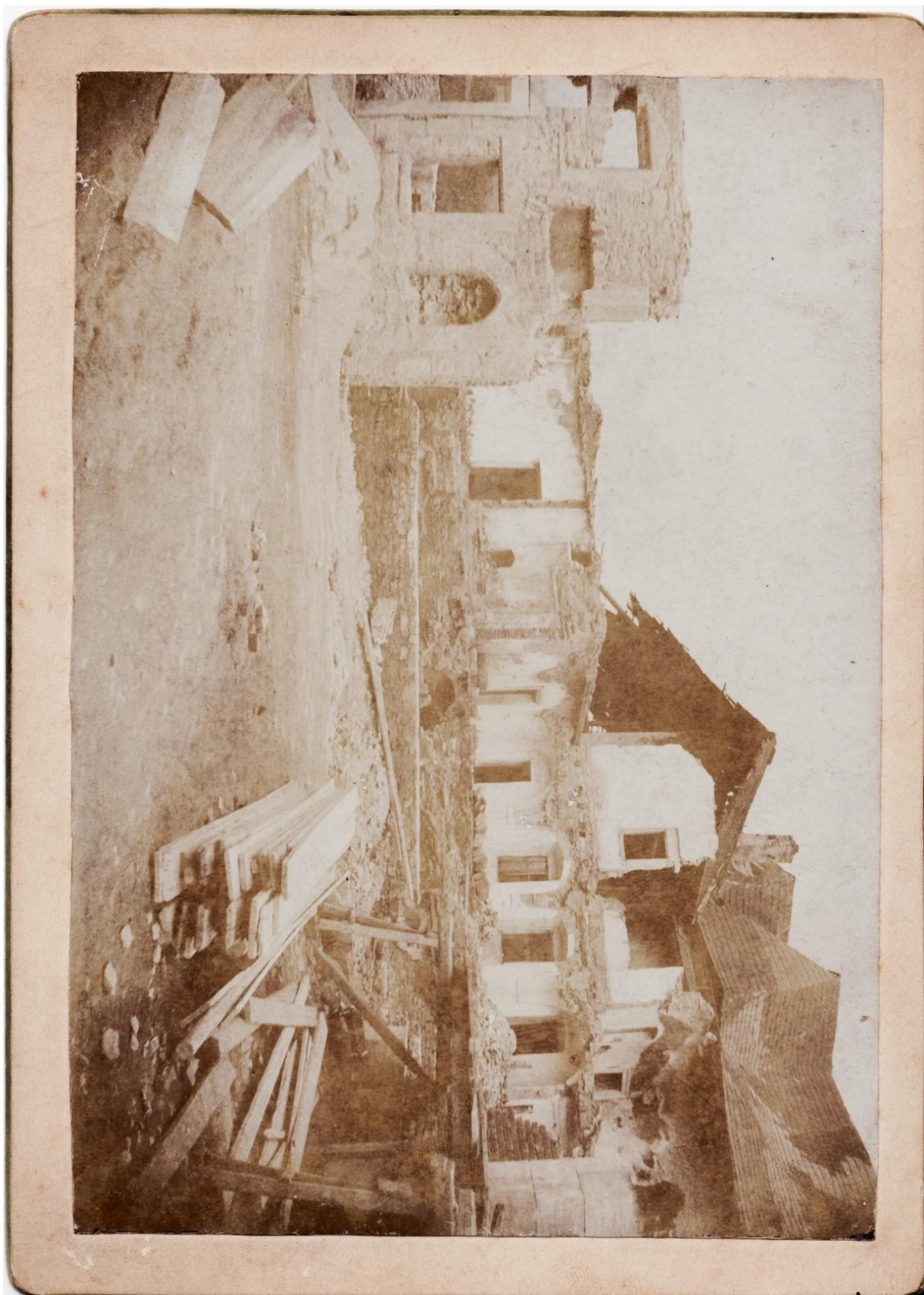
Příloha č. 110

Příloha č. 112

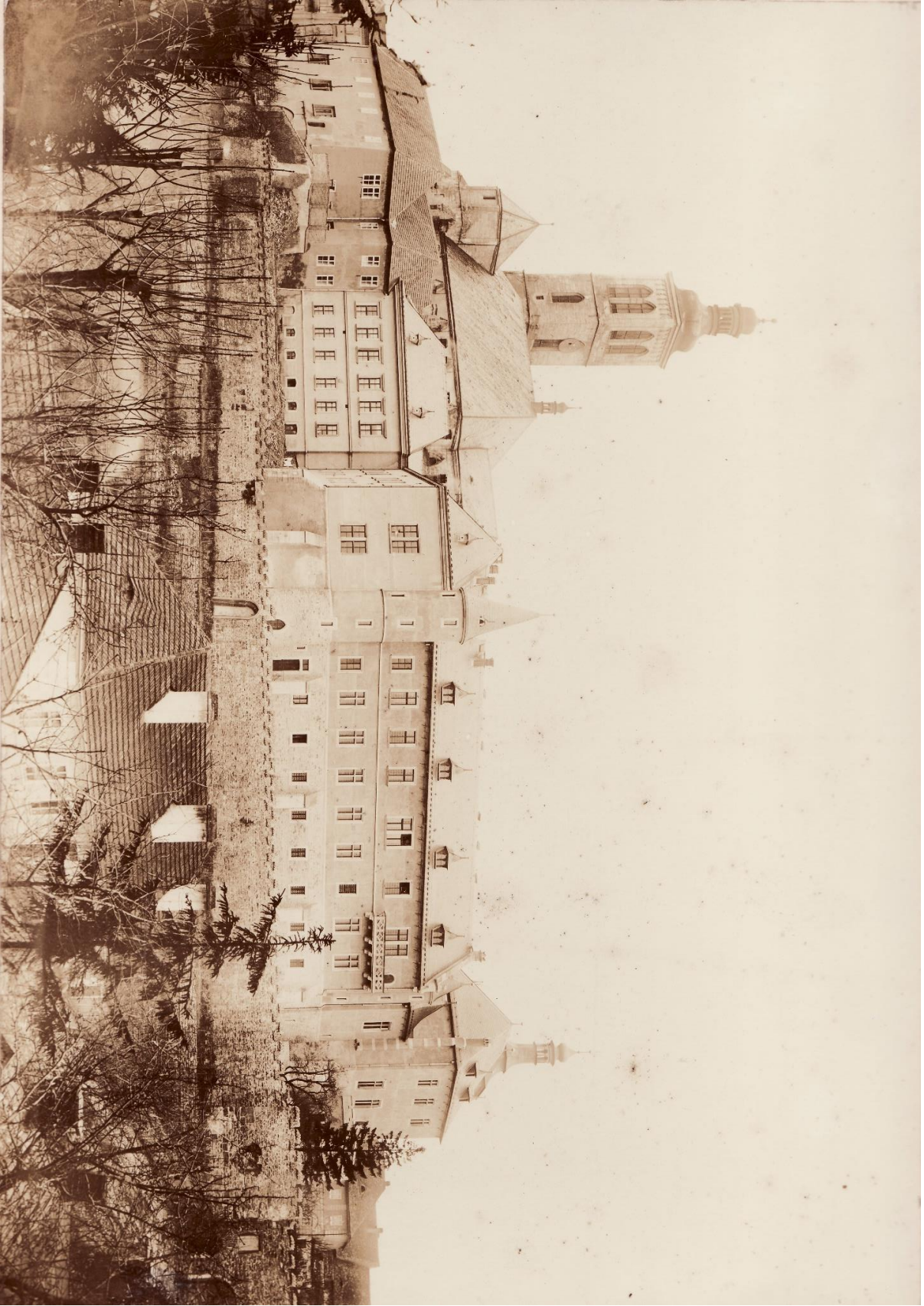
Příloha č. 113

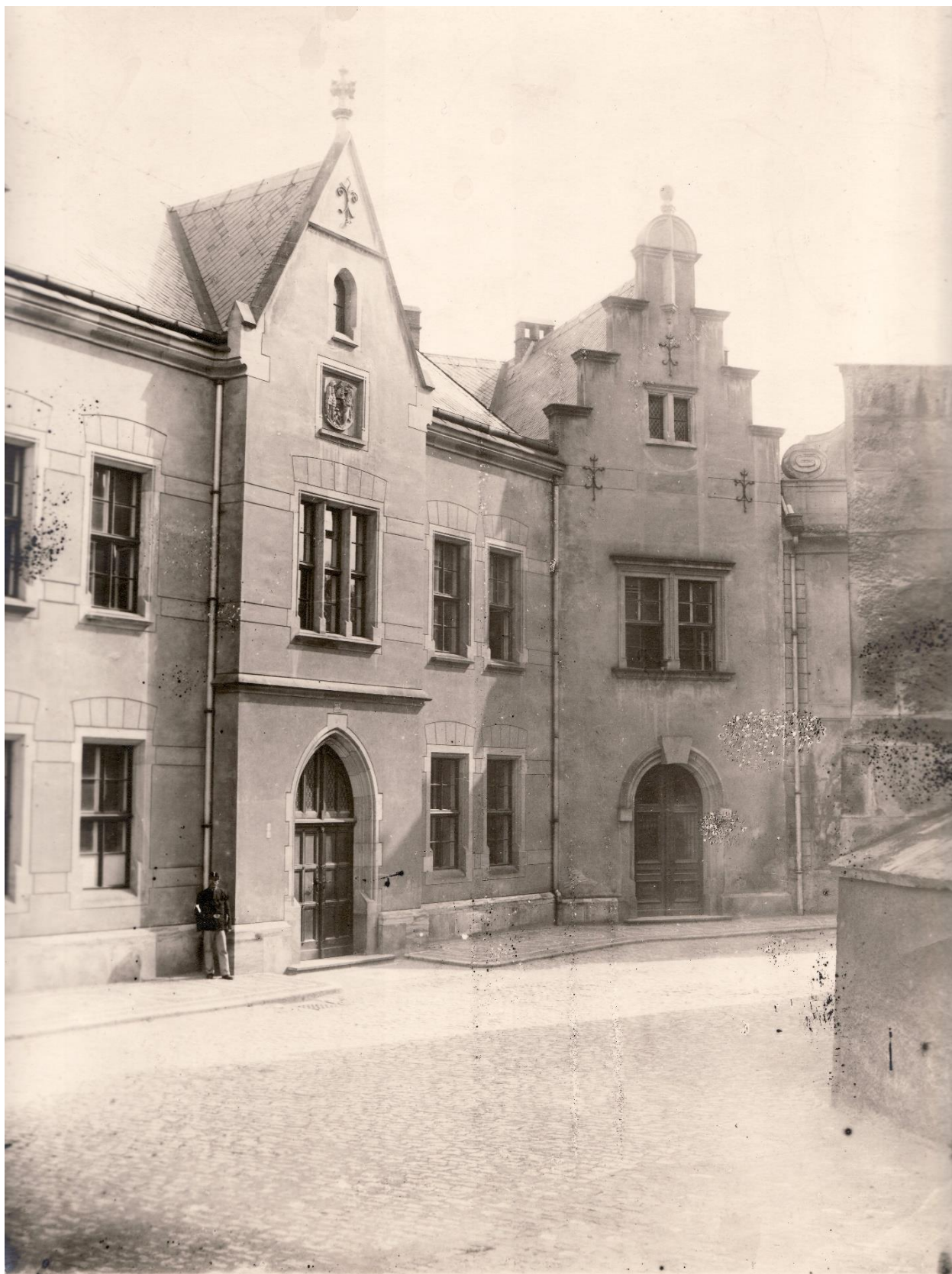
Příloha č. 114

Příloha č. 115

Příloha č. 116

Příloha č. 117

Hora Kutná.

Nádvoří Vlašského Dvora.

Příloha č. 118

Příloha č. 119

Příloha č. 120

Příloha č. 121

Příloha č. 122

7) Kamenný dům

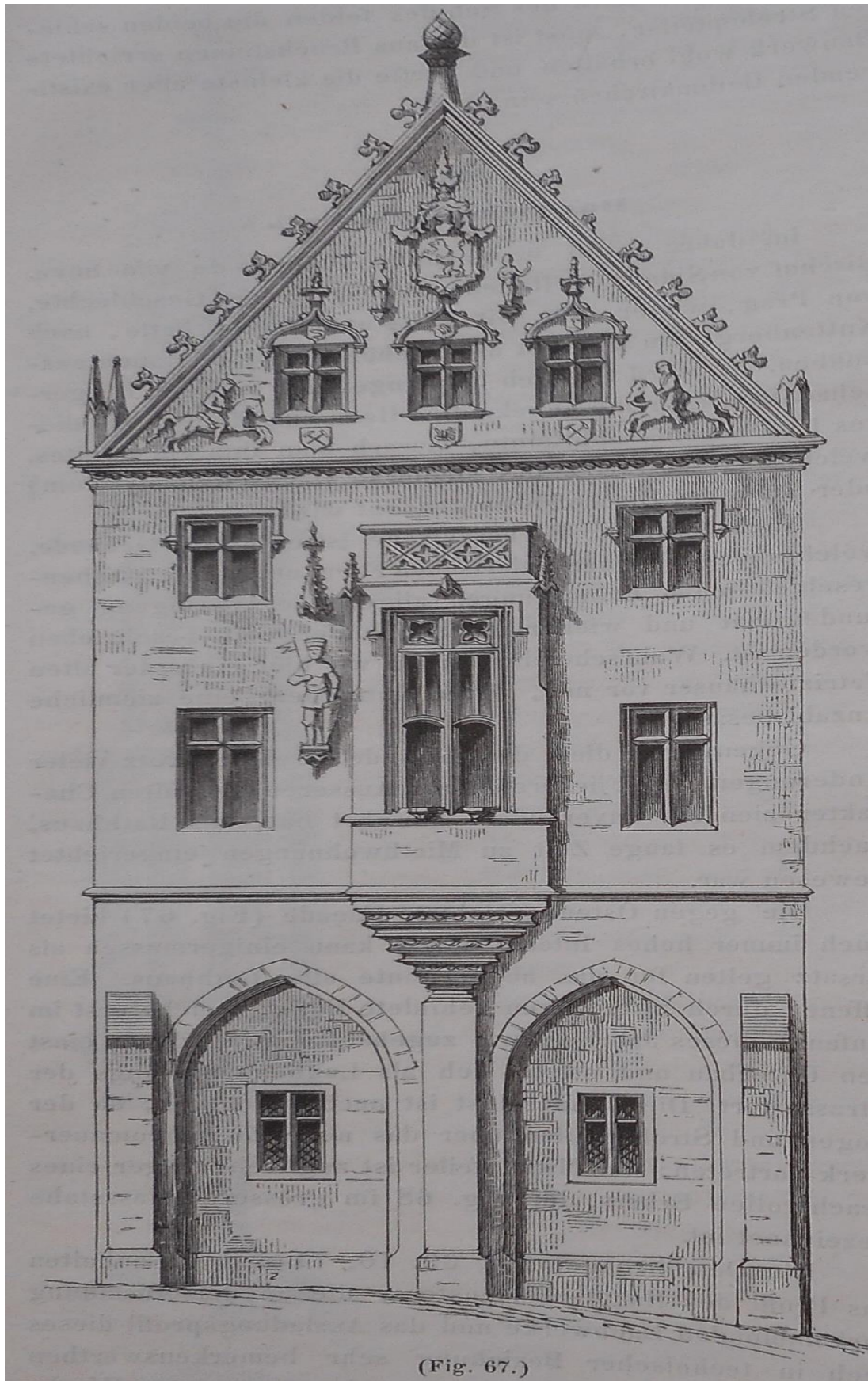

Gen. v. C. Wirts

Stahlt. v. Joh. Popp

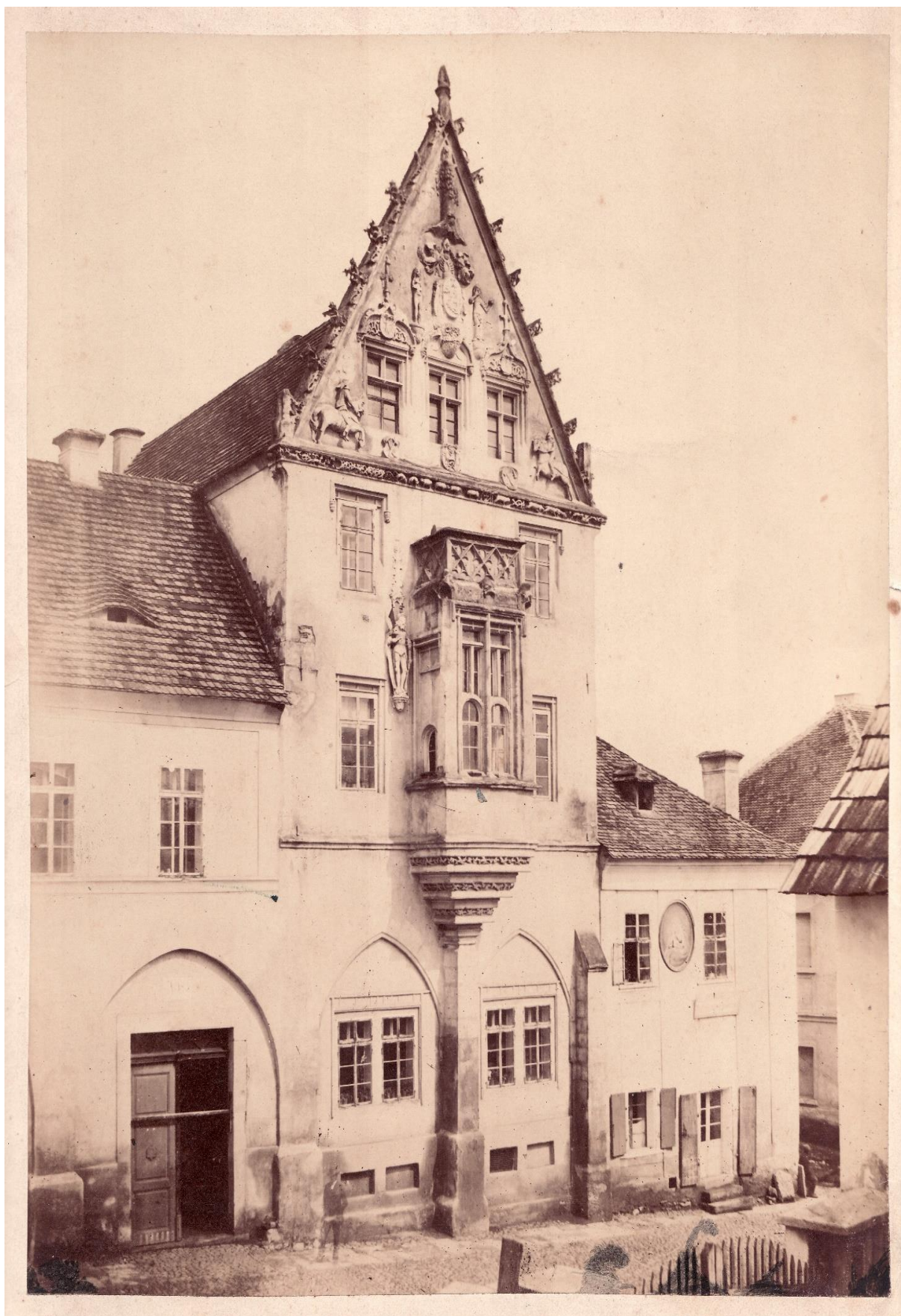
DAS STEINERNE HAUS IN KUTTENBERG.

Druck & Verlag v. G. L. Lange in Darmstadt.

(Fig. 67.)

Příloha č. 124

Příloha č. 125

ARCHIV
KRAL. HOR. MĚSTA
KRALUPY NAD VLTAVOU

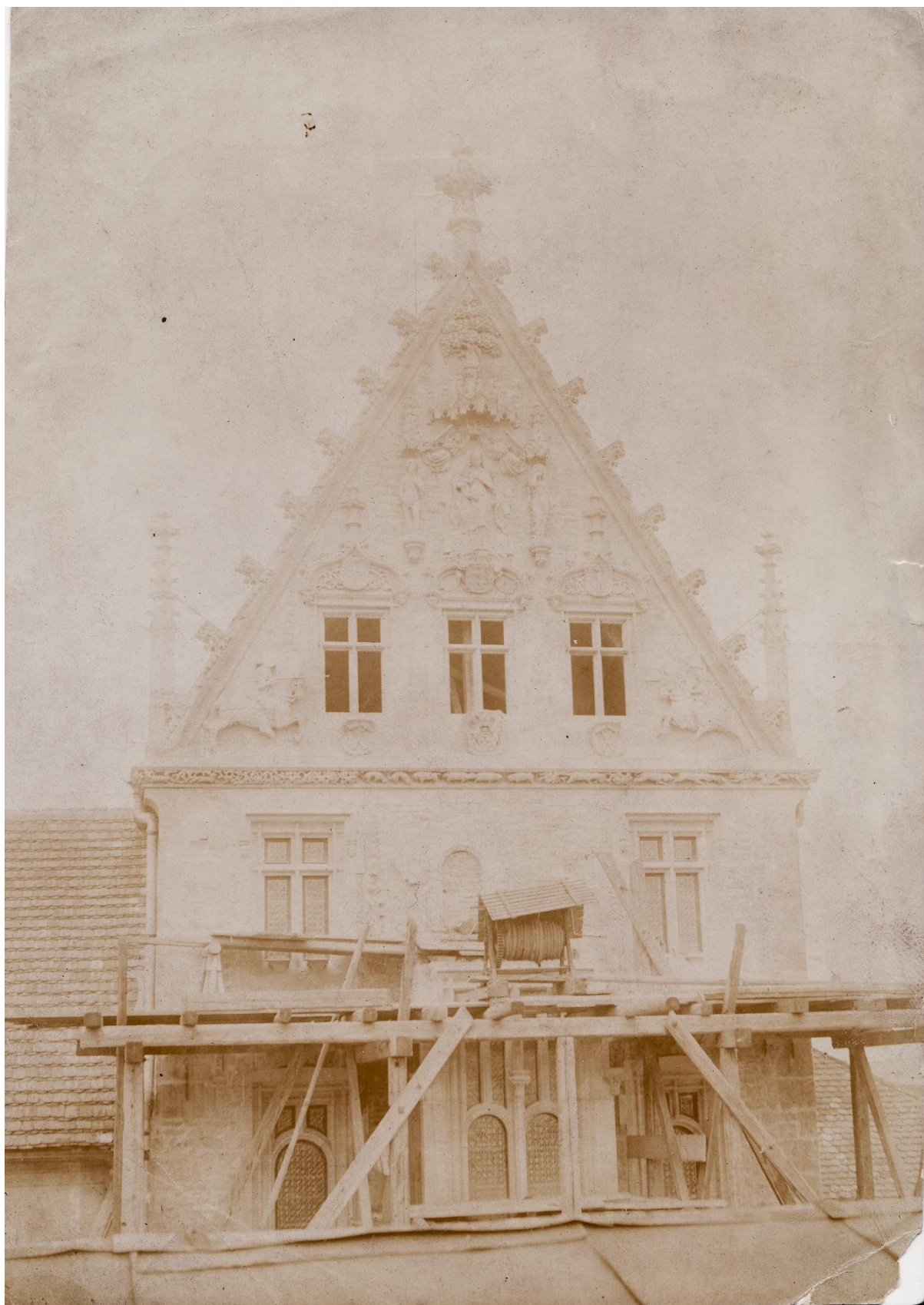
Příloha č. 126

Příloha č. 127

Příloha č. 129

Příloha č. 130

Příloha č. 131

Příloha č. 132

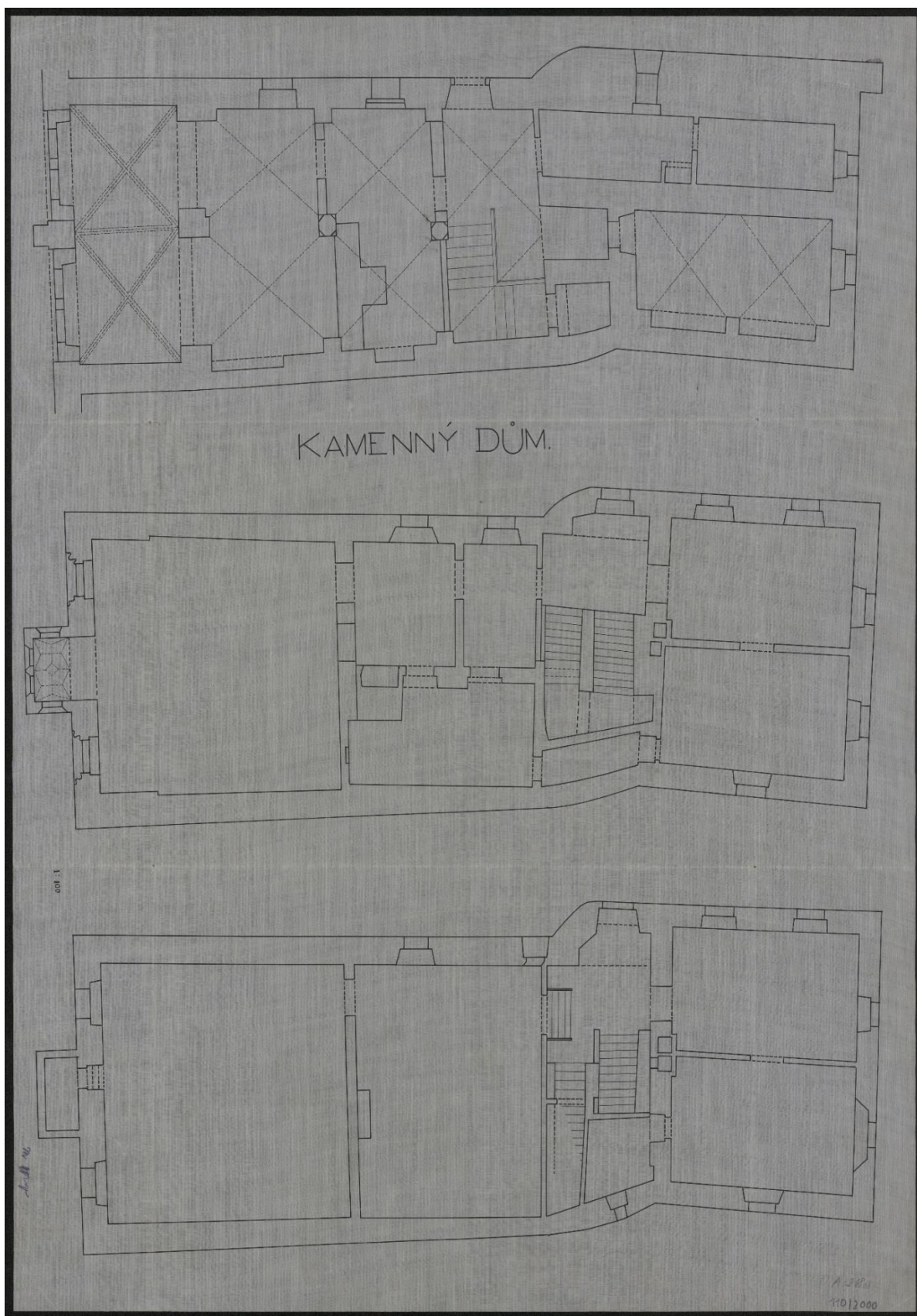
Příloha č. 133

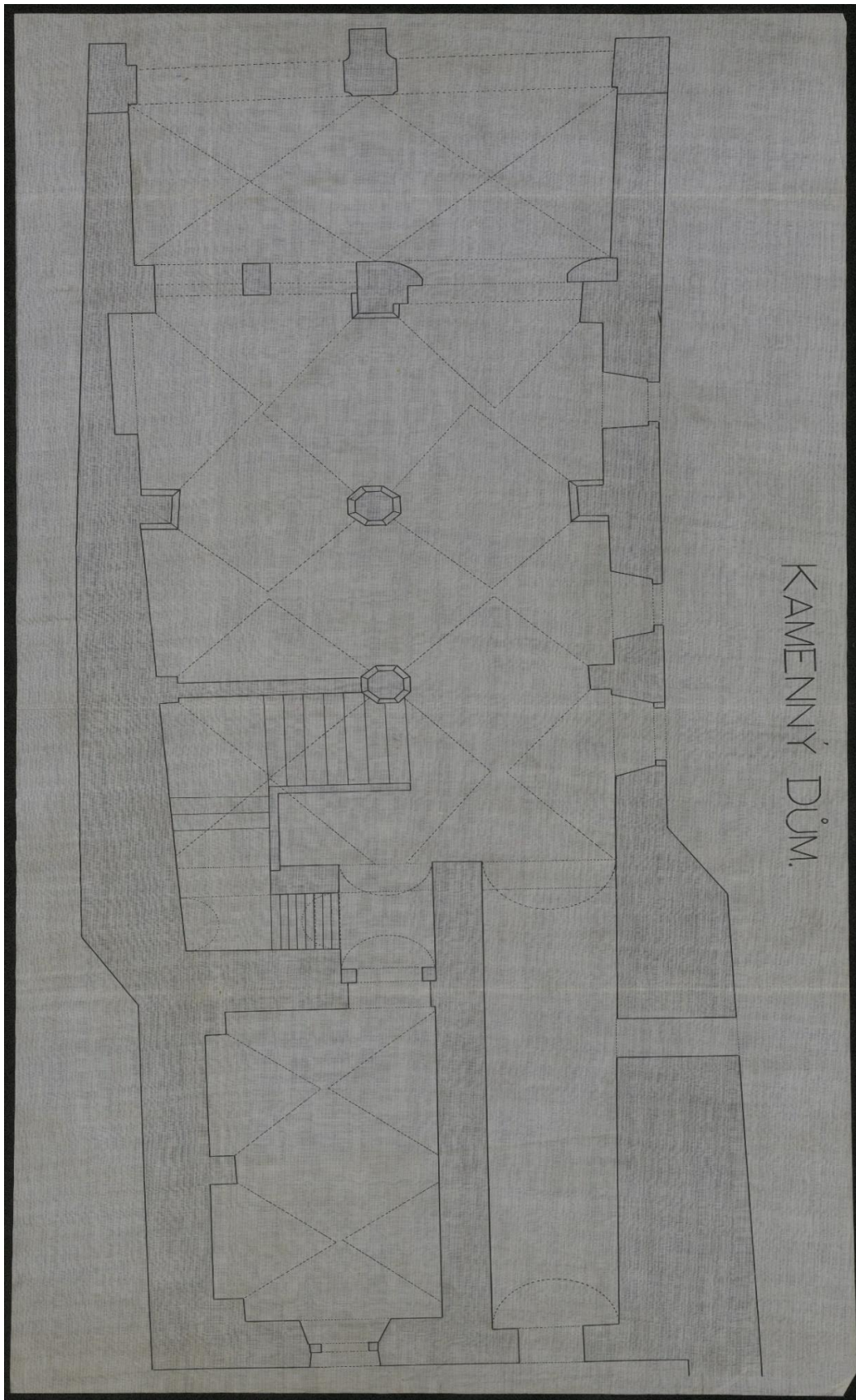
Příloha č. 134

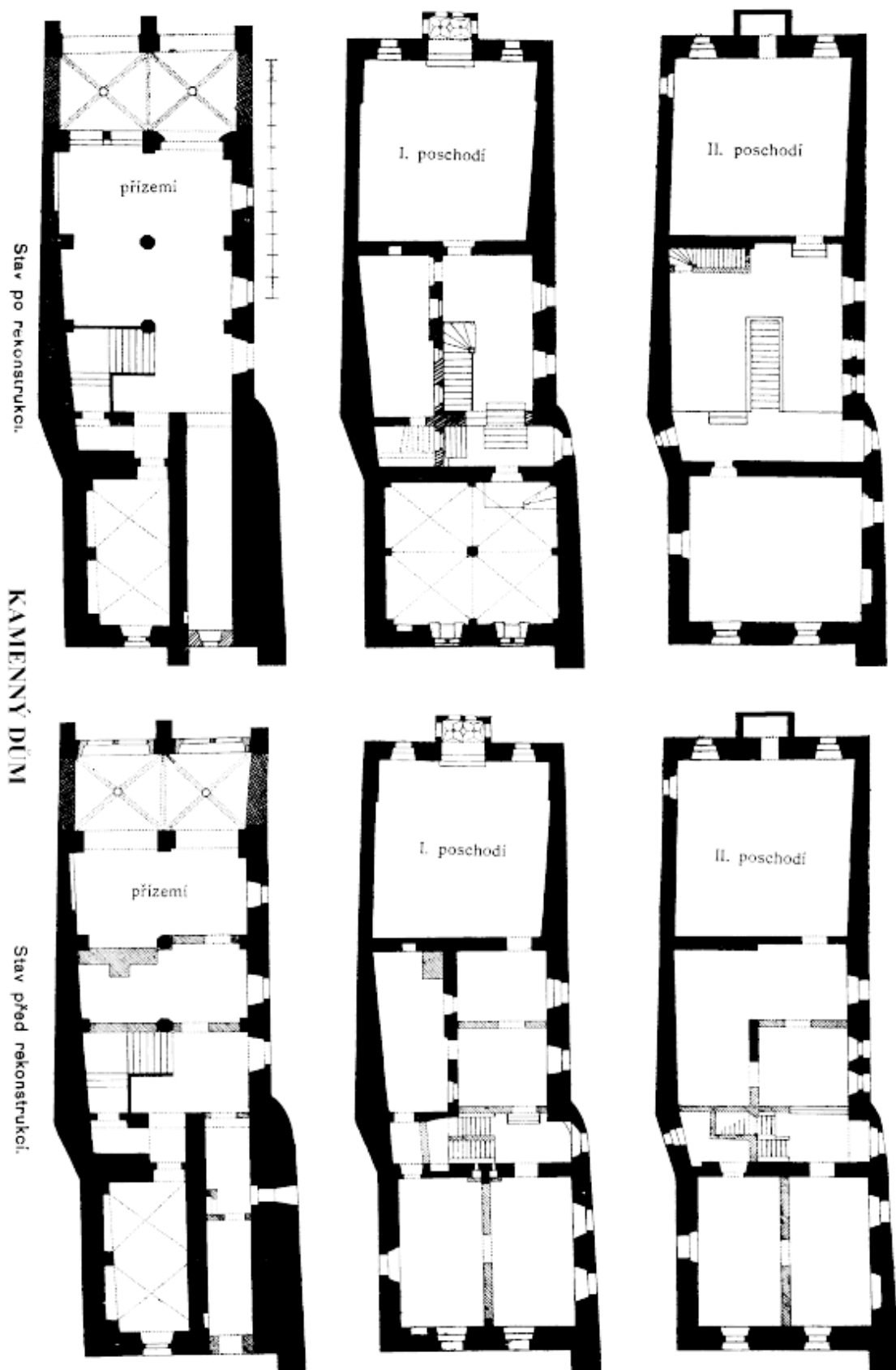
Příloha č. 135

Příloha č. 136

Příloha č. 137

Příloha č. 138

Příloha č. 139

Příloha č. 140

Příloha č. 141

9. Seznam použitých pramenů a literatury

9.1 Prameny

ANGP, Společnost vlasteneckých přátel umění v Praze, sign. AA 1625.

ANKP, Osobní fond č. 46 – Beneš František Xaver [1839–1887].

APHP, Archiv města Kutná Hora, sign. Cod. XCII.

ANMP, Osobní fond – František Xaver Beneš [1831–1885], kart. č. 2, inv. č. 68.

ARTOUNI, Karine – KRAHULÍKOVÁ, Alena. *Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře: restaurátorský průzkum omítek a maleb na omítkách*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2013, nestránkováno.

ARTOUNI, Karine – KRAHULÍKOVÁ, Alena – NOSEK, Ondřej. *Kámen a světlo: revitalizace interiéru chrámu sv. Barbory: restaurování mobiliáře a varhan*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2011, nestránkováno.

BRADNA, Jan. *Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře: průzkum vnějšího pláště na jižní straně v rozsahu čtyř opěrných pilířů a tří klenebních polí od levého západního nároží*. Praha: Jan Bradna, 2002, nestránkováno.

CIRGLOVÁ, Kateřina. *Hodnotící list objektu (stavby, popř. pozemku) k plánu ochrany a hodnocení území památkové rezervace (zóny): Kutná Hora – Kamenný dům*. Kutná Hora: Městský úřad Kutná Hora, 1997, nestránkováno.

ČMS, podsběrka Písemnosti a tisky, inv. č. AR 350, nestránkováno.

ČMS KH, podsběrka Písemnosti a tisky, inv. č. AR 354, nestránkováno.

ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 1, inv. č. 98.

ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 1, složka Korespondence došlá 1880–1885.

ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 1, složka Stanovy archaeologického sboru a sborů osvětových 1861–1922.

ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 3, inv. č. 34.

ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 3, složka Zprávy o věcech starožitných 1886–1914.

ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 3, složka Ochrannářské snahy 1889-1923.

ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 3, složka Výzkumná činnost 1885–1919. ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 4a, složka Smuteční oznámení, nestránkováno.

ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 4b, složka Jednatelská agenda 1877-1898.

ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 4b, složka Jednatelská agenda 1908-1933.

ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 6, složka Korespondence došlá 1893–1919.

ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 6, složka Korespondence došlá 1893–1919.

ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 7, složka Údržba a opravy objektů a sbírek.

ČMS KH, Archeologický sbor „Vocel“, kart. č. 8, složka Rukopisy děl pro Kutnohorské příspěvky.

ČMS KH, podsírka Umělecké řemeslo, inv. č. R/4017, přír. č. 255/92.

Dr. Bedřich Pacák. *Národní listy*, roč. 54, č. 141 (24. 5.), 1914, s. 1.

ĎOUBAL, Jakub. *Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře – Restaurátorská zpráva – restaurování kamenných prvků*. Praha: GEMA ART GROUP, a. s., 2006, nestránkováno.

ĎOUBAL, Jakub. *Restaurátorská zpráva: Kamenná kašna – Rejskovo náměstí, Kutná Hora*. Kutná Hora: Jakub Ďoubal, 2020, nestránkováno.

FAJMANOVÁ, Eva. *Restaurátorská zpráva: restaurování uličního průčelí Kamenného domu čp. 183 Václavské náměstí v Kutné Hoře: 2018–2019*. Stará Boleslav: Eva Fajmanová, 2019, nestránkováno.

FUČÍK, Filip et al. *Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře: restaurátorská zpráva: restaurování jižní části vnějšího pláště – III. etapa*. Praha: GEMA ART GROUP, a. s., 2006, nestránkováno.

FUČÍK, Zdeněk et al. *Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře: restaurátorská zpráva: restaurování vnějšího pláště presbyteria – etapa 3B*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2007, nestránkováno.

FUČÍK, Zdeněk et al. *Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře: restaurátorská zpráva: restaurování vnějšího pláště – úsek 5B*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2011, nestránkováno.

FUNDOVÁ, Dagmar. *Kutná Hora: program regenerace Městské památkové rezervace: zpráva o realizaci prací v roce 1995 – vybrané akce*. Kutná Hora: Nadace Kutná Hora – památka UNESCO, 1995, nestránkováno.

FUNDOVÁ, Dagmar et al. *Kutná Hora: regenerace historického jádra: 1995–1997*. Kutná Hora: Nadace Kutná Hora – památka UNESCO, 1997, nestránkováno.

FUNDOVÁ, Dagmar et al. *Investiční záměr: expozice lapidária gotických sochařských a architektonických prvků z Kutné Hory – sklepní prostory Kamenného domu, Kutná Hora*. Kutná Hora: České muzeum stříbra, 2009, nestránkováno.

HELLEBRANDOVÁ, Jana. *Výsledky chemického rozboru vzorku Kamenné kašny v Kutné Hoře*. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická, 1996, nestránkováno.

Humoristické listy, roč. XXIII, č. 39 (24. 9.), 1881, s. 350.

JELÍNKOVÁ, Jana – CHLUMSKÝ, Miloslav. *Kutná Hora: závěrečná zpráva Programu regenerace MPR a MPZ za rok 2012*. Kutná Hora: Městský úřad Kutná Hora, 2013, nestránkováno.

JEŘÁBEK, František – TRMAČ, František. *Kutná Hora: Vlašský dvůr: technické zprávy jednotlivých profesí*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů, 1976, nestránkováno.

KADLEC, Petr – ZEMAN, Filip. *Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře: restaurátorský průzkum kamenných prvků interiéru a malířské výzdoby*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2013, nestránkováno.

KRAMÁŘ, Karel. Za Bedřichem Pacákem. *Národní listy*, roč. 54, č. 145 (28. 5.), 1914, s. 1.

Kutnohorské listy, roč. III, č. 26 (31. 3.), 1883, nestránkováno.

Kutnohorské listy, roč. IV, č. 34 (30. 4. 1884), nestránkováno.

Kutnohorské listy, roč. IV, č. 47 (18. 6.), 1884, nestránkováno.

Kutnohorské listy, roč. IV, č. 55 (16. 7.), 1884, nestránkováno.

Kutnohorské listy, roč. VII, č. 29 (22. 7.), 1887, nestránkováno.

KUNEŠ, Petr. *Kamenný dům v Kutné Hoře: stanovení zasolení vybraných míst fasády (stratigrafie povrchových úprav)*. Praha: Petr Kuneš, 2019, nestránkováno.

LANCINGER, Luboš – MUK, Jan. *Kutná Hora – Vlašský dvůr: stavebněhistorický průzkum – I. etapa: dějiny objektu*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů, 1984, nestránkováno.

LANCINGER, Luboš – MUK, Jan. *Kutná Hora – Vlašský dvůr: stavebněhistorický průzkum*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů, 1985, nestránkováno.

LANCINGER, Luboš – MUKOVÁ, Jiřina. *Kutná Hora: blok 12: stavebně historický průzkum*. Praha: Národní památkový ústav, 1997, nestránkováno.

LAPNPP, Osobní fond – Hlávka Josef, složka Mocker Josef.

LAPNPP, Osobní fond – Hlávka Josef, složka Lábler Ludvík.

LÍBAL, Dobroslav – HEROUTOVÁ, Marie – MUK, Jan. *Kutná Hora: průvodní zpráva k stavebně-historickému průzkumu historického jádra IV.: bloky č. 61-73, hradby, kašna, plastiky*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů, 1961, nestránkováno.

LÍBAL, Dobroslav – MACEK, Petr. *Kutná Hora: Chrám sv. Barbory: přípravná etapa průzkumů*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 1996, nestránkováno.

LÍBAL, Dobroslav – HEROUTOVÁ, Marie – MUK, Jan. *Kutná Hora: průvodní zpráva k stavebně-historickému průzkumu historického jádra IV.: bloky č. 61-73, hradby, kašna, plastiky*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů, 196, nestránkováno1.

MARGOLD, František Xaver. *Kutná Hora, Kamenný dům: polní náčrty – půdorysy, architektonické detaily*. Praha: b. d.

MUKOVÁ, Jiřina. *Stavebněhistorický průzkum: Vlašský dvůr: sklepy jižního křídla*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2000, nestránkováno.

NAP, Zemský památkový úřad, kart. č. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora – chrám sv. Barbory.

NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 12 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora, o. Kutná Hora – archiv.

NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 – Kuttenberg, fasc. Kuttenberg, Barbara-Kirche.

NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 – Kuttenberg, fasc. Kuttenberg – Das steinerne Brunnen.

NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 – Kutná Hora, fasc. Kutná Hora, o. Kutná Hora – archiv.

NAP, Památkový úřad Vídeň – PÚ/R, kart. č. 40 – Kutná Hora, fasc. Kuttenberg, Archäologischer Kongress, nestránkováno.

NAP, Zemský památkový úřad Praha, kart. č. 49, složka Kutná Hora, o. Kutná Hora – zvony (+okolí).

NTMP, AAS, Osobní fond č. 25 – Ludvík Lábler – zaměřování památek, sign. 20080916/07 – chrám sv. Barbory, Vlašský dvůr, Kamenná kašna.

Osobní rozhovor autora s restaurátorem a pedagogem Univerzity Pardubice doc. MgA. Jakubem Ďoubalem, Ph.D. Kutná Hora, 17. července 2019.

Osobní rozhovor autora s knihovnicí a správkyní části sbírek Českého muzea stříbra Evou Enterovou, Bbus (Hons). Kutná Hora, 8. října 2019.

Osobní rozhovor autora s dokumentátorkou Národního památkového ústavu Praha Olgou Geislerovou. Praha, 15. ledna 2020.

Osobní rozhovor autora s historičkou a ředitelkou Českého muzea stříbra Kutná Hora PhDr. Světlanou Hrabánkovou. Kutná Hora, 9. prosince 2019.

Osobní rozhovor autora s archivářkou Státního okresního archivu Kutná Hora Janou Lebedovou. Kutná Hora, 9. září 2019.

Osobní rozhovor autora s jednatelkou spolku „Včela Čáslavská“ PhDr. Drahomírou Novákovou. Čáslav, 19. srpna 2020.

Osobní rozhovor autora s numismatikem Českého muzea stříbra Kutná Hora MUDr. Zdeňkem Petráněm. Kutná Hora, 21. ledna 2020.

Osobní rozhovor autora s archivářem Státního okresního archivu Kutná Hora Mgr. Viktorem Pohankou. Kutná Hora, 16. října 2019.

Osobní rozhovor autora s PhDr. Alešem Pospíšilem, pracovníkem Národního památkového ústavu v Praze a pedagogem Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Kutná Hora, 11. listopadu 2019.

Osobní rozhovor autora s Mgr. Ondřejem Seifertem, vedoucím odboru památkové péče Městského úřadu Kutná Hora. Kutná Hora, 10. dubna 2019.

Osobní rozhovor autora s numismatikem a IT specialistou Českého muzea stříbra Kutná Hora Bc. Pavlem Šeplavým. Kutná Hora, 19. listopadu 2019.

Osobní rozhovor autora s archivářem Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea Praha Mgr. Robertem Vejvodou. Praha, 27. května 2020.

Osobní rozhovor autora s archivářem Archivu Pražského hradu Praha Mgr. Tomášem Zubcem. Praha, 5. června 2019.

POSPÍŠIL, Aleš. *Chrám sv. Barbory: restaurování a oprava vnějšího pláště: stavebněhistorický průzkum: úsek 3A, 3B*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2004, nestránkováno.

POSPÍŠIL, Aleš. *Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře: stavebně– a uměleckohistorický průzkum*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2013, nestránkováno.

POSPÍŠIL, Aleš – ALT, Jaroslav J. *Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře: oprava interiéru: stavebně– a uměleckohistorický průzkum*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2013, newstránkováno.

POSPÍŠIL, Aleš – ROYT, Jan. *Chrám sv. Barbory: restaurování a oprava vnějšího pláště*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2009, nestránkováno.

POSPÍŠIL, Josef. *Restaurátorská zpráva: Kamenná kašna – II. etapa: restaurátorské a kamenosochařské práce* Kutná Hora: Josef Pospíšil, 1994, strojopis, nestránkováno.

POSPÍŠIL, Josef. *Restaurátorská zpráva: Kamenná kašna: III. etapa.* Praha: Národní památkový ústav, 1995, strojopis, nestránkováno.

POSPÍŠIL Josef. *Restaurátorská zpráva: Kamenný dům – Václavské náměstí, Kutná Hora.* Kutná Hora: Josef Pospíšil, 1997.

POSPÍŠIL, Josef – RUDOVSKÝ, Richard. *Restaurátorská zpráva: Kamenná kašna: zahájení restaurátorských prací III. Q.* 1993. Kutná Hora: Josef Pospíšil, 1993, nestránkováno.

Podvysocké listy, roč VII., č. 34, (22. 8.), 1896, nestránkováno.

Podvysocké listy, roč. XI, č. 19 (14. 3.), 1900, nestránkováno.

Podvysocké listy, roč. XIII, č. 33 (15. 8.), 1902, nestránkováno.

Podvysocké listy, roč. XXV, č. 29 (17. 7.), 1914, nestránkováno.

Podvysocké listy, roč. XXV, zvl. vyd. (25. 5.), 1914, nestránkováno.

SKUHRAVÝ, Jaroslav. *Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře – ÚSEK 3B: restaurátorská zpráva: restaurování vitráží horního patra presbytáře.* Praha: GEMA ART GROUP, a. s., 2006, nestránkováno.

SOka KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877.* 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1878. s. 30.

SOka KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1878.* 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1879.

SOka KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ za rok 1879.* 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1880.

SOka KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1880.* 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1881.

SOka KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné za rok 1888.* 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1889.

SOka KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1900–1907.* Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1908.

SOka KH, Archeologický sbor „Vocel“ v Kutné Hoře, *Zpráva Archeologického sboru „Wocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1929–1933*. 1. vyd. Kutná Hora: Archeologický sbor „Vocel“, 1933.

SOka KH, AMKH, Osobní fondy – Hejnic Otakar, kart. č. 1, inv. č. 7.

SOka KH, AMKH, Osobní fondy – MUDr. Stáně František, kart. č. 1, inv. č. 20.

SOka KH, AMKH, Osobní fondy – Lábler Ludvík, fasc. č. 1.

SOka KH, AMKH, Osobní fondy – Leminger Emanuel, kart. č. 1, inv. č. 27.

SOka KH, AMKH, Osobní fondy – Leminger Emanuel, kart. č. 2, inv. č. 228.

SOka KH, AMKH, Kniha obecních příjmů a vydání, Počet hlavní peněžité 1706, kn. č. 599, nefoliováno, nestránkováno.

SOka KH, AMKH, Osobní fondy – Bedřich Pacák JUDr. 1847–1914 (1954), kart. č. 1, inv. č. 32.

SOka KH, AMKH, Osobní fondy – MUDr. Stáně František, kart. č. 1, inv. č. 2.

SOka KH, AMKH, Osobní fondy – Vorlíček Karel, neuspořádáno, neinventarizováno.

SOka KH, Osobní fondy – Zach Jiří, kart. č. 1, inv. č. 1.

SOka KH, MÚKH – Chrám sv. Barbory – oprava, účty, spor o patronát, kart. č. 113, sign. III/91-1925.

SOka KH, MÚKH – Restaurace chrámu sv. Barbory – účty, kart. č. 104, sign. III/86–1901.

SOka KH, MÚKH – Stavební odbor, Spisy ke Kamenné kašně.

SOka KH, MÚKH – Vlašský dvůr v Kutné Hoře, kart. č. 416, sign. XIII-33/1881.

SOka KH, MÚKH – Vlašský dvůr v Kutné Hoře kart. č. 293, sign. IX/23.

SOka KH, MÚKH – Vlašský dvůr v Kutné Hoře, kart. č. 98, sign. III/74.

SOka KH, MÚKH – Kaple sv. Václava ve Vlašském dvoře, kart. č. 106, sign. III/21.

SOka KH, MÚKH – Kamenný dům 1901–1938, kart. č. 375, sign. X.

SOka KH, MÚKH – Restaurace Kamenného domu, kart. č. 444, inv. č. XIV/5.

SOka KH, MÚKH – Restaurace Kamenného domu, kart. 444, inv. č. XIV/5-1900.

SOka KH, Pokladní úřad Kutná Hora, Účetní registratury města do r. 1850 (1901), Stavební deníky 1807–1822, kart. č. 8.

SOka KH, AMKH, Kniha městského vodovodu 1817–1832, bez sign.

SOA Litoměřice, SOkA Děčín, Rodinný archiv Thun-Hohenstein, sign. A 3 X VIII, nestránkováno.

ŠTAFEN, Zdeněk. *Chrám svaté Barbory v Kutné Hoře: oprava interiéru: petrologický průzkum*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2013, nestránkováno.

VALÁŠKOVÁ, Radka – PEJCHOVÁ, Markéta. *Vlašský dvůr Kutná Hora – oprava vnějšího pláště*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 2001, nestránkováno.

Vesna kutnohorská, roč. I, č. 32 (21. 8.), 1868, nestránkováno.

Volné slovo: časopis věnovaný zájmům našeho lidu, roč. III, č. 19 (12. 10.), 1887, nestránkováno.

VINAŘ, Jan – VOLEJNÍK, Martin. *Kutná Hora – Vlašský dvůr: depozitář Jeneweinovy galerie: investiční záměr*. Praha: MURUS – Monumenta renovamus, s. r. o., 1997, nestránkováno.

ÚDU AV ČR, Oddělení dokumentačních a sbírkových fondů, Osobní fond – Zdeněk Wirth, kart. W-A-1, sign. W-A-1/3.

ZAHRADNÍK, Pavel. *Kutná Hora, chrám sv. Barbory: přípravná etapa průzkumů – úsek A5*, 1996, strojopis, nestránkováno.

9.2 Literatura

ADÁMEK, Karel Václav (red.). *Sjezd českých archaeologů a spolků musejních, konaný 27. a 28. srpna na Horách Kutných*. 1. vyd. Praha: Společnost přátel starožitností českých v Praze, 1898. 29 s.

ALTOVÁ, Blanka – ŠTROBLOVÁ, Helena (eds.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. 567 s. + XVI s. ISBN 80-7106-186-7.

Autor neuveden. *Vlašský dvůr: tajemství mince*. 1. vyd. Kutná Hora: b. d. 27 s.

Architektonický obzor, roč. VII, č. 2 (20. 1.), 1899, s. 20-21. (nekrolog Josefa Mockera).

BARTOŠ, Martin. *Památky Kutnohorská: nemovitě kulturní památky okresu Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 1998. 62 s. ISBN 80-238-2141-5.

BAUM, Antonín. Jak se píše historie českého umění. In *Památky archaeologické a místopisné*, roč. IX, č. 3, 1871, s. 241-248.

BAYER, Karol. Gypsum – an overlooked corrosive factor for some types of silicate sandstones in Czech republic. In DRDÁCKÝ, Miloš – STEFAN, Simon (eds.). *European research on cultural heritage: state of the art studies 5: proceedings of the ARCCHIP workshops supported from the EC 5th FP Project No. ICA1-CT-2000-70013*. 1. vyd. Prague:

Institute of Theoretical and Applied Mechanics Academy of Sciences of the Czech Republic.
s. 97-108. ISBN 80-86246-28-0.

BENEŠ, František Xaver. Correspondenz. In *Mittheilungen der k. k. Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Kunst – und historischen Baudenkmale*, IX. Jahrgang, 1864, s. XXIX.

BENEŠ, František Xaver. Chrám sv. Panny Barbory v Kutné Hoře. In *Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české*, roč. IX, č. 1, 1936, s. 1-29.

BENEŠOVÁ, Marie. *Česká architektura v proměnách dvou století: [1780–1980]*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 479 s.

BERÁNEK, Jan – MACEK, Petr. Stavebně-historický průzkum jako základní heuristická metoda dějin umění. In BARTLOVÁ, Milena – LÁTAL, Hynek (eds.). *Tvarujete si sami?: sborník 3. sjezdu historiků umění 25.-26. září 2008*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. s. 101-117. ISBN 978-80-7422-073-9.

BIEGEL, Richard. Dějiny umění a stavebně-historický průzkum. In BARTLOVÁ, Milena – LÁTAL, Hynek (eds.). *Tvarujete si sami?: sborník 3. sjezdu historiků umění 25.-26. září 2008*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. s. 125-129. ISBN 978-80-7422-073-9.

BISINGEROVÁ, Marie. Jan Macháček: (1841–1935). In *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory*, roč. 2010, č. 3, 2010, s. 9-10.

BLAŽÍČEK, Oldřich Jakub et al. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. 1. vyd. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1962. 239 s.

BOJAROVÁ, Pavla. Skupina historizujících kostelů na Kolínsku. In *Památky středních Čech*, roč. 15, č. 2, 2001, s. 63-68. ISSN 0862-1586.

BRANDI, Cesare. *Teorie restaurování*. 1. vyd. Kutná Hora: Tichá Byzanc, 2000. 141 s. ISBN 80-86359-03-4.

BRANIŠ, Josef. *Chrám svaté Barbory v Kutné hoře: dějiny a popsání původní stavby až do r. 1620*. 1. vyd. Kutná Hora: Karel Šolc, 1891. 127 s. + VIII s.

BRANIŠ, Josef. K otázce o stavbě chrámu sv. Barbory. In *Památky archaeologické a místopisné*, roč. XIV, č. 1, 1887, s. 35-40.

CECHNER, Antonín. Má se sešlá památka restaurovat? In *Architektonický obzor*, roč. III, č. 11 (2. 11.), 1904, s. 41-42.

CÍSAŘOVÁ, Jitka. *Architektonická a památkářská činnost Ludvíka Láblera na Kutnohorsku*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice: Filozofická fakulta, 2009. 97 s. Vedoucí práce doc. Mgr. Pavel Panoch, Ph.D.

CÍSAŘOVÁ, Jitka. Rané realizace Kamila Hilberta – kostely sv. Štěpána v Kouřimi a sv. Petra a Pavla v Čáslavi. In *Památky středních Čech*, roč. 27, č. 2, 2013, s. 1-6. ISSN 0862-1586.

CZUMALO, Vladimír et al. *Péče o architektonické dědictví I: sborník prací: vybrané kapitoly k tématu*. 1. vyd. Praha: Idea servis, 2008. 201 s. ISBN 978-80-85970-59-3.

ČAPKA, František. *Slovník českých a světových dějin*. 1. vyd. Brno: CERM, 1998. 431 s. ISBN 80-7204-081-2.

ČELAKOVSKÝ, Jaromír – VOJTÍŠEK, Václav (eds.). *Klášter Sedlecký, jeho statky a práva v době před válkami husitskými*. 1. vyd. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1916. 142 s.

ČERMÁK, Kliment. *O musejích městských a okresních*. 1. vyd. Čáslav: Kliment Čermák, 1886. 8 s.

ČESKO. *Památkový zákon: úplné znění ke dni 6. ledna 2005 doplněné výběrem z judikatury: úplné znění prováděcí vyhlášky*. 1. vyd. Praha: Jalna, 2005. 87 s + IV s. ISBN 80-86310-49-3.

DEDÍKOVÁ, Soňa. 120. výročí založení muzejního a archeologického spolku „Včela Čáslavská“ a 100. výročí postavení muzejní budovy. In *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 22, 1984, s. 158-159.

DEDÍKOVÁ, Soňa. 130. výročí založení muzejního a vlastivědného spolku „Včela Čáslavská“ a 110. výročí postavení muzejní budovy. 1. vyd. Čáslav: Městské muzeum, 1994. 13 s.

DEHIO, Georg Gottfried. *Ochrana a zachování památek*. 1. vyd. Praha: Společnost přátel starožitností českých, 1907. 16 s.

DRAŠAROVÁ, Eva. Stát, spolek a spolčování. In *Paginae historiae: sborník Státního ústředního archivu v Praze*, roč. 1, 1993, s. 152-160. ISSN 1211-9768.

DUDÁK, Vladislav. *Kutnohorský poutník aneb Kutnou Horou ze všech stran*. 1. vyd. Praha: Baset, 2004. 441 s. ISBN 80-7340-035-9.

DURDÍK, Tomáš. Hrady Václava II. In *Zprávy památkové péče*, roč. 48, č. 2, 2003, s. 105-109. ISSN 1210-5538.

DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. 3. opr. vyd. Praha: Libri, 2000. 733 s. ISBN 978-80-7277-402-9.

DVOŘÁK, Max. *Katechismus der Denkmalpflege*. 2. Aufl. Wien: Julius Bard, 1918. 51 s. + 149 tab.

DVOŘÁK, Max. *Katechismus památkové péče*. 2. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2004. 195 s. ISBN 80-86234-55-X.

ĎOUBAL, Jakub. *Kamenné památky Kutné Hory: restaurování a péče o sochařská díla*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. 200 s. ISBN 978-80-7395-905-0.

ĎOUBAL, Jakub. Několik poznatků z restaurování chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. In MACHAČKO, Luboš (ed.). *Restaurování a ochrana uměleckých děl: restaurování restaurovaného*. 1. vyd. Kutná Hora: Arte-fakt, sdružení pro ochranu památek, 2007. s. 8-9.

ĎOUBAL, Jakub – BAYER, Karol. Problematika památek z kutnohorského vápence. In *Zprávy památkové péče*, roč. 67, č. 2, 2007, s. 131-134. ISSN 1210-5538.

FAJT, Jiří (ed.). *Europa Jagellonica 1386-1572: umění a kultura ve střední Evropě za vlády Jagellonců*. 1. vyd. Praha: Galerie Středočeského kraje, 2012. 260 s. ISBN 978-80-7056-172-0.

FATKOVÁ, Markéta. *Památková péče očima architekta Kamila Hilberta*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, 2014. 139 s + XX s. ISBN 978-80-87922-01-9.

FIALA, Petr. Definice zájmových skupin: k některým teoretickým problémům politologického výzkumu organizovaných zájmů. In *Politologický časopis*, roč. 6, č. 1, 1999, s. 52-60. ISSN 0323-0570.

FRÝDA, František. Specifika sbírkotvorné činnosti a správy historických sbírek. In BURIÁNKOVÁ, Michaela – KOMÁRKOVÁ, Anna – ŠEBEK, František (eds.). *Úvod do muzejní praxe*. 1. vyd. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2010. s. 124-148. ISBN 978-80-86611-40-2.

GIRSA, Václav. Střešní krajina historických sídel – setrvale neuralgické téma. In DOLEJŠ, Petr (ed.). *Obnova památek 2017: střechy historických budov*. 1. vyd. Praha: STUDIO AXIS, spol. s r. o., 2017. s. 5-17. ISBN 978-80-904081-9-7.

GÖSSEL, Gabriel et al. *Státní hymna České republiky v proměnách doby*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2008. 174 s. + 1 CD. ISBN 978-80-87041-42-0.

GRUEBER, Bernhard. Die Baudenkmale der Stadt Kuttenberg in Böhmen. In *Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*, VI. Jahrgang, Nr. 9, 1861, s. 223-232.

HÁJEK, Tomáš. *Zánik a vznik památkových péčí: filozofie památkové péče*. 1. vyd. Praha: Epocha, 2005. 197 s. ISBN 80-86328-71-6.

HANZAL, Josef. *Od baroka k romantismu: ke zrození novodobé české kultury*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987. 226 s. + XVI s.

HARLAS, František Xaver. Marie Urbanová-Zahradnická zemřela. *Lidová demokracie*, roč. 1, č. 59 (20. 7.), 1945, s. 3.

HARLAS, František Xaver. *Sochařství, stavitelství*. 1. vyd. Praha: Bursík a Kohout, 1911. 204 s.

HEJNIC, Otakar. *Archiv Kutnohorský: díl I: historický vývoj*. 1. vyd. Praha: Česká akademie, 1918. 124 s.

HEJNIC, Otakar. *Kamenný dům v Kutné Hoře*. 2. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 2009. 16 s. ISBN 978-80-86406-52-7.

HLOBIL, Ivo (ed.). *Na základech konzervativní teorie české památkové péče: výběr z textů*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2008. 254 s. ISBN 978-80-87104-32-3.

HLOBIL, Ivo. *Teorie městských památkových rezervací: (1900-1975)*. 1. vyd. Praha: Ústav teorie a dějin umění ČSAV, 1985. 123 s.

HLOBIL, Ivo – KRUIS, Ivan (eds.). *Alois Riegl: Moderní památková péče*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2003. 172 s. ISBN 80-86234-34-7.

HLOBIL, Ivo – ŠVÁCHA, Rostislav. Alois Riegl, „konzervace“ památek a rozklad stylové jednoty. In *Umění*, roč. 42, č. 3, 1994, s. 239-244. ISSN 0049-5123.

HOBZEK, Josef. *Vývoj památkové péče v českých zemích: stručný nástin*. 1. vyd. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1987. 39 s.

HOLMAN, Pavel. Dějiny sběratelství a muzejnictví. In BURIÁNKOVÁ, Michaela – KOMÁRKOVÁ, Anna – ŠEBEK, František (eds.). *Úvod do muzejní praxe*. 1. vyd. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2010. s. 21-69. ISBN 978-80-86611-40-2.

HORÁČEK, Martin. Bernhard Grueber a jeho příspěvek k počátkům zaalpské novorenesance. In *Umění*, roč. 51, č. 1, 2003, s. 30-43. ISSN 0049-5123.

HORÁČEK, Martin. *Úvod do památkové péče*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 111 s. ISBN 978-80-244-4621-9.

HORÁK, Petr et al. *Analýzy projektů restaurování a památkové obnovy: projekt Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013. 51 s. ISBN 978-80-7395-712-4.

HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českého výtvarného umění I: A – M*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. 546 s. ISBN 80-200-0521-8.

HOROVÁ, Anděla (ed.). *Nová encyklopedie českého výtvarného umění II: N – Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. s. 547-1103. ISBN 800-2000522-6.

HORSKÝ, Kliment [LIER, Jan]. Kutná Hora po dvaceti letech. *Zvon: týdeník belletristický a literární: majetek družstva spisovatelského*, roč. V, č. 15, 1905, s. 227-229.

HORYNA, Mojmír. Architektura přísného a pozdního historismu: Čechy 1860–1890. In LORENZOVÁ, Helena – PETRASOVÁ, Taťána (eds.). *Dějiny českého výtvarného umění (III/1): 1780/1890*. 1. vyd. Praha: Academia, 2001. s. 133-202. ISBN 80-200-0735-0.

HORYNA, Mojmír. Památka a její autenticita ve světle teorie Aloise Riegla. In *Zprávy památkové péče*, roč. 56, č. 7-8, 1996, s. 207-208. ISSN 1210-5538.

HRABÁNKOVÁ, Světlana – KREMLA, Josef. České muzeum stříbra v Kutné Hoře. In *Středočeský sborník historický*, roč. 34, 2008, s. 307-312. ISSN 0585-4172.

HRBATA, Zdeněk – PROCHÁZKA, Martin. *Romantismus a romantismy: proudy, pojmy, kontexty*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 417 s. + XVI s. ISBN 80-246-1060-4.

HRDINA, Jan. Papežské odpustkové listiny pro země středovýchodní Evropy za pontifikátu Bonifáce IX. (1389-1404): pokus o kvantitativní srovnání. In NODL, Martin (ed). *Zbožnost středověku*. 1. vyd. Praha: Filosofia, 2007. s. 35-58. ISBN 978-80-7007-260-8.

CHADRABA, Rudolf et al. *Kapitoly z českého dějepisu umění II: dvacáté století*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1987. 410 s.

CHALUMEAU, Jean-Luc. *Přehled teorií umění*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2003. 128 s. ISBN 80-7178-663-2.

CHOTĚBOR, Petr. Stavitelé chrámu sv. Víta. In *Umění a řemesla*, roč. 41, č. 4, 1999, s. 2-4. ISSN 0139-5815.

CHYTIL, Karel. *O historickém a stavebním rázu Prahy*. 1. vyd. Praha: vl. nákl., 1916. 71 s.

CHYTIL, Karel. Výklad a význam stěnomaleb v chrámu sv. Barbory v Hoře Kutné. In *Památky archaeologické a místopisné*, roč. XII, č. 6, 1883, s. 281-284.

JANÁK, Jan. Spolky v českých zemích do roku 1951. In KORDIOVSKÝ, Emil (ed.). *Politické strany a spolky na jižní Moravě*. 1. vyd. Brno: Státní okresní archiv Břeclav, 1993. s. 59-93. ISBN 80-85048-44-2.

JIROUŠEK, Bohumil. *Jaroslav Goll: role historika v české společnosti*. 1.vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006. 245 s. ISBN 80-7040-888-X.

JIROUŠEK, Bohumil – BLÜML, Josef – BLÜMLOVÁ, Dagmar (eds.). *Jaroslav Goll a jeho žáci: sborník příspěvků z vědecké konference pořádané Historickým ústavem Jihočeské univerzity ve spolupráci se Státním okresním archivem v Českých Budějovicích ve dnech 6.-8. dubna 2005*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. 699 s. ISBN 80-7040-780-8.

KAPAVÍKOVÁ, Marie – VANĚK, Lubomír. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách: svazek 6: okres Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Okresní národní výbor, 1970. 372 s. + VII s.

KAVKA, František et al. *České umění gotické: 1350–1420*. 1. vyd. Praha: Academia, 1970. 369 s. + CLXXX s.

KIBIC, Karel – VOŠAHLÍK, Aleš. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945–2000*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2011. 349 s. ISBN 978-80-87104-88-0.

KLEČACKÝ, Martin. *Český ministr ve Vídni: ve službách císaře, národa a politické strany*. 1. vyd. Praha: Academia, 2017. 303 s. ISBN 978-80-200-2793-1.
Klub za novou Prahu. In *Stavba*, roč. 3, č. 1, 1924, s. 43.

Kol. aut. *Ottův slovník naučný: díl sedmý: Dánsko – Dřevce*. Fotoreprint pův. vyd. z r. 1893. Litomyšl – Praha: Paseka, 1997. s. 162. ISBN 80-7185-104-3.

Kol. aut. *Ottův slovník naučný/ Dodatky: Díl pátý, svazek první: Praha – Rom*. Fotoreprint pův. vyd. z r. 1938. Litomyšl – Praha: Paseka, 2002. s. 626-627. ISBN 80-7185-456-5.

KOLLER, Manfred. Teorie a praxe restaurování pod vedením Centrální komise v Rakousku. In *Zprávy památkové péče*, roč. 67, č. 5, 2007, s. 407-413. ISSN 1210-5538.

KOTALÍK, Jiří. *Jan Preisler*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1968. 83 s.

KOUTEK, Tomáš. *Čeští biskupové a arcibiskupové 973–2016: od Dětmara k Dukovi*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Brána, 2016. 219 s. ISBN 978-80-7243-857-0.

KOUTNÝ, Jan. *Moderní urbanistické koncepce: (vývoj urbanistických koncepcí)*. 1. vyd. Brno: Ústav územního rozvoje, 2004. 14 s. ISBN 80-239-4786-9.

KRÁSA, Josef. Nástěnné malířství. In LORENZOVÁ, Helena et al. *Dějiny českého výtvarného umění I/2: od počátků do konce středověku*. 1. vyd. Praha: Academia, 1984. s. 573-574. ISBN 80-200-0069-0.

KRAUS, Bohuslav. *Matěj Rejsek z Prostějova: život a dílo*. 1. vyd. Prostějov: Vydavatelský spolek, 1946. 174 s. + III s.

KREJČÍ, Marek. K výročí vídeňské Ústřední komise pro památkovou péči. In *Zprávy památkové péče*, roč. 61, č. 6, 2001, s. 171-172. ISSN 1210-5538.

KREMLA, Josef. Archeologický sbor Vocel a jeho sbírky. In NOVÁKOVÁ, Drahomíra (ed.). *Muzejní spolky včera a dnes: sborník příspěvků ze semináře k 20. výročí obnovení Včely Čáslavské*. 1. vyd. Čáslav: Včela Čáslavská, 2011, s. 27–40. ISBN 978-80-260-1404-1.

KREMLA, Josef. Kutnohorské muzeum. In *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory*, roč. 2007, č. 3, 2007, s. 3-7.

KREMLA, Josef. Založení chrámu svaté Panny Barbory. *Obzory Kutnohorska: okresní občanský týdeník*, roč. 19, č. 31 (29. 7.), 2008., s. 7.

KREMLA, Josef – PETRÁŇ, Zdeněk. *MUDr. František Stáně (1814–1897)*. 1. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 2014. 44 s. ISBN 978-80-86406-73-2.

KROUPA, Jiří. Rudolf Eitelberger a Moritz Thausing: dva zakladatelé vídeňské školy dějin umění. In *Zprávy památkové péče*, roč. 78, č. 2, 2018, s. 104-114. ISSN 1210-5538.

KROUPA, Jiří. *Školy dějin umění: metodologie dějin umění 1. 2. přeprac. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2007. 253 s. ISBN 978-80-210-4247-6.

KROUPA, Petr. Základní principy památkové péče?: (detektivní pátrání). In *Zprávy památkové péče*, roč. 61, č. 10, 2001, s. 301-313. ISSN 1210-5538.

KUBIČKA, Roman – ZELINGER, Jiří. *Výkladový slovník: malířství, grafika, restaurátorství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2004. 341 s. ISBN 80-247-9046-7.

KUBŮ, Nad'a. Karlštejn – vznik a vývoj hradního muzea a jeho proměna v náznakovou interiérovou instalaci. In BAREŠ, Petr (ed.). *Karlštejn a jeho význam v dějinách a kultuře*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2010. s. 56-79. ISBN 978-80-87104-75-0.

KUTAL, Albert – LÍBAL, Dobroslav – MATĚJČEK, Antonín. *České umění gotické I: stavitelství a sochařství*. 1. vyd. Praha: S. V. U. Mánes – Sfinx B. Janda, 1949. 80 s. + CXCI s.

KUTHAN, Jiří – ROYT, Jan. *Katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha: svatyně českých patronů a králů*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny – Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2011. 683 s. ISBN 978-80-7422-090-6.

KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. 1065 s. ISBN 80-7106-252-9.

K. W. Der gotische Brunnen in Kuttenberg. In *Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale*. I. Jahrgang, 1856. s. 137-138.

LÁBLER, Ludvík. Kamenná kašna v Kutné Hoře. In *Architektonický obzor*, roč. I., č. 6 (4. 6.), 1902, s. 30.

LÁBLER, Ludvík. Kutná Hora a její památky stavitelské. In *Architektonický obzor*, roč. II, č. 1-4 (7. 1., 4. 2., 4. 3., 1. 4.), 1903, s. 2, 6, 9, 14.

LÁSKA, Vojtěch et al. *Péče o střechy historických budov*. 2. dopl. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2003. 77 s. ISBN 80-86234-35-5.

LEJSKOVÁ, Milada. Kutnohorská pozdní gotika a její vyvrcholení Benediktem Riedem. In *Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české*, 8. řada, 1. seš., 1933, s. 35-49.

LEJSKOVÁ–MATYÁŠOVÁ, Milada. Parukový a copový sloh očima „archeologů“ 2. půle minulého věku: příspěvek k poznání teorie památkové péče v rozmezí let 1854–1906. In ROUBÍK, František – ŠPĚT, Jiří (eds.). *Acta regionalia 1970–1971: sborník vlastivědných prací*. 1. vyd. Praha: Společnost přátel starožitností, 1972. s. 83-94.

LEMINGER, Emanuel. *Královská mincovna v Kutné Hoře: s 54 vyobrazeními v textu a 4 faksimily písma*. 2. vyd. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912. 450 s. + VI s.

LEMINGER, Emanuel. Stavební vývoj města Kutné Hory. In *Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české*, III. řada, 1. seš., 1925, s. 18-25.

LEMINGER, Emanuel. *Stará Kutná Hora: část 3: archeologie, numismatika, dodatky*. 1. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 2006. 108 s. ISBN 80-86406-40-7.

LEMINGER, Emanuel. *Umělecké řemeslo v Kutné Hoře*. 1. vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1926. 312 s.

LÍBAL, Dobroslav. Autenticita památek a historických sídel. In *Zprávy památkové péče*, roč. 55, č. 6, 1995, s. ISSN 1210-5538.

LÍBAL, Dobroslav. *Gotická architektura v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Praha: Umělecká beseda, 1948. 290 s

LÍBAL, Dobroslav. *Katalog gotické architektury České republiky do husitských válek*. 1. vyd. Praha: Unicornis, 2001. 607 s. ISBN 80-901587-8-1.

LÍBAL, Dobroslav. Kutná Hora, staleté ohnisko krásy. In *Zprávy památkové péče*, roč. 54, č. 7, 1994, s. 210-214. ISSN 1210-5538.

LÍBAL, Dobroslav. Kutná Hora – vývoj města a okolí. In *Zprávy památkové péče*, roč. 63, č. 2, 2003, s. 97-100. ISSN 1210-5538.

LÍBAL, Dobroslav. Max Dvořák – památkář. In *Zprávy památkové péče*, roč. 61, č. 6, 2001, s. 173-175. ISSN 1210-5538.

LÍBAL, Dobroslav – LÍBALOVÁ, Veronika. *Gotická architektura středních Čech*. 1. vyd. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody středočeského kraje, 1983. 55 s.

LNĚNIČKOVÁ, Jitka. *České země v době předbřeznové: 1792–1848*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. 463 s. ISBN 80-85983-27-3.

LODR, Alois. *Josef Hlávka: český architekt, stavitel a mecenáš*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1988. 299 s. + LVIII s.

LORENZOVÁ, Helena et al. *Dějiny českého výtvarného umění I/2: od počátků do konce středověku*. 1. vyd. Praha: Academia, 1984. 905 s.

MACHAČKO, Luboš. Restaurování nástěnných maleb – úvod do problematiky. In DOLEJŠ, Petr (ed). *Obnova památek: sborník příspěvků k 8. ročníku konference*. 1. vyd. Praha: Studio Axis, 2008. s. 44-47. ISBN 978-80-904081-0-4.

MARTINCOVÁ, Dagmar. Znovuotevření kaple sv. Kříže na Karlštejně. In *Památky středních Čech*, roč. 14, č. 2, 2000. s. 31-32. ISSN 0862-1586.

MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1962. 130 s. + DXIII s.

MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora: Vlašský dvůr, národní kulturní památka*. 1. vyd. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany památek Středočeského kraje, 1963, nestránkováno.

MATERKA, Antonín. Vlašský dvůr na Horách Kutných. In *Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze*, roč. 1, č. 2, 1893, s. 33-41.

MENCLOVÁ, Dobroslava. Restaurace hradu Karlštejna. In *Zprávy památkové péče*, roč. 7, seš. 1, 1948, s. 116-117.

MENCLOVÁ, Dobroslava – MENCL, Václav. Český hrad v době Václavově. In *Umění*, roč. 14, 1942-1943, s. 97-99.

MENCL, Václav. *Česká architektura doby lucemburské*. 1. vyd. Praha: Sfinx, B. Janda, 1948. 200 s. + CXXXII s.

Method: časopis pro křesťanské umění, roč. 9, č. 5 (30. 5.), 1883, s. 59.

MIKULEC, Jiří (ed.). *Mikuláš Dačický z Heslova: Paměti*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 1996. 310 s. ISBN 80-85770-35-0.

MLÝNEK, Richard. Břidlice jako střešní krytina. In DOLEJŠ, Petr (ed). *Obnova památek 2017: střechy historických budov*. 1. vyd. Praha: STUDIO AXIS, spol. s. r. o., 2017. s. 35-36. ISBN 978-80-904-081-9-7.

MUDRA, Aleš. *Ecce panis angelorum: výtvarné umění pozdního středověku v kontextu eucharistické devoce v Kutné Hoře (kolem 1300-1620)*. 1. vyd. České Budějovice: Tomáš Halama – Praha: Národní památkový ústav, 2012. 319 s. ISBN 978-80-87082-24-9.

MUÑOZ VIÑAS, Salvador. *Současná teorie restaurování*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. 174 s. ISBN 978-80-7395-931-9.

MUŠKA, Eugen. *Vlašský dvůr v Kutné Hoře*. 1. vyd. Kutná Hora: Knihkupectví Hejda a Tuček, 1900, 60 s. + XVI s.

MÜLLER, František. *Školní rada Josefa Zeis: posmrtná vzpomínka*. 1. vyd. Praha: vl. nákl., 1934. 31 s. + I s.

NEJEDLÝ, Vratislav. Restaurování – obecná charakteristika oboru na počátku 3. tisíciletí – současné teoretické modely. In DOLEJŠ, Petr. *Obnova památek: sborník příspěvků k 8. ročníku konference*. 1. vyd. Praha: STUDIO AXIS, spol. s. r. o., 2008. s. 7-11. ISBN 978-80-904081-0-4.

NEUSTUPNÝ, Jiří. *Otázky dnešního musejnictví: příspěvky k obecné a speciální museologii*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1950. 207 s. + XVI s.

NIPPERDEY, Thomas. Verein als soziale Struktur in Deutschland im späten 18. Jahrhundert und frühen 19. Jahrhundert. In NIPPERDEY, Thomas (ed.). *Gesellschaft, Kultur, Theorie: gesammelte Aufsätze zur neueren Geschichte*. 1. Aufl. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1976. s. 174-205.

NODL, Martin – ŠMAHEL, František. Kutnohorský dekret po 600 letech: bilance dosavadního bádání. In *Český časopis historický*, roč. 107, č. 1, 2009, s. 1-45. ISSN 0862-6111.

NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: krajina, místo, architektura*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2010. 219 s. ISBN 973-80-7363-303-5.

NUHLÍČEK, Josef. Rozvoj musejních sbírek archeologického sboru Vocel. In *Krásné město*, roč. IV, č. 1, 1967, s. 3-4.

OTTOVÁ, Michaela. *Pod ochranou Krista Spasitele a svaté Barbory: sochařská výzdoba kostela svaté Barbory v Kutné Hoře (1483–1499)*. 1. vyd. České Budějovice: Tomáš Halama, 2010. 271 s. ISBN 978-80-87082-17-1.

PANÁČEK, Michal. Stanové střechy a jejich krovy v českých zemích. In BLÁHA, Jiří (red.). *Sborník: sborník příspěvků z 3. konference stavebněhistorického průzkumu uspořádané 8.–11. června 2004 v Muzeu Vysočiny v Třebíči*, sv. 3, 2005, s. 95-106. ISBN 80-86562-06-9.

PÁTKOVÁ Hana. Bratrstva ve středověkých Čechách – probádané téma? In JIRÁNEK, Tomáš – KUBEŠ, Jiří (eds.). *Bratrstva: světská a církevní sdružení a jejich role v kulturních a společenských strukturách od středověku do moderní doby: (sborník příspěvků z III. pardubického bienále, 29.-30. dubna 2004)*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. s. 11-18. ISBN 80-7194-772-5.

PAVEL, Jakub. Dějiny památkové péče v českých zemích v 19. století: od osvícenství do první světové války. In *Sborník archivních prací*, roč. 25, 1975, s. 143-290.

PAVEL, Jakub. *Max Dvořák: malá monografie*. 1. vyd. Brno: Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody, 1971. 16 s. + XXIV s.

PECHOVÁ, Petra. *Malíř Staropražan Karel Ludvík Klusáček: (1865–1929): ze života umělce a organizátora veřejného života*. 1. vyd. Polná: Linda, 2000. 133 s. ISBN 80-238-6152-2.

PETR, František. *Malířské techniky: fresko, sgrafito, malba křehová, kaseinová, temperová, nátěry zdí, polychromie, zlatění, stucco lustro a imitace mramorů*. 1. vyd. Praha: Jan Štenc, 1926. 133 s. + XXX s.

PETRASOVÁ, Taťána. *Josef Mocker 1835–1899: stavitel katedrály*. 1. vyd. Praha: Správa Pražského hradu, 1999. 78 s. ISBN 80-86161-14-5.

PETRASOVÁ, Taťána. Sklomalby Františka Urbana v chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. In *Zprávy památkové péče*, roč. 54, č. 7, 1994, s. 236–239. ISSN 1210-5538.

PEŠINA, Jaroslav. *Česká malba pozdní gotiky a renesance: deskové malířství 1450–1550*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1950. 144 s. + CCX s.

POCHE, Emanuel (red.). *Umělecké památky Čech 2 (K-O)*. 1. vyd. Praha: Academia, 1978. 578 s.

POKORNÝ, Jiří. Josef Hlávka. In MÍŠKOVÁ, Alena – FRANC, Martin – KOSTLÁN, Antonín (eds.). *Bohemia docta: k historickým kořenům vědy v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Academia, 2010. s. 179-185. ISBN 978-80-200-1809-0.

POSPÍŠIL, Aleš. Gotický plán chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře ze sbírky vídeňské Akademie výtvarných umění (č. 16841). In *Průzkumy památek*, roč. 12, č. 1, 2005, s. 91-96. ISSN 1212-1487.

POSPÍŠIL, Aleš (ed.). *Kutná Hora*. 1. vyd. Praha: Foibos Books, s. r. o., 2014. 203 s. ISBN 978-80-87073-77-3.

POSPÍŠIL, Aleš. Letný pohled na vývoj měšťanského domu. In *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory*, roč. 2003, č. 2, 2003, s. 3-4.

POSPÍŠIL, Aleš. *Sedlec: příběh podivuhodného místa Kutné Hory*. 1. vyd. Kutná Hora: Nadace Kutná Hora – památka UNESCO, 2015. 180 s. ISBN 978-80-906297-0-7.

POSPÍŠIL, Aleš. *Zmizelá Kutná Hora*. 1. vyd. Praha – Litomyšl: Paseka, 2009. 167 s. ISBN 978-80-7432-013-2.

PROVAZ, Lukáš. *Čestní občané města Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Město Kutná Hora, 2013. 175 s. ISBN 978-80-86699-72-1.

PROVAZ, Lukáš. Mons. Karel Vorlíček (1844–1922). In *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory*, roč. 2010, č. 4, 2010, s. 12-15.

PŘEDÁK, Václav Otokar. *O gotických stolicích v kostele sv. Barbory v Hoře Kutné*. 1. vyd. Kutná Hora: Pak a Nedvídek, 1877. 7 s.

PUBAL, Václav. Včela Čáslavská a její přínos k rozvoji českého muzejnictví v 80. a 90. letech 19. století. In *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 2, 1964, s. 209-215.

RAZÍM, Vladislav – BERÁNEK, Jan (eds.). *Zkoumání historických staveb*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, 2015. 311. s. ISBN 978-80-86516-41-7.

REZEK, Antonín. Jan Řehák. In *Český časopis historický*, roč. I, č. 6, 1895, s. 426.

RIEGL, Alois. *Der moderne Denkmalkultus: sein Wesen und seine Entstehung*. 1. Aufl. Wien: W. Braumüller, 1903. 65 s.

RIES, Pavel. *Josef Hlávka, největší český mecenáš*. 1. vyd. Praha: TV Spektrum, 1991. 124 s. ISBN 80-85334-08-9.

ROHÁČEK, Jiří. *Nápisy města Kutné Hory: Kutná Hora, Kaňk, Malín a Sedlec včetně bývalého cisterciáckého kláštera*. 1. vyd. Praha: Artefactum, 1996. 297 s. ISBN 80-902279-0-2.

RÝDLOVÁ, Dagmar. Život a dílo Josefa Hlávky v datech. In ŠMAHEL, František (ed.). *Hlávkovy Lužany*. 1. vyd. Praha: Nadace „Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových“, 2014. s. 231-248. ISBN 978-80-88018-01-8.

ŘEHÁK, Jan Josef. První třiletí archaeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a v okolí. In *Památky archaeologické a místopisné*, roč. XI, č. 8 (15. 5.), 1880, s. 371-375.

ŘEHÁKOVÁ, Naďa – ŠTEMBERA, Petr. *Karel Špillar: 1871–1939*. 1. vyd. Praha: Obecní dům, 2000. 116 s. ISBN 80-86339-02-5.

SEJBAL, Jiří. Pražský groš a jeho postavení v mezinárodním vývoji. In BÍLEK, Jaroslav (red.). *Ius regale montanorum – 700 let královského horního zákoníku a mincovní reformy Václava II.* 1. vyd. Kutná Hora: Městský úřad Kutná Hora, 2000. s. 5-12.

SKLENÁŘ, Karel. *Bohové, hroby a učitelé: cesty českých spisovatelů do pravěku.* 1. vyd. Praha: Libri, 2003. 422 s.

SKLENÁŘ, Karel. *Jan Erazim Vocel: zakladatel české archeologie.* 1. vyd. Praha: Melantrich, 1981. 432 s + XXXVII s.

SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti: příběh národního muzea.* 1. vyd. Praha: Paseka, 2001. 419 s. + XXXII s. ISBN 80-7185-399-2.

SKLENÁŘ, Karel. Vývoj péče o archeologické památky v českých zemích v 19. století. In *Sborník Národního muzea: řada A – Historie*, roč. 65, č. 1-2, 2011, s. 20-21. ISSN 0036-5335.

SKLENÁŘ, Karel. *Učenci a pohané: pětadvacet příběhů z dějin české archeologie.* 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1974. 339 s.

SKLENÁŘ, Karel – BLÁHOVÁ–SKLENÁŘOVÁ, Zuzana. *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů.* 1. vyd. Praha: Libri, 2005. 726 s. + XVI s. ISBN 80-7277-253-8.

SLÁNSKÝ, Bohuslav. *Technika malby: díl II.: průzkum a restaurování obrazů.* 2. vyd. Praha: Paseka, 2003. 361 + CC s. ISBN 80-7185-624-X.

SLAVÍČEK, Lubomír (ed.). *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800–2000): sv. 1: A – M.* 1. vyd. Praha: Academia, 2016. 970 s. ISBN 978-80-200-2094-9.

SLAVÍČEK, Lubomír (ed.). *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008): sv. 2: N – Ž.* 1. vyd. Praha: Academia, 2016. s. 979-1807. ISBN 978-80-200-2094-9.

SLAVÍČEK, Lubomír. „Sobě, umění, přátelům“: kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2007. 376 s. ISBN 978-80-87029-22-0.

SOLAŘ, Miloš. Teorie památkové péče – neuralgický bod dějin umění? In *Zprávy památkové péče*, roč. 64, č. 2, 2004, s. 139. ISSN 1210-5538.

SOMMER, Jan. Dobroslav Líbal – vůdčí osobnost památkové péče. In *Zprávy památkové péče*, roč. 61, č. 7, 2001, s. 185. ISSN 1210-5538.

SOMMER, Jan. Kutná Hora – nejistá půda? In *Zprávy památkové péče*, roč. 54, č. 7, 1994, s. 210. ISSN 1210-5538.

STICH, Alexander – LUNGA, Radek (eds.). *Jan Kořínek: Staré paměti kutnohorské.* 3. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. 605 s. ISBN 80-7106-453-X.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. *Archeologie a muzeologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. 315 s. ISBN 80-210-3861-6.

STRETTI, Karel. Vývoj a specifiky restaurování v českých zemích. In NOVÁK, Antonín – NEČÁSKOVÁ, Milena (reds). *Technologia artis 3: historické výtvarné techniky v umění střední Evropy a česká restaurátorská škola*. 1. vyd. Praha: Obelisk, 1993. s. 5-8. ISBN 80-900171-6-9.

ŠEBEK, František. Regionální muzea, tradice a perspektivy? In MELZER, Miloš (ed.). *Regionální muzea – historie a perspektivy: sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, konané ve dnech 30.-31. října 1996 při příležitosti 100. výročí založení muzea v Šumperku*. 1. vyd. Šumperk: Okresní vlastivědné muzeum, 1996. s. 9-17. ISBN 80-85083-16-7.

ŠEBEK, František et al. *Regionální muzea v době reformy veřejné správy v ČR*. 1. vyd. Praha: Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií, 2000. 69 s. ISBN 80-238-6630-3.

ŠEBEK, Josef. Oprava Vlašského dvora v Kutné Hoře. In *Památková péče*, roč. 28, č. 5, 1968, s. 129-142.

ŠIMEK, Josef. *Kutná Hora v XV. a XVI. století*. 2. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 2014. 185 s. ISBN 978-80-86406-71-8.

ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I: (do roku 1945)*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 120 s. + XIV s. ISBN 80-210-3206-5.

ŠTONCNER, Petr. Příspěvek k dějinám památkové péče v Československé republice 1918–1938. In *Zprávy památkové péče*, roč. 66, č. 1, 2006, s. 55-60. ISSN 1210-5538.

ŠTROBLOVÁ, Helena. 100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře. In *Muzejní a vlastivědná práce*, roč. 15, č. 1, 1977, s. 31-38.

ŠTULC, Josef. Autenticita památky a problém její rekonstrukce: (několik poznámek k věčně aktuálnímu tématu památkové péče). In *Zprávy památkové péče*, roč. 61, č. 8, 2001, s. 242-247. ISSN 1210-5538.

ŠVÁCHA, Rostislav. Kutnohorská architektura období historismu a moderny (1851–1918). In *Umění*, roč. 39, č. 5, 1991, s. 402-436. ISSN 0049-5123.

ŠVÁCHA, Rostislav. *Od moderny k funkcionalismu: proměny pražské architektury první poloviny dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1985. 573 s.

TOMAN, Prokop. *Nový slovník českých výtvarných umělců: 1. díl: A – M*. 1. vyd. Praha: Tvar, 1947. 605 s.

TOMAN, Prokop. *Nový slovník českých výtvarných umělců: 2. díl: L – Ž*. 1. vyd. Praha: Rudolf Ryšavý, Tvar, 1950. 782 s.

TOMAN, Prokop. *Nový slovník českých výtvarných umělců II: L – Ž*. 4. nezměněn. vyd. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1994. 782 s. ISBN 80-900648-4-1.

TOROŇ, Jiří. *Materiály a praktická technologie v malbě: díl I.* 1. vyd. Praha: Akademie výtvarných umění, 1984. 330 s.

UHLÍK, Jan. Dvě stě let od narození Františka Schmoranze staršího, architekta, stavitele a konzervátora památek. In *Zprávy památkové péče*, roč. 74, č. 6, 2014, s. 519-520. ISSN 1210-5538.

UHLÍK, Jan. Sto let Katechismu památkové péče Maxe Dvořáka. In *Zprávy památkové péče*, roč. 76, č. 6, 2016, s. 664-666. ISSN 1210-5538.

ULBRICHOVÁ, Petra. Vývoj právní ochrany kulturních památek. In ŘEHOLKA, Karel (ed). *Památková péče na Moravě: 150 let od vzniku první instituce na ochranu památek: sborník příspěvků*. 1. vyd. Brno: Národní památkový ústav, 2002. s. 183-197. ISBN 80-85032-82-1.

URBAN, Otto. *Česká společnost 1848–1918*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1982. 690 s. + LXIV s.

VAJČNER, Jiří. *Úvod do památkové péče: několik poznámek o historii památkové péče, zakládání ochrany věcí jako kulturních památek, evidenci památkového fondu, mezinárodním rozměru památkové péče a o dalších příbuzných oborech památkové péče v České republice a ve světě*. 1. vyd. Praha: Institut pro místní správu Praha, 2009. 119 s. ISBN 978-80-86976-16-7.

VAJČNER, Jiří – ZÍDEK, Martin. *Základy památkové péče*. 1. vyd. Praha: Institut pro veřejnou správu Praha, 2020. 165 s. ISBN 978-80-86976-56-3.

VANĚČEK, Ivan. Techniky provedení nástěnných maleb. Příčiny poškození. Průzkum nástěnných maleb. In *Zpravodaj STOP: časopis Společnosti pro technologie ochrany památek*, sv. 11, č. 1, 2009, s. 4-33. ISSN 1212-4168.

VELEK, Luboš. Respektující rivalita: Jaroslav Goll a Jaromír Čelakovský na mocenském poli české historiografie. In BLÜML, Josef – BLÜMLOVÁ, Dagmar (eds.). *Jaroslav Goll a jeho žáci: sborník příspěvků z vědecké konference pořádané Historickým ústavem Jihočeské univerzity ve spolupráci se Státním okresním archivem v Českých Budějovicích ve dnech 6.-8. dubna 2005*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2005. s. 193-242. ISBN 80-7040-780-8.

VELEK, Luboš. Prof. Jaromír Čelakovský a Národní strana svobodomyšlná zv. Mladočeská. In *Právněhistorické studie*, roč. 45, č. 1, 2015, s. 112-126. ISSN 0079-4929.

VELEK, Luboš – VELKOVÁ, Alice (eds.). *Jaromír Čelakovský: Moje zápisky: 1871–1914*. 1. vyd. Praha: Scriptorium, 2004. 438 s. ISBN 80-86852-00-8.

VELÍMSKÝ, Filip. Znamý či neznámý Vlašský dvůr v Kutné Hoře? Příspěvek k dějinám centrální středověké mincovny zemí koruny České. In *Argenti Fodina 2011: zborník prednášok z medzinárodnej konferencie Argenti fodina 2011, ktorá sa konala v dňoch 7.-9. septembra 2011 v Banskej Štiavnici*. 1. vyd. Banská Bystrica: Štúdio Harmony, 2012. s. 54-68. ISBN 978-80-89151-31-8.

VINAŘ, Jan. Krovky stanových střech konkávního tvaru. In BLÁHA, Jiří (red.). *Svorník: sborník příspěvků z 3. konference stavebněhistorického průzkumu uspořádané 8.–11. června 2004 v Muzeu Vysočiny v Třebíči*, sv. 3, 2005, s. 107-114. ISBN 80-86562-06-9.

VEPŘEK, Josef et al. *Kutná Hora a okolí: oblastní turistický průvodce*. 1. vyd. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1955. 59 s. + XVI s.

VEPŘEK, Josef (red.). *Obnovený kostel s. Jakuba v Kutné Hoře: sborník prací o stavebním vývoji a obnově kostela*. 1. vyd. Kutná Hora: Arciděkanství, 1946. 152 s. + XVI s.

VEPŘEK, Josef. O budoucnost kutnohorského musea. In *Krásné město*, roč. VI, č. 1, 1947, s. 2–3.

VESELSKÝ, Petr Miloslav. *Horník: almanach na rok 1844*. 1. vyd. Kutná Hora: vl. nákl., 1844. 167 s.

VESELSKÝ, Petr Miloslav. *Průvodce po královském horním městě Kutné Hoře a okolí*. 1. vyd. Kutná Hora, 1999. 124 s. ISBN 80-9027-19-1-X.

VINTER, Vlastimil. *Úvod do dějin a teorie památkové péče I: nástin vývoje a základní ideové otázky památkové péče*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. 175 s.

VLČEK, Pavel (ed.). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. 761 s. ISBN 80-200-0969-8.

VLNAS, Vít. Znovuvyzdvižení umění a vkusu: Společnost vlasteneckých přátel umění v letech 1796–1840. In VLNAS, Vít (ed.). *Obrazárna v Čechách 1796–1918: katalog výstavy uspořádané Národní galerií v Praze u příležitosti dvoustého výročí Obrazárny Společnosti vlasteneckých přátel umění v Čechách*. 1. vyd. Praha: Národní galerie v Praze, 1996. s. 23-35. ISBN 80-7035-106-3.

VOCEL, Jan Erazim. Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře. In *Památky archaeologické a místopisné*, roč. III, č. 2, 1858, s. 81-86; roč. III, č. 3, 1858, s. 111-124.

VOPAŘIL, Josef. *Josef Hlávka, český architekt a mecenáš: osobnost, doba, dílo a odkaz*. 1. vyd. Praha: Nadace J. M. a Zd. Hlávkových, 1974. 32 s.

VORLÍČEK, Karel. *Dějiny restaurace a dostavby velechrámu sv. Panny Barbory v Hoře Kutné: 1884–1905*. 1. vyd. Kutná Hora: Archaeologický sbor „Wocel“, 1906. 251 s.

VOSTŘELOVÁ, Věra. *Zkamenělá hudba: tvorba architekta Bernharda Gruebera: 1806-1882*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2018. 391 s. ISBN 978-80-87989-38-8.

VOŠAHLÍK, Aleš. *Památkové hodnoty historických měst a teorie jejich ochrany*. 1. vyd. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1989. 149 s.

VOŠAHLÍK, Aleš. *Památky vašeho města jsou váš kapitál: památkové aspekty regenerace historických částí měst*. 1. vyd. Praha: Pracovní skupina pro regeneraci MPR a MPZ ČR při Výzkumném ústavu výstavby a architektury, 1993. 69 s. ISBN 80-85124-24-6.

VYBÍRAL, Jindřich. *Česká architektura na prahu moderní doby: devatenáct esejů o devatenáctém století*. 1. vyd. Praha: Argo, 2002. 331 s. ISBN 80-7203-475-8.

VYČICHLOVÁ, Veronika. *Život a dílo regionálního historika Petra Miloslava Veselského*. Diplomová práce. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, 1997. Vedoucí práce doc. PhDr. Karel Štefek, CSc. 172 s.

WITTLICH, Petr et al. *Jan Preisler: 1872–1918*. Praha: Obecní dům Praha, 2003. 355 s. ISBN 80-86339-20-3.

WIRTH, Zdeněk. *Kutná Hora: město a jeho umění*. 1. vyd. Praha: Nová Edice, 1912. neustránkováno.

WIRTH, Zdeněk. *Kutná Hora: město a jeho umění*. 2. vyd. Praha: Zemědělské knihkupectví A. Neubert, 1930. 33 s. + LXXIII s.

WIRTH, Zdeněk. Vývoj ochrany památek 1845–1945. In *Architektura ČSR*, roč. 9, č. 9–10, 1950, s. 246-256.

WIRTH, Zdeněk. Zachování a ochrana historických a uměleckých památek: vývoj otázky v 19. století. In *Český časopis historický*, roč. 13, 1907, s. 323-332, 402-412.

WIRTH, Zdeněk – MATĚJČEK, Antonín. *Česká architektura: 1800–1920*. 1. vyd. Praha: Jan Štenc, 1922. 104 s.

ZADRAŽILOVÁ, Jitka. Kaple Božího těla v Kutné Hoře. In *Zprávy památkové péče*, roč. 54, č. 7, 1994, s. 228-229. ISSN 1210-5538.

ZAP, Karel Vladislav. Charakteristik der Baudenkmale Böhmens von Bernhard Grueber. In *Památky archaeologické a místopisné*, roč. II, č. 5, 1856–1857, s. 238-239.

ZÁRUBA, František. *Hrady Václava IV.: od nedobytného útočiště k pohodlné rezidenci*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2014. 438 s. ISBN 978-80-7422-299-3.

ZÁRUBA, František. Vlašský dvůr. In *Castellogica bohemica* 11, 2008, s. 233-286. ISBN 987-80-86124-98-8. ISSN 1211-6831.

ZDENO, Vlastimil. *Šolcův nový ilustrovaný průvodce po památkách Sedleckých a Kutnohorských*. 2. vyd. Kutná Hora: Karel Šolc, 1904. 71 s.

9.3 Internetové zdroje

BLAHNÍKOVÁ, Irena. *Kdo odpočívá na hřbitově Všech svatých* [online]. Webové stránky Kutnohorský deník.cz [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: https://kutnohorsky.denik.cz/zpravy_region/kdo-odpociva-na-hrbitove-vsech-svatych-20141031.html

BORKOVÁ, Angelika. *Dějiny archivu v Kutné Hoře v letech 1352–1960* [online]. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice: Filozofická fakulta, 2010. Vedoucí práce doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/handle/10195/36300>.

BRANDEJSKÁ, Michaela. *Šlechtické znaky na stavebních památkách v okrese Kutná Hora* [online]. Bakalářská práce. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, 2019. s. 17-27. Vedoucí práce prof. PhDr. Ondřej Felcman, CSc. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/14itfi/STAG88761.pdf>.

BROŽOVÁ, Petra. *Okna v chrámu svaté Barbory v Kutné Hoře* [online]. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2007. Vedoucí práce prof. PhDr. Milena Bartlová, CSc. [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/ucbbh/bakalarska_prace_CELA.pdf.

BURDOVÁ, Anna. *Restaurátorský průzkum a restaurování části nástěnné malby s postavami sv. Josefa av. Anny (malíři Vysekalové) na jižní stěně lodi kostela sv. Václava v Nové Vsi u Kolína: malíři Vysekalové a jejich působení na Kutnohorsku a Kolínsku na přelomu 19. a 20.století* [online]. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, 2013. s. 33. Vedoucí práce doc. Jaroslav J. Alt, ak. mal. [cit. 2020-07-07]. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/handle/10195/52580>.

CACHOVÁ, Tereza. *Oltář v secesní tvorbě* [online]. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2014. s. 7-12. Vedoucí práce prof. PhDr. Petr Wittlich, CSc. [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/64457>.

CÁSEK, Jiří. *Vývoj právní regulace památkové péče* [online]. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2017. Vedoucí práce doc. JUDr. Pavel Salák, Ph.D. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/wzrvd/>.

CÍSAŘOVÁ, Jitka. *Památkářská činnost Kamila Hilberta (1869–1933)* [online]. Diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2012. Vedoucí práce doc. Mgr. Pavel Panoch, Ph.D. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/atyros/>.

ČERNÝ, Jakub. *Kutná Hora: minulost a současnost* [online]. Bakalářská práce. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Hornicko-geologická fakulta, 2011. Vedoucí práce Ing. Miloš Duraj, Ph.D. [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <http://dspace.vsb.cz/handle/10084/86815>.

Dačického dům v Kutné Hoře: Vzdělávací a prezentační centrum kulturního dědictví UNESCO [online]. Webové stránky Vzdělávacího a prezentačního centra kulturního dědictví UNESCO – Dačického dům v Kutné Hoře. [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <http://www.dacickehodum.cz/cs/>.

DAŇKOVÁ, Pavlína. *Dopady rozvoje cestovního ruchu na město Kutná Hora* [online]. Diplomová práce. Praha: Vysoká škola regionálního rozvoje a Bankovní institut – AMBIS, a. s., 2019. Vedoucí práce Ing. Liběna Jarolímková, Ph.D. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://is.ambis.cz/th/rw2fj/>.

DUŠKOVÁ, Alena. *Spolek Vocel v životě obyvatel Kutné Hory* [online]. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze: Fakulta humanitních studií, 2009. s. 32-33. Vedoucí práce PhDr. Roman Zaoral. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/49817>.

DUŠKOVÁ, Lucie. *Josef Doubrava (1852–1921): život královéhradeckého biskupa* [online]. Diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2009. Vedoucí práce doc. Mgr. Pavel Panoch, Ph. D. [cit. 2020-02-07]. Dostupné z <https://dk.upce.cz/handle/10195/35443>.

FATKOVÁ, Markéta. *Kamil Hilbert architekt – památkář* [online]. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, 2010. s. 46-51. Vedoucí práce Mgr. Eva Novotná. [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/36146>.

FÉROVÁ, Rút. *Josef Mocker a památková péče* [online]. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2008. Vedoucí práce PhDr. Irena Loskotová, Ph.D. [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/j624h/>.

FRITSCHOVÁ, Kateřina. *Kutná Hora jako město kulturních a technických památek* [online]. Bakalářská práce. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Hornicko-geologická fakulta, 2011. Vedoucí práce Ing. Eva Jiránková, Ph.D. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <http://dspace.vsb.cz/handle/10084/86757>.

Galerie Felixe Jeneweina města Kutné Hory [online]. Webové stránky Galerie Felixe Jeneweina města Kutné Hory. [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <https://www.gfj.kh.cz/gfj.php?id=1&l=cz>.

GLEISSNEROVÁ, Kristýna. *Sakrální prostor a jeho symbolika: komparace chrámů svaté Barbory a Santa Maria del Fiore ve Florencii* [online]. Bakalářská práce. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Filozofická fakulta, 2016. Vedoucí práce Mgr. Petra Hečková, Ph.D. [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/9jt0td/>.

HÁJEK, Milan. *JUDr. Karel Václav Adámek* [online]. Webové stránky Folklorního souboru Vysočan. [cit. 2020-08-19]. Dostupné z: <http://www.vysocan.eu/adamek.htm>.

Historie [online]. Webové stránky Klubu za starou Prahu. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.zastarouprahu.cz/menu-horni/historie/kategorie-6/>.

HOLÁSEK, Pavel. *Gustav Adolf Lindner – zakladatel české sociální pedagogiky* [online]. Bakalářská práce. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2013. Vedoucí práce doc. PhDr. Vladimír Jůzl, Ph.D. [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/8bufjs/>.

HROMÁDKOVÁ, Kateřina. *Karel Václav Adámek a jeho činnost muzejní a muzeologická* [online]. Diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2008. Vedoucí práce PhDr. František Šebek. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/handle/10195/29839>.

HRUBÁ, Šárka. *Historie Českého muzea stříbra v Kutné Hoře* [online]. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2009. Vedoucí práce PhDr. Aleš Filip, Ph.D. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/d4lnb/>.

HYLSKÁ, Barbora. *Kružby na katedrále sv. Barbory v Kutné Hoře* [online]. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Přírodovědecká fakulta, 2008. Vedoucí práce

prof. RNDr. Josef Janyška, DrSc. [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/qud5x/Bakalarka.pdf>.

Chrám svaté Barbory [online]. Webové stránky Arciděkanství Kutná Hora. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: https://khfarnost.cz/cs/chram-svate-barbory-2/#B_6.

Chrám sv. Barbory [online]. Webové stránky Národního památkového ústavu Praha. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://pamatkovykatolog.cz/chram-sv-barbory-2154494>.

Kamenný dům – stálé expozice [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/kamenny-dum-expozice>.

Karel Liebscher [online]. Webové stránky Sdružení Liebscher, z. s. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://sdruzeniliebscher.cz/umelci/karel-liebscher/>.

KLIMEŠOVÁ, Jana. *Architektonická a památkářská činnosti Bernharda Gruebera v severních Čechách* [online]. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2009. Vedoucí práce doc. PhDr. Pavel Panoch, Ph.D. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/handle/10195/34805>.

KOVÁČIK, Peter. *Archeologická památková péče: terénní teorie a praxe* [online]. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2008. Vedoucí práce prof. PhDr. Zdeněk Měřínský, CSc. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/maf46/>.

Královské stříbření Kutné Hory [online]. Webové stránky občanského sdružení „Stříbrná Kutná Hora“. [cit. 2020-02-08]. Dostupné z: <https://www.stribreni.cz/>.

KREJČÍ, Marek. *Moderní dějiny a památková péče ve středo-evropském kontextu* [online]. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2013. Vedoucí práce prof. PhDr. Lubomír Konečný. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/102565/>.

KREMLA, Josef. *Archeologický sbor Vocel* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-02-09]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/spolkovy-zivot-6-sbor-vocel>.

KREMLA, Josef. *František Josef I.* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra Kutná Hora [cit. 2020-09-01]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/spolkovy-zivot-5-frantisek-josef>.

KREMLA, Josef. *Historie Českého muzea stříbra.* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/historie-ceskeho-muzea-stibra>.

KREMLA, Josef. *Hrádek* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/hradek>.

KREMLA, Josef. *JUDr. Bedřich Pacák* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/spolkovy-zivot-4-pacak>.

KREMLA, Josef. *Kamenný dům* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/kamenny-dum>.

KREMLA, Josef. *MUDr. František Stáně* [online]. Webové stránky Českého muzea stříbra v Kutné Hoře. [cit. 2020-02-09]. Dostupné z: <https://www.cms-kh.cz/spolkovy-zivot-8-stane>.

KUBŮ, Petra. *Trendy v interpretaci kulturního dědictví (architektura)* [online]. Diplomová práce. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, 2019. s. 12-40. Vedoucí práce Ing. Liběna Jarolímková, Ph.D. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://vskp.vse.cz/eid/76532>.

KUBÍKOVÁ, Hana. *Hrady a zámky na území České republiky z pohledu práva* [online]. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2018. s. 57-78. Vedoucí práce doc. JUDr. Ivana Průchová, Ph.D. [cit. 2020-05-21]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/u32si/Kubikova_H._-DP_-IS.docx.

Kutná Hora – představení [online]. Webové stránky Českého dědictví UNESCO. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: https://www.unesco-czech.cz/kutna-hora/predstaveni/#page_start.

Liebscher A. – Žizka před Kutnou Horou (1888-1889) [online]. Webové stránky sdružení Husitství.cz. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://husitstvi.cz/galerie/ilustrace/liebscher-a-zizka-pred-kutnou-horou/>.

MACHOVCOVÁ, Tereza. *Dobroslav Líbal (1911–2002): k teoretickému myšlení české památkové péče druhé poloviny dvacátého století* [online]. Diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2016. Vedoucí práce doc. Mgr. Pavel Panoch, Ph.D. [cit. 2020-02-01]. Dostupné z <https://dk.upce.cz/handle/10195/65418>.

Městský úřad Kutná Hora [online]. Webové stránky Městského úřadu Kutná Hora [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: <https://mu.kutnahora.cz/mu>.

Měšťanský dvojdům zv. Kamenný dům [online]. Webové stránky Národního památkového ústavu Praha. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/mestansky-dvojdum-zv-kamenny-dum-2277542>.

MIKAN, Roman. *Stavitel František Schmoranz starší* [online]. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2013. Vedoucí práce prof. PhDr. Jiří Kroupa, CSc. [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/st38i/>.

NOVOTNÝ, Michal. *Česká památková péče mezi ideály a realitou* [online]. Disertační práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2019. Vedoucí práce prof. PhDr. Ivo Hlobil, CSc. [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/me4mxf/>.

O nás [online]. Webové stránky Průvodcovské služby Kutná Hora. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://pskh.cz/#about>.

Palác Vlašský dvůr [online]. Webové stránky Národního památkového ústavu Praha. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/palac-vlassky-dvur-2142580>.

POSPÍŠIL, Aleš. *Kastellologie jako historicko-kulturní inspirační zdroj v oblasti výtvarné edukace* [online]. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2011. s. 23-27. Vedoucí práce doc. PaedDr. Pavel Šamšula, CSc. [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/47383>.

Rejskova kašna [online]. Webové stránky Národního památkového ústavu Praha. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://pamatkovykatolog.cz/rejskova-kasna-14674056>.

PROKOPOVÁ, Klára. *Archeologická památková péče* [online]. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, 2017. Vedoucí práce doc. JUDr. Soňa Skulová, Ph.D. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/uusne/>.

PYREŇOVÁ, Eliška. *Zříceniny a možnosti jejich zachování* [online]. Bakalářská práce. Brno: Vysoké učení technické v Brně, Fakulta stavební, 2014. Vedoucí práce prof. RNDr. Pavla Rovnaníková, CSc. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/30289284.pdf>.

REZLER, Aleš. *František Vysekal 1882–1947, malby, kresby* [online]. Webové stránky Galerie Felixe Jeneweina města Kutné Hory. [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <http://www.gfj.kh.cz/gfj.php?id=110&l=>.

ŘEHOŘ, Tomáš. *Hrad Karlštejn – z pohledu teorie a praxe památkové péče ve 20. století* [online]. Diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2015. Vedoucí práce doc. PhDr. Vladimír Hrubý. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/8o009b/>.

ŠANDOVÁ, Kateřina. *Městská správa Kutné Hory od roku 1861 do roku 1913* [online]. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2010. Vedoucí práce doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D. [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/g081mz/>.

ŠANDEROVÁ, Jolana. *Kliment Čermák – Jan Hellich – Albín Stocký – představitelé českého muzejnictví přelomu 19. a 20. století* [online]. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2006. Vedoucí práce Mgr. Pavel Holman. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/nw6jd/>.

ŠEBELOVÁ, Lucie. *Archeologický a muzejní spolek Včela Čáslavská* [online]. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2011. Vedoucí práce doc. PhDr. Jiří Pokorný, CSc. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/49817>.

ŠKRANCOVÁ, Markéta. *Nástěnné malby Smiškovské kaple v chrámu svaté Barbory v Kutné Hoře* [online]. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, 2011. s. 39-40. Vedoucí práce prof. PhDr. Ing. Jan Royt, Ph.D. [cit. 2020-07-11]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/102627>.

ŠUDOVÁ, Markéta. *Analýza rozsáhlosti zřícenin v ČR* [online]. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2016. Vedoucí práce Ing. Tomáš Bayer, Ph.D. s. 14-16. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/130189463>.

TIVODAROVÁ, Kateřina. *Kulturní dědictví a jeho úloha v cestovním ruchu v Kutné Hoře*. [online]. Bakalářská práce. Praha: Vysoká škola hotelová v Praze 8, s. r. o., 2016. Vedoucí práce Mgr. Monika Klímová. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: https://is.vsh.cz/th/14198/vsh_b/.

URBANOVÁ, Daniela. *Malířská výzdoba ochozových kaplí v kostele sv. Bartoloměje v Kolíně* [online]. Diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování 2013. s. 26-35 a 35-41. Vedoucí práce doc. Jaroslav J. Alt, ak. malíř [cit. 2020-06-19]. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/handle/10195/53973>.

VANĚK, Vojtěch. *Oltářní fundace kutnohorských měšťanů v předhusitské době* [online]. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2011. s. 140-162. Vedoucí práce prof. PhDr. Ivan Hlaváček, CSc. [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/47043>.

VOJTÍŠKOVÁ, Lucie. *Sv. Barbora z Kutné Hory v Lapidáriu Národního muzea* [online]. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, 2008. Vedoucí práce prof. PhDr. Milena Bartlová, CSc. [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/hrzb1/>.

Zákon č. 134/1867 ze dne 15. listopadu 1867 o právě spolčovacím [online]. Webové stránky Společnosti pro církevní právo, z. s. (SPCP) [cit. 2020-08-17]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/134-1867.htm>.

ZELENÝ, Martin. *Archeologický sbor „Vocel“ v letech 1877–1945* [online]. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, 2018. Vedoucí práce PhDr. František Šebek. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/98u0zo/>.

ZEMANOVÁ, Marcela. *František Thun-Hohenstein (1809–1870): biografie šlechtice v kontextu proměn společnosti 19. století* [online]. Disertační práce. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Filozofická fakulta, 2017. Vedoucí práce doc. PhDr. Kateřina Kaiserová, Ph.D. [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/8xrp1p/>.